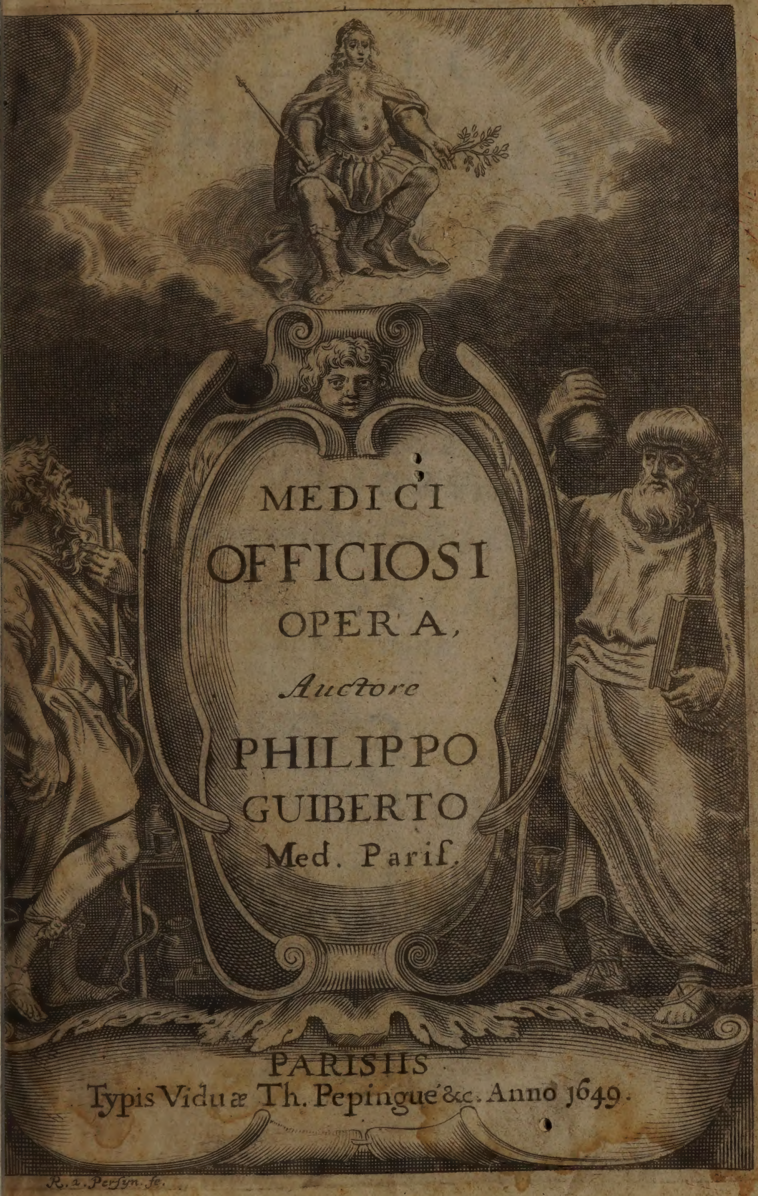
MEDICI
OFFICIO

A4-149

25,991/B

MEDICI
OFFICIOSI
OPERA,
Auctore
PHILIPPO
GUIBERTO
Med. Pariſ.
PARISIIS
Typis Viduæ Th. Pepingue &c. Anno 1649.
R. a. Perſyn. fe.

55150

MEDICI OFFICIOSI OPERA,

VIRO NOBILI

PHILIB. GVIBERTO

DOCT. MED. PARIS.

AVTHORE;

Centies antehac Gallicè edita,

NVNC PRIMVM Latinè reddita.

PARISIIS,
Typis Viduæ THEOD. PEPINGVE', &
STEPH. MAVCROY, viâ Citharæâ, è
regione viæ Mathurinorum.

M. DC. XLIX.

Cum Privilegio Regis.

Hippocrates *lib. 1. de Diæta in acut. in limine.*

Vnum vel pauco numero medicamenta, hæcque ægris congrua; laude digniora ſunto pluribus, ſi quidem pauco numero ſecuriùs ſatisfiat.

CLARISSIMO
ET ERVDITISSIMO VIRO
DOMINO D.
GVIDONI PATIN,
BELLOVACO, IN SALVBERRIMA
MEDICINÆ PARIS. FACVLTATE
Doctori eximio,
VETERI ET SVAVI AMICO;
G. SAVVAGEON, S.

EN Tibi munuſculum offero, Vir præſtantiſsime, ſi vel ex ſua mole, vel ex tua dignitate ſpectetur, leve; ſi ex viribus noſtris, mediocre; ſi ex animo, maximum; ſi ex publica utilitate, præſtantiſſimum.

Neque verò tardum dictu ſit, cur Tibi tantùm inſcribi debuerit hic Libellus, qui olim in media Gallia *natus, meâ nunc operâ prodit in lucem* Romana *donatus veſte; tam multæ ſiquidem concurrunt cauſæ, ut ſingulæ, quæ ſingulis paßim literatis hominibus ad quærendum ſuis lucubrationibus (ſi quando illas publici iuris facere meditantur) præſidium ſatis ſunt: eæ mihi idem hodie cogitanti ſeſe ſimul objiciant univerſæ. Sive enim Te, aut ad primum huius Operis Authorem, aut ad me, qui verba, non res ipſas mutavi, convertas; quid (amabo) æquius, quàm ut unus amborum labor*

Tibi conſecretur, qui ſemper es utrumque magno pariter amore complexus? Sive ad ea quæ hic tractantur attendas; quis ferat alteri nuncupari res Medicas, quàm tibi eruditiſſimo ac peritiſſimo Medico, ſalutiſque publicæ amantiſſimo? Qui ſi etiam illa repetas, quæ aliàs cum cariſſimo tuo Collegæ Philiberto Guiberto, *viro optimo & reipublicæ addictiſſimo, in Civium tuorum commune bonum contuliſti; vix ſupererit aliquid propter quod mereatur lucem adſpicere. Sive denique è clariſſimo tuo Ordine deligi debuit primæ notæ Medicus aliquis, cuius authoritas apud bonos omnes magni ſit ponderis*

adverſus obirectatores, quos habuit habebitque aureus hic Liber; Vnus certè es, cuius ſi nomen in fronte gerat, planè obmuteſcet iſta hominum turba, qui tantum huius Libri famæ detrahendum putarunt, quantum, eo evulgato, lucro, cui utplurimum per fas nefaſque inhiant, detrahi compererunt. Hæret ſiquidem, hærebitque ſemper eorum mentibus memoria illius diei, 15. Martij, æræ Christianæ ann. 1647. quo, cùm coram Regijs in Senatu Pariſienſi Triumviris, Tibi litem intendiſſent, ob exploſas in Scholis Medicis publico programmate *quiſquilias ac vana remedia, quibus plebecula*

& ipſi quoque Magnates plerumque decipiuntur: Vt ab eo die urbium Regina Lutetia, *multas inutiles remediorum formulas atque farragines dediſcendo didicerit, Tibi tuoque Ordini (ſecundùm Deum) gratias immortales referendo, quòd conſtanter ubique enitatur atque perficiat, ut ars Medica ex ſe omnium innocentiſſima, ſublatis (quoad fieri poteſt) nimijs & ſumptibus & machinis tum inertibus, tum noxijs, non minus in pauperum, quam divitum gratiam à Deo ipſo immortali conceſſa videatur. Atque hoc veſtrum beneficium quàm ſit maximum, & viris Chriſtianis dignum, ſentiunt*

prædicantque veſtri Cives, qui tuo vel tui ſimilium conſilio uſi, nullo, vel quàm leviſsimo rei domeſticæ damno, ſecundæ valetudini paſsim reſtituuntur. Neque verò ad populum Pariſienſem pertinet duntaxat ſancta hæc & ſincera medendi ratio: ſed etiam in omnes Galliæ, *imò &* Europæ *regiones diſſeminata vigere iam incipit. Vt enim quicumque capeſſendæ purioris & ſanctioris Medicinæ deſiderio flagrant, vulgò ſe* Pariſios *conferunt, eam in ſuo fonte hauſturi, & prælectionibus & viva voce ſapientiſsimorum virorum & eruditiſsimorum Profeſſorum ad id muneris à ſalu-*

berrima Facultate veſtra delectorum, in qua Sparta *excolenda Te quoque inter innumeros auditores triumphantem ante aliquot annos vidiſſe probè memini; ita quam ab optimis veſtræ Scholæ Magiſtris vident in medendo teneri viam, fere hanc ipſam inſiſtunt, ubi ſe in ſuam patriam receperunt. At quoniam fruſtra Medicus parabilia præſcribit remedia, niſi qui ſolent ægrotantibus aſſidere, ad ea pro re nata, & ut par eſt exhibenda ſint expediti; eam ob rem ego victus precibus quorundam exterorum enixè flagitantium, ut quando* Gallicè *neſcirent, per me hunc Librum* Latinè *legere, atque adeo*

ſuæ genti legendum tradere poſ-ſent: nihil mihi viſus ſum factu-rus, aut iuſtius, aut honeſtius, quàm ſi Pariſienſium Medico-rum *exemplo, aliquot dierum la-bore exteras gentes tãti muneris compotes participeſque facerem. Minimè autem hìc moror quo-rumlibet malevolorum homi-num ſive ingenium, ſive convi-cia, modò probi omnes intelli-gant nos id habuiſſe propoſitum, quod heroïcæ & illuſtres ani-mæ, quibus ſalus populi ſu-prema lex eſt, quique cuncta publicâ utilitate dimetiuntur. Quin verò & Tu, mi doctiſſi-me* Patine, *qui inter has emi-nes, noſtrum ſis probaturus conſilium, hoc minùs dubitare*

mihi licet, quòd eò quoque ſtudium & induſtriam omnem referas, & me qui eo ſemper fuerim animo, propterea ſingulariter diligas, Medicinæ etiam principes, Hippocratem & Galenum, in humanitatis officijs erga hoſpites & egenos præſtandis æmulantem. Vale. Lutetiæ Pariſiorum 15. Kal. Septembr. 1649.

Lib. de præcept. Cap. 9. de anim. morb.

INDEX TRACTATVVM, qui in hoc Volumine continentur, cum nominibus Authorum.

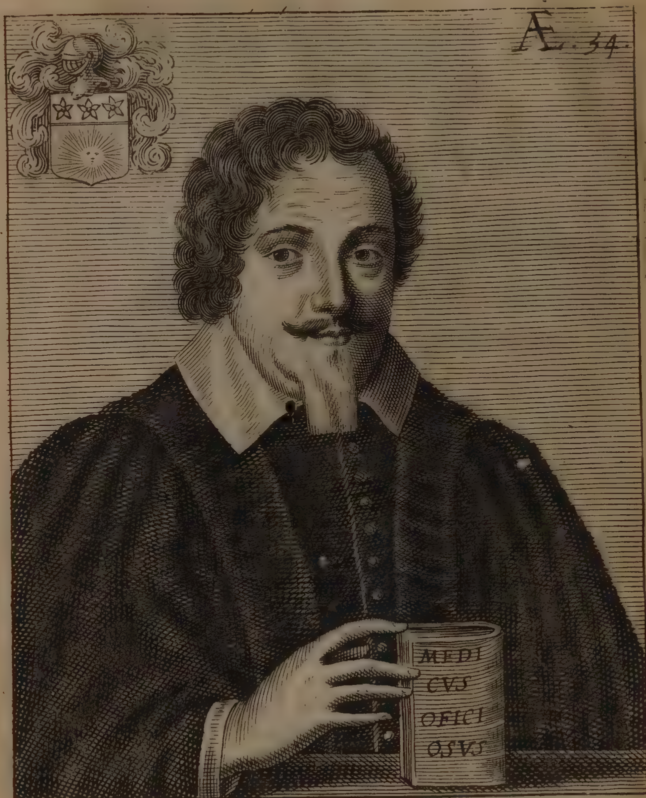
Medicus Officioſus, eſt D. Guiberti, pag. 1.
Pretium Medicamentorum, D. Guiberti, 71
Pharmacopœus familiaris & domeſticus, D. Guiberti, 124
De electione & facultatibus medicamentorũ, D. Guiberti, 258
De Sena, D. Antonij Mizaldi, 279
Modus parandi quaſlibet gelatinas, D. Guiberti, 293
De Conditis, D. Guiberti, 305
De Valetudine tuenda, D. Guidonis Patini Doct. Medici Pariſ. 341
Quæſtio Medica de Sobrietate, eiuſdem D. Guid. Patini, 446
De Peſte, D. Nicolai Ellain, Do-

ctoris Medici Pariſienſis, qui eum Gallicè compoſuit anno 1606. & obijt Antiquior Scholæ Magiſter anno 1621. ſuæ ætatis 85. NOTÆ autem in illum Tractatum ſunt Guid. Patini, &c. 485

Liber de Sanguinis miſſione eſt Galeni, Gallicè verſus à Lud. Savot, Licentiato in Facultate Medica Pariſ. cum eiuſdem Pręfatione, & argumentis in ſingula Capita: NOTÆ verò in quędam libelli loca ſunt Guidonis Patini, 538

Artificioſa methodus medicandi plantas fructuſque hortenſes, vites, carnes, vina, A. Mizaldi, 615. & ſeqq.

Cadavera condiendi modus, D. Guiberti, 700

Quod parvo magni decedant ære repulſi
Morbi, laus cedit, prima, Guiberte, tibi.

Rouſſel. ex

MODVS PARANDI CLYSTERES.

Clyſter ad purgandam alvum, quovis tempore parabilis.

ACcipe hordei & furfuris macri, utriuſque manipulũ unum. Bulliant in pinta una Pariſienſi (hoc eſt libris duabus) aquæ fluvialis aut alterius bonæ, duabus vel tribus ebullitionibus.

Accipe iſtius decocti colati citra expreſſionem chopinam ſeu heminam unam Pariſienſem (hoc eſt libram unam.) In ea bulliat unico feruore ſenæ optimæ uncia dimidia, cum ſeminis aniſi aut fœniculi drachmis duabus. Deinde mediocriter per pan-

num (ut vocant) ſtamineum, vel lineum mundum trajiciantur. In colato iure diſſolve mel, butyrum, ſaccharum rubrum, prout ſequenti patebit exemplo.

Sumatur diſcus, in quem duas treſve mellis optimi uncias, & ſacchari rubri unciam unam immittes, hinc prædicti decocti adhuc calentis ſeptem vel octo cochlearia affundes, vt mel & ſaccharum diluantur, poſteaque decocti reſiduum inijcies, illa accuratè cum prædictis diluendo medicamentis. Hoc peracto omnia per pannum ſtamineum aut lineum album mundumque traijcientur, diſſolventurque in iure colato olei olivarum (commune vulgo vocant) quinque vel ſex cochlearia, ſeu butyri recentis uncias duas. Sicque confectum enema in ſiphonem ſeu ſyringam infundetur, tepenſque ſeu modicè calens inijcietur.

Si forſan hordeum duntaxat ſuppeteret, bulliat hordei manipulus unus in aquæ communis libra una cum dimidia, vt libra poſt ebullitionem ſuperſit. Si vero pariter ſit ſolum furfur ad manum, bulliant furfuris manipuli duo in ſufficienti aquæ quantitate, obſeruatis quæ antè ſcripta ſunt.

Si nec hordeum, nec furfur præſto ſint, ſumatur libra una iuſculi carnium euchymarum, vel ptiſanæ communis aut laxativæ, vel ſeri lactis ſeu lactis communis libra una, modo deinceps deſcribendo præparandorum.

Quod ſi ſenam in enemate adhibere nolueris, ſic parabitur.

In prædicti decocti libra una percolata mel, ſaccharum rubrum, oleum diluetur, addendo ſalis communis drachmam unam vel aliquid ultra.

Nota, in quibuſlibet clyſterum ſpeciebus, vbi mel aliudve medicamentum diſſolutum fuerit in decocto, omnia per pannum ſtamineum vel lineum eſſe traijcienda, ne ſi ſordes aliqua craſſiuſcula immiſta foret, in ſiphunculum abeat tranſitumque iniectionis tempore impediat.

Alius clyſter ad idem.

Accipe furfuris, hordei communis, maluæ, biſmaluæ, parietariæ, violariæ, lapathi, mercurialis, florum chamæmeli & meliloti, cuiuſque manipulum unum: ſeminis lini & fœnugræci contuſorum, utriuſque uncias duas. Herbæ floreſque cultello incidantur, poſtquam mundaveris atque ablueris.

Poſtea accipe cacabum vel ollam figulinam ſatis amplam, in quam libras ſex, plus minus, aquæ immittes. In eaque primo bulliet hordeum duabus vel tribus ebullitionibus, dein furfur inijcietur cum herbis, poſtremo flores & ſemina. Omnia demum bulliant, donec decoctum ad libras tres redeat, pro tribus clyſteribus inſumendas.

Accipe prædicti decocti colati libram unam, in eoque adhuc calente infunde ſaltem per ſemihoram tres vel quatuor drach-

mas ſenæ optimæ, cum ſeminis aniſi drachmis duabus. Vbi aliquantum bullierit, percoletur exprimaturque, vt dictum eſt, id demum quod Medicus præſcribet diſſolvendo.

Aliud enema.

In ſuperioris decocti colati librã unam inijce ſenæ optimæ unciam ſemiſſem, cum aniſi drachma una. Poſt unam aut alteram ebullitionem; adde mellis communis uncias quatuor. Leviter bulliant ad diſſolutionem. Omnia deinde percolabis exprimeſque ex linteo, diſſolvendo in colatura butyri recentis uncias duas.

Alius clyſter ſimpliciſſimus.

Accipe lactis vaccini libram unam, vel ſeri lactis feruefacti colatique, in quo diſſoluantur ſacchari rubri unciæ duæ. Sumi etiam poterit aqua hordei aut ptiſanæ libra una, in qua ſacchari rubri, vel mellis communis unciæ tres diſſolventur.

Clyſter detergens.

Accipe hordei communis manipulum unum, ſeminis fœniculi drachmas duas. Bulliant mediocriter, ſub finem iniectis mellis communis unciis tribus. Leviter iterum bulliant ad diſſolutionem. Omnia deinde percolabis, & butyri recentis uncias duas in colatura liqueſcere ſines.

Clyſter in principio dyſenteriæ.

Accipe lactis optimi feruefacti libram unam. Diſſolvantur in eo mellis communis

unciæ tres vel quatuor, ovi luteo uno ſuperaddito.

Clyſter refrigerans & detergens.

Accipe ſeri lactis libras duas. Bulliant cum tribus quatuorve lactucis, & uno alterove manipulo portulacæ. In huius decocti colati libra una diſſolue mellis uncias tres.

Clyſter leniens, ex lacte.

Accipe lactis libram unam. Leviter bulliat, in eoque ovi luteum diſſolvatur, dein coletur. In colatura dilue olei roſati uncias duas, vel butyri recentis unciam unam cum dimidia.

Clyſter cum terebinthina ad dolorem nephriticum.

Accipe olei olivarum, vel butyri recentis uncias duas. Calefiant ſuper cineres calidos. Extractis ab igne infunde terebinthinæ Venetæ optimæ unciam ſemiſſem, pariterque cum oleo vel butyro diluatur, quod porrò facillimum eſt. Poſtquam probè diſſoluta fuerit, cum quopiam clyſterum præſcriptorum, ex Medici conſilio, diluetur.

Clyſter aſtringens.

Accipe foliorum plantaginis, verbaſci, burſæ paſtoris, lotorum, mundatorum & inciſorum, manipulos duos: roſarum rubrarum unciam unam. Bulliant omnia ſuo ordine, à foliis incipiendo; in aqua chalybeata. Deinde ſub finem roſas inijcies, quæ

unico feruore bullient, ut poſt colaturam libra una ſuperſit. In qua olei cydoniorum unciæ duæ, cum uno alterove ovi luteo diſſolventur.

Alius clyſter ad idem.

Accipe lactis optimi ter quaterve candente chalybe iniecto uſtulati, libram unam. Traijciatur per pannum ſtamineum vel lineum. In colato iure diſſolve oleum cydoniorum cum ovi luteis. Poterit etiam diſſolvi ſaccharum roſatum pulveratum.

Omnia ſuperiora enemata pro infantibus & puerulis doſi mediocri & conveniente etiam inſervire poterunt.

Clyſter in colico dolore à flatu.

Accipe maluæ, althææ, mercurialis, parietariæ, hyſſopi, rutæ, calamenti, pulegij, origani, cuiuſque manipulum unum: ſeminum fœniculi, carui, cumini, cuiuſque drachmas duas: baccarum lauri unciam unam: florum chamomillæ & meliloti, utriuſque manipulum dimidium. Bulliant omnia in aquæ libris ſex vel circiter, ſuo quęque ordine, primùm herbæ, hinc ſemina contuſa, poſtremò flores; ad dimidias, vt ad tres ſufficiat clyſteres.

Accipe huius decocti colati libram unam ut minimum. In ea diſſolve diaphœnici drachmas ſex, benedictæ laxativæ tantundem, mellis mercurialis uncias duas, cum pari quantitate olei chamæmelini vel rutacei. Inijciatur, reiteretur que ſi dolor in-

gruerit, ex Medici conſilio.

Clyſter ad apoplexiam.

Si morbus det inducias, libram unam ſuperioris ſumes decocti, in eaque diſſolves benedictæ laxativæ, & hieræ diacolocynthidos Pachij, cuiuſque drachmas ſex, cum mellis mercurialis unciis duabus.

Quod ſi morbus urgeat, accipe ptiſanæ communis vel laxativæ libram unam, in eaque prædicta diſſolve medicamenta.

Alius clyſter in dolore colico pro pauperibus.

Accipe hyſſopi, ſatureiæ, florum chamomillæ & meliloti, cuiuſque manipulum unum: ſeminis aniſi contuſi unciam ſemiſſem. Bulliant omnia in vini generoſi libra una cum ſemiſſe & ultra, modò ex colatura ſuperſit ad libram unam. In qua diſſolves olei nucum, & mellis communis, cuiuſque uncias tres.

Alius item pro pauperibus.

Super cineres calidos macerabis aut fervere ſines vini generoſi libram unam vel paulo plus, ſenæ unciam ſemiſſem, ſeminis fœniculi recentis tantundem. In colatura poſt expreſſionem mel & oleum nucum prędicta doſi diſſolventur.

Clyſter nutriens.

Accipe libram unam iuſculi gallinacei, vel quod præſtantius, caponis, vituli, veruecis inſimul coctorum, exempto adipe. In eo diſſolve ſacchari optimi unciam unam, cum duobus ovi vitellis.

Alius ad idem.

Accipe iuſculi pulli gallinacei uncias octo, gelatinæ parem quantitatem. Miſceantur cum duobus ovi luteis.

Alius pro pauperibus.

Accipe lactis feruefacti libram unam, ſacchari albi ſeu communis optimi uncias duas. Diſſolvantur in eo duorum ovorum vitelli.

Nota 1. purgandam priùs eſſe alvum emolliente clyſtere, ante vſum clyſterum nutrientium.

Nota 2. ſi quis prædictos clyſteres parare rite calleat, eum alios quoſlibet facile paraturum.

Nota 3. in puerulis doſim ſeu quantitatem tum decoctorum, tum medicamentorum minuendam, idque ex Medici arbitrio.

Modus parandi ſuppoſitoria, ſeu glandes.

ACcipe mellis communis uncias duas. Bulliat in parva ſartagine igne lento & claro, donec electuarij ſolidi conſiſtentiam nanciſcatur. Hoc facto, ſummoveatur ab igne, addendo (ut ſit acrius) ſalis communis drachmas duas, vel ſalis gemmei pulverati drachmã unam. Miſceatur optimè cum ſpathula, proijciaturque ſuper chartam oleo inunctam, manibus pariter oleo perunctis; fiant ſuppoſitoria ſeu glandes, ad digiti an-

nularis craſſitudinem; ſex ſeptemve digitorum longitudine pro grandioribus; trium verò quatuorve pro iunioribus. Vſus etiam tempore oleo communi vel butyro recenti delinientur. Imo ad eorum conſeruationem in adipe vel butyro recenti indentur: aëri namque expoſita liqueſcerent.

Aliud ſuppoſitorium acrius.

Accipe mel coctum vt prædictum eſt, tantiſper refrigeretur, mox cum ſpathula ſalis communis pulverati & ſalis gemmei, cuiuſque drachma una miſceatur, glanſque iuſta concinnetur magnitudine.

Aliud.

Salis loco cum melle cocto ut decet, ſcammonij pulverati grana quatuor commiſceantur.

In puerulis glandes ex ſapone, vel ſcapo betæ vel mercurialis, vel ex candela cerea butyro recenti vel ſuilla axungia dulci delibutæ efformantur.

Nota, ſuppoſitoriorum ſeu glandium loco intrudi viciſſim poſſe in anum tria quatuorve tragemata Virdunenſia.

Plura hic glandium exempla congerere nolui, tum quia illorum uſus fere exoleuit, tum quoniam illorum loco clyſteres, vel priſana laxativa, vel iuſcula cum ſena exhiberi poſſunt, quorum parandorum modus uſuſque facilior.

Remedium certum in aſtricta alvo, pro iis qui clyſteribus vel glandibus vti detrectant.

QVoniam nonnulli reperiuntur adeo difficiles, delicati vel moroſi, vt nulla ratione ad clyſterum vel glandium uſum induci poſſint, tum propter quandam verecundiam, tum propter hæmorrhoïdas ſiue internas, ſiue externas, ſeu alios ſedis affectus quibus conflictantur, ij ſequenti utantur remedio.

Accipe ſenæ optimæ drachmam unam, drachmam unam cum dimidia, drachmas duas, ſeminis aniſi drachmam unam. In paropſidem immittãtur, deſuperque quatuor, quinque, plus minus, aquæ cochlearia affundantur; ſi vero tuſſis abſit, aquæ & ſucci mali citrij par quantitas addi poterit. Deinde operiatur paropſis, ex cineribuſque calidis vel loco calido per horam circiter macerari omnia ſinantur. Poſtea per pannum ſtamineum vel lineum mundum traijciantur, mediocriterque exprimantur. Expreſſio in duplo aut triplo iuſculi carnium euchymi nec pinguis leviter cocti diſſolvetur, ſumeturque ieiuno ventriculo una vel altera ante cibum hora.

Quod ſi molliuſculis minus forſan gratum huiuſmodi iuſculum, ob ſenæ inſuavitatem, videatur, in eodem rurſus vnius li-

monis ſuccus exprimi poterit. Sin adhuc faſtidium creet, ſena cum ſuo aniſo, non ſuper cineres calidos, verum frigidè infundetur per tres horas, dein colabitur, diſſolveturque in iuſculo unius mali citrij vel limonis ſuccus, ut dictum; eoque modo omni carebit inſuavitate.

Alvum laxabit huiuſmodi iuſculum, excrementa arefacta emolliendo & diſſolvendo: ita vt in ani tranſitu hæmorrhoïdes non exaſperet, neque dolorem ullum concitet.

Quod ſi propter immodicam diuturnamve ventris conſtrictionem, ex prædicto iuſculo alvus non ſubducatur (quod tamen vix fieri queat) horis veſpertinis, quarta vel quinta, iterandum erit, vel poſtridie mane.

Si quis rurſus iuſculum iſtud averſetur, illius vice ptiſanæ laxativæ (poſthac deſcribendæ) hauſtum largiorem ſorbeat, verbi, gratia ſex ſeptemve uncias, mane ieiunus ſumpto, altera poſt hora, iuſculo carnium minimè pingui.

Pro pauperibus alvo conſtrictis.

Infimæ anguſtæque ſortis homines qui ſumptus non ferùnt, cum nihil faſtidiant, præſidio ſequenti utentur.

Accipe ſenæ drachmas duas vel tres, ſeminis aniſi drachmam unam. Macerentur una vel altera hora ex cineribus calidis, in aquæ communis ſeptem vel octo, plus minus, cochleariis. Dein colentur exprimanturque

que per linteum mundum. Expreſſio in triplo vel quadruplo carnis iuſculo leviter cocto diſſolvatur, ſumaturque vt antè dictum.

Modus parandi iniectiones.

INiectiones ad plures parantur ſcopos, ut ad vulnera vel ulcera, ad penis uterique affectus: eæque ex idoneis ſiphonibus ſeu ſyringis aquis, decoctis, alijſve liquoribus oppletis, ex Medici conſilio in locum affectum intruduntur.

Iniectiones autem cum plurimum componendi modis diſcrepent, ob varietatem partium affectuumque quibus adhibentur: exactè & ad amuſſim hic deſcribi non poſſunt, ſed prout res exiget à perito decernentur Medico, vt earum ſit certior uſus. Vnum tamen alterumve pro exemplo ſuggeram, ut nonnullorum, tum curioſitati, tum neceſſitati faciam ſatis.

Iniectio ad Gonorrhœam.

Fiet iniectio ex lactis ſero, vel ex aqua hordei tepida, ineunte morbo. Deinde addetur ſyrupus roſarum ſiccarum; uncia una cum dimidia ſcilicet, aut unciæ duæ ſyrupi ad uncias octo alterius liquoris.

Circa initium etiam vbi ingens erit ardor inflammatioque, fiet iniectio, æſtate, ex

hordei, plantaginis, ſolani, nymphææ decocto; hyeme vero ex ſtillatitijs aquis iſtarum herbarum. In acerbo urgentique dolore ex lacte vaccino recenter mulcto iniectio parabitur.

Modus parandi peſſaria.

PEſſus ſive peſſarium glande craſſius eſt, ſolique adaptatur vtero: conficiturque ex goſſipio, ſerico, panno lineo vel lana pexa, in quibus medicamenta immiſcentur: involuuntúrque omnia panno lineo vel ſericeo tenuiſſimo, deinde vino, aqua, ſucco liquoreve alio idoneo imbuta in uteri collum intromittuntur.

Peſſi etiam ex herbis, ſeminibus, floribus &c. in mortario contuſis (nec citra fructum) concinnari poſſunt, linteoque pertenui involuti aliorum more intruduntur.

Nota, in peſſarij extremo addendum eſſe laqueum vel tæniam molliculam ut coxæ alligetur, tum ne ab utero attrahatur, tum ut facilius retrahatur.

Peſſus ad ciendas menſtruas purgationes.

Accipe mercurialis duos treſve manipulos. Tundantur in mortario cum piſtillo, involuantur linteo tenui, fiatque peſſus, qui ſucco eiuſdem herbæ imbutus intrudetur.

Peſſus ad menſtruas purgationes ſiſtendas.

Accipe ſequentium herbarum folia; cen-

tinodiæ (Gallis *de la renoüée*) plantaginis, pentaphylli, verbaſci, cuiuſque manipulum dimidium. Tundantur ſimul (ubi mundatæ lotæque fuerint) in mortario, fiantque peſſi ſucco conveniente immerſi, intromittendi ſicuti dictum.

Modus parandi ptiſanam ad potum ordinarium.

ACcipe hordei communis præparati (hoc eſt expurgati limpidáque aqua eloti) manipulum unum, ſeminis aniſi drachmam unam. Bulliat utrumque in aquæ fluvialis alteriuſve bonæ libris quatuor in vaſe figulino vitrato oris anguſti, operculato, duabus tribuſve ebullitionibus. Tum immitte unciam dimidiam, liquiritiæ ſelectæ, etiam præparatæ (hoc eſt raſæ & contuſæ) exprimeturque. Vbi ſpumam amplius non emittet, ab igne ptiſana removeatur, quæ refrigerata, erit pro potu ordinario.

Non deſunt quibus liquiritia mirum in modum ſapit, alij contrà quibus eſt faſtidio: tunc augebitur vel imminuetur liquiritiæ quantitas, vel illius loco ſive cum illa, adjicies oxalidis, vel graminis radicem, raſuram cornu cervi vel eboris, vel alia medicamenta, ex Medici præſcripto.

Modus parandi aquam hordei.

ACcipe hordei communis manipulum unum. Bulliat in libris duabus aquæ ad quadrantis conſumptionem. Extracta ab igne, refrigerata, coletur per linteum mundum ad vſum. Si ad potum paretur, incoquendum ſeminis aniſi vel cinnamomi modicum.

Aqua refrigerans & pergrata, in febribus continuis vſurpanda.

Accipe aquæ bonæ libras duas. Diluantur in ea ſacchari optimi unciæ tres. Bulliant leviter, ſuperadditis ſucci limonum uncijs tribus; iterumque unico fervore bulliant. Deinde ab igne amoveantur, modicè refrigerata per pannum ſtamineum vel lineum mundum bis terve trajiciantur ad uſum propoſitum.

Nota, ſacchari vel ſucci limonum doſim augeri vel imminui, ex guſtu & placito ægrotantis.

Modus ſumendi pulverem bezoardicum; expreſſo pretio cuiuſque grani.

QVoniam hic ſermo eſt de ptiſanis ſimplicibus ad apparandos humores, non abs re erit modum lapide bezoardico utendi ſubjicere. Etſi vero non fere occurrat alius quam adulteratus, commenti-

tiaque omnia exiſtimem, quæ de illius lapidis facultatibus paſſim decantantur: hic tamen aliqua de eo perſtringam in eorum gratiam quibus circumveniri cordi eſt.

Accipe lapidis bezoardici pulverati grana quatuor, ſex, octo, decem vel amplius. Mittatur in cochlear ptiſanæ vel ſucci limonis quo diluatur, modicum affundendo; ſumaturque.

Monitum lectorem velim, granum lapidis bezoardici optimi non pluris uno aſſe valere. Quam ob rem autor ſum ijs, qui illum adeo ex ſenſu vulgi ad variolas, morbillos febreſque purpuratas commendant (quod fallaciſſimum tamen exiſtimo, vt ſingulari de lapide bezoardico tractatu docebo) vt ab aromatarijs duas drachmas, vel unciam dimidiam comparent. Drachma autem tribus libris, ſeu aſſibus ſexaginta monetę Gallicæ venditur. Ea proportione vncia dimidia, quæ conſtat drachmis quatuor, libris duodecim væniet: impenderturque tam ad domeſticos, quam externos, inopia reive familiaris anguſtia preſſos, quandoquidem vilis adeo pretij eſt.

Modus parandi hydromel ſimplex.

Accipe aquæ fluvialis ſeu alterius bonæ libras quatuor, mellis uncias quatuor. Bulliant in vaſe figulino oris anguſti vitrato operculatoque, ſeu alio idoneo, ſpuma continue

tinuò abiecta. Quo facto ſpumaque omni depoſita, ab igne remouebitur, refrigeratuſque liquor ad uſum inſumetur. Doſis eſt unciarum octo.

Sunt qui mellis uncias duas ad aquæ libram unam adæquant. Verum non niſi ex Medici præſcripto, vel ægrotantis guſtu augenda imminuendave eſt mellis quantitas: Sunt enim quibus perplacet; aliis ſecus.

Modus parandi Hydromel compoſitum.

PRimum fiat decoctio medicamentorum à Medico præſcriptorum. Deinde in decocto colato mellis quantum ſatis incoquatur.

Modus parandi Ptiſanam laxatiuam.

ACcipe liquiritiæ præparatæ unciam unam, unciam dimidiam, drachmas ſex, ex peculiari cuiuſque guſtu. Coquatur in aquæ libris duabus, dum ſpumam omnem abiecerit. Tum ab igne amoueatur, in eaque per noctem maceretur ſenæ uncia dimidia, ſeminis aniſi nodulo laxiore ex panno lineo mundo involuti drachma una. Poſtero die mane percolabitur, ſumenturque in quamque doſim quinque vel ſex unciæ, ſuperhauſto, duabus poſt horis, iuſculo minime pingui.

Si ptiſanam efficaciorem expetas, pro

libris duabus aquæ, accipe duntaxat libram unam cum dimidia.

Alia Ptiſana laxatiua.

ACcipe hordei communis præparati manipulum unum, raſuræ cornu cervi & eboris, cuiuſque pugillum unum. Raſura iſta linteo tenui mundo includatur. Bulliant in aquæ bonæ libris duabus. Adiice liquiritiæ, vt decet, præparatæ unciam unam, plus, minus, ex vario guſtu. Vbi probè deſpumaverit, infundatur nodulus ex ſena cum ſemine aniſi vel fœniculi, ut dictum eſt.

Æſtate accipe aquæ fluvialis ſeu alterius bonæ libram unam. Immitte in aqualiculum cum liquiritiæ præparatæ uncia dimidia, ſenę drachmis duabus, ſeminis fœniculi drachma una. Agitentur omnia duobus aqualiculis, ex uno in alterum pluries transfundendo. Dein duabus tribuſve horis ſubſidere ſinantur, hinc ad uſum percolentur.

Si ad hauſtum ſeu doſim matutinam tota nocte infuſio fiat, efficacior erit.

Iſthæc ptiſana æſtatis tempore ex aqua fluviali parabitur, quæ ex radiis ſolis veluti percocta eſt.

Medicamenta infuſa, ſi lubet, relinqui poterunt, fietque colatura pro quaque doſi. Poterit etiam includi in eodem nodulo cum ſena drachma una & vltra, rhabarbari optimi minutim inciſi, cum pauco cinnamomo; vel tantundem agarici pulverati, cum tantillo zingiberis, ſed non inconſulto Medico.

Alia Ptiſana laxatiua.

Accipe ſenæ unciam ſemiſſem, ſeminis aniſi drachmam unam, pulpę caſſię cum acinis extractę unciam unam. Injiciantur omnia in vas figulinum vitratum, affundendo libram unam cum dimidia ptiſanæ communis adhuc ferventis. Operiatur vas, omniaque per noctem integram infundi ſinantur, hyeme non procul à foco; æſtate ſuper abaco vel alibi commodè. Ieiuno ventriculo mane ſumetur doſis una ampliori hauſtu, colata prius per linteum mundum, duabus ante cibum horis, reſiduo in dies ſequentes ſervato, prout expedire Medicus arbitrabitur.

Ptiſana laxatiua cum ſena, rhabarbaro & agarico.

Accipe aquæ opt. libram unam ſemiſſem. In ea bulliat deſpumeturque glycyrrhizæ uncia una, plus vel minus, ut pluries dictum. Extracto ab igne vaſe infundatur per noctem ſenæ nodulo incluſæ uncia dimidia, cum ſuo aniſo; quo etiam in nodulo adjungentur rhabarbari conciſi drachma una & dimidia, & tantillum cinnamomi; agarici tenuiter conquaſſati drachma una, cum modico zingibere item conquaſſato. Poſtridie colentur omnia per linteum mundum, pro duabus doſibus.

Alia Ptiſana laxatiua cum caſſia & ſena.

Accipe liquiritiæ præparatæ unciam unam. Bulliat ad integram deſpumationem in aquæ libris duabus. Tum injiciatur pulpæ

caſſiæ cum acinis, ex uncijs duabus caſſiæ integræ extracta. Vnico fervore bulliant. Extracto ab igne vaſe, tota nocte procul ab igne nodulus infundetur, in quo ſenæ uncia dimidia cum aniſo incluſa fuerit. Poſtridie mane amplo cyatho doſis una ſumetur.

Advertendum erit (ſicuti dictum eſt cùm de ptiſana cum ſena agebatur) in ijs qui alvo ſunt impenſè aſtricta, ſi doſis matutina ventrem non ſolverit, iterandam aliam doſim hora quarta vel quinta pomeridiana eiuſdem diei, vel poſtero die mane ieiuno ventriculo.

Tribus matutinis conſequentibus prædicta ptiſana ſumi poteſt, vel alternis diebus, prout Medicus ex re eſſe iudicaverit, qui ex affectuum ſymptomatumque ipſi perſpectorum natura medicamenta augebit, imminuet, variabit, ſicut expedire cognoverit.

Cæterum hîc obiter moneo, ptiſanas has laxatiuas eſſe (ut ita dicam) velut manna ſalutare, tum pro ditioribus, tum pro tenuioris fortunæ hominibus. Viliſſimo enim pretio parantur, (licet magnæ ſint efficaciæ & virium) vicemque potionum purgantium & clyſterum ſubeunt, calculique generationem prohibent. Nec adeo ſunt inſuaves, ob multam liquiritiam, quæ medicamentorum ingratum ſaporem (ſervata tamen virtute) lenit & eludit. Vnde non levis ijs habenda gratia, qui huiuſmodi excogitarunt invexeruntque remedia, nec non ijs

qui modum ea domi parandi edocent. Quanquam non temerè (ne malè cedat) inconſulto Medico uſurpanda ſint.

Modus parandi aquam Caßiæ.

ACcipe caſſiæ integræ uncias quatuor. Conquaſſetur. Medulla cum acinis in aquæ libras duas immittatur, addita drachma una ſemiſſe cinnamomi conquaſſati. Bulliant omnia unica ebullitione, & per pannum mundum trajiciantur; ſumantur in duas ſaltem doſes hauſtu largiſſimo.

Incoqui etiam poteſt thamarindorum uncia una & ultra, plus minus, (cum iſtæ doſes in benigniſſimis medicamentis non ſint rigidè obſeruandæ.) Infundi interdum quoque poterit drachma una vel altera rhabarbari conquaſſati, ſed non citra periti Medici conſilium.

Ea ſervata methodo facilè parari poterunt decocta guaiaci, ſarzæ parillæ, chinæ & ſimilia, ad morbos qui vulgari non debent, nec tot miniſtris & teſtibus curari, honoris ſalutiſque laborantium gratia, vocatis duntaxat Medico & Chirurgo, qui Hippocratico, imo Harpocratico ſilentio rem perficiant. Difficultas ſeu potius induſtria in prædictis medicamentis adhibenda circa eorum præparationē, iuſtam infuſionē, & coctionem convenientem maximè verſatur, quanquam id non ægrè peragi poteſt.

Alia aqua caſſiæ.

Accipe duas treſve radices cichorij ſylveſtris, totidem taraxaconis, vulgo dentis leonis. Mundentur, id eſt laventur, detracto meditullio lignoſo. Bulliant in aquæ fluvialis vel alterius bonæ libris tribus, ad tertiæ partis conſumptionem, iniecta ſub finem liquiritiæ raſæ & contuſæ uncia dimidia, cum uncijs quatuor caſſiæ fiſtulæ, piſtillo ferreo conquaſſatę. Auferatur ab igne, remiſſoque fervore per linteum mundum trajiciatur ad uſum.

Alia aqua caſſiæ refrigerans & aſtringens.

Accipe foliorum agrimoniæ & plantaginis, cuiuſque manipulum unum: ſeminum portulacæ & plantaginis contuſorum, cuiuſque drachmas duas. Bulliant omnia in tribus libris aquæ, eo quo dictum eſt modo. Si ad purgationem iſta aqua caſſię uti volueris, cyathum unum ex illa ſumes, in eaque diſſolves ſyrupi roſarum pallidarum, aut ſyrupi de cichorio compoſiti cum rhabarbaro, alterutrius unciam unam; ſive infundes cum aniſi ſemine ſenæ unciam ſemiſſem, ex Medici præſcripto.

Obſeruandum, ſi caſſia fiſtula piſtillo contundatur, mundandam eſſe, imo abluendam, ne ſordes aliqua adhæreat. In apparatu enim medicamentorum gratia, quoad fieri poteſt, procuranda, quæ & per ſe iucunda eſt, & ægro conducit.

Modus parandi aquam rhabarbari.

BVlliant aquæ optimæ libræ tres in vaſe figulino vitrato operculato, uno aut altero fervore. In vaſe ab igne ſummoto, decoctoque adhuc calente infunde rhabarbari minutim inciſi, cum pauco cinnamomo conquaſſato, drachmam unam, ad uſum à Medico præſcribendum.

Radices taraxaci, oxalidis, liquiritia, raſura cornu cervi & eboris incoqui ſimul poſſunt. In decocto autem nonnihil adhuc calente infundatur rhabarbarum cum cinnamomo.

Sunt qui rhabarbarum ſic inciſum aut conquaſſatum in nodulo laxiore cum ſuo cinnamomo infundant. Vt aqua rhabarbari maiorem vim purgatoriam nanciſcatur, addi poteſt in dicto nodulo ſena ea quantitate quæ inſtituto conveniat.

Potus ſingularis gratiſſimuſque ad refrigerandum, ſedandamque ſitim in febribus ardentibus.

Accipe aquæ optimæ libras tres. Bulliant in vaſe idoneo, quale eſt figulinum vitratum operculo munitum, uno aut altero fervore. Amoveantur ab igne, in eoque decocto adhuc calente & in diſcum vel paropſidem effuſo diſſolvantur cum ſpathula vel argenteo cochleari thamarindorum unciæ tres. Dein immittantur in vas prædictum cum uncijs

tribus ſacchari optimi, unicoque duntaxat fervore bulliant. Hoc peracto vas ab igne extrahatur, refrigeretur, liquorque ad uſum opportunum inſumatur.

Pro ſaccharo liquiritiæ præparatæ, hoc eſt raſæ & contuſæ, drachmæ tres ſubſtitui poterunt; ſaporis tamen minus eſt grati.

Ius ſenæ purgans.

Accipe ſenæ unciam ſemiſſem, ſeminis aniſi aut fœniculi drachmam unam. Infunde nocte integra in aquæ unciis octo vel pluribus, addendo ſuccum unius limonis, paropſide in qua fit infuſio igni non applicata. Poſtridie mane per linteum traiicietur cum mediocri expreſſione. Expreſſum diſſolvatur in iuſculo non pingui, abſque ſale vel quam pauciſſimo.

Gratius autem ut iuſculum iſtud euadat, ſuccum alterius limonis in eo rurſus exprimes, ſumeſque ieiuno ventriculo cum cuſtodia.

Sunt qui ſenam cum ſuo aniſo omphacio infundunt, ſed minus purgat. Quia omphacium cũ ſit aſtringens, vim purgatricem imminuit. Limonis autem ſuccus magis laxat, ſaltem non ita aſtringit, meatque liberiùs.

Ius ſenæ purgans, pro pauperibus.

Quibus non ſuppetit facultas iuſculum exquiſitiori iſto modo parandi, quibuſque nihil ingratum & infenſum; infundant per noctem ſenæ cum ſemine fœniculi unciam ſemiſſem in aqua aut ptiſana fervente,

Poſtridie mane leviſſimè bulliant, colentur & exprimantur per linteum mundum. Expreſſum in iuſculo copioſo pinguedinis & ſalis experte, vel cum minimo, diſſolutum, ſumatur cum cuſtodia.

Modi medicamenta purgantia multifariam parandi.

ACcipe ſenæ electæ unciam ſemiſſem, ſeminis fœniculi drachmam unam. Infundantur per noctem in ptiſanæ communis calentis unciis ſex, paropſide in qua fit infuſio operta, nonnihilque ab igne remota. Mane leviter fervefiat, exprimaturque mediocriter. In expreſſo liquore diſſolve ſyrupi roſarum pallidarum unciam unam. Sumatur frigidiuſculè ieiuno ventriculo, hauſto, tribus à ſumptione horis, iuſculo nec pingui, nec ſalito, non dilato poſt ſumptum hoc iuſculum ultra ſemihoram prandio.

Aliud medicamentum purgans.

Accipe ſenæ cum aniſo unciam ſemiſſem. Bulliat in aquæ aut ptiſanæ communis unciis octo. Coletur ex linteo, diſſolvaturque ſyrupi roſarum pallidarum uncia una cum dimidia, ſervatis quæ ſupra.

Aliud medicamentum purgans, cum ſena, rhabarbaro, agarico & ſyrupo roſarum pallidarum.

Accipe ſenæ unciam ſemiſſem, ſeminis aniſi viridis drachmam unam. Bulliant le-

viuſculè in ptiſanę communis, vel aquæ hordei aut cuiuſlibet alterius decocti convenientis, ex conſilio Medici, unciis octo. Colentur exprimanturque mediocriter. In liquore colato infunde per noctem, loco moderatè calido, agarici minutim inciſi drachmas duas, cum modico zingibere, rhabarbari electi pariter inciſi drachmam unam ſemiſſem. Poſtridie ſummo mane leviter omnia ferveſcant, mediocriterque per linteum exprimantur: diſſolvaturque in colatura ſyrupi roſarum pallidarum uncia una. Propinetur tribus ante iuſculum horis, cum cuſtodia.

Medicamentum purgans, cum decocto radicum, herbarum &c. ſenæ, caſſiæ, rhabarbari, & ſyrupo roſarum pallidarum.

Accipe duas treſve radices cichorij ſylveſtris, totidemque oxalidis. Laventur, detracto prius meditullio lignoſo. Accipe item radicis graminis raſæ & contuſæ bacillos quinque vel ſex: liquiritiæ præparatæ drachmas tres, agrimoniæ, betonicæ, ſcolopendrij, bugloſſi, borraginis, oxalidis, portulacæ, lactucæ, cuiuſque manipulum ſemiſſem, additis, ſi lubet, ſeminibus & floribus. Omnia benè mundata elotaque in aqua limpida, bulliant uſque ad perfectionem in vaſe figulino vitrato, aut alio idoneo in aquæ fluvialis aut alterius bonæ ſufficienti quantitate, ſuo quæque ordine, primò radices, deinde herbæ, demum flores & glycyrrhiza.

Prædicti decocti colati quantitas iuſta ſervetur ad catharticum ſequens concinnandum.

Accipe ſenæ unciam ſemiſſem, ſeminis fœniculi vel aniſi viridis drachmas duas. Ponantur in paropſide cum medulla & acinis caſſiæ, ex unciis quatuor fiſtulæ integræ conquaſſatæ, rhabarbari minutim inciſi drachma una, vel drachma una dimidia. Hoc facto omnia perfundantur præſcripti liquoris adhuc calentis quantitate ſufficienti per integram noctem. Operiatur paropſis, ſerveturque in loco modicè calido. Mane leviuſculè bulliant, deinde colentur ex panno lineo mundo, cum expreſſione mediocri. In expreſſo liquore diſſolvatur ſyrupi roſarum pallidarum uncia una: Qui refrigeratus ſumetur, ſervato ſupraſcripto regimine.

Modus alius facilior parandi medicamentum purgans ſupraſcriptum.

Accipe ſenam & fœniculum. Bulliant in dicti decocti quantitate ſufficienti: Vel tribus quatuorve horis infundantur in decocto illo adhuc calente, loco moderatè calido. Colentur & exprimantur ut dictum eſt. In colatura infundentur per noctem caſſia & rhabarbarum, deinde mane traijcientur & exprimentur. In expreſſo autem liquore diſſolves ſyrupum roſarum pallidarum, vt dictum eſt.

Magma ſeu materia poſt expreſſionem

reſidua ad clyſterem ſervari poterit, & in decocto conveniente, quale Medicus inſtituet, incoqui. Colabitur deinde; exprimetur diſſolveturque in expreſſo mel, ſaccharum rubrum, butyrum ſeu quid aliud ſimile.

Medicamentum iſtud æquè valet efficaxque eſt, ac ſi conſtaret catholico duplicato rhabarbaro, vel ſyrupo de cichorio cum eodem rhabarbaro.

Advertendum præterea, quod ſi non ſit commodum vel facile prædictas radices, herbas, ſemina & flores apparare, ſumi poterit aqua hordei vel ptiſana ordinaria, vel aliud decoctum à Medico probatum, in quo diſſolvetur ſyrupus roſarum pallidarúm, vel ſuccus unius limonis.

Aliud medicamentum purgans pro delicatis.

Accipe ſenæ cum ſemine fœniculi unciam ſemiſſem, pulpæ caſſiæ recens extractæ cum acinis unciam unam. Infundantur omnia per noctem in ptiſanæ unciis quatuor. Poſtridie mane tantiſper ferveſcient, traijcientur & exprimentur per linteolum mundum, diluendo in liquore expreſſo ſuccum unius limonis. Refrigeratus ſumatur.

Aliud medicamentum laxans.

Accipe ſenæ unciam unam, ſeminis aniſi viridis drachmam unam. Bulliant omnia leviuſculè in ptiſanæ quantitate ſufficienti. Colentur & exprimantur. In expreſſo diſſolve catholici duplicato rhabarbaro accuratè præparati unciam unam ſemiſſem, dia-

phœnici drachmam unam ſemiſſem, ſyrupi roſarum pallidarum unciam unam: Propinetur.

Aliud haud ingratum.

Accipe ſenæ unciam ſemiſſem, ſeminis fœniculi viridis drachmam unam. Infunde per noctem in decocto oxalidis, ptiſana communi vel ſero lactis depurato. Poſtridie mane fiet colatura ſimplex citra ullam calefactionem, ex linteolo mundo. In colato & expreſſo liquore diſſolvetur ſyrupi violati uncia una, vel tantundem ſyrupi de limonibus, vel ſuccus ex iis expreſſus.

Medicamentum purgans pro robuſtioribus.

Accipe ſenæ cum ſemine aniſi unciam ſemiſſem. Infundantur per noctem in ptiſana vel alio decocto, ex præſcripto Medici; infundantur, exprimanturque. In expreſſo diſſolve electuarij diacarthami drachmas tres, vel unciam ſemiſſem, cum ſyrupi roſarum pallidarum uncia una.

Medicamentum purgans pro debilibus.

Accipe ſenæ drachmas duas, ſeminis fœniculi viridis drachmam ſemiſſem, rhabarbari optimi minutim inciſi drachmā unam ſemiſſem. Ponantur ſimul in paropſide, affuſa ptiſanæ ſufficienti quantitate. Poſtero die mane leviter ferveſiant, dein per linteum mundum traijciantur cum expreſſione mediocri, in qua drachmæ duæ, tres vel uncia ſemis ſacchari pulverati, ſaporis gratia,

diluantur, ſumanturque duabus ante iuſculum horis.

Medicamentum purgans pro pueris lactentibus.

Accipe ſyrupi de cichorio cum rhabarbaro unciam ſemiſſem. Propinetur per ſe vel in dupla quantitate ptiſanæ diſſolutus.

Vel totam noctem in ptiſana vel aqua ſaccharata calidiuſcula ſenæ drachmam unam infunde. Coletur, exprimatur & propinetur.

Vel rhabarbari optimi minutim inciſi drachma una, per noctem in aqua ſaccharata aut ptiſana infundetur, vt de ſena dictum. Poſtridie mane traijcietur, leviterque exprimetur ad uſum.

Modus præparandi bolos ex caſſia.

Accipe caſſiæ fiſtulæ uncias ſex. Mundetur & extrahatur ex fumo decoctionis ſeminis aniſi viridis, quod fiet ſequenti modo.

Accipe ſeminis aniſi unciam ſemiſſem. Bulliat uno vel altero fervore in libra una aquæ. Poſtea mittantur omnia in paropſidem ſubiectam cribro, ad caſſiam mundandam & traijciendam idoneo, in cuius extima ſuperficie pulpa caſſiæ cum acinis impoſita fuerit. Hoc facto medulla ex prædicto cribro traijcietur, eradeturque ex interiori cribri parte cum cochleari. Ex ea bolos con-

cinnabis; ad inſtar prunorum vorandos, pulvere ſacchari optimi prius conſperſos, vel obeliis aqua vel vino dilutiſſimo madidis involutos. Poſt horæ quadrantem vel ſemihoram ſumendum iuſculum pinguedinis expers, cum pauxillo ſale; vel iuſculum cum ſena, prout ſequitur.

Veſpertinis horis infundes in duobus vel tribus aquæ cochlearibus & tantundem ſucci limonum drachmam unam, vel drachmam unam ſemiſſem; ſenæ electæ, cum ſeminis fœniculi drachma ſemiſſe. Poſtridie mane colatura leviſque expreſſio fiet, quam in aliquo ex prædictis iuſculis diſſolves. Cibus tribus à ſumpto medicamento horis differetur, ſervabiturque eo die cuſtodia.

Miſceri poteſt cum caſſia pulpa rhabarbari optimi in pulverem redacti drachma una, ex Medici præſcripto.

Obſervandum eſt, caſſiam mundari in fumo decoctionis ſeminis aniſi, ſeu illius loco fœniculi recentis: quia cum ſit flatuoſa, tormina doloreſque generat colicos, atque etiam in cerebrum vapores emittit, unde capitis dolor (Græcis cephalalgia) in diſpoſitis ut plurimum excitatur.

Bolus ex caſſia ad purgandos refrigerandoſque renes.

Mundentur traijcianturque per cribrum unciæ ſex caſſiæ fiſtul. ut ante dictum. Miſceatur cum pulpa ab illa extracta liquiritiæ pulveratæ drachma una. Inde formabuntur

boli, ex cochleari vorandi; exactaque duntaxat ſemihora unum ex prædictis iuſculis ſorbebitur, in quo unius limonis ſuccus diſſolutus fuerit.

Bolus ex caſſia cum terebinthina in gonorrhœa.

Accipe medullam extractam ex unciis quatuor caſſiæ fiſtul. Immiſce ex gladij mucrone, vel ſpathula lignea terebinthinæ Venetæ electæ non lotæ drachmam unam vel duas. Inde concinnentur boli, eo modo vorandi quo ſupra. Iuſculum non ultra ſemihoram differetur, radicibus herbiſque refrigerantibus alteratum, in quo unius limonis ſuccus exprimetur.

Alius bolus ex caſſia.

Accipe medullam ex unciis quatuor caſſiæ fiſtul. extractam. Admiſceatur diapruni ſolutivi drachma una cum ſemiſſe, vel drachmæ duæ: finganturque boli, modo expoſito vorandi, dilato ſub hac forma ad duas horas iuſculo.

Bolus pro puerulis lactentibus.

Accipe medullæ caſſiæ recenter extractæ drachmas tres. Exhibeantur puerulo ad modum pultis, porrecta poſt quemque bolum mamma, ut exſucto lacte facilius deglutiatur.

Bolus pro pauperibus.

Accipe unciam unam ſemiſſem electuarij lenitivi fideliter diſpenſati. Fiant boli, à quibus deglutitis iuſculum pinguedinis

expers

expers intra horæ quadrantem vel ſemihoram propinetur.

Alius pro iiſdem.

Accipe catholici duplicato rhabarbaro unciam unam, diapruni laxativi drachmas duas. Miſceantur ex gladij mucrone, fiantque boli, duabus ante iuſculum horis deglutiendi.

Modus parandi vomitoria.

Notandum, oppoitunum tempus vomitoriis tuto & facile utendi, eſſe quum cibis ventriculus diſtentus eſt, à paſtu ſcilicet: illis enim citra difficultatem exeuntibus, praui quoque humores in ventriculi fundo exiſtentes abſque ulla vel ſaltem minima moleſtia conſequuntur.

Vomitorium commune.

Accipe aquæ tepidæ cochlearia duodecim, olei communis tria vel quatuor cochlearia, ſeu butyri recentis liquefacti unam vel duas uncias. Miſceantur deglutianturque, iniecto aliquanto poſt in gulam digito, ſi vomitus diutius protrahatur.

Aliud vomitorium.

Accipe raphanos bene mundatos & contuſos tres vel quatuor, ſeminis maluæ pariter contuſi unciam ſemiſſem. Bulliant in aquæ libra una ad medietatis conſumptionem, in eaque diſſolves oleum commune vel butyrum recens liquefactum ad pro-

C

uocandum vomitum.

Vomitorium fortius.

Accipe folia aſari viridia ſeptem vel octo. Tundantur in mortario ad ſucci expreſſionem, qui cum duplo vel triplo vini albi vel aquæ hordei immiſtus, ſorbeatur tepidus.

Modus inſtituendi maſticatoria.

OMnium facillimum uſitatiſſimumque eſt ex integra maſtiche, quæ ſimpliciter maſticatur, & pituita è cerebro in palatum deſtillans expuitur. Mane autem ieiunoque ventriculo id præſtetur.

Aliud maſticatorium.

Maſtiche cera liquefacta excipiatur, oleique modico cum pipere, pyrethro, & ſtaphiſagria in pulverem redactis; fiant pilulæ, quarum una maſticetur, ut dictum; ad potentius è cerebro pituitam ſuperfluam eliciendam.

Aliud maſticatorium.

Accipe piperis & pyrethri, cuiuſque drachmam unam ſemiſſem. Redigantur in pulverem, excipiantur melle, fiantque boli fabæ magnitudine, in umbra exſiccandi; quibus utendum, ut antè dictum eſt.

Modus parandi gargariſmata.

ACcipe ptiſanam communem ante deſcriptam. Ex illa tepida os & gula

colluantur, immiſcendo, ſi lubet, in ptiſanæ libra una mellis communis unciam unam.

Aliud gargariſma.

Accipe aquæ hordei libram unam, indito quantum opus erit aceto, ut quatuor quinqueve cochlearia ad oxycrati formam. Vtere ad oris collutionem.

Aliud item.

Accipe hordei ſelecti, repurgati & loti, manipulum unum, agrimoniæ, plantaginis, roſarum rubrarum, ſive ſiccarum, ſive recentium; cuiuſque manipulum unum. Mundentur, laventur, bulliantque herbæ iſtæ in aquæ libris duabus, hordeo ante herbas præmiſſo, ut terno quaternove fervore bulliat, decoctumque ad libram unam colatam redigatur. In qua diſſolves mellis opt. cochlearia quinque vel ſex, aut ſyrupi de moris parem quantitatem. Vtere ut ſupra.

Gargariſma os gulamque leniens.

Accipe amygdalas dulces viginti aut triginta. Excorticentur tundanturque in mortario marmoreo vel ligneo, ſenſim affundendo aquæ calentis uncias decem. Deinde in paropſidem transfundantur, ſtentque per ſemihoram ſupra cineres calidos, traijciantur per linteum tenue & mundum leviter exprimendo. Liquore expreſſo refrigerato utendum. Si gratius gargariſma expetatur, poterit, ſi lubet, ſaccharum adijci.

Gargariſma anodynum, pro pauperibus.

Lac vaccinum tepidum ad id aptiſſimũ eſt.

Gargariſma aſtringens & repellens.

Accipe hordei manipulum vnum, plantaginis, polygoni, oxalidis, cuiuſque manipulum unum, roſarum rubrarum manipulum ſemiſſem. Bulliant omnia ſuo ordine in aquæ ſufficienti quantitate, quæ ad libram unam poſt colaturam redeat. In ea diſſolve ſyrupi de moris uncias duas vel tres, ad palati collutionem.

Modus parandi emulſiones.

Emulſio ad refrigerandum renes, ardoremque vrinæ mitigandum.

ACcipe amygdalarum dulcium uncias duas. Excorticentur tundanturque in mortario marmoreo cum piſtillo ligneo; ſeminum quatuor frigidorum maiorum mundatorum unciā unā cum dimidia, quæ pariter contundantur, ſenſim affuſo ſero lactis, vel ptiſana ſeu aqua hordei calente, ad libræ unius cum ſemiſſe quantitatem. Omnia poſtea traijciantur ex linteo tenui & mundo, fiatque expreſſio. In colato liquore diſſolve ſacchari optimi unciam unam cum dimidia, ſucci limonum uncias duas. Vel pro ſucco limonum & ſaccharo, ſubſtitui poterunt ſyrupi limoniorum unciæ quatuor vel quinque. Sic parata emulſio in tres dividetur doſes, ſumendas tribus horis à cibo, duabuſque ante cibum.

In immoderato renum ardore, contundantur cum amygdalis & ſeminibus prædictis, ſeminis papaveris albi uncia dimidia, ſive ſeminis papaveris albi & ſeminis lactucæ, cuiuſque drachmæ duæ.

Notandum eſt, ubi iſta addenda erunt ſemina, in mortario prius eſſe contundenda, affundendo aquæ vel ptiſanæ calentis modicum. Poſtea tundentur amygdalæ & ſemina frigida, prout antè dictum eſt. Vel ſic melius.

Accipe quatuor ſeminum frigidorum maiorum recenter mundatorum uncias duas. Bulliant bino vel terno fervôre, in aquæ libra dimidia ut molleſcant. Abiecta aqua probè contundantur in mortario marmoreo cum piſtillo ligneo, donec velut in formam paſtæ redigantur. Addatur deinde amygdalarum dulcium mundatarum uncia una cum dimidia, pariterque contundantur. Hoc facto libras duas aquæ hordei calentis ſenſim affundes, in qua leviuſculè bullierint ſacchari optimi minutim confracti unciæ tres. Omnia deinde per linteum mundum traijciantur. Colatus expreſſuſque liquor emulſio eſt. Si lubet ſucci limoniorum duæ treſve unciæ addi poterunt. Vbi autem res exiget, papaveris albi ſemen, ſimul cum prædictis ſeminibus frigidis maioribus bulliet, pariterque in mortario contundetur, amygdalis mundatis poſtremo additis, prout dictum eſt.

Modus facillimus uſitatiſſimuſque.

ACcipe ſeminum integrorum cucurbitæ, melonis, cucumeris, cuiuſque unciam ſemiſſem. Contundantur probè in mortario marmoreo cum aquæ calente modico, dein addantur amygdalarum dulcium mundatarum unciæ duæ; ſimulque tundantur, affundendó ſenſim ſeri lactis, ptiſanæ vel aquæ calentis circiter libram unam cum dimidia. Omnia deinde traijciantur, diſſolvaturque in colatura quod ſuperiori ſcriptum eſt articulo.

Alius item modus.

Accipe hordei communis purgati & loti manipulum unum. Includatur in linteo albo & tenui; ſeminum frigidorum maiorum uncias ſex. Bulliant in libris novem vel decem aquæ communis optimæ, ut redeat ad libras quatuor colatas. Seorſim hoc decoctũ ſervetur, abiecto hordei nodulo. Deinde ſemina prędicta mollificata in mortarium marmoreum mittantur, modiceque cum piſtillo ligneo contundantur. Hinc adijciantur amygdalarum mundatarum unciæ ſex. Omnia tandiu contundantur, donec pultis vel paſtæ molliuſculæ craſſitudinem acquirant, per vices (ut res melius fiat) prædictum decoctum tepidum affundendo. Hoc facto reſiduum decocti priùs calefacti affundetur, omnia ſimul probè miſcendo. Poſtea per

linteum tenue & mundum traijcientur. In colatura ſacchari optimi unciæ quatuor, cum ſucci limoniorum unciis decem diſſolventur, bullientque leviſſimè in cacabo ſtannato vel vaſe alio idoneo. Emulſio ſic parata in phiala vitrea vel figulina ſervabitur in plures doſes, libræ dimidiæ pro unaquaque doſi.

Alius modus facilior.

Accipe ſeminis cucurbitæ, melonis & cucumeris, cuiuſque unciam ſemiſſem. Bulliant in duabus vel tribus libris aquę, ut molleſcant ad faciliorem contuſionem. Decocti reſiduum ſeponatur. Semina autem mollificata mortario indantur marmoreo, contundanturque. Vbi mediocriter contuſa fuerint, addantur amygdalarum dulcium mundatarum unciæ duæ, irrigentur per vices inter mundandum, tantillo iſtius decocti vel aqua tepida, ut omnia ad inſtar pultis redigantur. Hoc facto addetur ſeri lactis depurati vel prædicti decocti, vel aquæ calentis ad quantitatem libræ unius cum ſemiſſe. Omnia probè commiſta cum piſtillo ligneo; traijcientur per linteum album tenue & mundum, addendo ſacchari optimi unciam unam cum dimidia, cum ſucci limonum unciis duabus, vel loco ſacchari & ſucci limonum quatuor vel quinque uncias ſyrupi limoniorum, vt iam antè dictum: unico fervore ſupra cineres calidos vel foculum in diſco capaciori bulliant, antequam recondantur.

Modus parandi lac amygdalinum.

ACcipe amygdalarum dulcium mundatarum uncias tres vel quatuor. Contundantur, ut decet, in mortario marmoreo cum ligneo piſtillo, aqua calente ſenſim affuſa uſque ad libræ unius & ultra quantitatem. Omnia dein traijciantur per linteum albũ & tenue, fortiter exprimantur, expreſſuſque liquor in vas fictile vitratum, vel in diſcum ſupra foculum mittatur, cum ſacchari uncia una, ſaliſque duobus tribuſve granis, ſi lubet, ecuendi ſaporis gratia. Deinde lento igne fumo experte coquatur, continuo agitando cum cochleari per aliquod temporis ſpatiũ, donec iſte liquor mediocrẽ quandam conſiſtentiam conſequatur, ut nec dilutior ſit, nec craſſior. Tum ab igne deponatur, fundatur in paropſidem, ſumaturque ante ſomnum, hora nona vel decima veſpertina. Sunt qui loco aquæ communis utuntur aqua hordei aut ptiſana. Sed cum liquoris candorem nonnihil minuant, ideoque gratiæ aliquid illis decedat, delicatis alterutrum liberum relinquo.

Non deſunt etiam, qui cum amygdalis panis ſiliginei medullam, ut lac amygdalinum candidius magiſque nutriens evadat, contundunt; quod minimè improbo.

In ingenti renum ardore, vel excitandi ſomni gratia, cum prædictis amygdalis ſe-

minis papaveris albi drachmæ tres & ultrà ſi res exigat, ex conſilio Medici addi poterunt. Eo caſu contundendum erit ſemen iſtud ante amygdalas, ut ſequitur.

Modus parandi lac amygdalinum cum ſemine papaveris albi.

ACcipe ſeminis papaveris albi drachmas tres vel unciã ſemiſſem, ſi morbus poſtulet. Bulliant bino vel terno fervore in aquæ libra una cùm dimidia, ut molleſcant. Omnia deinde in mortarium mittantur marmoreum. Hoc facto effundetur, inclinando, decoctum iſtud ſolum in paropſidem vel aliud vas mundum, ſervabiturque ſeparatim: deinde ſemen papaveris contundetur in mortario per ſemihoram cum piſtillo ligneo, addendo poſtquàm contuſum fuerit, amygdalarum dulcium mundatarum uncias tres. Omnibus accuratè contuſis commiſtiſque, ad maiorem candorem & nutricatum addetur panis ſiliginei medulla ad unciam unam vel duas, affuſo per vices inter contundendum prædicti decocti modico, ut omnia ad pultis conſiſtentiam redigantur. Hoc facto reſiduum decocti calentis, vel quantum ſatis erit ſenſim affundetur, omnia exactè cum piſtillo contundendo permiſcendoque. Tum omnia traiiciantur exprimanturque per linteum mundum. In colatura diſſolue ſacchari unciam unam,

ſalis duo triave grana. Bulliat in diſco ex foculo, bino vel terno fervore: dein extrahatur ab igne, exhibeaturque modicè calidus ante ſomnum, circa nonam vel decimam veſpertinam.

Modus parandi hordeum mundatum.

ACcipe hordei mundati unciam unam vel duas; &, ſi lubet, quatuor ſeminum frigidorum maiorum in mortario contuſorum unciam ſemiſſem. Bulliant in vaſe figulino vitrato, igne perſpicuo, cum aquæ libris quatuor, per tres vel quatuor horas (hoc eſt uſque ad hordei crepaturam) ut non ſuperſit ex decocto plus quam una paropſide ampliori contineri poſſit: illudque per linteum mundum ſine hordei expreſſione traiicietur. Accipe poſtea amygdalarum dulcium mundatarum tres vel quatuor uncias. In mortario marmoreo contundantur, ſenſim affuſo calente decocto. Mox per linteum traiiciantur cum expreſſione mediocri. Expreſſum liquorem in vas figulinum vitratum immittatur, cum una vel duabus unciis ſacchari, dein leviuſculè bulliat, exhibeaturque circa horam nonam vel decimam veſpertinam.

Sunt qui hordeum ubi coctum eſt fortiter exprimunt, alij minime, vt annotatum.

Modus parandi ſaccharum roſatum tabellatum.

ACcipe ſacchari albiſſimi optimique libram ſemiſſem, aquæ roſaceæ uncias quatuor. Mittantur in ſartaginem mediocrem, coquantur igne lento fumi experte ad debitam conſiſtentiam: quam agnoſces primò, ſi tantillum iſtius ſacchari ex ſpathula attollendo, filum ducat, decidenſque in ſartaginem ab igne remotam eiuſdem conſiſtentiæ in ſuperficie cocturæ permaneat, illudque, licet perexiguum quod in ſpathula adhæſit, concreſcat. Secundo, ſi tantillum in quadram vel marmor ex ſpathula effuſũ, refrigeratum indureſcat, eleueturque è quadra vel marmore citra adhæſionem. Tertiò, ſi pauxillum in humum proiectum, ſtatimque ſublatum, humi neutiquam adhæreat. Hoc peracto ab igne remoueatur, refrigeſcat paulipſer, dein ex marmore vel menſa valde polita, conſperſa prius pauco aniſi polline, trans linteolum rarum exiliente, prædictas concinnabis tabellas, quas vocant ſacchari roſati.

Modus parandi frontale, ad dolores capitis frigidos.

ACcipe foliorum ſalviæ, roris-marini, betonicæ, meliſſæ, cuiuſque manipu-

lum ſemiſſem. Bulliant omnia in vino albo, aut in æquis partibus aquæ & vini. Deinde ubi integrè bullierint, contundantur in mortario, involuanturque inter duo linteola, fiatque frontale, calidum fronti temporibuſque applicandum.

Frontale ſomniferum.

Accipe betonicam, roſas rubras, nenuphar, violariam, arefacta omnia; cuiuſque pugillum unum, ſeminis papaueris albi, portulacæ, cuiuſque drachmam unam vel duas. Triturentur in mortario, primò ſemina papaveris & lactucæ, dein folia & flores. Pulvis oxyrhodino excipiatur, includatutque inter duo lintéola pro frontali, apponendo ſicuti dictum.

Excipi etiam pulvis iſte poteſt ex unguento roſato Meſuei.

Aliud frontale refrigerans & ſomniferum.

Accipe roſas rubras, ſive ſiccas, ſive recentes; vel magmatis roſarum deſtillatarum non torrefacti manipulum unum. Mittantur in mortarium cum uno aut altero cochleario oxycrati tepidi. Contundatur utrumque ſimul, ut fiat miſtura humida, deinde duplicato linteolo includatur, fiatque frontale; tepidum applicandum, hora ſomni vel quolibet alio tempore, quo Medicus expedire cenſuerit.

Aliud frontale ad idem.

Accipe ex roſarum magmate partem minus torrefactam. Incidatur forcipe, in for-

mam frontalis, fronti temporibuſque aptandi. Maceretur in oxycrati calidiuſculi quatuor vel quinque unciis. Includatur duplicato linteolo mundo, appliceturque ut dictum.

Aliud ad idem.

Frontem & tempora aliquantiſper illine unguento, quod populeum vocant. Deinde ſuperponatur frontale antè deſcriptum, aut linteolum duplicatum, oxycrato tepido imbutum, ante applicationem exprimendum. Oxycratum vero paratur modo ſequenti.

Modus parandi oxycrati.

OXycratum eſt miſtura ex aceto & aqua. Verum quoniam acetum non eſt continuò æqualis acrimoniæ (eſt enim interdum acerrimum, aliquando imbecille, nonnunquam mediocre) facile non eſt iuſtam prȩſcribere quantitatem aceti ad aquā. Adde quod ſunt quædam corporis partes & affectus plurimum inter ſe diſſimiles, in quibus oxycrato opus eſt aliàs fortiori, aliàs debiliori. Vulgare tamen oxycratum conficitur ex ſex aquæ partibus & una aceti. Alij tantum aceti aquæ immiſcent, ut facilè potari queat, nulloque acrimoniæ ſenſu linguam feriat.

Modus parandi oxyrhodinum.

ACcipe olei roſati optimi cochlearia quatuor, aquæ roſaceæ cochlearia duo, aceti fortiſſimi cochlearium unum. Omnibus unà permiſtis oxyrhodinum exurgit. Illo tepido, ubi opus eſt, pars affecta illinitur, linteolumque ſuperponitur, vel ſiccum vel oxyrhodino inbutum, ſeu etiam oxycrato.

Aliud oxyrhodinum.

Accipe olei roſati cochlearia ſex, hoc eſt circiter uncias tres; aceti generoſi cochlearium unum, ſive unciam ſemiſſem. Miſceantur ad uſum.

Modus parandi hydrelæum.

HYdrelæum componitur ex aquæ partibus ſex, & una olei.

Modus parandi epithemata.

ACcipe oxycrati antè deſcripti libram unam. Calefiat modice ſupra cineres calidos. Linteola duplicata in eo macerentur, expreſſaque tepidè partibus intemperatis applicentur, ſuperpoſito alio linteolo ſicco duplicato, ne induſium, vel lecti lintea madefiant. Subinde renoventur immutenturque aliquoties, ubi refrigeſcere exſic-

carique incipient, alijs denuo ſubſtitutis linteolis oxycrato immerſis expreſſiſque.

Hæc epithematum miſtura minimi admodum eſt pretij, non minimarum tamen virium, ſicuti quotidiana innoteſcit experientia. Præſtat enim epithematis compoſitis ex aquis deſtillatis (quæ ſemper empyreuma redolent, extraneumque calorem ex deſtillatione nanciſcuntur) ac pulveribus inertibus, licet cariſſimis, qua de cauſa pretioſi potius vocari debeant, ut vulgo appellitantur; quam ratione facultatum, quibus carent.

Epithema refrigerans & corroborans partes abdominis æſtuantes in febribus continuis.

Accipe cichorij ſylveſtris cum radice, agrimoniæ, portulacæ, plantaginis, endiviæ, cuiuſque manipulum ampliſſimum: roſarum rubrarum manipulum ſemiſſem. Bulliant ſuo quæque ordine in tribus libris aquæ, ubi mundata lotaque fuerint, ut decoctum ad libram unam cum ſemiſſe poſt colaturam redeat; in quo dilues aceti roſati aut alterius optimi cochlearia quinque vel ſex. Sicque compoſitum epithema univerſo abdomini cum linteolis duplicatis, prout dictum eſt, immutandis, apponetur.

Epithema regioni cordis applicandum in purpuratis, malignis peſtiferiſque febribus.

Accipe corticis citri, recentis vel ſicci; incidatur minutim, maceretur que ex calidiuſculis cineribus una vel altera hora in

aquæ roſaceæ libra una, dein per linteolum mundum traiciiatur. In colatura diſſolve unius citri vel limonis ſuccum. Eo epithemate cordis regio ter in die tepidè fovebitur, linteolis duplicatis eo imbutis immutatiſque ubi opus erit.

Aliud epithema ad idem.

Accipe ulmariæ, vulgo reginæ prati, ſcabioſæ, morſus diaboli, cuiuſque manipulos duos; ſeminum citri, cardui benedicti & oxalidis contuſorum, cuiuſque unciam ſemiſſem. Herbæ iſtę mundentur & laventur, bulliantque in duabus aquæ libris, addendo, tantiſper poſt, ſemina; redeatque decoctum ſaltem ad libram unam poſt colaturam. In qua diſſolves ſuccum unius limonis, & duo vel tria cochlearia aceti roſati. Huius epithematis applicandi utendique modus idem qui ſupra.

Epithema ad frigidas cordis intemperies.

Accipe vini odoriferi (quale eſt Aurelianenſe vel Burgundianum vel aliud quodvis optimum) libram unam ſemiſſem & ultra. Calefiat, eoque calente linteola duplicata vel triplicata imbuantur, quibus ubi cordis regionem foveris, illa inibi poſt expreſſionem applicabis, immutabiſque quum refrigeſcere incipient.

Eodem modo aqua vitæ loco vini adhiberi poteſt, id tamen inconſulto non fiat Medico.

Sternutatoria

Sternutatoria parandi modus.

Accipe ellebori albi vel euphorbij pulverati modicum. Inſuffletur tantillum in nares ex pennæ canaliculo.

Modus parandi ſuffumigia.

Suffumigium ſingulare ad corrigendum aërem noxium, odoreque ſuavi habitaculum aliquod perfundendum.

ACcipe aquæ roſaceæ optimæ cochlearia ſex & ultra, caryophyllos conquaſſatos decem vel duodecim; corticis citri, ſeu mali aurei tria quatuorve fruſtula. Mittantur omnia ſimul in paropſidem ſupra foculum in medio conclavis alteriuſve loci ſuffumigandi. Inde vapor exhalabit ſuaviſſimus, qui univerſum afflabit locum, aëremque noxium diſſipabit.

Aliud ſuffumigium.

Accipe aceti roſati vel cuiuſvis alterius optimi cochlearia ſeptem vel octo, corticis citri quatuor vel quinque fruſtula, caryophyllos conquaſſatos duodecim vel quindecim. Mittantur omnia in diſcum ex foculo, ut dictum.

Poſtremum hoc ſuffumigium quamvis non ſit adeo exquiſitum, eſt tamen optimum. Notandum, non eſſe decoquendas prędictas mixturas, ſed eiuſmodi igni ſuperponendas, qui ſufficiat ad liquorem in vaporem reſolvendum.

Ad multiplices morbos varia ſuffumigia concinnantur, ex decoctis ſcilicet radicum, herbarum, ſeminum, florum, gummatum, ſuccorum, aliorumve. Quorum pręparationem ubi opus erunt, Medicus ex tempore indicabit, docebitque maxima cum facilitate, ſumptuque minimo.

Modus fomenta & ſacculos parandi.

Fotus ad pleuritidem.

Accipe malvæ, althææ, parietariæ, ſalviæ, hyſſopi, violariæ, florum chamomillæ, meliloti, cuiuſque manipulum unum. Mundentur herbæ & flores, laventur, incidantur, decoquantur in vaſe figulino, vel in cacabo cũ ſufficienti aquæ quantitate. Sub decoctionis finem vini albi tenuiſſimi uncias octo adjicies, dein omnia colabis & exprimes, colaturamque in ollam immittes figulinam, in eaque moderatè calente ſpongiam vel linteolum duplicatum immerges, quo partem affectam calidiuſculè poſt expreſſionem perfundes, fovebis apponeſque, ſubinde immutando quum refrigeſcere incipiet.

Sacculi ad pleuritidem.

Accipe deſcriptas ſuperius herbas & flores poſt debitam præparationem; hoc eſt mundatas, lotas & inciſas; ſuperaddendo, ſi lubet, ſeminis lini & fœnugræci contuſi, cuiuſque unciam unam. Includantur omnia

in duobus ſacculis ex tela alba detrita, eius amplitudinis quam Medicus arbitrabitur, ſacculis iis craſſo modo inſutis incoctiſque in lacte vel aqua. Deinde ubi partem affectam prędicto decocto diu perfuderis foveriſque, unum ex ſacculis calentem expreſſumque dolenti parti applicabis, altero viciſſim ſubſtituto quum primum refrigeſcere incipiet.

Fotus reſolvens.

Accipe malvæ, biſmalvę cum radicibus, cuiuſque manipulum unum; ſalvię, hyſſopi, cuiuſque manipulos duos, florum chamomillæ & meliloti, cuiuſque manipulum ſemiſſem, ſeminum lini, fœnugręci, aniſi & fœniculi contuſorum, cuiuſque unciam ſemiſſem. Omnia, ut decet, præparata ſuo ordine incoquenda in ſufficienti aquę quantitate, quę poſt colaturam ad libram unam cum ſemiſſe redeat. Dimidiam iſtius decocti partem calentem in veſicam immitte ſuillam ſuperne clauſam: partique dolenti appones, veſicam alteram reſidua decocti medietate impletam primæ ſubſtituendo, quum refrigerari incipiet; decoctum vero ex ſartagine aut alio vaſe idoneo calefiat, ut denuo in veſicas immittatur.

Quod ſi veſicæ non ſint ad manum, ſpongias vel duplicata adhibebis linteola, prædictoque decocto calente immerges ad partis fotum, poſtque expreſſionem parti applicabis, renovabiſque, ut toties dictum.

Si ex ſacculis prædictum reſolventem fo-

tum parare ſit animus, omnia medicamenta deſcripta in duobus ſacculis lineis craſſiore modo inſutis includenda ſine, quibus ut ſupra indicatum, utendum.

Fotus anodynus.

Accipe lactis fervefacti libram unam cum dimidia. Adhibeatur parti dolenti, ſicut in fotu præcedenti.

Sacculi reſolventes, pro pauperibus.

Accipe furfuris manipulos tres vel quatuor. Frigantur in ſartagine, modicum vini affundendo, ne plus iuſto furfur exſiccetur. Extracto furfure duos lineos ſacculos implebis, alterniſque vicibus parti dolenti calidos applicabis.

Sacculi ad dolorem ventriculi.

Accipe abſinthij manipulum unum & ultra; incidatur minutim; roſarum rubrarum tantundem. Parvis includantur ſacculis, in vino auſtero, oxycrato, vel aqua (prout Medicus expedire cenſebit) incoquendis, calidis parti dolenti imponendis alternatimque immutandis. Hyſſopus, ſi lubet, adjici poterit.

Modus parandi cataplaſmata.

Cataplaſma ad apoſtemata & tumores.

Accipe oxalidis rotundæ vel longæ, abiectis pediculis, manipulos quatuor. Involuatur amplo braſſicæ rubræ, betæ vel lapathi folio. Sub cineribus coquatur calentibus. Coctam extrahe, in paropſide ſive

mortario contunde, cum tantillo butyri recentis, vel axungiæ ſuillæ recentis liquefactæ. Hoc cataplaſmate non operoſo, ſed admodum commodo uteris ubi conveniet.

Accipe prædicti cataplaſmatis calentis partem unam: Extendatur in linteolo, appliceturque tumori, ſive ſit anthrax, ſive apoſtema peſtilens, ſive commune.

Huiuſmodi cataplaſma emollit, ſuppurat, reſolvit: minimoque paratur ſumptu, viribus licet eximijs. Bis in die immutabitur, mane ſcilicet, & veſperi.

In carbunculis, anthracibus alijſque malignis tumoribus ſi theriaca miſceatur, efficaciſſimum evadet.

Cataplaſma emolliens.

Accipe malvæ, biſmalvæ cum radice, abſinthij, parietariæ, violariæ, florum chamomillæ & meliloti, cuiuſque manipulum unum; lilij radicem unam integram; ſeminis lini & fœnugræci, cuiuſque unciam unā. Mundentur laventurque radices & herbæ, contundantur ſemina, ut & lilij radix. Coquantur quæque ſuo ordine in quatuor libris aquæ, plus minus; quouſque omnia perfecte cocta fuerint. Dein trajiciatur decoctum quātulumcumque reſiduum ex cribro, ſuperpoſita in extima cribri parte omnium ſimplicium maſſa tabefacta: quam contundes tranſmitteſque ad inſtar caſſiæ, quum huius extrahitur medulla. Hoc peracto cum medulla traiecta nonnihil butyri recentis,

vel axungiæ porcinæ liquefactę, vel olei cõmunis adjicies ad cataplaſmatis confectioné.

Si hordei, tritici aliaſve farinas prædicto cataplaſmati indere volueris, farinæ ſufficiens quantitas ſumetur, eamque in præſcripto decocto dilues, & ad pulticulæ craſſitudinem rediges, eamque cum ſupradicta permiſcebis medulla, additis demum adipibus, vel oleo.

Cataplaſma, vulgo nuncupatum, cataplaſma ad gangrænas & carbunculos peſtilentes.

Accipe butyri recentis vel olei communis unciam unam, mellis optimi tantundem; vitellum unius ovi, cum ſecalinæ vel triticeæ farinæ modico. Primò butyrum calefiat, vel oleum duntaxat incaleſcat: hinc ovi vitellum cum alterutro dilues, poſtremo farinam. Hoc cataplaſmate ex conſilio fidi Medici utere.

Modus linimenta parandi.

Accipe butyri recentis unciam unam, cinnamomi vel nucis moſchatæ in pulverem redactę drachmam unam. Butyro in paropſide liquefacto prædictum admiſce pulverem; confectumque erit linimentum.

Aliud linimentum.

Accipe olei roſati uncias duas, cinnamomi drachmam unam, caryophyllorum pulveratorum tantundem. Miſceantur ut dictum.

Ex huiuſmodi linimentis unguenta ſi con-

ficere libeat, cum prędicto butyro vel oleo ceræ fruſtulum liquefaciendum eſt.

Vnguentum ad ambuſta, cuiuſdam nobilis matronæ ex ſancti Germani ſuburbijs.

Accipe ceræ novæ in fruſtula cōciſę drachmam unam, olei communis uncias duas. Cera cum oleo liquefiat. Ab igne extrahantur, miſceanturque cum duobus ovorum vitellis ſub cineribus calentibus induratis, ac minutiſſimè diviſis. Aliquantiſper omnia ſimul agitentur; fietque unguentum, cuius hic erit utendi modus.

Accipe prædicti unguenti frigidi quantum ſatis ad partem ambuſtam. Extendatur in linteolo, eo leviter duntaxat illito, pauxillum enim ſat eſt; applicetur parti dolenti, brevique ſedabitur dolor. Iteretur bis in die, renovando uſque ad integram curationem, quæ nullam cicatricem relinquit.

Modus parandi ceratum refrigerans odoratum.

ACcipe ceræ albæ uncjam unam, olei communis uncias quatuor. Cera in fruſtula conciſa cum oleo liquefiat; deinde refrigerentur, abluantur, pluries agitentur, hoc eſt duodecies vel quindecies, cum aqua limpida, ſubinde, effuſa priore, mutata, quouſque prędictum unguentum ad modum nivis candidũ evadat. Abluatur iterum ter quaterque & pluries ex aqua roſacea fra-

grantię ergò; mittaturque in fictile vel aliud vas idoneum, aquam roſaceam immiſcendo, ut præter odorem, maiorem vim refrigerandi conſequatur.

Modus parandi collyria.

Collyrium ad ſcabiem pruriginoſam, pro pauperibus.

Accipe vini albi cochlearia tria, aquæ totidem, aloes hepaticæ pulveratæ drachmam unam. Miſceantur omnia, fiatque collyrium, quo tepente linteola molliuſcula imbues, iiſque affectum fovebis locum, relicto inibi linteolo duplicato prædicto liquore intincto.

Collyrium ad oculorum dolorem.

Accipe vitrioli albi ad fabæ exiguæ magnitudinem. Pulveretur cum tribus quatuorve aquæ tepidæ cochleariis. Vitriolo liquefacto; modo ſequenti huiuſmodi aqua uteris:

Accipe huius aquæ cum extremo digito; inſtillaque in magnum oculi canthum duas treſve guttas, bis terque in die, leviter nictando, ut per univerſum oculũ diffundatur.

Collyrium refrigerans & corroborans in principio fluxionis.

Accipe aquæ plantaginis & roſaceæ, cuiuſque tria vel quatuor cochlearia, albumen unius ovi. Miſceantur agitenturque ſimul in diſco; ſicque fiet collyrium, quo tepido molliuſcula linteola ſimplicia vel duplicata imbuentur, quę affecto oculo, fronti, partibuſque vicinis eiuſdem lateris appones.

Vti etiam poteris aqua plantaginis vel ſola, vel roſacea etiam ſola, vel ambabus ſimul miſtis tepidè, procedendo ut dictum eſt.

Modus faciendi veſicatoria.

ACcipe cantharidum drachmam unam, vel drachmam ſemiſſem. Pulverentur in mortario. Poſtea hunc pulveriſem cum duplo unguenti quod baſilicon vocant, permiſce in conſiſtentiam cerati, ad uſum qui talis eſt.

Accipe tantillum prędictæ confectionis. Extendatur in tela exigua aut panno ſerico molliuſculo; fiatque emplaſtrum, non niſi ex Medici conſilio imponendum.

Aliud veſicatorium.

Accipe cantharidum pulveratarum drachmam unam. Subigantur in mortario cum tribus quatuorve fermenti acerrimi drachmis, addito aceti generoſi cochleario dimidio, ad uſum qui ſupra.

Aliud veſicatorium.

Accipe ſinapi acerrimi drachmam unam, cantharidum tantundem. Vtrumque in pulverem redigatur, qui cum uncia dimidia fermenti acerrimi, & aceti generoſi cochleario uno in mortario commiſcebitur.

Advertendum, aqua calida mortarium piſtillumque accuratè eſſe abluenda deter-

gendaque, poſt cantharidum triturationem.

De pedum & tibiarum lotionibus.

Modus parandi decoctum huiuſmodi ad ſomnum excitandum.

ACcipe ſeptem, vel octo, plureſque ſi volueris lactucas, vel pampinorum ſeu vitis foliorum quinque aut ſex manipulos, vel capita papaveris contuſa quinque vel ſex. Bulliant in lebete cum aquæ quantitate ſufficienti. Poſt tertiam aut quartam ebullitionem, omnia in vas figulinum ampliſſimum non opertum effunde; abluanturque pedes & tibiæ prędicto decocto tepido per horæ quadrantem vel ſemihoram, ſuperne deorſum, hoc eſt à ſummis tibiis ad pedes. Deinde involvantur pedes & tibiæ linteolo nonnihil calente citra exſiccationem, ægro ad molliùs quieſcendum in lecto repoſito, prædictis partibus involutis ut dictum eſt.

De balneis.

Cum nullus ferè ſit qui ignoret quomodo aquæ tepidæ balnea, & inſeſſus & ſemicupia apparentur, de iis non agam, duntaxat inſinuaturus Medicos interdum ad morborum quorundam curationem pręſcribere decoctiones radicum, herbarum, ſeminum, florum aliarumve rerum, prędictis ſimplicibus in ampliſſimum lebetem aqua ple-

num ad bulliendum immiſſis, ut decoctum prædictaque ſimplicia in apparatum conjiciantur balneum.

Quod ſpectat ad balnea ſicca ſeu vaporaria, (vulgo ſtuphas ſiccas) ad ſudorem ciendum, plures ſunt officinæ in hac urbe Pariſienſi, ubi adornantur maxima commoditate. Quare quibus ex uſu erunt, non niſi conſulto Medico iis ſe committant.

Antidotum ſingulare contra peſtem.

Liberali gratoque animo eximiam hîc antidotum adverſus peſtem pro coronide ſubjiciam; omnibus profuturam, nullis noxiam, paratu facillimam, domi etiam inque propriis laribus minimo ſumptu parabilem.

Accipe malum citrium valde ſucculentum ponderis quatuor unciarum. Incidatur in tenues taleolas orbiculares. Bulliant in ſartagine mediocri cum unciis octo aquæ ſtillatiæ ulmarię, vel cardui benedicti, vel ſcabioſæ, vel earũ herbarũ decocti ferè ad liquoris conſumptionẽ, cavendo ne adurantur. Ideo interdum ſpathula vel cochleari argenteo agitentur. Deinde in mortarium marmoreum conjicientur, piſtilloque ligneo contundentur donec paſtæ conſiſtentiam nanciſcantur. Cum ea miſcebis contundeſque accuratè conſervæ roſarum rubrarum liquidæ uncias quatuor, theriacæ Venetæ & confectionis de hyacintho, cuiuſque drachmam unam. Omnia egregiè commiſta in vaſe figulino vitrato mundiſſimo recondentur ad

uſum. Doſis pro adultioribus erit unius drachmæ, pro minus provectis drachmæ dimidiæ, ieiuno ventriculo, una aut altera hora ante cibum, ex cochleari cum pauco ſyrupo, vel ſucco limonis, vel mali punici acidi, vel oxycrati, vel aquæ pauco vino dilutæ; ſuperhauſto oxycrati ſive aquæ cyatho pleno, cum quatuor vini cochleariis.

Omitti poterunt in ante-ſcripta compoſitione, in delicatorum hominum gratiam, theriaca & confectio de hyacintho, ſatiſque erit citrium præparatum cum conſerva roſarum.

Catalogus utenſilium ſeu inſtrumentorum ditioribus neceſſariorum.

PRimo duæ parandę ſunt ſyringæ cum ſuis thecis. Vna cum duobus ſiphonibus ex ebore ad uſus domeſticos; quorum unus pro grandioribus, alter pro iunioribus, ad enematum iniectionem inſerviat.

Vas ſtanneum ad recondendum calefaciendumque enema ante iniectionem.

Alia ſyringa, cum duplici etiam ſiphone buxeo, ad commodandum pauperibus, quibus hoc humanitatis officium ſubſidiumque gratis exhibeatur.

Duo panni ſtaminei albi amplitudinis mediocris, longiuſculi, filo in ambitu traiecto firmati: quorum unus erit ad medicamenta purgantia, alter ad decoctá percolanda.

Subſtitui poterunt, ſi deſint panni iſtiuſmodi, panni linei albi & mundi.

Duo cribra ſeu tamiſia, ut vulgo vocant. Vnum ad trajiciendam medullam caſſiæ, thamarindorum, prunorum, &c. alterum ad decocta, materias cataplaſmatum & alia.

Pondera maiuſcula, ut libræ civilis, quæ pendit uncias ſexdecim; mediocria, minuſcula & minima, cum bilance & granis ex aurichalco, ad medicamenta ponderanda.

Duæ ſpathulæ ferreæ, una mediocris, altera minor.

Vna ſpathula lignea.

Mortarium marmoreum mediocre cum piſtillo ligneo.

Mortarium mediocre ex metallo, cum piſtillo ex eadem materia.

Mortarium minus ex metallo, cum piſtillo ſimili.

Quod attinet ad vaſa figulina, cacabos, lebetes, ahena, ſartagines, ad paranda decocta, ptiſanas; hæc ferè ditiorum domibus non deſunt, cum in ſupellectile coquinaria numerentur. Secus, ijſque deficientibus, uſus tempore Medicus de iis monebit.

Catalogus medicamentorum opulentis neceſſariorum, eorumque circiter pretia.

SEnæ Orientalis optimæ libra una, quæ conſtabit quinquaginta aſſibus Gallicis, uncia, eâ proportione, cōſtabit tribus aſſibus.

Rhabarbari ſelecti unciæ quatuor; eius uncia cum conſtet viginti aſſibus, drachma tribus erit aſſibus æſtimanda.

Agarici unciæ quatuor. Vncia decem conſtat aſſibus, drachma aſſe uno cum dimidio.

Caſſię optimæ libræ duæ, libra conſtat quadraginta aſſibus.

Thamarindorum libra dimidia; aſſibus octo conſtabit.

Electuarij lenitivi libra una. Vncia quinque aſſibus conſtabit.

Catholici duplicato rhabarbaro libra una. Vncia ſex aſſibus conſtabit.

Diaphœnici unciæ quatuor. Vncia ſex aſſibus.

Benedictæ laxativæ unciæ quatuor. Vncia ſex aſſibus.

Hieræ diacolocynthidos unciæ quatuor. Vncia ſex aſſibus.

Diaprunis laxativi, uncia ſex aſſibus.

Tabellarum diacarthami, uncia ſex aſſibus.

Pilularum ſingulæ doſes quinque non excedent aſſes.

Mellis communis optimi libræ quatuor. Libra quatuor conſtat aſſibus.

Mellis roſati libra una. Vncia duobus aſſibus.

Mellis violati libra una. Vncia duobus aſſibus.

Mellis mercurialis libra una. Vncia uno aſſe.

Sacchari rubri libræ duæ. Libræ ſex aſſibus.

Sacchari albi puriſſimi pretium maximè variat. Vt plurimum tamen libra ſexdecim aſſes non excedit: hacque ratione & proportione deinceps ſigillatim æſtimabitur, ubi paſſim occurret.

Syrupi papaveris ſimplicis libra dimidia. Vncia tribus aſſibus.

Syrupi violati libra una. Vncia quatuor aſsibus.

Syrupi capillorum Veneris Montiſpeſſulani phiala ſexdecim aſsibus.

Syrupi cydoniorum libra dimidia. Vncia tribus aſsibus.

Syrupi de moris libra dimidia. Vncia tribus aſsibus.

Syrupi roſarum pallidarum ex novem infuſionibus libra úna. Vncia quatuor aſſibus.

Syrupi de cichorio quadruplicato rhabarbaro libra una. Vncia decem vel duodecim aſsibus.

Hordei communis modij Pariſienſis pars quarta, tribus aſsibus.

Hordei mundati libra una, quatuor aſſibus.

Seminis aniſi recentis unciæ quatuor, tribus aſsibus.

Seminis fœniculi recentis unciæ quatuor, tantundem.

Seminis lini libra una, quinque aſsibus.

Seminis fœnigræci totidem, aſsibus quatuor.

Seminis melonis unciæ quatuor, duobus aſsibus cum dimidio.

Seminis cucurbitæ unciæ quatuor, duobus aſsibus cum dimidio,

Seminis cucumeris unciæ quatuor, duobus aſſibus cum dimidio.

Seminis citruli unciæ quatuor, duobus aſſibus cum dimidio.

Seminis papaveris unciæ quatuor, tribus aſsibus.

Seminis cardui benedicti unciæ quatuor, tribus aſsibus.

Piperis communis uncia una.

Zingiberis, caryophyllorum, nucis moſchatæ, cuiuſque tantundem.

Cinnamomi unciæ quatuor.

Amygdalarum dulcium libra una.

Cuique notiſsimum eſt harum rerum pretium.

Pyrethri uncia una, duobus vel tribus aſſibus.

Aſari unciæ quatuor, decem aſsibus.

Maſtiches unciæ quatuor, ſexdecim aſſibus. Vitrioli viridis, vulgo *couperoſe* uncia, uno aſſe.

Salis gemmei unciæ quatuor, quatuor vel quinque aſsibus.

Glycyrrhizæ ſelectæ libræ duæ vel tres, libra duodecim aſsibus.

Roſarum rubrarum libra dimidia, decem

tem vel duodecim aſsibus.

Florum chamomillæ & meliloti quantitas ſufficiens.

Raſuræ cornu cervi & eboris uncia una vel duæ, duodecim vel quindecim aſsibus.

Aquæ roſaceæ pinta una Pariſienſis, hoc eſt libræ duæ, viginti quatuor aſsibus.

Aquæ plantaginis libræ duæ, ſexdecim aſſibus.

Aquæ cardui benedicti libræ duæ, ſexdecim aſsibus.

Aquæ ſcabioſæ libræ duæ, ſexdecim aſſibus.

Aceti roſati acerrimi, vel alterius optimi libræ duæ.

Lapidis bezoardici optimi drachmæ duæ, vel ſemuncia. Porro lapis hic rariſsimus eſt: Drachma (quæ eſt 72. granorum) conſtat tribus libris, hoc eſt ſexaginta aſsibus monetæ Gallicæ. Ea proportione granum vix unum excedit aſſem. Sed ut liberè dicam quod ſentio de bezoardico lapide, cum plurimis viris eruditis profiteor, me potius exhibiturum decem aut duodecim, plus minus, theriacæ grana febre purpurata & maligna laborantibus, ſuperhauſto oxycrati vel aquæ cyatho, in quo ſuccus unius limonis dilutus fuerit, quam pulveris bezoardici grana triginta: quoniam theriacæ virtus in virulentis, peſtilentibus, malignis affectibus, in omnibuſque venenis à quamplurimis ſæculis innotuit explorataque eſt. Lapidis verò

bezoardici vis adhuc eſt planè ambigua & incerta. Adde quod lapis quam ſæpiſsimè adulteratur. Vbi enim credideris te ſincerum germanumque comparaviſſe, cæmentum, terram aut gypſum emiſſe comperies, ſic concinnatum, ut aiunt Iudæos Conſtantinopolitanos illum fabricare. Quod demonſtraturus ſum prolixius in peculiari tractatu, qui in calce meorum opuſculorum adiungetur.

Verumtamen in puerulis, quibus non niſi cum ingenti difficultate & moleſtia theriaca exhiberi poteſt, ob ingratum ſaporem, ſubſtitui poterit pulvis bezoardicus, modo verus & ſincerus ſit, minimè adulteratus, qualis eſt qui hoc tempore proſtat Pariſiis, qui nullius prorſus eſt valoris & virtutis.

Ceræ flavæ unciæ quatuor, quinque aſſibus.

Ceræ albæ unciæ quatuor, ſex aſsibus.

Vnguenti populei unciæ duæ vel tres, uncia duobus aſsibus.

Vnguenti roſati Meſuæ unciæ duæ, uncia tribus vel quatuor aſsibus.

Terebinthinæ Venetæ optimę unciæ quatuor, uncia uno aſſe.

Olei olivarum libræ duæ, libra ſeptem vel octo aſsibus.

Olei roſati libra una, ſexdecim aſſibus.

Olei violati libra una, ſexdecim aſsibus.

Olei cydoniorum libra una, ſexdecim aſſibus.

Olei hyperici libra una ; ſexdecim aſſibus.

Olei chamæmelini libra una , ſexdecim aſſibus.

Olei liliacei libra una , ſexdecim aſſibus.

Olei rutacei libra una ; ſexdecim aſſibus.

Olei nucum libra una , ſexdecim aſſibus.

Si forſan omnia medicamenta enumerata non ſufficiant , Medicus ordinarius de aliis ſupplendis ſubſtituendiſque ex tempore & re nata conſilium dabit , non tantum ad ſalutem & uſum domeſticorũ , ſed etiam ad opem & ſubſidium pauperum , quibus æquè gratioſos opulentos eſſe convenit , ac nos officioſo liberalique animo laborem operamque noſtram publicis uſibus impendimus & nuncupamus.

Catalogus utenſilium & medicamentorum, à mediocris fortunæ hominibus comparandorum.

HOmines medioxumi præſto domi habebunt ſyringam unam cum duplici ſiphone, eburneo vel ligneo.

Senæ optimæ uncias quatuor vel libram dimidiam.

Caſſiæ Orientalis opt. libram unam.

Seminis aniſi vel fœniculi uncias quatuor.

Mellis communis optimi libras duas vel tres.

Sacchari rubri libram unam.

Rhabarbari opt. uncias duas.

Agarici tantundem.

Zingiberis ſemunciam.

Cinnamomi unciam unam.

Syrupi roſarum pallidarum ex novem infuſionibus libram unam.

Syrupi violacei libram unam.

Vbi opus erunt alia medicamenta, tam ſimplicia quam compoſita, pręter commemorata, Medicus ordinarius ea ut res feret indicabit.

Admonitio ad populum.

OPeræpretium eſt & ferè neceſſarium, ut omnes quibus opes ſuppetunt domi & in promptu, unam ſyringam ad clyſteres habeant, artemque & modum parandi & injiciendi enemata calleant, vel ſaltem homines ad id aptos habeant, tam ad morbos qui inopinatò accidunt, quibus hoc remedium præſentiſſimum & perneceſſarium eſt, quam quia maximum ſæpe diſcrimen incurritur, ubi aliena ſeu externa adhibetur ſyringa, quæ forſan uſurpari potuerit injiciendo enemati alicui lue venerea, peſte, febre purpurata, dyſenteria, morbillis, variolis, ulceribus malignis, ficis, fiſtulis in ano, vel alio affectu contagioſo laborantibus; nec

accuratè elota deterſaque fuerit. Et certè periculoſum huiuſmodi incommodum ſummopere ſi uſpiam pręcavendum, certè in magnis & populoſis urbibus, ubi affectus virulenti & contagioſi graſſantur; tum maximè tempeſtatibus epidemicis. Quapropter iterum moneo, ut quiſque ſibi de ea prouideat, eamque non indifferenter commodet, niſi apprimè notis, ob rationes breviter perſtrictas. Porro ante uſum diligentiſſimè eluatur detergeaturque ex aqua fervente. Quod vero ad illos attinet quibus non ſuppetit unde ſibi opportunè comparent, aut citra aliquod rei familiaris diſpendium, cuiuſmodi ſunt ruſtici, extranei & viatores; antequam clyſteres excipiant, curare debent ut ſyringæ & ſiphones accuratè mundentur.

Admonitio ad Medicos.

MEdicus, cui ægrotorum ſalus artiſque dignitas cordi eſt, oblectari ſummopere debet, ut privatis in domibus medicamenta curioſè accuratéque pręparentur, quatuor pręcipuè dę cauſis. Primò, quia medicamenta legitima, optimaque erunt, fideliuſque apparabuntur. Secundò, quia operationem quam in animo habet ac ſperat, exploraturus eſt. Tertiò, quia maiorem certioremque ex iis opem ægrotans percepturus eſt. Quartò, quia *cito, tutò & iucundè* idemmet ægrotans curabitur, tamque exi-

guis ſumptibus (licet nullis quos morbus exiget parcatur) ut ſummas ſupremo Numini, Medicinæ authori & conditori, anſam gratias referendi habiturus ſit. Id ab antiquiſſimis primiſque artis proceribus pręſtitum, atque etiam aliis qui aliquot luſtris nos anteceſſerunt, quibus ſummæ curæ ſtudioque fuit ægrorum ſalutem modis omnibus reſtaurare, eamque in magnatibus, ditioribus, plebeijs, infimæ anguſtæque ſortis hominibus, minimis quoad potuit expenſis eorum vitam ſervando, pecunijſque parcendo. Confidat itaque Medicus, ſi ita officioſè gratanterque ſe gerat, à Deo opt. max. certiſsima ſummaque beneficia, ab hominibus gratiam, benevolentiam, exiſtimationem conſecuturum.

FINIS.

PRETIVM SEV VALOR MEDICAMENTORVM tum ſimplicium, tum compoſitorum, quorum uſus eſt in Medicina.

AD LECTOREM.

A Quamplurimis obnixè rogatus, ut medicamentorum tam ſimplicium quam compoſitorum in Medicina facienda uſitatorum pretium in noſtro officioſi domeſticique Medici libello insererem: id eorum denegare votis non ſuſtinui, utpote rei publicæ commodis valdè proficuum. Primo autem loco medicamentorum ſimplicium pretium aſcripſi, etiamſi non conſtanter continuoque eodem pretio væneant, cum ex multiplicium circunſtantiarum concurſu (quod in aliis quoque mercibus, præcipuè exoticis, contingere aſſolet) ſæpiuſcule immutetur. Verum quoad compoſitiones quas ingrediuntur, minimum variat pretium, ut exempli gratia quadrantis unius vel aßis (monetæ Gallicæ) pro unaquaque uncia aut

libra. Secundo loco, tam in genere quam in ſpecie minutatimque compoſitionum pretium expreßi, cum modo faciendi *uniuſcuiuſque illarum, quantum contineant; ſi non adeo accuratè, ſaltem circum circa. Deinde medicamentorum ſeu ingredientium ex quibus conſtant, pretiũ, imo uſque ad impenſam quæ in igne conflando inſumitur in illis confectionibus, quibus neceſſarius ignis eſt: ſubducto denique ex tota ſumma detrimento, ea ſingulatim æſtimando, quanti conſtet uncia, drachma, ſcrupulus: idque iuſtißima, quoad potuit, æquabilitate. Sed forſitan objicietur, quamplurima ex enumeratis à nobis medicamentis eſſe inutilia & ſuperflua. Id verum quidem eſſe non imus inficias: Omnia tamen deſcribere libuit, eorumq; pretium, ut multorum deſiderio votiſque ſatisfacerẽ, indicato iuſto utcunque valore (qui ſæpiuſculè vilißimus eſt) quorundam ſimplicium compoſitionumque, quæ tamen cariſsimè venduntur. Ea ergo mente, Lector beneuole, hunc officioſum ſalutaremque noſtrum laborem quæſo excipias, qua illum ſumus aggreßi, publiciqueiuris (non citra inuidiam) fecimus, editis invulgatiſque prælo (quod Mercurij miniſterium exæquare poteſt) exemplaribus.*

MEDICAMENTORVM ſimplicium quæ apud Aromatarios proſtant pretium.

A

ACaciæ libra conſtat	aſſibus 50.
Acori libra libris 5. monetæ Gallicæ.	
Æruginis libra	aſſibus 24.
Agarici libra	libris 8. vel 9.
Agallochi ſive ligni Aloës libra	libris 12.
Aloës libra	libris 6.
Aluminis rupei libra	aſſibus 3.
Aluminis plumei libra	aſſibus 24.
Aluminis glacialis libra	aſſibus 20.
Amygdalarum amararum libra	aſſibus 12.
Ambræ griſeæ drachma	libris 5.
Ambræ flavæ ſeu electri libra	libris 2.
Angelicæ libra	libris 5.
Aniſi ſeminis libra	aſſibus 14.
Anthos ſeu florũ roriſmarini libra	aſſibus 20.
Antimonij crudi libra	aſſibus 6.
Antimonij vitrati libra	aſſibus 14.
Aquæ vitæ opt. pinta Pariſienſis ſeu libræ duæ	aſſibus 20.
Argenti vivi ſive Mercurij libra	aſſibus 32.
Ariſtolochiæ rotundæ libra	aſſibus 14.
Ariſtolochiæ longæ libra	aſſibus 14.

Aſari libra aſſibus 30.
Aſpalati libra aſſibus 45.
Aſſæ fœtidæ libra libris 3. cum dimidia.

B

BAccarum lauri libra aſsibus 5.
Baccarum myrti libra aſsibus 14.
Bdellij libra libris 3.
Been albi libra aſsibus 20.
Been rubri libra aſsibus 16.
Benjoini libra libris 3.
Berberorum libra aſsibus 6.
Bezoardici lapidis uncia conſtat libris 24. eaque propportione granum non excedit aſſem unum.
Bituminis Iudaici vulgo Aſpalati libra aſsibus 45.
Boli Armeni libra aſsibus 15.
Boracis Veneti libra libris 3.

C

CAlami aromatici libra aſsibus 12.
Camphoræ libra libris 5.
Cantharidum uncia aſsibus 2. cum dimidio.
Cardamomi minoris libra aſsibus 5.
Carpobalſami uncia aſsibus 4.
Caſsiæ Orientalis libra aſsibus 40.
Caſtorei uncia aſsibus 10.
Ceruſſæ libra aſsibus 10.
Ceræ albæ libra aſsibus 18.
Cinnamomi uncia aſsibus 6.
Civetæ ſive zibethi drachma aſsibus 50.
Chinæ radicis libra libris 6.
Colocynthidis libra libris 3.

Colophoniæ libra aſsibus 3.
Corallij rubri libra aſsibus 45.
Corallij albi libra aſsibus 35.
Corticis citri ſicci libra aſsibus 5.
Corticis citri conditi libra aſsibus 24.
Corticis radicis capparum libra aſsibus 32.
Corticis radicis tamariſci libra aſsibus 24.
Corticis mediæ fraxini libra aſsibus 16.
Corticis guaiaci libra aſsibus 8.
Coſti albi libra libris 4.
Cotoniati ſive Cydoniati libra aſsibus 20.
Cremoris tartari libra libris 4.
Croci optimi libra libris 16.
Cryſtalli mineralis libra aſsibus 50.
Cubebarum libra libris 3.
Cuſcutæ libra aſsibus 20.
Cyperi libra aſsibus 16.

D

DActylorum recentium libra aſsibus 8.
Dictamni Cretici libra libris 4.

E

ELlebori albi libra aſsibus 8.
Ellebori nigri libra aſsibus 24.
Epithymi libra aſsibus 30.
Euphorbij libra aſsibus 16.

F

FOEniculi ſeminis viridis libra aſsibus 12.
Florum ſtœchados Arabicæ libra aſsibus 20.
Florum roriſmarini libra aſsibus 20.
Florum violarum libra aſsibus 20.
Florum bugloſsi libra aſsibus 20.

Florum roſarum rubrarum libra aſsibus 16.
Florum betonicæ libra aſsibus 20.
Florum borraginis libra aſsibus 16.
Folij Indi uncia aſsibus 20.
Fragmentorum pretioſorum Amethyſti uncia aſsibus 10.
Smaragdi uncia aſsibus 10.
Granatorum uncia aſsibus 10.
Hyacinthi uncia aſsibus 10.
Sapphiri uncia aſsibus 10.
Topazij uncia aſsibus 10.

G

GAlbani libra libris 3.
Galangæ libra libris 6.
Gentianæ libra aſsibus 10.
Glycyrrhizæ ſelectæ libra aſsibus 14.
Granorũ tinctorũ ſive Kermes libra libris 4.
Gummi Arabici libra aſsibus 10.
Gummi tragacanthi libra aſsibus 10.
Gummi hederæ libra libris 5.
Gummi ceraſi aſsibus 10.

H

HErmodactylorum libra aſsibus 16.
Hypociſtidis libra libris 50.

I

IAlappæ libra libris 3. cum ſemiſſe.
Ireos Florent. libra aſsibus 16.
Iuiubarum recentium libra aſsibus 16.
Iunci odorati libra libris 3.

L

LAccæ gummi libra libris 4.
Ladani libra aſsibus 40.

Lapidis calaminaris libra	aſsibus 24.
Lapidis hæmatitis libra	libris 6.
Lapidis lazuli libra	aſsibus 16.
Lapidis ſpongiæ libra	aſsibus 4.
Limaturæ chalybis libra	aſsibus 16.
Liquiritiæ optimę libra	aſsibus 14.
Lithargyri auri libra	aſsibus 6.
Lithargyri argenti libra	aſsibus 6.
Lupinorum libra	aſsibus 16.

M

MAcis libra	libris 3. cum ſemiſſe.
Mannæ Calabrinæ libra	libris 6.
Maſtiches libra	libris 4.
Mechoacan libra	libris 3. cum ſemiſſe.
Mellis communis opt. libræ 100. cum ſemiſſe.	libris 12.
Minij ſive cinnabaris libra	aſsibus 18.
Moſchi drachma	aſsibus 50.
Myrrhæ optimæ libra	libris 6.

N

NVcum cupreſſi libra	aſsibus 10.
Nucum gallarum libra	aſsibus 8.
Nucis Indicæ libra	aſsibus 16.

O

OEſypi humidæ libra	aſsibus 40.
Olei ſpicati libra	aſsibus 28.
Olei roſati libra	aſsibus 40.
Olei olivarum libræ 100.	libris 30.
Opij libra	libris 12.
Opobalſami libra	libris 3. cum ſemiſſe.
Opopanacis libra	libris 6.

P

PEnidiarum libra aſsibus 18.
Pineolorum libra aſsibus 9.
Piperis longi libra libris 5.
Picis navalis libra aſsibus 3.
Picis Burgund. libra aſsibus 2. cum ſemiſſe.
Piſtaciorum recentium libra aſsibus 16.
Polypodij libra libris 4.
Pyrethri libra aſsibus 30.

R

RAdicis eſulæ libra aſsibus 30.
Reſinæ libra aſsibus 2.
Rhabarbari libra libris 13. vel 14. optimi ſelectiſſimique libris 16.

S

SAgapeni libra libris 4.
Salis gemmei libra aſsibus 16.
Salis nitri libra aſsibus 15.
Sandarachæ ſeu auripigmenti libra aſsib. 18.
Sanguinis draconis libra aſsibus 16.
Santali albi libra aſsibus 30.
Santali citrini libra libris 5.
Santali rubri libra aſsibus 30.
Sarzæ parillæ libra aſsibus 30.
Saſſafras libra aſsibus 30.
Scammonij libra libris 15.
Scillæ libra aſsibus 15.
Sebeſten recentium libra aſsibus 24.
Seminis Agni caſti uncia aſsibus 3.
Seminis Ameos libra libris 4. cum ſemiſſe.
Seminis Amomi libra libris 5.
Seminis Bombacis libra aſsibus 20.

Seminis Dauci Cretici libra aſsibus 20.
Seminis Erucæ libra aſsibus 20.
Seminis Seſeleos Maſsilienſis libra aſ-
ſibus 4.
Seminis Staphiſagriæ libra aſsibus 8.
Seminis Leviſtici libra aſsibus 2.
Seminis contra libra aſsibus 16.
Seminis Vrticæ libra aſsibus 8.
Seminis Carthami libra aſsibus 16.
Seminis Fœnugræci libra aſsibus 4.
Seminis Lini libra aſsibus 5.
Seminum Perlarum ſeu Margaritarum uncia aſsibus 50.
Senæ optimæ libra libris 3.
Spicæ Celticæ libra libris 3.
Spicæ Indicæ libra libris 4.
Styracis calamitæ libra libris 3. cum ſemiſſe.
Styracis liquidæ libra aſsibus 35.
Succi glycyrrhizæ albi libra aſsibus 24.
Succi glycyrchizæ nigri libra aſsibus 20.
Sulphuris libra aſsibus 3.
Sumach libra aſsibus 3.

T

TAlcę Venetæ pulveratę libra aſsibus 8.
Thamarindorum libra aſsibus 16.
Terebinthinæ Venetæ libra aſsibus 14.
Terebinthinæ communis libra aſsibus 4.
Terre ſigillatæ libra libris 5.
Terræ Bleſenſis, quæ eſt eiuſdem facultatis cum terra ſigillata, libra aſsibus 40.
Thuris maſculi ſeu olibani libra aſsibus 30.
Thuris communis libra aſsibus 4.

Turbith libra libris 5.
Tuthię libra aſsibus 48.

V

VIridis æris ſive Æruginis libra aſſib. 24.
Viſci quercini libra aſsibus 6.

X

XYlobalſami libra libris 3.

Z

ZEdoarię libra libris 3.
Zibethi drachma aſsibus 50.
Zingiberis libra aſsibus 12.

Advertendum, in tota libri ſerie quoties fit mentio librę, toties intelligi de libra quę eſt unciarum ſexdecim. Quoties unciæ, drachmarum 8. Drachmę, ſcrupulorum trium. Scrupuli, granorum viginti quatuor. Semiſcrupuli, granorum duodecim.

Radicum, herbarum, florum pretium, ut vulgo notiſſimum, dedita opera à nobis prętermiſſum eſt.

COMPOSITORVM *Medicamentorum valor ſeu æſtimatio, & imprimis*

SYRVPORVM.

SYrupus violatus pluribus conficitur modis, ſed tribus præcipuè.

Pri-

Primus iſque optimus ; ſequenti modo paratur.

Tres fiunt infuſiones ex floribus violarum mundatis in libris quatuor aquæ calentis, unius ſcilicet libræ pro unaquaque infuſione: In ultima infuſione (quę continet libras quatuor cum ſemiſſe) colata & expreſſa adduntur ſacchari optimi libræ quinque cum ſemiſſe, ſicque confectus ſyrupus libras ſeptem continet.

Florum violarum mundatorum pretium ſeu valor eſt librarum ſeptem cum aſſibus decem, ſacchari, librarum trium. Ignis, aſſium quindecim. Summa eſt librarum undecim cum aſſibus quinque.

Syrupi libræ ſeptem, ſubducto detrimento, ſingulis unciis excuſſis, redeunt ad libras ſex, uncias quatuor & ultra, ſummatim vero ad uncias centum excreſcunt. Hac proportione uncia conſtabit aſſibus duobus cum denariis tribus, ſeu aſsis parte quarta.

Secundus ſyrupum violatum parandi modus.

Pro unaquaque ſacchari libra fere ad ſacchari roſati conſiſtentiam cocti, ſumuntur ſucci violarum unciæ quatuor, reditque ad undeviginti vel viginti uncias.

Libra ſacchari aſsibus decem. Vnciæ quatuor ſucci aſsibus triginta ſeptem, ignis aſſibus duobus. Summa aſsibus quadraginta ſeptem.

Prædictæ undeviginti ſyrupi uncię, detrimento ſubducto, redeunt ad uncias octode-

cim. Vncia duobus aſsibus cũ denariis octo.

Tertius modus parandi ſyrupum violatum.

Conficitur ex libra una ſacchari, prędicta craſsitudine cocti trajectique ſuper florum violarum mundatarum uncias quatuor, in mortario marmoreo cum piſtillo ligneo contuſarum, lineoque mantili mundiſsimo impoſitarum; reditque ad uncias ſexdecim.

Violarum uncię quatuor aſsibus duodecim cum ſemiſſe. Saccharum decem aſsibus, ignis duobus aſsibus, ſumma aſsibus viginti quatuor cum ſemiſſe.

Sexdecim iſtę uncię, ſubtracto detrimento, ad uncias quindecim redeunt, uncia ad aſſem unum cum denarijs octo.

Syrupus de tuſsilagine.

Fit terna infuſio ex libra ſemiſſe florum tuſsilaginis pro unaquaque, in duabus libris aquæ. Tertiæ infuſioni colatæ, expreſſæ & clarificatę additur ſacchari libra una cum ſemiſſe; conficiturque ſyrupus, qui penſitat 29. aut 30. uncias.

Flores aſſibus quindecim. Saccharum aſſibus quindecim. Ignis aſſibus quindecim. Summa aſſibus 45. Prædictæ 29. aut 30. unciæ, deducto detrimento, redeunt ad uncias 27. Vncia uno aſſe cum octo denariis.

Syrupus florum perſicorum.

Ex novem fit infuſionibus, libra una ſcilicet florum perſicorum quaque vice in libris quatuor aquę infuſa, ultimaque colata & expreſſa. Decoquuntur ſacchari libræ quatuor,

fitque ſyrupus qui continet libras quinque.

Syrupi iſtius uncia, ſubducto detrimento, penſitat quinque vel ſex aſſes.

Syrupus roſarum pallidarum.

Novem fiunt infuſiones, unius florum roſarum pallidarum libræ pro unaquaque, earum ultima colata & expreſſa, quæ reddit libras quinque. Conficiturque ſyrupus, qui continet libras quinque.

Novem libræ florum roſarũ aſſibus 40. Saccharum aſſibus 40. Ignis aſſibus 20. Summa libris 5. Syrupi libræ quinque, ſubducto detrimento, excurrunt ad libras quatuor & ultra. Vncia aſſe uno cum denariis quinque.

Syrupus de æluropo ſive de pede cati.

Tres fiunt infuſiones ex libra dimidia ſummitatum recentium gnaphalij ſive pedis cati in duabus aquæ libris. In ultima infuſione colata & expreſſa ſacchari libra una cum ſemiſſe decoquitur, fitque ſyrupus qui continet 29. aut 30. uncias. Libra una cum ſemiſſe florum æluropi aſſibus 6. Ignis aſſibus 15. Saccharum aſſibus 15. Summa aſſibus 36.

Prædictæ 29. aut 30. unciæ, ſubductis ſubducendis, redeunt ad uncias 27. uncia ad aſſem unum cum denariis quatuor.

Syrupus de papavere ſimplici.

Fit infuſio ex unciis ſeptem cum dimidia capitum papaveris albi, & tantũdem papaveris nigri per 24. horas in aquæ pluviæ libris 4. Deinde tandiu decoquitur, dum decoctum,

colatum & expreſſum redeat ad libram unam cum ſemiſſe, cum qua decoquitur ſacchari libra dimidia & tantundem penidiarum. Syrupus continet uncias 20.

Capita papaveris aſſibus 8. Saccharum & penidiæ aſſibus 15. Ignis aſſibus 8. Summa aſſibus 31.

Vncia viginti, ſubducto quod ęquum eſt, redeunt ad 18. aut 19. uncias, uncia ad aſſem unum cum denariis novem.

Syrupus papaveris rhœados.

Tres fiunt infuſiones ex libra dimidia florum papaveris rhœados, pro unaquaque infuſione, in libris duabus aquæ. Vltimæ infuſioni colatę & expreſſę adjicitur ſacchari libra una cum ſemiſſe, cum ſacchari roſati unciis quatuor. Syrupus continet uncias 34.

Florum papaveris libra una cum dimidia aſſibus 8. Saccharum aſſibus 22. Ignis aſsibus 15. Summa aſsibus 42.

Iſtæ 34. ſyrupi unciæ, deducto detrimento, redeunt ad uncias 32. uncia ad aſſem unum cum denariis octo.

Syrupus de nymphæa ſeu nenuphare.

Ex una libra florum nenupharis albi pro vice, fiunt tres infuſiones in aquę libris quatuor. In ultima infuſione colata & expreſſa coquuntur ſacchari libræ quatuor. Syrupus hic libras quinque continet.

Flores nenupharis aſsibus 10. Saccharum aſsibus 40. Ignis aſsibus 15. Summa aſsibus 65.

Prædictæ ſyrupi libræ quinque poſt detrimentum, redeunt ad uncias 72. uncia ad aſſem unum.

Syrupus capilli veneris.

Fit infuſio ſimplicium in aquæ libris quinque. Deinde fit levis decoctio, quæ colata & clarificata cum ſacchari libris quatuor, conficitur ſyrupus, qui continet libras quinque.

Simplicia aſsibus 5. Saccharum aſsibus 40. Ignis aſsibus 10. Summa aſsibus 55.

Syrupi libræ quinque, ſubducto detrimento, redeunt ad libras quatuor cum dimidia, ſeu uncias 72. uncia ad denarios decem.

Syrupus de quinque radicibus.

Incoquuntur radices mundatæ in ſufficienti quantitate aquæ. In libris quatuor decocti colati & clarificati cum ſacchari libris tribus, conficitur ſyrupus, qui 60. uncias continet.

Radices aſsibus 3. Saccharum aſsibus 30. Ignis aſsibus 10. Summa aſsibus 43.

Syrupi 60. unciæ redeunt ad 55. uncia ad denarios decem.

Syrupus de althæa.

Fit decoctio radicum fructuum, herbarum, ſeminum in ſufficienti quantitate aquæ, ut decoctum colatum redeat ad quatuor libras, cum quibus excoquantur ſacchari libræ tres. Syrupus hic uncias 60. continet.

Radices, fructus &c. aſsibus 7. Saccha-

rum aſsibus 30. Ignis aſsibus 10. Summa aſsibus 47. Vnciæ iſtæ 60. redeunt ad unc. 55. uncia ad aſſem unum.

Syrupus de cichorio compoſitus cum rhabarbaro.

Decoctione facta ſecundum artem, radicum & herbarum in aquæ ſufficienti quantitate, in colatura clarificata cum ſacchari libris ſex, conflatur ſyrupus ferè ad conſiſtentiam ſacchari roſati. Extrahatur ab igne, diſſolvaturque cum infuſione expreſſa unciarum ſex rhabarbari, & unciæ unius ſpicę nardi, aut cinnamomi. Continebit ſyrupus hic libras ſeptem & ultra.

Radices & herbæ conſtabunt aſsibus 20. Saccharum lib. 3. Rhabarbarũ libris 6. Spica nardi aſsib. 12. Ignis aſsib. 8. Summa libris 11.

Prædictæ ſyrupi unciæ, poſt detrimentum, redeunt ad uncias 100. & ultra. Vncia ad aſſes duos cum denarijs tribus. Si duplicetur rhabarbarum, uncia redibit ad denarios ſex.

Syrupus de cichorio ſimplex.

Sumuntur quatuor libræ ſupra deſcripti decocti colati & clarificati, cum pari ſacchari quantitate. Sicque confectus ſyrupus libras quinque continet.

Decoctum aſsibus 20. Saccharum aſsibus 40. Ignis aſsibus 5. Summa libris tribus cum aſsibus 5.

Quinque iſtæ ſyrupi uncię, ſubducto detrimento, redeunt ad libras quatuor cum dimidia, ſeu uncias 72. Vncia redit ad aſſem unũ.

Syrupus de endivia ſimplex.

Coquuntur cum libris octo ſucci endiuiæ depurati & clarificati, ſacchari libræ quinque. Syrupus libras ſex & ultra continet.

Succi libræ octo, libris 3. Saccharum aſſibus 50. Ignis aſſibus 10. Summa libris 6.

Prædictæ ſex ſyrupi libræ ſubducto detrimento, redeunt ad libras quinque cum dimidia; uncia ad aſſem unum cum denariis quinque.

Syrupus de fumaria.

Succi fumariæ clarificati libræ duæ, cum pari ſacchari quantitate excoquuntur. Sicque conficitur ſyrupus, qui uncias 40. continet.

Succi libræ duæ aſſibus 5. Saccharum aſſibus 20. Ignis aſſibus 5. Summa aſſibus 30.

Iſtæ 40. unciæ, detrimento ſubducto, redeunt ad uncias 38. uncia ad denarios 10.

Syrupus ex ſucco bugloſſi.

In libris ſex ſucci bugloſsi clarificati incoquitur libra una florum bugloſsi, deinde colatur & exprimitur decoctum, quod redit ad libras 5. Cumque ſacchari libris quatuor conficitur ſyrupus, qui continet libras 5.

Libræ iſtæ ſyrupi, detrimento ſubducto, ad libras quatuor cum dimidia redeunt; uncia ad aſſem unum cum denariis quatuor.

Syrupus ex ſucco oxalidis.

Decoquuntur libræ ſex ſucci oxalidis in ſole depurati, cum ſacchari libris duabus. Syrupus uncias 40. continet.

Vnciæ iſtæ ſyrupi 40. redeunt ad aſſes 38. uncia ad denarios 10.

Syrupus byzantinus ſimplex.

Coquuntur, deſpumantur & depurantur ſucci, & cum quatuor libris colatis ſacchari duæ libræ cum ſemiſſe decoquuntur: ſicque confectus ſyrupus tres libras & ultra continet.

Succus aſsibus 40. Saccharum aſsibus 25. Ignis aſsibus 10. Summa libris 3. & aliquid ultra.

Syrupi libræ tres ad 45. uncias redeunt, uncia ad aſſem unum cum denariis octo.

Syrupus byzantinus compoſitus.

In libris quatuor ſuccorum depuratorum deſcripta ſimplicia decoquuntur. Decoctioni colatæ & clarificatæ adduntur aceti vini albi libræ duæ, cum tribus ſacchari libris. Sicque confectus ſyrupus continet libras quatuor.

Succi aſsibus 40. Simplicia aſsibus 5. Acetum aſsibus 5. Saccharum aſsibus 30. Ignis aſsibus 5. Summa libris 4. cum aſsibus quinque.

Quatuor iſtæ libræ redeunt ad uncias 60. uncia ad aſſem unum cum denariis octo.

Syrupus acetoſus.

Coquuntur libræ quatuor aquæ fontanæ cum ſacchari fini libris quinque ad dimidias, abiecta quæ ſupernatat ſpuma, ſenſimque aceti albi generoſi libræ tres adduntur, quæ ſimul ad ſyrupi conſiſtentiam coquun-

tur, continetque ſyrupus libras ſex & ultra.

Saccharum libris 3. Acetum aſſibus 6. Ignis aſſibus 10. Summa libris 3. cum 16. aſſib. Syrupi libræ decem ad libras quinque cum dimidia redeunt, uncia ad denarios undecim.

Syrupus oxyacanthæ ſeu berberorum.
limonum,
granatorum acidorum,
ribeſiorum, ſeu groſſulorum rubeorum.

Omnes iſti ſyrupi eodem modo conficiuntur, quo ſyrupus violatus cum ſucco.

Enumeratorum ſyruporum quæque uncia ad ſexdecim aut octodecim denarios redit, excepto ſyrupo granatorum acidorum, qui redit ad aſſes duos cum dimidio.

Syrupus de agreſta.

Succi depurati & ſacchari par quantitas ſimul coquitur in conſiſtentiam paulo craſſiorem. Deinde ab igne extrahitur, & in quaque libra tres quatuorve unciæ ſucci agreſtæ depurati adjiciuntur, quibus diluitur reduciturque ad ſyrupi conſiſtentiam.

Prædicti ſyrupi uncia redit ad aſſes quinque.

Syrupus de moris.

Ex libra una cum ſemiſſe ſucci mororum, cum libra una mellis deſpumati, & ſapæ unciis quatuor conficitur ſyrupus unciarum 25.

Succus mororum aſſibus 10. Mel deſpu-

matum aſſibus 8. Sapa aſſibus 2. Ignis aſſibus 3. Summa aſſibus 23.

Prædictæ viginti quinque unciæ redeunt ad uncias 23. uncia ad aſſem unum.

Syrupus cydoniorum ſimplex.

Cum tribus libris ſacchari libræ quatuor ſucci cydoniorum clarificati coquuntur, conficiturque ſyrupus vnciarum 60.

Succus cydoniorum aſſibus 40. Saccharum aſſibus 30. Ignis aſſibus 10. Summa libris 4.

Iſtæ ſyrupi unciæ 60. redeunt ad uncias 55. uncia ad denarios 18.

Syrupus de pomis ſimplex.

Cum ſucci pomorum clarificati libris quatuor ſacchari libræ tres excoquuntur: fitque ſyrupus, qui continet uncias 60.

Succus aſſibus 30. Saccharum aſſibus 30. Ignis aſſibus 10. Summa libris tribus cum dimidia.

Sexaginta prædictæ unciæ ad 55. redeunt, uncia ad denarios 14.

Syrupus de pomis compoſitus.

In ſucci libris quinque macerantur per 24. horas ſenæ unciæ quatuor, cum ſemuncia ſeminis aniſi. Poſt ſecundam tertiamve ebullitionem omnia colantur & exprimuntur. In colato & expreſſo adduntur ſacchari libræ tres. Fitque ſyrupus, qui continet uncias 60. In quo ſub finem coctionis croci nodulus infunditur, ſæpiuſque exprimitur.

Succus aſſibus 40. Saccharum aſſibus 30.

Sena cum aniſo aſſib. 24. Crocus aſſib. 6. Ignis aſſib. 10. Summa libris 5. cum ſemiſſe.

Prædictæ 60. unciæ, detrimento ſubducto, ad 55. redeunt, uncia ad aſſes duos.

Syrupus de mentha ſimplex.

Cum tribus libris ſucci depurati par ſacchari quantitas excoquitur ad ſyrupi confectionem, qui eſt unciarum 60.

Succus libris 3. Saccharum aſſibus 30. Ignis aſſib. 10. Summa libris 5.

Syrupi unciæ 60. ad 55. uncias redeunt, uncia ad aſſes 2.

Syrupus roſarum ſiccarum.

Fit infuſio ex quatuor vel quinque unciis roſarum ſiccarum in libra una cum ſemiſſe aquæ per 24. horas, deinde fit levis ebullitio, in qua colata & expreſſa ſacchari libra una excoquitur. Sicque conficitur ſyrupus, qui eſt unciarum 20.

Roſæ rubræ aſſib. 4. Saccharum aſſib. 10. Ignis aſſib. 5. Summa aſsib. 19.

Prædictæ 20. unciæ, detrimento ſubducto, redeunt ad uncias 18. uncia ad denarios 13.

Iulepus roſatus.

Sacchari optimi unciæ quatuor in aquæ roſaceæ unciis octo ad conſiſtentiam iulepi, id eſt leviuſculè coquuntur.

Vncia redit ad denarios 15.

Syrupus de abſinthio.

Fit infuſio ſimplicium in vini albi libris

duabus cum dimidia, cum pari quantitate ſucci cydoniorum. Deinde fit decoctio, quæ colata & clarificata ad dimidias redit, cum qua ſacchari libræ duæ decoquuntur. Syrupus continet uncias 40.

Abſinthium, roſæ ſiccæ, nardus Indica aſſib. 15. Vinum & ſuccus cydoniorum aſsib. 30. Saccharum aſsib. 20. Ignis aſsib. 10. Summa libris 3. cum aſsib. 15.

Prædictæ 40. unciæ, detrimento ſubducto, ad 38. uncias redeunt, uncia ad aſſes 2.

Syrupus de ſtœchade.

Fit ſimplicium decoctio in aquæ libris decem, quæ redit ad libras quinque colatas, cum quibus ſacchari libræ duæ, & tantundem mellis deſpumati decoquuntur. Sicque conficitur ſyrupus cinnamomo, zingibere, & calamo aromatico conditus, continetque libras quinque.

Simplicia, ex quibus conflatur decoctio & aromatizatio, aſsib. 15. Saccharum & mel deſpumatum aſsib. 30.

Ignis aſsib. 10. Summa aſsibus 55.

Syrupi libræ quinque, ſubducto quod decedit, ad libras quatuor cum ſemiſſe redeũt, quæ ſunt unciæ 72. uncia ad denarios 11.

Syrupus de liquiritia.

Fit infuſio commemoratorum ſimplicium in quatuor aquæ libris, reditque decoctum ad tres expreſſas clarificataſque libras, cum quibus mel deſpumatum, penidiæ, ſaccha-

rum incoquuntur. Sicque confectus ſyrupus 29. vel 30. uncias continet.

Simplicia aſsibus 3. Mel deſpumatum aſſib. 4. Penidiæ aſsib. 10. Saccharum aſsib. 5. Ignis aſsib. 8. Summa aſsib. 30.

Syrupi unciis 30. ad 28. redactis, uncia quaque ad denarios decem.

Syrupus iniubinus.

Simplicia in quatuor libris aquæ decoquuntur. Medietati colatæ & clarificatæ additur ſacchari libra una cum dimidia: conficiturque ſyrupus, qui redit ad 29. aut 30. uncias.

Simplicia aſsibus 10. Saccharum aſsibus 15. Ignis aſsib. 10. Summa aſsibus 35.

Prędictæ 30. unciæ, ſubducto detrimento, redeunt ad 28. uncias, uncia ad denarios 15.

Syrupus de hyſſopo.

Simplicia in libris ſex aquæ decoquuntur. Bulliant in medietate decocti colata mellis deſpumati libræ duæ, cum pari ſacchari quantitate, conficiturque, pulveris ireos Florent. uncia una conditus, qui eſt librarum 3.

Simplicia aſsib. 10. Hydromel aſsib. 6. Mel deſpumatum aſsib. 16. Saccharum aſsib. 20. Ignis aſsib. 10. Summa libris 3. cum aſſibus 2.

Libræ illæ quinque, ſubducto detrimento, redeunt ad quatuor libras cum dimidia, uncia ad aſſem unum.

Syrupus de praſſio.

Fit decoctio ſimplicium in libris octo hydromelitis multum aquoſi ad medietatis conſumptionem. In ea colata mellis deſpumati libræ duæ incoquuntur, cum pari ſacchari quantitate, fitque ſyrupus aromatizatus uncia una ireos Florent. pulveratæ. Dictus ſyrupus ad libras quinque redibit.

Simplicia, aſsibus decem. Hydromel aſsibus ſex. Mel deſpumatum aſsibus 16. Saccharum aſsibus 20. Ignis aſsibus 10. Summa libris 3. cum aſsibus 2.

Libræ quinque, ſubducto detrimento, redeunt ad libras quatuor cum dimidia: uncia ad aſſem unum.

Syrupus de raphano.

Simplicia neceſſaria in decem aquæ libris decoquuntur, dum ſex libræ ſuperſint: cum quibus ſacchari libræ quatuor, & mellis libra una, excoquuntur. Fitque ſyrupus conditus cinnamomo & nuce moſchata, qui ſex libras & ultra penſitat.

Simplicia aſſibus 20. Saccharum aſsib. 40. Mel aſsib. 4. Ignis aſsibus 6. Summa libris 3. cum ſemiſſe, uncia aſſe circiter uno.

Syrupus de artemiſia.

Fit infuſio & decoctio ſimplicium in hydromelitis libris octo, reditque decoctum ad libras quinque colatas.

Cum pari ſacchari quantitate fit ſyrupus, ſex libras & ultra continens.

Simplicia aſsib. 22. Hydromel aſsib. 8.

Saccharum aſsib. 50. Ignis aſsib. 10. Summa libris 4. cum aſsib. 10.

Syrupi unciæ ſex; ſubducto detrimento, redeunt ad quinque libras & amplius, uncia ad aſſem unum.

De Syrupis mellitis.

Oxymel ſimplex.

DEcoquuntur duę librę mellis in aqua, abiecta identidem ſupernatante ſpuma. Deinde paulatim affunditur aceti albi generoſi libra una, ut in conſiſtentiam liquidiorem excoquatur. Continet libram unam cum dimidia.

Mel aſsibus 8. Acetum aſsib. 3. Ignis aſsibus 10. Summa aſsib. 21.

Oxymelitis libra una cum ſemiſſe redit ad uncias 22. uncia ad aſſem unum.

Oxymel ſcilliticum.

Mellis deſpumati librę tres cum aceti ſcillitici libris duabus decoquuntur, conficiturque ſyrupus librarum circiter quatuor.

Mel deſpumatum aſsib. 24. Acetum ſcilliticum aſsib. 30. Ignis aſsib. 8. Summa libris 3.

Detrimento ſubducto ſyrupi librę quatuor ad 58. uncias redeunt, uncia ad aſſem unum.

Oxymel compoſitum.

Decoquuntur ſimplicia in 12. libris aquæ

ad dimidias. Colentur, clarificentur, melliſque opt. librę quatuor aut amplius cum librâ una aceti albi incoquantur. Conficitur ſyrupus, qui quatuor libras & ultra continet:

Simplicia aſſibus 8. Mel aſsibus 20. Acetum aſsibus 3. Ignis aſsibus 10. Summa aſſibus 41.

Prędictæ duæ ſyrupi libræ, ſubducto quod deceſſit, ad 30. uncias redeunt, uncia ad denarios 16.

Oxymel ſcilliticum compoſitum.

Si pro aceto communi ſubſtituas in oxymelite compoſito acetum ſcilliticum, oxymel ſcilliticum compoſitum nuncupabitur; cuius uncia ad aſſem unum cum ſemiſſe redit.

Acetum ſcilliticum.

Scillarum pręparatarum libra una in phialam vitream imponitur, ſuperfundendo aceti albi vel coloris valde diluti libras octo; quæ phiala probe clauſa ſoli ardenti æſtate exponetur, aut in hypocauſto vel ſtufa per 40. dies, vel per 7. aut 8. dies ſupra cineres calidiuſculos, ſi ſolis opportunitas vel commoditas non adſit. Omnia poſtea trajiciantur, ſcillis valde expreſſis, proiectiſque. Acetum porro bene depuratum in lagena accuratè obturata recondetur.

Scillæ aſsibus 40. Acetum aſsibus 16. Summa aſsibus 56.

Libræ quatuor ad 58. uncias redeunt, uncia ad aſſem unum.

Hydromel

Hydromel vinoſum ſimplex.

In quadraginta libris aquæ, mellis optimi libræ 16. decoquuntur, donec ovum crudum impoſitum ſupernatet, aut iulepi conſiſtentiam conſequatur. Tum ab igne removebis, reponeſque in cado apto, ſolique aliquantiſper expones, hincque aſſervabis.

Mel libris 3. cum aſsibus 4. Ignis aſsibus 10. Summa libris 3. cum aſsibus 14.

Prędicti mellis libræ duæ, ſubducto quod deceſſit, ad aſſes 14. redeunt.

Mel deſpumatum.

Accipe mellis puri & defæcati, cum pari aquæ quantitate, libras quinque. Si vero mel ſit ſordidius, ſumantur libræ decem. Immittantur in cacabum, leviterque bulliant. Dein ex craſſiore linteolo mundo trajiciantur. Hinc iterum bulliant, ſpuma cum cochleari perforato excuſſa, ad ſyrupi vel mellis conſiſtentiam.

Mel huiuſmodi redit ad libras duas cum dimidia & ultra.

Mellis libræ 5. aſsibus 16. Ignis aſsibus 6. Summa aſsibus 22.

De melle roſato.

Mel iſtud pluribus inſtituitur modis, ex quibus quatuor hic deſcribam.

Primus modus. Infunditur libra una roſarum rubrarum recentium, in mortario marmoreo contuſarum, cum mellis deſpumati libris tribus.

Vncia prædicti mellis, ſubducto detri-

mento, redit ad aſſem unum cum denariis duobus.

Secundus. Fiunt tres infuſiones ex una libra roſarum rubrarum recentium, quaque vice cum mellis deſpumati libris tribus. Vncia redit ad aſſes duos.

Tertius. Fit infuſio cum libra una roſarum rubrarum recentium integrarum, in mortario marmoreo contuſarum, cum tribus libris mellis.

Vncia redit ad denarios decem.

Quartus. Fit trina infuſio unius libræ pro quaque vice roſarum rubrarum integrarum cum melle contuſarum. Vncia redit ad denarios 16.

Duo poſtremi mellis roſati conficiendi modi vulgo non uſurpantur.

Mel violatum, & mercuriale eodem parantur modo.

Sumuntur, exempli gratia, ſucci mercurialis depurati ac colati libræ tres. Coquuntur cum pari mellis communis quantitate, ex craſsiori tela (ut ante dictum eſt de melle deſpumato) trajiciuntur, coquunturque in mellis conſiſtentiam, citra deſpumationem. Vncia redit ad aſſem dimidium.

Sapa ſeu defrutum.

Libræ duodecim muſti ex uvis albis valde maturis expreſsi ex igne fumi experte ad duarum tertiarum conſumptionem percoquuntur, ſupernatante ſpuma continuo abiecta, ut ſapa pulchrior gratiorque eva-

dat. Ad tres vel quatuor excurrit libras.

Libræ 12. muſti aſsibus 24. Ignis aſsibus 10. Summa aſsibus 34.

Vncia redit ad denarios decem.

De Conſervis ſeu Conditis.

De Conſerva violarum.

TVnditur libra una violarum mundatarum in mortario marmoreo, cum piſtillo ligneo, adduntur que ſacchari libræ duæ: conficiturque conſerva, in vaſe fictili elegantiori reponenda, inſolandaque per duas vel tres hebdomadas. Prædicta conſerva redit ad uncias 45.

Libra violarum mundatarum aſsibus 50. Saccharum aſsibus 20. Summa libris 3. cum dimidia.

Vnciæ 45. detrimento ſubducto, redeunt ad uncias 42. uncia ad aſſes circiter duos.

Conſerva roſarum.

Fit eodem modo quo ſuperior, ex libra una roſarum preparatarum & libris duabus ſacchari.

Continet uncias 45. uncia 13. denariis.

Conſerva florum nenupharis.

Eodem modo quo precedentes conficitur. Vncia redit ad denarios octo.

Conſerva florum bugloſſi, borraginis, anthos, & florum betonicæ.

Neque modo faciendi diſcrepant à ſupe-

rioribus. Vncia ſingularum redit ad aſſem unum.

DE ELECTVARIIS PVRGANTIBVS.

Electuarium Diacaſſia.

DEcoquuntur ſimplicia deſcripta. In decocto colato expreſſoque octodecim ſacchari unciæ in conſiſtentiam ſyrupi craſſioris decoquuntur, admiſcenturque medullæ caſsiæ recens mundatæ unciæ duodecim. Sicque inſti[illegible]ur electuarium, quod continet uncias 30.

Simplicia aſsibus 3. Saccharum aſsib. 12. Caſsia libris 6. Ignis aſsibus 5. Summa libris 7.

Triginta unciæ, ſubducto quod deceſsit, redeunt ad uncias 28. uncia ad aſſes 5.

Electuarium lenitivum.

Fit decoctio ſecundum artem, ex medicamentis enumeratis. In ea colata & expreſſa decoquitur ſaccharum ad conficiendum ſyrupum, cum eoque miſcentur pulveres ad electuarij confectionem, quod continet 38. aut 40. uncias.

Simplicia & ignis libris 5. Vnciæ 38. ſubducto detrimento, redeunt ad uncias 36. Vncia redit ad aſſes tres cum denariis novem.

Electuarium Catholicum.

Ex polypodij & aniſi decocto, cum ſaccharo colato conficitur ſyrupus, admiſtiſque

cum pulpa pulveribus, concinnatur electuarium, quod continet 150. uncias & amplius.

Ingredientia cum igne libris 15. Prędictæ 150. unciæ detrimento ſubducto redeunt ad 145. uncias, uncia ad aſſes duos cum denariis duobus. Si duplicetur rhabarbarum, uncia redibit ad aſſes duos cum dimidio, & aliquid ultra.

Electuarium diaprunis ſimplex.

In ſufficienti quantitate decocti prunorum coquitur ſaccharum, ut fiat ſyrupus debitæ conſiſtentiæ, cum quo miſcebis pulpas ac pulveres, fietque electuarium 44. uncias continens.

Ingredientia cum igne libris tribus cum aſsibus ſex. Vnciæ 44. electuarij, ſubducto quod decedere potuit, redeunt ad uncias 42. uncia redit ad aſſem unum cum denariis novem.

Electuarium diaprunis laxativum.

In quibuſque præſcripti electuarij unciis duodecim miſcetur ſcammonij pręparati ſemuncia: tuncque unaquæque uncia redit ad aſſes duos cum dimidio ad ſummum.

Electuarium de dactylis, ſeu Diaphœnicum.

Miſcetur ex arte pulpa dactylorum pręparatorum, pulveres vero cum melle deſpumato: fitque electuarium quod continet uncias 36.

Ingredientia cum igne, libris 5. cum aſſibus 5.

Prędictæ 36. unciæ, ſubducto detrimento,

redeunt ad 34. uncias, uncia ad aſſes tres aut paulo plus.

Benedicta laxativa.

Medicamenta in pulverem redacta cum octodecim unciis mellis deſpumati miſcentur, conficiturque electuarium, quod continet uncias 23.

Ingredientia cum igne aſsibus 55.

Vnciæ iſtæ 23. ſubducto quod deceſsit, redeunt ad uncias 21. & plus. Vncia redit ad aſſes duos cum dimidio.

Confectio Hamech.

Infunduntur decoquunturque medicamenta in ſero; miſcenturque in decocto colato ſucci pulpæ, ſaccharum & mel: Deinde iterum coquitur, addendo pulveres.

Dicta confectio reddit ad 44. uncias & plus.

Medicamenta & ignis libris 8.

Prędictæ unciæ 44. ſubducto detrimento, redeunt ad uncias 42. uncia ad aſſes 4.

DE HIERIS.

Hiera picra Galeni.

MEdicamenta ex arte in pulverem redacta miſcentur cum mellis deſpumati libris quatuor: conficiturque electuarium, quod continet libras quatuor cum unciis quatuor, & drachmis ſex.

Ingredientia cum igne lib. 8. cum aſsib. 13.

Prędictæ libræ quatuor, cum unciis quatuor,& drachmis ſex, ſubducto detrimento, redeunt ad unc.64. uncia redit ad aſſes tres.

Pulvis hieræ ſimplicis ſine aloë.

Medicamenta in pulverem redacta redeunt ad drachmas 42. & ad aſſes 52.

Prędictæ drachmæ 42. ſubducto detrimento, redeunt ad drachmas 40. drachma ad aſſem unum cum denariis quatuor.

Pulvis hieræ ſimplicis cum aloë.

Pulvis continet drachmas 142. quæ redeunt ad uncias 17. cum drachmis ſex.

Medicamenta libris 7 cum dimidia.

Prędictæ unciæ 17. ſubducto detrimento, redeunt ad uncias 16. & amplius, drachma denariis 13.

Hiera picra cum agarico.

Pulvis hieræ ſimplicis ſine aloë, cum agarico trochiſcato, & aloë ſimiliter pulverato, miſcetur cum unciis nové mellis deſpumati.

Prędicta hiera redit ad uncias 12. medicamenta & ignis ad aſſes 40.

Vnciæ iſtæ 12. ſubducto quod deceſſit, redeunt ad uncias 11. uncia ad aſſes 4.

Hiera diacolocynthidos Pachij.

Medicamenta in pulverem redacta cum mellis deſpumati libris tribus miſcentur, fitque confectio, quæ 47. uncias continet.

Ingredientia & ignis libris 3. cum aſsib.17.

Vnciæ 47. ſubducto quod deceſsit, redeunt ad uncias 44. uncia ad aſſem unum cum denariis novem.

DE ELECTVARIIS SOLIDIS.

Electuarium Diacarthami.

PVlveranda medicamenta in pulverem rediguntur, deinde cydoniatum in mortario cũ piſtillo ligneo contunditur, cui additur mel roſatum & manna mundatum. Deinde coquitur ſaccharum cum aqua in forma convenienti, cum quo adhuc calente diſſolvitur cydoniatum, mel, & manna ſimul commiſta. Deinde adduntur pulveres, amoveturque ab igné. Poſtquam refrigeratum fuerit, formabuntur tabellæ, ponderis ſemunciæ quælibet, ad uſum ſervandæ.

Prędictum electuarium redit ad uncias 14. Ingredientia & ignis ad aſſes 45.

Vnciæ 14. ſubducto detrimento, ad uncias 13. redeunt, uncia ad aſſes tres cum dimidio.

Electuarium de ſucco roſarum.

Succus roſarum rubrarum depuratus cum ſaccharo ad electuarij ſolidi conſiſtentiam coquitur. Deinde ab igne remoto, tantiſperque refrigerato, adduntur pulveres ad formandas tabellas, ponderis drachmarum duarum cum ſemiſſe.

Electuarium continet uncias 22.

Ingredientia & ignis libris 3. cum aſsib. 17.

Prædictæ electuarij unciæ 22. ſubducto detrimento, ad uncias 20. redeunt & amplius, uncia ad aſſes quatuor.

Electuarium de citro ſolutivum.

Medicamentis in pulverem redactis, cortice vero citri cum conſervis in mortario marmoreo contuſis, ſaccharum in forma convenienti cum aqua roſacea aut bugloſſi coquitur, ad conſervarum & pulverum diſſolutionem. Ex hac paſta adhuc calente formabuntur tabellæ, ponderis ſemunciæ.

Compoſitio integra uncias 15. continet. Ingredientia & ignis aſsibus 55.

Subducto detrimento iſtæ unciæ 15. ad 14. redeunt, uncia ad aſſes 4.

DE TROCHISCIS PVRGANTIBVS.

Trochiſci de rhabarbaro.

MEdicamenta in pulverem redacta cum eupatorij ſucco malaxantur, in trochiſcoſque rediguntur, qui exſiccantur, ad uſumque aſſervantur. Tota trochiſcorum maſſa 23. drachmas continet.

Ingredientia aſsibus 40. Prædictę drachmæ 23. ſubducto detrimento, ad drachmas 22. redeunt, drachma ad aſſes duos.

Trochiſci de agarico Bauderoni.

Agaricus raſpatus cum aqua vitę malaxabitur, ſiccabitur in umbra, iterumque in pulverem redigetur; cumque prędicta aqua vitæ omnia denuo malaxabuntur & ſiccabuntur, ad uſuſque ſervabuntur.

Totum continet drachmas ſexdecim.

Ingredientia aſſibus 28. Prædictæ drachmæ 16. ſubducto detrimento redeunt ad drachmas 15. drachma ad aſſes 2.

Trochiſci Alhandal.

Sumuntur unciæ decem pulpæ colocynthidos à granis repurgatæ, cum forcipibuſque minutiſſime conciſæ. In mortario leniter in pulverem cum aliquot guttis olei cõmunis vel roſati rediguntur. Poſtea cũ parte una mucaginum gummi Arabici, Tragacanthæ & Bdellij, in aqua roſacea extractarum, formantur trochiſci exigui, qui in umbra exſiccantur. Qui ſiccati in pulverem denuo rediguntur, & cum reſiduo mucaginum malaxati in trochiſcoſque formati & in umbra ſiccati ad uſus ſervantur.

Trochiſci continent drachmas 90.

Ingredientia libris octo cum dimidia. Prædictæ drachmæ 90. ſubducto detrimento, ad 85. drachmas redeunt, drachma ad aſſes duos.

Pilulæ ſtomachicæ ſeu ante cibum.

Medicamenta ex arte in pulverem rediguntur. Deinde cum ſyrupo roſato vel de abſinthio malaxantur, fingiturque maſſa, quæ exſiccata continet drachmas 15.

Ingredientia aſſibus 11.

Prædictæ drachmæ 15. ſubducto detrimento, ad 14. drachmas redeunt, drachma ad denarios 10.

Pilulæ Rufi.

Medicamenta in pulverem redacta cum

mulſo malaxantur, fingiturque maſſa, quæ ſiccata drachmas 30. & amplius continet.

Ingredientia aſſibus 37.

Prædictæ drachmæ 30. ſubducto detrimento, redeunt ad drachmas 28. drachma ad denarios 16.

Pilulæ maſtichinæ.

Medicamenta in pulverem redacta, cum ſufficienti quantitate hydromelitis vinoſi, malaxantur ad maſſæ formam, quæ ſiccata drachmas 20. & amplius continet.

Ingredientia aſſibus 23.

Prædictæ drachmæ 20. ſubducto detrimento, redeunt ad drachmas 18. drachma ad denarios ſexdecim.

Pilulæ ex tribus ſolutivis.

Medicamenta in pulverem redacta malaxantur cum ſyrupo roſarum pallidarum, fingiturque maſſa, quæ ſiccata continet drachmas 13.

Ingredientia aſſibus 18.

Prædictæ drachmæ 13. ſubducto quod deceſſit, ad 12. drachmas redeunt, drachma ad denarios 18.

Pilulæ imperiales.

Medicamenta pulverata cum ſyrupo violato malaxantur. Maſſa exſiccata continet uncias 10.

Ingredientia ſeu medicamenta libris 4.

Prædictæ unciæ ad uncias 9. cum dimidia redeunt, drachma ad denarios 14.

Pilulæ ſine quibus.

Medicamenta in pulverem redacta cum melle depurato, cum ſucco fœniculi malaxantur. Maſſa uncias 6. & amplius continet.

Ingredientia & ignis aſſibus 54.

Prædictæ drachmæ 48. ſubducto detrimento, redeunt ad drachmas 46. drachma ad denarios 14.

Pilulæ aureæ.

Ex medicamentis in pulverem redactis malaxatiſque cum melle roſato formatur maſſa, quæ exſiccata 32. drachmas continet.

Ingredientia aſſibus 32.

Prædictæ druchmæ 32. ſubducto detrimento, redeunt ad 30. drachmas, drachma ad aſſem unum.

Pilulæ de agarico.

Medicamenta in pulverem redacta cum ſapa malaxantur, formaturque maſſa quæ continet drachmas 30.

Ingredientia conſtant aſſibus 25.

Prædictæ 30. drachmę, ſubducto detrimento, redeunt ad drachmas 28. drachma ad denarios 11.

Pilulæ cocciæ.

Medicamenta pulverata cum ſyrupo de ſtœchade malaxantur. Maſſa exſiccata continet drachmas 40.

Ingredientia conſtant aſſibus 30.

Iſtę 40. drachmę, ſubducto detrimento, ad drachmas 38. redeunt, drachma ad denarios 10.

Pilulæ de hermodactylis maiores.

Ingredientia in pulverem redacta cum ſucco braſſicę malaxantur, in quo liquefacta fuerint gummi. Deinde colatur, coquitur, fitque maſſa, quę exſiccata continet drachmas 60. & amplius.

Ingredientia & ignis conſtant aſſibus 50.

Prędictę 60. drachmę, ſubducto detrimento, redeunt ad drachmas 55. drachma ad aſſem unum.

Pilulæ aggregatiuæ.

Medicamenta pulverata cum ſucco fumariæ depurato in ſole vel in igne, malaxantur, vnde formatur maſſa, quę in umbra exſiccata in pulverem denuo redigitur, cum prędicto ſucco malaxatur, deinde ut ſuprà exſiccatur. Tertio denique in pulverem redigetur, cum ſyrupo de fumaria malaxabitur, maſſaque fingetur, quæ continet drachmas 40.

Ingredientia conſtabunt aſſibus 34.

Prædictę drachmæ 40. detrimento ſubducto, redeunt ad drachmas 37. drachma ad aſſem unum.

Pilulæ de lapide lazuli.

Lapis lazuli ex arte præparatus, cum reliquis medicamentis in pulverem redigitur, qui in mortario cum pulvere hierę picrę commiſcebitur, malaxabiturque cum ſyrupo regis Saboris, fingeturque maſſa, quę 90. drachmas ponderabit.

Ingredientia conſtabunt libris tribus cum aſſibus 12.

Prędictæ 90. drachmę, ſubducto quod deceſſit, ad 84. drachmas redeunt, drachma ad aſſem unum & quid amplius.

Pilulæ aloëphangine.

Medicamenta craſſiuſculè pulverata infunduntur in aquę libris quatuor per 12. horas, lenteque ſupra ignem coquuntur ad tertię partis conſumptionem. In colatura expreſſa aloës pulveratę uncię 12. nutriuntur; quę exſiccatur, iterum pulveratur, additurque cum eo myrrha, maſtiche & crocus pariter pulverata: deinde cum ſyrupo abſinthij malaxantur, ſingiturque maſſa quę ponderat uncias 19. & amplius.

Ingredientia & ignis conſtabunt libris ſeptem.

Vncię 19. ſubducto detrimento ad 18. uncias redeunt, uncia ad aſſes 9. drachma ad aſſem unum vel denarios 13.

Pilulæ de cynogloſſo.

Medicamentis in pulverem redactis, opioque conciſo & liquefacto, formatur maſſa cum ſyrupo de ſtœchade.

Prędicta maſſa exſiccata ponderat drachmas 38. & amplius.

Ingredientia conſtabunt aſsibus 40.

Drachmę 38. & amplius, ſubducto detrimento, ad 36. drachmas redeunt, drachma ad denarios 14.

Pilulæ bechicæ nigræ.

In pulverem ingredientia rediguntur, cumque mucaginibus ſeminis cydonionum

extractis in aqua roſarum fiunt pilulę rotundæ, & planę vulgo ſublingues vocatæ.

Totum continet uncias 26.

Ingredientia conſtabunt aſſibus 32.

Prædictæ unciæ 26. ſubducto detrimento, redeunt ad uncias 24. uncia ad denarios 16.

PVLVERES ET TABELLÆ.

Pulvis Diamargariti frigidi.

Medicamentis ex arte in pulverem redactis, permiſtiſque ſimul, totum drachmas 25. continet.

Ingredientia conſtabunt aſſibus 35.

Prædictæ 25. drachmæ, deducto detrimento, redeunt ad drachmas 23. drachma ad aſſes duos cum denariis 8.

Tabellæ Diamargariti frigidi.

Pulvis prædictus commiſcetur cum ſexdecim unciis ſacchari, cocti cum aqua bugloſsi ad conſiſtentiam idoneam; finguntúrque tabellæ quæ continent uncias 16.

Pulveres, ſaccharum, aqua bugloſsi, aſsibus 37.

Vnciæ ſexdecim tabellarum, ſubducto detrimento, ad 15. redeunt, uncia ad aſſes duos cum dimidio.

Nota, in confectione tabellarum communiter unciam unam pulveris poni pro ſacchari unciis ſexdecim.

Diamargaritum ſimplex, ſive Manus Chriſti cum perlis.

Sumitur ſemuncia margaritarum, vulgo perlarum, pulveratarum & in porphyrio pręparatarum, cum aqua roſacea, diſſoluta cum ſacchari liquefacti unciis duodecim, coctique ut decet cum aqua roſacea, fiuntque tabellæ quæ continent uncias 11. uncia ad aſſes 3. cum tribus denariis.

Pulvis electuarij Dianthes.

Medicamenta in pulverem rediguntur, qui continet drachmas 20.

Ingredientia conſtabunt aſsibus 15.

Prædicta 20. drachmæ, ſubducto detrimento, redeunt ad drachmas 18. & amplius drachma ad aſſem unum.

Ingredientia & ignis conſtant aſsibus 40.

Prædictæ 12. unciæ cum dimidia, ſubducto detrimento, redeunt ad drachmas 10. & amplius, drachma ad aſſem unum.

Vncia tabellarum Dianthos, ſubducto detrimento, redit ad aſſem unum cum dimidio.

Pulvis Electuarij pleres archonticon.

Medicamenta in pulverem redacta continent 20. drachmas.

Ingredientia conſtant aſsibus 30.

Prædictæ pulveris 20. drachmæ, ſubducto detrimento, redeunt ad 19. drachma ad aſſes duos ad ſummum.

Vncia tabellarum, ſubducto detrimento, redit ad aſſes 21.

Pulvis

Pulvis Diatragacanthi frigidi.

Pulvis 22.drachmas continet.

Ingredientia conſtant aſſibus decem.

Drachmæ 22. ſubducto detrimento, redeunt ad 20. drachma ad denarios ſex.

Vncia tabell.ſubd. detrim redit ad aſſem 1.

Pulvis Diaireos ſimplicis.

Pulvis continet drachmas 16.

Ingredientia aſſibus 6.

Drachmæ 16. ſubducto quod deceſſit, redeũt ad drachmas 15.drachma ad denarios 6.

Vncia tabellarum Diaireos ſimplicis, ſubducto detrimento, redit ad aſſem unum.

Pulvis Diaireos compoſiti.

Pulvis continet drachmas 28.

Ingredientia conſtant aſsibus octo.

Pulveris 28. drachmæ, ſubtracto quod decedere potuit, redeunt ad drachmas 26. drachma ad denarios quatuor.

Vncia tabellarum Diaireos compoſiti, ſubducto detrimento, redit ad aſſem unum.

Pulvis Electuarij Diacalaminthæ.

Pulvis continet drachmas 26.

Ingredientia conſtabunt aſsibus 8.

Drachmæ iſtę 26. ſubtracto quod deceſſit, redeunt ad 24. drachma ad denarios 4.

Vncia iſtarum tabellarum, ſubducto quod iuſtum eſt, redit ad aſſem unum.

Pulvis electuarij Diambræ.

Pulvis continet drachmas 30.

Ingredientia libris ſeptem cum aſsibus 14.

Prædictæ drachmæ 30. ſubducto detri-

mento; redeunt ad drachmas 28. drachma ad aſſes 5. cum denariis 6.

Vncia tabellarum de Diambra, ſubducto quod oportet, redit ad aſſes 4.

Pulvis electuarij de gemmis.

Pulvis ex omnibus conflatus medicamentis, continet drachmas 26.

Ingredientia conſtant libris 9. cum denariis 14.

Drachmæ 26. ſubducto detrimento, redeunt ad 24. drachma ad aſſes octo.

Vncia tabellarum electuarij de gemmis, ſubducto quod convenit, redit ad aſſes 5.

Pulvis electuarij Aromatici roſati.

Medicamenta pulverata ponderant drachmas 47.

Ingredientia conſtant libris 6.

Drachmæ 47. ſubducto detrimento, ad 44. redeunt, drachma ad aſſes tres.

Vncia tabellarum iſtarum, ſubducto quod deceſsit, redit ad aſſes tres cum denariis ſex.

Pulvis electuarij Diarrhodon. Abbatis.

Pulvis continet drachmas 26.

Ingredientia conſtant aſsibus 32.

Drachmæ 26. ſubducto detrimento, redeunt ad drachmas 24. drachma ad denarios 16.

Vncia tabellarum de Diarrhodon, ſubducto quod deceſsit, redit ad aſſes duos.

Pulvis electuarij trium ſantalorum.

Pulvis ponderat drachmas 30. & amplius.

Ingredientia conſtant aſsibus 20.

Drachmæ 30. ſubducto quod iuſtum eſt, redeunt ad 28. drachma ad denarios 10.

Vncia tabellarum dicti electuarij redit ad aſſem unum cum denariis tribus.

Pulvis electuarij exhilarantis.

Medicamentorum pulvis continet drachmas 34. & amplius.

Ingredientia conſtant libris 6. cum aſſibus 16.

Drachmæ 34. ſubducto detrimento, redeũt ad 32. drachma ad aſſes 4. cum denariis 3.

Vncia tabellarum iſtarum, ſubducto quod iuſtum eſt, conſtabit aſſibus tribus.

Pulvis electuarij lithontriptici.

Pulvis continet drachmas 31. & amplius.

Ingredientia conſtant aſſibus 29.

Drachmæ 31. ſubducto quod decedere potuit, redeunt ad 29. drachma ad aſſem unum.

Vncia tabell. redit ad aſſem unum cum denariis ſex.

Pulvis electuarij de Diamoſcho.

Pulvis ex medicamentis conflatus continet drachmas 16. & amplius.

Ingredientia aſſibus 45.

Drachmæ 16. ſubducto quod iuſtum eſt, redeunt ad 15. drachma ad aſſes tres.

Vncia tabellarum de Diamoſcho, ſubducto detrimento, redit ad aſſes duos cum denariis ſex.

DE ANTIDOTIS HVMIDIS.

Philonium magnum.

PVlverata medicamenta cum unciis octo mellis albi deſpumati & cocti permiſcentur, conficiturque opiata.

Compoſitio integra continet uncias 10. & amplius.

Ingredientia conſtant aſſibus 47.

Vnciæ decem, ſubducto detrimento, redeunt ad uncias 9. cum dimidia, drachma ad denarios octo.

Requies Nicolai.

Pulvis ex medicamentis conflatus cum triplo iulepi roſati ad ſyrupi perfectionem cocti incorporatur.

Confectio tota redit ad uncias 13. cum dimidia.

Ingredientia conſtant aſſibus 28.

Vnciæ 13. cum dimidia, ſubducto detrimento, redeunt ad drachmas 100. drachma ad denarios 4.

Vncia Theriacæ, Mithridatij, confectionis de Hyacintho & de Alkermes, redeunt ad aſſes circiter 26.

Roſata novella.

Medicamenta pulverata incorporantur cum mellis deſpumati unciis 12. conficiturque compoſitio ad conſiſtentiam opiatæ, aut electuarij mollis, quod continet uncias 15.

Ingredientia cum igne conſtabunt aſſibus 20.

Vnciæ 15. ſubducto detrimento, redeunt ad 14. uncia ad aſſem unum & denarios ſex.

DE TROCHISCIS.

Trochiſci viperini.

EX carne viperarum cocta & præparata, & cum panis triticei mica exſiccata & in pulverem tenuiſſimum redacta, formantur trochiſci, manibus ex opobalſamo vel oleo caryophyllorum vel nucis noſchatæ inunctis, ponderis drachmæ unius; exſiccanturque in umbra ſupra ſetaceum inverſum.

Confectio tota exſiccata ponderat uncias 10.

Ingredientia cum igne, libris 17. cum aſſibus duobus.

Vnciæ 10. ſubducto quod iuſtum eſt, redeunt ad uncias 9. uncia ad aſſes 36.

Trochiſci Hedycroi.

Permiſcebuntur medicamenta præparata, ut & opobalſamum aut eius ſuccedaneum, cum vino generoſo: fientque trochiſci exigui, in umbra exſiccandi, ad uſuſque aſſervandi.

Compoſitio tota continet drachmas 67.

Ingredientia libris 4. cum aſsibus 10.

Drachmæ 67. ſubducto quod deceſsit, redeunt ad 63. drachma ad denarios 16.

Trochiſci ſcillitici.

Vnciæ 12. ſcillarum præparatarum & per ſetaceum traiectarum, incorporantur cum farina orobi albi, omnibus in mortario malaxatis ad formandos trochiſcos ponderis drachmæ unius, qui exſiccabuntur in umbra ſervabunturque ad uſus.

Integra compoſitio continet uncias 10.

Ingredientia conſtant aſsibus 50.

Vnciæ 20. ſubducto detrimento, redeunt ad uncias 18. uncia ad aſſes tres.

Trochiſci Cypheos.

Præparata ex arte medicamenta incorporantur cum tribus vel quatuor unciis mellis albi deſpumati & cocti ad formam ſyrupi, finguntur que trochiſci.

Tota compoſitio continet drachmas 124. quæ conficiunt uncias 15. & amplius.

Ingredientia conſtant libris tribus cum dimidia.

Vnciæ 15. ſubducto detrimento, redeunt ad 14. uncia ad aſſes 4. cum denariis 8.

Trochiſci de Capparibus.

Medicamenta in pulverem redacta, contuſis amygdalis & ſeminibus, malaxabuntur cum ammoniaco in aceto liquefacto, coctoque ad mellis conſiſtentiam, unde finguntur trochiſci ponderis ſcrupulorum quatuor.

Tota compoſitio drachmas 34. continet.

Ingredientia cum igne conſtabunt aſsibus 16.

Drachmæ 34. quod deceſſit ſubtracto, redeunt ad 32. drachma ad denarios ſex.

Trochiſci de Eupatorio.

Puluis ex medicamentis conflatus malaxatur cum ſucco eupatorij depurati & cocti ad ſyrupi liquidi vel leuiter cocti conſiſtentiam, cum manna, unde formabuntur trochiſci ſinguli drachmæ unius.

Integra compoſitio 32. drachmas cum dimidia continet.

Ingredientia cum igne conſtant aſsibus 35.

Drachmæ 32. detrimento ſubducto, redeunt ad 30. drachma ad denarios 13.

Trochiſci Diarrhodonis Abbatis.

Medicamenta pulverata ex arte malaxantur cum vino albo, fingiturque maſſa prædictorum trochiſcorum, qui formantur, exſiccantur in umbra, aſſervanturque. Ponderant drachmas 18.

Ingredientia conſtabunt aſsibus 40.

Drachmæ 18. ſubtracto quod deceſsit, redeunt ad 17. drachma ad aſſem unum cum denariis quatuor.

Trochiſci Alkekengi.

Medicamenta in pulverem redacta malaxantur cum ſucco alkekengi, in quo diſſolutum fuerit opium: formanturque trochiſci ponderis drachmæ unius, ad uſum cum iulepo roſato vel hydromelite.

Maſſa prædictorum trochiſcorum ponderat uncias 10. & amplius.

Ingredientia conſtabunt aſsibus 40.

Vnciæ 10. quæ conficiunt drachmas 80. detrimento ſubtracto, ad drachmas 75. redeunt, drachma ad denarios ſeptem.

Trochiſci de Myrrha.

Medicamenta pulverata cum gummi liquefactis, coctis & colatis malaxantur ad formandos trochiſcos ponderis drachmę unius, qui ad uſus aſſervabuntur, ut dictum eſt.

Maſſa drachmas 24. continet.

Ingredientia & ignis conſtant aſsibus 20.

Drachmæ 24. ſubducto detrimento, redeunt ad 22. drachma ad aſſem unum.

Trochiſci de terra Lemnia, vulgo ſigillata.

Medicamenta pulverata malaxabuntur cum ſucco plantaginis depurato, ex hacque paſta formabuntur trochiſci continentes drachmas 48. & amplius.

Ingredientia conſtant aſsibus 48.

Drachmæ 48. detrimento ſubducto, redeunt ad 45. drachma ad aſſem unum.

Trochiſci de Camphora.

Pulvis ex medicamentis prodiens malaxatur cum mucilagine pſyllij in aqua roſarum extracta, vnde formabuntur trochiſci.

Tota compoſitio ponderat drachmas 28.

Ingredientia conſtant aſsibus 26.

Drachmæ 28. quod deceſsit ſubducto, redeunt ad 26. drachma ad aſſem unum.

Trochiſci de Carabe.

Medicamenta pulverata malaxantur cum mucilagine pſyllij extracta in aqua roſarum

vel plantaginis, unde formabuntur trochiſci.

Compoſitio integra continet drachmas 40. & amplius.

Ingredientia conſtant aſsibus 35.

Drachmæ 40. ſubducto detrimento, redeunt ad 38. drachma ad aſſem unum.

Trochiſci de Gallia moſchata.

Medicamenta pulverata malaxantur cum mucilagine tragacanthę extracta in aqua roſarum, unde formabuntur trochiſci.

Compoſitio pendit drachmas 6. ſeu ſcrupulos 30.

Ingredientia conſtant libris 18.

Scrupuli 30. ſubducto detrimento, redeunt ad 28. Scrupulus ad aſſes 23.

Trochiſci ex Alipta moſchata.

Ladanum conquaſſatum agitabitur triturabiturque in mortario calefacto, cum aqua roſacea, donec omnino liqueſcat, nulluſque ſuperſit grumus; addendo ſtyracem rubrum & calamitam, quæ etiam agitabitur, poſtea addetur lignum aloës pulveratum, deinde camphora, moſchus & ambra ſimul ſoluta in mortario cum aqua roſacea. Ex paſta mediocriter refrigerata formabuntur trochiſci.

Tota compoſitio pendit drachmas 47. & amplius.

Ingredientia & ignis conſtant libris ſeptem.

Drachmæ 47. ſubducto detrimento, redeunt ad 44. drachma ad aſſes tres cum denariis tribus.

Trochiſci albi Rhaſis.

Ceruſſa præparata, cum aliis medicamentis pulveratis, commiſcetur cum lacte muliebri, fitque paſta, ex qua finguntur trochiſci eius figuræ quæ optatur, qui in umbra exſiccati ad uſus reſervabuntur.

Tota compoſitio drachmas 17. ponderat.

Ingredientia conſtant aſsibus 16.

Drachmæ 17. ſubducto detrimento, redeunt ad 16. drachma ad aſſem unum.

DE AQVIS DESTILLATIS.

AQuarũ communium ſtillatitiarum ſeu deſtillatarum ex refrigeratorio, uncia duobus vel tribus denariis conſtat.

Aquæ roſaceæ ex eodem refrigeratorio elicitæ uncia conſtat 4. vel 5. denariis.

Vncia aquarum communium in balneo Mariæ extractarum, conſtat denariis ſex.

Aquæ cinnamomi uncia, aſsibus tribus vel quatuor.

Vncia aquæ vitæ 6. vel 8. denariis.

DE OLEIS.

OLei roſati ex unica roſarum rubrarum infuſione, uncia aſſe 1.

Olei roſati ex triplici infuſione roſarum rubrarum, aſsibus 2.

Olei violati ex unica infuſione, redit ad denarios 10.

Eiuſdem olei uncia ex infuſione triplici, redit ad denarios 18.

Reliqua olea communia, velut nenupharis, chamomillæ, anethi, liliorum, rutæ, maioranæ &c. redeunt ad denarios 8.

Vncia olei amygdalarum dulcium, conſtat aſsibus duobus, vel aſsibus 2. cum denariis tribus.

DE VNGVENTIS, ET EMPLASTRIS.

Vnguenta & Emplaſtra non ſunt æqualis pretij.

Aliorum libra conſtat aſsibus 16. aliorum 30. aliorum 40. 50. libris tribus, quatuor ad ſummum.

FINIS.

PHARMACOPOEVS FAMILIARIS ET DOMESTICVS.

A quo compoſitorum Medicamentorum preparatio, maxima cum facilitate, minimis ſumptibus, breviſſimoque tempore edocetur.

AD LECTOREM.

POST emiſſum vulgatumque, biennio iam exacto, commodi publici cauſa, libellum, Medici officioſi & domeſtici *titulo inſignitum, qui maximo cum applauſu non ſolum apud Gallos populares meos, ſed etiam apud exteros, qui illum vernacula lingua donarunt, exceptus fuit: denuo à permultis non obſcuri nominis viris erga publica bene affectis, rogatus ſum, ut compendiariam Pharmacopœam, ſeu ſynopſim Medicamenta componendi, facilẽ, exiguæ impenſæ, brevique tempore comprehenſam, in qua Medicamenta compoſita, ad omnis generis morbos neceſſaria continerentur, compilarem. Id autem eo lubentius à nobis ſuſce-*

ptum, quod animo cernerem eiuſmodi laborem univerſæ reipublicæ fore admodum proficuum, in primis Religioſorum Relig:oſarumque cœtibus & communitatibus, aliyſque numeroſis familiys; Nobilibus extra urbes degentibus, qui ſuis infimis egeniſque ſubditis officiosè opitulantur, atque etiam Medicinæ ſtudioſis. Nullus enim in arte Medica præcellere nequit, qui Pharmaciam ignoret, nedum partem illius theoreticam, ſed practicam etiam, & medicamenta re ipſa componendi artem. Imo etiam illis qui caſtra ſequuntur, quamplurimiſque aliys. His permotus rationibus ad præſens opuſculum in lucem edendum adductus ſum. In quatuor porro Tractatus diuiſum eſt. In primo utenſilia ſive inſtrumenta ad Pharmacopœam neceſſaria, deinde præparationes medicamentorum quæ compoſitiones ingrediuntur, declarantur. Medicamentorum enim electio temporis progreſſu, eorumque frequenti tum aſpectu, tum contrectatione perdiſcitur. Medicus quippe in illis eligendis, præparandis & miſcendis non modo intereſſe, ſed maxime eorum doſim morbo, temperamento, parti affectæ, ægrotantis ætati &c. convenientem præſcribere debet, ne ulla fraus errorve ſubrepat. In ſecundo tractatu docetur modus ſyrupos conficiendi, tum ex ſaccharo, tum melle. Verum forſan aliquis obyciet, me ingentem ſyruporum alterantium catalogum deſcripſiſſe. Cui repono, verum id quidem eſſe, præſtitumque id à nobis, ut ys obſequerer, qui ſyrupos, iulapia, apozemata, veluti delicatas

cupedias, conſectantur. Si qui vero plura expetant, Authores adeant, qui de illis copioſiſſimè pertractarunt. Re enim vera ex animoque profiteor, ptiſanam accuratè paratam, vel aquam elixam cum medicamentis idoneis, alioqui non inſuavibus, gelatinam exquiſitam, conſummatum curiosè conflatum, iuſculum euchymum herbis familiaribus alteratum, longè præferenda, utpote naturæ magis amica; iulepis huiuſmodi; ſyrupis, apozematis, conditis, tabellis, conſervis, pulveribus, falſo cordialium nomine donatis; aliiſque id generis medicamentorum miſturis ac obſoniis, Arabum ingenio, & mangonio inventis conſarcinatiſque: quæ utplurimum ægrotantibus officiunt nauſeamque excitant, præter inſigne pecuniarum reique familiaris diſpendium. Neque ita hic temperare me poſſum, quin obiter quibuſdam Medicis ſuccenſeam, qui cum ab ægris accerſuntur, quotieſcumque eos inviſunt, prolixiſſimas medicamentorum formulas exarant, ut Pharmacopœis gratificentur, ita ut intra unum aut alterum diem abacos menſaſve ægrotantium huiuſmodi Pharmaceuticis mercibus onerare geſtiant. Quorſum id faciant, cogitandum relinquo. Id unum poſtularim, eoſque amicè rogatos velim, utrum his remediis in ſemetipſis, in uxorum, liberorumque morbis ſint uſuri? Affirmare auſim, illos ingenuè reſponſuros, nunquam vel rariſſime his in caſibus uti, tantamque medicamentorum ſupellectilem neque ſuis, ſuorumve uſibus adornare, quin imo ſe iis parcere

(ut ioco veritas etiam aſtruatur) ut aliis affatim ſufficiant. Et ſi cum ſacris paginis ludere liceat, onera importabilia aliorum humeris imponunt, quæ ne digito quidem ipſi movere velint.

Non inficior equidem, quin ſit aliquandò præſcribendus ſyrupus aliquis violatus, de papavere, de limonibus, de nymphæa, granatorum acidorum aliyve, cum ptiſana, aqua elixa, vel decocto idoneo ex herbis familiaribus, aut cum aqua ex refrigeratorio, vel balneo Mariæ deſtillata. Sed id fiat cum ratione & iudicio, non autem temerè & ſine delectu. Humorum enim præparatio laudabili legitimaque diæta procurari debet, ex Galeni præſcripto, ad imitationem ſummi Hippocratis. In eodem etiam Tractatu conſervas conficiendi modus deſcribitur. In tertio modi Electuaria, Tabellas, Trochiſcos, Pilulas, Pulveres (quos cordiales vocant) ex iiſque compoſitas Tabellas concinnandi aperiuntur. In quarto methodus olea, unguenta, emplaſtra componendi exponitur, moduſque aquas deſtillandi, liquoreſve aquis theriacalibus & ex cinnamomo æquipollentes parandi. Sciant autem quicumque libellum hunc lecturi ſunt, omnes compoſitiones inibi deſcriptas, noſtriſmet manibus apparatas elaborataſque ad unam fuiſſe, cum parum in re tanti momenti de meis famulis fiderem; earumque effectus non ego modo conſpexi feliciſſimos, ſed Medicorum Pariſienſium Collegarum noſtrorum pars maxima huic veritati ſubſcriptura

eſt. Multa porro ſuperflua inutiliaque in harum Compoſitionum deſcriptione expuncta ſunt, ad Græcorum normam imitationemque; qui uno ore prodiderunt, remedia illa eſſe optima, quæ ſimpliciſſima. Quo modo tam prompto expeditoque compendiaria hic proſtat Pharmacopœa arſve medicamentaria; quam unuſquiſque domi ipſiſque in laribus præſto habere poteſt, exiguis impenſis, intraque octo vel decem dies artem modumque ſingulas eiuſmodi compoſitiones conficiendi callere poteſt. Qui duos etenim treſve ſyrupos, unum aut alterum electuarium &c. præparare noverit, is quavis alia pari facilitate felicitateque concinnaturus eſt. Accipe ergo, candide Lector, grato liberalique animo, noſtrum huncce laborem, non exiguo conatu, non levi ſtudio, non tenuibus impenſis adornatum, quem nihilominus gratis publiciſque uſibus ultro impertimur: ſummis votis efflagitantes, ut hinc ſaltem opem ſuppetiaſque tenuis calamitoſæque ſortis homines indipiſcantur. Vale.

Deſcriptarum hic compoſitionum doſis, eadem eſt quæ compoſitionum ab Authoribus traditarum.

Aduertendum etiam eſt, in toto libri diſcurſu, ubi mentio fit de libra, intelligi de libra unciarum ſexdecim: ubi de uncia, de ea quæ pendit drachmas octo: drachmam, grana 72. vel ſcrupulos tres complecti: ſemidrachmam grana 36. ſcrupulum grana 24. ſemiſcrupulum grana 12. Quod ſpectat ad radi-

ces,

ces, herbas, flores, fructus &c. Lutetiæ apud Seplaſiarios in magno foro, cui nomen les Halles, *fereque in celebrioribus proſtant compitis, reliqua autem medicamenta apud Aromatarios.*

In aliis Galliæ aliarumve provinciarum urbibus Medici ſatagere debent, utilitatis publicæ iuvandæ gratia, apud ſummos Magiſtratus, Seplaſiariæ ſi forte deſint, inſtituãtur, qui herbas ex tempore ad occurrentes caſus in promptuque habeant. Vbi autem eorum non erit copia, Medici operam navabunt, curabuntque inſtrui aliquos ingenio minus rudes, de ſimplicium quæ frequentius in uſum veniant notitia. Id autem ratum habeant, non pœnitendos inde fructus ad valetudinem vitamque indigenarum firmius iucundiusque ſervandam, artis Medicæ ſplendorem & ornatum, ad maioremque Dei gloriam derivatum iri.

PHARMACOPOEVS FAMILIARIS ET DOMESTICVS.

TRACTATVS PRIMVS.

Catalogus ſupellectilis Pharmaceuticæ, ſeu utenſilium inſtrumentorumve ad officinam medicamentariam inſtruendam.

CAPVT I.

MOrtarium ferreum vel ęneum ponderis 50. vel 60. librarum & ultra; ſi vel liceat, vel libeat, cum piſtillo ferreo.

Mortarium minimum quatuor vel quinque librarum, cum piſtillo ex eadem materia.

Mortarium marmoreum mediocre cum piſtillo ligneo. Mortarium item lapideum, cum piſtillo lapideo.

Ingens rudicula lignea & mediocris.

Cylindrus ligneus ad complanandas tabellas.

Binæ ſpathulæ ferreæ grandiuſculæ, duæ mediocres, duæ minuſculæ ad mundandam caſſiam alioſve uſus.

Duæ ſpathulæ ligneæ.

Quadratum ligneum, cuius in ſingulis angulis ſit clavus impactus, ad continendos pannos ſtamineos (ut vocant) ſeu lineos albos affixos extenſoſque ad decocta percolanda.

Fornax ferrea.

Duo grandiores cacabi ex ære rubro; alter ad decocta, ſyrupos &c. alter ad unguenta & emplaſtra.

Duæ ſartagines mediocres ex ære rubro, cum cauda ſeu manubrio longiuſculo.

Inſtrumentum ferreum incurvum pertuſum (quod vulgo *raſpam* vocant) ad cydonia mala exterenda.

Duo cochlearia perforata, unum maius, aliud minus.

Duo torcularia ferrata cum ſuis clavis ferreis.

Refrigeratorium ex ære rubro ad aquas deſtillandas.

Duo treſve diſci ex ferro albo.

Maiuſcula bilanx cum ſuis ponderibus plumbeis.

Bilances minores cum libra ponderatoria, minutis ſeorſimque diviſis inſtructa ponderibus.

Duo vel tres panni lanei albi palmum maiorem lati, nec filis in ambitu conſtricti.

Vna & altera manica Hippocratica.

Sex telæ fortiores ſemiulna & ultra latæ, in ambitu filis conſtrictæ, ad ſuccorum & decoctorum traiectionem.

Setaceum cribrum opertum.

Duo alia cribra communia ad cernenda medicamenta amara & alia.

Cribrum ad aloen ſucotrinam.

Vaſa multa figlina ad aſſervandos ſyrupos, electuaria, conſervas, olea, unguenta &c.

Duo ingentia vaſa terrea latioris orificij vitrata, & totidem non vitrata.

Tria vaſa figlina ſtricti orificij operculata, ad decocta facienda; unum maiuſculum, alterum mediocre, tertium minimum.

Duo vaſa ſtannea vel figlina vitrata, ad infuſiones.

Lapis porphyreticus, vel marmoreus, vel concha marina cum ſua exigua mola.

Sufficiens numerus pyxidum ad medicamenta recondenda. Poterunt autem plura in eadem pyxide reponi, prout Medicus præſcripturus eſt.

Culter calceolarij.

Quatuor vaſcula vitrea ad pulverum, quos cordiales vocant, repoſitionem.

Cochlear ingens ferreum ad plumbum aliaque medicamenta præparanda.

Porrò locus ubi officina pharmaceutica extruetur, temperatus ſit oportet.

Si quæ alia opus fuerint, Medicus ſuggeret ordinarius.

DE CLARIFICATIONE.

Modus clarificandi ſaccharum & mel.

CAPVT I.

SAccharum optimum, quale eſt album, durum, ſolidum, perſpicuum, ſplendens, ſaporis iucundi clarificari non debet: nullam enim vel admodum paucam ſpumam eructat.

Saccharum cui dotes hæ non inſunt, hoc modo clarificabitur.

Sumantur, exempli gratia, ſacchari libræ duæ, quæ in minuta fragmenta incides, mitteſque in lebetem vel vas figlinum, affundendo libram unam aquæ, ex decocto vel infuſione, ad eorum liquefactionem: quæ antequam conſumatur, ſumantur duo ovorum albumina cum teſtis, quæ manibus confringes, mitteſque in alium lebetem vel vas figlinum, agitando cum minutis virgulis ex betula ſimul alligatis, in modum exiguæ ſcopæ, aut ex manipulo iunci, inſtar ſcopæ colligati. Poſtea affundatur paulatim alia libra dictorum liquorum, ſeu tepidorum, ſeu frigidorum; agitenturque valde cum ſcopa iſta exigua inter effundendum; omnia deinde cum ſaccharo liquefacto permiſceantur.

Hoc peracto, lebes aut vas, in quod omnia ſunt coniecta, fornaci ſuperponetur, caleſietque igne mediocri, interdum cum ſco-

pa vel ſpathula agitando. Vbi vero perſpexeris ſpumam ſordidam ſupernatantem & efferveſcentem, amovendus erit lebes à fornace, & ubi tantiſper refrixerit, trajicietur liquor per manicam aut pannum laneum album, quatuor clavis quadrati lignei vinctum, ſupra alium lebetem ſive vas commodum poſitum, ad excipiendam colaturam.

Poſtquam ſaccharum traiectum fuerit, ſi non ſufficienter videatur clarificatum, ſtatim per dictam manicam aut pannum laneum tranſmittendum erit ſemel aut bis, modò adhuc caleat.

Quando ſaccharum vel fragmenta ſaccharacea ſunt utcunque laudabilia, eorum clarificatio prætermittitur ad ſyrupos conficiendos &c. ſed duntaxat ſub finem coctionis, & ab igne remotis detrahitur ſpuma cum cochleari argenteo, vel perforato.

Nota primò, ad clarificandum ſaccharum vel fragmenta ſaccharacea, pro quaque libra ſacchari ponendam eſſe libram unam aquæ, vel decocti, vel infuſionis, ovique album en cum teſta confracta. Si verò ſaccharum ſordidum admodum eſt, prædictorum liquorum ovique albuminum maior quantitas indenda erit ex ſorditiei proportione.

Nota ſecundò, ſyrupos qui fiunt cum ſuccis clarificatis, ut ſunt ſyrupi de ribes, cydoniorum, ceraſorum, de pomis, de moris & ſimiles fieri cum ſaccharo optimæ notæ. Nam ſi denuo cum ſaccharo clarificarentur,

multum illis ex virtute decederet.

Nota tertiò, ad conficiendos ſyrupos limonum, granatorum acidorum alioſque, qui fiunt cum ſaccharo cocto ad conſiſtentiam, ad eam accedentem, quæ tabellis ex ſaccharo roſato formandis convenit, ſaccharum puriſſimum eſſe neceſſarium. Quale ſi non facilè reperiatur, clarificandū illud erit quod ad manum eſt, ex aqua & ovi albumine, illudque in prædictam conſiſtentiam coquendum. Sub finem autem coctionis, & extra ignem, ſpuma, prout dictum eſt, abjicietur.

Nota denique, ſaccharo colato, manicam aut pannum laneum album exprimi non debere, ſed ſolum ſinere, ut ſenſim diſtillet quod imbibitum eſt.

Ad clarificandum autem mel, accipe mellis optimi libram unam, vel duas, vel tantum quantum ſit opus. Mitte in lebetem, cum æquali quantitate aquæ, vel alterius liquoris ſupra fornacem. Bulliant leviter, ut ſimul diſſolvantur. Deinde ſtatim per pannum ſtamineum aut lineum craſſiuſculum & mundum trajiciantur. In colaturam pro bina quaque libra albumen ovi cum teſta confracta conjicietur (prout de ſaccharo antè dictum eſt) ad eam clarificandam. Et poſtquā iterum leviter bullierit ſupra fornacem, ſine mora per dictum pannum ſtamineum, vel per linteum craſſum trajicietur. Secunda hæc colatura in conſiſtentiam à Me-

dico decernendam percoquitur.

Si mel valde ſordidum fuerit, plus liquoris ovíque albuminis cum teſta ad clarificationem injicietur, ut etiam de ſaccharo dictum.

Nota, quum mel ſic cum liquoribus commiſtum colatur, debere id fieri dum adhuc calet, cum econtra debeat ſaccharum tantiſper refrigerari.

Cum deſpumatio ſit clarificationis ſpecies, ſubjiciam hic, nonnullos ſaccharum, ſyrupos, & mel inter coquendum deſpumare. Ego vero cenſeo deſpumanda duntaxat ſub finem coctionis, aut ubi ab igne extracta ſunt, ſi puriora fuerint. Sin minus, inter coquendum deſpumare ſatius fuerit, ſi ſpumam multam ſordidam rejiciant.

Modus clarificandi ſeorſim decocta & infuſiones abſque ſaccharo.

CAPVT II.

NOn debent per pannum ſtamineum aut laneum, vel manicam infuſiones & decocta ferventia trajici, ſed poſtquam mediocriter fuerint refrigerata, ſic exempli gratia procedendo. Sumitur albumen unius ovi cum teſta confracta, conjicitur in lebetem, agitaturque & commiſcetur cum exigua ſcopa, cum libra una decoctionis aut infuſionis, tandiu agitando ut ſpumeſcant, prout dictum eſt capite præcedenti. Deinde

reſiduum dictarum infuſionum vel decoctionum paulatim infundetur, eas movendo agitandoque dum id peragitur. Omnia probè commiſta ſupra fornacem imponuntur, ut leviter bulliant. Cum autem ſpumam æſtuare conſpexeris, à fornace amovenda erunt, ut mediocriter refrigeſcant, & per pannum laneum album trajiciantur.

Nota, vulgo ſemel duntaxat per pannum laneum album trajici decocta & infuſiones quæ clarificantur, quia ulteriori colatura aliquam ſuæ facultatis iacturam ſubeunt.

Modus clarificandi Apozemata, ſyrupos, & ſerum lactis.

CAPUT III.

APozemata clarificantur ſic. Accipe libram unam cum dimidia decocti ſimplicium colati & clarificati ex albumine unius ovi cum teſta; conjiciaturque in lebetem ſupra fornacem. Cum ferveſcere incipit, inditur miſceturque ſyrupus. Spuma abiecta lebes ab igne removetur, dum modicè refrigeſcat. Dein liquor per pannum ſtamineum colatur bis, ter, quater, quouſque Apozema clarum evadat. Si ſit condiendum ſeu aromatizandum aliquo ex illis pulveribus, quos vulgo cordiales vocant, ſic fiet. Antequam per pannum laneum album trajiciatur, quantitate pulveris convenienti inſpergendus erit, tranſmitteturque liquor

ſine mora ter aut quater ſupra huiuſmodi pulverem. Sicque clarificatum aromatizatumque habebis Apozema.

Advertendum, in quatuor, verbi gratia, decocti clarificandi unciis, unciam unam ſyrupi indendam eſſe, atque in iterata per filtrum traiectione, quadrantis ad minimum iacturam fieri.

Sic clarificatur lactis ſerum. Accipe ſeri minimè acidi libras quatuor, ſacchari fini libras quatuor cum unciis quatuor. Mittantur ſimul in lebetem aut aliud vas idoneum. Saccharo diſſoluto leviter bulliat, addendo ſucci limonis aut citri ſex vel ſeptem uncias, iterumque leviter bulliat. Deinde ab igne amoveatur: cumque tantiſper refrixerit, bis aut ter per Hippocratis manicam tranſmittetur. Sicque habebis ſerum præclarum, prædulce & pergratum. Si ulteriorem ſacchari quantitatem, ut quinque vel ſex uncias addere libeat in gratiam molliculorum hominum, id licebit. In ardentibus tamen febribus prior ſacchari modus non excedetur.

Si ſerum non adſit, illud cum coagulo ſic conficies.

Accipe lactis optimi libras ſex. Mitte in vas figlinum vel ſtanneum operculatum. Coagulum fabæ maiuſculæ magnitudine ex tribus vel quatuor ſeri cocti cochleariis in paropſide diſſolutum, cum ſero in vaſe contento miſcebis: vaſque ſuper cineres calidos

duas, tres, quatuorve horas collocabitur. Prædictum lac in ſerum faceſſet, quod bis, terve per linteola alba & munda trajicies, ut caſei cremoriſque partes immiſtæ ſecernantur. Deinde præparabis ut eſt dictum.

Alius modus clarificandi ſerum.

Accipe ſeri lactis libras duas, cum ſucco duorum limonum, & unciis duabus ſacchari. Bulliant omnia leviter, deinde refrigeſcant, colenturque bis aut ter per Hippocratis manicam; habebiſque ſerum præclarum guſtuque iucundum.

Clarificari etiam poteſt, ut de Apozematis declaratum eſt, diſſolvendo ſcilicet ſaccharum in una parte ſeri, aliam vero partem ex ovi albumine cum teſta clarificando: deinde ea ſimul miſta in lebetem ſupra fornacem mittantur. Cum autem fervere incipiet, ſuccus duorum limonum adjicietur, bullietque tantiſper. Deinde nonnihil refrigeratum, bis aut ter per Hippocratis manicam trajicietur.

Modus extrahendi ſuccos.

CAPVT IV.

SVcci radicum eryngij, herbarum plantaginis, lactucæ, betonicæ, apij, artemiſiæ, mercurialis aliarumque recentium & viridium, modo ſequente extrahuntur.

Mortarium ferreum, vel æreum radice

vel herba rite mundata & lota, ſi res exigat, impletur, piſtilloque ferreo fortiter contunditur. Optimè contuſa, tela ſuperne funiculo ligata torculari includetur, exprimeturque ſuccus, qui vaſe figlino vel ſtanneo ſubdito excipietur.

Nota verò, quum poſtea aliam radicem, herbam vel fructum, ſucci eliciendi gratia, contundes, mortariũ & torcular aqua calida vel frigida eſſe mundanda, prout ſimplex expreſſum poſtulabit, ne ſuccus ex alio extrahendus, viribus forſan & facultate à precedenti diſſidens, eas retineat. Conandum tamen eſt, quoad fieri poteſt, ut ſucci ſinceri proliciantur.

Modus extrahendi ſuccum cydoniorum.

CAPVT V.

COmminuenda ſunt ex inſtrumento ex ferro albo perforato incurvo (raſpa vulgo vocato) mala cotonea. Hoc enim modo ſuccus copioſior extrahitur, quam ſi integra vel in fruſta in mortario marmoreo vel lapideo contunderentur. Poſtea ſic comminuta ſindone craſſiuſcula incluſa torculari committentur, ſuccuſque exprimetur, ut dictum.

Modus extrahendi ſuccos è roſis rubris & pallidis.

CAPVT VI.

SVmuntur duntaxat flores roſarum, qui tandiu in mortario marmoreo contundentur, donec in paſtam ferè redigantur. Hinc in tela fortiore incluſis ſuccus exprimatur.

Modus extrahendi ſuccum ex groſſulis rubeis, ſeu ribeſiis.

CAPVT VII.

FRuctus Arabibus *ribes* vocatus, in mortario marmoreo contundetur, deinde ex tela fortiori per torcular ſuccus prolicietur.

Modus extrahendi ſuccum ex oxyacantha, ſeu berberis.

CAPVT VIII.

EOdem quo præcedens modo exprimitur.

Modus extrahendi ſuccum è moris.

CAPVT IX.

SVfficiens mororum nondum maturorum quantitas ſumitur. Incluſis in tela

fortiori ex torculari ſuccus exprimitur.

Modus extrahendi ſuccum è cerafis.

CAPVT X.

SVmitur copia ceraſorum, detractóque nucleo, ex tela fortiori per torcular ſuccus prolicitur.

Modus extrahendi ſuccum è malis punicis.

CAPVT XI.

DEtrahitur cortex (qui vulgo malicorium vocatur.) Interanea autem, grana ſcilicet & pelliculæ illa involuentes, torculari ex ſindone craſsiori exprimuntur.

Modus extrahendi ſuccos è citriis & limonibus.

CAPVT XII.

CItria & limones per medium ſcinduntur, deinde cultello cernuntur. Quod cretum eſt tota pulpa eſt, quæ torculari ex dicta tela comprimitur.

Vel, Citria ſeu limones per quadras inciduntur, cortexque è pulpa ſecernitur, ex eaque modo dicto ſuccus exprimitur.

Porro quoniam iſthæc pulpa non adeó exactè exprimi poteſt, quin aliquid ſucci in ea remaneat, non ab re erit ſi illam aqua ge-

lida humectes, iterumque torculari committas. Illud vero quod ſic extrahetur, ad diluendum in iuſculis, vel ad alios uſus ſervabitur.

Lutetiæ Pariſiorum in vico vocato *de la Coſſonerie*, prope emporium maius, in multis mercatorum officinis proſtat ſuccus optimus è limonibus expreſſus, iuſto pretio, ex quo ſyrupi conficiuntur.

Modus clarificandi prædictos ſuccos.

CAPVT XIII.

Extracti, modo dicto, ſucci in ſua quique lagena ſeu phiala ex vitro fortiori ad ſolem expoſiti, vel loco alio commodo, reſidere ſinentur duos, tres pluresve dies, ſi opus ſit, ut fæces fundum petant. Deinde ſinguli per filtrum leviter trajicientur, ne fæces quæ ſubſederunt commiſceantur liquoremque turbent, qui non niſi limpidus tranſmitti debet. Verum ſi ex tempore iis uti occurrat, ut in conficiendis ſyrupis aliiſque compoſitionibus, apprime convenient. Sin autem aſſervandi ſint, in phiala ex fortiore vitro recondentur; quæ illis ita impleatur, ut ſolum duobus tranſverſis digitis in ſummitate vacua remaneat, ad ſuperfundendum oleum olivarum, tranſverſi digiti craſſitie. Deinde obturata phiala loco temperato reponetur.

Vbi autem in uſum vocandi erunt, ſtupa

vel goſſipio oleum exſugendum erit. Sicque habebis ſuccos perſpicuos & limpidos, quos iterum per filtrum tranſmittes ad perfectiſſimam defæcationem.

Succus mororum ſic defæcatur.

Extractus in patella ex ære rubro mediocri, aut in lebete unico fervore bulliat, dein calens ſemel tantum, idque ſtillatim per filtrum coletur; ex colato autem ſyrupus cum ſaccharo conficitur, modo quo in ſyruporum tractatu dicetur.

Vel accipe prædictum ſuccum mororum, ſtatimque in vas fictile orificij anguſtioris injice, reſidereque per duos dies ſinatur: deinde per Hippocratis manicam vel filtrum trajicies, ſyrupumque cum ſaccharo conficies, ad proportionem pro quaque ſucci libra trium ſacchari quadrantium.

Succus ceraſorum defæcatus ad ſolem, per filtrum trajicitur, & ex colato cum ſaccharo conficitur ſyrupus, ut in tractatu de ſyrupis dicetur.

Modus extrahendi ſuccum è pomis, illumque defæcandi.

CAPVT XIV.

POma eodem modo & inſtrumento comminuenda, ceu de cydoniis dictum eſt; magnaque copia ſuccus extractus una aut altera ebullitione fervere debet, dein per filtrum colari. Colatus in phialam mittendus,

dus, ſolíque vel loco aliquo commodo exponendus per aliquot dies, ut fæces fundum leniter petant. Poſtea iterum per filtrum mundiſsimum trajicientur, ut inde ſyrupus vel quidvis aliud conficiatur. Sin autem aſſervare libeat, in phiala ex vitro fortiore reponetur, oleumque in ſummitate affundetur, ut capite pręcedente dictum eſt.

Notandum, dictos ſuccos per hyemem in cella vinaria eſſe ſervandos.

Modus coquendi ſaccharum in conſiſtentiam idoneam, ad tabellas ſacchari roſati conficiendas.

CAPUT XV.

Accipe libram unam ſacchari, aut quantum volueris, duas, tres libras, cum aquę libra una. Coque ad eam conſiſtentiam, quam ex ſequentibus ſignis intelliges.

Primò fumus qui è dicto ſaccharo in patella aut lebete minore exiſtente elevatur valde paucus eſt, quum coctus eſt ut decet.

Secundò, ſi tantillum ex dicto ſaccharo ſumas cum ſpathula, ſtatimque in humum projicias, inter projiciendum floccus veluti laneus in aëre effingitur, illudque quod in humum decidit, digitis citra adhæſionem ſuſtollitur: ut etiam quum in planum aliquod politum, quale eſt marmor, pauxillum ſeu guttula injicitur, ſi non adhæreſcat ubi refrixerit.

Tertiò, ſi ex dicto ſaccharo cum ſpathulâ vel argenteo cochleari tantillum extrahas, tantiſperque cunctari ſinas, ex alto fundendo longum tenueque filum formetur, cuius parte una delapſa, altera verſus ſpathulam vel cochlear retrahitur, deorſum exiguam velut bullam fingens, tenueque filum contorquetur. Hoc ubi apparet, indicium eſt ad legitimam conſiſtentiam coctum eſſe, ideoque ab igne removendum.

Manifeſtè etiam ſufficienter coctum deprehendes ex craſsiori ſpiſsioríque ſacchari ab igne extracti, tantiſperque refrigerati conſiſtentia.

Modus ſaccharum vilius coquendi, ad tabellas cum pulveribus concinnandas.

CAPVT XVI.

AD fingendas huiuſmodi tabellas, ſi forſan ſaccharum optimũ non ſuppetat, quod præſto erit illud coques, cumque fere excoctum fuerit, ſpuma abjicietur. Ad iuſtam porro conſiſtentiam, velut ad saccharum roſatum formandum, dictum ſaccharum non coques, ſed paulo minus. Quod explorabis, ſi guttulam ex ſpathula attollas, atque ubi parum refrixerit, ex alto fundas, filumque quod effingitur, non adeo in longum ducatur, ac illud quod ex ſaccharo roſato ſufficienter cocto formatur, velut ſupra demonſtratum eſt; ſed longitudinis me-

dietatem ſolum æquet. Cumque ex iſto filo pars una divulſa eſt, altera verſus ſpathulam retrahitur, in illiuſque fili parte extrema bulla effingitur.

Vt verbo dicam, accurato iudicio perſpicaciáque opus hîc eſt. In tabellis enim, in quas pulveris drachmæ duæ pro ſacchari unciis duabus ingrediuntur, ſaccharum non adeo coqui debet, ac ad tabellas Triaſantali aliaſve formandas, quæ pro unciis duabus ſacchari unam tantum pulveris drachmam admittunt.

Notandum, tabellas ſicciore in loco ſervandas eſſe, veluti prope focum: aliàs in humidiore loco emolleſcerent, in paſtamque abirent.

Modus coquendi ſaccharum ac mel ad legitimam conſiſtentiam, ad electuaria mollia conflanda.

CAPVT XVII.

ACcipe ſaccharum cum decoctione vel infuſione. In lebete ſimul coquantur, ſupra ignem ex carbonibus accenſum, ad conſiſtentiam debitam, abſque vlla deſpumatione, tam initio quam ſub finem. Quod intelliges, ſi guttulam cum argenteo cochleari vel ſpathula ex illo apprehendas, in planumque aliquod politum projicias, inclinatóque plano, vix ac ne vix quidem diffluat, digitiſque apprehenſa valde viſco-

ſa ſit. Præterea, ſi quod cochleari ſpathulæve adhæreſcit, non niſi ægrè divellatur. Denique, ſi quod in plano refrixit, collectum ex altoque proiectum in fruſtula craſſeſcit.

Mel etiam ad eandem conſiſtentiam coquetur; quam ratione ſequenti nanciſcetur.

Mel clarificatum (eo quo capite primo huius tractatus dictum eſt modo) atque in lebetem coniectum ad conſiſtentiam coquitur idoneam: quæ dignoſcitur, ſi pauxillum ex dicto melle cum ſpathula vel argenteo cochleari apprehendas, ſuperque aliquod planum refrigerari ſinas: refrigeratumque, inclinato plano, non niſi ægrè diffluat. Tunc ab igne amovendum, ad uſumque deſtinatum inſumendum. Sin autem aſſervandum illud ſit (ubi tantiſper refrigeratum fuerit) in vas idoneum conjicietur; chartaque quamplurimis foraminibus pertuſa operietur, ne qua ſordes intrò ſubeat, vel muſcæ eò penetrent. Deinde, poſtquam perfectè refrixerit, charta duplici contegetur, temperatóque loco reponetur.

Quoties autem eo utendum erit, quantitas expetita ponderabitur, atque in lebete vel patella excalefiet.

De infuſionibus ad ſyrupos parandos.

CAPVT XVIII.

AD infuſiones ſyruporum ex floribus, ſumendæ ſunt quatuor unciæ ex iſtis pro quaque libra aquæ valdè calentis, ut deſcriptione de his tradenda patebit. Fieri autem debent infuſiones in vaſis fictilibus ſimplicibus vel vitratis, vel in ſtanneis argenteiſve oris anguſtioris, non autem in vaſis æreis vel ex aurichalco.

Notandum, vas in quo fit infuſio, obturari debere, ne medicamenti vis exhalet.

Notandum etiam, quum plurimæ fiunt infuſiones deinceps & conſequenter, ut in ſyrupis; opus eſſe ut prima infuſio fiat in aqua fervente ſuperinfuſa, reliquæ autem conſequentes in calefacta duntaxat.

Notæ ſeu ſigna coctionis ſyruporum.

CAPVT XIX.

OBſervandum primò, in ſyrupis ex decoctionibus vel infuſionibus parandis, tres interdum ſacchari partes præ decocto vel infuſione injici. Vt verbi gratia duodecim ſacchari unciæ pro libra una decocti vel infuſionis; niſi ubi ſucci ſunt amari, in quibus ſaccharum æquat infuſionis aut decocti liquorem. Syrupi tamen ſunt

aliqui, in quibus minus: alij, in quibus plus ſacchari imponitur, ideóque regula generalis dari nequit, ut infra patebit.

Obſervandum ſecundò, ſi ſaccharum rubrum in ſyrupis conficiendis adhibeas, melioris notæ eſſe eligendum, & probè exſiccatum. Illudque cum infuſione, decoctione, vel liquore diſſolutum, inter coquendum ex cochleari pertuſo repurgandum; cuius ope muſcæ etiam & ſordes auferentur, quę ſæpiſſime cum huiuſmodi ſaccharo admiſcentur.

Porro ſyrupi debent leniter ſupra fornacem igne perſpicuo ex carbonibus accenſo coqui, depoſita ſub finem & extra ignem ſpuma cum ſpathula, perforato cochleari vel argenteo.

Quum autem ſyrupus incipit coqui, fumus erumpens copioſus eſt. Verum quum coctionem omnimodam vel propè attigit, fumus valde paucus leviſque eſt: Sed ut certius exploretur, tantillum ex illo cum ſpathula vel cochleari apprehende, ubíque extra ignem, refrigerandi gratia, tantiſper amoveris, illud ex alto projice: & ſi filum ducat, coctum eſſe affirma.

Aliud rurſus inde ſumes indicium, ſi guttula inter pollicem indicemque vel digitum medium impoſita, filum ducat: coctum eſſe ſcias. Si etiam pauxillum in planum cum ſpathula vel cochleari iniectum, non effundatur nec diffluat, ſed concretum

hæreat, refrigeratumque, planum inclinando, paulatim fluat, colligendoque cum ſpathula vel cochleari, ex altoque dejiciendo, filum ducat.

Denique ſi ex cochleari tantillum haurias, in eoque refrigerari ſinas, fit in ſuperficie tenuis cremor, qui undiquaque in cochleari agitatus, ſi non diffluat divellaturve, coctionis abſolutę argumentum exhibet. Tunc ab igne amovendus, & dum tantiſper refrigeſcat, in lebete ſinendus: deinde in vas idoneum, quale eſt figlinum politum & mundum, infundendus, quod charta perforata contegetur, ut nihil extraneum intrò ſubeat, quandiu refrigeſcit. Refrigeratus demum charta duplicata & pergamena madefacta operietur, cuſtodieturque in loco minimè udo, ſitum enim contraheret; nec ſicciori, quia exareſceret & candeſceret, ſed bene temperato.

Quomodo emendandi reformandive ſyrupi nimium vel parum cocti vel candefacti.

CAPVT XX.

SI ex incuria ſyrupi ulteriorem coctionem obtinuerint, tantum eius decocti, infuſionis, vel ſucci unde conſtant, adjiciendum erit, quantum ad illos diluendos & decoquendos, ut ad iuſtam redigantur conſiſtentiam, opus erit.

Si dilutiores parciuſque cocti fuerint, ſu-

praignem iterum ad debitam craſſitudinem coquendi.

Vt vero ſyrupus decandeſcat, excutiendum erit quod arefactum eſt in lebetem vel patellam, ſufficienti quantitate eius decocti, infuſionis, vel ſucci, ex quo paratus eſt prius calefacti, in vas ubi aſſervabatur iniecta, ut reſiduum diluatur, ſpathula probè agitando, vaſe etiam ipſo in ferventem aquam immiſſo: ut tum liquoris in eo incluſi, tum calentis aquæ ambientis beneficio id commodius peragatur. Poſtquam decanduerit, omnia in dictum lebetem vel patellam effundenda, leniterque ad iuſtam conſiſtentiam coquenda.

Modus extrahendi pulpam ex dactylis, ad Electuarium Diaphœnicum.

Caput XXI.

Sumantur unciæ decem dactylorum recentium, exteriori ſorde (ſi qua inſit) repurgatorum: ex quibus pellem extimam, intimamque albeſcentem cultello eximes, nucleum abjicies, deinde in fruſtula concides, in paropſidem ſtanneam vel fictilem vitratam immittes, affuſis vini albi generoſi & tenuis quinque, ſex pluribuſve unciis. Tres dies in eo macerentur, paropſide operta procul ab igne per æſtatem; per hyemem prope ignem, velut in foci angulo

locata. Triduo hoc exacto, leniter ſupra foculum efferveſcant, dein omnia in mortarium marmoreum effundantur, piſtilloque ligneo ſubigantur, donec in pultis formam vel paſtam molliuſculam redigantur, quæ per ſetaceum commune ad inſtar caſſiæ traiicietur, ſubdito diſco ipſi ſetaceo: tum ad excipiendam pulpam quæ inter traiiciendum elabi poteſt, tum illam quæ vi tranſmittitur. Sin autem tranſmiſſa pulpa dilutior foret, exſiccanda erit perinde ac tamarindorum, prunorum & caſſiæ pulpæ, prout capite ſequenti exponetur.

Modus extrahendi pulpas caſſiæ, prunorum, tamarindorum, eaſque ad electuaria mollia apparandi.

CAPVT XXII.

PAuci ſunt qui ignorent, quomodo caſſia mundari traiicique debeat per ſetaceum commune. Ad extrahendas tempore commodo prunorum pulpas, ſumentur pruna damaſcena matura, dulcia, recentia; alio verò tempore pruna vetera optima, quantum expetes; quæ in aqua bulliant dum percocta ſint. Hoc peracto, ſupra ſetaceum proiicienda ſunt, liquor vero qui effluet id temporis, diſco excipiatur. Deinde pulpam eodem quo caſſiæ extrahes modo, altero diſco prius ſubdito, ut de dactylis di-

ctum. Si ob nimiam exſiccationem (ut fere ſit) pulpa non facile permeet, ſervato ſeorſim liquore humectanda erit: vel ſi non ſufficiat, ex áqua tepente.

Ad pulpam è tamarindis, quia viſcoſi & craſſi ſunt, proliciendam, arte ſequenti emolliendi ſunt.

Sumatur expetita tamarindorum quantitas. Immittantur in mortarium marmoreum, affuſa aquæ vel decocti tepentis quantitate ſufficienti. Contundantur, molliterque piſtillo ligneo ſubigantur, ut ad formam, ceu extractæ caſſiæ, molliuſculam redigantur, traiicianturque per ſetaceum, ut de prunis dictum.

Notandum, quia cum prunorum tamarindorumve pulpis ſupereſt liquor, in quo decocta & mollificata fuerunt; pulpis iſtis ſeorſim extractis, ſingulas in diſcum ſtanneum ſupra foculum ex carbonibus fumi expertem immittendas, ſpathulaque hinc inde agitandas: ut excrementitia humiditas, quæ acorem vel corruptelam electuariis inde parandis conciliare poſſet, abſorbeatur ac diſſipetur, pulpæque ad iuſtam conſiſtentiam redigantur.

Idem in caſſiæ pulpa obſervabitur, ſi liquor quiſpiam ad illius traiectionem adiectus eſt.

His peractis, doſis ſeu quantitas ad electuarium neceſſaria ponderabitur, impenderturque: reſiduum vero ſervabitur, vel in

rem præſentem (ex præſcripto Medici) adaptabitur.

De medicamentis quæ in pulverem rediguntur, ac primùm de ſena.

CAPVT XXIII.

ACcipe ſenæ Orientalis optimæ mundatæque libram ſemiſſem. Seminis aniſi vel fœniculi recentis (quo ſena corrigitur) uncias duas. Pulverentur hoc modo.

Primò ſemen aniſi vel fœniculi in mortarium ferreum vel æreum imponatur, contundaturque. Contuſo ſenam adiice, fortiterque contunde. Probe omnia trita per opertum ſetaceum trajiciantur. Craſſiuſculum vero quod tranſire non potuit, in mortarium rurſus immittatur, denuo conteratur, perque ſetaceum trajiciatur: tandiuque hoc iteretur, dum totum pene contritum ſit.

Illud exiguum quod ſupererit, non carebit ſuis uſibus, aut ad medicamenta purgantia, aut ad clyſteres.

Notandum primò, quæ ad compoſitiones pulverantur medicamenta, cuiuſmodi ſunt ſena, mechoacan, turbith, ſemina aniſi, fœniculi, ſantala & alia, ponderari exactè & ad momentum non debere, ſed perquam liberaliter, ut poſt triturationem &

trajectionem per ſetaceum iuſta expetitaque quantitas ſuppetat. Minima enim debet eſſe cura de toto ad unguem conterendo: quia illud quod non probè tritum ſuperabit, in charta ſervari poterit ad aliam triturationem, vel eiuſdem vel aliarum compoſitionum.

Hîc author ſum, ut quatuor, quinque vel plures unciæ ſenæ pulveratæ ſemper adſint, ad electuaria, pilulas vel aliud quodlibet, cum ſalubris iſtius medicamenti uſus neceſſitaſque toties occurrat, citraque virtutis detrimentum ſena pulverata ſervari poſſit.

Notandum ſecundò, quoties deinceps in electuariis, pilulis &c. ſenæ doſis occurret, eam intelligendam de ſena cum ſuo correctivo, ut vocant, præparata.

Modus exſiccandi nonnulla medicamenta ad faciliorem triturationem.

Capvt XXIV.

Roſæ, violæ, crocus, ſi humidiora ſint, nec ſatis ſicca, ſoli exponentur, aut igni, charta incluſa: quæ undiquaque convertetur, tum ut exſiccentur, tum ne torreantur. Poſtea enim in mortario facillimè pulverabuntur.

Radices & herbæ non convenienter exſiccatæ in clibanum, pane extracto, im-

mittantur ; adhibita cautela ne torreſiant.

Vel aliquanto ante quam in uſum vocentur, in exiguos manipulos colligandæ erunt, ſuſpendendæque in aëre liberiore ſoli non expoſito.

Modus pulverandi aloën, myrrham, rhabarbarum, crocum & aſſam fœtidam.

CAPVT XXV.

OMnia iſta medicamenta ſeorſim in pulverem redigentur. Antequam autem in mortarium imponantur ; aliquot olei communis guttæ, ad proportionem medicamenti pulverandi, in mortarium injiciendæ ſunt, piſtillique extremo illius fundum leniter illinendum. Poſtea medicamentum immittes, quod facilè pulverabitur, nec piſtillo, nec mortario adhærebit.

Rhabarbarum antequam in pulverem redigatur, non ab re erit in fruſtula concidere, ad promptiorem triturationem. Pulveratum autem rhabarbarum ſic ad uſum adhibetur, nec per ſetaceum tranſmittitur.

Aſſa fœtida, ſi ſicca eſt, eodem modo pulveratur.

Aloë ſi ſpuria ſit & ſordida, poſtquam pulverata eſt per cribrum, quo medicamenta acria cernuntur, tranſmittitur : idque in aliis medicamentis ſordidis obſervatur, quæ

per peculiaria ſetacea trajicientur.

Modus pulverandi benjoinum.

Sumatur quantavis benjoini quantitas: Pulveretur in mortario, leniter conterendo: Dein per cribrum commune cernatur, ut feſtucæ & ſordes commiſtæ ſeparentur.

Modus pulverandi ſcammonium.

CAPVT XXVI.

IN pulverem tenuem facillime redigitur, ceu prædicta medicamenta, ſi mortarij fundum piſtillique extremum aliquot olei guttis illinas.

Advertendum vero eſt, per ſetaceum tranſmitti non debere, ut neque rhabarbarum.

Modus pulverandi maſtichem.

CAPVT XXVII.

ANtequam maſtiche mortario comminuatur, eligenda quæ optima, dein mortarij fundum piſtillique extremnm pauca aqua roſacea vel communi humectanda ſunt. Pulverata maſtiche per opertum ſetaceum tranſmitti poteſt, ſi res exigat.

Modus pulverandi trochiſcos de agarico.

CAPVT XXVIII.

EOdem modo quo maſtiche in pulverem redigẽdi ſunt, madefacto mortarij fundo

piſtillique extremo ex aqua roſacea, vel communi; vel etiam oleo communi quod aptius eſt, ut de rhabarbaro & ſcammonio dictum. Pulvis hic per ſetaceum ad uſus non tranſmittitur.

Advertendum porro, fundum mortarij piſtillique extremum aqua roſacea, vel communi, ſeu oleo humectari, antequam medicamenta pulverentur: tum ne mortario inter triturandum adhæreant, tum ad partium tenuiorum exhalationem prohibendam.

Modus pulverandi camphoram.

CAPUT XXIX.

ACcipe amyli ſcrupulum unum. Leniter in mortario pulveretur. Deinde camphoræ optimæ drachmam unam adjicies, molliter utrumque terendo: ſicque facile in pulverem abibit.

Vel, unam duaſve amygdalas dulces cultello mundatas accipies, eas in mortario tundes, drachma caphuræ adiecta, quam terendo in pulverem facile rediges.

Vel rurſus facilius, mortarij fundum piſtillique ferrei extremum amygdala cultello excorticata perfricato. In eo deinde caphuram molliter terendo contundito. Oleum commune vel amygdalarum æque etiam ad iſtam inunctionem adhiberi poteſt, ut de rhabarbaro & cæteris dictum. Sicque procedendo, quantum caphuræ libuerit, in pul-

verem redriges, aucto vel imminuto oleo vel amygdalis, ex proportione caphuræ pulverandæ.

Modus pulverandi cinnamomum.

CAPVT XXX.

CInnamomum in mortario trituratur, cum aliquot amygdalis dulcibus, ut odorem non amittat. Trituratum ſetaceo operto trajicitur, ut de ſena dictum eſt cap. 23

De infuſione oleorum.

CAPVT XXXI.

PRo unaquaque olei libra, vulgo florum vel foliorum unciæ quatuor infunduntur, ut in tractatu de oleis docebitur; præterquam in aliquot oleis compoſitis.

Modus dignoſcendi oleorum coctionem.

CAPVT XXXII.

FActa oleorum infuſione, in lebetem ad id deſtinatũ immittuntur: in quo ſupra fornacem ex carbonibus accenſam ebulliant.

Dignoſcetur autem, omnem fere ſimplicium ex quibus olea ſuam vim eliciunt, humiditatem exhalaſſe, ſi ex lebetis fundo guttulam ſpathula extrahas, in ignemque conjicias, ſtatim accenditur cum exiguo ſtrepitu.

Tum

Tum ab igne depone, tantiſperque refrigeratum ex tela fortiori trajicito cum expreſſione mediocri. Deinde in vas fictile vel aliud idoneum immittito, chartaque perforata operito. Vbi omnino refrixerit, vas prędictum charta duplicata & membrana pergamena madefacta contegatur ad uſus.

De oleorum in balneo Mariæ ſeu diplomate coctione.

CAPVT XXXIII.

CAcabus capacitatis convenientis accipiatur, cuius in fundo tegula mediocris latitudinis applicetur, huicque vas, in quo infuſio continetur, imponatur, funiculo ſuperne cacabi utrique anſæ uncino alligato, ne hinc inde vacillet. Sunt qui vas in cacabo immerſum ſtamine ſubſternunt, & ambiunt loco tegulæ, quod probo.

Nota primò, dictum vas non ita debere impleri, quin in ſummo reſtet vacuum, quatuor circiter digitorum tranſverſorum ſpatio, ne inter ebulliendum oleum foras exiliat. Hoc facto, immittetur aqua in lebetem, quæ diſtet ab ollæ ſummitate quatuor ſaltem digitorum amplitudine, lenteque coquatur ſupra fornacem igne perſpicuo ex carbonibus accenſo, donec omnis prope humiditas exhalarit; quod ex indicio ſuperiori capite deſcripto innoteſcet. Hoc peracto, ab igne deponatur, tantiſper refrigeratum

L

percoletur, modice ex tela fortiori exprimatur, abiecto magmate, quod ſervetur ad uſus.

Nota ſecundò, quandiu infuſio coquitur, ſi res exigat ut alia aqua in lebetem denuo immittatur, priore ferè abſumpta, calefiat neceſſe eſt, priuſquam injiciatur: quia ſi gelida infunderetur, vas diſrumperetur, infuſuſque liquor efflueret.

Modus dignoſcendi emplaſtrorum coctionem.

Capvt XXXIV.

COctio emplaſtrorum perfecta dignoſcitur, ſi portione dicti emplaſtri in gelida ad refrigerandum immerſa, dein digitis tractata in manuſque vola extenſa non adhæreat, ſed integrè abſcedat. Tunc ab igne auferatur, modicè refrigeſcat, magdaleoneſque inde concinnentur.

Notandum, emplaſtrorum magdaleones manibus aqua gelida madefactis effingi, quoties oleum dicta emplaſtra ingreditur. Sin minus, oleo perunctis manibus concinnantur.

Modus lavandi adipem ſuillum ad unguentum roſatum.

Capvt XXXV.

ACcipe unum aut alterum hepar ſuillum recens. Detrahe membranas illud veſtientes, quas in fruſtula concides, liquefa-

ciefque in modica aqua ſupra fornacem, igne mediocri, in lebete ſtannato, ſpathula lignea ſæpius agitando. Liquefactus adeps colatur & exprimitur per linteum mundum, modiceque refrigeratus in ollam fictilem infundetur, eius capacitatis, ut media ollæ pars vacua remaneat; dein refrigerari ſinitur. Vbi refrixerit, aqua calens, ſeu paulo plus quam tepida, affundenda, ita ut olla non omnino impleatur: deinde lignea ſpathula utrumque ad ſolem, vel ignem per horam circiter, idque ſæpius verſandum. Poſtea ſubſidere ſinatur. Vbi autem reſederit coïeritque, aqua per inclinationem effundenda erit, hoc eſt ollam inclinando. Effuſa hac aqua, calens alia immittetur, fietque ut dictum, novies aquam immutando. Hoc facto, abluenda rurſum toties erit eodemque modo aqua gelida limpidaque; niſi duas ultimas ablutiones ex aqua roſacea celebrare libeat. Toties autem dicta axungia eluitur, ut omnem penitus unctuoſitatis pinguedinisve odorem deponat. Sic porro elota in uſus inſumetur, prout dicetur, cum de modo unguenti roſati parandi agetur.

Modus ceruſſam abluendi.

CAPVT XXXVI.

ACcipe ceruſſæ quantitatem ſufficientem, exempli gratia libram unam vel duas, plus minus. Confrica in cribro ſetaceo

inverſo, ſubdita inferne charta alba ad pulverem traiectum excipiendum. Vbi quantum expetis tranſmiſeris, in diſcum ſtanneum, vel fictilem vitratum imponendum erit, affundendo aquæ frigidæ puræ & limpidæ quantum ſatis, ita ut multum dictam ceruſſam ſuperemineat. Poſtquam ſpathula lignea agitata fuerint, ſubſidere ſinantur, ut ceruſſa cum aqua commiſta ſeparetur, imumque petat. Aqua autem ſupernatans leviter diſcum inclinando effundetur, aliaque clara denuo affundetur, idque novies decieſve iterabitur. Poſtrema aqua effuſa, ceruſſa in diſco ad ſolem vel ignem exſiccabitur, operta linteolo mundiſſimo. Probè exſiccata vel ex tempore inſumetur, vel in pyxide charta munita reponetur ad uſus neceſſarios.

Modus parandi lithargyrum.

CAPVT XXXVII.

SVmantur lithargyri auri libræ duæ, vel quantum libuerit. Teratur in mortario æreo vel ferreo. Pulverata per ſetaceum commune trajiciatur: & quod tranſmitti non potuit, in mortarium rurſum imponatur, & poſt triturationem trajiciatur, totieſque id iteretur, donec non niſi craſſiſſima portio in ſetaceo remaneat, verbi gratia una aut altera uncia, quæ projicienda erit. Poſtea omnis lithargyrus pulveratus & cribro traiectus in mortarium inditur, quod aqua limpidiſſima

fere impletur, piſtilloque ferreo per aliquod tempus ſubigitur, ut probe eluatur. Deinde aqua univerſa in lebetem ingentem vicinum effundetur : tumque ſimul lithargyri portio præterfluit. Quæ vero in mortarij fundo remanſit, piſtillo rurſus verſatur, iterumque tantundem aquæ ac prius injicitur, utrumque pariter ſubigendo ut dictum. Deinde uno impetu aqua in lebetem effunditur, idque toties iteratur, donec omnis lithargyrus ſimul cum aqua effluxerit. Hoc facto aqua cum lithargyro in lebete per noctem atque etiam diutius relinquuntur, donec aqua valde limpida appareat, univerſo lithargyro in fundum præcipitato. Deinde omnis aqua effunditur, lebetem molliter inclinando, ut præter lithargyrum nihil in fundo remaneat, qui exſiccandus ad ſolem vel ignem exponitur. Exſiccatus ad uſus ſervatur.

Modus plumbum urendi ad triturationem, abluendique ad unguentum pompholygos.

Caput XXXVIII.

Accipe plumbi libras duas vel tres, ſeu quantum libuerit. Mittatur in paropſidem fictilem vitratam, vel in amplum cochlear ferreum, ſupra ignem ex carbonibus accenſum. Vbi liquefactum fuerit, continuo ſpathula vel ferrea rudicula agitandum erit,

duas & amplius horas, donec in pulverem flaveſcentem redigatur, plumbique forma penitus diſpareat. Hoc facto, amoveatur ab igne, refrigereturque.

Pulvis autem iſte ut abluatur, ex illo refrigerato quantum volueris aſſumes, atque per cribrum (in quo aloë cernitur) trajicies. Traiectum vigeſies, imo trigeſies, aqua limpida elues, eodem quo cap. 36. de ceruſſa dictum eſt modo. Lotus tandem ad ſolem vel ignem exſiccatur, ad uſuſque ſervatur.

Modus facilior plumbum pulverandi.

CAPUT XXXIX.

ACcipe plumbi limati quantum libuerit. Maceretur per 24. horas in aceto generoſo, dein exſiccetur. Siccatus in mortarium æreum imponatur, leniterque teratur, cum facilè in pulverem abeat. Pulvis per cribrum tranſmittatur. Quod craſſiuſculum tranſmitti nequit, rurſus tunditur, trituratur, totieſque trajicitur, quouſque pulveratum univerſum fuerit. Sic pulveratum plumbum amplius elui non debet ad dicti unguenti confectionem.

Modus tuthiam parandi.

CAPUT XL.

ACcipe tuthiæ quantum ſatis. Mittatur in crucibulum in fornace ardentiſſima,

qualis eſt artis fuſoriæ, dum penitus cremata fuerit: quod certo tempore perficietur, pro ignis ardore & vehementia, illudque ex tuthiæ colore innoteſcet, qui rubens admodum conſpicietur. Tunc ab igne amovebitur, parum refrigerata in mortarium æreum aut ferreum ad triturationem indetur. Pulverata ſupra lapidem porphyreticum aut marmoreum vel concham marinam, ex aqua roſacea aliave idonea apparabitur, ad inſtar fragmentorum pretioſorum. Iſtud autem ſic perficitur.

Tuthia pulverata ſupra porphyritem vel concham marinam imponitur, aqua conveniente irroratur, mola exigua teritur, ſubindeque dum exſiccatur irroratur: totieſque illud iteratur, quouſque pulvis impalpabilis, ut vulgo dicitur, evadat, hoc eſt ſi manui affricto nulla inæqualitas aſperitaſve perſentiatur. Tum in trochiſcos concinnabitur, in umbra ſupra cribrum inverſum exſiccandos, hinc in pyxide loco commodo ſervandos. Vbi autem in uſum vocandi erunt, in mortario pulverabuntur.

Modus vitriolum Romanum calcinandi.

CAPVT XLI.

IN figlino vitrato, vel in ampliore cochleari ferreo igne mediocri exſiccatur, donec perfecte candeſcat, continuo fortiterque ſpathula vel rudicula ferrea verſando; ne

plus iuſto mortario adhæreat, aut lapideſcat. Poſtea per horę quadrantem ignis augetur, vitriolumque pręrubrum evadit; tuncque colcothar vocatur. Tum ab igne extrahitur, leviterque refrigeratum in mortario æreo pulveratur, ut de tuthia dictum. Verum non amplius ex porphyrite lævigatur (ut de tuthia dictum) ad emplaſtri palmei confectionem.

Modus cremorem & ſalem tartari parandi.

CAPUT XLII.

ACcipe tartari albi Monſpelienſis optimi libram unam. Pulveretur in mortario, tritum per ſetaceum trajiciatur. Traiectum in lebetem cum aquæ quantitate copioſiſſima immittetur, leviterque bulliet. Deinde ter omnia ex Hippocratis manica trajicientur. Colatura in fictili ampliſſimo excepta in loco frigido per 24. horas collocabitur, quibus elapſis ſupernatans cremor cochleari argenteo everritur, in figlinamque paropſidem imponitur. Cremore ablato, aqua leniter per inclinationem effunditur, hinc ſal omne vaſis parietibus adhæreſcens ex cochleari deraditur, præcipitaturque in fundum. Poſtea ſepties octieſve gelida limpida abluitur, manu aquam verſando. Sal iſte ſic elotus ad ſolem vel ignem exiguum ex carbonibus fumi expertem exſic-

cabitur, cochleari ſubinde agitatus. Exſiccatus candidus evadet, ſed candidior ad ſolem, quam ad ignem. Demum in mortario pulveratus, ad uſus ſervatur.

Cremor tartari abluitur, exſiccatur, eodem modo teritur, ſeorſimque ſervatur.

Modus alius parandi cremorem aut cryſtallum tartari.

ACcipe tartari albi quinque, aut ſex libras. Craſſiuſcule in maiore mortario pulveretur. Hinc probe elotus pulvis in figlinum vitratum ampliſſimum cum multa aqua, ita ut quinque ſex digitis ſuper emineat, immittatur. Bulliat una vel altera hora. Deinde vaſe in loco frigido collocato, cremor in ſuperficie ad inſtar cryſtalli concreſcet, quem cochleari perforato ſeparabis: multotieſque tum bulliet, tum refrigerabitur alternatim, ut unaquaque vice cremor abradatur: quem porro in loco frigido concreſcere, ſub dioque perfectè exſiccari ſines.

TRACTATVS SECVNDVS.

DE SYRVPIS.

Modus parandi ſyrupum violatum ex ſucco.

CAPVT I.

ACcipe violarum recentium, parte herbácea purgatarum, uncias duodecim. Mittantur in mortarium marmoreum, piſtillóque ligneo probe contundantur: dein exiguo ſacculo lineo mundo ſuperne ligato includantur, prælóque exprimantur. Ex earum expreſſione quatuor vel quinque ſucci unciæ prodibunt, quem in phiala ſepones.

Hoc peracto, ſacchari boni uncias viginti, cum aquæ communis unciis octo vel decem in lebete vel ſartagine ex ære rubro, fere ad conſiſtentiam ſacchari roſati coques, ſub finem ex cochleari argenteo ſpuma abjecta. Tum ab igne deponetur, confeſtimque ſuccum violarum immittes, omnia ſimul cochleari argenteo vel ſpathula permiſcendo. Sicque habebis ſyrupum eximium, quem aliquantum in lebete refrigeſcere permittes, ſpuma ſi qua ſupernatet detracta.

Deinde in fictile aut aliud vas idoneum mundiſſimum effundes, charta perforata contegendum. Perfecte refrigeratum, charta duplici pergamenaque madefacta contegetur, temperatoque loco ad uſus aſſervabitur.

Modus conficiendi ſyrupum violatum ex mantili.

CAPVT. II.

ACcipe ſacchari libras duas. Coquatur ad craſſitudinem, quæ accedat ad ſacchari roſati dum concinnatur conſiſtentiam, idque in aqua communi. Interea accipe violarum parte herbacea mundatarum libram dimidiam. In mortario marmoreo piſtillo ligneo contundantur. Contuſæ in mantile utrinque duorum miniſtrorum manibus apprehenſum immittantur, deſuperque bina ternave projectione dicti ſacchari cocti calentiſque quantitas affunditur, permiſcetur, verſatur, ſpathulaque vel argenteo cochleari comprimitur, ut violarum vis & tinctura cum ſaccharo incorporentur: quod interea in ſyrupum redigitur, violarum humore temperatum, perque mantile tranſmiſſum diſco ſubdito excipitur. Vniverſum ſaccharum effuſum tranſmiſſumque dicto modo, illud quod in mantili continetur fortiter exprimitur, atque etiam ſyrupus qui in mantilis ambitu adhæret, cochleari argenteo

deraditur. Omnia denique una cum ſyrupo diſco excepta in vaſe commodo reponuntur.

Magma in mantili remanens projiciendum non eſt, quippe ſaccharo adhuc permiſtum. Eam ob rem ſoli exponetur, tractabiturque, prout de violarum conſerva infra dicetur. Erit autem loco conſervæ ad frontalia, citra alterius adiectionem.

Modus ſyrupum violaceum ex tribus infuſionibus parandi.

CAPVT III.

Accipe libram unam roſarum recentium parte herbacea mundatarum, hoc eſt flores ſolos. Mittantur in urnam aliudve vas fictile oris anguſtioris vitratum, affundanturque deſuper aquæ calentis libræ quatuor, commiſceantur, ſpathulaque lignea ſubigantur. Deinde per 12. horas in camini angulo infundi ſinantur, obturato rite vaſe, ne violarum vis diſſipetur.

Illis exactis, prædicta infuſio in vas fictile vitratum vel ſtanneum ampliſſimum imponatur, ut tantillum ſupra fornacem calefiat: deinde ex tela fortiori percoletur, fæxque per torcular exprimatur, quæ velut inutilis projiciatur.

Interea ad ſecundam infuſionem tantundem violarum mundatarum in dictum vas inditur. Infuſio calefacta in violas effunditur, ſtatimque commiſcetur, ſpathulaque lignea

agitatur, obturato (ut dictum) vaſe, in caminique angulo repoſito, ut inibi per alias 12. horas infundatur; à quibus prædicta iterum infuſio in vas ad id deſtinatum effunditur, ſupraque fornacem (ut prius) calefit, deinde colatur & exprimitur. Calefactaque in parem violarum recentium copiam projicitur, quæ tertiò ſcilicet, in dictum vas immiſſæ ſunt. Infuſio tantundem temporis celebrata, calefit, colatur, exprimitur.

Infuſio iſthæc tertiò colata & expreſſa quatuor libras cum dimidia, ſeu 72. uncias continet. Ex qua ſi ex tempore ſyrupum parare velis, ſex unciæ de illa in phiala ſeponantur, ad uſus de quibus poſtea. Reſiduum (quod eſt quatuor librarum cum unciis duabus) in lebetem ex ære rubro immittitur, cum libris quinque cum dimidia ſacchari boni, in fruſta comminuti. Fitque ſyrupus, qui leniter ſupra fornacem ex accenſo carbone, fumi experte, coquitur.

Prædictus ſyrupus in conſiſtentiam iuſto paulo craſſiorem percoquendus, ut illico ex unciis ſex infuſionis ſepoſitæ diluatur. Quæ infuſio una effunditur, ſimulque permiſcetur, unaque aut altera ebullitione coquitur, ut ad ſyrupi iuſtam redigatur craſſitudinem.

Hoc peracto, auferatur ab igne, modiceque in lebete refrigeſcat, abiecta, quæ ſupernatat, cum cochleari argenteo, ſpuma. Deinde in vaſe idoneo recondatur, charta perforata contegendo, perfectè refrigeſcat.

Refrigeratus charta duplici membranaque pergamena madente ſuperiniecta (ceu ſinguli ſyrupi contegi debent) operiatur, loco que temperato ad uſus recondatur. Sic confectus violaceus ſyrupus vim tincturamque toto anno ſervabit.

Notandum, in ſyrupo huiuſmodi violaceo parando plus ſacchari præ infuſione adjici, ad illius colorem, efficaciamque ſervandam; nec diuturniori opus eſſe coctione, cum infuſio viſcoſior ſit, longiorique ebullitione color imminuatur. Quamobrem ad diuturniorem cuſtodiam, ſepoſitæ infuſionis unciis ſex diluitur decoquiturque, quod iſti duntaxat ſyrupo peculiare eſt.

Itaque moneo, ut in ſyrupo hoc violaceo conficiendo, ad quamque infuſionis libram ſacchari unciæ viginti addantur.

Sic autem dictas infuſiones ſyrupumque parandum dixi, ut violarum vis colorque illibata perſeverent. Ideoque pro ſpathula ferrea, ex qua nigreſcere potuiſſet, ſpathulam adhibui ligneam. Neque etiam infuſionibus calefaciendis lebete æreo, præterquam in ſecus confecto ſyrupo; ſed fictili vitrato cochlearique argenteo uſus ſum, ob eandem cauſam: eoque fine ſex infuſionis uncias ſeorſim ſervandas, ad ſyrupum diluendum decoquendumque, coloremque violarum vividum, ex coctione utcunque imminutum, conciliarem.

Porro non tanta arte accurationeque vulgo paratur. Tres equidem celebrantur infuſiones (prout à nobis dictum eſt) in fictili orificij anguſti vitrato: ſpathulaque lignea verſantur, illiſque calefaciendis lebes adhibetur, non autem figlinum. Syrupo etiam conficiendo ultima infuſio colata torcularique expreſſa impenditur, in lebetemque cum dicta ſacchari quantitate inditur. Sicque ſimpliciter ſyrupus paratur, non dilutus decoctuſque cum ſepoſita infuſione, prout à nobis declaratum eſt.

Hac ratione poſtrema ſyrupi ſequentes, ex tribus ſcilicet aut pluribus infuſionibus, qui deinceps deſcribentur, conficientur.

Alter modus parandi ſyrupi violati.

Tres fiunt infuſiones ex violis integris, hoc eſt floribus foliiſque virentibus ambientibus: cumque pari infuſionis ſaccharique copia, vel ſacchari quarta parte detracta, conficitur ſyrupus.

Si ex novem infuſionibus ſyrupus elaboretur (ad inſtar ſyrupi roſarum pallidarum de quo poſtea) cum infuſionis libra una, ſacchari duodecim duntaxat unciæ incoquentur, fietque laxatiuus.

De violarum roſarumque pallidarum mucaro.

CAPVT IV.

VIolarum roſarumque pallidatum mucarum nihil aliud eſt, præter vltimam infuſionem colatam expreſſamque, in annum in figlino oris anguſti vitrato ſervandam, affuſo in ſummitate oleo communi ad unius digiti craſſitudinem, ne ab aëre externo corrumpatur, contectoque vaſe ex charta duplici membranaque pergamena madente, loco temperato repoſito. Vbi autem occurret utendi occaſio, ſupernatans oleum goſſipio exſugetur.

Modus parandi ſyrupum de tuſſilagine.

CAPVT V.

EX floribus tuſſilaginis cum adiuncta viriditate tres fiunt infuſiones, ex libra dimidia pro quaque infuſione in libris duabus aquæ, hoc modo. Dicti flores in urnam oris anguſti fictilem vitratam immittuntur, iiſque ferventis aquæ libræ duæ affunduntur. Vas probè contectum in camini angulo per duodecim horas ad infuſionem collocatur, deinde igni fornacis ex carbonibus accenſo, fumique experti applicatur, donec infuſio percalefacta fuerit, quæ tum ex tela fortiori per torcular traiicietur exprimeturque.

turque. Colatura & expreſſio in lebetem ad calfaciendum immittuntur, effunduntur-que in aliorum florum parem quantitatem. Tantundem temporis modo dicto infuſæ in lebetem iterum conjiciuntur, atque ad alteram colaturam expreſſionemque calefiunt. Tertio demum in prædictum vas novi flores immittuntur: infuſio, colatura atque expreſſio eodem quo præcedentes modo peraguntur. In expreſſione vero ex ovi albumine cum teſta clarificata (prout *cap.* 2. *tractatus* 1. declaratum eſt) ſemelque per filtrum tranſmiſſa ponderataque, ſacchari optimi partes tres induntur; ſicque ſyrupus hic inſtituitur.

Alius modus parandi ſyrupum de tuſſilagine.

Ex tribus equidem celebratur infuſionibus, verum ſola pars lutea florum, abiecta viridi ambiente, aſſumitur, ut ſyrupus cum tinctura efficaciam maiorem nanciſcatur.

Modos infuſionum parandarum tum hoc capite, tum præcedentibus de ſyrupo violato, iuſto forſan prolixius deſcripſi. Porro id de induſtria à nobis præſtitum, ut res melius pateret, & ne idem in aliorum ſyruporum, qui ex multis fiunt infuſionibus, confectione tradenda ad nauſeam iteraretur.

Modus parandi ſyrupum de floribus perſicorum ex novem infuſionibus.

CAPVT VI.

MOdo ſupra expoſito novem dictorum florum infuſiones perficiuntur. Martio igitur menſe pro quaque infuſione in urnam figlinam imponitur libra dimidia florum perſicorum recens collectorum, cum libris duabus aquæ calentis. Vltima vero infuſio colata & expreſſa, ovi albumine cum teſta clarificatur, ſemelque per pannum lineum tranſmittitur: parique ſacchari quantitate adiecta, conficitur ſyrupus, ad uſus reponendus.

Modus parandi ſyrupum ex folijs perſicorum.

Syrupus hic eodem modo paratur, quo ſyrupus roſarum pallidarum. Accipe itaque in fine Maij, aut initio Iunij dicta folia recens collecta. Modice in mortario tundantur, fiantque ex iis novem infuſiones. Ex quarum ultima, per reſidentiam 24. horarum ſpatio clarificata, parique ſacchari quantitate, parabitur ſyrupus purgans, lumbricos interimens, nec inſuavis.

Eodem modo foliorum perſicorum, quo roſarum pallidarum mucarum aſſervatur.

Modus parandi ſyrupum roſarum pallidarum laxativum ex novem infuſionibus.

CAPVT VII.

NOvem fiunt infuſiones ex libra una roſarum pallidarum recens collectarum, pro quaque infuſione (detracto luteo quod in meditullio eſt, foliiſque virentibus ambientibus) in libris quatuor aquæ. Vltima infuſio percolata expreſſaque libras circiter quinque continebit, citra aliam clarificationem, quàm per reſidentiam: hoc eſt, poſtquam ultima infuſio colata expreſſaque eſt, in urnam mittitur, qua operta ſubſidere aliquantulum ſinitur, ut fæces fundum petant.

Poſtea leniter in lebetem effunditur, cumque pari ſacchari quantitate ſyrupus excoquitur, ſpuma ſub finem & extra ignem ex cochleari perforato abiecta. Vbi utcumque refrixerit, in vas idoneum inde tur, chartaque perforata contegetur. Perfectè refrigeratus charta duplici pergamenaque membrana madefacta munietur, temperatoque loco cuſtodietur.

Quod ſi pro unaquaque infuſionis libra tres tantum partes ſacchari incoquas, ſyrupus erit magis purgatorius.

Modus parandi ſyrupum roſarum pallidarum cum agarico.

CAPVT VIII.

ACcipe, exempli gratia, agarici optimi, in fruſtula minutiſſima conciſi, drachmas undecim, zingiberis raſi & contuſi ſive inciſi drachmam dimidiam. Macerentur in diſco per 12. horas cum ſufficienti roſarum pallidarum mucaro. Dein leuiter bulliant, colentur, exprimantur per pannum ſtamineum. Miſceaturque dicta expreſſio cum libra una ſyrupi roſarum pallidarum plus iuſto cocti, ut decoquatur. Sicque paratus ſyrupus cum aliis aſſervabitur.

Modus parandi ſyrupum de hiſpidula, vulgo de pede cati.

CAPVT IX.

TRes fient infuſiones ex una libra pro qualibet infuſione florum hiſpidulæ in aquæ communis libris duabus. In tertia colata, expreſſa, clarificata cum ovi albumine, tres partes ſacchari addetur, fietque ſyrupus.

Modus parandi ſyrupum papaveris rhœados.

CAPVT X.

TRes pariter fiunt infuſiones ex dimidia libra pro unaquaque, florum papa-

veris rhœados recentium in libris duabus aquæ. In ultimam colatam, expreſſam nec clarificatam tantundem ſacchari indito, fiet ſyrupus, abiecta demum ſub finem & extra ignem ſpuma.

Modus julepum roſatum parandi.

Accipe ſacchari optimi libram unam. Coquatur in aquæ roſaceæ pari quantitate, paulo citra ſyrupi craſſitudinem. Sicque confectus julepus roſatus ſuis uſibus aptabitur.

Modus parandi ſyrupum de nenuphare.

CAPVT XI.

EX floribus albis nenupharis tres fiunt infuſiones, ex una ſcilicet libra dimidia pro unaquaque infuſione in aquæ communis libris duabus. Infundantur more aliorum ante deſcriptorum per 12. horas. Vltima infuſio colata expreſſaque clarificatur ovi albumine cum teſta confracta ſemelque traiecta per filtrum. Ex iſta colatura cum pari quantitate ſacchari ſyrupus conficitur.

Modus parandi ſyrupum capilli Veneris.

CAPVT XII.

ACcipe capilli Veneris, aut eius vice adianti & polytrichi, cuiuſque manipu-

los duos; ſcolopendrij manipulum unum, liquiritiæ raſæ & contuſæ unciam unam. Cum ſaccharo fiat ſyrupus, eo qui ſequitur modo.

Herbæ mundatæ atque lotæ, per 24. horas infundantur in aquæ calentis libris tribus, in fictili vitrato vel ſtanneo vaſe. Quo temporis ſpatio elapſo omnia in lebetem immittantur, bulliantque duabus tribuſve ebullitionibus. Colatura deinde ovi albumine cum teſta clarificata, coquetur cum ſacchari triplo ad ſyrupi craſſitudinem.

Modus parandi ſyrupum oxymeliti ſimplici æquivalentem.

Accipe prædicti ſyrupi capilli Veneris, uncias tres; ſucci limonum, unciam unam cum dimidia. Miſceantur. Saporis eſt perjucundi.

Vel, ſyrupi capilli Veneris uncias duas, aceti unciam unam. Miſce & utere.

Nota, augeri vel minui acetum, ex Medici arbitratu; pro ratione efficaciæ aut imbecillitatis aceti.

Modus parandi ſyrupum iuiubinum ſimplicem.

Caput XIII.

Accipe iujubas ſelectas per medium inciſas, citra vllius rei detractionem, numero centum.

Bulliant cum aquæ libris tribus in lebete ad medietatis conſumptionem. Cum decocto colato & ex fortiori tela citra clarificationem expreſſo ſacchari triplum incoquitur, conficiturque ſyrupus.

Modus parandi ſyrupum iuiubinum compoſitum.

CAPVT XIV.

ACcipe hordei cortice exteriore mundati, unciam unam; iujubarum ſelectarum, numero ſexaginta; liquiritiæ raſæ & contuſæ, unciam unam; capilli Veneris vel adianti, & polytrichi, cuiuſque manipulum unum; ſeminum cydoniorum, papaveris albi, melonis, lactucæ conquaſſatorum, cuiuſque unciam dimidiam. Cum ſaccharo ſic parabitur ſyrupus.

Mittantur in lebetem aquæ communis libræ quatuor, una cum hordeo mundato. Bulliant per aliquod tempus, deinde iujubæ per medium inciſæ citra vllam detractionem adjiciuntur. Poſt quarum primam ebullitionem dicta ſemina indentur, ſub finem vero liquiritia, capillus Veneris & polytrichum injicientur. Hoc facto, ab igne lebes amovebitur. Decoctum modicè refrigeratum colabitur, ex tela fortiori manibus exprimetur, ex ovi albumine cum teſta clarificabitur, ſemelque per pannum laneum album traiicietur. Cum cola-

tura triplo ſacchari adiecto ſyrupus abſoluetur.

Modus parandi ſyrupum de althæa.

CAPVT XV.

ACcipe radicum althææ præparatarum unciam unam cum dimidia, cicerum rubrorum unciam unam, radicum aſparagi præparatarum, liquiritiæ raſæ & contuſæ, cuiuſque unciam dimidiam, ſummitatum althææ, maluæ, parietariæ, pimpinellæ, adianti, polytrichi, cuiuſque manipulum ſemiſſem; ſeminum melonis, cucumeris, citrulli, cuiuſque unciam dimidiam; ſacchari libram unam cum dimidia, fiat ſyrupus arte ſequenti.

Radices althææ elotæ filamentiſque ambientibus mundatæ, meditullioque nervoſo detracto, radices aſparagi pariter lotæ & contuſæ, cum libris quinque aquæ in lebete coquantur. Vbi per aliquod tempus bullierint, cicera in mortario conquaſſata adiiciantur, & paulo poſt ſummitates althææ, maluæ, parietariæ, pimpinellæ & denique adiantum, polytrichum & liquiritia: ita ut prædictum decoctum colatum, expreſſum, ex ovi albumine clarificatum ad duas redeat libras, ex quibus ſacchari-que libra una & dimidia conficitur ſyrupus.

Alter modus parandi ſyrupum de althæa facilior & præſtantior.

Accipe althææ cum radice, radicum aſparagi, radicum eryngij, parietariæ, cuiuſque manipulum unum; cicerum rubrorum in mortario conquaſſatorum, uncias duas; ſeminum quatuor frigidorum maiorum etiam contuſorum, cuiuſque unciam dimidiam; liquiritiæ raſæ, unciam unam; ſacchari boni, libram unam cum dimidia, ſic conficiatur ſyrupus.

Radices althææ, eryngij, aſparagi præparatæ, hoc eſt mundatæ & contuſæ, in aquæ ſufficienti quantitate coquuntur, additis hinc parietaria, althææ ſummitatibus, ciceribus, ſeminibus frigidis, demum liquiritia contuſa, ut decoctum ad libras duas colatas & ex tela fortiore expreſſas redeat. Cum quibus ſaccharum ad ſyrupi craſſitudinem coquitur, ſervaturque more aliorum.

Modus parandi ſyrupum de cichorio triplicato rhabarbaro.

CAPVT XVI.

ACcipe hordei communis manipulum unum, radicum aſparagi, dentis leonis, vulgo taraxaci, cichorij, cuiuſque uncias tres; foliorum lupuli, fumariæ, polytrichi, agrimoniæ, adianti, cuiuſque manipulum unum cum dimidio; ſeminum melonis, cucumeris, citrulli, cucurbitæ, cuiuſque un-

ciam dimidiam; liquiritiæ raſæ & contuſæ, unciam unam ; rhabarbari optimi uncias quinque cum dimidia; ſacchari libras duas. Conficiatur ſyrupus hoc modo.

Mittantur in lebetem aquæ communis libræ octo, unà cum hordeo, bulliantque ſaltem per horæ quadrantem. Hinc injiciantur radices cichorij, dentis leonis, aſparagi ſic pręparatæ. Abiectis filamentis ambientibus, capitibuſque durioribus extirpatis proiectiſque, nerveoque meditullio detracto, abluantur. Radices cichorij in mortarium marmoreum immittantur, ijſque piſtillo ligneo conquaſſatis dehiſcentibuſque, chorda illa lignoſa facile eximetur; idem de radice taraxaci fiet. Aſparagi vero radices in mortario tantummodo tundentur, quia non ſunt adeo craſſæ. Detrahitur tamen chorda ſi lubet, eodem modo. Hoc facto, bulliant cum hordeo per horæ circiter quadrantem. Deinde adjiciantur folia dictarum radicum cichorij & dentis leonis, ſi tunc temporis vigeant, cum lupulo, fumaria, agrimonia, probè mundatis & lotis; deinde ſemina in mortario marmoreo conquaſſata, demum adiantum, polytrichum & liquiritia: ita ut decoctum ad quatuor libras redeat, quod in figlinum immittes, omniaque per horas 24. macerari ſines, colatis prius ex dicto decocto unciis duodecim, aſfuſiſque calentibus in uncias quinque cum dimidia rhabarbari optimi, in fruſtula calceolarij cultello ex quadra

lignea comminuti, iniectique in urnam fictilem charta contegendam, ne rhabarbari vis exhalet. Poſtea per aliquod tempus, ut ſemihoræ; ſuper cineres calidos prędictam infuſionem impones. Deinde extrahatur, reponaturque in camini angulo, ubi ſtet per horas 24.

Quibus exactis prædicti decocti reſiduum colatur, exprimitur, tres ex illo libræ clarificantur ex duorum ovorum albuminibus vnà cum teſta. Decoctum clarificatum perque pannum laneum album tranſmiſſum ad duas libras redit, quæ cum pari ſacchari quantitate, ea fere craſſitudine qua ſaccharum roſatum percoquuntur.

Interim dum ſyrupus coquitur, rhabarbari infuſio cineribus calentibus applicatur, deinde per pannum ſtamineum aut lineum mundũ ex torculari exprimitur. Expreſſum quod ad uncias circiter octo redibit, ſeponetur. Cum autem prædictâ conſiſtentiâ percoctus fuerit, ab igne amovebitur, pauloque poſt dictum expreſſum ſpathula lignea vel cochleari argenteo permiſcebitur. Hoc infuſo ſyrupus diluetur decoqueturque, ut ad iuſtam conſiſtentiam redigatur. Imo, ut melius cum ſyrupo, ſi paulo liquidior ſit, commiſceatur, ſupra fornacem unico fervore bulliet, confeſtimque ab igne deponetur. Refrigeratus (ut de præcedentibus dictum) in fictili mundiſſimo, loco temperato reponetur.

Modus parandi ſyrupum cum rhabarbaro laxativum.

CAPVT XVII.

ACcipe libras tres decocti betonicæ, cichorij, bugloſſi cum radicibus. Macerentur per noctem in dicto decocto calente medicamenta ſequentia; rhabarbari in fruſtula comminuti unciæ duæ cum dimidia, ſenæ mundatæ uncia una cum dimidia, violarum manipulus unus, cinnamomi in mortario conquaſſati drachmæ duæ, ſeminis fœniculi tantundem, liquiritiæ raſæ & contuſæ uncia dimidia.

Poſtridie omnia unico fervore bulliãt, colentur, exprimantur. Cum expreſſo ſacchari triplum incoquatur, additis ſub finem ſyrupi roſarum pallidarum unciis quatuor. Sicque paratus ſyrupus more aliorum cuſtodietur.

Alter modus præſtantior & gratior.

Accipe hordei communis manipulum unum, betonicæ tantundem; bugloſſi, cichorij cum radicibus, cuiuſque etiam manipulum unum. Hordeum in primis, tribus quatuorve ebullitionibus ferveat, hinc addantur radices præparatæ eo quo dictum eſt modo, poſtremo folia.

Huius decocti colati ſumantur unciæ decem, in eo ſenæ mundatæ uncia una, cum ſeminis fœniculi vel aniſi drachmis duabus

per 12. horas macerentur, ſub finem unico fervore bulliant, dein colentur & exprimantur. In expreſſo infunde per noctem rhabarbari in mortario eodem tempore conquaſſati drachmas undecim.

Accipe huius decocti colati libram unam. Maceretur in eo tantundem temporis liquiritiæ raſæ & cõtuſæ uncia dimidia. Poſtridie mane infuſum iſtud liquiritiæ unico fervore bulliat; ſtatimque coletur. In colatura ſacchari libra una ad conſiſtentiã quã ad ſyrupum paulo craſſioré coquetur. Interim dum ſaccharũ coquitur, dictũ rhabarbari infuſum calefiet, colabitur, exprimetur. Vbi vero prędicta craſſitudine percoctum fuerit, lebes ab igne deponetur, ſtatimque rhabarbari infuſum injicietur, cum ſyrupi roſarum pallidarum unciis duabus, ſpathula omnia verſando, ut ſyrupi craſſitudinem ſubeant; qui gratiſſimus erit, ſuoſque ad uſus ſervabitur.

Modus parandi ſyrupum de papavere ſimplicem.

CAPVT XVIII.

Accipe libram dimidiam capitum papaveris albi recentium, capitum papaveris nigri etiam recentium, tantundem. Comminuantur per quadras digitis vel cultello. Injiciantur unà cum ſeminibus in pelvem ſtanneam, vel in fictile. Affundantur deſuper aquæ ferventis libræ quatuor. Conteganturr

linteo duplicato. Macerentur in angulo camini per horas 24. Iis exactis in lebetem immittantur, unoque fervore ſupra fornacem bulliant. Dein colentur fortiterque ex tela craſſiori exprimantur. In expreſſo tot rurſus capita papaveris albi & nigri (apparata ut dictum) per 24. pariter horas macerentur. Sub finem uno alterove fervore in dicto lebete bulliant, colentur, ex tela fortiore exprimantur. In colatura ita expreſſa triplum ſacchari adjicietur, fietque ſyrupus citra clarificationem. Sunt tamen qui illum clarificent, ſemelque duntaxat per pannum laneum album tranſmittant. Verum (ut alias à nobis declaratum eſt) clarificatio nonnihil adimit de medicamentorum vi & energia. Quod ſi papaveris capita ſint valde arida ceu hyeme; in fruſta confracta cum ſeminibus macerabuntur, quaque vice (duplex enim fit infuſio perinde ac recentium ad ſyrupum conficiendum) per biduum, hoc eſt per bis 24. horas.

Modus parandi ſyrupum de ribes.

CAPVT XVII.

Libra una ſacchari primæ bonitatis cum libra dimidia aquæ fere ad ſacchari roſati conſiſtentiam coquitur. Extracto ab igne ſucci ribeſiorum ad ſolem depurati ſeptem vel octo unciæ commiſcentur, quibus diluitur redigiturque ad ſyrupi conſiſtentiam.

Modus parandi ſyrupum ex ſucco granatorum acidorum.

CAPVT XIX.

SYrupus hic eodem modo quo ſyrupus de ribes conficitur.

Modus parandi ſyrupum limonum.

CAPVT XX.

SYrupus limonum eodem modo, quo duo præcedentes præparatur. Notandum vero ſi ſuccus limonum non ſit ritę defæcatus, ſyrupumque turbidiorem efficiat; cum ſaccharo cocto permiſtus uno fervore bulliat, deſpumeturque cochleari argenteo, candidus, pellucidus, pergratuſque evadet.

Modus parandi ſyrupum cydoniorum.

CAPVT XXI.

ACcipe libras duas ſucci cydoniorum per reſidentiam clarificati, ſtatimque per pannum lineum tranſmiſſi, ne denuo clarificetur. Cum ſacchari libra una cum ſemiſſe fiat ſyrupus, aliorum more cuſtodiendus.

Modus parandi ſyrupum de fumaria.

Accipe libras duas ſucci fumariæ per reſidentiam depurati, bis terve per pannum lineum vel Hippocratis manicam tranſmiſſi, cum ſacchari pari quantitate fiat ſyrupus.

Alter modus facilior.

Accipe fumariæ probè lotæ manipulos octo. Coquantur in libris quatuor aquæ. Ex colatura (quæ erit circiter librarum duarum) cum pari ſacchari quantitate fiat ſyrupus.

Modus parandi ſyrupum de fumaria compoſitum ex ſena.

Accipe ſenæ mundatæ uncias duas, cum drachmis quinque, ſeminis fœniculi vel aniſi drachmas tres. Pulverentur, *ut cap.23. tractatus* 1. eſt traditum. Deinde in diſcum, citra tranſmiſſionem, mittantur, deſuperque affundatur ptiſanæ calentis aut ſeri lactis libra dimidia ad ſenæ contemperationem, reponaturque per noctem in camini angulo.

Accipe item fumariæ manipulos quatuor. Coquantur in ſufficienti aquæ quantitate, donec decoctum redeat ad libram unam colatam, ex telaque fortiori expreſſam.

Cum ea tantundem ſacchari incoquatur, libra una videlicet, ad conſiſtentiam quàm ad ſyrupum paulo craſſiorem.

Interim dum decoctio perficitur, infuſio ex ſena unico fervore ebulliet, colabitur, exprimetur per pannum ſtamineum, permiſcebiturque ſyrupo, illius diluendi gratia, prout ſupra dictum eſt, leviterque bulliet ut melius commiſceatur.

Modus

Modus parandi ſyrupum Saboris, ſeu de pomis compoſitum.

CAPVT XXIII.

Accipe libram unam cum ſemiſſe ſucci pomorum fragrantium clarificati, tranſmiſſique bis conſequenter per pannum lineum. Infundantur in eo per 24. horas ſenæ mundatæ unciæ duæ, cum ſeminis aniſi drachmis duabus. Vnico fervore bulliant, colentur, exprimantur per pannum ſtamineum. Expreſſum uncias circiter ſeptemdecim continebit, cumque ſacchari unciis duodecim conficietur ſyrupus.

Quod ſi dictum ſyrupum magis purgantem efficere volueris, pro duabus ſenæ unciis, ſeminis aniſi drachmis duabus, tres ſenæ uncias, ſeminiſque aniſi drachmas tres adjicies.

Si ſenæ infuſionem cum ſucci pomorum, & ſuccorum bugloſſi & borraginis depuratorum partibus æqualibus parare libuerit, id non improbo.

Modus facilior præſtantiorque parandi ſyrupum de pomis compoſitum.

Accipe poma curtipendula aut renetiana, numero duodecim; bugloſſi manipulos duos, borraginis cum radicibus tantundem. Laventur omnia ex aqua limpidiſſima.

Deinde poma in quadras, citra pellis detractionem, dividantur. Bulliant omnia in

lebete cum aquæ quantitate ſufficienti, ita ut decoctum colatum expreſſumque ex tela fortiori ad duas ſaltem libras cum dimidia redeat. In eo per 24. horas unciæ quinque ſenæ mundatæ, cum ſeminis aniſi aut fœniculi drachmis decem macerentur, poſt unam ebullitionem colentur, exprimanturque ex dicta tela. Cum expreſſo ſacchari libræ duæ incoquantur, fiatque ſyrupus, cum aliis aſſervandus. Syrupus hic non eſt iniucundus, cum una duntaxat drachma ſenæ maceratæ ſyrupi cuilibet unciæ inſit.

Modus parandi ſyrupum ex moris.

CAPVT XXIV.

ACcipe libras duas ſucci mororum hortenſium, non omnino maturorum. Clarificetur, trajiciatur per pannum laneum album, cum libra una & ſemiſſe ſacchari fiat ſyrupus.

Notandum, ſuccum iſtum per reſidentiam clarificari poſſe, expreſſis ſcilicet moris, prout *cap. 9. de ſuccorum clarificatione* eſt traditum. Mittitur in urnam figlinam aut aliud vas probè contectum per 24. horas. Hinc conficitur ſyrupus, prout dictum eſt.

Modus conficiendi ſyrupum ceraſorum.

CAPVT XXV.

ACcipe ſucci ceraſorum ad ſolem clarificati libram unam. Trajicito per pan-

num album, cumque ſacchari unciis duodecim ſyrupum parato.

Modus parandi ſyrupum roſarum ſiccarum.

CAPVT XXVI.

ACcipe tres vel quatuor uncias roſarum rubrarum ſiccarum ſelectarum. Indantur in urnam fictilem, deſuperque affundatur aquæ ferventis libra una cum ſemiſſe. Contegantur macerenturque in camini angulo per 24. horas. Deinde infuſio in lebetem immittatur, ubi uno aut altero fervore bulliat. In colato expreſſoque ſacchari libra una incoquatur, fiatque ſyrupus, more aliorum ſervandus.

Modus parandi ſyrupum de abſinthio.

CAPVT XXVII.

ACcipe libram unam abſinthij Romani, quod noſtras eſt, comâ ſcilicet exiguâ, plurimiſque Galliæ in locis colitur, minus amarum, magis ſtypticum & aromaticum eſt. In fruſtula concidatur.

Accipe item nardi Indicæ drachmas tres, eodem modo incidatur; roſarum rubrarum uncias duas. Infundantur omnia calidè per 24. horas in libris duabus vini albi veteris generoſi, & ſucci cydoniorum in camini angulo clarificati pari quantitate. Hoc tempore

exacto coquantur, decoctumque colatum, expreſſum, clarificatum ad duas redigatur libras, cum quibus tantundem ſacchari percoquetur in ſyrupum.

Modus parandi ſyrupum de artemiſia.

CAPVT XXVIII.

Accipe radicum eryngij, ſeu cardui centicipitis, uncias quatuor; hyſſopi, artemiſiæ, cuiuſque manipulos duos; nepetæ, polytrichi, adianti, marrubij albi, cuiuſque manipulum unum; ſeminum rutæ, nigellæ, cuiuſque unciã dimidiam. Cum duabus libris ſacchari conficiatur ſyrupus modo ſequenti.

Abluuntur mundanturque radices eryngij, exciduntur capita ſeu ſummitates, projiciunturque. Dein in mortario marmoreo piſtillo ligneo conquaſſantur, ad eximendum meditulliũ lignoſum, quod etiam abjicitur. Ex radicibus ita præparatis quatuor unciæ ponderantur, conquaſſantur in mortario, coquuntur in aquæ libris quinque. Aliquanto poſt adduntur artemiſia, hyſſopus, nepeta, marrubium, & ſemina conquaſſata, & demum adiantum & polytrichum, ut decoctum redeat ad libras duas colatas, expreſſas, clarificatas. Cumque ſacchari pari quantitate conficitur ſyrupus.

Alter modus facilior.

Accipe artemiſiæ, hyſſopi, cuiuſque manipulos duos; nepetæ, ſabinæ, cuiuſque

manipulum unum; ſacchari libram unam cum dimidia. Fiat ſyrupus.

Prædicta ſimplicia mundata lotaque in aquæ quantitate ſufficienti percoquentur, ita ut decoctum redeat ad libras duas colatas expreſſaſque ex tela fortiori, cum quibus ſaccharum ad ſyrupi confectionem incoquetur.

DE SYRVPIS MELLITIS.

Modus parandi mel deſpumatum.

CAPVT XXIX.

ACcipe mellis ſufficientem copiam. Præparetur, ut 1. *cap. tractatus* 1. eſt oſtenſum. Coquatur in lebete ſupra fornacem, dum mellis craſſitudinem nanciſcatur; quod dignoſces, ſi guttulam in quadrum ſeu marmor effundas refrigerarique ſinas. Vbi eò devenerit, ab igne depones deſpumabiſque. Refrigeratum cum aliis ſervabitur ſyrupis.

Modus conficiendi mel roſatum.

CAPVT XXX.

MEl roſatum multis paratur modis. Sed qui ſequuntur præſtantia & facilitate reliquos ſuperant.

Primus modus. Tres fiunt infuſiones perinde ac in ſyrupis; ex libra una roſarum rubrarum explicatarum recentiumque in aquæ

communis libris quatuor, unaquæque infu-
ſio per horas duodecim. In ultima colata
expreſſaque tantundem mellis deſpumati,
vel communis optimi incoquitur ad ſyrupi
conſiſtentiam; abiecta ſub finem coctionis
ſpuma, vel extra ignem.

Secundus modus. Dictæ infuſiones fiunt
ex roſarum rubrarum parte media, & tan-
tundem pallidarum recentium commiſta-
rum, ambarum ad libræ unius quantitatem,
in aquæ communis libris quatuor, ut dictum
eſt. Cum ultima infuſione colata expreſſa-
que par quantitas ex alterutro melle in-
coquitur; ſicque mel prædictum confi-
citur.

Tertius. Accipe, exempli gratia, libras tres
vel quatuor roſarum pallidarum recens col-
lectarum. Contundantur optimè in morta-
rio marmoreo piſtillo ligneo, donec digitis
inſenſiles ſeu impalpabiles evadant. Dein-
de in figlinum oris ampliſſimi indantur, pari
quantitate mellis laudatiſſimi immiſta; ſpa-
tio liberiore ad mellis ebullitionem quæ in
altum irrumpit, relicto. Contecto probè ex
membrana pergamena vaſe, per duodecim
vel quindecim dies ſoli exponetur ut per-
coquatur; ſpathula interdum illud verſan-
do ut perfectè incorporetur. Hoc exacto
tempore mel ſic confectum aſſervabitur.

Modus parandi mel violatum.

CAPVT XXXI.

MEl violatum eodem modo quo roſatum paratur. Ex libra enim una violarum recentium integrarum (hoc eſt florum & partis herbaceę ambientis.) tres fiunt infuſiones in aquæ communis libris quatuor. Cum tertia & ultima infuſione colata expreſſaque tantundem mellis deſpumati vel communis optimi incoquitur deſpumaturque. Sicque confectum mel cum aliis cuſtoditur.

Modus parandi mel mercuriale.

CAPVT XXXII.

ACcipe ſucci mercurialis, extracti prout *cap. 4. tractatus* 1. traditum eſt. Bulliat uno fervore, mox per 24. aut amplius horas ſubſidere ſinatur. Deinde vel inclinato vaſe, vel per linteolum tranſmittetur. Colaturam ponderabis, in eaque mellis communis optimi parem quantitatem immittes in lebetem, coqueſque donec omnia ad ſyrupi conſiſtentiam redigantur. Poſt deſpumationem refrigerationemque ad uſus reponitur.

Vel accipe ſucci mercurialis recens extracti, mellis communis, cuiuſque partes æquales. Vnico fervore in lebete bulliant, hinc ex craſſiore linteo colentur. Poſtea in lebetem elotum mundatumque iterum indantur, coquanturque ad ſyrupi conſiſtentiam.

Alter modus præſtantior mellis mercurialis parandi.

Ex tribus etiam decoctionibus mel mercuriale confici poteſt.

Accipe mercurialis recentis copiam ſufficientem. Probè mundata multiplicique aqua in mortario ampliore, piſtillo ferreo contundatur, mittaturque in lebetem, cum pauciore aqua quam ad aliarum herbarum decoctionem, quia poſt coctionem exprimitur. Percocta colatur exprimiturque ex tela fortiore per torcular. Deinde cum expreſſione par quantitas mercurialis ut ante præparatæ, incoquitur. Cocta, colata, ut dictum eſt, expreſſa; cum ſecunda iſta colatura & expreſſione tantundem mercurialis præparatæ, tertio adjicietur, coquetur, colabitur, exprimetur, ut toties dictum. Demum cum hac expreſſione par mellis quantitas immiſcetur, conficiturque mel mercuriale, perinde ac mel roſatum, abſque ulla deſpumatione.

DE CONSERVIS.

Modus parandi conſervam violarum.

CAPVT XXXIII.

ACcipe libram ſemiſſem violarum à parte herbacea mundatarum. Contundantur in mortario marmoreo, cum piſtillo ligneo, donec in paſtam abeant molliuſculã, ita ut nulla inter tractandum inæqualitas

percipiatur. Commiſceatur ſenſim libra una ſacchari pulverati, vel in fruſtula comminuti, tundatur, incorporetur cum violis. Hoc præſtito, conſerva confecta erit, quæ in vas fictile mundiſſimum indetur, charta non perforata tegetur, ſoli per 30. aut 40. dies exponetur, bis terve quaque hebdomada ſpathula verſabitur, ut à ſolis calore undequaque percoquatur.

Modus parandi conſervam roſarum.

CAPVT XXXIV.

Accipe libram dimidiam vel libram integram roſarum rubrarum non explicatarum, forcipe inciſis unguiculis (pars eſt lutea in imo flore.) Tundatur in mortario marmoreo piſtillo ligneo, duplo ſacchari addito, ut in violarum conſerva oſtenſum eſt.

Modus parandi conſervam nenupharis.

CAPVT XXXV.

Accipe libram dimidiam florum alborum nenupharis recentium. In mortario marmoreo perinde ac præcedentes tundatur, ſacchari duplo adiecto. Exponatur ſoli ut dictum.

Modus parandi conſervam tuſſilaginis.

CAPVT XXXVI.

Ex floribus tuſſilaginis pars duntaxat lutea aſſumitur, tunditurque in mortario

cum duplo ſaccharo, ceu præcedentes.

Modus parandi conſervas borraginis, bugloſſi, roriſmarini, & betonicæ.

CAPVT XXXVII.

EOdem prorſus modo quo ſuperiores conficiuntur.

TRACTATVS TERTIVS.

DE ELECTVARIIS.

Modus parandi Electuarij lenitivi pro divitibus.

CAPVT I.

ACcipe polypodij quercini conquaſſati, uncias tres; ſeminis fœniculi viridis, unciam ſemiſſem; betonicæ, agrimoniæ, adianti, polytrichi, ſcolopendrij, cuiuſque manipulos duos; ſeminis aniſi viridis, unciam ſemiſſem; pulpæ caſſiæ, pulpæ tamarindorum, prunorum, cuiuſque uncias ſex: ſenę cum aniſo pulveratæ, uncias quatuor cum dimidia; ſacchari libram unam. Fiat electuarium arte ſequenti.

Prædicta ſimplicia mundata & lota in aquæ ſufficienti quantitate coquantur. Pri-

mò ſcilicet polypodium mundatum, cum ſemine fœniculi per horæ quadrantem & amplius; deinde betonicam & agrimoniam, polytrichum, adiantum, ſcolopendrium. Prædicti decocti colati accipe libram unam. Macerentur in eo per 24. horas ſenæ mundatæ unciæ duæ, cum ſeminis aniſi aut fœniculi ſemuncia: tantiſperque ante huius temporis finē extrahentur ſingulæ ſeorſum, pulpæ caſſiæ, tamarindorum, & prunorum, prout eſt demonſtratum *cap.* 22. *tractatus* 1.

Hoc facto ſenæ infuſio unico fervore bulliat, coletur, exprimatur per pannum ſtamineum. Cum expreſſo libra una ſacchari in lebete coquatur ad conſiſtentiam *cap.* 17. *tractatus* 1. traditam.

Syrupus hoc modo confectus in pelvem ſtanneam vel vas fictile vitratum effunditur. In lebetem vero extra ignem pulpæ tamarindorum & prunorum injiciuntur, & cum rudicula probè permiſcentur, addita etiam poſt caſſiæ pulpa.

His peractis ſyrupi aliquantum refrigerati tertia pars prædictis pulpis probè permiſcetur, deinde ſenæ cum correctivo pulveratæ tertia pars inſpergitur, ut demonſtratum eſt *cap.* 23. *tractatus* 1. exacteque quoad fieri poterit cum pulpis & ſyrupo permiſcebitur.

Deinde ſyrupi, ut & ſenæ pulveratæ partes reſiduæ, indentur, rudiculaque probè verſabuntur & ſubigentur. Omnibus exqui-

ſitè permiſtis conflatur electuarium, quod antequam refrigeſcat, in vaſe idoneo charta perforata contecto reponetur. Refrigeratum charta duplici munitum more ſyruporum ſervabitur.

Si inter parandum dictum electuarium ſyrupus refrigeſceret, ſupra fornacem erit calefaciendus, procedendo ut dictum.

Nota, pulveres nunquam eſſe miſcendos cum ſyrupo fervente, quoniam adurerentur; ſed eo aliquantulum refrigerato.

Vnum duntaxat modum ſyrupi conficiendi deſcripſi, qui quatuor reliquis ſequentibus inſerviet: præſtantiſsimus quippe eſt, ut evidentiſsime patet.

Modus parandi Electuarium lenitivum pro egenis.

CAPVT II.

ACcipe libram unam decocti prędictorum ſimplicium colati, ad ſenam cum aniſo, ut dictum eſt, macerandam; ſenæ mundatæ uncias duas; ſeminis aniſi aut fœniculi viridis unciam dimidiam; pulpæ prunorum & tamarindorum, cuiuſque uncias novem; ſenæ cum aniſo pulveratæ uncias quatuor cum dimidia, ſacchari libram unam. Conficiatur electuarium modo ante deſcripto.

Omiſſa autem eſt caſsiæ pulpa ob ſumptum, ſed ad illius defectum compenſandum

prunorum & tamarindorum pulpæ doſis adaucta eſt. Si forte aliqua caſsiæ paulo ante extractæ recrementa nondum evanida præſto adſint, per dictas 24. horas cum ſena infundi poterunt.

Modus parandi Catholicum.

CAPVT III.

ACcipe decocti prædictorum ſimplicium ad ſenæ & aniſi infuſionem, uncias viginti; ſenæ mundatæ uncias duas: ſeminis fœniculi viridis, ſemunciam; pulpæ caſsiæ uncias quatuor; pulpæ tamarindorum & prunorum, cuiuſque uncias ſex, ſenæ pulveratæ cum aniſo, uncias duas cum drachmis duabus; rhabarbari pulverati uncias duas; ſacchari libram unam cum dimidia. Fiat electuarium arte ſequenti.

Primo infundetur ſena cum aniſo, ut dictum.

Rhabarbarum pulveratur, ut oſtenſum eſt *cap.* 25. *tractatus* 1. ſimulque cum eo ſena cum aniſo pulverantur, totuſque iſte pulvis ſeponitur.

Tamarindorum, prunorum, & caſsiæ pulpæ præparatæ etiam ſeponuntur.

Syrupus ex prædicta ſenæ infuſione in cacabo ſeu lebete cum ſaccharo coctus, in vas idoneum effunditur, deinde in lebete extra ignem ſimul permiſcentur pulpæ tamarindorum, prunorum & caſsiæ. Hinc conſe-

quenter (ut toties dictum) ſyrupus & pulveres accurata ſubactione commiſcentur. Sicque confectum electuarium ubi refrixerit, cum aliis cuſtodietur electuariis.

Qui ſenam duplicare voluerit (ut fit de rhabarbaro) pro duabus unciis cum drachmis duabus ſenæ pulveratæ, quatuor uncias cum dimidia adjiciat, minuſque ſaccharum coquatur, habita ratione pulveris adaucti.

Modus parandi Diaprunum ſimplex & compoſitum.

CAPUT IV.

ACcipe libram unam decocti prædictorum ſimplicium colati, ad infundendam ſenam, ſenæ mundatæ uncias duas; ſeminis aniſi viridis ſemunciam; pulpæ prunorum, libram dimidiam; pulpæ tamarindorum, uncias quatuor; roſarum rubrarum drachmas tres; ſacchari libram unam. Concinnatur electuarium eodem modo quo præcedentia, vocaturque Diaprunum ſimplex.

Quod ſi compoſitum efficere volueris (ut vulgo fit) ſic procedes.

Cum prædicto electuario confecto adhuc calente, vel ſi non caleat, ſupra fornacem aliquantum calefiat; ſcammonij optimè pulverati, ut traditum eſt *cap. 26. tractatus* 1. drachmæ novem inſpergantur, exacteque rudicula permiſceantur. Sic confectum electuarium Diaprunum compoſitum nuncu-

patur, ſervaturque in vaſe idoneo ad uſus.

Nota, nullum hic à nobis deſcribi Catholicum ad clyſteres. Illius enim loco electuaria præcedentia inſervire poſſunt cum certiori utilitate.

Electuarium vice confectionis Hamech, iucundius molliuſque purgans.

CAPVT V.

ACcipe vltimo deſcripti decocti ad infuſionem ſenæ & aniſi libram unam; ſenæ mundatæ, uncias duas; ſeminis aniſi vel fœniculi viridis, unciam dimidiam; pulparum caſsiæ, tamarindorum, prunorum, cuiuſque uncias quatuor; ſenæ pulveratæ cum ſuo correctiuo uncias duas cum dimidia; rhabarbari pulverati unciam ſemiſſem; agarici trochiſcati pulverati, unciam unam; ſacchari, libram unam; ſcammonij, drachmas novem. Fiat electuarium.

Sena cum aniſo in dicto infundentur decocto, cum pulpæ caſsiæ recrementis, ad ſyrupum poſtea conficiendum.

Rhabarbarum & trochiſci agarici ſeorſùm in mortario pulverabuntur, ut *cap.* 25. *&* 26. *tractatus* 1. demonſtratum eſt. Vtriuſque pulvis cum ſena pulverata permiſceatur, ſeorſumque in charta ſervatur.

Scammonium in mortario pariter pulveratum, ut demonſtratum eſt, in alia charta ſeparatim reponetur.

Hoc facto, pulpæ tamarindorum & prunorum rudicula in cacabo commiſcebuntur, deinde caſsia ſimul cum ſyrupo & pulvere. Omnibus exquiſitè miſtis calentibuſque ſuperinſpergitur permiſceturque ſcammonium, ut antè traditum, ubi de diapruno compoſito agebatur. Sic elaboratum electuarium cum aliis aſſervabitur.

Modus parandi electuarium de dactylis, vulgo Diaphœnicum.

CAPVT VI.

ACcipe pulpæ dactylorum uncias ſex, turbith gummoſi uncias duas, amygdalas aliquot dulces excorticatas 18. vel 20. zingiberis cultello raſi, macis, ſeminum aniſi, fœniculi, cuiuſque drachmas duas, ſcammonij drachmas ſex. Cum unciis decem mellis deſpumati, ut oſtenſum eſt *cap.* 17. *tractatus* 1. fiat electuarium.

Pulpa dactylorum præparata, ut patuit *cap.* 2. *tract.* 1. ſeponitur.

Deinde pulvis hac arte conflatur.

Primum in mortarium immittitur turbith, zingiber & amygdalæ, ad illorum exhalationem inhibendam, ſimulque contunduntur. Semipulveratis macis, aniſum & fœniculum injiciuntur. Omnia in pulverem redacta trajiciuntur per incerniculum contectum, modo *cap.* 23. *tractat.* 1. deſcripto, ubi de ſena ſermo erat.

Tres

Tres pulveris unciæ extractæ in charta ſeorſum reponuntur.

Scammonium pariter pulveratur, ut demonſtratum eſt; ſeparatimque ſervatur.

His peractis, pulpa dactylorum in cacabum imponitur, rudicula aliquantiſper agitatur, dein adjicitur mellis deſpumati calentis tertia pars, permiſceturque cum prædicta pulpa. Deinde inſpergitur commiſceturque prædicti pulveris pars tertia, dein reliqua pars mellis; hinc pars reliqua pulveris, demum reſiduum mellis & pulveris; eodem modo quo in electuariis præcedentibus.

Omnibus probè ſubactis calentibuſque ſcammonium pulveratum adjicitur, ut dictum ſuperius. Eo exquiſitè permiſto electuarium abſolutum eſt, quod refrigeratum aliorum more cuſtoditur.

Modus parandi benedictam laxativam.

CAPUT VII.

Accipe turbith, hermodactylorum raſorum, cuiuſque drachmas ſex; amygdalas excorticatas 18. aut 20. roſarum rubrarum, drachmas tres; zingiberis raſi, macis, cuiuſque drachmam unam; ſeminum milij ſolis, ſaxifragiæ, aniſi, apij, cuiuſque drachmas duas; ſcammonij drachmas quinque; mellis deſpumati uncias quindecim. Fiat electuarium.

Notandum, in hoc capite atque præceden-

te pondus medicamentorum pulverandorum liberaliſſimum eſſe debere (præterquam ſcammonij, quod iuſtè ponderari debet) quia non cernuntur tranſmittunturque integrè per ſetaceum. Sed ubi expetita doſis expleta erit, reſiduum ad aliam præparationem, vel ad uſus à Medico ſuggerendos aſſervatur.

In mortarium primo immittuntur turbith, zingiber; hermodactyli, ex quibus cultello pulvis aut terra adhæreſcens prius excuſſa fuerit. Amygdalis modicè pulveratis adjiciuntur ſemina, demum macis & roſæ rubræ ſiccæ.

Omnia pulverata per ſetaceum contectum tranſmittuntur. A quibus ubi tres pulveris uncias exemeris, in charta ſeorſum reponentur.

Scammonium pulveratum etiam ſeparatim ſervatur.

His peractis, tertia pars mellis deſpumati calentis in cacabum immittitur, cum parte tertia pulveris ſuperinſperſi exquiſiteque permiſti. Deinde reliquæ mellis pulverumque partes eo ordine ſubiiciuntur, quo in electuariis præcedentibus, rudiculaque accuratiſſimè permiſcentur.

Electuario denique vel adhuc calente, vel calefacto, ſcammonium permiſcebitur, ut dictum.

Modus parandi hieram ſimplicem.

Capvt VIII.

Accipe cinnamomi optimi, ſantali citrini, aſari, nardi Indicæ, croci, maſtiches, cuiuſque drachmas ſex; aloës non lotæ uncias duodecim cum dimidia; mellis deſpumati uncias quinquaginta unam, ſeu libras tres cum unciis tribus. Sic inſtituatur compoſitio.

In mortario ſimul pulverantur cinnamomum, ſantalum citrinum in minuta ſchidia ſeu fragmenta inciſum, aſarum & nardus Indica conciſa, dein per ſetaceum tectum tranſmittuntur. Pulvis (qui quatuor uncias cum dimidia pendere debet) ſeorſum reponitur. Pulveranda etiam maſtiche, crocus, aloë, unumquodque ſeorſum. Deinde omnes iſti pulveres in mortario commiſcentur, ita ut totum ex illis conflatum uncias 17. ponderet. Quod cum libris tribus, tribuſque unciis mellis deſpumati ad conſiſtentiam ſyrupi cocti, modicéque calentis exactè permiſcetur, cacabo ab igne depoſito.

Notandum, prædictum mel non admodum coquendum eſſe: ingenti enim aridiorum pulverum copia mel ſatis exſiccatur incraſſaturque, licet levius coctum quam ad electuarium.

Modus parandi hieram picram cum agarico.

CAPVT IX.

ACcipe drachmam unam ex pulvere cuiuſque ex primis ſex medicamentis in hieræ ſimplicis deſcriptione enumeratis: hinc addantur pulveris agarici trochiſcati drachmæ ſex, aloës non lotæ uncia una cum dimidia, utroque prius ſeorſum pulverato.

Mox univerſus pulvis, qui eſt trium unciarum, commiſceatur, incorporeturque in cacabo cum unciis novem mellis deſpumati, ad ſyrupi craſſitiem cocti, modicè refrigerati, & ab igne remoti. Sicque confecta compoſitio cum aliis antè deſcriptis ad uſus reponetur.

Tabellæ ex Mechoacan, quæ tabellis Diacarthami æquivalent.

CAPVT X.

ACcipe Mechoacan, hermodactylorum raſorum, turbith, cuiuſque drachmas duas; roſarum rubrarum, drachmam unam; zingiberis raſi drachmam dimidiam; amygdalas dulces excorticatas, tres aut quatuor; ſcammonij, drachmas duas. Cum libra dimidia ſacchari ſoluti coctique in aqua communi, fiant tabellæ pondo unciæ ſemiſſis.

Mechoacan in mortario contuſo, adjici-

tur turbith, hermodactyli & zingiber raſum, cum amygdalis ad illorum exhalationem inhibendam. Denique roſæ rubræ ſiccæ induntur.

Omnia pulverata per ſetaceum tranſmittuntur. Inde poſtquam pulveris drachmas ſeptem cum dimidia exemeris, reſiduum in charta repones.

Scammonium ſeorſum etiam pulveratur, illiuſque pulveri in mortario ſimul drachmæ ſeptem cum dimidia pulveris prędicti admiſcentur: adeo ut totum conflatum drachmas novem cum dimidia contineat, quod in charta reponitur.

Pulvere ſic apparato, ſaccharum in ſartagine mediocri ex ære rubro, cum unciis quatuor aquæ ad conſiſtentiam *cap.*15. *tractat.* 1. indicatam excoquitur. Coctum ab igne deponitur, ſpathulaque fortiter agitatur, dum refrigeſcat. Refrigerato prædictus pulvis inſpergitur, probeque ſpathula cum ſaccharo cocto incorporatur: ita ut paſta tandem fiat legitimæ conſiſtentiæ, deterſo collectoque quod ſartaginis fundo parietibuſque adhæſerit. Quæ paſta adhuc calidiuſcula in chartam albam, modico oleo amygdalarum dulcium vel communi delibutam, vel confricatam ex amygdala dulci cultello excorticata, ne chartæ adhæreat, effunditur, radio terete oleo illito, extenſionis gratia, percutitur, multoties circumvoluto comprimitur & complanatur. Hinc inuncto

cultello dividuntur, fiuntque tabellæ pondo ſemunciæ. Quæ refrigeratæ in pyxide, charta ſuperne inferneque munita, loco ſicco (ut ſupra aſſerem in camini angulo) reponuntur.

Si quid vero ſartagini tenacius adhæſerit, ſpathula ferrea deradetur, cum dictis tabellis in charta reponetur, eiuſdemque erit uſus qui tabellarum.

DE TROCHISCIS.

Modus parandi Trochiſcos de agarico.

CAPVT XI.

EX inſtrumento ex ferro albo incurvo undiquaque forato (quam vulgo raſpam vocant) exterendæ ſunt agarici albi, levis & friabilis unciæ duę, vel quantum expedierit: mittendæ in mortarium marmoreum, affuſa ſubinde aquæ vitæ quantitate ſufficienti: tundendæ, ſubigendæ piſtillo ligneo, in paſtam cogendæ; ex qua trochiſci plani ſeu alterius figuræ effingentur, in umbra ſuper ſetaceo inverſo charta operti, ne ſorde aliqua inficiantur, exſiccandi.

Exſiccati rurſus in mortario pulverabuntur, & ut prima vice, cum aqua vitæ malaxabuntur, ut in paſtam coëant. Hinc in trochiſcos aptabuntur, qui denuo ex ſetaceo ſiccabuntur, ut dictum. Quod tertio iterabis. Demũ in vaſe idoneo ad uſus recondentur.

Huiuſmodi Trochiſci confici etiam poſſunt cum vino albo tenuiſſimo, in quo maceratum fuerit zingiber raſum contuſumque in phiala optime obturata per 24. horas hoc modo.

Accipe vini albi generoſi tenuiſſimi librã dimidiam. Macerentur in eo per 24. horas zinziberis raſi & contuſi drachmæ tres, in phiala ſcilicet probe clauſa. Ex dicti vini parte una trochiſcos (ut dictum eſt) effinges, ritè iterum obturata phiala, ut bis eandem præparationem ſubeant.

Modus parandi trochiſcos Alhandal.

CAPVT XII.

PRimo macerentur per quatuor vel quinque dies gummi tragacanthæ drachmæ tres, cum aqua roſacea, in vaſe ſtanneo bene contecto. Interea accipe pulpam colocynthidos à ſeminibus repurgatam. Forficibus in fruſtula tenuiſſima concidatur, in mortario pulveretur, illius fundo piſtillique extremo oleo roſato prius inunctis. Ex ea probe lævigata fingentur trochiſci cum gummi prędicto ſoluto, qui ex inverſo cribro ſiccabuntur. Exſiccati in mortario rurſus teruntur coguntur que in trochiſcos, ſervandos ut dictum.

Modus parandi trochiſcos de Myrrha.

Capvt XIII.

Accipe cinnamomi, ſeminis nigellæ, aloës, myrrhæ, cuiuſque drachmas duas. Ex rutæ vel artemiſiæ ſucco per reſidentiam depurato, formentur trochiſci.

Prædicta medicamenta pulverantur, à cinnamomo incipiendo; ſeorſum ſervantur, ut *cap.* 30. *tractat.* 1. declaratum eſt, per incerniculum trajiciuntur. Deinde nigella pulveratur, eiuſque ſemuncia & amplius pro drachmis duabus adjicitur: quæ pulverata per ſetaceum opertum cernetur. Vbi vero drachmas duas exemeris, reſiduum vel ſervabitur, vel projicietur; cum ſemen iſtud viliſſimi ſit pretij. Hinc myrrha teritur, tum aloë, ut *cap.* 25. *tractat.* 1. dictum. Cum aloë pulverata in mortario adhuc exiſtente, reliqua omnia medicamenta in pulverem rediguntur. Accuratè permiſtis prædictus ſuccus affunditur: ex ijſque ſubactis finguntur trochiſci, in umbra ſupra inverſum ſetaceum exſiccandi.

DE PILVLIS.

Modus parandi pilulas ſtomachicas, ante cibum *dictas.*

CAPVT XIV.

ACcipe aloës drachmas ſex, maſtiches, roſarum rubrarum, cuiuſque drachmas duas. Cum ſyrupo roſarum pallidarum probe ſubactis, maſſa concinnetur.

Accipe maſtichem ſelectam. Teratur leniter, madefacto prius mortario piſtilloque pauca aqua roſacea vel communi, ſeponaturque. Roſæ rubræ etiam pulveratæ ſeorſum ſervabuntur.

Demum cum aloë prius pulverata & adhuc in mortario exiſtente, maſtiche & roſæ rubræ permiſcentur. Ex iis omnibus, ſyrupo roſarum pallidarum adiecto, exquiſitè ſubactis, formatur maſſa, quæ ex charta per 10. aut 12. horas in umbra exſiccatur. Hinc aluta alba oleo delibuta involuitur, ſervaturque in vaſe idoneo, quale eſt fictile vel ſtanneum.

Modus parandi pilulas ſine quibus.

CAPVT XV.

ACcipe aloës unciam dimidiam, rhabarbari, agarici trochiſcati, ſenæ pulveratæ, cuiuſque drachmam unam cum dimidia,

ſcammonij drachmas duas cum dimidia. Cum ſyrupo roſarum pallidarum concinnetur maſſa.

Sena ſepoſita, ſcammonium & aloë ſeparatim pulverantur, dein cum ſena in mortario miſcentur. Probe permiſta in charta reponuntur. Hinc caro cydoniorum in mortario diſſolvitur, adiecto ſyrupi roſarum pallidarum tantillo. Poſtea univerſus pulvis in mortarium immittitur. Sufficienti ſyrupi ad totum ſubigendum quantitate affuſa formatur maſſa, more aliarum ſervanda.

Modus parandi pilulas de agarico.

CAPVT XVI.

Accipe aloës, agarici trochiſcati, cuiuſque drachmas tres; cydoniati, drachmam unam; ſcammonij, drachmas duas cum dimidia; cum ſyrupo roſarum pallidarum concinnetur maſſa.

Sena ſeorſum poſita, trochiſci de agarico, ſcammonium & aloë ſeorſum unumquodq; pulverabuntur, deinde in mortario cum ſena miſcebuntur, bene miſta in charta reponentur. Hoc facto, caro cydoniorum in mortario diſſolvetur, ſyrupi roſarum pallidarum tantillo addito: mox univerſus pulvis indetur, tantundem pariter ſyrupi affuſo, quantum ad omnia malaxanda opus erit, & ad fingendam maſſam, aliarum more aſſervandam.

Modus parandi pilulas ex tribus purgantibus.

Capvt XVII.

Accipe rhabarbari, aloës, agarici trochiſcati, cuiuſque drachmas tres. Cum ſyrupo roſarum pallidarum formetur maſſa. Medicamenta ſeorſum pulverata cum piſtillo in mortario commiſcebuntur: deinde cum ſyrupo ſubactis, fingetur maſſa aliarum more apparanda & cuſtodienda.

Modus parandi pilulas de rhabarbaro.

Capvt XVIII.

Accipe rhabarbari unciam unam, cinnamomi, liquiritiæ pulveratæ, cuiuſque drachmam dimidiam. Cum ſyrupo fiat maſſa.

Rhabarbaro pulverato admiſcentur in mortario cinnamomum & liquiritia ſimul, prius cum amygdala pulverata; cumque aliquo ſyrupo idoneo, ex Medici præſcripto, pulvis ſubigitur formaturque maſſa, cum alijs cuſtodienda.

Pilulæ ſomniferæ.

Capvt XIX.

Accipe myrrhę drachmas tres, thuris maſculi drachmas duas cum dimidia, ſeminis hyoſcyami, opij, cuiuſque drachmas

duas; croci, caſtorei, cuiuſque grana 54. hoc eſt cuiuſque drachmam ſemiſſem cum granis 18. Cum ſyrupo roſarum ſiccarum formetur maſſa.

Medicamenta ſeorſum tum pulverantur, tum ſervantur.

Primo thus maſculum pulveratur, & per cribrum trajicitur. Sed notandum, ſupra doſim nonnihil adjiciendum; exempta enim doſi, reſiduum ad aliorum præparationem ſervatur.

Crocus etiam cum amygdala cultello excorticata ad impediendam diſſipationem, teritur. Hinc myrrha; demum hyoſcyami ſemen & caſtoreum ſimul contunduntur, cum iiſque pulveratis reliqui omnes pulveres miſcentur, mixtique in charta ſervantur. Opium tenuiſſime inciſum in mortarium imponitur, colliquaturque cum ſyrupo qui inter conterendũ ſenſim affunditur. Vbi liquefactum fuerit, prædicti commiſcentur pulveres, ſufficienti ſyrupi quantitate indita accurate ſubiguntur, maſſa concinnatur, ſervatur ad uſus.

Notandum, prædictam maſſam ſeorſum loco idoneo ſervandam eſſe, ponderandamque ab ipſomet artifice doſim. Cum aliis enim repoſita, poſſet caſu ab alio quopiam ſumi aliarum pilularum vice, idque cum gravi periculoſoque errore, unde mors certa conſequeretur.

Pilula de terebinthina ſola, vel cum rhabarbaro.

CAPVT XX.

ACcipe terebinthinæ optimæ (qualis eſt Veneta) unam duaſve uncias, vel quantum volueris. Bulliat in aquæ libra una ſex & amplius ebullitionibus, ut rite coquatur. Quod dignoſces, ſi guttula in paropſidem gelida plenam iniecta digitiſque contrectata non adhæreat, coctam eſſe affirmabis; quod ſi adhæreat, iterum coquenda erit. Vbi legitimè cocta fuerit, ab igne deponatur, atque in diſcum aqua frigida plenum indatur; ex qua partem effundes, alia ſuperaffuſa, ut ex aquæ frigiditate incraſſetur. Hoc ubi factum, dictam terebinthinam manibus frigida madefactis accuratè tractetur, in maſſam cogatur, in aluta oleo communi illita more aliarum cuſtodiatur.

Quod ſi rhabarbarum addere volueris, ſic fiet. Ad unamquamque terebinthinæ ſic præparatæ unciam, rhabarbari pulverati ſcrupuli quatuor exacta manuum contrectatione commiſceantur, formeturque maſſa, aliarum inſtar ſervanda.

Modus terebinthinam potabilem efficiendi.

CAPVT XXI.

ACcipe vini albi tenuiſſimi tres quatuorve uncias, cum lutei medietate. Impo-

nantur in diſcum ſupra foculum cum igne exiguo, probeque ſpathula vel argenteo cochleari commiſceantur. Hoc facto diluatur ſimul terebinthinæ Venetæ uncia dimidia, donec in liquorem abeat. Tum ab igne diſcum deponito, ut refrigeſcat. Verum quia potio iſta ob terebinthinam admodum inſuavis eſt, ex uno alterove limone ſuccus expreſſus, vel ſyrupi limonum unciæ duæ admiſcebuntur.

De pulveribus & tabellis cordialibus dictis, & corroborantibus.

CAPUT XXII.

OPeræ pretium exiſtimo ut præmoneam, medicamenta ſequentia in pulverem redacta, ad prædictos pulveres tabellaſque concinnandas, potius per ſetaceum tamiſium contectum, quam per ſericum tranſmittenda, quia celerius trajiciuntur, nec tantum negotij faceſſunt. Adde quod plus de ſuis viribus retinent. Alioquin ut per ſericum incerniculum tranſmittantur, diutiſſima trituratione opus habent: fierique non poteſt, quin tanto temporis ſpatio plurimum de illorum virtute depereat, quamuis ſemina aliaque medicamenta exhalationem cohibentia ſimul admiſceantur. Nec objiciendum eſt, non ita elegantes futuros pulveres illos, nec ita prompte intimas corporis venas permea-

turos. Ad primum reſpondeo, in Medicina bonitatem utilitatemque ſpectandam potius eſſe, quam elegantiam. Neque tamen ſua gratia carent, cum tabellæ ex iis concinnatæ, proportione unius drachmæ ad uncias duas ſacchari conſiſtentia legitima cocti, elegantiſſimæ ſint & iucundiſſimæ. Ad ſecundum reſpondeo, ſi quatuor ſemina quæ à paſtu vorantur, ſanguiſque fibris refertus, anguſtiſſimas corporis venas tranſmeent: potiori longè ratione pulveres iſtos ſic apparatos intima quæque facile pervaſuros. Ego equidem pluris facio iuſculum aliquod è carnibus ſucculentum, vel conſummatum ritè confectum, ptiſanam idoneam, aut aliud quodvis præſidium, ægrotantis naturæ familiare, morboque contrarium, cuiuſmodi eſt vinum, ſuccus granatorum, acidorum, limonum, ribeſiorum, & ſimilium, quam omnes huiuſmodi pulveres, tabellaſque ex illis conflatas. Nihilominus triplices deſcribere libuit, quæ fere reliquarum omnium facultates complectuntur.

Pulvis trium ſantalorum, qui inſervire poteſt pro pulvere Diarrhodonis Abbatis, Diamargariti frigidi & Triaſantali.

CAPVT XXIII.

ACcipe ſantalorum albi, rubri, citrini, ligni aloës, cuiuſque drachmas duas. Seminum oxalidis, endiviæ, portulacæ, car-

dui benedicti, terræ ſigillatæ ſeu potius terræ Bleſenſis quæ æquivalet, cuiuſque drachmam unam. Fiat pulvis ex iſtis medicamentis, arte ſequenti.

In exigua fragmenta ſantala lignumque aloës incidantur, imponanturque mortario cum ſeminum parte media; ut illorum lentore tenuiorum partium exhalatio prohibeatur. Hinc ſimul terantur contundanturque. Iis ad mediocritatem contuſis, ſeminum pars reliqua adjiciatur, ſimulque teratur. Pulvis hinc conflatus, per ſetaceum opertū trajiciatur. Quod trajici non potuerit, in mortarium rurſus mittatur, teratur, per ſetaceum tranſmittatur, donec pulveris drachmæ decem habeantur. Reſiduum ſervetur, reponaturque ad aliam pulveris compoſitionem. Quæ decem drachmæ in charta ſeparatim includantur. Poſtea terra ſigillata vel Bleſenſis, quæ terræ ſigillatæ nativæ æquipollet (terra enim illa ſigillata quæ ad nos convehitur ut plurimum adulterata eſt) in pulverem redigatur, reliquis medicamentis commiſceatur, ſervetur in vitro duplici idoneo, operculato, loco temperato ad uſus opportunos.

Tabellæ Triaſantali cum rhabarbaro.

Caput XXIV.

Prædicto pulvere Triaſantali cum rhabarbaro, ſi quis ad tabellas uti voluerit, univerſo

uniuerſo pulveri rhabarbari pulverati ſcrupuli duo adjicientur. Si vero triplicare rhabarbarum ſit animus, pro ſcrupulis duobus duæ drachmæ addentur ; & cum ſacchari optimi unciis duodecim, in aqua ad ſcopum accommodata ſoluti, ad legitimamque craſſitudinem cocti, fient tabellæ, ceu aliæ cuſtodiendæ.

Pulvis Diambræ, qui vicem pulverum Diambræ, Aromatici roſati, & trochiſcorum de gallia moſchata ſubire poteſt.

CAPVT XXV.

ACcipe cinnamomi ſelecti, macis, ſantalorum albi, rubri, cittini, ligni aloës, roſarum rubrarum, cuiuſque drachmam unam ; ambræ, moſchi, cuiuſque grana duodecim. Ex iis ſic fiat pulvis.

Primum ſantala & lignum aloës in minuta fragmenta conciſa ; ut minore negotio in pulverem redigantur ; mortario indantur, mox cinnamomum & macis, cuius lentore aliorum exhalatio ſiſtetur.

Notandum, ſi in dictorum lignorũ tritura aliqua exhalatio efferatur, guttulas aliquot aquæ roſaceæ affundendas, ut diſſipatio validius cohibeatur. Vltra dimidium pulveratis roſæ rubræ ſiccæ adjicientur, ſimulque terentur, hinc per ſetaceum operculatum trajicientur. Ex pulvere traiecto ubi quinque ſexve drachmas exemeris, in charta alba reponantur.

His peractis ambra & moſchus in mortariũ marmoreum immittantur, cum una pulveris prędicti vel circiter drachma, ſimulque piſtillo ligneo vel ferreo terantur. Probè trita commiſtaque; pulveris reſiduum ſenſim injicitur: permiſcenturque ita omnia, ut ambræ & moſchi facultatem odoremque penitus retineant. Sic apparatus pulvis vaſe commodo probe obturato recondetur.

Pulvis Diatragacanthi.

CAPUT XXVI.

ACcipe gummi tragacanthæ, gummi Arabici, cuiuſque drachmas tres; radicis ireos Florentiæ, liquiritiæ, ſeminum papaveris albi, portulacæ, oxalidis, cuiuſque drachmas duas. Ex iis conflabitur pulvis hac methodo.

Exempta à gummi tragacanthæ candidiora mundioraque granula, ſic in pulverem redigentur.

Primò mortario ferreo vel æreo incenſi carbones immittentur, illiuſque fundum ita calefiet, ut carbone cinereque eiecto manu tangi citra uſtionem non poſſit; piſtilli extremo ita etiam calefacto, ut fere candeſcat. Mortario piſtilloque linteo mundo deterſis, dictum gummi tragacanthæ injicies, linteoloque in medio perforato ad tranſmittendum piſtillum conteges, dictumque gummi ita conteres, ut in pulverem abeat. Mox

per ſetaceum trajicitur. Quod tranſmeare non potuit, mortario rurſus indatur, denuò pulveretur; trajiciatur.

Quod ſi dictum gummi viſcoſius etiamnum videatur, ita ut commodè in pulverem redigi nequeat, mortarij fundum piſtilliqué extremum rurſus ad illius trituram calefiant. Ex eo contrito drachmæ duæ per ſetaceum tranſmiſſæ in charta ſeponantur, reſiduo in aliam occaſionem reſervato.

Gummi Arabicum eodem modo pulverabitur, drachmæque duæ per cribrum trajectæ eximentur, reſiduo etiam reſervato.

Notandum primò, mortarium piſtillumque ad utrumque gummi terendum eſſe calefacienda: quia cum ſint admodum humida, pulverari nequirent, ſi mortarij piſtillique calore intenſo ſumma illa humiditas non abſorberetur.

Notandum ſecundò, linteo in medio perforato mortarium contegi, ad intromittendum piſtillum, quia inter terendum granula, potiſſimum ex tragacantho, extra mortarium proſilirent.

Notandum tertiò, pro ſingulorum dictorum medicamentorum drachmis duabus, tres eſſe ponendas, ut duæ ſaltem ſuperſint, prout ſæpius dictum; quia inter terendum trajiciendumque per ſetaceum, nonnihil ex illis exhalat.

Gummis ſic pulveratis ſepoſitiſque, ſimul in mortario conterantur radix ireos

Florentiæ, liquiritia ſicca raſa, contuſa, in fruſtula ſuper quadra lignea cultello calceolarij conciſa; media pars ſeminum, ut pariter conterantur. Vbi mediocriter pulverata erunt, partem reliquã ſeminũm adjicies, contereſque. Hinc omnia per ſetaceũ operculatum trajicies. Quod trajici non potuerit, rurſus mortario indatur ad ulteriorem pulverationem, & traiectionem, ut toties dictum; donec pulveris unciam unam extraxeris.

Hoc facto prędicta pulveris uncia in pilam mittetur, cum gummi tragacanthi & Arabici pulveribus: eoſque piſtillo commiſcebis, vaſeque idoneo ad uſus repones.

Notandum denique, in pulveribus eiuſmodi conflandis de induſtria uniones ſeu perlas, fragmenta lapidum pretioſorum foliaque auri à nobis eſſe prætermiſſa, quia pretium duntaxat & ſumptum, non virtutem augent.

Pulvis glycyrrhizæ.

CAPVT XXVII.

QVoniam in facienda Medicina frequentiſſimus uſus eſt pulveris glycyrrhizæ, ſic eius deſcriptionem attingere non pigebit.

Accipe glycyrrhizæ ſiccæ uncias duas, ſeu quantum volueris. Mundetur, radatur, minutim cultro calceolarij ex quadra lignea concidatur, in pila ærea vel ferrea teratur,

trajiciatur per ſetaceum, prout de aliis eſt declaratum.

Sic traiectus pulvis vaſe vitreo exiguo includetur, reponeturque cum alijs.

Modus parandi tabellas ex prædictis pulveribus cordialibus.

CAPVT XXVIII.

SOlvuntur, exempli gratia, præſcriptorum pulverum drachmæ duæ cum ſacchari cocti unciis quatuor, prout *cap.* 16. *tractat.* 1. indicatum eſt, methodo ſequenti.

Saccharum in aquæ roſaceæ vel alterius cordialis unciis duabus in ſartagine minori ex ære rubro, ad dictam conſiſtentiam coctum, ab igne auferetur, ferreaque ſpathula tandiu agitabitur, donec modice refrigeratum fuerit. Pulveres enim calenti ſaccharo immiſti adurerentur. Inſpergendi autem exquiſiteque permiſcendi ſunt cum ſaccharo cocto, quod velut in paſtam coëat, hinc in chartam albam effundatur vel in marmor oleo amygdalarum dulcium illitum, vel amygdala cultello excorticata affrictum, ut *cap.* 9. *huius tractat.* eſt dictum, ubi de Tabellis ex Mechoacan. Poſtquam in exiguos rhombos drachmarum duarum pondo diviſeris, in pyxide loco ſicco aſſerventur.

Admonitio circa confectiones de Hyacintho, Alkermes, & Theriacam.

CAPVT XXIX.

QVod ſpectat ad confectiones de Hyacintho & Alkermes, iuſto ſatis pretio ab inſtitoribus Monſpelienſibus comparabuntur. Theriacam vero Venetam præ aliis tibi procurabis. Venetiis enim ſolenniter pręparatur coram Reipublicæ Optimatibus, aſſiſtentibus Medicis, ſpectante plebe. Adde quod non eſt immodici pretij. Ea tamen, quamuis ex ſeſe pręſtanti, citra periti Medici conſilium nunquam utendum, propter varia pericula, quæ illius uſum conſequi poſſunt.

TRACTATVS QVARTVS.

Modi varij parandi oleum roſatum.

CAPVT I.

PRimus modus. Accipe roſarum rubrarum nondum perfecte explicatarum libram unam. Terantur in pila marmorea cum piſtillo ligneo. Mittantur in hydriam fictilem vitratam. Affunde olei communis libras quatuor. Spathula lignea verſentur, com-

miſceantur, charta ſimplici tegantur, uno alterove menſe inſolentur, vel in camini angulo reponantur, ſubinde ſpathula agitentur. Hinc in uſum oleum adhibetur, remanentibus etiamnum roſis. Vel tempore illo exacto, omnia in cacabum conjiciantur, leviterque ferueſiant. Deinde oleum ex tela fortiore in torculari inter duos exiguos aſſeres trajicitur exprimiturque. Refrigeratum in eadem hydria aut vaſe alio idoneo ad uſus opportunos cuſtoditur.

Secundus. Conteratur in mortario marmoreo roſarum rubrarum non adhuc explicatarum libra dimidia, roſarum pallidarum tantundem. Hinc in hydriam mittantur, iis quatuor olei communis libræ affundantur, ſpathula verſentur. Hydria charta operta cineribus calidis applicetur per ſemihoram & amplius. Inſolentur poſtea ſex vel ſeptem dies, vel in camini angulo collocentur, ſpathula lignea interdum agitentur. Elapſo illo tempore dicta infuſio in cacabum effundetur, unaque aut altera ebullitione ferueſiet. Dein ex tela fortiore colabitur, exprimeturque per torcular.

Hæc interea peragendo, roſarum rubrarum & pallidarum recentium parem quantitatem in dictam hydriam immittito, oleumque prędictum colatum & expreſſum deſuper affundito, cineribus calidis impoñito, deinde illud vel inſolato, vel in camini angulo per temporis iam ante dicti ſpatium

collocato. Poſtea in cacabum effunditur, leviter ferueſit, colatur, ex prælo exprimitur, ut dictum.

Interea tertiò tantundem roſarum in hydriam injicitur, eademque methodo proceditur.

Vltima infuſio in lebetem aut in diploma ad ebulliendum conjicitur, ut omnis fere humiditas abſorbeatur, quod ex ſignis *cap.* 32. *&* 33. *tract.* 1. propoſitis intelliges. Hoc exiſtente, omnia colantur ex telaque fortiore per torcular exprimuntur, oleumque colatum, expreſſum, refrigeratum cum aliis cuſtoditur.

Tertius. Tres pariter fiunt infuſiones, eo quo præcedens modo, ſed ex roſis duntaxat pallidis, libra ſcilicet una ex illis recentibus contuſis, in olei communis libris 4. infuſa.

Quartus. Primò roſæ tum rubræ, tum pallidæ integræ, flores ſcilicet & peculum in pila marmorea contunduntur, dein tres celebrantur infuſiones cum olei communis quadruplo, ut dictum.

Oleum violatum.

CAPVT II.

NOn niſi ex una paratur infuſione, ad inſtar olei roſati, ex roſis rubeis integris compoſiti, ut capite patuit præcedenti.

Notandum, florem cum parte herbacea ſimul macerari, abiecto tantummodo pedi-

culo; libram videlicet unam florum recentium contuſorum in libris quatuor olei.

Oleum nenupharinum.

CAPVT III.

EX florum alborum nymphææ ſeu nenupharis libra una duæ fiunt infuſiones, ut antè demonſtratum eſt.

Oleum chamæmelinum.

CAPVT IV.

EOdem modo ex ſummitatibus chamæmeli tenerioribus, hoc eſt ex floribus recentibus, foliis, ſurculo tantillo (hoc eſt duos digitos ultra folia) in pila contuſis duæ fiunt infuſiones cum olei communis quadruplo.

Oleum liliaceum.

CAPVT V.

EX lilio flores duntaxat candidi, detracto luteo intus exiſtente, ſumuntur, fiuntque duæ infuſiones, ut ante dictum eſt.

Oleum hypericinum.

CAPVT VI.

OLeum hoc eodem quo chamæmelinum modo paratur, carptis ſcilicet hyperici ſummitatibus, hoc eſt floribus recentibus, foliis & ſurculo tantillo, contuſis & maceratis.

Oleum anethinum, rutaceum, ſampſucinum, de abſinthio pontico.

CAPVT VII.

HÆc olea parantur ex ſuarum herbarum ſummitatibus recentibus contuſis, ut præcedentia.

In confectione olei de abſinthio multi abſinthium ponticum exile pręferunt, quia maiori adſtrictione pollet.

Oleum maſtichinum.

CAPVT VIII.

ACcipe maſtiches uncias tres. Terantur in mortario, bulliant in lebete cum olei roſati unciis duodecim, & vini rubri optimi unciis ſex fere ad vini conſumptionem. Coletur, ex tela fortiore exprimatur, ſervetur cum aliis.

Oleum cydoniorum.

Accipe libram unam cydoniorum acerborum, comminutorum prout *cap.*15. *tractat.*1. eſt inſinuatum; olei communis libram unam cum ſemiſſe. Mittantur in hydriam non ita plenam quin tribus quatuorve digitis vacua in ſummo relinquatur. Contegatur, inſoletur, vel in camini angulo per octo vel decem dies collocetur. Iis elapſis dicta infuſio in balneo Mariæ excoquetur, dum pene ſuccus ſit exhauſtus; quod ex ſignis *cap.*32. *tract.* 1. expreſſis conſpicuum erit. Deinde coletur, ex tela craſſiore exprimatur, expreſſum in dictā

hydriam cum cydoniorum item extritorum pari quantitate indatur. Vbi poſtquam tantundem temporis maceratum fuerit, in balneo Mariæ (ut dictum) percoquetur, colabitur, ex tela fortiori exprimetur.

Oleum myrtinum.

Oleum myrtinum ex myrti foliis viridibus paratur, eodem plane modo quo oleum nenupharinum.

Oleum myrtillorum.

Accipe baccarum myrti recentium ſi ſint ad manum; ſin minus, ſiccarum in mortario contuſarum uncias quatuor; vini albi auſteri libram dimidiã, olei communis libram unam. Bulliant uno alterove fervore in lebete, hinc in hydriam fictilem probe contegendam immittantur, octiduum in camini angulo macerentur. His elapſis dicta infuſio in lebetem infundatur, leviter bulliat, coletur, ex tela craſſiuſcula exprimatur. Expreſſum denuo cum eadem myrtillorum contuſorum quantitate in hydria alios octo dies infundito, iiſq; exactis infuſionem prædictã in lebetem immiſſam coquito, ut *cap.*32.*tract.*1. dictum. Colata item expreſſaq; cum aliis ſervabitur.

Oleum de capparibus.

CAPVT IX.

Accipe corticis radicum capparum, unciam unam; corticis medianæ tamariſci, cyperi, ſeminis agni caſti, ceterach, cuiuſ-

que drachmas duas; foliorum rutæ drachmam unam; vini optimi & aceti generoſi, cuiuſque uncias duas; cum unciis 12. olei communis, fiat oleum ſequenti methodo.

Cyperus in fruſtula inciſus in mortario ferreo vel æreo teritur. Mediocriter trito cortices capparum & tamariſci, cum ſeminibus agni caſti, & ſub finem ceterach & ruta adjiciuntur.

Omnia probè trita in hydriam mittuntur, deſuper affunditur vinum, acetum & oleum, quindecim dies inſolantur, vaſe charta ſimplici contecto: ſubinde ſpathula agitantur. Poſtea dicta infuſio in lebetem effundatur, bulliatque fere ad vini & aceti conſumptionem; quod ex indicio *cap. 32. tractat.* 1. propoſito dignoſcetur. Demum omnia trajicientur, ex tela fortiori exprimentur, oleumque colatum & expreſſum in vas idoneum immittetur.

Oleum de caſtoreo.

CAPVT X.

ACcipe caſtorei ſicci tenuiſſime pulverati unciam unam; aquæ vitæ ſeu vini generoſi uncias duas; olei communis uncias duodecim. Bulliant omnia in diplomate uſque ad tertiæ vel dimidiæ partis aquæ vitæ ſeu vini conſumptionem.

Notandum, caſtoreum, ob ſubſtantiæ tenuitatem, longam non ferre coctionem.

Prædictum oleum colatum pannoque ſtamineo vel lineo expreſſum in vaſe commodo bene clauſo cum aliis aſſervatur.

Oleum lumbricorum.

CAPUT XI.

ACcipe lumbricorum terreſtrium libram dimidiam. Probe primum aqua, deinde vino albo eluantur; in vas fictile indantur, alio vino albo ſuperfuſo. Stent 12. horas in angulo camini, ut limum quo nutriuntur deponant. Hinc vinum abjiciatur, lumbrici ſeptem vel octo dies in camini angulo, vel in ſole cum olei communis libra una, & vini rubelli generoſi unciis quatuor infundantur. Deinde igne lento in diplomate fere ad vini conſumptionem bulliant; hinc ex linteo trajiciantur, manibus duntaxat exprimantur, vaſique idoneo committantur.

Oleum amygdalinum dulce & amarum.

CAPUT XII.

ACcipe amygdalarum dulcium non rancidarum quantitatem ſufficientem. Tundantur fortiter in mortario marmoreo piſtillo ligneo, dum lævigentur, peneque in paſtam abeant, ex telaque fortiori ſeu ſetacea, per torcular inter duos aſſerculos molliter, citra vim, exprimantur.

Extracto quantum licuit, magma ſeu re-ſidentia in ſartaginem ſupra ignem medio-crem imponitur, probe ſpathula lignea agi-tatur, irrigaturque pauca aqua, ne torrefiat: qua abſumpta, ex dicta reſidentia adhuc ca-lente telaque incluſa per torcular exprimi-tur oleum, quod ſeorſum ſervari debet ad unguenta & emplaſtra, ubi calor ſuſpectus non eſt.

Modus alter præſtantior oleum ex amygdalis dulcibus extrahendi.

Accipe amygdalarum dulcium libram u-nam. Tundantur primùm cum aqua tepida, dein accuratiſſime in mortario marmoreo cum piſtillo ligneo donec in paſtam abeant, quæ in tela laxiore incluſa ex prælo molli-ter citra conatum exprimatur. Huiuſmodi oleum præcedenti longè præſtantius eſt.

Ex unaquaque amygdalarum libra olei únciæ duæ vel tres extrahuntur. Ex magma-te vero manibus comminuto præparatoque prout dictum eſt, ex telaque rariore, per torcular compreſſo, duæ aliæ unciæ eliciun-tur, ad unguenta & emplaſtra adhibendæ.

Oleum amygdalarum amararum eodem extrahitur modo.

DE VNGVENTIS.

Modus parandi unguentum Baſilicon.

CAPVT XIII.

Accipe picis navalis ſeu nigræ, reſinæ bonæ, ceræ flavæ, cuiuſque uncias ſex.

Olei olivarum libram unam cum ſemiſſe. Fiat unguentum.

Cera in fruſtula conciditur; pix & reſina in tenuiſſima item fragmenta conquaſſantur, ſimulque in lebete ad unguenta & emplaſtra deſtinato colliquantur. Omnia liquefacta ex linteo mundo craſſiore percolata loco temperato in vaſe fictili vel ſtanneo ſervantur.

Unguentum aureum.

Caput XIV.

Accipe olei communis uncias triginta, ceræ flavæ uncias ſex, terebinthinæ claræ uncias duas, reſinæ, colophoniæ, cuiuſque unciam unam cum ſemiſſe; thuris, maſtiches, cuiuſque unciam unam; croci drachmam unam. Fiat unguentum methodo ſequenti.

Primò thus & maſtiche pulverantur, ſeorſumque per ſetaceum tum trajiciuntur, tum ſeponuntur. (Notandum doſim thuris & maſtiches paulo largiorem eſſe debere, ut poſt traiectionem per ſetaceum, optata doſis ſuppetat, reſiduo ſi ſuperſit ſervato.)

Deinde cera in fruſtula conciditur, reſina & colophonia tenuiſſime ſupra membranam pergamenam vel telam cum piſtillo ferreo teruntur, ſimulque cum oleo in lebete liquantur.

Liquefacta ab igne amoventur, ſtatimque

terebinthina immiſcetur, omnia continuò ſpathula ferrea verſantur, donec omnino refrixerint. Tum maſtiche cum thure injiciuntur, probeque dicta ſpathula commiſcentur; demum crocus exſiccatus leniterque pulveratus ad colorem flavum vel aureum unguento conciliandum, quod vaſe idoneo ad uſus ſervatur.

Vnguentum Ægyptiacum.

CAPVT XV.

Accipe mellis communis uncias ſeptem, aceti generoſi uncias tres cum dimidia, æruginis uncias duas cum dimidia. Fiat unguentum arte ſequenti.

Imprimis pluſculum æruginis ſupra doſim adjicitur, in mortario æreo pulveratur (inter terendum autem os & naſus linteolo obturanda ſunt) per ſetaceum trajicitur. Iuſta doſi ponderata ſepoſitaque, reſiduum ſervabitur.

Hoc facto in ſartagine mediocri ex ære rubro mel & acetum leviter ferveſiunt, adiecta protinus ærugine pulverata: ſimul percoquuntur, leniter ſpathula ferrea omnia agitantur, donec unguenti craſſitudinem nanciſcantur, mediam ſcilicet inter unguentum molle & durum, ut turundæ eo facilius illinantur. Quod intelliges, ſi aliquantulum in quadram vel marmor ex ſpathula effundas, refrigerarique ſinas. Tum ab igne auferes & recondes.

Notandum,

Notandum, poſtquam æruginem in mortario contriveris, perque cribrum tranſmiſeris, aqua calida mortarium cum piſtillo, cribrumque eſſe abluenda, pannumque lineum, qui pro tamiſio in ſetaceo ad æruginem trajiciendam adhibitus eſt, projiciendum eſſe.

Vnguentum mundificativum ex apio.

CAPVT XVI.

VNguentum hoc in officinis non proſtat, quia quovis tempore parari poteſt, ex Medici & Chirurgi conſilio: qui adjiciunt quæ parti affectæ, ulceri & tempori expedire arbitrantur.

Vnguentum album Rhaſis.

CAPVT XVII.

ACcipe ceræ candidæ uncias tres, ceruſſæ lotæ uncias ſex, olei roſati uncias duodecim, albumina ovorum tria, camphoræ drachmam unam. Fiat unguentum hac methodo.

Ceruſſa lota ſiccataque, rurſuſque in mortario marmoreo piſtillo ligneo pulverata, ſeorſum ſervatur. Deinde cera in fruſtula diuiſa cum oleo roſato in vaſe fictili vitrato vel ſtanneo, non autem æreo liquatur. Liquatâ vas ab igne removetur, ſpathulaque vel piſtillo ligneo probè agitantur dum mo-

dicè refrixerint. Quod intelligetur, cum incraſſeſcent aut ſpathulæ adhęrere incipient: ſtatim ceruſſam admiſcebis, eam accuratiſſime quoad fieri poteſt incorporando.

Ferè refrigerata mixtura; camphora pulverata permiſcebitur, demum ovorum albumina. Sicque confectum unguentum ad uſus ſervabitur.

Vnguentum deſiccativum rubrum.

CAPVT XVIII.

Accipe olei roſati uncias duodecim, ceræ albæ uncias quinque, lapidis calaminaris, boli armenæ, cuiuſque uncias quatuor; lithargyri auri præparati, ceruſſæ, cuiuſque uncias tres; camphoræ drachmam unam. Fiat unguentum hac methodo.

Lithargyrum & bolus armena ſeorſum pulverata, ſeorſum etiam per cribrum cernentur. Ceruſſa quoque ſeorſum & pulveratur, & ſeponitur, ut & camphora. Iſti omnes pulveres, præterquam caphuræ, ſimul mortario induntur, & poſtea ſeorſum ſervantur. Hoc facto, igne modico cera alba in fruſtula conciſa in cacabo cum oleo roſato liquatur. Liquata ab igne aufertur, ſpathulaque lignea rite agitatur. Mediocriter refrigerata dicti pulveres accuratè commiſcentur. Sub finem vero ubi omnia penè refrixerint, admiſcetur camphora. Vnguentum ſic conflatum ad uſus cum aliis aſſervatur.

Vnguentum pompholygos.

CAPVT XIX.

ACcipe olei roſati uncias viginti, ſucci ſolani uncias octo, ceræ albæ uncias quinque, ceruſſæ lotę uncias quatuor, plumbi loti & uſti (verum non lotum tenuiſſiméque pulveratum præſtantius eſt, prout *cap.* 38. *&* 39. *tractat.* 1. eſt oſtenſum) tuthiæ præparatæ, cuiuſque uncias duas; thuris unciam unam. Fiat unguentum arte ſequenti.

Plumbi pulverati doſis præſcripta ponderabitur.

Tuthia præparata rurſus molliter in mortario lævigabitur, ſeorſumque ſervabitur. Demum ceruſſa lota & ſiccata, cum eaque reliqui pulveres leniter cum piſtillo in mortario permiſcebuntur. Thus etiam pulverabitur, trajicietur per cribrum, ponderabitur, ſeponetur.

Hoc facto, ſolani ſuccus cum oleo roſato coquitur ad ſucci fere conſumptionem. Id vero dignoſcetur ex indiciis *cap.* 30. *tractat.* 1. expoſitis. Tum ab igne amovebuntur, per craſſius linteum trajicientur, rurſus in cacabum prius mundatum imponentur, ſimulque cera in fruſtula conciſa liquabitur. Liquata vero cacabus ab igne deponetur; omnia ſpathula dum refrixerint verſabuntur, quod innoteſcet ſignis expreſſis in deſcriptione unguenti albi Rhaſis. Tum

que pulveres adjicientur, illos continuò ſpathula agitando. Cum fere refrigerata fuerint, thus accuratè commiſcebitur. Sicque conflatũ unguentum cum aliis cuſtodietur.

Vnguentum populeum.

CAPVT XX.

Accipe ſeminum populi nigræ uncias novem, axungiæ ſuillæ uncias octodecim, aceti generoſi, aquæ roſaceæ, cuiuſque uncias ſex; foliorum hyoſcyami, ſolani, ſempervivi, cuiuſque uncias quatuor; lactucæ uncias tres. Fiat unguentum hac methodo.

Menſe Martio dicta populi germina decerpta, ſolitaria in pila marmorea cum piſtillo ligneo contunduntur. Exactè contuſis additur axungia ſuilla recens membranis purgata, lotaque. Poſt longam contuſionem agitationemque in vaſe fictili vitrato uſque ad menſem Iunium ſeponuntur. Tum prædictæ herbæ recens collectæ & mundatæ minutim inciduntur, ſingulas in pila marmorea cum piſtillo ligneo ſeorſum contundendo. Contuſæ omnes cum axungia & germinibus commiſcebuntur, adiectis aceto & aqua roſacea.

Operiantur charta, macerentur in ſole per octiduum, interdum ſpathula lignea verſentur. Iis exactis, omnia in cacabum effundes, percoqueſque ad abſolutam liquo-

ris conſumptionem. Quod intelliges, ſi guttula marmori effuſa, refrigerata non diffluat. Tum ab igne deponito, colato & ex tela fortiore per torcular exprimito. Si forſan expreſſio liquidior æquo fuerit, denuo in cacabo coquatur, dum unguenti conſiſtentiam obtinuerit, quod ex dicto indicio manifeſtum euadet. Refrigeratum unguentum vaſe commodo ad uſus ſervabitur.

Vnguentum roſatum Meſuei.

CAPVT XXI.

ACcipe axungiæ ſuillæ lotæ (prout *cap.* 35. *tractat.* 1. declaratum eſt) uncias octodecim. Roſarum rubearum recentium tantundem. Tundantur roſæ in pila marmorea cum ligneo piſtillo, iiſque contuſis axungia ſuilla diuturna agitatione commiſceatur. Hoc facto in vas fictile vitratum oris anguſtioris immittantur. Vas charta contectum per hebdomadam ad ſolem exponetur, vel per triduum cineribus calidis applicabitur. Hoc tempore exacto vas igni imponetur, ut uno alterove fervore bulliat. Deinde omnia calentia per linteum mundum & craſſum tranſmittentur, exprimenturque per torcular, magmate proiecto.

Interea aliæ roſæ rubeæ recentes pariter contuſæ in prædictum vas figlinum indentur, axungiam expreſſam adjiciendo, ſpathulaque lignea commiſcendo. Deinde vas

probe obtuſatum denuo inſolabitur, vel cineribus calidis tantundem temporis imponetur, dein una aut altera ebullitione ad ignem efferveſcet, colabitur, exprimetur ut dictum.

Hoc facto colatura & expreſſio in cacabum imponuntur, cum iiſque ſucci roſarum rubearum depurati uncię novem, olei amygdalarum dulcium unciæ tres admiſcentur: leniterque omnia ſupra fornacem, fere ad humiditatis roſarum illarumque ſucci conſumptionem, coquuntur: quia ſatius eſt ut una alterave uncia ſucci ſuperſit, quam ſi ita exhauriantur, ut axungia atque oleum calorem, roſarum frigiditati contrarium, acquirant.

Sed ut libere promam quod ſentio, æquè æſtimo ceratum Galeni, deſcriptum in opuſculo noſtro, cui titulus eſt *Medicus officioſus & domeſticus*, ac unguentum iſtud roſatum modo pluries tum aqua limpida & frigida, tum aqua roſacea lotum fuerit. Facile enim & quovis tempore, exigua aut maiore quantitate, modico æris temporiſque diſpendio parari poteſt; nec viribus unguento roſato inferius eſt.

Vnguentum ſtypticum ſeu aſtringens, quod unguento comitiſſæ ſubſtitui poteſt.

Capvt XXII.

Accipe nucum cupreſſi, gallarum, baccarum myrti, corticis mali punici, vul-

go malicorij, cuiuſque unciam unam cum drachmis duabus, olei roſati uncias ſex, cerę albę uncias duas. Fiat unguentũ ex arte.

Nucibus cupreſſi in mortario conquaſſatis adjiciuntur gallæ, dein myrti baccæ & malicorium. Pulverata omnia per ſetaceum trajiciuntur, ita ut unciæ quatuor cum dimidia eximantur, quæ charta includantur, reſiduo ad aliam præparationem ſervato. Poſtea in cacabo vel ſartagine mediocri ex ære rubro cera in fruſtula diviſa cum oleo liquabitur. Liquata ab igne auferetur, modiceque refrigeratæ pulvis commiſcebitur, continuò ſpathula omnia agitando, donec refrixerint. Sicque apparatum unguentum cum aliis ſervabitur.

DE EMPLASTRIS.

Modus parandi emplaſtrum Diachylon album.

CAPVT XXIII.

Accipe olei communis uncias triginta ſex. Lithargyri auri præparati uncias octodecim; radicum althææ mundatarum, ſeminis lini, cuiuſque libram unam; ſeminis fœnugræci uncias duodecim. Fiat emplaſtrum methodo ſequenti.

Ad expeditè hoc emplaſtrum parandum candidiuſque efficiendum, aër lucidus perſpicuuſque eligendus eſt, radiceſque althæę exquiſitè mundandę abluendęque, filamentis eas ambientibus meditullioque ligneo

detractis. Quarum radicum ſic mundatarum libram unam aſſumes, & in fruſtula concides. Hinc lini & fœnugræci ſemina mundata cum prędictis radicibus in mortario contundes.

Deinde omnia in figlinum mittentur (aquæ ferventis ſufficienti quantitate deſuper affuſa ſpathulaque lignea agitabuntur. Vas linteo contegatur, ſtetque in camini angulo per 24. horas. Quibus exactis una aut altera ebullitione ferveſiant, fiatque colatura & expreſſio ex tela fortiore; extrahunturque mucaginum libræ duæ cum unciis quatuor: quarum una portio ab initio coquetur cum oleo lithargyroque præparatis (ut *cap. 37. tract.* 1. inſinuatum eſt) in cacabo ampliſſimo ex igne mediocri: continuoque omnia ſpathula lignea latiore agitabuntur, alioquin lithargyrus ſuopte pondere fundum peteret, ac torrefieret, nec cum oleo nutriretur ut decet. Parte prædicta mucilaginum fere conſumpta (quod evidens erit, ſi inter fervendum paucas exciteant bullas) illarum reſiduum deſuper affundetur, ſenſimque conſumi permittetur. Indicium perfectæ coctionis *ex cap. 34. tract.* 1. petendum. Eam ubi emplaſtrum aſſequutum fuerit, ab igne deponetur, modicéque refrigeratum, manibus aqua frigida madefactis, fingentur magdaliæ charta involuendæ, ac loco temperato ſervandæ.

Emplaſtrum Diachalciteos.

CAPUT XXIV.

ACcipe vitrioli Romani uncias quatuor, axungię ſuillę veteris libram unam cũ dimidia, lithargyri auri præparati, olei veteris, cuiuſque uncias triginta ſex. Fiat emplaſtrũ.

Lithargyrum præparatum nutrietur, coquetur igne lento cum oleo & axungia, continuo lignea ſpathula agitabitur; ubi emplaſtrum exactè coctum erit vitriolo pręparato, ut *cap.* 41. *tract.* 1. oſtenſum eſt, pulveratoque commiſto. Emplaſtro utcunque refrigerato, magdaliæ concinnabuntur, aptandæ cuſtodiendæque more præcedentium.

Emplaſtrum divinum.

CAPUT XXV.

ACcipe lithargyri, olei communis, cuiuſque uncias octodecim, ceræ flavæ uncias octo, magnetis uncias quatuor, ammoniaci uncias tres cum drachmis tribus, bdellij uncias duas, galbani, myrrhę, cuiuſque unciam unam cum drachmis duabus; thuris unciam unam cum drachma una, maſtiches, opopanacis, ariſtolochiæ longæ, æruginis, cuiuſque unciã unã. Fiat emplaſtrum modo ſequenti.

Primò macerantur gummi, ammoniacum videlicet, bdellium, galbanum, opopanax in quantitate ſufficienti aceti, ita ut acetum ſu-

pernatet; per 24. horas, vel donec prædicta gummata ſoluta fuerint, idque ſuper cineres calidos. Deinde ex linteo colata expreſſaque ſuper foculum coquantur, ea cum ſpathula ad humiditatis conſumptionem agitando, quod intuenti conſpicuum eſt, ubi ſcilicet dicta gummata incraſſata ſunt, ad melliſque craſſitiem redacta.

Dum prædicta infuſio ſolutioque celebratur, lithargyrum præparatum ponderatur ſeparaturque in charta.

Deinde medicamenta ſequentia pulverantur, ſingulaque ſeorſum tranſmittuntur, magnes videlicet, myrrha, thus, maſtiche, ariſtolochia, ærugo, per ſetaceum traiecta. Hoc præſtito, lithargyrum continuò cum oleo in cacabo agitabitur cum ſpathula lignea, dein igne lento coquetur, ſine intermiſſione movendo ne torreatur. Poſt cera alba minutim conciſa adjicietur. Liquata cera, depoſitoque ab igne cacabo, gummata admiſcebuntur, hinc paulo poſt pulveres ariſtolochiæ, magnetis, myrrhæ, maſtiches, thuris, & denique ærugo. Omnia pene refrigerata in magdalias effingentur.

Emplaſtrum de ianua.

Capvt XXVI.

Accipe ſucci betonicæ, plantaginis, apij, cuiuſque uncias duodecim; ceræ flavæ, picis navalis, reſinæ, terebinthinæ, cuiuſque

uncias ſex. Fiat emplaſtrum ex arte.

Mittantur in cacabum ſucci & cera flava in fruſtula comminuta, reſina, pix nigra conquaſſatę. Coquantur ad ſuccorum conſumptionem. Quod manifeſtum erit, ſi aliquantulum ex fundo cum ſpathula extrahendo in ignemque projiciendo, exiguum excitet ſtrepitum. Vel ſi tantillum in marmor vel corpus aliquod politum effuſum refrigeratumque, facile ſuſtollatur, extenſumque in vola manus minime adhæreat. Tum addenda terebinthina, probe cum ſpathula agitanda, quæ leviter uno altero ve fervore bulliat. Depoſito demum ab igne cacabo refrigeratoque fingentur magdaliæ.

Modus parandi telam Gualteri.

CAPUT XXVII.

Accipe olei olivarum libram dimidiam, ceræ flavæ odoratæ uncias quatuor, lithargyri argenti præparati uncias quatuor. Sic concinnetur.

Cera minutim conciſa in cacabo cum oleo ſimul liquabitur. Liquata lithargyrum præparatum admiſcebitur, calefietque citra ebullitionem igne mediocri. Omnia, maxime lithargyrum, quod in fundum facile pręcipitatur ſine intermiſſione ſpathula ferrea agitentur, ut cum oleo & cera perfectè uniantur. Quod intra ſemihoram, vel tres horæ quadrantes abſolvi poterit. Deinde au-

gebitur ignis ut omnia bulliant, quæ picis inſtar nigreſcent, coquenturque ad emplaſtri craſſitiem, ut *cap. 34. de medicamentorum præparatione*, eſt demonſtratum. Auferatur ab igne.

In eo modicè refrigerato lintea ſicca detrita immergantur, hinc ſuper mantile aqua frigida madefactum tabulæque impoſitum extendantur, poliantur utrinque cum vitro aut rudicula cylindrica craſſiore, aqua pariter madefacta; dein commodo loco ab igne remoto ad uſus ſerventur.

Modus emplaſtrum in unguentum redigendi.

Accipe emplaſtri cuiuſvis uncias duas. Concidatur in exilia fragmenta, mittaturque in paropſidem cum olei cuiuſlibet uncia una ſuper foculum cum igne exiguo. Prædictum emplaſtrum liqueſcet abibitque in unguentum. Sic diſſoluitur emplaſtrum diachalciteos cum oleo roſato, & ſic de aliis, à quibus deſcribendis ſuperſedeo, tum ne tædio ſim; tum quia Autores de iis videri facile poſſunt.

DE AQVARVM DESTILLATIONE.

CAPVT XXVIII.

SImplicium ex quibus aquæ eliciuntur deſtillatio multis modis celebratur. Inter quas, duas duntaxat uſitatas facileſque deſcribam. Prima refrigeratorio ex ære rubro & balneo Mariæ adminiſtratur. Quæ enim

plumbeo alembico perficitur, non eſt laudanda. Deſtillatio igitur ſeu extractio aquarum ex ſimplicibus, quæ refrigeratorij ope eliciuntur, duobus celebratur modis.

Primò ſuccus herbarum elicitur, ut *cap.* 4. *tract.* 1. eſt indicatum. Sufficienti quantitate extracta, mittuntur in ſitulā ſeu vas aquariū, quinque ſex ve digitis tantū non repletum; citra tamen ullam depurationem. Deinde fornaci cum igne mediocri imponūtur, cacabuſque ſuperpoſitus aqua frigida impletur, ad refrigerandum condenſandumque ebullitionis vaporem, qui è roſtro deſtillat. Vbi autem duas tertias ſucci deſtillandi extraxeris, conquieſces, reſiduumque in ſitula contentum abjicies.

Secundò, quia nonnulla ſimplicia non admodum humida in mortario tunduntur, in ampliſſimaſque hydrias fictiles vitratas vel ſtanneas induntur, affuſa aquæ calentis aut alterius liquoris ponderati ſufficienti quantitate, ut ibi biduum vel triduum macerentur. Quibus exactis univerſa infuſio in dictum refrigeratorium effunditur, ut oſtenſum eſt; extrahunturque duæ partes aquæ immiſſæ, aliaque, ſi lubet, aqua affunditur.

Nota, quum aqua quæ in cacabo eſt ſubdito, calet, ex canaliculo qui refrigeratorij roſtro appoſitus eſt, eam eſſe vacuandam, novamque frigidam infundendam.

Aqua roſacea arte ſequenti prolicitur.

Situla vel aliud vas idoneum ad duas ter-

tias roſis pallidis recentibus eſt implendum; affundendaque aquæ calentis ſufficiens quantitas, ita ut roſæ ſex vel ſeptem horas in ea macerentur, deſtillenturque, ut eſt demonſtratum. Vbi autem duas tertias extraxeris, ut & aquam quam menſus antè fueris: refrigeratorium ab igne depones, tranſmittes, exprimes ex torculari quod in ſitula continetur. Interea tantundem roſarum recentium rurſus injicietur, deſuper affundendo prædictam colaturam & expreſſionem menſuratam, pariterque calentis aquæ quantitatem ſufficientem, procedendo ut dictum. Sicque prodibit aqua roſacea elegantiſſima & fragrantiſſima, quæ charta contecta menſem integrum inſolabitur, hinc bene obturata loco temperato ſervabitur.

Alter deſtillandi modus balneo Mariæ vel diplomate inſtituitur.

Extracti herbarum ſucci citra depurationem alembicis vitreis aut fictilibus vitratis, cum capitellis vitreis induntur, fitque deſtillatio ad aquæ ferventis vaporationem. Etiamſi ex præceptis hic deſcriptis deſtillationis modi ſatis conſpicui ſint, operæ pretium nihilo ſecius erit artifices opus exercentes obſervare, cum facilius expeditiuſque ex inſpectione, quam ex lectione ars iſthæc ingenioſa operoſaque perdiſcatur.

Nota, aquas ſic deſtillatas in fictilibus lagenis mundiſſimis, charta ſimplici contectis integrum menſem inſolandas; dein accura-

tè obturandas, & loco temperato ſervandas. Hyeme dictæ aquæ in cella vinaria reponendæ, ne congelentur.

De aqua theriacali.

CAPVT XXIX.

PRo aquis theriacalibus ex variis materiebus immodicique pretij ab Autoribus deſcriptis, theriacam aliquam optimam (qualis eſt Veneta) prætulerim, diſſolutam, ſi febris abſit, vel in aqua ſcabioſæ, cardui benedicti, & id genus aliis: vel ſi adſit febris, in aqua oxalidis, nenupharis, portulacæ, aut communi, modico limonum ſucco diluta.

Modus parandi aquam cinnamomi.

CAPVT XXX.

ACcipe cinnamomi ſelecti libram unam. Conquaſſetur macereturque 24. horas in vaſe vitreo, cum aquæ roſaceæ optimæ libris quatuor, & vini albi libra dimidia, ſuper cineres calidos, vel in loco calido, vaſe bene obturato. Dein omnia in alembicum vitreum conjiciantur, ut in balneo Mariæ deſtillentur. Prædicta aqua in lagena ex vitro denſiore probe clauſa loco idoneo ſervabitur.

Alia aqua ex cinnamomo.

CAPVT XXXI.

CAſu urgente pro aqua ex cinnamomo, cinnamomi optimi unciam dimidiam

vel drachmas ſex aſſumes, in pila conquaſſabis, in aquę communis libra una ad medietatis conſumptionem coques, colabis ad uſus opportunos.

Modus parandi vinum Hippocraticum eximium.

CAPVT XXXII.

ACcipe ſacchari optimi libram unam, cinnamomi ſelecti unciam unam, zingiberis drachmas duas. Cum vini albi aut rubelli generoſi libris tribus, ſic conficietur Hippocraticum nectar.

Saccharum minutim conciſum, cinnamomum & zingiber ſeorſum in mortario conquaſſata, in vas ſtanneum vel figlinum ſimul conjiciuntur, mox vinum affunditur: commiſcenturque omnia cum cochleari vel ſpathula. Hoc facto, dictum vas rite contegitur, reponiturque in camini angulo per noctem. Poſtero die mane quinquies ſexieſve per manicam trajicitur.

Nota, ſi limpidiſſimum Hippocraticum liquorem expetas, antequam ex manica percoletur, in eum lactis cochlear unum eſſe injiciendum.

Modus alter dictum nectar parandi.

CAPVT XXXIII.

ACcipe vini generoſi libras duas, ſacchari optimi libram ſemiſſem, cinnamomi conquaſſati

conquaſſati unciam unam, unciam dimidiam, drachmas duas, ex peculiari eorum, pro quibus paratur, guſtu. Omnia per noctē macerentur in camini angulo in vaſe fictili aut ſtanneo, linteo duplici obſtructo. Poſtridie per manicam quinquies ſexieſve trajiciantur; habebiſque Hippocraticum crajina iucundiſſimum, iniecto (ut dictum) antè colationem lacte; ad maiorem perſpicuitatem.

Modus parandi Hippocraticum aqueum.

CAPVT XXXIV.

ACcipe ſacchari optimi libram dimidiam, cinnamomi conquaſſati drachmas duas, aquæ optimæ libras quatuor. Miſceantur omnia, reponaturque vas per noctem in camini angulo. Poſtridiè mane omnia per manicam quinquies vel ſexies tranſmittantur.

Vel accipe ſacchari & aquæ quantitatem præſcriptam. Macerentur ſimul in vaſe commodo per noctem. Poſtero die mane bis terve ex manica trajiciantur. Trajecto prædictum cinnamomum conquaſſatum indito; rurſumque aquam iſtam ſaccharatam quinquies vel ſexies ex manica trajicito. Sicque habebis liquorem Hippocraticum iucundiſſimum, bilioſis convenientiſſimum, ventriculumque confortans.

DE ELECTIONE ET FACVLTATIBVS Medicamentorum ſimplicium in Medicina uſitatiſſimorum.

AD LECTOREM.

EXtremam meis Opuſculis manum cum impoſuiſſe crederem (prout primi voluminis initio teſtatus ſum) identidem plurieſque à quamplurimis non infimæ ſortis hominibus, obnixiſſime rogatus ſum, tum huius urbis incolis, aliiſque popularibus hinc inde noſtris, tum etiam extraneis, nec non etiam à Medicinæ ſtudioſis diſcipuliſque meis (ſemel enim atque iterum Medicinæ, ut vocant, curſum in Scholis noſtris publicè & ex ſuggeſtu maxima auditorum frequentia & celebritate peregi) ut de delectu medicamentorum ſimplicium, uſu frequentiore celebratorum compendiarium aliquem tractatum conſcriberem, in quo de ſena mentio fieret, eos redarguendi confutandique gratia, qui de tam ſalutari pretioſoque medicamento obloquuntur. Præterea modum domi parandi modico ſumptu, gelatinas ex carnibus, piſcibus & cardiacas in gratiam tum divitum, tum egenorum. Artem denique multigenas

confectiones accurandi. Quod altero hoc volumine eo lubentius præſtitum à nobis eſt, quo in dies innumeris gratiarum actionibus palam privatimque ob prægreſſos libellos in lucem editos cumulamur, ob innumera quæ ex illorum doctrina, methodo & uſu emolumenta dimanant.

De Prunis.

CAPVT I.

PRuna ſicca, vel acida ſunt, vel dulcia. Ex utriſque eligenda ſucculenta & ſolida, nucleo exiguo, nigricantia, non elota, non rancida, aut pulverulenta. Quod ſi alvus laxanda ſit, ſumenda ſunt pruna damaſcena, aliaque calida humida, potius quam acida: dulcia enim ventrem laxant, acida vero & acerba aſtringunt. Ex recentibus ad Diapruni laxativi aliorumque medicamentorum compoſitorum confectionem pruna damaſcena nigra aſſumentur.

Pruna humectant, refrigerant, alvum emolliunt & lubricant, maximè dulcia. Acida enim, utpote ſtyptica, ex vi quadam terrea eam conſtringunt, ut dictum.

De Tamarindis.

CAPVT II.

OPtimi tamarindi recentes eſſe debent, pingues, pulpoſi, dulcacidi, prævaleat

tamen aciditas; nigricantes, nonnihil pellucidi, tenuibus veluti filamentis nerveis contexti, grano plano & duro, pulpæ extrinſecus concolores, intrinſecus albicantes, minimè aridi, pulpa prunorum non adulterati, quod ex guſtu odoreque prunorum dignoſcitur.

Tamarindi alvum leniter ſolvunt, humores calidos bilioſoſque contemperant & leniunt, ſitimque compeſcunt.

De Myrobalanis.

CAPVT III.

Myrobalanorum quinque ſunt ſpecies; citrini, chepuli, Indi, emblici, bellerici.

Myrobalani citrini, omnino flavi, utcumque vireſcentes ſint oportet, ſolidi, ponderoſi, inter frangendum gummoſi, craſſi, cortice etiam craſſo & ſolido, nucleo perexiguo.

Ex myrobalanis chepulis optimi ſunt ſolidiores, colore fuſco rubeſcente, ponderoſi, ita ut in aquam miſſi fundum confeſtim petant. Myrobalani chepuli ad condita aliis omnibus præferuntur, magis enim ſunt pulpoſi. Vulgo ex urbe Memphitica exportantur.

Myrobalani Indi primæ bonitatis ſunt qui valde craſſi, graves, ſolidi, abſque nucleo. A quibus notis quo magis abſunt, eo deteriores.

Myrobalanorum emblicorum præſtantiſſimi ſunt craſſi, ponderoſi, pulpoſi, ſolidi, nucleo exiguo. Qui enim pulpa ſunt flaccidiore, omnium virium ſunt exortes, quales ſunt qui ex Syria advehuntur.

Bellericorum ij optimi, qui craſſi, ponderoſi, multæ pulpæ admodumque ſolidæ.

De myrobalanorum notis indicijſque diſſerentes, prçcipua alijſque fructibus communia duntaxat afferimus. Fructus enim omnes optimæ notæ ſucculenti eſſe debent, craſſi, multæ carnis, ſolidæ, compactæ, & proinde nucleo, ubi adeſſe debet, exiguo. Myrobalani enim Indi nucleo carent, ut dictum. Quoad alia vero indicia, quæ à nuclei colore figuraque deſumuntur, exigui ſunt momenti.

Myrobalanis vis ineſt valde imbecilla primam corporis regionem purgandi, idque cum aſtrictione. Quamobrem iis non utendum, niſi ubi poſt levem purgationem alvus eſt comprimenda.

De Dactylis.

CAPVT IV.

DActyli ſunt fructus palmæ in Creta & Iudæa vulgo creſcentis. Optimi ex Palæſtina afferuntur, præcipueque Hierichuntina regione. Craſſi enim ſunt, flaveſcentes, molliuſculi, rugoſi, carnis modicè compactæ, circa corticem rubeſcentis, circa

nucleum albicantis : non perforati, non carioſi : ſapore vinoſo : qui concuſſi nullum ſtrepitum edunt. Dactyli enim exiles, flaccidi, duri, excarnes, verminoſi, pediculo detracto cavi & vacui, prorſus ſunt evanidi.

Dactyli aſtrictoria facultate ſunt præditi, tantulæque caliditatis participes. Ventriculo pectorique conferunt. Verum ſunt concoctu nonnihil difficiles.

De Iuiubis.

CAPVT V.

IViubæ (quæ & zizipha dicuntur) præſtant quæ recentes, maturæ, ſaltem quæ integræ, craſſæ, oblongæ, flavæ, minime aridæ, nec rugoſæ, carne abundantes, ſucci plenæ, dulces & vinoſæ, ponderoſæ, ſapore dulci & grato, nucleo exiguo. Aridæ vero, rugoſæ, putridæ vetuſtateque nigreſcentes, pulverulentæ, fragiles excarneſque ablegari debent.

Iuiubæ adverſus ſitim, ſpirandi difficultatem, gutturis arteriæque vocalis aſperitatem apprime proſunt. Humorum enim reſpirationis organis dicatis impactorum coctioni & expectorationi, plurimiſque pulmonum atque pectoris affectibus, ab acribus præcipuè & tenuibus humoribus oriundis conducunt.

De Roſis.

CAPVT VI.

ROſæ rubeæ ſunt aſtringentes, recenteſque fere odore carent. Ex illis elicitur ſuccus ad electuarium de ſucco roſarum &c. Ex ſiccis eligendæ fragrantiores, colore eximio, minime flaccidæ, ex quibus conficitur ſyrupus roſarum ſiccarum &c.

Roſæ incarnatæ ſeu pallidæ primas inter medicamenta purgantia tenent, ex ijſque ſyrupus roſarum pallidarum, unguentum roſatum, aqua roſacea conflantur.

Roſæ plurimorum ſunt in Medicina uſuum. Ex illis enim oleum, ſyrupi tum purgans, tum alius; conſerva, mel, unguentum, oleum roſatum componuntur. Quorum omnium facultates ſuo quæque loco videantur.

De Violis.

CAPVT VII.

NIhil de violarum delectu dicam, ex quibus ſyrupus violatus, conſerva, plurimaque alia lippis atque tonſoribus nota conficiuntur, de ijſque iam à nobis actum eſt in eo libello, cui titulus eſt *Medicus officioſus & domeſticus, tractatu 2.*

Violæ Martiæ recentes frigidæ ſunt & humidæ, unde ſomnum conciliant, dolores à cauſa calida mitigant, inflammationes extin-

guunt, bilem flavam purgant, æſtum temperant, gutturis pectoriſque aſperitates leniunt, præ cæteriſque mirificè lateris pulmonumque doloribus atque inflammationibus opitulantur, ſitimque ſedant.

Violæ ſiccæ non perinde refrigerant humectantve: ſed hepar deobſtruunt, ictero medentur, inflammationes mitigant: pulveratæ drachmæque unius pondere paulo ante cibum, ex piſorum iuſculo mediocriter coctoalvum blandè laxant.

De Caſſia.

CAPVT VIII.

CAſſia optima quæ recens, quæ concuſſa nullum edit ſtrepitum, cuius fiſtula longa, modicè craſſa, extrinſecus nitida pellucidaque, medulla pinguiori, nigra, ſubdulci, laudabilis conſiſtentiæ, hoc eſt nec plus æquo humidioris, nec ſiccioris.

Caſſia primam corporis regionem reneſque blande expurgat, bilis æſtum temperat, gutturis, pulmonum, pectoriſque inflammationibus confert, illaſque partes leniendo ſitim demulcet.

De Rhabarbaro.

CAPVT IX.

RHabarbarum primæ notæ foris colore rubro nigreſcente, intus nucem moſ-

chatam referens , ponderoſum , pro illius ſubſtantiæ ratione:maceratum liquorem flavo colore inficiens & velut ſaturans.

Rhabarbarum obſtructiones tollit , clementer bilem flavam , pituitamque educit, eam potiſſimum quæ in ventriculo atque hepate continetur. Vnde fit ut ictero , hydropi , lienis tumori , febribus putridis ac longis , pungentibuſque ilium doloribus medeatur.

De Agarico.

CAPVT X.

AGaricus commendatur qui albus , levis , friabilis , ſaporis primum dulcis , dein amari.

Agaricus calidus eſt primo gradu , ſiccus ſecundo. Choleram ſeu bilem flavam & atram expurgat , ſed maximè & primariò pituitam. Infenſus autem eſt ventriculo , nauſeam & vomitum inducens , ingratoque amarore os eius ſuperius vellicat(ſi per ſe in ſubſtantiaque ſumatur.) Agaricus trochiſcatus tum pilulas ingreditur, tum in conveniente aliquo liquore infuſus minutimque cum zingibere contuſo confractus vim habet urinam , menſes ciendi , lumbricos necandi &c.

De Scammonio.

CAPVT XI.

SCammonium laudabile perſpicuum eſt nitidumque , ſpongioſum , non admo-

dum ponderoſum, tenerũ, friabile, pulveratuque facile, linguam leviter adurens; illique impoſitum, vel aliquo liquore madefactum, inſtar lactis, ſtatim albeſcit, boni nativique odoris, non autem moleſti & ingrati. Scammonium quod ex Syria & Iudæa affertur, quod ſcilicet gravius compactiuſque eſt, reprobari debet. Meſue tamen ſcammonium Antiochenum multum commendat. Verum ſi guſtatum linguam adurat, indicium eſt certiſſimum ſucco tithymali lacteſcente adulteratum eſſe.

Scammonium catharticum eſt vehementer calidum violentiſſimumque, ideoque admodum periculoſum, niſi iuſta doſi, tempore & loco opportunis, eoque modo quo à perito fidoque Medico preſcribi debet, adminiſtretur. Medicamentum enim eſt naturæ valde adverſum, tum ob acrimoniam vellicationemque, tum ob malignitatem, qua tota ſubſtantia hepati, cordi, ventriculo infenſum eſt.

De Aloë.

Capvt XII.

PRæferenda eſt pinguis, ſincera, omnis ſpurcitiei expers, arenæ potiſſimum lapillorumq. flaveſcentium, friabilis, liquatu facilis, admodum amara, concretaque ad inſtar carnis ſeu parenchymatis hepatis. Aloë enim nigra queque ægrè diſſolvitur, omninq

improbanda. Aloë duplex eſt, ſocotrina, hepatica nuncupata, & caballina.

Aloë ſocotrina ſic indigitata eſt, quia ex Inſula Socotora prope Ormus defertur. Dicitur etiam hepatica, quia hepar exſiccatum refert.

Aloë caballina ſordibus ſcatet, eamque veterinarij equorum purgationi adhibent, indeq; caballinæ nomenclaturam ſortita eſt.

Aloë ventriculum inteſtinaque ſatis leviter purgat. Sed cum ſit calida ſicca, his qualitatibus intemperato hepati infenſa eſt, ex Galeni recentiorumque Medicorum auctoritate.

De Polypodio.

CAPVT XIII.

POlypodium laudabile recens ſit oportet, natum ex quercubus alijſve arboribus glandiferis ſolidioribus, nodis pluribus interſtinctum, nigricans, extra rubeſcens, intus vireſcens, ſapore primum ſubdulci, cum aliqua aſperitate, tandemque nonnihil amaro, cum levi odore aromatico.

Polypodium catharticum eſt valde benignum , lienis affectibus præcipuè accommodum.

De Sena.

CAPVT XIV.

SEna optima ſiliquas habet ex nigro vireſcentes, nonnihil amaras, cum levi aſtri-

ctione, ante collectionem maturæ, recentes, ſemine intus craſſiuſculo compreſſoque. Omnium peſſimæ albeſcentes, decerptæque ante abſolutam maturitatem. Siliquarum penuria folliculis utimur, modo pleni viridesque ſint, minimè albeſcentes & exiles; odore vtcunque grato dum olfiunt, ſive in acervo, ſive manu ventilati.

Folliculi in acutum deſinentes primas tenent, vocanturque ſenæ Orientalis folliculi. Scapi feſtucæque ventri laxando ſunt inertes: eam ob rem paſſim à Medicis præſcribitur ſena à ſcapis, feſtucis, foliiſque vitiatis purgata.

Inter omnia medicamenta purgantia prima laus debetur ſenæ, nullumque omnino eſt, quod æque blande primam ſecundamque corporis regionem expurget, ventriculum, hepar, lienem, cerebrum roborando; ſenſus acuit & exhilarat, iuvenilemque ætatem veluti innovat, ſenectutem prorogat, plurimiſque aliis commodis tempeſtive prudenterque utentes afficit.

De Turbith.

CAPVT XV.

TVrbith eligendum cortice foris extuberanti, coloris cinerei, læve, intus vacuum cavumque inſtar arundinis, fragile, ſeu non ægrè frangibile, recens, gummoſum. Ex ſe quidem non eſt gummoſum, ſed

arte & mangonio. Indis enim cum ſit exploratum turbith gummi expers à nobis vilipendi, ſcapum ſeu caulem contorquent, aut pluribus in locis incidunt, ut ſuccus erumpat concreſcatque in ſuperficie. Quo facto poſt aliquot dies decerpunt, reponuntque ut poſtea divendant.

Turbith intus nigricans, perforatum & carioſum prorſus eliminandum.

Turbith craſſam viſcidamque ventriculi, pectoris, nervorum, articulorum, partiumque diſtantiſſimarum pituitam expurgat. Verum lentè id agit, ventriculumque perturbat & ſubvertit, quamobrem zingibere corrigi debet.

De Hermodactylis.

Capvt XVI.

Hermodactyli commendantur qui candidi, craſſi, pleni, ponderoſi, minime carioſi.

Hermodactyli vehementiſſime & cum torminibus purgant. Præterea excrementitia humiditate abundant flatulentaque ventriculo infenſa, unde utplurimum vomitus conſequitur. Quæ vis inimica zingibere corrigenda.

Hermodactyli quia craſſam articulorum expurgant pituitam, ideo articularibus conducunt affectibus.

De Mechoacan.

Capvt XVII.

RAdix Mechoacan & bryoniæ, colore ſunt pene ſimiles, ſed ſapore multum abſimiles. Radix enim bryoniæ ſeu vireſcens, ſeu arida, præamara eſt. Radix vero Mechoacan ſuavis, inſipida omniſq; acrimoniæ expers eſt. Ad nos radix hæc in taleolas conſciſſa convehitur. Eligatur autem recens & albicans. Admodum candida, aut nigra, putrida, carioſaq́ flocci facienda.

Radix Mechoacan valde benignum eſt catharticum, minimè ingratum, nulla qualitate ſenſibili moleſtum: quod omni hominum generi, omni ætati, iis maximè qui ab aliis aſſuetiſque medicamentis abhorrent, indifferenter exhiberi poteſt.

Præ cæteris aqueis humoribus ſeroſiſq; evacuandis cõducit, hepatis lieniſq; obſtructionibus tollendis, unde ictero, cephalææ ſeu capitis dolori antiquo, ſcrophulis, epilepſiæ, arthritidi, colico dolori tũ flatuoſo, tum humorali, ſpirandique difficultati auxiliatur.

De Ialappa.

Capvt XVIII.

IN noſtras regiones etiam comportatur radix quædam in taleolas diſpertita, nomine *jalappa*, adeo radici Mechoacan ſimilis,

tur primo intuitu eadem videatur: craſſitie enim, coloreque admodum conveniunt. Ialappa tamen colore eſt obſcuriore, lineiſque circularibus in orbiculorum ſeu taleolarum ſummo ſignata. Aliqui arbitrantur jalappam eſſe ſcammonij radicem.

Ialappa ijſdem eſt facultatibus ac Mechoacan, ſed aliquanto calidior vehementiorque eſt.

De Colocynthide.

CAPVT XIX.

COlocynthis cucurbitæ ſylveſtris fructus eſt. Æſtimatur craſſa, rotunda, pomi mediocris craſſitiei analoga (ideo pomũ nuncupatur) maturitate exacta, guſtu præamara, poroſa, ſpongioſa, & proinde levis. Colocynthis alba continuò levis eſt, vocaturque femina.

Colocynthis catharticum eſt tertio gradu calidum, violentum & malignum, humores noxios è longinquioribus proliciens partibus, potiſſimum è capite. Eo autem nunquam utendum, niſi cum maxima cautela & conſilio.

De Saccharo.

CAPVT XX.

SAccharum illud optimum quod durum, compactum, ligni inſtar ſonitum edens, ubi turbinatæ ex eo metæ, ſeu ut vulgo vo-

cant, panes adinvicem colliduntur; leve tamen, ob ſiccitatem, prędulce, apprimè album niviſq; modo tralucens, nec facile friabile.

Saccharum alvum lenit, ventriculo familiare eſt, deterget, reſolvit, febricitantium linguam palatumque lenit, verum dentes nigrefacit, frequentiorique uſu manifeſtiſſime calefacit.

De ſacchâro rubro, vulgo Caſſonada.

CAPVT XXI.

CAſſonada quo candidior, eo melior, quæ ſiccior, dulcis, omnis improbi ſaporis, ſorditiei, miſcellæque alienæ, ligni, aceris, muſcarum &c. expers.

Caſſonada bonitate virtuteque ſaccharo inferior aliquanto eſt, eiuſque vicem penuriamve tantummodo ſupplere debet.

De Manna.

CAPVT XXII.

ELigendum valde album, recens, dulce, mundum, ſincerum, minimè ſordidum, collectum ex plantis fragrantibus, hominique minimè infenſis, quale eſt quod excerpitur ex larice, quæ nihilominus hac tempeſtate magnopere ęſtimatur. Manna in annum ſervari poteſt. Nullum fere aliud manna in uſum venit præter granuloſum. Omnium peſſimum colore eſt fuſco, ſordibus ſcatens, vetuſtum,

vetuſtum, adulteratum ex ſaccharo ſenæque ſiliquis. Verum artificium pervium eſt. Manna enim hac arte alteratum molliuſculum evadit, temporiſque tractu colliqueſcit.

Manna temperatum eſt, aut aliquantum calidiuſculum eſt, unde gulam ventriculumque lenit, ſitim mitigat, bilem flavam purgat. Aliis valentioribus purgantibus admixtum eorum actionem promovet, quia ſapore dulci quo excellit, ea naturæ magis amica efficit. Idcirco Galenus iubet, ut ſcammonio adiungatur. Quod Medici recentiores non probare modo, ſed aliis etiam in caſibus, ut in turbith, colocynthide &c. æmulari debent.

Manna Calabrinum cuivis alteri præferendum.

De Melle.

CAPVT XXIII.

LAudatur mel flavum, purum, pellucidum, odore, ſapore iucundum, in fila longiora ductile ubi digitis tangitur, vel portio aliqua ex cochleari vel ſpathula ſuſtollitur. His prærogativis ornatum paucam ſpumam inter coquendum eructat. Mel album nihilo ſecius minime improbandum, modo deſcriptis inſigniatur dotibus; eiuſmodi eſt Hiſpanicum & Narbonenſe, quod aliis omnibus pręcellit. Durum compactumque liquidiori præſtat, quod alterius liquoris admixtione vitiatur. Mel vernum longè præſtantius eſt.

Mel alvum lubricat, nec ventriculo infenſum eſt: veſicæ renumque affectibus conducit, maximeque detergenti facultate pollet.

De Myrrha.

Caput XXIV.

Myrrha commendatur recens, leuis, concolor: quæ fracta venas quaſdam albicantes unguibus ſimiles, læves, in granula concretas edit: ſapore amara, acris & aromatica. Eximia præ cæteris eſt Troglodytica nuncupata, quippe admodum vireſcens, perſpicua, pellucida, guſtu mordicans, grati odoris: minime adulterata, ſincera. Myrrha quæ exilis, quæque contrectata molleſcit, bdellij modo, ſecundum bonitatis gradum obtinet: odore tamen vehementiore pręcedentem exuperat. Nigricans piciſque colorem affectans, gravis, ſicca, minime oleaginea, rancida penitus ableganda.

Myrrha calefacit, exſiccat, conſtringit, conſolidat, aperit: utero obſtructo, tuſſi veteri, ſpirandi difficultati à craſſo præſertim phlegmate opitulatur.

De Camphora.

Caput XXV.

Optima Caphura ſeu Camphora candida eſt, pura, ſplendens, tralucida, odore gravi, quæ pani calenti impoſita madeſ-

cit. (Caphura enim impura adulterataque ſiccеſcit :) Craſſiuſcula ; nigricans, ligneis ſchidiis infecta vilior longe eſt : inter lini vel pſyllij ſemen, vel in pipere ad cuſtodiam reconditur, ne ſcilicet aëri expoſitæ vis exhalet aut evaneſcat.

Camphora temperamento eſt admodum vario atque ambiguo, variorum tum caliditatis, tum frigiditatis graduum ratione ex partium heterogenearum miſcella. Idcirco nonnulli calidam in tertio gradu arbitrantur. Alij frigidam affirmant. Nec rationibus pars utraque deſtituitur, quas brevitatis ergò prętermitto: hoc duntaxat moneo, quamplurimis frigidis calidiſque conducere affectibus, cum ſit qualitatis mixtæ, quæ ſcilicet odore vehementi partiumque tenuitate calorem; reliquis qualitatibus frigiditatem declaret.

De Maſtiche.

CAPVT XXVI.

MAſtiche quæ legitima, vermiculorum illorum qui noctu ſplendeſcunt modo relucere debet, & albedine ceram Tuſcam ęmulari, quæ eſt odore grato & friabilis. Vireſcens inferioris multo eſt pretij.

Ad plures maſtiche uſus adhibetur, ſed maximè ad ventriculi affectus: ſumpta enim illius dolores mitigat, faſtidium, nauſeam compeſcit, illius vim coctricem iuvat, ſanguinem ſpuentibus tuſſique veteri mede-

tur: ſuavem conciliat halitum, blandè cerebrum expurgat.

De Opio & Meconio.

Caput XXVII.

Optimum opium ponderoſum eſt, ſolidum, amarum, ſumptumque ſoporem inducens, quod aqua facile liqueſcit; albicans & læve, minimè aſperum, aut grumis inæqualibus refertum: percolatum ceræ modo non adhæreſcens, quod ellychnio affuſum ad ſolem liquatum, nigricantem flammam non emittit, extinctóque ſuus odor non deperit.

Opium lacryma eſt menſe Maio ex papaveris capitibus inciſis ſtillans.

Meconium verò nihil aliud eſt præter ſuccum menſe etiam Maio ex foliis ſcapiſque papaveris nigri expreſſum concretumque. Opium quo hac tempeſtate utimur, Meconium potius eſt, quam verum opium: ideoque Meconium nigrius eſt, ſordidum, foliis ex quibus expreſſione vel coctione extractum eſt, refertum.

Opium & Meconium pro eodem hodie obtruduntur, parumque viribus diſcrepant, cum ſint eiuſdem plantæ partes diverſæ ſoboleſque: quin etiam quod pro opio hodie nunc temporis ab inſtitoribus venditatur, Meconium eſt, idque valde impurum. Vtrúque facultate pollet narcotica, gravi & ve-

hementi, quæ tamen ſuis non caret uſibus, ſi rectè apparetur, maturoque peritioris Medici conſilio adminiſtretur; ſomnum enim inducit, acerbos dolores mitigat, fluxiones compeſcit.

De Caſtoreo.

CAPVT XXVIII.

CAſtoreum teſticuli ſunt caſtoris ſeu fibri. Commendandi qui velut gemini, hoc eſt ab ortu coniuncti, intus liquore ad ceram vel mel accedente oppleti, fragili, odore gravi, fœtido, acuto, à natura pluribus tunicis conveſtito.

Caſtoreum medicamentum calidiſſimum eſt, quod ſternutamentum ciet, doſi legitima muliebres purgationes, fœtum ſecundinaſque expellit, flatus diſſipat, ſingultum, ventris tormina compeſcit.

De Terebinthina.

CAPVT XXIX.

OPtima eſt quę alba vel ad cęruleum ſeu vitreum colorem vergens; perſpicua, odorata terebinthum redolens, guſtu ſubamara, palatum gulamque vellicans, quibus potiſſimum dotibus quæ ex Chio inſula advehitur, præpollet.

Reſinarum omnium terebinthina præſtantiſſima ſuaviſſimaque eſt, uſitatum vulnerum balſamum. Modicè calfacit, emollit,

deterget, renes purgat, urinam movet, ſalutareque admodum medicamentum eſt; eiuſq; virtutis teſtes locupletes eſſe queant, qui à morſibus venereis latrantibuſque ab inguine monſtris impetiti ſunt.

De Liquiritia.

Capvt XXX.

Liquiritia ſeu glycyrrhiza optima foris eſt colore buxeo, ligno flexili, ægrè fragili, intus admodum flavo aut croceo colore; quæ manſa ſitim ſedat, guſtu ſubaſtringens, licet dulcis; ſunt qui exiſtiment, nigricantem & flexilem eſſe commendabiliorem illa quæ coloris eſt buxei, & fragili. Improbanda quæ intus albicat aut nigricat, ſucci expers, vetuſta, quæ orbiculatim frangitur, napi aut raphani modo, quæque inter frangendum pulverulenta eſt.

Liquiritia aſperam arteriam lenit, pectoris, ventriculi, hepatis ardores temperat, renum dolores mulcet, ſitim reſtinguit.

De *ſucco Liquiritiæ, eiuſque extrahendi modo.*

Capvt XXXI.

Glycyrrhizæ ſuccus qui ex Creta affertur, omniũ eſt præſtantiſſimus: prędulcis enim eſt, recens, molliuſculus, viſcidus, nigerrimus, inter frangendum pellucens, linguę applicitus aliquanto poſt colliqueſcens.

Hoc autem extrahitur modo. Menſe Iulio

glycyrrhizæ radices ſumuntur, eliguntur recentiſſimæ humidiſſimæque: quæ probè purgatæ in pila accuratè teruntur, dein in cacabo aquę incoquuntur dum hæc craſſeſcere incipiat. Colantur, exprimuntur ex tela fortiori per torcular: expreſſus ſuccus inſolatur, vel igni ad exſiccandum exponitur.

Liquiritiæ ſuccus iiſdem viribus pollet ac baſis unde extrahitur, eminentiori intenſiorique tamen gradu.

Hæc breviter compendioque de Medicamentorum in operibus medicis frequentatiſsimorum electione & viribus deſcripta pro opere & tempore ſufficiant. Qui plura volet, Sylvium alioſque adeat, qui de hoc argumento prolixiſsime egerunt.

TRACTATVS DE SENA.

Planta inter omnes nobiliſſima & ſaluberrima.

QVia nullum hodie purgans medicamentum ſimplex tam frequens habetur in ore & opere; non dicam univerſo Medicorum ordini, ſed etiam omni fere populo, quam ſena: idcirco pretium operæ facturum me putavi, ſi illius hiſtoriam, uſum, facultates & præſtantiſſima auxilia à Græcis Medicis, Arabibus & Latinis fideliter accepta, & hactenus magno mortalium commodo probata, hic, pro mea tenuitate, paucis per-

ſtringerem. In eorum maxime gratiam, qui vel Medicinæ non ſunt initiati, vel aliјs ſtudiјs & occupationibus ita ſunt diſtracti, ut Medicorum libros eis legere non liceat.

Quibus nominibus vocetur ſena apud varias gentes.

CAPVT I.

PLanta, Græcorum Medicis iunioribus (nam antiquiores eam ignorarunt) σὴνα, ut etiam Latinis nuncupata, vel ut Hermolao placet ſenna, Gallis *Sené*, Germanis *Senet*, Hiſpanis *ſen de Alexandria*, Italis *Sena*; Africanis, Arabibus ac Mauritanis Medicis *Sené*. Perſis, teſte Damaſceno Meſue, *Abalzemer* patrio vocatur nomine.

Senæ deſcriptio, pictura & delineatio.

CAPVT II.

SEna herba eſt foliis conſtans glycyrrhizę, ſubpinguibus & craſsis, caule cubitali, à quo flexiles lori modo exeunt ramuli. Flores illi adſunt aurei veluti braſsicæ, purpureis venulis intercurſantibus: quibus falcati ſuccedunt folliculi, tenui pediculo è ramulis pendentes: adeoque natura compreſsi, ut inferior membrana ſuperiori adhæreat. Matureſcentes impetu ventorum facile deturbantur, contento intus ſemine, quod ex nigro ſubvireſcit & uvarum vinaceis uſque adeo ſimile habetur, ut non facile alterum ab altero, prima oculorum obſervatione diſtingui poſsit. Serapio Arabs Medicus, lunatas ſili-

quas & oblongas illi aſcribit, in quibus ſemina per ordinẽ digeſta clauduntur, & ab opilionibus, impinguandis ovibus ubi deciderunt, diligenter legũtur. Planta hæc frigoris ſummè eſt impatiens, unde Maio menſe debet ſeri: nec ultra Autumnum viget. Prius ſata facilè perit, ſerius hyemem non ſuſtinet.

Senam non eſſe eandem cum Colutea, & de utriuſque diſcrimine & pictura.

CAPVT III.

FAlluntur qui arborem eam quam Theophraſtus Coluteam appellat, ſenam eſſe ob id arbitrantur, quod folliculos habeat ſaginandis ovibus à paſtoribus ſumme expetitos, ut de lunatis ſiliquis ſenæ, paulo ante ſcripſiſſe diximus Serapionem: Verum id diſcriminis inter utramque intercedit, quod Colutea vocata, arbor ſit & non herba. Cuius deſcriptionem, qualem ex ipſa arbore mihi licuit in quodam horto amœniſſimo excipere, hic proponere non gravabor. Itaque Colutea arbor eſt, in hoc Pariſienſi agro, ut etiam in aliis frequens: De cuius ſtipite prodeunt rami quamplurimi ſurculos admodum tenues ac flexiles hinc inde ſpargentes, è quibus exeunt folia fœnogræco vel glycyrrhizæ non multũ diſſimilia, æquali vtrinque ſerie, & numero (ubique fere undenario) perbellè diſcreta, ſed ſub autumnum flaveſcentia, levique ventorum

agitatu vel aliter cum ſuis ſurculis decidua. Ex eorum alis, maximè ad ramorum cacumina, ſuo tempore emergunt virgulæ quædam, agnata dicas, foliis ubique viduæ: quæ ſumma & extrema ſui parte, flavos & aureos diffundunt flores: ſingulos alicubi, binos alibi, ternos, quaternos & quinos vel plurimos ſenos glomeratim. Qui geniſtæ modo, in faculæ vineaticæ & lunulæ formam paulatim deſinentes, totidem veſicularum, quot illi fuerunt, rudimenta exprimunt. Quæ quidem veſiculæ, ex pediculo admodum fragili, ſigillatim pendulæ, in ventrem & carinatum gibbum pedetentim excreſcunt: viridi primum & herbaceo colore; tum demum ſubrubeſcente & rufo. In iis pars carinata, gibba & convexa, nervo ceu ſepto quodam oblongo & veluti diaphragmate, in duas partes dirimitur, æquè ac ſima & concava: re vera peram paſtoralem vel piſcatoriam naviculam eſſe dicas, ſeſe hinc inde proferentibus à cauda & capite, ceu à prora & puppi, quibuſdam appendiculis, quæ ligamentorum vicem ac modulum præ ſe ferunt. Dictæ veſiculæ, vel, ſi mavis, utriculi & folliculi creſcentes, uſque adeo diſtenduntur & pellucent, ut immiſſo flatu, quis factum fuiſſe non temere ſibi perſuadeat: cum tamen natura, non arte id fieri certo conſtet, ſpiritumque diſtendentem ibi ineſſe palam arguat crepitus erumpens, ubi pedibus vel manibus, aut aliter, inſtar veſi-

cularum in piſcibus premuntur. Membranei huiuſmodi folliculi tandem flacceſcunt, ſemina includentes, ad rectam lineam miro ordine utrinque digeſta, parva & ubi maturuerint atra ac rotunda, lentis effigie. Sed in Coluteæ pictura & deſcriptione verſatum ſatis.

Quod ad plantam ſenæ attinet, non habeo quod in pręſentiarum de illius hiſtoria & delineatione aliud proferam, quam quod paulo antè ex Andrea Matthiolo dictum fuit. Nam hactenus vivam & in ſua radice vigentem herbam videre mihi non licuit. Vt ut fuerit, in eo diſcrepat ſena à Colutea, quod preſſis & lunatis, folliculis ſiliquetur, qui nec turgent, nec diſtenduntur ac pellucent, ut in Colutea: & ſemen, ut ſcripſimus, includunt, uvarum vinaceis & granulis ſane quàm ſimile. Quibus addes, quod ſena paucorum menſium eſt herba: Colutea vero multorum annorum arbor, ſemine & ovillo fimo præcipuè naſcens, ut tradit Theophraſtus: quo etiam autore, ſeri debet ſub Arcturi occaſum præmacerato ſemine, & cum in aqua pullulare cœperit. Cæterum etſi Colutea Alexandri Magni ætate non temerè alibi quam in Lipara naſcebatur, iam diu tamen in Gallia multis ut diximus locis viget, ac nomine *Baguenaudier* omnibus innoteſcit. Errant itaque meo iudicio, qui ei facultates omnes innoxiè tribuunt, quas una ſena ſibi peculiariter vendicat.

Nam præterquam quod vomitiones, non ſecus quam geniſtæ ſemen, promovet; Colutea etiam ventriculo ſummum negotium faceſſit, & tormina multa excitat: necnon flatus & inteſtinorum rugitus: quorum omnium expers eſt ſena, ut paulo poſt oſtendemus.

Quibus partibus ſua plantæ ſit præſtantior, efficacior, & purgantior ſena.

CAPVT IV.

SCribit Ioannes Meſues Damaſcenus, in Arabicorum Medicorum collegio ſummus & celebris, ſenam folliculo quam foliis efficaciorem eſſe, præſertim ſi is ex viridi nigricet, ſit modicè amarus, ſubaſtringens, recens & ſemen continens amplum ac preſſum, nam vetuſtate exanimatur. Qui ſubalbidus eſt folliculus & imperfectus, non probatur: folia viridia meliora ſubalbidis, & craſſa tenuibus, ſurculi vero inutiles. Hactenus Meſues. Qui, ut audiviſtis, ſenæ folliculos in dejicienda alvo foliis longè efficaciores ac præſtantiores facit: reclamante, non dicam Manardo Ferrarienſi, ſed etiam diuturna & aſſidua Medicorum experientia: etſi Braſſavolus, qui Meſuem tueri videtur, contrarium ſentiat. Actuarius ſiliquoſo fructu, à Barbaris vocato, uti videtur. Andreas Matthiolus ſuis in Dioſcoridem doctiſſimis Commentariis, hanc controverſiam, ſane

quàm rectè, mea ſententia, ad hunc modum componere ſatagit: Sciendum, inquit, quod ſenæ folliculi, qui ſiccati aſſeruantur, duorum ſunt generum. Vnum per ſe caducum, & in ſua planta arefactum, è quo ſemen eximunt nigrum & prorſus evanidum: Huic nullas vel ſaltem parvas facultates tribuunt. Alterum ante maturitatem demetitur, craſſum, ponderoſum & ſucco prægnans: Quod tegetibus expanſum, in umbra venundandum exſiccatur. Huic, inquit Matthiolus, ſicuti millies periculum fecimus, non minor vis deiectoria ineſt, quam foliis. De eo itaque ſenſiſſe videtur Meſues. Cui de experimento ſubſcribit idem Matthiolus, affirmans ſe aliquando integrum ſenæ campum ſeviſſe (quales in Hetruria, & preſertim in Florentino agro quamplurimi viſuntur) ut illius folliculos virentes & ſucci plenos decerperet: mox ſiccatos experiretur: num eadem vis eis ineſſet quàm foliis: quod tandem ita eſſe facile agnovit. Qui itaque folliculis commodè & ſalubriter uti voluerint, Matthioli exemplo, ſenam ſerant, ut illos & optimos, & recentes in manu habeant, vel ſaltem probatiſſimos emant, ſi tamen eiuſmodi reperiri poterunt: ſin minus, foliis utantur ſelectis, ut paſſim fieri ſolet. Nam hodie nullum ferè preſcribitur purgans medicamentum, quod illorum miſturam non admittat. Non temerè itaque Manardus ſenæ folia, folliculis caducis & arefactis pur-

gantiora eſſe ſuſtinuit. Ioannes Fernelius in omni parte Medicinæ, citra controverſiam, ſummus, Meſuem & Arabes ſequutus, ſenæ folliculos foliis anteponit. Cui Iacobus Sylvius ſane quam libenter ſubſcribit. Vtcumque fuerit, nam unguem non verterim, qui folliculis uti volet, quales ante ſcriptum fuit, ſibi comparet: cui vero folia magis arridebunt, recentia & ampla ſeligat, à quiſquiliis, paleaceis ſordibus & ſurculis, quibus ſcatet diligenter repurgata: in quo Pharmacopœi plerique oſcitanter, ne dicam turpiter, peccare mihi videntur, dum indiſcriminatim omnia, vel coquendo, vel macerando confundunt.

Senæ bonitas, electio, & præſtantia.

CAPVT V.

QVod attinet ad bonitatem & excellentiam ſenæ, ea præſtare fertur quæ ex Alexandria Ægypti, vel Syria adfertur. Hanc enim ſummis laudibus tam Latini, quam Græci Medici iuniores efferunt. Iacobus Sylvius, Indicam & Ægyptiam valentiorem eſſe ſcribit parte media, quam ſit Appula & Liguſtica: & rurſus poſtremam noſtrate Colutea; quæ ut diximus, falſo & perperam pro legitima ſena à multis uſurpatur. Vtra vero præſtantiora ſint, folia an folliculi, paulo antè diſputatum eſt.

Quo pondere & modo exhibeatur ſena, Arabicis, Græcis, ac Latinis Medicis.

CAPVT VI.

SErapio ſenæ tritæ ſeu pulveratæ drachmam unam, coctæ vero ſemunciam, vel drachmas quinque imperat. Meſues infundit ab aureis tribus, hoc eſt à ſemuncia vel drachmis quatuor cum ſemiſſe, ad unciam unam. Ex Græcis unus Actuarius, pulveris exhibet drachmam unam: in decocto verò ſemunciam. Ioannes Fernelius dat pulveris ad drachmas duas, decocti à drachmis tribus ad drachmas ſex: diluti verò ab uncia dimidia ad unciam unam. Quæ omnia ad ſumentium naturam & medicandorum vires, ætatem, corporis habitum, ſexum & alios ſcopos, prudenter ſunt referenda & coaptanda.

Facultates & probata ſenæ præſidia, ex Græcis Medicis.

CAPVT VII.

ACtuarius, qui ſolus inter Græcos Medicos, quantum extat, ſenæ vires deſcripſit, memoriæ mandavit illam & bilem, & pituitam, denarij ponduſculo dejicere, abſque ulla corporis & facultatum eius noxa & moleſtia: ſecundum hos humores, retorridam atramque bilem, etiam modeſtiſſimè

purgat, & illarum ſuffuſiones ex gallinaceo iure clementer expellit. Inſuper vetuſto capitis dolori, ſcabiei, comitialibus & impetigini ſuccurrit, ſed modicè fervefactæ ſenæ iuſculum potius quam tritæ farina propinatur: internas etiam obſtructiones reſerat.

Facultates & auxilia ſenæ, ex Arabibus Medicis.

Caput VIII.

Ioannes Meſues Damaſcenus, de ſenæ facultatibus & preſidiis ad hunc ſcribit modum. Sena terget, expurgat & digerit: ob id melancholiam & bilem uſtam à cerebro, ſenſoriis organis, pulmone, corde, hepate & liene dejicit. Proinde morbis dictarum partium ab huiuſmodi humore proficiſcentibus ſuccurrit, ut melancholicis febribus & antiquis. Gaudium gignit, ſublato humore abſque cauſa triſtante, & floridum corpus efficit, obſtructioneſque viſcerum aperit. Decoctum foliorum eius & chamæmeli, nervos ac cerebrum lotione roborat. Eadem quoque ſena, modo quovis uſurpata, viſum & auditum firmat. Cuius purgatio ſi tarda fuerit & imbecilla, miſtis acribus celerabitur: ut zingibere, ſale gemmeo, ſale Indo & ſimilibus. Ne vero ſtomachum lædat, cardiaca & ſtomachica ei ſunt miſcenda, & largo pondere ex iure galli, gallinæ, vel aliarum carnium coquenda, ut citra moleſtiam

purget:

purget: vel ſero lactis infundetur cum ſpica, deinde parumper fervebit. Aut pulvis foliorum eius ex lacte dulci ſumetur. Sunt qui decocto eius cum prunis, & ſpica feliciter purgent. Cæterum mediocrem ſuſtinet coctionem. Hactenus Meſues.

Serapio Arabum Medicus, hæc de facultatibus ſenæ poſteritatis memoriæ reliquit. Sena mirifice prodeſt delirio, amentiæ, ſciſſuris totius corporis, reſolutioni nervorum, phthiriaſi, cephalalgiæ, ſcabiei, puſtulis, pruritui & epilepſiæ. Cor etiam roborat, modo iis commiſceatur medicamentis, quæ ipſum maxime confirmant.

Quibus ſuccurrat morbis ſena, & quæ præſtet auxilia hominibus, ex Latinis Medicis.

CAPVT IX.

IOannes Fernelius ſenã & eius auxilia his commendat verbis. Sena melancholiam retorridam, nec non bilem, & craſſam pituitam commodiſſime purgat: non ſtatim è diſtantioribus locis, ſed præcipuè è liene; deinde etiam ex aliis viſceribus, ex hypochõdriis & meſenterio: in quibus eſt omnis eluviei ſentina. Ex iis enim ſedibus vix aliud quidquam æque validè corruptos humores prolicit, aut obduratos tumores evacuat, aut in tenues venas ſubiens, veteres earum obſtructiones expedit: neque tamen vicinas hydropicorum aquas detrahere poteſt. Diu-

turnorum atque lentorum morborum, quos viſcerum impuritas, aut vetus obſtructio genuit, ſingulare eſt præſidium: ut lentarum veterumque febrium, melancholiæ, epilepſiæ, ſcabiei, impetiginis, vitiliginis, elephantiaſis, & omnis denique impuritatis. Senſus pariter exacuit, cor exhilarat, torſionibus ſæpe moleſta: non quod flatulenta ſit, ſed quod firmiter hęrentes humores, & plerumque acres, nequeant ſine ſenſu doloris avelli. Nunquam tamen deprehenſum eſt, vel inteſtina corradere, vel ſanguinem proritare: blandè alioqui, ſed tamen lentè purgans: nulla qualitate infenſa, niſi quod ventriculo aliquantum gravis: pueris ac ſenibus utilis, neque pręgnantibus adverſa. Permiſcenda ei ſunt quæ ventriculum roborent, ſimulque tardiorem vim extimulent: cuiuſmodi ſunt zingiber, cinnamomum aut ſpica: & quæ leniendo ſine torſionibus, facile deducant. Qualia ſunt iura pinguia, pruna, iuiubæ, uvæ paſſæ, viola, althæa, polypodium: & qui ex his fiunt ſyrupi.

Iacobus Sylvius de ſenæ auxiliis in hunc ſcribit modum. Sena folliculis latis, ſed falcatis, & in his ſemine, utilior purgando humori melancholico & morbis ab eo pendentibus & prodeuntibus. Multis torminoſa eſt, aliis clemens, pro varia ſumentium natura. Tutius tamen eſt maſtiche, vel caryophyllis, & alio (ut cinnamomo, ſemine aniſi) corrigere: foliis non eſt inefficax. Ve-

teribus omnino indicta eſt planta.

Manardus Ferrarienſis ſe expertum dicit, ſenam pręter iam dicta, & contra Averrhoïs ſententiam, pituitam etiam purgare: ex Actuarij Gręci Medici, ut antea monuimus, opinione & experimento. Ad hæc, valere adverſus luem Hiſpanicam: Aquas etiam purgare ſæpenumero viſa eſt.

Andreas Matthiolus Dioſcoridis interpres ad unguem factus, de ſena hæc ex multis tradit. Noſtrate ſena, inquit, adhuc in agro virente, & roſarum diluto, ego quotannis ſyrupum parare conſuevi, qui tuto & largè omnes purgat humores. Daturque commodè pręgnantibus ac pueris, & cuiuſcunque ætatis hominibus. Dilutum tamen magis pręſtat, quam decoctum: quia nulla ex parte exhalat. Cuius unciæ quinque vel ſex alvum ſine moleſtia ſolvunt. Quod tuto dari poſſit prægnantibus & pueris, experientia docuit: cui ſuffragatur Actuarius, ſenam citra noxam purgare tradens. Redditur medicamentum hoc in dejicienda alvo præſtantius atque valentius, ſi caſſia nigra, aut manna, aut rhabarbaro, aut roſarum diluto, aut rhodopharmaco (quod officinæ ſyrupum roſatum ſolutivum vocant) commiſceatur: aut ſi maceretur ſena caprino ſero. Viſcerum obſtructiones aperit, auget iuventutem, ſenium retardat, animi hilaritatem adfert: & pleraque alia commoda præſtat, de quibus antea.

Compoſitio præſtantiſſimi diluti è ſena, eodem Andrea Matthiolo præſcribente.

CAPVT X.

SVmantur foliorum electiſſimæ ſenæ drachmæ ſex: zinziberis aut cinnamomi contriti, drachma una: florum bugloſſi, drachmæ duæ. Miſceantur omnia, & fictili vitrato, aut ſtanneo vaſe anguſti orificij excipiantur: affuſiſque ferventis aquæ, vel ſeri caprini unciis decem, vaſis oſculum adeo occludatur, ut nullus omnino ſpirandi pateat exitus. His peractis, pulvinaris plumis anſerinis farcto, ignique calefacto vas involvatur, & in arca ubi pernoctet, reponatur. Sic enim calore ſervato, omnem in ſe facultatem dilutum recipiet, & ſummè efficax habebitur ad omnes paulo antè memoratos affectus, abſque ulla moleſtia, & corporis noxa.

Vinum è ſena medicatum, ex Ioanne Meſue.

CAPVT XI.

VIno muſteo albo, inquit Meſues; miſcebat quidam magnam vim ſenæ, poſt tres menſes potandum dabat: ſicque purgabat cerebrum & ſenſoria organa, nec non gaudium augebat, ac lætitiam.

Si quis alias formas componendi huiuſce vini medicati, & aliorum item quorum-

cumque ſcire cupit, legat quæ haud ita pridem à nobis ſcripta ſunt in Opuſculo de variis artificiis & facili methodo componendorum olerum, radicum, fructuum, uvarum & vinorum, quæ diverſis morbis iucundè & abſque ulla noxa clementer ſuccurrant, illic inveniet quod didiciſſe iuvet.

Hæc ſunt quæ in præſentiarum de ſenæ viribus & præſtantia ſcribere viſum fuit. Cuius multigena auxilia qui attente obſervabit, illam, revera, non amplius ſenam, ſed ſanam herbam per metonymiam & ſynecdochen perappoſitè nuncupabit. Fruere, Lector optime, & propitio cæleſti illo Æſculapio (ſine quo eſt omnis medicina venenum) feliciter utere: ut ſano, è ſena, ſit mens in corpore ſana.

MODVS PRIVATIM facili negotio, modico ſumptu, parandi gelatinas tum carnium, tum piſcium, cordialeſque vocatas, in divitum pauperumque gratiam.

Gelatina pro opulentis.

CAPVT I.

Accipe caponem optimum frumentatione paſtum, vel gallinam valde ſuc-

culentam, non vero gallum annoſum (ut quibuſdam in uſu eſt, illius enim iuſculum exigui admodum eſt alimenti) cum binis pedibus vitulinis, vel unicum pedem cum coxula vitulina. Eviſceretur capo vel gallina, foris intuſque, bis terve aqua mundiſſima abluatur : protinuſque in ollam fictilem ſatis capacem immittes, modico ſale ingeſto, verbi gratia, drachma una, adjicieturque raſura cornu cervi in ſindone alba & tenui incluſa. Aquæ ſufficiens quantitas affundatur, quia non eſt deinceps alia ingerenda. Vbi ſpuma exquiſitè detracta fuerit, tantum inter coquendum ex argenteo cochleari extrahetur adipis ſupernatantis, quantum licebit, tandiu dictas carnes percoquendo, dum ab oſſibus abſcedant, ita ut decoctum ſeu iuſculum calens ex mantili albo mundoque citra carnis expreſſionem traiectum ad tres heminas Pariſienſes, hoc eſt libras tres redeat, fictili vitrato excipiendas, fortiter priùs expreſſo raſuræ cornu cervi nodulo, ſi quidem adiectus fuerit. Modum autem, quo iuſculi ad tres libras aliaſve menſuras reductionem dignoſcas, ſub huius opuſculi finem edocebimus. Iuſculo ſic traiecto quietoque, detrahetur iterum cum extrema pennæ alâ, pinguedo ſupernatans accuratiori quoad poterit ſtudio. Deinde vas operietur, commodoque reponetur loco ut concreſcat : æſtate ſcilicet æſtuque vigente, in cella vinaria : hyeme vero loco ſal-

tem temperato. Vbi concreverit, argenteo cochleari accuratiſſimè extans adeps deradetur. Mox univerſum iuſculum in cacabum vel ſartaginem ſupra ignem perſpicuum fumique expertem imponetur. In primiſque cum tribus aut quatuor dicti iuſculi calentis in paropſide effuſi, cochleariis tantillum croci, verbi gratia ſcrupulus dimidius, diſſolvetur, contentoque in vaſe iuſculo commiſcebitur. Deinde cinnamomi contuſi drachma una vel drachma dimidia, ſimulque ſacchari optimi comminuti libra dimidia conjicientur. Pariterque in diſco agitabis ſcopa iuncea, vel tribus quatuorve betulæ virgulis colligatis tria ovorum albumina cum teſtis confractis, donec ſpuma affatim elevetur, quæ protinus dicto iuſculo commiſcebis, ſcopa vel virgulis omnia probe verſando. Poſtea cacabum vel ſartaginem igni iterum applicabis: dumque calefiet, duo rurſus ovorum albumina cum teſtis confractis, in Hippocratis manicam conjicies. Vbi iuſculum igni impoſitum ferveſcere ſpumareque incipiet, ſtatim per dictam manicam calens trajiciendum erit, hunc in modum procedendo.

Dimidio diſco tranſmiſſo (quia primæ & aliquot deinceps colaturæ obſcuræ turbidæque ſunt) toties per manicam trajiciendæ, uſque dum iuſculum perſpicuum limpidumque conſpiciatur. Tum ſtillans è manica liquor duobus tribuſve catinis, alijſve vaſis

idoneis excipietur, æſtate loco frigido ut congeletur reponendis, ſicque confecta gelatina ſaporis erit iucundiſſimi.

Nota, hyeme ſtatuque cæli frigido, ubi dictum iuſculum calens in manicam coniectum fuerit, duos, treſve foculos circumponendos, ne iuſculum in manica concreſcat. Commodius verò ut trajiciatur, atque etiam æſtate, non ab re erit foculum cum igne mediocri manicæ applicare, tum præcipuè cum iuſculum ultra dimidium traiectum fuerit, ut iuſculi foveatur calor, reſiduumque facilius permeet. Quod etiam in aliis gelatinis colandis pariter obſervabitur.

Prolixiores aliquantum fuimus in deſcribendo primo gelatinæ conficiendæ modo. Sed qui hanc elaborare probè calluerit, quæ deinceps deſcribentur illiſque aſſimiles facili negotio minuſque operosè paraturus eſt. Itaque non adeo in ſequentibus immorabimur, neceſſaria tamen (ſępius licet repetita) non pretermittemus, cùm conciſa ieiunaque brevitas in rebus arte faciendis obſcuritatem erroremque inducere ſoleat.

Gelatina pro tenuioris ſortis hominibus.

CAPVT II.

ACcipe armum vervecinum vel vitulinum optimum, cum duobus vitulinis pedibus lotis purgatiſque. Mittantur in ollam fictilé vitratam, cum aquæ ſufficienti quantitate,

addita poſt ſpumam ablatam ſalis drachma una, & ſi lubet, raſuræ cornu cervi nodulo incluſæ uncia una. Coquantur omnia donec caro ab oſſibus ſeparetur, iuſculumque mantili mundo tranſmiſſum ad libras tres redeat, expreſſo, ut iam dictum, nodulo, carne ſepoſita. Percolato iuſculo leviterque refrigerato eminens adeps auferetur, dein operto & loco idoneo ut concreſcat repoſito, cochleari argenteo reſtitans pinguitudo deradetur. Deinde in cacabum ut denuo liqueſcat ſupra ignem imponetur. In iuſculi iſtius liquati cochleariis aliquot modicum croci diluetur, in cacabum conjicietur, unà cum drachma dimidia plus minus, ex ægri cupedia, vel Medici conſilio, cinnamomi in mortario contuſi, ſacchari libra dimidia, duobus ovorum albuminibus cum teſtis, agitatis ſpumeſcentibuſque; dein igni rurſus omnia applicentur. Interim dum calefiet, duo iterum ovorum albumina cum teſtis agitabuntur, in Hippocratiſque manicam infundentur, quum iuſculum fervorem ac ſpumam edere incipiet: ſtatim calenſque in manicam injiciendum, totieſque trajiciendum, quouſque clarum evadat. Tum loco frigido ad condenſationem reponetur.

Albus, ut vocant, cibus pro ditioribus.

Caput III.

Accipe caponem frumento paſtum, vel gallinam bene ſucculentam, cum uno

pede vitulino; apparentur ut dictum. Bulliant in ſufficienti quantitate aquæ. Detracta ſpuma ſalis drachma una adjicietur, coquenturque donec iuſculum mantili mundo bis traiectum (citra carnis expreſſionem, ſepoſitis unciis duabus carnis ex caponis, vel gallinæ pectore) ad libras duas redeat. Nonnihil refrigerato iuſculo ſupereminens adeps eximetur, dein loco frigido ut coeat collocato, iterum pinguedo cochleari argenteo deradetur.

Hoc peracto in mediocri ſartagine igne claro liqueſcet. Liquatum calenſque in diſcum ſtanneum ampliſſimum effundetur. Hinc micæ panis albiſſimi uncia una, præter propter, aqua limpida frigidaque lota manuque expreſſa, in pila marmorea cum duabus unciis carnis gallinaceæ ſepoſitę minutiſſimeque conciſæ, contundetur. Vtrumque dicto dilutum iuſculo per horam in camini angulo reponetur. Interea amygdalarũ dulcium excorticatarum unciæ quatuor in mortario tundentur, quæ exacta dicta hora, cum aquæ roſaceæ uncia una permiſcentur, iterumque per horam infundi ſinentur. Qua elapſa omnia trajicientur exprimenturque mantili mundo: expreſſumque in ſartaginem cum ſacchari optimi unciis quatuor immittetur ut leviter ferveat, mox in unum alterumve diſcum effundetur. Poſthac ius concretum per vices exhibebitur.

Eos ferre non poſſum, qui gelatinas ægro-

tis adminiſtrandas ex ſolis pedibus poplitibuſque bubulis vel vitulinis etiam expreſſis conficiunt, turpi nę dicam criminoſa parſimonia. Huiuſmodi enim carnes cum craſſæ viſcidæque ſint, craſſum, viſcidum, excrementitium ſuccum generant, tum ſanis, tum ægris minimè ſalutarem.

Quapropter iterum moneo, ut privatis in ædibus parentur. Præterquam quod minimi conſtant, delicium erit ex carnibus euchymis iis exquiſitè lauteque parandis, unde maiori commodo ægrotantes afficientur, tum ex ſucco laudabiliori, tum ex culto mundoque apparatu.

Gelatina ex piſcibus in gratiam opulentiorum.

Capvt IV.

Accipe cyprinos (vulgo carpiones) lucios, truttas, percas, maxime fluviatiles, non lacuſtres aut paluſtres. Eviſcerentur, capitibus findantur, ter quaterque aqua limpida intus & foris abluantur. Ex iis ſiccatis tres libras ponderabis, ut tres decocti ſeu iuſculi libræ inde conflentur. In ſegmenta dividito, in ollam fictilem vitratam cum vini albi & aquæ pari quantitate immittito, ita ut dictus liquor quatuor digitis ſuperemineat; igni apponito. Poſt deſpumationem cornu cervini libram dimidiam cum ſalis drachma una injicito, tandiu

coquito, dum iuſculum colatum expreſſumque ex linteo ſeu mantili, ad tres libras redeat. Dein probè contegatur, & loco commodo concreſcat. Hoc facto, adipem ſuperſtantem ſi qui ſit, pennæ alatæ extremo eximes, atque in caçabum aut ſartaginem ad liqueſcendum effundes. Liquatum ab igne auferetur, cum tribus quatuorve dicti iuſculi cochleariis momentum croci, ut in carnium gelatina, dilues: mox univerſo iuſculo admiſcebis, ſimulque cinnamomi optimi conquaſſati drachmam unam, ſacchari albi libram dimidiam, cum tribus ovorum albuminibus agitatis. Deinde cacabum ſeu ſartaginem igni impones, interimque duo rurſus cum teſtis confractis ovorum albumina quaſſabis conjicieſque in manicam. Iuſculo quam primum ferveſcente, omnia in manicam calentia immittentur, tandiu trajicienda, donec iuſculum limpidum perſpicuumque fiat: tum duobus tribuſve catinis liquor ſtillans excipietur, loco ad concreſcendum idoneo ad uſum reponendis.

Nota, ſi omnes ex enumeratis piſcibus ad manum non ſint, eos qui ex illis occurrent ſumendos, prout facultas ſuggeret. Quibus (ut oſtenſum eſt) præparatis, trium librarum pondus aſſumetur, ad gelatinam conflandam.

Rondeletius truttam ægrotantibus interdicit. Qua ratione motus, non video. Salu-

bris enim eſt, cùm limpida in aqua degat, piſciculis, vermiculis tenuioreque arena victitet, unde inter ſilices lapilloſque potiſſimum delectatur, ita ut præ cæteris aquarum dulcium piſcibus, ſaxatilis nuncupari poſſit. Palato iucundiſſima eſt, tum maxime ſi calens eſitetur, nec diu ſervetur. Quam ob rem inter ægrotantium fercula iure acceſeri poteſt, non modo ex gelatina, ſed etiam per ſe, & ut aiunt in ſubſtantia, quum Medicus ordinarius conferre arbitrabitur. Tincam non ſolum ab ægrotantium, ſed etiam ſanorum tricliniis ablego, cum limo paſcatur in eoque volutetur, degatque in aquis lutoſis, paluſtribus & ſtagnantibus. Ideo craſſum ſuccum, viſcidum, excrementitium, minime ſalubrem procreat.

Cornu autem cervi raſura in gelatinæ mixtura adiecta eſt, non modo ad iuſculi coagulationem, ſed maximè quia vi eximia cardiaca ac roborante excellit.

Gelatina pro pauperibus.

CAPVT V.

SOli ſumantur cyprini, utpote vilioris pretij, præ cæteris in piſcium ſalubriorum cenſu recenſitis: ex iiſque præparatis pondus indicatum, tres ſcilicet libræ, cum vini albi & aquæ pari quantitate, raſura cornu cervi, ſal, crocus, cinnamomum, ovorum albumina cum teſtis, liquoris depurandi gra-

tia; & pro ſaccharo primæ notæ, tantundem caſſonadæ ſelectæ, omnibus ordine ſupra deſcripto celebratis, ut par gelatinæ quantitas prodeat.

Gelatina cardiaca ex cornu cervi raſura.

CAPVT VI.

ACcipe raſuræ cornu cervi uncias ſex. Bulliant in cacabo vel ſartagine igne perſpicuo, qualis eſt ex carbone accenſo, fumi experte, cum libris quatuor aquæ, ut decoctum colatum mantilique mundo expreſſum, ad libram unam redeat. Concretum ubi fuerit, in cacabum ſeu ſartaginem denuo effundetur, cum ſacchari albi unciis duabus, unius ovi albumine cum teſta agitato & ſpumeſcente, duorum limonum ſucco vel tantundem granatorum acidorum, vel omphacio, omnia permiſcendo ignique applicando. Interea alterum ovi albumen cum teſta agitatum in colum ſeu manicam Hippocratis conjicietur, vel ſuper pannum ſtamineum album mundumque, huic duntaxat rei & uſui, lacti amygdalino, emulſionibus alboque cibo tranſmittendis vſurpandum. Vbi iuſculum primùm ferveſcere & ſpumare incipiet, ſtatim per colum tranſmittendum erit, ter quaterve traiectiones iterando, donec liquor perſpicuus prodeat, ut in præcedentibus patuit gelatinis.

Alia gelatina ex cornu cervi cardiaca, dyſenterys alvique fluxibus accommodatiſſima.

CAPVT VIII.

Accipe raſuræ cornu cervi uncias ſex. Bulliant ut dictum, dum decoctum colatum & expreſſum ad libram unam redeat. Concretum coagulatumque in ſartaginem immittatur cum unciis tribus ſeu ſex ſeptemve aquæ roſaceæ cochleariis, ſacchari fini in fruſtula comminuti unciis duabus, duorúm ovorum albuminibus cum teſtis, agitatis ſpumeſcentibuſque, commiſtis ſimul omnibus, ignique applicitis. Interea in colum unius ovi albumen cum teſta (ut dictum) preparatum conjicietur. Vbi ferveſcere incipiet, ſine mora trajicietur, coagulatumque ſuo uſui adhibebitur.

Advertendum primò, recentia tenuiaque cervi cornicula ad hoc eſſe præſtantiſſima, cum ſucco plurimo ſcateant.

Advertendum ſecundo, ut dignoſcas iuſtam utcunque reductionis iuſculi quantitatem, ſive ex carne, ſive ex piſcibus; ſeu decocti ex cornu cervi raſura, colati & expreſſi ad gelatinam parandam ſuperſtitis, hunc in modum procedendum erit.

Primò carnem, piſces, raſuram; in ollam, cacabum, ſartaginem; immittes. Dein, exempli gratia; ſi iuſculi colati & expreſſi libras tres habere expetis; affundes primo tres li-

bras liberaliſſima menſura, ſeu tres libras cum dimidia liquoris, ſive vini & aquæ, ſeu aquæ ſolius; cum bacillo liquoris altitudinem dimetieris, eamque confeſtim digitis remetieris. Hoc facto liquoris infundendi reſiduum immittes, coqueſque. Poſtquam vero liquor abſumptus fuerit ad dictam altitudinem, quod intelliges, ſi bacillo digitiſque ea remetiaris: tum ab igne amovebitur, colabitur, exprimetur, ut demonſtratum eſt, ſicque quantitatem exoptatam præter propter invenies.

Denique ſi ampliorem quantitatem gelatinarum ſeu albi cibi parare volueris, augenda ſunt ingredientia; ſi pauciorem, imminuenda, non tamen ſine prudentis Medici conſilio; qui dicta ingredientia iuſta præſcripturus eſt doſi, ea immutando vel alia adjiciendo, prout laboranti conducere arbitrabitur. Soli enim Medico tum ab ægroto, tum ab aſsiſtentibus fides eſt habenda, non autem quibuſdam lucrionibus temeratoribuſque, qui pro Medicis ſe gerentes, ſibique plus æquo tribuentes ægros nimium credulos præmaturo fato ſæpe ſæpius è medio tollunt.

DE CONDITIS.

PRÆFATIO.

PLantarum partes quadruplici de cauſa condiuntur. Primo, ut ſumentium palato ſint iucundiores. Secundo, ut earum vis diutius conſervetur. Tertio, ad virtutem illarũ ignaviorem acuendam augendamque aliarum permiſtione. Quarto, ad frænandam aut penitus eximendam contrariam aliquam facultatem noſtris conſilijs infeſtam, prout in tractandorum ſerie patebit. Quod attinet ad univerſum conditura argumentum, adeo vaſtum prolixumque eſt, ut non niſi ex arbitrio reſtringendum ſit. Quoad materiam particularem, circa ſalem, acetum, muſtum, ſapam, ſaccharumque verſabimur, ut pote apud nos communiſſimam.

De mellitis autem ſalſiſque conditis nullam mentionem faciemus.

De conditis ſalſis, primumque de Olivis.

CAPUT I.

AD rite condiendum Olivas, craſsiores carnoſioreſq; ſunt eligendæ, vireſcentes, nondum maturæ, confeſtimque in cadum aut vas aliud idoneum oris amplioris

cum vino diluto ſeu poſca, ut liquoris iſtius vi olivarum amaritudo obliteretur. Macerentur tempore ſufficienti, quod certe longius eſſe nequit, etiamſi ſex ſeptemve menſium, modo in dicta poſca non evanida aut alias corrupta immergantur, atque ad munditiem vas continuo probè obturetur; quod eo commodius eſt, quo plus temporis ad eas condiendas ſuppetit.

Vbi ergo conſilium erit exinde ad condituram olivas depromere, ſingulis inciſiones aliquas infliges, ut ſal citius penitiuſque eas ſubeat; immitteſque in ollas vitreas aut fictiles vitratas; ſale minuto inſperſas, per ſtrata, & ut aiunt ſtratum ſuper ſtratum olivas & ſal componendo, fœniculi ſurculis interjectis: deſuperque aquam frigidam ad vaſis oppletionem affundes. Quo benè contecto obturatóque ita remanebunt olivæ, ut intra quatuor vel quinque menſes ad eſitandum commodæ ſint: ſicque ultra annum integrum ſervari innoxiè poterunt.

Alij olivas non incidunt, ſed integras condiunt. Quod magis probo, quia ſic, olivæ craſſiores iis præſtant, quæ inciſæ fuerunt, cum nonnihil virium illac exeat, corrugatæque evadant. Verum olivæ integræ longiore indigent elaboratione, cum non niſi poſt duodecim à conditura menſes, ad veſcendum ſint apparatæ, ut ſali tempus conveniens ad penetrationem concedatur, cum ſine medio apertioneque per ſe olivæ cutem

permeare debeat. Hæc ad amuſſim tamen, nec adeo rigidè ſervanda; nam intra tàm diuturni temporis ſpatium olivæ ex voto evaſuræ ſunt, quaſvis pulchritudine pręſtantiaque longè ſuperaturæ, dummodo ſolerti qua decet cura ſtudioque decerpantur.

Alius modus.

Vireſcentes nec dum maturæ olivę in muria aut aqua ſalſa tandiu macerabuntur, donec amaritudinem fere depoſuerint. Qui ad uſus proprios, non divendendi gratia, eas condiunt, vas prius, ad opus accelerandum, incidunt.

Continuo in muria olivæ conditæ immacerandæ, ut ne minimum quidem exſiccentur, muriam, ubi imminuetur, novam affundendo: curioſè cavendo, ne manus muriâ intingatur, aut ferrum, aut æs, vitandæ corruptionis gratia (quod in univerſum in omnibus conditis ſalſis obſervandum:) Verum cochleari ligneo ad uſus extrahendæ erunt. Hac enim arte olivarum penus in plures etiam ſervabitur annos.

De Capparibus.

Caput II.

IN vaſe figlino aut alio quovis Cappares multo ſale abſque vllo liquore inſternuntur. Opportuno tempore in dies, non expectata alia maturitate, carpuntur: unde paulatim, dum formantur contrectanturque

leguntur, ſtatimque cum ſale comminuto permiſcentur, imbibitoque ſale perdiu exſiccatæ ſervantur. Quod earum commeatui commodiſſimum eſt, cum in caniſtris citra liquoris iacturam (cum nullus inſit) exportari convehique poſſint.

De Conditis cum aceto.

De Capparibus.

Capvt III.

Cappares cum aceto & ſale, ſunt multo iucundiores, quam cum ſale ſolitario: quia acetum prohibet, ne plus iuſto ſalis cõbibant; quod certè citra aceti mixturam cõtingit; ita ut quum edendæ veniunt, neceſſe ſit ad eximendam ſalituram eas aliquo tẽpore in aqua macerare, unde ex nativa bonitate nonnihil depoſita, non ita guſtum appetentiamque cient, ac ſi aceto prius conditæ forent. Eius enim beneficio non modo capparum ſapor conſervatur, verum etiam gratia quædam conciliatur, qua palatum magis feriunt. Sic autem condiuntur.

Condiendę cappares (prout antè dictum eſt) dum adoleſcunt, nec multum craſſæ (minutulæ enim craſſiuſculis prętant) carpuntur. In vas vitreum aliudve idoneum cũ aceto generoſo, ſaleque copioſo recentes cappares ſtatim ac ex frutice leguntur, citra lotionem immerguntur, tandiu in dies continuando, quandiu frutex ſuppeditabit. Po-

ſtea vas loco ſicco, ſoli minime pervio, reponitur, accuratè prius obturatum, ne cappares ex difflatione vitientur: ſicque diutiſſimè integræ ſervabuntur, exactis quatuor vel quinque diebus eas inſpiciendo Si forſan accidat, ut in aceti ſuperficie quid mucidum inſit, cochleari argenteo eximetur, ſaliſque manipulus in acetum conjicietur, ad humorem ſuperfluum à fructu prodeuntem emendandum, inſpectionem remediumque toties iterando, quoties opus erit.

Portulaca condita.

CAPVT. IV.

POrtulaca hunc in modum condiatur. Portulaca antequam ſemen emittat, colligatur. Teneriores, ampliores foliiſque denſioribus ſcapi, exemptis radicibus, aſſumantur. Diligenter abluantur, ut arena terraque inhæreſcens detergeatur. Aliquantum exſiccentur, dum flacceſcere incipiant. Hinc in exiguo cado vel fictili vitrato variis ordinibus ſtratiſque componantur, illorum ſingulis ſale ſatis multo conſperſis. Vbi vas repletum erit, ſufficiens aceti quantitas affundatur. Hoc peracto, vas loco ſicco reponatur, minimeque udo, ne conditum mucorem contrahat. Accurandum autem, ut abundanti in ſalſamento portulaca immergatur. Vtendi tempore aqua tepida vel vino prius abluatur, dein oleo olivarum adjecto eſitetur.

Melones cucumereſque exigui eodem parantur modo; eoſque teneriores vireſcenteſque ſumes (indurati enim huic embammati ſunt inertes.) Integri citra inciſionem contuſionemque in acetum injiciuntur, unde, ſine vllo detrimento potiſſimum viriditatis, extrahuntur. Verum ſale tantopere perfunduntur inebrianturque, ut antequam edules eſſe poſſint, in aqua prius macerari ad ſalis depoſitionem neceſſe ſit.

Vigente etiam hyeme in acetariis uſurpantur caules lactucæ capitatæ in aceto (foliis vireſcentibus detractis) maceratæ, quorum candor & firmitas maximè adlubeſcũt. Caules quidem capitati in quadras ſecantur: lactucæ vero bipartiuntur, ſi craſſiuſculæ; ſi exiguæ, integræ relinquuntur. Hoc modo eas acetum intimè penetrabit, maximeque conſervabit.

De conditis cum ſapa ſine muſto.

CAPVT V.

MVſto etiam quamplurima condiuntur. Muſtum autem ſit ex uvis exquiſitis, vite annoſa decerptis, ſolo ſicciore, ſolique expoſito. Improbandum enim penitus eſt conditum ex muſto ab uvis acidis, acerbis, non generoſis expreſſo. Præterea uvæ recentiſſimę eſſe debent, ne ſi quam minimum ſerventur vis expetita in vinum abeat. Ideoque huiuſmodi conditum non niſi vindemiarum tempore parari poteſt.

Conditum Cydoniorum cum muſto.
CAPVT VI.

ACcipe cydonia quoad fieri poteſt optima, perfectè matura, numero duodecim. In quatuor ſexve ſegmenta dividantur. Subtiliſſime excorticatis ſemina detrahantur, leviter in aqua limpida, uno ſcilicet fervore bulliant, hinc inter duo lintea exſiccentur. Interea muſtum in cacabo ex igne carbonum bulliat. In quod perfecte deſpumatum fervenſque cotonea mittantur, tandiu percoquēda, dum paulo ultra dimidias muſtum imminuatur. Tum unum ex cydonij ſegmentis bipartiendo, muſtum meditullium uſque ſubiiſſe, rubeumque illi colorem inuſſiſſe comperies. Ad quod nonnihil contulerit modicum vini rubri craſſiores, ſub finem coctionis in muſtum coniecti. Tum ab igne deponantur, mittanturque in fictile vitratum, ſingula cotoneorum ſegmenta cinnamomi bacillo configendo ut aromatizentur. Præterea muſto cocto aliquot cinnamomi pulveriſati uncias permiſcebis, cuius beneficio cydonia virtute integra diutiſſime ſervabuntur, vaſe cæteroquin optimè tecto atque obturato.

Vnum hic minime prætermittendum arbitror, ne indiſcriminatim condita ſoli exponantur, cum pauciſſima ſint quæ ſolem expetant, licet quamplurimis ſecus videatur. Cuſtodiantur ergo potius loco aliquo temperato. Si quæpiam ſit ex regula hac gene-

rali exceptio, ſuo loco exponetur.

Condita pyrorum, perſicorum, duracinorum, prunorum, ex muſto.

CAPVT VII.

PYra omnis generis in muſto modo expoſito, condiuntur, dummodo eorum maturitas muſto contemporanea ſit, hoc eſt in vindemiarum tempeſtatem incidat. Præ cæteris pyra Bergamia, cum ſub hoc tẽpus matureſcanto, opportuniſſime, ut & quę id temporis maturitatem aſſequuntur, condiuntur. Craſſiora per medium vel in quadras dividuntur, excorticantur, acinis purgantur. Minutula integra, nec excorticata condiuntur. Omnia vero cuiuſvis generis ſine diſcrimine leviter in aqua limpida, priuſquam in muſtum conjiciantur, prębulliant: in eóque reliquam pręparationem conſequentur. Deinde cinnamomo aromatizata, cydoniorum inſtar, ad id aptatis vaſis reponentur.

Perſica, duracina, pruna cum muſto etiam condiuntur, in eoque in totum annum fructus huiuſmodi perbellè ſervantur. Quos cinnamomo, ceu præcedentes, configere neceſſe non eſt muſtoque permiſcendum aromatizãdi gratia. Fructus hi non uſquequaq; maturi, ſed utcumque firmiores aſſumendi ſunt, integrique citra corticis detractionem in muſtum conjiciendi, variis tamen locis ligneo mucrone prius fodicati, dein aqua calente macerati.

De Conditis in ſapa.

Modus ſapam parandi.

Capvt VIII.

Omnis generis uvæ quovis ſolo provenientes, ſapæ conflandæ non ſunt idoneæ, verum palato duntaxat iucundæ acceptæque, albæ potius quam nigræ, calidiori ſicciorique ſolo ortæ: cæteræ vinum, licet ex arte accuratum, non niſi acerbum auſterumque eructant, adeo ut dentes illius hauſtu ſtupeant hebetenturque. Selectæ eiuſmodi uvæ exquiſitè maturæ ſereno ſole tres quatuorve horas illuſtratæ, exhauſto ſcilicet intempeſtæ noctis humore decerpentur. Quinque ſexve diebus ex cratibus ſoli interdiu exponentur, noctu tecto committentur, ne rori deciduo pateant. Hinc in labro vinario exprimantur, muſtique inde provenientis ſuprema tenuiſſimaque pars aſſumenda, relicta quæ in imo eſt parte craſſiori. Illinc in lebetem, igni perſpicuo fumique experti impoſitum, diligenter ad tertiæ partis conſumptionem bulliat. Tum ab igne auferatur, moxque refrigeranda in labrum vinarium mittatur, antequam in vaſe recondatur. Inter coquendum autem ſpuma accuratè detrahetur, omnique ſorditie purgabitur, remotaque ab igne ex ingentibus ligneis cochlearibus ventilabitur, ſuſque deque in lebete verſando, ut promptior fiat

evaporatio. Locus huic negotio opportuniſſimus chors aliqua fuerit aëri pervia. Quia, cum vini huiuſmodi nidor magnopere officiat, in loco concluſo gravior multo infenſiorque eſt.

Sapa perfectè refrigerata cadis mundiſſimis cella vinaria recondendis, includetur, ſedula cura adhibita, ne eventilentur difflénturve. Lebes vel cacabus æneus muſto excoquendo inſervire poterit, modo vinum poſt ebullitionem in eo non immoretur.

Sapa ex uvis apianis, vulgo moſchatis, bene maturis conflata, tantum excellere comperietur, quantum id uvarum genus cuivis præſtare notiſſimum eſt.

Modus autem ſapa ad condita utendi, idem eſt cum præcedenti, ſervato, (ut & in omnibus liquoribus condiendo deſtinatis) ut ſapa fructus condiendi meditullium parteſque intimas ad illius conſervationem pervadat: quod obtinetur, fructum in primis coctione in aqua clara emolliendo, mox in ſapa igne lento ad extremum percoquendo.

Denique in ſapa cinnamomum pulveriſatum permiſcendum eſſe, omittendum non eſt: minutè vero conciſum, ad fructus nonnullos ad aromatizationem eo configendos.

Modus defrutum parandi.

CAPUT IX.

SApam ſequitur defrutum, quod ſic paratur.

Accipe uvarum nigrarum generoſarum & maturarum quantitatem ſatis ingentem. Abiectis petiolis manibus premantur, in cacabum vel ſartaginem cum ſucco mittantur, bulliant igne lento uſque ad tertiæ partis conſumptionem, continuo cochleari vel ſpathula lignea agitando, quominus in imo torreantur. Poſtea ex colo æneo vel fictili vitrato, exiguis foraminibus pertuſo, tranſmittantur. Magma ex mantili rariuſculo ad reſiduum ſuccum exprimendum trajiciatur. Succus omnis expreſſus in cacabum ſeu ſartaginem effundetur, bulliet, deſpumabitur, ſubinde cochleari vel ſpathula agitando, potiſſimum ſub finem cum craſſeſcere incipit, ne (ut dictum eſt) aduratur, donec guttula cochleari ſublata quadræque impoſita refrigerataque fixa maneat, nec ullo modo diffluat, ut mox capite ſequenti in ſyrupi conditorum liquidorum cum ſaccharo præfatione dicetur. Hoc peracto in vaſa figlina vitrata immittetur, ritu conditorum apparanda.

Huiuſmodi defrutum duos treſve annos citra corruptelam ſervari poteſt.

Si accidat ut uvæ ſint utcunque acerbæ,

eas edulcandi gratia duæ ſacchari pulverati in ſecunda coctione libræ adjicientur.

De Conditis liquidis cum ſaccharo.

Obſervanda in liquidis Conditis cum ſaccharo.

CAPVT X.

VArij novique Condita liquidiora cum ſaccharo conficiendi modi in dies emergunt. Hoc tamen laudandum, quod certatim quiſque hoc in negotio excellere nititur.

Ne multoties eadem iterentur, quæ ſequuntur obſervanda ſunt.

In Conditis coquendis ſartagines cacabique ex ære rubro potius quam flavo uſurpabuntur.

Ignis ex carbone ſelecto, fumi expers in fornace accendetur.

Fructuum ſucci ex tela vel panno ſtamineo albo mundoque, vel manibus exprimentur; imo etiam ex prælo ad ſuccum integrè extrahendum ſpathulæ & cochlearia lignea erunt, vel argentea, non ferrea vel ænea.

Saccharum ſi ſit ſincerum, non eſt clarificandum: ſin minus, albuminibus ovorum cum teſtis manu confractis à ſordibus expurgabitur. Videatur agendi modus cap. 1. tract. 1. libelli noſtri, inſcripti *Medici officioſi & domeſtici* titulo.

Syrupi ad condita debènt perfectè coqui. Quod facilè intelliges, ſi ſyrupi guttula cochleari ſublata quadræque ad refrigerandum impoſita, neutiquam divellatur, ſed compacta maneat. Satius enim eſt, ut ſyrupi ad condita candefiant ab ulteriori coctione, quam ſi à leviori muceſcant: cum ex primo ſapor palato non iniucundus reſultet, nonnullaque condita, quæ ex ſuperfluo quo turgent humore, qui coctione diſſipari penitus non valuit, dilutiora evadunt. Inutile vero inſipidumque eſt quicquid mucidum. Adde quod condita candefacta ſeu ulteriori coctione indurata, trifariam decandeſcere ſeu dilui poſſunt.

Primum, vaſa ordine diſponenda, deſuperque mantile aqua frigida madefactum leviterque expreſſum extendendum, ne ulla intro ſubeat aqua; relinquiturque dum prędicta condita dilutiora evaſerint.

Secundò, biduum vel triduum loco frigido, ut cella vinaria, reponenda.

Tertiò, modicum aquæ tepidæ affundendum. Verum licet hoc modo decandeſcant, intra breve ſpatium conſumenda ſunt.

Nota, primo condita inter coquendum eſſe accuratiſſimè deſpumanda, vaſaque quibus reconduntur, fictilia mundiſſima vel vitrea, vel ex alia quavis eleganti materia, ut ſunt pyxides alienæ, eſſe debere.

Nota ſecundo, ubi condita in vaſis repo-

ſita fuerint, multuſque ſyrupus ad ea operienda tutandaque affuſus, calentia non eſſe contegenda, verum per 24. horas eſſe refrigeranda. Conteguntur autem, ne ſordes ulla, vel muſcæ, vel quidvis in vaſa decidat; charta fortiori vel membrana pergamena; temperato loco reconduntur.

Ceraſa condiendi modus.

CAPVT XI.

ACcipe ſacchari libras duas, aquæ libram unam. Bulliant ſimul uno alterove fervore, ſaccharo interim ex cochleari argenteo deſpumato. Mox ceraſorum maturorum ſelectorumque, petiolis abiectis, libræ tres injiciantur, ſimulque coquantur, donec ſyrupus integrè coctus fuerit. Hoc facto, amoveantur ab igne, apparenturque ut in cap. ſuperioris præfatione declaratum eſt.

Modus condiendi ceraſa frambeſiata.

CAPVT XII.

ACcipe ſucci fructus rubi Idæi, vulgo *frambesij* libram ſemiſſem, aquæ tantundem. In iis ſacchari fini libræ duæ modicè bulliant, dein ceraſorum nucleis petioliſque reiectis, libræ tres injiciantur, bulliantque, donec ſyrupus abſolutè coctus fuerit, reliquis, quæ præmiſſa ſunt, obſervatis.

Syrupus ceraſorum abſque ſaccharo.

CAPVT XIII.

ACcipe ceraſorum maturorum libras duodecim. Nuclei petiolique detrahantur, ſuccus extrahatur, moxque citra calefactionem, ex Hippocratica manica trajiciatur. Colatum ex cacabo ad libram unam coquatur, calenſque in vas fictile perelegans, vel vitreum immittatur, reponaturque conditorum more.

Syrupus iſte ad refrigerandum ſitimque mitigandã maximè confert, cum aqua cocta vel cruda, iuſta doſi, ut cochlearij unius ad uncias tres aquæ, accurateque permixtus.

Frambeſia condita.

CAPVT XIV.

ACcipe ſacchari fini uncias viginti, ſeu libram unam cum quadrante. Bulliat ex cacabo cum aqua communi, dum ſyrupus penè coctus fuerit. Deinde ab igne amoveatur, moxque ſimul tantundem rubi Idæi fructus, vulgo *frambesij*, acerbioris, & paulo ultra dimidium maturi commiſceatur, maceréturque per ſemihoram. Qua elapſa bulliant omnia donec ſyrupus percoctus ſit.

Ceraſa acidiuſcula ſeu agriota condiendi modus.

CAPVT XV.

ACcipe ceraſorum acidorum ſeu agriotorum maturorum, pediculis nucleiſque detractis, libram unam. Extrahatur ſuccus, in cacabum cum aquæ unciis octo, ſacchariquc optimi in fruſta comminuti libris duabus, immittatur, coquaturque integrè. Tum libræ tres agriotorum maturorum ſelectorum, petiolis reiectis, non vero nucleis, ingerantur, percoquanturque, donec ſyrupus coctus fuerit.

Modus alius.

CAPVT XVI.

ACcipe libras tres ſucci ceraſorum acidulorum, detractis nucleis petioliſque. Mittantur in lebetem cum ſacchari optimi pulverati libris duabus. Bulliant omnia ad ſyrupi perfectionem. Tum in prędictum ſyrupum ceraſorum maturorum, petiolis tantum abiectis, libræ tres conjiciantur, bulliantque ad ſyrupi perfectam coctionem, dein apparentur cuſtodianturque more aliorum.

Quovis tempore & morbo ceraſa concedi poſſunt, tum ob ſaporem palato acceptum, tum ſalubritatem: ventriculi enim æſtum temperant, hepar roborant, febribus bilioſis opitulantur.

Modus

Modus condiendi agreſtam.

CAPVT XVII.

ACcipe ſacchari optimi libras duas. Mittantur in lebetem cum unciis duodecim aquæ, bulliantq; ad ſyrupi craſſitiẽ. Deinde granorum uvæ acerbæ ſeu agreſtæ libræ duæ conjiciantur, coquantur, cochleari argenteo inter coquendum deſpumentur, abiectis qui eminebunt acinis. Syrupus ad conſiſtentiam coctus ab igne amovebitur, reponeturque cum aliis.

Modus alius.

CAPVT XVIII.

CVltro per medium agreſtæ grana dividuntur, detrahunturque acini. Dein ſaccharum ad ſyrupi conſiſtentiam cum pauca aqua coquitur, ſtatimque cum agreſta permiſcetur, ſimulque coquuntur, ut dictum.

Modus item alius.

CAPVT XIX.

ACcipe granorum agreſtæ integrorum, petiolis reiectis, libras duas. Mittantur in lebetem cum aquæ libra una. Coquantur igne claro; leviterque bulliant, dum emollita fuerint. Tum ab igne deponantur, cochlearique argenteo vel ligneo univerſa

agreſta (relicto tamen in lebete decocto) extrahatur, acinique omnes accuratè auferantur. Duæ interim ſacchari optimi libræ in dictum immittantur decoctum. Saccharo liquato, ſimul dictas pulpas injicies, unaque ad ſyrupi perfectionem percoques. Febricitantibus prꝺſtantiſſimus erit ex tempore exhibendus, ſi ſacchari medietas ſolum immittatur, ad duas ſcilicet agreſtæ libras, ſacchari libra una: acidior namque erit palatoque acceptior.

Conditum ex agreſta morbis omnibus calidis conducit, cum inflammationes temperet, humorum vitioſorum malitiæ obſiſtat, ſitim ſedet, cor, ventriculũ, hepar confortet.

Modus condiendi groſſula rubra, officinis ribes.

CAPVT XX.

ACcipe ſucci ex groſſulis rubeis extracti libras duas. Cum ſacchari optimi libra una cum ſemiſſe ſyrupus perfectè coquatur. Dein groſſulorum item mundatorum libra una cum dimidia injiciatur, coquanturque uſque dum ſyrupus rite percoctus fuerit.

Multas dotes fructus hic prꝺſtat, tum ſanis, tum ægris; refrigerat enim, appetentiam excitat, alvi fluxum immoderatum cohibet, vi cardiaca inſignis eſt, maximè in febribus purpuratis & peſtilentibus.

Modus condiendi mora.

CAPVT XXII.

ACcipe ſucci mororum paulo maturiorum quam ad condiendum, libram unam, ſacchari libras duas. Fiat ſyrupus, in quem mororum non plene maturorum libræ duæ conjicientur. Igne forti coquantur ad legitimam ſyrupi conſiſtentiam.

Modus condiendi mala Armeniaca.

CAPVT XXIII.

ACcipe ſacchari libras duas. Coquantur paulo citra ſyrupi craſſitiem. Interea in diſcum ſtanneum ſatis capacem malorum Armeniacorum nondum plenè maturorum, excorticatorum, per medium ſectorum, abiecto nucleo, libræ duæ immittantur, in ſyrupum adhuc calentem conjiciantur, in eoque per 24. horas loco temperato macerentur. Quibus exactis, omnia in cacabum effundentur, fortiterque bullient, donec ſyrupus ad debitam redigatur cõſiſtentiam.

Nota, premiſſo modo mala Armeniaca conſtitutione anni ſicciore condienda eſſe. Verum ſi pluvioſa fuerit, modo qui ſequitur condienda.

Accipe ſaccharum tenuiſſimè in pila marmorea piſtillo ligneo pulveriſatum. Dein ſume diſcum ſtanneum ampliſſimum, in quo

primum ſacchari ſtratum impones, dein malorum Armeniacorum excorticatorum, per medium diviſorum, nucleis abiectis, ſtratum ſuperimpone; alteri rurſus ſacchari ſtrato malorum Armeniacorum ſtratum aliud ſuperſtruatu. Sic omnia viciſſim ſacchari malorumq; Armeniac. condiendorum ſtrata digerendo, dictus contegatur diſcus, temperatoque loco per 24. horas aut amplius collocetur. Quibus exactis ſaccharũ ex malorum Armeniac. humore liquato diffluens, in cacabum ad ſyrupum conficiendum immittetur. In eo debitè cocto mala Armeniaca diſponentur, fortiterque bullient. Cumque mala aliquot Armen. ſufficienter cocta conſpicientur, extrahentur, blandeque inter cochlearia argentea exprimentur ad eliciendum ſyrupum, vaſiſque idoneis imponentur, ſuperiecto poſtmodum ſyrupo, ſervatiſque quæ præmiſſa ſunt.

Perſica condiendi modus.

CAPVT XXIV.

ACcipe perſicorum penè maturorũ libras duas. Bulliant in tribus aquæ libris, donec emolliantur. Deinde extrahantur abiecta aqua, crati, vel tamiſio, vel quadræ diſco obverſæ imponantur, tum ut aqua reſtitans imbibitaque effluat, tum ut refrigerentur. Interea ſacchari optimi tantundem, duæ ſcilicet libræ, cum aquæ libra una & ſemiſſe co-

quentur. In ſyrupum ſemicoctum dicta mala Armen. injicies, coqueſque dum ſyrupus legitimam conſiſtentiam nactus fuerit.

Perſica, pavia Lutetiæ vocata, condiendi modus.

CAPVT XXV.

Accipe paviorum nonnihil acerborum, excorticatorum, nucleis abiectis, libras duas; (alij integra cum cute & nucleis condiunt.) Bulliant in ingenti aquæ quantitate, exempli gratia in libris quatuor; cum ſacchari libris duabus, quoad ſyrupus integrè coctus fuerit.

Perſica malaque Armeniaca ventriculo ſunt acceptiſſima, & ſuſque deque concitatum illius motum impetumque cohibent.

Pruna condiendi modus.

CAPVT XXVI.

Accipe ſacchari optimi libras duas, aquæ libram unam cum ſemiſſe. Bulliant pluſculum ultra mediam ſyrupi coctionem, dein prunorum utcunque acerborum excorticatorum libræ duæ incoquentur, donec probè ſint condita. Tum ab igne removeantur, ſtentque 24. horas in ſyrupo; hinc extrahantur in vaſiſque diſponantur. Poſtmodum dictus ſyrupus igni ad craſſitiem iuſtam coquendus apponatur, conditum contegatur, apparetur ut dictum.

In tanta prunorum quæ paſſim occurrunt varietate, optima duntaxat, ad condiendum accommoda, ſeligenda: cuiuſmodi ſunt pruna damaſcena, violacea, perdigonia, imperialia &c.

Pruna in genere multa qua redundant humiditate alvum blande laxant, bilis fervorem mitigant, grato ſapore ventriculum recreant.

Pyra condiendi modus.

CAPVT XXVII.

ACcipe ſacchari libras duas. Liquefiat, leviterque in aquæ libris duabus bulliat, exſpumetur. Injiciantur pyrorum excorticatorum, detractis acinis, per medium diviſorum, perſicorumque inſtar apparatorum libræ duæ. Coquantur dum ſyrupus legitimam craſſitiem attigerit.

Pyra autumnalia hybernaque condiendi modus.

CAPVT XXVIII.

EX autumnalibus hyemalibuſque pyris, qualia ſunt bonchriſtiana, Dagobertiana & ſimilia, paratur facili negotio conditum ſuaviſſimum; ſed non ultra duas treſve ſeptimanas durabile.

Pyra excorticantur, acinis mundantur, per medium vel quadras, pro fructus magnitudine dividuntur, in ollam fictilem vitra-

tam, nullo adiecto liquore, ingeruntur. Contecta dein accurateque obturata olla ex panis ſyncomiſti ſeu confuſanei paſta, ita ut nullo modo perſpiret, in clibanum immittitur, tandiuque relinquitur, quandiu panis coquendus. Fructus iſthic percoquitur, ſyrupuſque nativus exſtillat, cuius copia ſaporque ſaccharo & cinnamomo adaugentur: immiſſo rurſus fructu, ubi obturata fuerit olla, in clibanum per 2. horas ab extractione panis, ut inibi ſtet calidiuſcule, ſaccharumq; cum cinnamomo liquatum fructum penitiſſime ſubeat, gratiamque illi inurat.

Pyra ventriculum confortant, poſtremis ſumpta epulis concoctionem iuvant, vapores ex ferculis elatos deprimunt.

Iuglandes virides condiendi modus.

CAPVT XXIX.

ACcipe iuglandium viridium, quantum libuerit. Excorticentur, ligneo mucrone ſecundum longitudinem tranſverſeque fodicentur, protinuſque in aquam conjiciantur, illicque per novem dies macerentur, mutata ſingulis diebus, ter, quater aqua, ad illarum amaritudinem emendandam. Poſtea in alia coquantur aqua, donec tenereſcant. Deinde linteo mundo exſiccentur, configanturque garyophyllis & cinnamomo in longum inciſo, immiſſis in foramina mucrone effiсta. Sunt qui cinnamomum dunta-

xat transfigunt. Hoc facto par ſacchari & iuglandium copia ſumitur, coquiturque in aqua ad ſyrupi dilutioris conſiſtentiam. In eo deinde iuglandes confixæ ad ſyrupi conſiſtentiam percoquuntur.

Alius modus iuglandes virides intra biduum condiendi.

CAPVT XXX.

IVglandes virides cultro excorticatæ in longum & ex tranſverſo duobus tribuſve locis mucrone ligneo vel acu crinali fodicatæ dum preparantur in aquam (ceu precedentes) conjiciuntur, in eaque biduo vel triduo integro macerantur, quinquies ſexieſve quoque die mutata aqua.

Hoc tempore elapſo, in aqua limpida duabus tribuſve ferveſcunt ebullitionibus. Dein aqua effunditur, totidemque ebullitionibus in nova aqua coquuntur, quinquies ſexieſve id iterando, tum ut reſtibilem deponant amarorem, tum ut tenereſcant. Poſt ultimam ebullitionem ſuper tamiſio reponentur, ut aqua imbibita exſtillet. Hoc peracto garyophylis ac cinnamomo configentur, adactis in foramina mucrone formatis. Hinc æqualis ſacchari copia ſumatur, in cacabo cum pauca aqua liqueſcat, adiectis iuglandibus. Bulliant uſque dum ſyrupus ſit integrè coctus.

Modus condiendi iuglandes virides, ita ut albæ continuò perſtent, idque intra unum diem.

CAPVT XXXI.

ACcipe iuglandes virides quantum libuerit. Cultro uſque ad albũ excorticentur. Mucrone ligneo fodicentur, pluribus aquis pluries lavẽtur. Quinquies ſexieſve ferveãt, vice quaq; duabus tubuſve ebullitionibus, aqua ſubinde mutata. Dein garyophyllis & cinnamomo configantur, coquanturque cum multo ſaccharo ad ſyrupi perfectionẽ.

Nuces conditæ ventriculi imbecillitati mirum in modum conferunt, illius coctionem promovent, flatus diſſipant.

Modus condiendi cydonia per quadras.

CAPVT XXXII.

ACcipe cydonia prægrandia & matura. In quatuor ſexve portiones dividantur, excorticentur, ſeminibus, membrana, ſeu pellicula interna, omnique ſubſtantia lapilloſa mundentur, duarum librarum pondo ſumantur, ut emolliantur ex cacabo in aquæ ferventis copia conveniente coquantur. Deinde extrahantur, ſuper tamiſio refrigerentur, illicque imbibita extillet aqua, decocto ſeorſum ſervato. Poſtmodum ſacchari confracti libræ duæ in cacabo cum dicto de-

cocto duabus tribuſve ebullitionibus coquantur. Hinc cotonea, aqua effluxa, injiciantur, lento igne lenique fervore bulliant, hinc inde verſando ut undique rubeum indipiſcantur colorem. Syrupo ad integritatem cocto, aliorum conditorum ritu aptabis. Aliqui in gratiam ventriculi imbecillioris, garyophyllos & cinnamomum in nodulo unà cum ſaccharo incoquunt.

Modus parandi cydoniatum.

Caput XXXIII.

Accipe cydonia utcunque acerba. Excorticentur, bulliant in cacabo cum multa aqua ad uſque crepaturam. Dein per cribrum vel telam denſiorem tranſmittantur, ita ut pars duntaxat craſſiſſima ſuperſit, quæ projicienda. Cum libris octo dictæ pulpæ ſeu medullæ traiectæ, ſacchari pulveriſati libre quatuor permiſcebuntur. Sunt qui tres ſacchari quadrantes; imo libram unam pro quaque pulpæ libra ponant. Omnia cacabo imponantur, ex pruniſque igne exiguo coquantur, ſpathula lignea latiori probè agitando dum perfecte cocta fuerint, minimeque torrefiant. Perfecta coctio dignoſcetur, ſi cydoniatum vaſi vel ſpathulæ non adhæſerit. Si aromata (cuiuſmodi ſunt cinnamomum, caryophylli, nux moſchata, macis) adjicere libeat, id fiat ſub coctionis finem ſpathulaque miſceantur. Refrigeratum py-

xidibus abiegnis ſeu vaſis aliis idoneis recondatur.

Modus alius parandi cydoniatum.

CAPUT XXXIV.

CYdonia egregia integra, non excorticata, ex clibano tandiu coquuntur in fictili humiliori, orificio latiori, quandiu panis coquendus. Probè cocta excorticantur, tunduntur, per cribrum vel telam novam mundiſſimam traiiciuntur: hinc præparatio perficitur cum ſaccharo pulverato, pro libris quatuor cum ſemiſſe traiectæ pulpæ, ſacchari pulverati libras tres immiſcendo: fitque coctio, prout dictum eſt. Extractum quamprimum ab igne vaſis fictilibus, vitreis vel abiegnis ad uſus opportunos reconditur.

Ne autem nativa illa reſtitans in fructu humiditas (ut fieri poteſt) cydoniati elegantiam & virtutem imminuat, dicta vaſa triduum vel quatriduum aëri exponentur, à ſole tamen cavendo. Illa enim exſiccata cydoniatum ſolidum compactumque, quale expeti poteſt; ſervabitur.

Nonnulli cydonia per cribrum non cernunt, verum ex furno quamprimum extracta, cortice & ſeminibus abiectis conficiunt; ſed cydoniatum paulo inde craſſius rudiuſque evadit.

Modus item alius.

CAPVT XXXV.

CYdonia excorticata integraque citra ſectionem in aqua munda bulliant, donec ſponte molleſcant in paſtamque redigantur. Tum per cribrum traiiciantur. Demum in cacabo vel ſartagine cum ſaccharo pulverato ea proportione & ordine ut ſupra percoquantur, adiecto ſub coctionis finem cinnamomo pulveriſato, ſaporis gratia, tantilloque moſchi cum cinnamomo permiſto, ſi odorum halituque fragrans, ob idque iucundius cydoniatum expetis.

Modus etiam alius.

CAPVT XXXVI.

ACcipe cydonia generoſa. In quadras citra ullius rei detractionem incidantur, in aqua uſque ad crepaturam coquantur, ex tela fortiori trajiciantur, ne aliquid præter liquorem, vel cydoniorum partem tenuiorem excernatur, abiecto poſt magmate. Cum ſacchari æquali mole, ad integram ſyrupi craſſitiem percoquitur, dein refrigeratum pyxidibus ex abiete reconditur.

Concinnatur etiam quoddam cydoniatum, inſigniter rubicundum & pellucidum, ex ſolo videlicet corticis ſeminiſque cydoniorum in aqua decocto, cum æqua vel cir-

citer ſacchari portione, coquiturque ad ſy-rupi plenè cocti conſiſtentiam.

Si inter coquendum cacabus contegatur, longè rubicundius, gratiuſque cydoniatum erit. Vnde quamplurimi roſeum huiuſmodi colorem inurere minime gnari, ad ſuccum cydoniorum confugiunt ut talem præſtent, vocitantque cydoniatum dilutum, vel cydoniatum Aurelianenſe, quoniam aſſimile vulgo Aureliæ paratur.

Cydoniatum præſtantiſſimum ad alvi fluorem.

CAPVT XXXVII.

ACcipe cotonea grandiora & minora; ſorba, cornella, ſingulorum parem quantitatem. Coquantur ſeorſum in ſufficienti aquæ copia, per cribrum etiam ſeorſum trajiciantur, pulpæ commiſceantur, cum pari ſacchari quantitate; coquantur ut præmiſſum.

Cydoniatum à cibo ſumptum coctionem iuvat, vapores ab eſcis ſublatos deprimit, halitum ſuave olentem præſtat, venenis adverſatur.

Præſtantiſſimum equidem in alvi fluore, ventriculi ſubverſione, vomitu, appetentia deiecta pręſidium eſt. Verum cum ad ventris fluorem uſurpatur, cibis pręmittendum: cum ad vomitum compeſcendum, cibos claudere debet.

Cydoniatum laxativum.

CAPVT XXXVIII.

ACcipe cydonia ſeminibus mundata. Dividantur in quadras citra cutis detractionem. In aqua accuratè coquantur, ex linteo mundo tranſmittantur, diligenter exprimantur. Cum ſaccharo rurſus coquantur, addita interim rhabarbari pulverati quantitate convenienti.

Cydoniatum iſtud purgat ventriculum, hepar corroborando. Pro rhabarbaro adjici poterit ſena, agaricus trochiſcatus pulverata; vel quodvis aliud purgans medicamentum blandum, quod tutiſſimum eſt; ſive violentum, quod non adeo tutum: ſed neutrum citra Medici conſilium.

Cydoniatum Lugdunenſe.

CAPVT XXXIX.

HViuſmodi cydoniatum acuitur ſcammonio, quod eſt medicamentum purgans vehementiſſimum, quo nullus inconſulto Medico uti præſumat, multoque minus alio cydoniato à circulatoribus temerariiſque quibuſdam empiricis cum antimonio parato, quod violentiſſimum pernicioſiſſimumq; eſt medicamentum, inter venena iure meritiſſimo recenſendum, cum ſymptomata excitet horrenda, parteſque nobiles inſigni-

ter lædat, nimium credulos interdum in exitium præcipites agendo. Ideo ex animo valetudinis vitæque ſtudioſos cohortor, ut huiuſmodi medicamentum ceu venenum fugiant, utpote naturæ infenſiſſimum. Tenuioris vero ſortis hominibus, quibus ad ſaccharum emendum facultas deeſt, author ſum, ut ab artificibus conditariis ſyrupos ex fructibus cum quibus condita concinnant, comparent: ſyrupum exempli gratia ex ceraſis, ad condienda ceraſa: ex prunis, ad pruna condienda, ſicque de aliis conditis liquidis. Pro libra enim ſacchari, ſyrupi libras quatuor habituri ſunt.

De Gelatina ex Cydoniis.

CAPVT XL.

AD eximiam ex cydoniis gelatinam conficiendam, in primis cydonia egregia integrè matura comparentur, ſeminibus mundentur, in tenuia fragmenta, abſque corticis detractione, dividantur, quia ex cortice fragrantia ſuperadditur. Interim dum mundantur inciduntur que, è veſtigio in peluem aqua plenam conjiciantur: quamprimum enim inciſa, niſi aqua macerentur, nigreſcunt. In ſatis ingenti aquæ quantitate bulliant, dum ad pultamenti conſiſtentiam propè redacta ſint. Hoc facto, ex tela nova craſſiori trajiciantur, fortiſſimeque univerſum decoctum exprimatur. Expreſſo deco-

ɛ̃to ſacchari pulverati quadrantem adjice; bulliatq; ex prunis igne modico, quoad ſub finē valde exhauſtū agnoſcas. Tum coquatur igne exiguo, ne in ambitu torreatur, indeque gelatinæ pravus odor accedat. Legitimè pleneque coctum intelliges, ſi cochleari præ lentore adhæreſcat. Tum ab igne deponatur, vaſiſque reponatur idoneis.

Modus alius.

CAPVT XLI.

CYdonia in minuta ſegmenta, citra corticis ſeminumque detractionem, inciſa in prægrandem ſartaginem cum ingenti aquæ copia ſtatim à coctione conjiciantur; ne aëre afflata nigredinem contrahant. Cortex autem, ad odorem, utpote cydonij pars coctione longè elaboratiſſima; ſemina, ad fructus concretionem accelerandam conferunt, cum præ cæteris partibus facilius promptiuſque congelentur. Tandiu igne perſpicuo coquantur, quouſq; ad paſtæ fere conſiſtentiam redigantur. Tum ex tela nova mundiore fortiſſime colentur, tum ut tota materia exeat, tum ut ad concretionem aptiſſima fiat, qualis eſt non quę ſponte primóque impetu exilit, ſed quæ non citra vim exprimitur, ob inſignem illius viſciditatem. Iſti decocto pulverati ſacchari trientem vel paulo minus admiſcebis. Hinc igne exiguo perſpicuoque ex prunis bulliant, ut undique

ex

ex æquo gelatina coquatur, quam ab omni exeunte ſpuma diligenter purgabis; ut quoad fieri poterit elegantiſſima preſtetur: Ne vero aduratur, continuo lignea ſpathula verſabitur: ſtatumque coctionis identidem explorabis; ut ab igne tempeſtivè extrahatur. Ex marmore aut quadra iſtud deprehendes, ſi guttula in alterutrum effuſa dum refrigeratur concreſcat, manifeſtum integræ coctionis dabit indicium, ſi facile ſuſtollatur, & nullomodo adhæreſcat. Hac arte gelatina conflata, ſolida compactaque erit, colore, inſtar rubini, rubicundo, perſpicua pellucenſque, oculo & guſtui pergrata; diu durabilis: eamque vaſis fictilibus vitratis vel vitreis committes ad uſus opportunos.

Gelatina ex ceraſis acidiuſculis, agriotis, groſſulis rubeis & agreſta.

CAPUT XLII.

Quandoquidem de gelatinis ſermo incidit, gelatina cydoniorum per excellentiam intelligenda venit. Nihilominus tamen ex ceraſis, groſſulis rubeis (officinis *ribes*) agreſta eximiæ concinnantur gelatinæ, tum ſanis, tum ægris ſalutares.

Ceraſa acida, vulgo agriota, ſelecta maturaque, pediculis nucleiſque detractis tunduntur exprimunturque ex linteo mundiſſimo, atque etiam ex torculari. Succus figlino exceptus ſaccharo pulverato confeſtim

permiſcebitur, pro una ſcilicet ſucci libra, ſacchari triens; coquenturque in ſartagine igne exiguo quoad concreſcant, ut præmiſſum.

Accuratè autem inter coquendum deſpumata, ut ſordibus mundetur, igni in ſartaginis ambitu ſemper æquali exiſtente, gelatina prodibit elegantia, ſalubritate, colore rubeo, pelluciditate, ſapore præſtantiſſima.

Eadem arte ex groſſulis rubeis agreſtaque gelatinæ elaborantur, adiecto (ut dictum) ad quamque ſucci libram ſacchari pulveriſati triente: eaſque cum præcedente, (utpote inter omnes gelatinas longe commendatiſſimas) exiguis vaſculis vitreis vel fictilibus ad id concinnatis, includes ad occurrentes uſus, tum ſanis, tum ægrotantibus uſurpandas.

Gelatinæ huiuſmodi ijſdem quæ fructus unde prodeunt, dotibus ſunt eximiæ.

DE CONSERVIS.

Et primum de Conſerva Roſarum.

CAPVT XLIII.

Conſervæ ſunt conditorum ſpecies, de quibus breviter agemus.

Cum opuſculo cui titulus eſt, *Pharmacopœus familiaris & domeſticus cap.*1. *tract.*2. *volum.*1. modum eam parandi tradiderimus, illuc recurratur.

Conſerva Roſarum liquida non ſolum cephalica, cardiaca ſtomachicaque eſt, verum etiam calorem extraneum temperat fluxioneſque compeſcit.

Conſerva Roſarum pallidarum laxativa.

CAPVT XLIV.

HAc etiamnum tempeſtate roſarum pallidarum conſerva paratur, eaſdem qua præcedens conſiſtentiâ, parique ſacchari quantitate. Quod ſpectat ad eam quæ minus ſacchari admittit, tantum ſcilicet roſarum, quantum ſacchari; maiori quidem vi purgatrice pollet, ſed minus diu durat, citiuſque multo quam alia flaveſcit.

Conſerva iſthæc forma boli ab iis uſurpatur, quorum ventriculus humorum colluvie ſcatet, ita ut cibos continere non valeat: atque ab iis qui medicamenta purgantia averſantur.

Conſervæ violarum, bugloſſi, nenupharis.

CAPVT XLV.

COnſervæ violarum, bugloſſi, borraginis, nenupharis eodem modo quo conſerva roſarum liquida conficiuntur. Vnguium vero roſarum loco, pars vireſcens ſeu herbacea, quæ violis, nenuphari, bugloſſo & borragini ineſt, detrahenda.

Conſervæ huiuſmodi refrigerant & humectant, partium nobilium ardorem immodicum contemperant, cordique amiciſſimæ ſunt.

In conſervis iſtis liquidis cum ſaccharo parandis, fucum exquiſitiuſque artificium minime conſectati ſumus, cum primarium inſtitutum ſtudiumque noſtrum fuerit, ut dumtaxat ægrotis prodeſſent: Summis ſinceriſque votis efflagitantes, ut ſupremi Medicinæ conditoris gloriæ cedant, publicæque utilitati deſerviant.

LIBER DE VALETVDINE TVENDA,

Per rectam vivendi normam, uſumque legitimum rerum ad bene ſalubriterque vivendum neceſſariarum.

Index Capitum huius libri.

I. *De Aëre.*
II. *De Cibo.*
III. *De Potu.*
IV. *De Somno & Vigilia.*
V. *De Motu & Exercitio.*
VI. *De Quiete.*
VII. *De Excrementorum evacuatione.*
VIII. *De actu Venereo.*
IX. *De Purgatione menſtrua muliebri.*
X. *De excrementorum ventris, urinæ ac ſudorum evacuatione.*
XI. *De Animi Pathematis.*
XII. *Operis concluſio.*

DE TVENDA VALETVDINE.

AD LECTOREM.

Ex omnibus Medicinæ partibus ea quæ de valetudine tuenda agit, alijs longè præſtare, tum neceſſitate, tum difficultate videtur, ob ingentem rerum quæ in illa tractantur multitudinem. Vt autem multo facilius iucundiuſque eſt moderato aëris ſalubris, alimentorumque laudabilium quæ paſſim occurrunt, ab arbitrioque noſtro pendent uſu valetudinem tueri, quam tot remedijs exoticis impensè calefacientibus, immodicè violenterque purgantibus, reique familiari ob pretium gravibus aſſueſcere, præterquam quod maximo ſunt faſtidio; tametſi illorum uſus in morborum curatione neceſſarius exiſtat. Hac de cauſa præ reliquis Medicinæ partibus, ea merito præferenda, quæ verum germanumque eorum edocet uſum, quaque benigno facilique regimine valetudinem ſartam tectamque tutatur. Quoniam vero ingentis eſſet laboris omnia quæ ad hoc argumentum ſpectant in unum congerere, utpote quæ prolixo volumini conflando ſufficerent, rem qua potero brevitate perſtringam, ac velut in compendium contraham, ut

quibus ſua valetudo curæ eſt, quæ eò conferunt maximam partem hic reperiant, ubi regulæ ſaltem generales præcipuaque documenta traduntur, quibus optatum illum finem aſſequi valeant. Si quis vero purgantia remedia ſuis uſibus expetit, non niſi fido peritoque Medico eiuſmodi in re confidat, minimè vero Barbitonſoribus, Pharmacopœis, Operatoribus, Empiricis, Circulatoribus, Paracelſiſtis ſufflonibus, Antimonij propinatoribus, arcanorum præconibus alijſque eiuſmodi medicamentorum propolis temerariiſque architectis, artis quam profitentur prorſus ignaris, qui nimia magiſtratus licentia de corio humano impunè ludunt. Iuſtæ exactæque formulæ de ijs quæ ad vitam hominum conſervandam neceſſaria ſunt, ab huiuſmodi imperitorum hominum ditione longiſſimè exulant proſcribunturque. Hunc igitur, candidiſſime Lector, libellum grato quæſo excipias animo, multis nominibus tibi profuturum, tum ad blandiorem diuturnioremque vitam, tum ad tædia vitanda, animum recreandum, variaque curioſarum utiliumque rerum, quæ ad hoc argumentum attine, ſupellectile inſtruendum.

De Aëre.

CAPVT I.

PArs illa Medicinæ, de qua hoc opuſculo agere nobis eſt propoſitum, vulgo *Sani-*

tatis Regimen nuncupatur, conſtatque ſex rebus non naturalibus, ſic vocatis, ad rerum naturalium ſeptenario numero comprehenſarum differentiam: eæque ſunt elementa, temperamenta, partes, humores, ſpiritus, facultates & functiones: utque à rebus præter naturam, morbo ſcilicet, eius cauſa & ſymptomatis diſtinguantur. Res non naturales vocantur, quæ nec ſunt cauſæ, nec principia noſtræ eſſentiæ, ceu res illæ naturales ſupra enumeratæ; nec temperamentum noſtrum evertunt, ſicut res illæ præter naturam: ſed medium inter utraſque obtinent, mixto ſcilicet indifferentique uſu. Bene utentibus enim ſalubres ac beneficæ: malè utentibus inſalubres & noxiæ evadunt. Definiri autem convenienter poſſunt, *Res quæ temperamentum noſtrum diathesimque nativam legitimo earum uſu tuentur.* Res iſtæ numero ſenario continentur; Aër ſcilicet nos ambiens, cibus & potus, ſomnus & vigilia, motus & quies, evacuationes & ſuppreſſiones excrementorum, animi perturbationes. Aër & aqua, ut ſunt corporis noſtri partes, ad Phyſiologiam ſpectant, cenſenturque inter res naturales: ſed ut extra nos exiſtunt, aëremque ad caloris innati temperiem novorumque ſpirituum generationem inſpiramus; aquam, tum ad humectationem, tum ad alimenti quo in dies utimur vehiculum, potamus; non naturales exiſtimari debent. Vtrumque etiam res præter

naturam dici poteſt, ſi aëre ſcilicet intemperato, vel aqua putrida vtamur quoniam hoc modo nos lædunt, vt cauſæ morbificæ, quam ob cauſam ad Pathologiam pertinent.

Operæpretium autem cum ſit in iis deſcribendis, ab Aëre auſpicabimur, quem continua inſpiratione tranſpirationeque attrahimus. Quippe qui ad vitam adeo ſit neceſſarius, ut ne temporis quidem momento eo carere poſſimus, cum perennem ſpirituum diſſipationem iugiter reſtauret, cordiſque æſtuantis ardorem & incendium moderetur & temperet.

Aër ergo bifariam conſiderari poteſt, tum ut alimentum, tum ut medicamentum. Si primo intelligamus modo, ſincerus, ſuaveolens, vel ſaltem omnis pravi odoris expers ſit oportet, minimè putridus ac graveolens, ut docet Galenus 12. *Methodi*, *cap.* 5. His enim præditus dotibus, ſpiritibus generandis aptam ſuggerit materiam, qua ratione alimenti naturam ſubit: alimenti quidem nomine ſatis impropriè ſumpto, cum ſpiritus, ſi exquiſitè loqui velimus, non nutriantur, ſed reficiantur duntaxat reparenturque.

Duabus igitur præcipuè cauſis cum tanta ſit aëris neceſſitas, ad refrigerium ſcilicet ſpirituum, fuliginoſique excrementi calori noſtro puro æthereoque infenſi expulſionem: in eo attendenda ſubſtantia & qualitas. Subſtantia quidem, ut ſit ſalubris, qua-

tuor ornatus eſſe debet qualitatibus: perſpicuus enim, purus, non inquinatus, omnis putredinis expers eſſe debet.

Aër ſerenus, purus, perſpicuus recteque temperatus ſpiritus illuſtrat, ſanguinem attenuat, cor exhilarat, prompteque per corpus univerſum diſtribuitur. Nihil igitur eſt, quod hominem alacriorem vegetioremque efficiat, quam ſi in aëre perſpicuo, tenui, ſalubrique vento difflato degat. Econtra aër caliginoſus craſſuſque, ſpiritus obſcurat, humores incraſſat, corpus gravat, calorem nativum obtundendo alimentorum excrementorumque expulſionem remoratur.

Secunda aëris proprietas ea eſt, ut ſit nitidus, hoc eſt purus nulloque vapore inquinatus: impurus enim, eius rei qua permiſtus eſt qualitate naturaque, cordis partiumque aliarum principum laudabilem temperiem immutat & evertit.

Tertia, ut non ſit infectus aut corruptus, vel à corporibus inſepultis (ut poſt cruenta prælia) à paludibus aquiſve ſtagnantibus ac torpentibus, ex quibus vapores adeo pernicioſi efferuntur, ut animantia illac permeantia ſuffocentur; aut profunda atque opaca quapiam ſpecu tetram exhalante mephitim, ut in aliquibus Italiæ locis; unde fit ut amœniſſima illa regio, quæ Paradiſi terreſtris nomine gloriari utcumque poſſet, adeo peſtilentiæ ſit obnoxia.

Quarta conditio ad aëris ſalubris ſubſtantiam neceſſaria, eſt, ut omni vacet putredine, qualis à cloacis dimanat, à fimetis, culinis, cœmeteriis, aquiſque in quibus linum cannabiſve emolliuntur: qui denique nulla animantium, herbarum, leguminum, arborum venenatarum vicinia aut contage conſpurcetur.

Aëris qualitas nunc expendenda venit, quæ vel à ſole, vel à luna dimanat, vel à regionis ſitu & temperie. Sed, præter diurnum nocturnumque circuitum, quatuor anni creat tempeſtates, temperie inter ſe admodum diſſimiles. Vere enim, maximè in medio extremorum, aër eſt calidus humidus: æſtate, calidus ſiccus: autumno, frigidus ſiccus: hyeme, frigidus humidus. Eadem fere eſt ratio ſingularum diei partium, quæ anni tempeſtatum. Matutinum enim tempus, cum ſit calidum humidum, veri reſpondet; cumque ſanis & valentibus iucundiſſimum ſit, ſic male affectis laborantibuſque, præcipuè febricitantibus, pariter admodum eſt propitium. Tempus meridianum æſtatem refert: veſpertinum, autumnum: nox denique, hyemem.

Luna etiam aërem ſuis quadrantibus immutat. Primus enim quadrans ab ineunte luna uſque ad diem ſeptimum, veri eſt aſſimilis. Secundus uſque ad plenilunium, æſtati reſpondet. Tertius, decreſcentis ſcilicet lunæ, autumno. Quartus deni-

que; hyemi analogus eſt.

Aëris conditio ex regionis ſitu & temperie, quatuor anni tempeſtatibus aliquatenus alteratur. Nonnullæ enim regiones temperatæ ſunt, aliæ æſtuoſæ, aliæ gelidæ, aliæ humidæ, aliæ ſiccæ, prout variis ventis ſunt obverſæ: quibus licet vis inſit maxima regionum immutandi temperiem, ne tamen prolixior ſim, de illis ſilebo.

Verum ſi aër conſideretur, quatenus eſt medicamentum, eligetur interdum calidus, interdum frigidus; modo ſiccus, modo humidus, ex varia morborum natura. Sin autem qualis expetitur non occurrat, temperies apta illi quoad fieri poteſt concilianda, ut docet Galenus 10. *Methodi cap.* 8. Caliditas aëris procurabitur, ſi laborantis cubile meridiei obverſetur, editoque locetur conclavi, accenſo ex lignis odoratis igne, cuiuſmodi ſunt laurus, iuniperus, cupreſſus, roſmarinus, pinus, abies, terebinthus; ſuffumigiis aromaticis & ſuave-olentibus, quorum beneficio aër non modo incaleſcit, verum etiam expurgatur. Sponte refrigerabitur aër, ſi Septentrionem cubile ſpectet, loco minus ſublimi, à pauciſque hominibus frequentato. Arte vero frigiditas imprimetur ſtrato refrigerantibus herbis conclavi, quales ſunt nenuphar, plantago, lactuca, portulaca, oxalis, ſolanum; quodque omnibus præſtat, aſperſo ex aqua gelida, unà cum aceto roſaceo, cubiculi ſolo. Aër ſiccus mari-

timis in locis montoſiſque: humidus vero in decliuibus, profundis & paluſtribus maxime viget. Cæterum animadvertendum eſt aëris mutationem quibuſdam in morbis plurimum habere momenti, maxime in capitis pectoriſque, ac præ cæteris in pulmonis affectibus. Quod quotidiana demonſtrat experientia in iis, qui ob aliquod pulmonis vitium aërem ſolumque mutant, ut tradit Galenus *lib. 5. Meth. medendi*, ubi ait ſibi in more fuiſſe phthiſicos pulmonumque ulceribus obnoxios Româ ad Stabianum montem (locum prope Neapolim valde temperatum) ablegare, in quo ægrotantes lacte pariter utentes mirum in modum recreabantur, tum ratione aëris ſicciſſimi qualis illic erat, tum plurium herbarum valde exſiccantium affatim inibi creſcentium, unde eiuſmodi affectuum curationi lac opportuniſſimum efficiebatur. Conſilium iſtud ab Hippocrate *lib. 6. Epid.* mutuatus videtur Galenus. Ibi enim in univerſum ait, in omnibus morbis longis ſolum mutare conducibile eſſe.

De Cibo.

CAPVT II.

SOlidioris corporis ſubſtantiæ reparandæ, quæ continuo perennique fluore diſſi-

patur neceſſitas hominem ad comeſtionem adigit. Eam ob rem alimenta maximè conſentanea eligere debet, in tam numeroſa; qualis in hac rerum univerſitate occurrit, varietate. Vt autem demonſtravimus aërem bifariam conſiderari, ita etiam alimentum. Aliud quippe eſt quod mere alimentum eſt, aliud quod ſimul etiam medicamentum, hoc eſt quod partim nutrit, partim alterat ſpiritus vel humores qualitate quapiam prædominante. De alimento hic non agemus medicamentoſo, verum de ſimplici meroque alimento: quod nullum finem alium habet, quam ſubſtantiæ noſtræ reparationem, viriumque ad actionum integritatem neceſſariarum conſervationem. A duobus autem petitur principiis, nempe ab animantibus, & vegetantibus ſeu plantis.

De alimento à plantis mutuato illud in genere pronunciandum, longè minus nutrire, quam quod ab animantibus deſumitur, pluſque excrementi, quam alimenti ſuggerere, ſi ſiliginem, hordeum aliaque cerealia unde panis conficitur excipias: cum ex Galeno plurimum copioſumque nutricatum ſuppeditent. Quod de pane maximè intelligendum, qui ex optimo ſucculentoq; tritico elaboratur: ſin minus, plus ineſt excrementi ob furfuris copiam, quam alimenti.

Secundo opus eſt ut ſit puriſſimus, pauco admiſto furfure, probè fermentatus, ritè ſubactus, caloreque moderato excoctus. De

pane huiuſmodi loquuntur Galenus & Alexander Aphrodiſienſis *in problematis*, dum ait, præ omnibus eduliis plurimum alere; ob idque Homerum præcipere, famelicis panem præcipuè offerendum, cui nimirum ſucci nutritij plurimum inſit. Ipſemet Ariſtoteles *problem.* 13. *ſect.* 21. ſic intellexiſſe videtur, dum ait homini panem nunquam faſtidio eſſe, quoniam triticum ut peculiare edulium homini conceſſum eſt, quod plurimum enutriat. Vt autem tritici multa ſunt genera, ſic ingens varietas conflati inde panis exurgit, tam materiæ, quam præparationis ratione. Panis ex ſiligine, aliis omnibus præſtat, multumque alit. Alij non æquè, cuiuſmodi ſunt furfuraceus, ſecalinus, miſcellaneus, hordeaceus, auenaceus. Ex panibus, quibus Pariſini victitant, *panis capitularis* vulgo dictus cæteros antecellit; dein panis quem vocant *à la mode*: panis molliuſculus, Gonetianus, civicus ſeu cibarius. Omnium peſſimus eſt *panis reginæ* vulgo nominatus, multis de cauſis. Primò, quia panis azymus eſt inſalubris, cum ægrè concoquatur obſtructioneſque pariat. Panis tantillum ſalitus, non ſalito melior, ob ſaporem & gratiam. Qua in re Lutetiæ multum peccatur, ob ſalem pani non admiſtum, cum plurimi inde morbi, quibus multitudo conflictatur, procreentur. Nec abs re una ex primariis cauſis, cur Pariſini præ cæteris orbis nationibus calculis renum ac veſicæ

adeo ſint obnoxij, illinc peti poteſt, quòd panem ſalis expertem eſitent, ipſomet aſtipulante Galeno de vi eiuſmodi cauſæ.

Panis recenter ex furno extractus adhucque calens noxius admodum eſt, tam ob coctionis difficultatem, quam quia ventriculum inflat, obſtructioneſque in tota aluina regione ingenerat.

Panis pridem coctus, improbandus etiam ſi quartum quintumve diem excedat: quia difficulter conficitur, quia aridus ſaporiſque expers, unde facetum illud ex trivio adagium, *Ovum unius horæ, panis unius diei, vinum unius anni, &c.*

Panis medulla melioris eſt ſucci, faciliorìſque coctionis, quam cruſta, quæ aridior eſt: unde laudandi veniunt, qui ſummam panis cruſtam cultelli acie excutiunt; tametſi cruſta non adeo ſit improbanda, ut aliqui autumant, utpote quæ ventriculo calorique valenti, quali robuſtiores abundant, valde conveniens ſit cibarium.

Huc dulciarium omne panificium referri poſſet, quod in genere pravum eſt edulium, ſi biſcoctum panem exceperis, cum nulla ſit ex huiuſmodi cupediis quæ noxa vacet. Inter eas ſunt farcimina, placentæ, rhyemata, itria, ſexcentaque id genus mellita, ſaccharata, lactaria, ovata panificia, ventriculo hepatique infenſa, cum manifeſtiſſimè calefaciant, obſtruant, viſceraque offendant. Plura de pane attexere

nobis

nobis eſſet perfacile, ſed ſumma illa delibaſſe capita impræſentiarum ſufficiat.

Exacto breuiuſculo tractatu, de pane, qui ex aliis atque aliis frugum generibus componitur, quique præſtantiſſimum alimentum eſt quod à plantis decerpitur; nonnulla de fructibus herbiſque perſtringenda ſunt: duo enim iſta inſtitutæ præiactæque diviſionis poſtrema membra ſunt; alimento in genere diviſo in id quod ab animantibus, & quod à plantis deſumitur.

De fructibus hoc in univerſum affirmari poteſt, multum ſcilicet humectare & refrigerare, modicum nutrire, alios tamen plus, alios minus.

Fructus prope omnes qualitate aliqua prava laborant, flatus generant, parumque ſunt commodi, præterquam à longo itinere fatigatis & percalefactis. Verum plurimum obſunt affectibus ab obſtructione natis, febribuſque putridis. Ex fugacibus fructibus, quique facile corrumpuntur, humidiores eligendi, primiſque dapibus præmittendi. Eiuſmodi ſunt pruna, ceraſa, mora, perſica, uvæ. Solidiores verò qui magis aſtringunt, necita promptè putreſcunt, poſtrema menſa ſumi debent: inter ea ſunt cydonia, pyra, amygdalæ, caſtaneæ, nuces & avellanæ.

Certiſſima regula eſt & pro canone ſtabilienda, omnes arborum fructus qui igne percoqui poſſunt, pravum fere ſuccum pro-

creare ſi crudi vorentur. Quod ipſemet Galenus in ſeipſo adhuc iuvene, non citra incommodum, expertum ſe fuiſſe profitetur, morbiſque continuo fuiſſe obnoxium, dum fructus eſitavit crudos; poſtquam vero ab iis temperavit, ſanum valentemque deinceps deguiſſe.

Meo quidem calculo, ceraſa uvæque apianæ, vulgo moſchatæ, bene maturæ primam inter fructus laudem merentur, ſi modo tempeſtivè moderateque uſurpentur: hinc pruna damaſcena, groſſulæ rubræ, Officinis *ribes*; fraga, poma matura, maximè renetiana, curtipendula, calvillea, mala armeniaca, perſica, nuces.

Melones, cucumeres, citrulli aliquo modo bilioſis conferunt: plurimum enim refrigerant & humectant. Verùm ſuccum craſſum, frigidum coctuque difficilem generant. Ob id ventriculo hepatique fervidioribus bilioſiſque potius conveniunt, quam aliis contrario temperamento præditis, quibus penitus ſunt inſalubres. Platina *in Pontificum Romanorum hiſtoria*, ſcribit Paulum II. hora ab occaſu Solis ſecunda, apoplexia correptum protinuſque ſuffocatum, cum ſolus in conclavi ſtaret, neque die prægreſſo, de ullo conquereretur incommodo. Eius tam repentini interitus nulla alia deprehendi cauſa potuit, quam quod vltima cœna duos ingentes melones devoraſſet. Id anno 1471. contigit. Perilluſtris Curiæ Pariſienſis

Præſes Auguſtus Thuanus, *tomo* 2. *elegantiſſimæ Hiſtoriæ*, ſub Carolo IX. narrat Antonium Goueaum, Poëtam ea ętate non incelebrem, magnum Philoſophum, Iuriſperitum clariſſimum, Taurini obiiſſe anno 1565. ex immodico melonum uſu, calore nativo ab illorum frigiditate humiditateque ſuffocato. Non paucos Imperatores ſummoſque alios viros idem exceſſus è medio ſuſtulit. Munſterus *in Chronologia* ſcribit Albertum Auſtriacum Germaniæ Imperatorem ab itinere Hungarico defeſſum, melonem ſedandæ ſitis gratia comediſſe, hinc in dyſenteriam incidiſſe, qua 27. Octobris anni 1439. è vivis ereptus eſt. Eodem fato duo alij Imperatores occubuerunt, Fridericus III. & Henricus VII.

Cardanus ait huiuſmodi fructus tribus de cauſis eſſe eliminandos ac proſcribendos. Primò, quia immodicè refrigerant. Secundò, quia plus iuſto humectant. Tertiò, quia quam facillimè in ventriculo corrumpuntur. Cardano non invitus ſubſcripſerim, obiterque hic adnotaverim, melones ventriculo frigido humidoque plurimum adverſari, germanumque noxæ ab uſu melonum impendentis antidotum, eſſe vinum dilutum, dummodo hepar non ſit impendio calidum, obſtructionibuſque opportunum. Vinum porro ſincerum merumque à fructibus ſumptum, quamplurimas cruditates in venas rapit, eaſque infarcit, unde non pauci

poſtmodum morbi procreantur. Proinde perperam illi agunt, graviterque in proprium peccant caput, qui ab immodica melonum cucumerumve ingluvie, indemnes ſe præſtare confidunt, ſi merum largis propinent hauſtibus, ad concoquendum digerendumque (ut aiunt) ingeſtos cibos, cum aliàs vinum immoderatè ſumptum à ventriculo quicquid incoctum occurrit, abripiat, ſtatimque grauiorem obſtructionem ingeneret. Vnuſquiſque ideo ventriculi temperiem potentiamque explorare debet, illique conſentanea dignoſcere, non autem præfidenter eius abuti obſequio, illorum pravo exemplo, qui ventriculi roborandi obtentu ſuſque deque, nullo ordine, omnis generis ſeſe ingurgitant cibariis, ab eorum noxa egregie ſeſe vindicare rati, ſi copioſioribus largioribuſque vini generoſi poculis, Helvetiorum more, indulgeant, unde hepar, pulmo, cerebrum parteſque aliæ exardeſcunt labefactanturque: hincque hydrops, apoplexia, arthritis, catarrhi ſexcentaque alia pernicioſa cooriuntur ſymptomata, quibus ingruentibus ad Medicos confugere identidem coguntur, ab illorumque auxilio pendere; præcipitique ut plurimum fato abripiuntur, nec illorum ætatem attingunt, qui intra temperantiæ limites ſe continuere.

Pyra, cydonia, meſpila, cornecla, ſorba ab hominibus ſanis non niſi poſt epulas eſi-

tari debent, modicaque quantitate; ut aſtrictoria facultate ingeſtos cibos deprimant, ventriculumque cogendo coctionem iuvent, ſuperhauſto demum aquæ cyatho.

Ex fructibus, qui è Prouincia ad nos deferuntur, malum citrium præ cæteris commendaverim, cardiaciſque quibuſvis præſidiis officinalibus antepoſuerim, cardiacis inquam nomine potius quam re: ideoque pretio immenſo væneunt, quod per mare, per terras ad nos convecta ſint. Verumenimvero ſi ingenue liberéque loquendum ſit, in omnibus morbis malignis, febribus putridis peſtilentibuſque certius auxilium ab aliquot malis citriis vel limonibus, quam ex univerſo Orientis Bezoardico lapide, expectandum eſt, qui revera aliud non eſt quam lapis factitius, à Iudæis Conſtantinopolitanis aliiſque impoſtoribus fabrefactus, morborum curationi prorſus ineptus, indignuſque qui in medicamentorum cenſu annumeretur. Theriacam Mithridatiumque præ malo citrio etiam minimi facio, licet utraque hæc opiata adverſus venena paſſim ab Empiricis Circulatoribuſque velut efficaciſſima ſuper aſtra extollatur. Tametſi huiuſmodi merces vendentium loculis ære implendis, viſceribuſque credulorum ægrotantium inflammandis duntaxat inſerviant.

Quod in dies oppido veriſſimum eluceſcit, cum nullus ſit (niſi ex iis qui in huiuſ-

modi medicaminum mercimonio quæſtuque ſuas res augere moliuntur) qui affirmàre ſincerè valeat vllum unquam à Theriaca vel Mithridatio in quopiam epidemico, maligno aliove morbo levamen ſenſerit : quin potius ingentem æſtum, ſitim, capitis dolorem aliaque moleſtiſſima ſymptomata à calore immodico alterutrius ex iſtis confectionibus inducta. Quæ etenim nunc temporis Theriaca elaboratur, non ſolum Lutetiæ, Lugduni, Mompeſſuli aliiſque Galliæ locis, ſed & in Germania Italiaque, imo (audacter dico) in toto orbe Chriſtiano, iis viribus neutiquam pollet, quibus Theriaca à Galeno tantopere decantata : tum ob plurima nobis penitus ignota ſimplicia quæ Theriacam ingredi debent, aliorumve plurium penuriam : tum ob negligentiam, imperitiam avaritiamque artificum. Reges enim Imperatoreſque ſuis olim ſumptibus Theriacæ conficiendæ prouinciam ſuſcipiebant, omni alio negotio curaque poſtpoſita : eamque poſtmodum populo laboranti, prout affectus exigebat, ex Medicorum conſilio diſpertiendam curabant, ut innuit Galenus. Hic plura non addam, longè prolixius de ea alibi acturus, ubi demonſtraturus ſum adverſus morbos peſtilentes huiuſmodi compoſitiones, nedum utiles eſſe, quin potius noxias. Ad interruptum de malis citriis ſermonem redeamus, experimentiſque confirmemus (modo probandi certiſſimo po-

entiſſimoque, fructum hunc virtute cardiaca ſtrenuiore ornatum eſſe quovis alio ſive indigena, ſive peregrino medicamine. Duorum reorum quibus aſpidum virus officere nequicquam valuit, ob præmanſa mala citria, ſatis commonſtrat, quo loco fructum hunc habere debeamus, præ Theriaca, Mithridatio, Bezoardico lapide, cornu Monocerotis, aliiſque Arabicis mercibus, omnis facultatis cardiacæ expertibus, ab iiſque tantummodo iactatis, qui res ſuas ex illis agunt. Hiſtoriam autem, quia veriſſima elegantiſſimaque eſt, ex Athenæo *lib.* 3. *Deipnoſophiſt.* hic exſcribam. *Prædonibus igitur paratum theatrum ingreſſuris caupona quadam mulier, eorum miſerata, utrique malum citrium edendum in via tradidit. Hi poſtea horrendis crudeliſſimiſque animalibus proiecti & ab aſpidibus percuſſi, nihil denique paſſi ſunt. Dubius fuit dudum ſanè princeps, atque militem eorum cuſtodem ſi quid ediſſent vel bibiſſent interrogavit. Vt verò citrium illis traditum eodem die fuiſſe cognovit, huic poſtero die citrium dari, illi autem nequaquam iuſſit. Is demum qui citrium prius comederat, nihil rurſus paſſus eſt, at ille morſus ſtatim interiit.*

Huic & aliam attexam hiſtoriam non ignobilem. Theopompus *lib.* 38. ait Clearchum Heracleotam Regem Ponti veneno quamplurimos necaſſe, plures peremptururn, ſi citrio bonis avibus ceu antidoto non ſe præmuniiſſent: ſupra ſcriptæ hiſtoriæ à fideliſſi-

mis graviſſimiſque authoribus depromptæ manifeſtiſſimè docent, citria præſtantiſſima eſſe cardiaca, longe cuivis aliorum farragini præferenda, quæ in cardiacorum album impudens Arabum ſuperſtitio (ne dicam quæſtuoſa negotiatio) referre molitur, virtuteſque occultas ſpecificas arrogat, quæ meræ otioſorum hominum nugæ ſunt figmentaque chimærica, ab iis in Medicinam, in artis ſanctiſſimæ nobiliſſimæque dedecus, publicamque iniuriam, ægrotantiumque perniciem introducta.

Cæterum malum citrium mixtæ eſt temperiei, propter partium heterogeneitatem. Cortex calidus & acer eſt, iuſtam excedens temperiem; ſecundo gradu ſiccus. Semen ſiccum eſt & aridum, ita ut tertio exſiccantium ordine numerari poſſit. Caro ſubſtantiaque craſſior, frigida & humida eſt. Odor quovis tempore ſuaviſſimus eſt, putredinemque ac corruptionem arcet. Qui plura de admirandi huius fructus virtutibus expetit, videat Matthiolum *cap.* 31. *lib.* 1. *Commentar. in Dioſcor.* Dalecampium *lib.* 3. *hiſtoriæ plantarum*, *cap.* 5. Plinium *lib.* 12. *cap.* 3. *hiſtor. natur.* Theophraſtum *lib.* 4. *cap.* 4. *ſub finem hiſtor. plant.*

Mala punica, aurea, limones, ponceria ad mali citrij facultatem proximè accedunt, illiuſque vim cardiacam æmulantur, cum valenter etiam putredini, venenis, peſtilentiæque, partium principum cuilibet

imbecillitati, cardialgiis, obſiſtant, ut author eſt Fernelius *libro* 5. *methodi*, *capite* 21.

Cappares & olivæ ſatis ægre concoquuntur, in hoc laudandæ, quod appetentiam excitent, ventriculum ſua aciditate corroborent.

Avellanæ atque amygdalæ temperatæ fere ſunt, & inter bellaria non improbandę.

Pineoli & piſtacia nonnihil calefaciunt, ſed hepar debile utcumque roborant.

Caſtaneæ ſanguinem craſſum procreant, flatus generant, alvum conſtringunt, nec facilè coquuntur.

Omnia legumina quibus paſſim utimur, non admodum laudanda. Fabæ flatuoſæ ſunt, ſenſus perturbant, craſſioris ſunt ſucci, difficilis coctionis, pauci nutrimenti.

Piſa ad fabarum accedunt qualitates, aliquanto tamen deteriores. Piſa porro acerbius inſectari non libet, cum res notiſſima ſit, primariis mulieribus piſa viridia in deliciis eſſe, huiuſque vrbis Medicis id non eſſe detrimento.

Cicera paulo copioſius nutriunt, reneſque facultate diüretica exonerant: eaque de cauſa conferre cenſentur renum calculo obnoxiis. Satius tamen eſt non niſi parciſſimè uti, nec citra Medici conſilium; cum ex eorum indiſcreto uſu non pauca nec levia

exoriri poſſint ſymptomata, perinde ut ex quovis alio diüretico medicamento intempeſtivè ſumpto.

Lentes non niſi ægre conficiuntur. Ventriculum, caput, nervos, pulmoneſque lædunt, ſuccum craſſum & melancholicum generant, alvum cohibent, pauci ſunt nutrimenti. Error certè abuſuſque eſt non ferendus, iampridem à mulierculis agyrtiſque in Medicinam intruſus, huius leguminis decocto puerilium exanthematum virus è centro in corporis ambitum expellendi facultatem tribuentibus. Commentum iſtud ex Arabum prodiit officina, ut ſexcenta alia de qualitatibus ſpecificis: quandoquidem quampiam huiuſmodi facultatem in quolibet alio medicamento deprehendere non licet, nedũ in aquis quas cardiacas vocant; nec in Bezoardico lapide, nec in Monocerotis cornu; puris putis decipulis ad plebeculã ineſcandã. Tantum abeſt, ut eiuſmodi vis lentibus inſit, qua aperire, corpuſque febre ęſtuãs putridaque materia infarctum refrigerare ac ventilare valeant, quod in exanthematis neceſſarium eſt: quin potius poros meatuſque obſtruũt, quibus putredinis in corpore contentæ exhalatio diſſipatioque fieri poſſet. Certè ſi præſidium ullum exanthematum eruptioni, putridæ virulentæque materiæ, unde pernicioſus adeo affectus fovetur, expulſioni opportunum reperiatur, phlebotomia dubio procul eſt, tempeſtivè celebrata,

maximè antequam aliquid in cutem erumpat : tametſi perſæpe à puſtularum eruptione neceſſaria etiam eſſe poſſit. Verum ex prudentis peritique Medici arbitrio decerni debet divinum iſtud præſidium, ex ægri viribus, ſymptomatumque conditione toties iterandum , quoties è re eſſe videbitur, ſive ineunte, ſive vigente morbo: nequaquam vero ex ſententia aut libidine Pharmacopœorum, ſeu potius pharmacorum pocillatorum, muliercularum, circulatorum, ignarorumque empiricorum, qui omnes ſalutare iſtud auxilium increpaturi ſunt, ut ſuam bezoardicam mercem introducant, ex Arabum barbara exortam colluvie, mentitis nixam experimentis, nullo evidenti firmatam eventu, imò exhibentium dedecore, utentiumque detrimento infamem. Qua enim (amabo) vi humoris in exanthematis morbifici excretioni lentes efficaces eſſe poſſunt? Reſponſuros agyrtas præſumo, ſudoris provocatione id contingere, puſtularumque vnà cum ſudore eruptione. Gratis vero id dictum, perinde ut abſque ratione celebratum remedium. Primo quidem lentes quoquo modo exhibeantur, ſudorem per ſe ciere nequeunt, cum ſint temperamẽti remediis ſudorificis penitus cõtrarij: quod tum ratione, tum experientia, veritati conſentaneum deprehenditur. Secundo, quod nullo modo ex artis regulis morborũ huiuſmodi initio ſudorifica propinare liceat, cum

crudi plane ſint humores, nullaque ſalutaris evacuatio tum fieri poſſit: ineunte quippe morbo nulla unquam criſis laudabilis contingit. Præterea impoſtores illi, vel ratione, vel experientia probare deberent, medicamenta quæ ſudorem extra corpus diſpellunt, eodem tempore & impetu coniunctam exanthematum materiam exigere. Quod nequaquam pręſtabunt, quia ex eodem loco ſudor humorque morbificus non prodeunt, cum præſidiorum calidiorum vi ille accelerari valeat, hic vero nunquam nullave arte; quippe cuius excretio à caloris nativi beneficio omnino pendeat, quā ex virium modulo in ægrotantis commodum quoad valet, emolitur. Lentes ſunt pravi ſucci, paucum ſanguinem generant, eumque melancholicum, frigido ſiccoque ſunt temperamento, cum aſtrictione multa; unde falſa Arabum eorumque ſequacium opinio manifeſtiſſimè arguitur, qui ad faciliorem exanthematum eruptionem lentes conducere exiſtimant. Præterea, primum (ut aiunt) lentium ius alvum laxat, ſecundum vero conſtringit. Neutrum autem exanthematis propellendis prodeſſe valet, cum à corporis ambitu ad centrum primi iuſculi virtute attrahantur humores per alvum ſeceſſuri: ſecundo incraſſentur, intimiſq; in corporis partibus magis impingantur, unde multo ægrius prodeunt, quin potius novo damno ęgros afficiunt, obſtructiones augendo, vaſaque implent quæ

inanienda forent. Denique ſi lentes ſuccum craſſum ac melancholicum procreent, ſi ſint flatuoſæ, qua de cauſa capitis dolores vertigineſque, convulſiones, epilepſiaſque interdum commovent, ut ab Autoribus obſervatum eſt; quis aſſerere audeat exanthematum excretioni poſſe eſſe commodas, quæ facilius promptiuſque Chirurgi ſcalpello obſequitur, eliciturque, modo opportune id fiat; quam ulla medicamentorum, ab empiricis circulatoribuſque adminiſtratorũ farragine atque colluvie quæ à diſtantiſſimis exportari regionibus deprædicant, ut ſplendidius venundentur? Valeant proculque hinc abeant huiuſmodi technæ, procul lentium perverſus ſuperſtitioſuſque uſus.

Oryza hordeumque mundatum præſtantiſſima ſunt omnium leguminum, quoniam plus nutriunt, minuſque excrementitia ſunt. Vtrumque modice aſtringit ſtomachum roborando, nec ægre concoquuntur.

Opportuniſſimus hic locus foret de fungis agendi, ſi modo id mererentur. Verum cum nulla illis inſit laudanda facultas, Lectorem duntaxat monebo, iure meritiſſimo idem de illis, quod de cucumeribus dici poſſe, probè coctos, egregie condîtos, bellè verſatos, ad aliud commodos non eſſe, quam ut è feneſtra foras non guſtati projiciantur; vel quod de caſeo dicitur, optimum eſſe deterrimum, nulliuſque utilitatis. Plinius fungos ſatis luculenter ſugillat *lib. 22. cap. 23.*

In earum rerum cenſu quæ à menſis ablegari prorſus debent, fungos non iniuria repoſuerim.

Agrippina Imperatrix fungos infamavit, illis ad Claudium Imperatorẽ coniugem filiumque Neronem eius loco ſufficiendum abuſa: fungis enim voratis, aliis mox, urgente fato, aditus præcluſus eſt eduliis. Clemens VII. Pontifex Maximus, è Medicæa familia, fungorum tantus erat helluo, ut in ſingulas cœnas plenum fungis diſcum voraciter exhauriret. Edicto quippe per univerſam ditionem ſanxerat, ne ullus fungos, præterquam ad eius menſam palatumque, legeret. Breve namque intra temporis ſpatium fatis conceſſit, illiuſque obitus docuit, quantum prava diæta humanæ vitæ carceres contrahat. Nec ſolum in fungorum eſu Pontifex ille nimius erat, ſed & immodicè effrænateque melonibus indulgebat. Eam ob rem Curtius cubicularius illius Medicus, eruditiſſimus licet peritiſſimuſque, ab interitu vindicare eum non valuit, qui anno 1534. contigit.

Non me latet, fungos diſtingui in venenatos, & non venenatos. Sed iſthæc diuiſio non valet, quandoquidem optimæ etiam notæ fungi menſæ apponi prorſus non mereantur. Hoc edulij genus Coquorum arte adinventum concinnatumque, herili palato delicatioribus mollioribuſque huiuſmodi obſoniis patrocinantium. Hac admonitione præmiſſa caveat qui voluerit.

Tubera, quæ Plinius ait à tonitru gene-

tati, Plutarchus à pluvia; Galeni teſtimonio ſunt ſucci deterrimi, & à ſubſtantia terrena craſſi ac melancholici. Ventriculũ oblędunt, apoplexiam & paralyſim, ingentes coli cruciatus ob indigeſtionem inducunt. Tubera porrò porcis potius ſaginandis, quam hominibus alendis eſca commodiſſima ſunt.

Paſſim in Gallia bulboſa nunc temporis ſuccreſcit radix, vulgo *Toupinambous* vocitata à natali ſolo; quam *Chryſanthemum tuberoſum Indicum* indigitare liceat, de qua idem quod de tuberibus ſentiendum, utpote quę omnino cum tuberibus quadret. Vertigines quippe, capitis dolores, ſitim, cruditates flatuſque generat. Itaque author hic ſum, ut barbarum iſtud edulium iis relinquatur, qui eo uſque inſaniunt, ut non niſi exoticis paſcantur. Valeat ergo radix illa peregrina, cum aliæ longè ſalubriores iucundioreſque nobis in promptu ſint.

Fructuum tractationem herbæ conſequuntur. In genere omnes herbæ parum alunt, facultatibuſque alterantibus potius inſigniuntur, quàm alimentariis. Calefaciunt enim, refrigerant, humectant, exſiccant; obſcure vel manifeſtè; ſive in decoctis, ſive in acetariis, ſive quovis alio modo. Præ cæteris herbis Galenus lactucam extollit, ceu ſucco alibili admodum refrigerante præditam. Illius calculo aquæ fontanæ frigiditatem humiditatemque æquare videtur. Inde ſitim ſedat, ſeminis fluxum cohibet, partes

genitales apprime refrigerando ſomniis pollutionibuſque nocturnis adverſatur (ideo venereo percitis œſtro commodiſſima) ſomno conciliando ſingularis.

Poſt lactucam in refrigerantium herbarum ſerie numerantur oxalis, cichorium, portulaca, ſpinacia, quæ in uſus quotidianos non inſalubriter uſurpantur.

Inter calefacientes herbas recenſentur cinaræ, raphani, aſparagi, lupulus, naſturtium, petroſelinum, fœniculum, eruca, ſalvia, hyſſopus, thymum, ſathreia, pimpinella, coſtus; allia, cæpæ, porri, quibus non niſi parciſſimè utendum.

Antequam huic de herbis ſermoni coronidem imponamus, & de carnibus diſſerere aggrediamur, aliqua de iis quæ condiendis ſervandiſque carnibus inſerviunt prælibanda ſunt.

Mel calidum eſt & acre. Saccharum proximè accedit, tantillo minus calidum, & ſiticuloſum, iucundius, ventriculoque familiarius.

Sal calidus eſt & ſiccus, perinde ut omnia aromata, maximè zingiber, piper, caryophylli, nux moſchata, cinnamomum.

Sinapi calidiſſimum eſt & ſicciſſimum.

Oleum olivarum temperatum eſt, hoc eſt, ex calido frigidoque æquabiliter mixtum.

Acetum ambigui eſt temperamenti. Quatenus acetum, frigidum eſt. Quatenus ex corrupto

corrupto confectum vino, gradus aliquos caloris retinet, qui aceti acrimonia deteguntur. Frigiditas tamen caliditatem ſuperat. Præterea exſiccat admodum, appetentiam promovet, ventriculum roborat, obſoniis acetiſque quibus admiſcetur ſaporem conciliat.

Vvarum acerbarum, vulgo agreſtæ ſuccus, ſeu omphacium aceti facultatem utcumque æmulatur; aſt nullo modo calefacit, conſtringit magis. Eapropter perperam illi agunt, qui ſenam in agreſtæ ſucco ſeu omphacio macerant: quia cum qualitate ſit aſtringente, ſenæ vim purgatoriam retundendo imminuit, quæ in aqua pura infuſa validior eſſet. Aqua etenim cum ſimplex ſit liquor, omniſque alienæ qualitatis expers, præ omnibus aliis liquoribus purgantium in ea maceratorum vim melius prolicit. Cæterum condimentis iuſculiſque omphacium immiſcetur, ſaporis, refrigerationis ſitiſque ſedandæ gratia.

Alimentum quod ab animalibus petitur, ad carnes & ova reducitur.

Caro vel ex piſcibus, vel volatilibus, vel greſſilibus deſumitur.

Ex piſcibus ſaxatiles, qui circa ſcopulos cauteſque degunt, Galeno *lib.* 3. *de aliment. facult. cap.* 28. maximè commendantur.

Marini fluviatilibus præſtant, fluviatiles iis qui lacuſtribus ſtagnantibuſque gaudent aquis, piſcium omnium ideo peſſimis.

In genere maſculi feminis meliores, iuniores (non tamen omnino puſilli) vetuſtioribus. Vulgare enim adagium non moror; *caro iuvencula, piſcis vetulus.*

Piſces omnium optimi ſunt, trutta, lucius, ſolea, rhombus, plica, rubellio, barbuta; hinc quadratulus, alauſa, cyprinus, ſcombrus, perca, raïa, anguilla. Tinca, oſtrea, miculi, teſtudines, gammari, limaces, difficilioris ſunt coctionis, ventriculum gravant, ideo in ultimo bonitatis gradu locantur.

Piſces vel elixi, vel frixi, vel aſſi manduntur. Elixi minus boni ſunt, ob nimiam qua abundant humiditatem (quæ in aliis atque aliis maior minorve eſt) quæ huiuſmodi pręparatione adaugetur. Frixi meliores, utpote minus humidi. Aſſi optimi, quippe ſicciſſimi Inter duos diſcos percocti, improbi, cum multas procreent cruditates: Imo ferunt venenatos evadere: facile enim in ventriculo corrumpuntur, lentaque colluvie illum oblinunt, ſitimque validam inducunt.

Circa volatilium animantiumque greſſilium carnes, in iis eligendis multa in univerſum expendenda ſunt. Primum, *ætas*; iuvenilis enim vetulæ præeligenda, non tamen recens natorum: Vetulorum enim animalium carnes modicum nutriunt, nimiaque ſiccitate non niſi ægrè conficiuntur. Quamprimum autem natorum perexiguum corpori ſuggerunt alimentum, alvumque lubricant, utpote ſucco mucoſo excrementitio-

que ſcatentes. Secundum *nutricatus* ſeu *pabulatio*. Animalium enim carnes,quæ probè aluntur, præſtantiſſimæ ſunt ac ſuaviſſimæ. Tertium, *locus moduſque educationis*. Animantium quippe in montibus paſcentiũ carnes perfacile coquuntur, ſecus aliæ, ceu paluſtribus in locis altorum. Carnes animalium domeſticorum cicurumque carne ſunt molliori, magiſque humectant: contra ſylveſtrium ferarumque; duriori ſicciorique. Quartum, conſiderandum an caſtrata, vel ſecus. Caſtratorum enim animalium caro iucundior, ſaporiſque minus ingrati, quam non caſtratorum: horum namque caro hircũ olet pravique eſt odoris. In ſpecie vero volatilium caro minus alit, quàm quadrupedum, licet facilius conficiatur. Inter eas prima laus perdici montaniſq; avibus debetur: hinc ruſticulæ, merulæ, columbæ, phaſiano, quibus pulli gallinacei caponeſque adiungendi. Pavonum caro ultimo locatur ordine, velut viliſsima.

Animaliũ quadrupedũ carnes multas obtinẽt differentias, varieq; ex neceſsitate uſuq; multiplici eliguntur. Sapore & ſucco nutritio capreoli, agni, veruecis, vituli, præ aliis ſunt eximiæ. Caro ſuilla multum potenterq; nutrit, ſed validum deſiderat ventriculum, cum non niſi ægerrimè conficiatur. Suillam carnem valde commendat Galenus, eamque aliis omnibus præfert. Caro bubula paulo craſsior eſt ſuilla, ideoque plus ſucci melan-

cholici ingenerat. Ovilla caro bubulam ſequitur, utpote deterior: hanc caprina, omnium deterrima, cum pravum vitioſumque ſanguinem procreet.

Præterea, quod attinet ad nutricatum qui ab animalibus nobis ſufficitur, non modo animalium delectus habendus, ſed certarum in iis partium. Qui enim copioſum ſanguinem generare cupiat, partes eligat carnoſas: qui corporis molem augere, viſcidas. Multiplex etiam eſt carnium apparatus. Elixantur, aſſantur, friguntur. Sed ſciendum imprimis eſt, ſi exſiccandum ſit, carnem aſſam præferendam elixæ: ſi humectandum, elixam; quæ ad promptam etiam conducit refectionem, ut in extennatis convaleſcentibuſque. Ex carnibus enim elixis iuſculum conflatur; quod citra ullum maſticationis negotium ſorbetur, facile alteratur, prom-teque per corpus diſtribuitur, ſatiſque nutrit, cum ex Galeno 3. *de aliment. facult.* elixæ carnis vis omnis in iuſculum migret. Vnde Ariſtoteles affirmat humore alieno carnes elixas humeſcere, non autem nativo ac ſubſtantifico, qui à iuſculis elicitur.

Ad cibariorum preparationem utcunque etiam pertinent, quæ illis condiendis admiſcentur. Verum quoniam fere cibi temperamentum immutant, eumque aliquatenus medicamentoſum efficiunt, de his agere ſuperſedebo, præterquam de ſale, ob ſaporem cibis omnibus admiſcendo. Exacto de piſci-

bus, volatilibus, animalibuſque terreſtribus tractatu, de ovis aliquid ſubdendum, quorum optima ſunt gallinacea, phaſianorum, perdicum; anſerum vero peſſima. Debent autem eſſe recentia. Sciendum porro in genere tremula & ſorbilia præ cæteris facilius coqui & digeri: dura ægrius. Præterea, ſi alvum ex ovorum uſu laxandi ſit propoſitum, ſorbenda eſſe: à quibus tamen ob nimiam cavendum dulcedinem, Galenus *comment. in* 1. *acut.* monet, ei qui vomitui obnoxius fuerit.

Ovorum pręparandorum ratio multiplex admodum eſt. Cum teſta enim & ſine teſta coquuntur. Si cum teſta, in aqua elixantur, ſub cinere coquuntur, aut inter duos diſcos. Si abſque teſta, vel in aquam ferventem immerguntur, vel ſuffocantur coquunturque ex butyro, vel in ſartagine friguntur. Ova tremula ferventique aqua excocta omnium præſtantiſſima, à quibus omphacio diluta, continuoque inter coquendum ex cochleari verſata non illaudanda. Sub cinere vero percocta frixaque peſſima: ſtomacho enim gravia ſunt, ructus cient, non niſi difficulter coquuntur, cibos corrumpunt, ſanguinem vitioſum generant, tetros ad palatum ac cerebrum vapores emittunt.

Præter ova, ab animantibus alia etiam mutuantur; lac ſcilicet, butyrum, caſeus, ſanguis, betuli, hilla, &c.

Lactis temperamentum, animalis unde

mulgetur varia temperie varium etiam eſt. Lac in univerſum tribus conſtat ſubſtantiis; aquoſa & liquida, ex qua ſerum: craſſa & terrea, ex qua caſeus: pinguis & oleoſa, ex qua butyrum componitur, Quæ tres ſubſtantiæ peculiariter variant, pro animantium lac ſuggerentium varia ſpecie. Lac vaccinum plus habet butyri, unde copioſius nutrit, minuſque refrigerat. Ovillum plus caſei, ideo minus bonum. Aſininum omnium ſeroſiſsimum, qua de cauſa ad refrigerandum humectandumque convenientiſsimum eſt. Caprillum medium locum inter omnia lactis genera, & in omnibus dotibus medium eſt, coctionis ſcilicet facilitate ſuccique alibilis probitate.

Butyrum nonnihil calefacit, parum nutrit, ſed laxat, mollit & lenit.

Caſeus improbi eſt ſucci craſſioriſque, ideoque facilè obſtruentis, difficilis coctionis; maximè infenſi iis qui renū calculo ſunt obnoxij. Saluberrimum itaque fuerit à caſeo abſtinere, vel ſaltem parciſsime, à poſtremiſque epulis uti. Secus ſumptus ſtomachum gravat, coctionem interpellat, flatus, obſtructiones aliaque multa parit incommoda, qualia ſuperiora, ut adagium veriſsimum ſit.

Caſeus ille bonus, quem dat avara manus.

Sanguis omnis ægre coquitur & parum nutrit. Sanguis quo craſsior, eo periculoſior, cuiuſmodi eſt bubulus.

Circumforanei Agyrtæ Empiricique miras nonnullarum animantium ſanguinibus facultates arrogant, ſed utplurimum commentitias fruſtraneaſque. Galenus non inficiatur, aliquot eſſe certis in Medicina uſibus accõmodatos, ceu Dioſcorides nonnullique alij ex veteribus ante Galenum ſcripſerant. Apertè tamen profitetur, ſe proprio deprehendiſſe experimento, maxima ex parte eorũ quæ de his iactabantur, falſa fictitiaque eſſe. Vt exempli gratia noctuæ ſanguinẽ ebibitũ ad aſthma valere: Veſpertilionis, puellarum mammas impedire ne excreſcant, ut & pilos, ea in parte ubi applicitus illituſve fuerit. Fictitium pariter eſt, quod de agni venditatur ſanguine, epilepſiam ſcilicet curare: quod de ranarum viridium ſanguine, palpebrarum cilia ne renaſcantur prohibere: turturis & columbæ, cranij fracturis opitulari: galli gallinæve, ſtillantem è cerebri membranis cruorem ſiſtere: crocodili terreſtris, viſum exacuere. Sed hæc omnia gerris Siculis vaniora.

Erroneum etiam & pluſquam anile commentum, quo Circulatores Empiricique de hirci ſanguine iam pridem deblaterant; eum videlicet lapidem in veſica exiſtentem confringere. Sed longè magis miror Iulium Cæſarem Scaligerum, virum alioqui graviſsimum, veſanæ huiuſmodi opinioni ſuum calculum porrigere, *Exer-*

cit. 344. *adverſ. Cardan. num.* 8. ubi de leporis ſanguine idem aſſerit. Verum excuſandus vir ille maximus, Philoſophicis in rebus, quam in Medicis longè doctior, in quarum operibus, & ut aiunt praxi, ſæpe hallucinatus eſt: exiſtimoque de illo re vera dici poſſe, quum mirandas præſtitas à ſe curationes deprædicat, quod de quopiam vetere Medico optimus ille ſenex Gordonius dictitabat, ***multos ab illo quidem ægros curatos; eo tamen morbo, de quo tam gloriosè triumphabat extinctos:*** cum ipſe (Scaliger inquam) falſiſsimis periculoſiſsimiſque de morborum quorundam curatione opinionibus adhæſerit.

Aiunt nonnulli, cervi & vulpis ſanguinem veſicæ calculum conterendi vi pollere. Hîc autem Lectorem rogatum velim, ne tam turpiter decipi circumvenirique ſe patiatur, neve credat ulla eſſe in toto terrarum ambitu præſidia, quibus huiuſmodi inſit facultas. Ex fruſtratis Empiricorum experimentis opinionis noſtræ fides eluceſcit, quorum notiſsima exempla proferre perfacile foret, ſi modò exſpatiari liceret. Si materia huiuſmodi, qualis eſt prædictorum animalium ſanguis, ea proprietate ornata eſſet, calculoſis male conſultum eſſet operationis Chirurgicæ tormento ſeſe ſubdere

non citra manifeſtum vitæ periculum, cum iſthæc præſidia ita ſint parabilia & ubique ad manum; in hac præſertim vrbe eximiis illis non eſſet opus artificibus, qui mira ſolertia, ingenio, dexteritate felicitateque operationem iſtam qua lapis è veſica extrahitur, exercent: quales ſunt hîc hodie D. Bonnet, Colo, Giraut, Ruffin, Tevenin, Ianot, aliique, quorum conatus Deum rogo ut in dies bene fortunet, ad immortalē ſui nominis gloriam, atque ad reipublicæ utilitatem. In hoc vera certaque conſiſtit doctrina, nullum eſſe præſidium ſumptum admotumve lapidi in veſica frangendo ſatis validum. A præclariſſimis eruditiſſimiſque id didici præceptoribus, maxime verò à duobus, (quos honoris & grati animi cauſa nominatos volo) Nicolao Pietreo, Facultatis Medicæ Pariſiēſis columine, facileque inter primos totius Orbis eruditione præſtātes viros numerando, & Renato Moreau, Doctore etiam Medico Profeſſoreque Regio celeberrimo, *in doctiſſimis commentariis in Salernit. ſcholam pag.* 568. ubi validiſſimas contra huiuſmodi impoſturas rationes adducit, quendam alium confutando, qui tam inſcitè quam impudenter iactabat ſeſe calculos in pleriſque ægrotantibus oſſiculorum quæ in meſpilis reperiuntur beneficio confregiſſe. Ea pariter Galeni fuit ſententia pluribus locis, præcipuè *comment. 5. in 6. Epid. Hippocr.* his verbis: *Lapis autem veſicæ non ab æta-*

tis permutatione, ſed à ſola manuali opera ſanatur. Hancque ſecuti ſunt opinionem Medici omnes, quotquot poſt Galenum ſcripſere, quorum locupletiſsima teſtimonia auctoritateſque huc congerere exſcribereque operoſum perinde ac fruſtraneum eſſet. Hoc duntaxat ab æquiſsimo Lectore enixè poſtulo, ſibi ut perſuadeat tanquam exploratiſsimum, nullum eſſe in tota naturæ ſphæra remedium ad conterendos renum aut veſicę calculos ſatis efficax: habendumque pro ſycophanta ac impoſtore, quiſquis de huiuſmodi præſidio arroganter gloriari præſumpſerit. Neque maior Paracelſiſtis iſtis habenda fides, quorũ ratiunculæ meræ nugæ ſunt ad fucum faciendum, creduloſque ægros ineſcandos compoſitæ. Exemplum deſidero ſanationis, non autem mortiferæ curationis, vel potius carnificinæ, quam temeraria eorum exercet medicatio. Pro regula canoneque certiſsimo, & quaſi ex tripode habendum, quod in hanc rem ſcripſit mirabilis ille magni Hippocratis genius, Mag. Ludovicus Duretus, Pariſienſis Medicus longè eruditiſsimus. *Temeraria eſt omnis Medicina, peſtifera & ſæpe mortifera, quæ frangendo veſicæ calculo adhibetur. Cui profuerit vidi adhuc neminem: permultos autem quibus exitio illa fuit.* Idem Duretus *Comment. in Hollerium*, hiſtoriam adfert admodum inſignem, quæ impoſtores omnes evidentiſsimè coarguit, & à ſacris

Medicinæ pomœriis cum ſuis recantatis arcanis procul amandare valet. *Abhinc tribus annis cum in ſectione illuſtriſsimi Principis Condæi filij convocatus eſſem cum meis collegis, periclitator quidam interfuit, qui aſſeveranter retulit, ſe curaturum ſine ſectione : ſed quia Illuſtriſsimus Cardinalis à Borbonio noluit fieri periculum in nepote, adductus eſt puerulus calculoſus decennis in quo fieret periculum. Ille periclitator exhibuit remedium; interijt exulcerata veſica & ventriculo. Inuenti ſunt duo lapides craßiuſculi integri, neque vllo modo vi medicamenti, etiam ſi acerrimi detriti.* Ecce hiſtoriam fide digniſſimam, citra vllam calumniæ ſuſpicionem, ad refellendam circulatorum hodiernam temeritatem, qui nobis mira de ſuis medicaminibus pollicentur. Alteram item, non minoris admirationis quam veritatis, relatam ab ipſomet Hippocrate; viro omni ſæculorum memoria adeo ſingulari præcellentique eruditione ac probitate eximio, ut ab antiquis hoc elogium promerucrit, quod ſcilicet *falli nec fallere potuit,* ait Macrobius. Hiſtoria illa habetur 5. *Epidem. textu* 18. *In Lariſſa Theophorbi filius veſicam ſcabioſam habebat, & viſcoſam urinam mingebat : & dolebat dum & inciperet mingere, & dum deſineret : & confricabat pudendum. Hic quum bibiſſet pharmacum, urinam ciens acre, in veſicam quidem nihil proceßit, verum multum purulentum & bilem evomuit, & deorſum alia huiuſcemodi egerebat, & ventrem*

dolebat, & intrinſecus ardebat. Reliquum vero corpus frigidum erat, & totus reſolutus eſt, & nihil aſſumere valebat. Huic exulceratus eſt venter fortiter ab acrimonia medicamẽti: & mortuus eſt tertio poſt potionem die. Hinc patet, novum non eſſe, tot hodie agyrtas circumforaneoſque in Medicinam irrumpere, quandoquidem iam ab ipſius incunabulis illius opera attentarint. Porro res commiſeratione digniſſima eſt, quod à Magiſtratibus in nefarios huiuſmodi graſſatores, ob clades quas ex ſuis carnificinis paſſim edunt, animadverſio nulla inſtituatur. Quinetiam ſtupendum, nonnullos exiſtere viros alioquin honeſtos, non levi optimarum rerum eruditione præſtantes, verſatiſſimoſque in publicarum rerum uſu, qui tum erga ſe, tum erga communem utilitatem minùs æquos ſe exhibent circa rem Medicam, quod probis exercitatiſſimiſque Medicis nonnullos ſufflones Chymicos, Empiricos & theatricos agyrtas, quos irata genuit Natura, illiteratos homines, Theſſalios aſinos, ſubleſtæ fidei, rationis methodique expertes, nulla auctoritate fretos anteponere; qui quo in pollicendo ſunt procaciores, eo maiorem virtutis opinionem apud credulos adipiſcuntur, facileque reperias, qui ne teruncium quidem planis huiuſmodi & ſycophantis commodare annuat, ſuummet vero caput vitamque omni fortuna auroque nobiliorem poſtmodum illis commiſ-

ſurus. Verum intermiſſam de ſanguine orationem proſequamur. Ex hominis ſani brachio detractus ſanguis urgente neceſſitate cibive alterius inopia, nutricatus ſatis laudabilis eſſe poſſet, modo in ventriculo non concreſcat, cui noxæ ſanguis, perinde ut lac, facile eſt opportunus. Ea de cauſa (ſi ſanguis in uſum forſan veniet) ſalis, ſacchari vel mellis modicum ei injiciendum, protinuſque à venæ exitu ſorbendus, vel ſi refrixit coquendus, vel ex axungia aut adipe frigendus, eodem plane modo, quo ex animalium mactatorum ſanguine, additis adipe, cæpa & aromatis botelli concinnari ſolent. Quanquam id genus non vltro, imo nunquam uſurpandum; niſi in extrema annonæ penuria: cui alius etiam ſanguis ſubſtitui poteſt, modo ex animali temperato, vel quod non longè à temperie abludat; qualis eſt vervecinus, ſuillus, & id generis. Velut etiam ad emplaſtrum contra rupturam, in cuius compoſitione veteres aliqui artifices ſanguinem adhibebant humanum: neoterici vero quemvis alium, modo ex animali domeſtico bene ſano temperatoque, uſurpant.

Hiſtoriæ aliquot ſeu potius fabulæ, ex quibus inverecundus & procax ille ac factioſus ſycophanta Paracelſus mutuatus eſt, tradunt, humanum ſanguinem è iugulati hominis venis prodeuntem calentemque protinus hauſtum ad lepram plurimum valere. Nonnulli aquam ex ſanguine in eun-

dem uſum eliciunt. Verum apage has technas, horrendæ impietatis labe execrandas. Non deſunt & alij adeo deliri, ut ſibi in animum inducant, prædictum lepræ affectum balneo ex infantulorum ſanguine percurari. Sed merum figmentum eſt, inſigni cum crudelitate impietateque coniunctum, prorſuſque indignum quod ab hominibus Chriſtianis proferatur. Etſi id quondam factitatum in Regum aliquot Ægyptiorum morbo illo laborantium gratiam, Plinius *cap. 1. lib. 26. hiſtor. natur.* referat, modo illic ut ſæpiuſcule, non hallucinetur. Superſtitioſus ille priſcorum Ægyptiorum error, iam pridem ſepultus, à Circulatoribus profanæque doctrinæ Paracelſicæ ſectatoribus innovatus invulgatuſque fuit, qui imperiti ineptique magiſtri veſtigiis inhærentes, ad epilepſiam ſanguinem ex hominis capite truncati prodeuntem adhucque calentem commendant. Quodque maximè mirum & propudioſum, nonnulli fuere adeo creduli, ne dicam hebetes, Medici, qui id præſidiorum genus ſuis ægrotantibus conſuluerint: cum alioquin non intelligant in huiuſmodi potibus tantum eſſe temeritatis, crudelitatis ac ſuperſtitionis, ut quiſquis virtutis probitatiſque ſtudioſus fuerit, abominabilem illorum uſum, ab Empiricis Agyrtiſque tantopere decantatum abhorrere iure meritiſſimo debeat. Quam in rem eruditiſſimi Dureti ſuffragium textumque, non in Auctore tan-

tum, ſed ubique legi digniſſimum exſcribam. *Superſtitio eſt* (inquit) *vel oſtentatio celebrare eiuſmodi remedia ebrioſi illius fanaticique athei Paracelſi, quorum iam pridem explosa eſt commendatio è ſchola Hippocratis, exulatque apud hypocritas Medicos & veteratores, quos nulla res præter verſutam quandam hypocriſin commendare poteſt, & quorum vanitas ambagibus tantùm ſolertiſſima eſſe ſolet.* Immo Tertullianus ipſe edicit, ex ſanguine humano apparata pharmaca, exitialia & à cacodæmone ad hominum perniciem inventa. Ego certè tam abſurdorum huiuſmodi medicaminum uſum ſemper eiuraui: ab illiſque efflagito, quibus pietas aliqua humanitaſve cordi eſt, ne ad illorum unquam uſum conſentiant, quandoquidem Deus opt. max. ſummus naturæ auctor & conditor, tot certis, ſalutaribus, genuiniſque nos bearit cumularitque remediis, ut his offuciis veteratoriiſque pharmacorum formulis opus neutiquam ſit. *Cognita iudicio conſtant, incognita caſu.*

Quod ad Tauri ſanguinem ſpectat, Dioſcorides, Matthiolus, omneſque Auctores conveniunt, ebibitum venenum eſſe certiſſimum, mortemque præſentaneam ſubita ſuffocatione inferre, quod de calente adhuc copioſéque deglutito intelligendum. Huius pharmaci adeo exitialis uſum non niſi à mente captis, energumenis, vel longioris vitæ pertæſis uſurpari unquam poſſe perſua-

ſum mihi utique eſt.

Sanguis leporinus ab aliquibus commendatur liguritoribus ad leporariæ viſcerationis edulium condimentarium, quorum palato ſapit, ob peculiarem genuinumque ferinæ ſaporem, improbum ſit licet alimentum.

Sanguis ſuillus omnium uſitatiſſimus eſt, quippe ex illo, cum adipe & inteſtinis, botuli Lutetiæ & alibi paſſim concinnantur: ex quibus non niſi vitioſus ſuggeritur ſuccus ægréque coctilis; unde alui fluores, vomitiones pravaque alia naſcuntur ſymptomata. Hilla non multo laudabiliora exiſtimanda.

In Cibis, in univerſum, ſubſtantia, quantitas, qualitas, utendique modus conſideranda veniunt.

Ratione ſubſtantiæ, cibus boni vel mali ſucci, craſſi vel tenuis, facilis vel difficilis coctionis eſſe perhibetur.

Sub quantitate comprehenditur paucitas, copia, vel mediocritas.

Penes qualitatem vel calefacit, vel refrigerat, vel humectat, vel exſiccat, &c.

Vtendi modus varium apparatum, cibationum numerum, tempus opportunum, ordinem ſumendorum, conſuetudinem denique complectitur. De quibus ſingulis breviter agemus.

Quoad Cibi ſubſtantiam, exploratiſſimum eſt, craſſiorem iis qui multùm exercitantur conducere, tenuiorem vero quietam & ſedentariam

dentariam

lentariam vitam agentibus accommodam. Quapropter cibum unuſquiſque eligere debet, qui multum alat, facilè conficiatur, boni ſucci, habita virium, morboſorum affectuum, aliarumque cautelarum ratione. Ova recentia, vinum, gelatina, iuſcula euchyma, (qualia vervecina, vitulina, gallinacea) inter probi ſucci alimenta primas tenent.

Quantitas vix ac ne vix quidem in genere definiri poteſt; ſingulis peculiarem fere exigentibus. Certiſſimum tamen eſt, *intemperantiam eſſe Medicorum nutriculam, pluresque à gula quàm à gladio perimi*. Plato, ex Medicorum in vrbe aliqua multitudine intemperantiam luxurioſorumque hominum numerum æſtimabat. Maiores noſtri (inquit Galenus) rarius leuiuſque ægrotabant, quoniam temperantius frugaliuſque vivebant: Hippocratis ætate mulieres & eunuchi podagra non laborabant. Sed vtrique hac tempeſtate huius affectus non ſunt immunes, cum illius cauſam ingluvie & crapula ſibi accerſant. Socratis ſervandum præceptum, *edendum ut vivamus, non vivendum ut edamus*.

Tantum bibendum edendumque, quantum tutandis viribus conſervandoque habitui opus eſt. Mediocris ſaltem cibus ad fovendum occupandumque calorem nativum ſat eſt. Appetentia non integrè ſatianda, nonnihil ad alium paſtum reſervan-

dum. Nimietas quoad fieri poteſt vitanda: quia interpellata coctione cruditas neceſſario exoritur, indeque debilitas & morborum ſeges.

Ciborum qualitas ex propria illorum natura æſtimatur: eaque vel illis connata eſt, dignoſciturque temperamento & ætate: vel acquiſititia, diuturna præſertim conſuetudine, de qua deinceps. Verum in prædicta cibi qualitate attendenda eſt regio, tempeſtas, temporis conſtitutio, quæ ſingula non æquabiliter eodemque modo expendenda, verum peculiari in unoquoque fere individuo indigent diſtinctione.

In utendi modo multiplex imprimis ciborum apparatus explicandus eſt. Melancholicis & bilioſis carnes elixæ commodiores. Pituitoſis contrà, aſſæ. Sanguineo temperamento præditis omnia conveniunt, modò moderatè utantur. Melancholici vino exhilarantur, aqua diluendo, ut fluxilius fiat, parteſque exſiccatas humectet. Bilioſis vinum non multum conducit. Si vero illud appetant, illique aſſueverint, eis duntaxat conceſſerim, ut vini tantillum in aquam infundant, quæ genuinus bilioſorum potus eſſe debet, ut inde humectentur, refrigerentur, æſtuanſque eorum calor temperetur: vel quod tutiſſimum, vino prorſus abſtineant. Sanguinei ex laudanda conſuetudine ſaltem ad medias vinum aqua temperabunt, ſi illius noxas præcavere voluerint. Pitui-

toſi præ cæteris meracius bibant,pauxillumque lymphę injiciant,eo ſolum ut promptius ſubeat parteſque remotiſſimas attingat.

Penes quæſtionem, *quoties in die mandúcandum*, ea in genere decidi non poteſt, ob numeroſiſſimam temperamentorum varietatem. Legiſſe me cuiuſdam Iuriſconſulti librum memini, qui Iuriſprudentiam longè Medicinæ eſſe anteponendam aſſerebat ratione æque imbecilla ac abſurda; *Medicos hactenus convenire non potuiſſe, pleneque determinare de his quæ ad hanc difficultatem ſpectant, adeo* (inquiebat ille) *illorum ars inconſtantiæ incertitudiniſque plena eſt.* Sed bonus ille Doctor perperam argumentabatur, contrariumque potius inde inferendum erat. Medicinam ſcilicet eo eſſe certiorem, quod nihil de hac quæſtione decreverit, habita ratione multiplicium circunſtantiarum paſſim occurrentium, in unoquoque individuo prope ſingularium: germanamque veritatem ex ſequentibus intelligere poterit dioriſmis.

Pituitoſis qui ieiunium facilè ferunt, ſemel in die comedere ſat eſſe poteſt. Bilioſi vero qui ieiunio facilè læduntur, parum & ſæpe: ientare, prandere; cœnare, aſt ſobriè Platonicoque more, cuius cœna non officiebat ſequentis diei appetentiæ. Sanguinei in omnibus inſignem adhibere debent mediocritatem. Melancholicos ter in die aliquid ſumere convenit; ad exuperan-

tem in iis ſiccitatem humectandam atque temperandam. Veriſſimum equidem eſt primævos homines longè nobis in diæta fuiſſe parciores; ideoque vitam diutius protraxiſſe, validiores, agiliores, ſpecioſiores, proceriores que fuiſſe. Non propterea tamen credendum ſola glande victitaſſe, ut Poëtarum fabulæ perhibent; ſed omni fructuum, leguminum & carnium genere. Sacræ enim paginæ docent, primos parentes, poſtquam è terreſtri Paradiſo proſcripti fuiſſent, terram excoluiſſe victimaſque mactaſſe, quarum carnibus viſceribuſque veſci poterant.

Sed multo difficilius operoſiuſque eſt cognitu, quoties in die comederent. Vero enim ſimile eſt bis in die comediſſe; cum legamus Abraham *Geneſ.* 18. tres Angelos ut conſiderent ac domi ſuæ eſitarent, rogaſſe. *Ponam*, inquit, *buccellam panis, & confortate cor veſtrum, poſtea tranſibitis.* Quod dubio procul non præſtitiſſet, ſi in more non fuiſſet aliquid mane comedendi ad vires fovendas. Et re vera conſuetudo inter Iudæos erat prandendi & cœnandi. Legimus enim Tobiam prandium reliquiſſe, ut mortuum ſepeliret, ſolumque poſt occaſum ſolis comediſſe. Scribit Ioſephus Eſſenos circa meridiem prandere, veſpertiniſque horis cœnare ſolitos. Plura ad hoc probandum non afferam teſtimonia, cum ipſemet Chriſtus apud Diuum Ioannem dicat, *quando pran-*

detis vel cœnatis. Refert Xenophon, Perſas primis temporibus ſemel duntaxat veſci ſolitos, matutinis ſcilicet horis, ut in reliquum diem labori incumbere valerent; ſed poſteris temporibus prandere & cœnare aſſuetos. Ab Homeri ætate cibos in prandium & cœnam Græci diſpertiebantur: memoriæque prodidit Athenæus, quam-plurimis inter Græcos binos in die non ſuffeciſſe paſtus, ſed quater eſitaſſe. Prævalente tandem luxu, quintum adieciſſe paſtum, qui noctu iniebatur. Qua in re Græcos plenè æmulati ſunt Romani, tam in primo, quam in poſtremo victitandi inſtituto. Primis quippe temporibus frugali temperantiæ addictos, hinc vtcunque in laxiorem diætam dilapſos, demum ingluvie effuſoque luxu immerſos corruptoſque hiſtoriarum monumentis comperimus. Noſtrorum etiam temporum homines antiquorum veſtigiis ritibuſque adhæſerunt. Alij enim quater in die paſcuntur; alij pluries, alij rarius, alij ſemel tantum, ſed protractis totum in diem epulis. Nihilominus ſi de eo quod frequẽtiori in uſu eſt loqui velimus, quamplurimi duobus paſtibus contenti ſunt, prandio ſcilicet & cœna: alij ientaculum adjiciunt: Mulierculis merenda peculiaris eſt, ut & pueris, operiſque nonnullis laborioſiſſimis.

Verum quæret aliquis, utrum præſtet pluries, an ſemel tantum in die cibum ſu-

mere? Reſpondeo, bis quam ſemel veſci tutius eſſe, cum ex hoc vltimo cibandi modo plura maioraque conſequantur incommoda. Ideo prandium circa decimam anteeridianam, cœna circa ſextam veſpertinam, ſomnus circa nonam decimamve horam inſtituenda atque ineunda. Poſtero die circa quintam vel ſextam matutinam ſurgendum.

Rurſus alia difficultas occurrit, *utro ſcilicet in paſtu plus vel minus edendum? an in prandio, an in cœna?* Hæc quæſtio utrinque maximè agitata iam pridem eſt, eóque progreſſa contentio eſt, ut nonnulli inter Italos Medici integros libros ea de re conſcripſerint. Mea quidem ſententia eſt, quam breviter expono, *parcius cœnare ſaluberrimum eſſe*, tum ob rationes quæ ſtant ab hac parte, tum ob celeberrimorum virorum qui huic adhærent autoritatem, tum denique ob frequentiſſimam infinitorum prope hominum experientiam, qui levi ex cœna ſummam utilitatem maximaque commoda perſenſerunt. Porro ne aliquis mihi vulgatum illud objiciat, *erubeſcat Iuriſperitus ſine lege, Medicus ſine ratione loqui*, meque omnibus probationum adminiculis, præterquam experientiam, deſtitutum clamitet, rationes proferam, quæ ad hanc partem tuendam me adigunt. Primò, ex levi cœna minus gravatur ventriculus, indeque ſomnus facilior, placidior, citra moleſtiam & laborem ineatur, ca-

lorque innatus minus fatigetur. Secundò, ſtertores, ſopores moleſti, oppreſſiones corporiſque iactationes præcaventur, quæ à copioſiori cœna importunius divexare ſolent. Tertiò, fluxionibus, catarrhis, capitis doloribus, vertigini, alijſque ſymptomatis, quibus obnoxij ſunt qui largius cœnant, materia præciditur. Quartò, ex parciori cœna maior poſtridie ſentitur alacritas, cum nativus calor, ob minorem penes alimentum occupationem, excrementitiorum humorum coctioni incubuerit. Adde, coctionem promptius elaborari atque perfici. Denique, ex ſobria cœna alimenti diſtributio acceleratur promoveturque. Ventriculus enim vltra modum gravatus, exercitationis, quæ noctu ut interdiu non ſuſcipitur privatione, ab importuno immodicoque eſcarum onere citra negotium ſeſe expedire non valet: vnde graves oriuntur obſtructiones ſuccis in viis cunctantibus, ſexcentis affectibus materiam ſuggeſturis. Ariſtotelis in problemat. *ſect.* 3. *problem.* 11. adductæ ſupra rationes confirmantur, auctoritate Actuarii *lib.* 2. *cap.* 10. & Galeni 5. *de ſanit. tuend. cap.* 4. ubi diætam Antiochi Medici, Telephique Grammatici refert, qui ob leviorem toto vitæ curſu cœnam felicem exegerunt ſenectutem, centeſimumque fere annum compleverunt. Itaque qui longioris vitæ voluptate commodiſque frui

voluerit, bonos illos ſenes æmulari curet; parciori frugaliorique cœnæ aſſueſcendo. Non me fugit, nonnullos permultis diſtinctionum tricis in hac quæſtione enucleeanda uti, dicentibus alijs conſuetudinis habendam rationem: alijs eos excipientibus, qui morboſo aliquo affectu præpediuntur, velut catarrhis, fluxionibus in oculos, pulmonem &c. Verum huiuſmodi ratiunculæ imbecillæ admodum ſunt ac ſingulares, cum hic concluſione univerſaliſſima opus ſit, quæ ſi non in omnibus uſquequaque, maiori ſaltem ex parte quadret. Nullus enim fere reperitur, qui aliquo peculiari vitio vel incommodo non laboret, quippe cui levando levior parciorque cœna conveniat. Conceſſerim equidem hominem ſanum beneque temperatum nullis ſeverioribus legibus obligandum, æquabiliterque tum in prandio, tum in cœna cibandum. At quoniam pauciſſimi huius eximiæ claſſis exquiſitique temperamenti exiſtunt, iterum inculco, ſatius eſſe largius prandere parciuſque cœnare, moderato inter utramque refectionem interpoſito exercitio.

Penes ciborum ſumendorum ordinem, docet experientia, permultum intereſſe quiſnam præmittatur, cum dentur cibi qui ventrem ſiſtant, ſi prima menſa; eam vero laxent, ſi poſtrema ſumantur: alios nauſeas vomituſque ciere, ſi ut decet, non ingeran-

tur. Quapropter quæ ventrem emolliunt, præmittenda, quæ ſucci non adeo boni, quæ facilè in ventriculum delabuntur, in eoque facilius alterãtur: hinc quæ alvum conſtringere valent, difficilius concoquũtur, tardius è ventriculo ſecedunt, meliorìſque ſunt ſucci. Nam ſi is non ſervetur ordo, poſtremaque menſa quæ alvum laxant ſumantur, orificij ſuperioris fibræ relaxabuntur, unde nauſeæ, vomitus aliaque accidentia coctionem interpellantia conſequi poterunt, naturaliſque ſubverti œconomia. Si vero prima fercula difficilioris ſint coctionis, quod deinceps aſſumetur, in ventriculo diutius hærebit & corrumpi periclitabitur, eo vitio reliquis cibariis communicato. Quanquam autem inficiari non poſſimus, omnia quæ comedimus coctionis tempore in ventriculo permiſceri, non tamen credendum, omnem prorſus ordinem immutari; verum coctu faciliora primò ſumpta, prima etiam ſtatim, ac concocta exire, vel quum calor innatus ex iis gravatur, vel alicuius corruptionis periculum imminet.

Huc & altera ſpectat difficultas, *an à potu, vel cibo paſtus inchoandus?* A potu primo inchoandum videtur, cum liquidiora ſint primò ſumenda, utpote quæ citius coquuntur celeriuſque diſtribuuntur. Præterea cibi coctio perinde in ventriculo perficitur, ac cruda caro in olla percoquitur. Vnde Ariſtoteles primam hanc coctionem

elixationi æquiparat. Primum autem in ollam aquam immittimus, deinde carnem. Potus ergo præmittendus, hinc eſca ſolidiorve cibus. Scholæ Salernitanæ auctores ſuo calculo ſententiam hanc confirmant.

Ut vites pœnam, de potibus incipe cœnam. Quod de rebus liquidis, ut iuſculis, intelligendum. Antiqui, referente Plinio, potum cibo præmittebant. Verum multis de cauſis ritus hic exolevit, ex prudenti Medicorum conſilio. Vinum ante cibum ſumptum nervoſum genus oblædit, arthritidemque excitat: adde quod fluctuationem in ventriculo ciet, unde omnis coctio perturbatur. Ea de cauſa Galenus *lib. 7. Meth.* vult ut cibus potum præcedat. Cenſeo equidem, iuſculum, ſi præſto eſt, ſemper eſſe præmittendum, hinc nonnihil ſolidioris cibi ſumendum, dein potandum, ut omnia ex æquo in ventriculo permiſceantur. Nunquam vero abſoluto paſtu fructus ullus crudus eſitandus, ut paſſim factitatur; verum coctus vel conditus ad palati gratiam modice aſſumetur, ne coctio perturbetur graveturque ſtomachus.

Quoad conſuetudinem, non imus inficias, ſanos valenteſque nullis obligari debere legibus: ne ſi forſan primam abdicare conſuetudinem cogantur, in aliquod diſcrimen vel incommodum incurrant. Conſuetudinis enim in vitæ inſtituto vis maxime elucet, unde in ventriculo aliiſque partibus habitus

inducitur: hinc longo tempore aſſueta, etſi minus commoda, meliora videntur ob conſuetudinem, tantam vim in nos obtinet! Id Hippocrates aſtruxit *Aph.* 50. *ſect.* 2. Sed luculentiſſimè id hiſtoriæ nonnullæ confirmant, ut de aliquibus, qui elleborum, citra ullam noxam, ingenti doſi hauſerunt, ex Theophraſto *lib.* 9. *hiſtor. plantar. cap.* 18. Galenus etiam *lib.* 3. *ſimplic. cap.* 18. cuiuſdã Athenienſis vetulæ meminit, quæ tractu temporis cicutæ aſſueta, tandem prægrandi copia abſque incommodo devorabat. Mithridates Rex Ponti ita venenis aſſueverat, ut poſtea illis ad conſciſcendam ſibi mortem uſus, irrita fruſtraneaque expertus fuerit, coactuſque unius ex copiarum ſuarum ducibus manum eò implorare, ne in Pompeij victoris manus vivens deveniret, illiuſque triumphum Romæ exornaret, ut tradunt Appianus Alexandrinus, *in bello Mithridatico*, & Martialis *lib.* 5. *Epigr.*

Profecit poto Mithridates ſæpe veneno,
Toxica ne poſſent ſæva nocere ſibi.

Avicenna, alijque ex illo, de quadam puella mentionem faciunt, ab incunabulis veneno educata; quæ quoſvis ad ſe proximè accedentes interimebat. Albertus Magnus perhibet puellam à ſe Coloniæ Agrippinæ viſam, quæ araneas avidiſſime vorabat, nulloque alio cibo victitabat: quod eo magis mirum, quod animalia eiuſmodi veneno-ſiſſima ſint, ſolumque vinum, in quo ſuffo-

cata forte aranea fuiſſet, guſtatum, vitæ diſcrimen nonnullis intulerit. Porum Indorum regem ſerpentum eſu adeo delectatum per totum vitæ curriculum ferunt, ut univerſo corpore venenatus evaſerit, ſoloque halitu ad ſe accedentes extingueret, perinde ac ſi ipſe ſerpens anguiſve foret. Hominum genus quoddam in Helleſponto eſt, qui ſolis paſcuntur ſerpentibus, unde *Ophiogenes* vocitantur, quaſi ex ſerpentibus geniti altique. Pſylli Marſique olim in Italia non longe iſtis abſimiles, utpote qui ſerpentum morſus minimè reformidarent. Quod confirmavit cuiuſdam nomine Exagon, ex illa ſtirpe oriundi, hiſtoria, qui nudus imperante Conſule Romano in dolium ſerpentibus oppletum coniectus incluſuſque, nullam ne minimam quidem noxam perſenſit, referente Plinio: quin imo æquè alacer vegetuſque inde exiit, ac ingreſſus fuerat. Memoriæ aliqui commendarunt, quempiam, nomine Lyſim, Opij ſemunciam una doſi identidem citra ullum damnum deglutiviſſe. Iul. Cæſar Scaliger Turcas aſſerit Opio (quod *Amſiam* vocant) frequentiſſime uti, quo in præliis tum Martis, tum Veneris ſint animoſiores. Renodæus Facultatis Pariſienſis Medicus doctiſſimus, vidiſſe ſe Nemorſi feminam memorat, quæ quotidie Opij drachmam ſemiſſem, citra offenſam ullam, eſitabat. Antonius Muſa Braſſavolus *in ſimplic. medicam. examine*, de quodam à ſe viſo perhibet, quod ſcam-

monij drachmas duas impune deglutiebat, ex ijſque quater duntaxat quinquieſve alvo ſecedebat. Fallopius *tractat. ſimplic. purgant. cap.* 48. Ferrariæ ſe noviſſe quendam Germanum ſtudioſum ſcribit, qui ſcammonij unciam integram citra alvi laxationem vorabat. Denique ferunt, in Creta olim Inſula familiam quandam extitiſſe, ex qua oriundi, quotquot conſpicerent, eos faſcinarent, maximè vero pueros, qui modico poſt tempore tabe confecti deperibant. Quã ob cauſam veriſſimum mihi eſſe perſuadeo quod à quamplurimis ſcribitur, eos ſcilicet qui toto vitæ progreſſu veneno paſti ſunt, venenatæ noxę penitus eſſe immunes: quodque Galenus poſt Ariſtotelem de conſuetudine ait, alteram eſſe naturam, vnde accidit, ut res plurimas, quæ primo intuitu difficiles horridæque videntur, familiares temporiſque tractu ac aſſuetudine faciles experiamur. Quod nos certè adigit, ut illi cedamus condonemuſque aliquid, adeo ut toto vitæ curriculo eam ſæpe retineamus, cum ſuas in nos vires exercuit, ſuoque nos ſubdidit imperio. Niſi forſan accidat ut vitioſa damnoſaque ſit. Tumque totis viribus conniti debemus in ea mutanda, non uno impetu, ſed ſenſim ac pedetentim, cum omnis ſubita repentinaque mutatio naturæ ſit inimica. Duo præterea in prava conſuetudine cum profectu immutanda neceſſaria. Quorum primum eſt, mutationem

hanc in conſtitutione ætateve imbecilla vel infirma non eſſe aggrediendam, verum in firma valetudine ætateque virili: quoniam ſanum robuſtumque corpus mutationis incommoda facilius perferre poteſt. Secunda conditio eſt, ut id fiat in omnimoda negotiorum vacuitate, ut omnia requiſita tempore & loco peragantur. Illi enim qui negotiis occupationibuſque diſtringuntur, certis legibus ad vitæ mutationem neceſſariis irretiri minimè ſuſtinent. Quare cùm hominis vita infinitis caſibus qui prævideri nequeunt ſit obnoxia, nihil ſuſcipere debet; quod illi offenſioni eſſe poſſit, ſi tum omnia non ſuppetant media ad reſiſtendum idonea. Hoc autem monitum ætatis inclinantis hominibus ſenibuſque utiliſſimum futurum eſt, qui facilè induci non debent ad pravam aliquam conſuetudinem emendandam, vivendique modum innovandum in ætate adeo imbecilla, ne pro ſperato bono, peius illis contingat, ut ſæpiuſcule videre licuit.

De Potu.

CAPVT III.

DE Potu idem pronunciandum quod de aëre & alimento, bifariam id conſiderandum eſſe, vel ut alimentum, ſeu alibilis eſt; vel ut medicamentum. Potus qui in ſtatu ſalubri uſurpatur, multiplex admodum eſt, ex vario bibentium appetitu, tempera-

mento atque uſu: Alij puram aquam bibunt; potum quippe frequentiſſimum paſſimque obvium, *uſus communis aquarum eſt*, ait Poëta. Quo ſolo pueri fere omnes contenti ſunt, maiorique ex parte mulieres, etiamſi non nutriat. Alij, ut maior virorum numerus, non niſi vino utplurimum diluto utuntur, Platonis innixi doctrina, aſſerentis nihil melius vino naturam mortalibus conceſſiſſe: Galenique teſtimonio, qui ait, vinum præter calorem ac robur quod corpori ingerit, promptè valideq; præ omnibus nutrire.

Nonnulli populi in vini penuria ſicera ex pomis pyriſve confecta utuntur, unde neotericis vinum fructuariũ nuncupatur: iſque potus Normanis familiariſſimus eſt. Alij magis Septentrionales, ut Belgæ, Angli, Germani, qui vino non abundant, cereviſia utuntur, quã acrem admodum generoſamq; efficiunt, addito melle, ſaccharo, cinnamomo, caryophyllis, alijſque aromatis. Huiuſmodi cereviſia calefacit, & turbat ſenſus, caput calidis replet vaporibus, æque potenter inebriat ac vinum. Nonnulli ruſtici tenuioris fortunæ, maximè in aliquibus Picardiæ regionibus, alium uſurpant potum, quem vernaculè vocant *du boüillon*, id eſt iuſculum; componuntque ex aqua cum furfure cocta, in dolium cum modico fermento immiſſa; Potum certè parum gratum, minuſque ſalubrem.

Multa porro ſunt aquarum genera, quarum optima fontana; hinc fluvialis, dein

putealis. Paluſtris ſeu ſtagnans peſſima, ob nimiam craſſitiem, limum, torporem motuſque privationem.

Nam vitium capiunt, ni moveantur, aquæ.

Aqua ſimplex, non modo non alit, verum etiam facultatis terreſtris craſſioriſque ratione in ventriculo hypochondrijſque diutius moratur, amareſcitque in bilioſis, ex Hippocrate *lib. 3. de ratione vict. in morbis acut.* ubi eam improbat, quod ſitim non ſedet, bileſcat, præ longa in ventre mora putreſcat, in temperamentis calidis æſtuoſa evadat, hepar inflet, alvumque non laxet. Aqua alias laudabilis optimum eſt alimenti vehiculum, in iis quibus illius uſus familiaris eſt, laudabilis inquam, cuiuſmodi eſt pura, ſaporis omnis odoriſque alieni expers.

Huiuſmodi puro, ſimplici, innocuo potui ſi aſſueſcerent, quibus vinum adeo eſſe infenſum luculentiſſime commonſtratur ex tot calamitatib⁹ ſtragibuſque, quæ à crapula vinique effrænato uſu emergunt, melius bibaculorum huiuſmodi publicæque ſaluti conſultum foret. Optandum etiam eſſet, ut vites quibuſdam in regionibus nunquam excultæ fuiſſent, ſolique fontium, fluminumve patriorum latices quamplurimis hominibus familiares eſſent, quam tot ebriorum lymphatorumque, non à lymphis, Nymphiſve, ſed Bacchi œſtro percitorum paſſim ſpectare catervas, qui præ infami hoc vitio

vitio Dei hominumque odio atque furori ſe propinant, ſuoque propudioſo luxu rem familiarem dilapidant, exiſtimationiſque tum ſuæ, tum ſuorum iacturam turpiſſimè incurrunt.

Potus aquæ ad tot tamque immania non impellit facinora, nec mentem æque perturbat atque à ſua ſede dimovet, ceu vinum, quo tot infortunia tragœdiaſque excitari quotidie ſpectamus. Aquæ potus ſaluberrimus eſt, homines ſobrios, ſolertes, induſtrios pręſtat, corpori robur, laudabilemque temperiem ſubminiſtrat. Aquæ potum infiniti non excipiunt morbi, qui vini uſum conſequuntur. Aqua cerebrum non commovet incenditve: tremorem, paralyſim, lethargum, apoplexiam, vertiginem non excitat: ophthalmiam, arthritidem, calculum, hydropem, rheumatiſmum, hæmorrhoïdas, ſexcentaſque alias morborum carnificinas, quibus ſingulis penè momentis eiuſmodi affectibus correpti immaniter excruciantur. Aqua ventriculum roborat, appetentiam inducit: aquæ enim potores plus comedunt, melius coquunt, olidis vacant ructibus qui à vini immoderatioris hauſtu exurgunt Ægyptij Iſraëliticique Reges eorumque ſacerdotes non niſi aquam potabant. Ariſtoteles ſimplicis aquæ potum nutricibus ac pueris concedit, vinumque, ut rem admodum exitialem, interdicit. Plato literarum ſtudioſis vinum pariter prohibet, Demoſthe-

nes, Athenienſium totiuſque Græciæ oratorum facile princeps, vinum abdicavit, quamprimum arti oratoriæ, foro roſtriſque ſe conſecravit. Athenæus quoſdam præſtabiles commendat viros, quibus aquæ potus aſſuetus adeo fuit, ut alij toto vitæ ſpatio ſola aqua uſi fuerint, alij maximam partem à vino abſtinuerint. Perſidis Regum Choaſpis fluvij iuxta urbem Suſam labentis lympha potui delicijſque inſerviebat, eamque ob id Regia à Tibullo vocitata eſt. Secundus Ægypti Rex, cognomine Philadelphus, cum filiam Berenicen Regi Syriæ nuptui tradidiſſet, ingenti ſumptu aquam ex Nilo hauſtam illi identidem ſubmittebat, qua ſola ad potum uteretur. Iulianus Palmarius, Medicus Pariſienſis celeberrimus, pro eximia in arte Medica claritudine alter Galliæ Fernelius cognominatus, poſtquam pluribus annis Fernelij, viri omni laude maioris, diſcipulus fuiſſet, nullum certius præſentiuſque præſidium ad ſiſtendam fluxionem in pectus pulmonemque illabentem expertus eſt, quam omnimodam vini abſtinentiam, continuumque toto reliquo vitæ curſu, qui 30. annos poſtea exceſſit, aquæ potum. Rondeletius, inter Medicos Monſpelienſes eruditione notiſſimus, cum deprehendiſſet ex vino quamvis dilutiſſimo ſibi caput percelli, catarrhis fluxionibuſque tentari, ſeu (ut inquit Laurentius Ioubertus in vita Rondeletij) ut duos graves affectus, à quibus ſibi

metuebat, epilepſiam & arthritidem; ſive calculum nephriticoſque dolores, ut alij exiſtimant, præcaveret, vinum ab anno ætatis vigeſimo quinto abdicavit, toto deinceps vitæ progreſſu ſola aqua ad potum uſus. Præclarus illuſtriſque vir Salmaſius, Galliæ noſtræ decus inſigne, præ grandium rerum notitia inter Europæ Chriſtianæ viros eruditionis eminentia præſtabiles citra controverſiam computandus, ſolidiſſimis comprobavit rationibus, omni exceptione maioribus, libro perlepido anno 1640. in Batavia edito, de calculo, ad Ioannem Beverovicium Medicum Dordrechtanum, calculo obnoxios non niſi pauciſſimo vino uti debere, lymphæque uſum ad potum ordinariũ cuivis longe eſſe præferendũ, cum omni excremento vitioque careat, calculo procreando idoneo: ideoque tutiſſimè ab iis uſurpari poſſe, qui à natura ad calculum opportuni ſunt, vel quibus quoquo modo ſuſpectus metuenduſq; eſt eiuſmodi affectus. Vinum vero econtrà maximam vim habere calculum generandi vel accelerandi, tum exſiccante immodicoque calore, tum permiſto in vino tartaro, aptiſſima ad arenulas congerendas materia, ex quibus coagmentatis calculus tandem conformetur. Aquæ potus viſum acuit. Alexander Aphrodiſienſis *in Problematis* ait aquam, ſenſus omnes vegetiores efficere, hepar refrigerare, meatus expedire, renes & veſicam detergere.

Eligenda autem eſt ſuis ornata dotibus,perſpicuitate ſcilicet, tenuitate, puritate, levitate,nitore, ſaporiſve cuiuſlibet expers. Illius bonitas deprehenditur, ſi citò calefiat, ac ab igne amota citò refrigeretur,ſi in ventrem facilè permeet, citra ventriculi gravitatem aut moleſtiam, ſi denique per alvum promptiſſime ſecedat.

Porro aquarum aliæ ſpecies non modo in Gallia, ſed & in omnibus prope Chriſtiani orbis provinciis exiſtunt, quas Medici minerales vocant, quarum facultates multarum affectionum contumacium fereque deploratarum curationibus adeo ſunt inſignes, ut cum Propheta Regio exclamare liceat, *Mirabilis in aquis Dominus*. Quanquam autem ex eiuſmodi aquis in quibuſdam affectibus inveteratis eventus conſpiciamus feliciſſimos, præſertim in frigidis, quales ſunt defluxiones quædam & paralyſis: illorum tamen opinioni adhęrere nequeo, aquas iſtas minerales (ceu Forgenſes in Normania, Pugenſes in agro Nivernenſi, Spadenſes prope Leodium, Vicecomitenſes & Sammionenſes in Alvernia, & ſimiles) ad tot morbos eſſe commodas, ad quot paſſim deprædicantur: tum maximè quia in ſingulis illis aquis calida acriaque inſunt metalla, hepatis probæ temperiei cęterorumque nutritiorum viſcerum evertendæ idonea. Forgenſibus aquis ex ſapore ferrum, argentum, bitumen, nitrum, ſulphur, vitriolum ineſſe

conjicitur: quæ res omnes metallicæ æſtuoſæ ſunt, ex magni Hippocratis auctoritate *libro de aëre, locis & aquis*. Galenus ulterius progreditur. Aſſerit enim vitriolum medicamentum eſſe admodum malignum ac venenoſum, & quodammodo vitæ noſtræ principiis infenſum. Pugenſes aquæ vitriolum, nitrum, ferrum, ſulphur, ex peritiſſimorum examine, admittunt. Spadenſes vitriolum & ſulphur. Omnes autem eiuſmodi aquæ potentiali, ut vocant, occultóque in eminenti gradu calore inſignes ſunt, quo nativam viſcerum œconomiam eucraſiamque labefactant, caloremque extraneum inurunt, indeque ad hydropem perducunt, ut peculiari in Epidemiis exemplo adnotavit Hippocrates: noſque etiam quotannis ex aquis iſtis hydropicos non paucos redire conſpicimus, quibus in poſterum nulla arte, nulloque præſidio ſuccurri poteſt. Quare iis conſulo, qui aquas iſtas ex aliorum laudibus ęſtimant, ne plus iis credant quam expediat, neve iis utantur, niſi pręhabito prudentiorum peritiorumque Medicorum conſilio, qui rite de aquarum iſtarum delectu earumque viribus, tum de affectibus quibus conferunt dijudicent. Licet enim qui de iis ſcripſerunt mira de earum facultatibus deprædicarint, inter alios Dominus Cuſinotus Ludovici XIV. Archiater de Aquis Forgenſibus in Normania; DD. Pidulcius, Bernardus du Fouilloux, Raimundus Maſſacus, Stepha-

nus Flament, & Auguſtinus Corradius Medicus Regius, & S^mæ^ Poloniæ & Sueciæ Reginę Medicus primarius de Pugenſibus: Philippus Gherinx & Henr. de Heer, *de fontibus acidis Spadenſibus*: Ioannes Landerey Pariſinus de Aquis Vicecomitenſibus in Alvernia: Ioannes Aubery *de Thermis Borbonianis, tum Lancianis, tum Archimbaldicis*: Petrus Gaſſen de Plantino, & Petrus de Rignolio *de Aquis Encauſſianis in Pyrenæis*: Nicolaus Dortomannus *de Thermis Balerucanis*: Ioannes Baptiſta de Cabias *de Thermis Aquenſibus in Sabaudia*: D. Berthemin *de Thermis Plumberiis in Lotharingia*: S. Richardus & T. de Lantaret *de Thermis Dinenſibus in Provincia*: & Ioannes Banc Molinenſis Boius *in libello de mirandis Aquarum mineralium virtutibus*, ubi de omnium prope Galliæ aquarum mineralium facultatibus agit: plurimique alij Medici doctiſſimi variarum Regni Galliæ provinciarum.

Verum ſpecioſis eiuſmodi præconiis ſplendidiſque pollicitationibus nemo tam facile credat, ut temere inconſultoque in manifeſtiſſimum alterius, deterioris forſan morbi, periculum ſe præcipitem agat. Faxit Deus, ut officioſo hoc noſtro conſilio plerique facti cautiores, perículoſis iſtis aquis non ſe temerè committant, quibus non pauci inauſpicato uſi non impunè tulerunt.

Vino certe vires inſunt longè inſigniores, à quibus vox ipſa non abludit, uſuſque luculenter commonſtrat cardiacum præſidium

eſſe eximium, ex ipſomet Galeno, qui etiam in morbis vinum adminiſtrabat adverſus ſyncopen & cardiogmon,& in febribus continuis;neutiquam vero ineptam tabellarum, opiatarum, pulverum cordialium, quæ hac tempeſtate ægris porriguntur, farraginem. Ex quibus vix,diuturno ſpatio, ingenti ſumptu (ſæpius fruſtraneo) id prçſtatur,quod cito, facileque à vini tantillo prçſtaretur. Vinum eſt lac ſenum, telluris gratioſus ſuccus, hominum genuinum alimentũ, venenorum omnium longè certius antidotũ fictitio lapide Bezoardico ſeu Monocerotis cornu emẽtito, interque omnes poculentos liquores prçſtantiſſimus,ſi modice riteque uſurpetur.

Plerique vinum velut noxium condemnarunt, graveſque illi noxas affinxerunt, hominum infortuniũ,luxuriæ impudicitiæque illicium & fomitem appellitantes. Alij præterea flagitiorũ criminumque quampluriũ, ut illi odium horroremque conciliarent, vinum inſimularunt, innumerorum malorum quæ ex intemperantia prodeunt principem veluti cauſam, hominis cicutam, terræ ſanguinem,fel urinamque cacodæmonum contumeliosè nimis vocitantes. Turcis à pſeudopropheta Mahomete vinum interdictum, quippe qui ſuadere illis voluerit, vinum liquorem eſſe dęmoniacum. Nonnulli non ſolum verbis, ſed etiam verberibus vinum furioſe adorti ſunt. Hiſpanus quidam dolium ex quo extractum vinum patrem necaverat,

flagris cecidit. Anglus lagenã qua inebriatus fuerat cõfregit. Verum huiuſmodi vindictæ ſunt admodũ abſonæ, ne dicam inſanæ. Omnes illæ noxæ flagitiaque, quæ ex vini intemperãtia accidũt, bibentium vitio aſcribenda ſunt, non autem liquori per ſe innoxio. Non me fugit, innumeros hinc oriri abuſus, quibus prohibendis neceſſe eſſet, ut apud nos lex vetus Locriorũ (quæ vini potores morte plectebat) in eos renovaretur, qui fœde ſe vino ingurgitant: vel cũ Lycurgo ſentiendũ, potiori ſcilicet ratione vites extirpari excindique poſſe, quã primitus cõſitę fuiſſent. Patriarcha Noachus, qui vitẽ primus conſevit, malè ex illa mulctatus eſt, vinumque largius epotum, illius vi nondum explorata, imprecationis in Chanaan alterũ ex tribus liberis pronunciatæ cauſa fuit, quæ in omnes Chanaan poſteros dimanavit. Itaque novæ non ſunt tragœdię, quas vinum edit, cum ſuomet autori minimè pepercerit, qui proprio filio ſe deridendum propinavit.

Bene conſulti Principes, ut populorum tumultibus factionibuſque occurrerent, de vitibus extirpandis edicta ſanxerunt, vinique uſum inhibuerunt, præcipuam defectionum rebellionumq; cauſam illud reputantes. Carolus IX. Galliæ Rex, ſi diutius regnaſſet, Rupellenſiũ vites excidi imperaſſet, inde rebellionis contumaciæq; fomitem ſubtrahendũ, animoſq; ſedatiores procliviorеſq; ad obſequiũ fore ſuſpicatus. Reges Ægyptij perdiu

à vino etiam in ſacrificiis abſtinuerunt. Aqua Niliaca eorum poculis inſerviebat. Ægyptij etiam ſacerdotes ſacrificulique à vino abhorrebant, ex tradita à maioribus opinione, vinum aliud non eſſe, quam Typhonum & Gigantum aliorumque Tyrannorum qui bellum diis intulerant, cruorem exiſtimantes, quod terræ admiſtum, vitem germinaſſet, ut Plutarchus *in Oſiride* refert; credebantque eos, qui ex crapula è poteſtate mentis exibant, id ex capite, diis inimico ſanguine perfuſo, accidere, vnde vinum nuncupare ſolebant, *ſanguinem gigantum perduelliumque adverſus deos*. Nonnulli veteres, non ſine convitio, vitæ humanæ peſtem venenumque vinum vocitabant, rem ex abuſu perperam criminantes, ob frequentiſſimas cædes, excidia, ſtrages, quæ ex immodica vini compotatione conſequuntur. Manichæi hæretici rabie perciti vinum à malo principio inventum derivatumque eſſe autumantes, cacodæmonis principium illud vocabant. Verum calumniatores illi improbi vinique oſores, iis perſimiles ſunt, qui mel ideo averſantur, quod apum ſtimulis confixi aliquando fuerint: vel ſicarios emulantur, qui poſtquam ferro hoſtiliter furioſéque ſunt abuſi, eos omnes devovent, qui ferramentorum armorumque cudendorum inventionem uſumque tradiderunt. Vino crimen nequaquam imputandum, ut nec ferro, ſed iis qui perperam utroque

utuntur, ſi vino quiſpiam ingurgitatus flagitium aliquod admittat, culpanda duntaxat intemperantia eſt. Vino condonare, lagenam vero (ut vulgo dicitur) ſuſpendere (bibaculum intellige) æquo iurique convenientius eſt. Perinde de vino ſtatuendum, ac de quavis alia re, cuius, quantumvis optimæ, pernicioſiſſimus abuſus eſt. Quis enim neſcit, *rerum optimarum peſſimum eſſe abuſum?*

Verum ad carceres redeamus, vinique genuinum ingenium expendamus. Vinum ut ſit optimum, ſincerum purumque eſſe debet, non recens, perſpicuum, ex uvis bene maturis expreſſum, colore, odore, ſapore gratum, album vel rubellum nil refert; urinam ciens ſeu diureticum, capiti non grave, non infenſum.

Ex vario vini temperamento, viribus indoleque bibentis, uſus eventuſque vini varius admodum eſt. Alios in furias & rabiem agit, alios facit diſertos, alios hilares. Alit, calefacit, humectat, purgat, roborat. Narrat Plutarchus, peſtem illam immanem, quæ Iulij Cæſaris in Africa exercitum populabatur, nulla alia ope, quam vino generoſiſſimo militibus propinato cohiberi potuiſſe, protinuſque, quaſi operante numine deſijſſe. Admiranda prodigioſaque eſt vini poteſtas. Mithridatium enim Theriacamque: Venetã licet Monſpelienſemve, longe exuperat. Deſpicabilis certè utraque illa anti-

dotus præ cardiaco illo pereximio.

Vinum denique per ſe ea propemodum omnia efficit, quæ quævis alia præſidia ſimul. Quare pueris, mulieribus, iiſque qui vino aſſueti non ſunt, author ſum, ut vino moderatè utantur, commodum non pœnitendum inde relaturi.

Sicera ex pomis vel pyris conficitur. Illa huic præferenda. Poma vero debent eſſe bona, matura, tempeſtivè collecta, citra aquæ admixtionem. Sic confecta ſicera inſtar vini calida eſt, largiuſque epota inebriat, niſi perinde ac vinum, lympha diluatur.

Pyraceum ſtomachum plus iuſto refrigerat, coctionem interpellat, meatuſque obſtruit, quos pomaceum aperit.

Conjicere nequaquam poſſum, qua permotus ratione Autor quidam aſſerere auſus eſt, ſiceram elephantiaſim inducere, cum in regionibus illis ubi ſicera largiſſimè bibitur, nulli vel quam rariſſimi lepra infecti conſpiciantur. Secus vero apud Tectoſagos & Prouinciales, ubi quam plurimos elephanticos paſſim reperias, licet ſicera ne quidem apud illos nominetur. Valeat ergo hæc erronea opinio, nulla ratione firmata, experientiaque falſi comperta.

Zythum non adeo frigidum eſt, ut ſibi plebecula perſuadet, nec, ut autumat, refrigeratoria facultate pollet. Zytho ſimpliciſſimo plus caliditatis quam frigiditatis ineſt. Zythum Anglicanum ſeu in Anglia ipſa

paratum vino calidius eſt, licet non æquè ſalubre vel gratum. Zythum aliquantum nutrit, ſed difficilè coquitur, craſſioriſque eſt ſucci, quo obſtruit & inflat, præter arenulas, dolorem colicum, urinæ ardorem, renum & ventriculi dolorem aliaque ſymptomata quæ inducere natum eſt. Dioſcorides ipſe zythum apertiſſimè damnat, cum diureticum quidem eſſe perhibet, ſed renes nervoſque offendere, maximéque cerebri membranas; pravos generare ſuccos, elephantiaſimque creare. Dioſcoridi Galenus aſtipulatur; zythumque pariter improbat: Vnde valde miror aliquos reperiri, qui illud adeo commendent, atque inter alios Autorem quendam, qui zythum vino præferre auſit, cum nulla utique facultate ornatum ſit, qua vino nedum æquiparari valeat, quin potius prorſus inferius ſit, ut paucis demonſtrabo. Sanctus Patriarcha Noachus ſpiritu Dei afflatus, poſt eluviem univerſalem vinum invenit excultaque vite ſuſcitavit, ut hominum vires inſigniter imminutæ recrearentur. Contra non niſi ex inopia vel alio malo aliquo genio zythum adinventum eſt. Chriſtus ipſemet vinum potavit, zythum ne guſtavit quidem. Vinum, atteſtante Scriptura ſacra, cor hominis lætificat, zythum contra mœſtos moroſoſque homines efficit, ex Cardano. Vinum probam hominis valetudinem, firmamque corporis molem tuetur, ait S. Ambroſius. Zythum

utrumque evertit. Vinum ex Platone adverſus ſenectam præſidium eſt, vnde lac ſenum lepide appellitatur. Zythum è contra ſenectutem accelerat. Vinum, ait Ariſtoteles, facundum eloquentemque: Zythum balbutientem, cæſpitantemque hominem efficit. Vinum ingenium exacuit: Zythum hebetat & obtundit. Vinum ſpiritus attenuat: Zythum craſſos torpenteſque efficit. Vnde evidentiſſimè patet, ne minimam quidem bonitatis guttulam gradumve zytho ineſſe, quo vino conferri poſſit, vino (inquam) rei inter omnes à natura productas optimę, quo nullum auxilium maius mortalibus concedere potuit, ſi qua decet, moderatione uſurpetur.

Iuſculum ſupra commemoratum parciſſimè nutrit, plus tamen aquâ purâ, præſertim aſſuetos; inaſſuetis tormina parit, detergente nihilominus facultate ventrem lubricat.

Potus non unius modi eſt, qui ægrotantibus adminiſtratur, ex morborum, appetentiæ, conſuetudinis, ſaporis, temperamentorum varietate. Aqua pura crudaque aliquibus in deliciis eſt, licet ſæpiuſcule noxia, ob rationes à Galeno allatas. Alij excoquunt, quod melius, cum hinc tenuior evadat, ventriculo minus gravis, minuſque in hypochondriis cunctetur, quod, ex Hippocrate, aquæ bonæ indicium eſt. Alij aquæ hordeum incoquunt, vnde aqua hor-

dei dicitur. Alij aquæ & hordeo percoctis liquiritiam adjiciunt, plus, minus, ex ægrotantis guſtu: tuncque ptiſana eſt, communiſſimus hac tempeſtate ægrotantium potus, qui tamen plurimum ab antiquorum ptiſana diſcrepat, licet eodem nomine veniat. Vetus enim illa ptiſana hordeo noſtro mundato aſſimilabatur, mandebaturque: noſtra vero ſorbetur, eique viſcera refrigerandi, ſitim ſedandi, urinam modicè ciendi vis ineſt. Radices, herbæ, fructus ad maiorem refrigerationem humectationemque ſuperaddi poſſunt; quamquam inconſulto Medico ordinario liberiùs id faciendum non ſit, ut delectus doſiſque ſingulorum ingredientium, prout æquum erit, inſtituantur.

Complures etiam ſero lactis ad refrigerium utuntur, alij ſimpliciter, citra vllam præparationé, alij poſt levem ebullitionem ſerum excolant, modicumque ſacchari indunt. Illud magis refrigerat, ſed minus gratum eſt. Hoc iucundius, ſed minus refrigerat minuſque aperit.

Eſt & alius potus in ægrorum tricliniis uſitatiſſimus, vulgo *limonata*, ſeu *aqua mali citrij ſucco condita*, ex aqua limpidiſſima cum mali citrii ſucco ſaccharoque albo vel cando concinnata, vocaturque per excellentiam *potus divinus*. Is autem viſcera placidè refrigerat, ſtomachum roborat, pergrati ſaporis eſt, putredini obſiſtit, renes veſicamque per urinas expurgat.

Ad hanc ſeriem referri poteſt œnomel, hoc eſt potus ex vino & melle conſtans, hydromel ſimplex & vinoſum ex melle & aqua, oxymel, apomel, iulepus roſatus, Alexandrinus, aliaque potuum genera, quæ ferè apud ægrotantes noſtros exoleverunt, rariſſimeque à Medicis, niſi inſolita urgente neceſſitate, præſcribuntur, eorumque loco iulepi & apozemata hodierno tempore à quamplurimis ſubſtituuntur, ſed ea certè profuſione, ut multo ſatius foret ea in totum proſcribere, quam exitialem eorum abuſum tolerare. Potiones namque eiuſmodi maxima ex parte, non aliud ſunt ab aqua ſaccharata, ægrotantiumque loculis exhauriendis, quam pravis viſcerum humoribus apparandis educendiſque aptiores. Deum ſinceris votis obſecro, ut perverſa iſta gens aliquando reſipiſcat, artemque ſuam maiori cum religione probitateque exerceat, atque hinc Medicinæ decus ſplendidius eluceſcat: vel Vir quiſpiam nobis exoriatur, qui ſua prudẽtia & authoritate omnes profliget exterminetque qui in artem nobiliſſimam irrepſere abuſus. Medicos nonnullos reperias, qui ex nimia ſeu audacia, ſeu indulgentia, pro quovis potu ægris vinum, modò dilutiſſimum, concedunt. Quod in calidis morbis minimè licet, neque etiam in quibuſdam frigidis, præſertim ubi capitis dolor adeſt. Tum enim non niſi maximo cum iudicio vinum, licet lymphatum, indulgen-

dum eſt, quia caput facillimè à vini vaporibus in omni morbo pulſatur. Quamvis non plane inficior, longioribus morbis, in quibus vires ad diuturnitatem cuſtodiendæ ſunt, tantillum vini plurima aqua diluti concedendum eſſe, maxime Medico ordinario annuente, quo inconſulto nihil tentandum, nihil moliendum, nihil in eius præceptionibus immutandum.

De ſomno & vigiliis.

CAPVT IV.

SOmnum atque vigiliam ſumma cum prudentia moderari debet, quiſquis valetudinem ſartam tectamque tueri deſiderat, exploratumque habere quomodo, quando, quantum, ſomno vigiliæque indulgere debeat.

Somnus placidus, profundus, mediocris eſſe debet. Laudabilis enim non eſt, ſi inquies, perturbatus, brevis & interruptus. Qui prolixior vitioſus pariter, cum prohibeat, ne corpus ſuis tempeſtivè expurgetur excrementis, quin potius ea retineat eorumque proventum augeat, cerebrum refrigeret humectetque, caput gravet, mentis ſenſuumque torporem inferat.

Somni duratio ex ingeſti alimenti concoctione digeſtioneque definienda. Quamvis enim non expediat ut omnes tantundem dormiant, cum alij promptiſsimè coquant, alij

an tardiſſimè : in genere tamen ferè conſtat ſomnum ſeptem vel octo horarum, vel circiter eſſe debere. Attamen vt certius determinetur, ſpectanda ſunt temperamentum, ætas, nutricatus, labor, ſeu vitæ inſtitutum. Biliofis enim, quam pituitoſis, ſenibus quam iuvenibus, copioſiore cibo expletis, laboreque ſeu animi, ſeu corporis exercitatis, quam frugaliter ſobrieque paſtis, otioſis, ſeu leviter exercitatis ſomno opus eſt longiore.

Situs in dormiendo commodior eſt, ſi primùm in latus dextrũ decumbatur, ut eſca ventriculi fundum citius petat: hinc in latus ſiniſtrum, ut alimenti coctio promoveatur, hepate in ventriculum inclinato & quaſi incumbente: abſoluta demum coctione, rurſus in latus dextrum reclinandum, ut chylus facilius diſtribuatur deferaturque ad hepar. Adde quod ſitus alternatim facta permutatio defatigationem non parum ſublevat: ſupinus plane decubitus non eſt ſalubris, ut nec integrè pronus, ijs præcipuè, qui oculorum fluxionibus tentantur.

Tempus nocturnum, duabus tribuſve à cœna horis, ſomno opportuniſſimum eſt, nocte ad id maximè conferente, ob humiditatem, frigiditatem, ſilentium, ſtrepitus ceſſationem. Præterea nox ſomno aptior eſt, quia ad coctionem abſolvendam ſatis longa eſt, cum ad negotiorum executionem minimè opus ſit exurgere, & ſomnus diur-

nus, vt noxius ab omnibus improbatur, quia cerebrum nimia humiditate perfundit, quæ vigiliis potiùs exſiccanda foret. 2. Quia ad ciborum coctionem perficiendam breuior eſt. 3. Quia ſomnus diurnus nocturnum impedit. 4. Quia tunc fit violentus contrariuſque naturæ motus; quippe lux diurna foras ſpiritum caloremque euocat: ſomnus è contra vtrumque intrò compellit. Obſeruatione tamen digniſſimum eſt, quod Galenus (Homeri auctoritate nixus, qui ſcribit, Neſtorem poſt epulas ſomno tantiſper indulſiſſe) ſenibus ſomnum concedat: arbitrorque etiam ego aſſuetis id condonandum; quod complurium Religioſorum exemplo uſuque liquet, qui nocturno ſomno ad divinum officium interrupto, citra incommodum per aliquod tempus interdiu obdormiſcunt. Sciendum tamen eſt, vt qui debili ſunt capite, ſtatim à paſtu ſomnum non ineant, quia in huiuſmodi hominibus, vt ait Galenus, *lib. 4. Aph. 67.* copioſis vaporibus oppletum cerebrum perturbatur, obſcuraturque, capitis doloribus aliiſque ſymptomatis impetitur.

Porro vt homini neceſſarium eſt maximam in ſomno moderationem adhibere, non minori cura vigilia gubernanda. Nam vt ſomnus immoderatus cerebrum plus iuſto refrigerat & humectat: ſic immodicæ vigiliæ cerebri temperiem alterant, ſenſus debilitant, vires deſtruunt, coctionem diſtur-

bant, cruditates plurimas generant: quia in pervigilio calor innatus cum ſanguine ſpiritibuſque foras proſilit, indeque admodum diſſipatur exhauriturque: atque ut interdiu dormire, parum ſalubre; ſic pro valetudine eſt, vigilare. Ideo interdiu vigilare, noctu ſomnum capere præcepit Hippocrates: quia nocturno ſomno natura in coctione cibi occupata eam melius peragit: diurna vero vigilia alimenti diſtributio excrementorumque expulſio promovetur perficiturque. Adde animalem facultatem ad actiones melius obeundas luce & calore diurno excitari.

De motu & exercitio.

CAPVT V.

MOtus omnis corporeus in naturalem & voluntarium diuiditur. Ventriculus, inteſtina, venæ aliæque corporis partes alimentum ad ſe trahunt, cor & arteriæ indeſinenter pulſant, idque motu naturali. Voluntarius motus exercitationis genus omne, quod ex electione voluntatiſq; arbitrio ſuſcipitur, comprehendit, eiuſque differentiæ ſunt multiplices, ut currere, ſaltare, tripudiare, fodere, remigare, onus geſtare, venari, equitare, &c. Multis uſibus exercitatio commoda eſt, ſed præcipue calori innato augendo, ſpiritibus excitandis, ſolidis cor-

poris partibus roborandis. Tempus exercitationi convenientiſſimum eſt, quod cibum antecedit, matutinum & ſerotinum: incommodiſſimum ſtatim à cibo, nunquam tunc ineundum, vt Hippocrates edixit 6. *Epidem.* vbi accuratiſſimam regulam in labore ſeu exercitio, cibo & potu, ſomno, venereis ſervandam tradit. *Labor*, inquit, *cibus*, *potus*, *ſomnus*, *Venus*, *omnia mediocria*. Exercitationes quæ modum excedunt, corpus emaciant & exſiccant. Exercitationis privatio nimiave quies hebes ignavumque corpus reddit. Prudenter itaque mediocriterque in hoc ſe gerendum, ne invaletudo morbuſve aliquis inde exoriatur, unde ſalus firmitaſque expetitur. Exercitationis autem modus eſto, dum corpus incaleſcat, floridus in corpore color eniteat, leuis ſudor excitetur, corpuſque laſſari & turgeſcere incipiat.

De Quiete.

CAPVT VI.

MOtui opponitur quies, qua ſpiritus reparantur, novæque vires laſſatis fatigatiſque ex prægreſſo labore membris ſufficiuntur: partes quippe corporis diu citra quietem perſiſtere nequeunt. Sicut enim poſt longas vigilias ſomno, ut rei prorſus neceſſariæ, incumbendum: ita à labore

exercitationeque quieti viciſſim indulgendum. Sicque motus & quies prodeſſe & obeſſe nobis poſſunt ex varia vtriuſque ratione. Prodeſſe quidem, ut valetudinis ſunt præſidia. Obeſſe, ut cauſæ morbificæ.

De excrementorum evacuatione.

CAPVT VII.

VNum ex valetudinis tuendæ primariis præceptis eſt, ut corpus excrementis onuſtum exoneretur expurgeturque, ne iis retentis male afficiatur. Excrementorum alia benigniora, quæ ſola quantitate excrementa duntaxat ſunt, ut ſemen & ſanguis menſtruus. Alia minus benigna, ac prorſus inutilia, quæ bifariam rurſus dividuntur in generalia ſcilicet & particularia. Excrementa generalia ſunt, quæ ab una parte ſingulari non prodeunt, ſed ab univerſo corpore; qualia ſunt trium coctionum excrementa, infimi ſcilicet ventris, urina & ſudor. Particularia ſunt, exempli gratia; pituita mucoſa, cerebri; humores viſcoſi, pulmonis; excrementum melancholicum, lienis; bilioſum, veſiculæ fellis; (quæ duo poſtrema per alvum cum deiectionibus quotidianis in corporibus ſanis expurgantur;) hæmorrhoides, & purgationes menſtruæ in mulieribus. Paucis de horum ſingulis ſuo ordine agen-

dum nobis eſt, ut cautior quiſque circa iſthæc evadat.

De actu Venereo ſeu ſeminis evacuatione.

CAPVT VIII.

IN ſeminis excretione ſumma adhibenda moderatio, ne liberalior profuſiorve ſit. Huius excrementi quamvis utilis, retentio periculo non vacat; quia retentum putreſcit, venenique naturam æmulatur, præſertim in mulieribus, unde iuvenes viduæ hyſtericis præfocationibus ſunt maximè obnoxiæ, ut Gal. *lib. 6. de loc. affect. cap. 5.* demonſtrat. Materia enim iſthæc ſpermatica corrupta eo deteriora inducit ſymptomata, quo familiarior perfectiorque eſt. Grauior longè noxa eſt ab excretione ſi profuſior fiat, quippe quæ vitæ magis incommodet, quam ſi centupla ſanguinis evacuatio fiat. Vnde fit, ut omnia animalia ad Venerem propenſiora, brevioris ſint vitæ, ut paſſeres, qui alterum non exceduntannum; mareſque quoniam ſalaciores, feminis citius intereunt. Itaque cui firma valetudo cordi eſt, præ cæteris ab inordinato immodicoque Veneris appetitu ſibi temperet, ea duntaxat lege & modo, ut naturæ huiuſmodi excremento oppreſſæ ſatisfaciat, non autem ut voluptati indulgeat habenaſque laxet: ſe-

men namque cum benignum ſit excrementum, è corpore expelli non debet, niſi ſola copia exuperet atque officiat: tunc enim ex opportuna illius vacuatione (ex Galeno) cor exhilaratur, reſpiratio liberior evadit, mœſtitia diſcutitur, bilis mitigatur, ſomnus pervigilibus inducitur.

Vt autem iuſtior, quoad fieri poteſt, geniturę excretio fiat, temperamentum, ætaſque attendenda ſunt. Melancholici enim ac pituitoſi multo gravius ex impenſiore ſeminis profuſione, quam ſanguinei & bilioſi offenduntur. Penes ætatem, qui in virili vigenteque ſunt ætate officio venereo longè melius minorique noxa perfunguntur, quam ſenes, frigidi, & extenuati.

Porro ex immodica geniturę evacuatione innumera calamitoſaque exoriuntur ſymptomata, cuiuſmodi ſunt totius corporis imbecillitas, ſpirituum viriumque diſſipatio, mentis torpor, oblivio, viſus debilitas, tarda pravaque ventriculi coctio & cruditas, oris fœtor, convulſio, apoplexia, epilepſia, tremor, paralyſis, omne arthritidis genus, chiragra, iſchias, gonagra.

Cum ſuperius dictum fuerit, iſtius excrementi, quamvis utilis retentionem periculo non vacare, iuvenilemque ætatem ad Venerem magis eſſe habilem: ne illinc iuvenes argumentum arripiant in libidinem ſeſe effundendi, quaſi eos ad laſciviam impudicitiamque incitare nobis ſit animus. Abſit,

vt eos iam ſua ſponte, mala educatione nimiaque parentum indulgentia ad luxuriam pronos accendere velim, eis anſam occaſionemque ſuggerere laſciviendi, cum religionis offenſa diſcrimen valetudinis omnino evertendæ ſubeundi, fœdam exitialemque labem forſan contrahendi, qua in calamitoſam ærumnoſamque vitam ſe condemnent. Mea enim hæc ſententia, proborum Auctorum ſuffragio nixa, intelligenda venit de mulieribus iuvenibuſque viduis, in quarum corpore ſemen, utpote magis aquoſum, minus fœcundum, paucioribus ſpiritibus refertum, facilius vitiatur corrumpiturque quā virile ſemen: ex cuius retentione, licet diuturna, pravum ullum exortum ſymptoma vix eſt compertū; licet ſuo ſeculo cultiſſimus erudtiſſimuſq; ſcriptor *Angelus Politianus Florentinus*, poſteris id perſuadere voluerit in epitaphio illo, quod *Michaëli Verino*, ingenuo adoleſcenti *Hiſpano* hoc diſticho poſuit, quod hic inſero, ceu pertritum, vt erroneam viri opinionem palam faciam.

Sola Venus poterat lento ſuccurrere morbo,
Ne ſe pollueret, maluit ille mori.

Vbi Lectorem moneo, allegatam illam Michaëlis Verini obitus cauſam, nimiam ſcilicet ſeminis copiam, falſam eſſe ac erroneam, enunciationemque eiuſmodi ab homine rerum Medicarum rudi atque ignaro confictam, cum probus eruditu ſque Medicus, cuius ob oculos Dei reverentia obverſetur

(prout quemque bonum decet) nec præſcripſerit præſcripturuſve unquã fuerit actum venereum illicitũ quaſi præſentaneum unicumque ad lethalis morbi curationem præſidium, ut Poëta ille commentus eſt.

Cuique valetudinis ſtudioſo ratum eſſe debet, quod Plutarchus tribus protulit verbis de cibis, exercitatione, & Venere: *Veſci citra ſaturitatem: impigrum eſſe ad laborem: vitale ſemen conſervare, tria ſaluberrima.* Hæc tria capita ſedulò obſervata quibuſcunque alijs longè prævalent, licet regula generalis, quæ omnibus quadret, præſcribi non poſſit. Epicuri opinioni, exiſtimantis venerea nullatenus valetudini tuendæ eſſe neceſſaria, adhærere ſatius foret, quam neceſſitatis obtentu in turpem infamemque laſciviam corruere ac immergi, cum parum veriſimilia videantur (aiebat ſæculi anteacti vir quidam philoſophus) quæ de commodis ex actu venereo, moderatiſſimè licet uſurpato, antiquis memoriæ prodita ſunt. Quis enim neſciat illum nunquam citra agentis debilitationem exerceri? Quis pariter non ſentit experiturque in dies ſollicitos anxioſque nos eſſe non debere in materiæ iſtius ſeminalis eiectione promovenda, cum natura ipſa ſeſe exonerandi modum perbelle calleat exequaturque, quum illius copia opprimitur, interque dormiendum irritatur: imo aliquibus etiam inter vigilandum ſponte effluat. Valeat ergo abſona illa pernicioſaque diſciplina.

Monitos iterum iuvenes velim, qui totos voluptatibus, præſertim venereis, ſe dedunt, ex ſuis libidinibus propudioſiſque exceſſibus his mulctandos præmijs, breviori vita, ſexcentorum morborum dolorumque acerbitate & carnificina, uno verbo effrænatam voluptatem calamitate ærumniſque terminandam. Subeat, quæſo, illis in mentem Nicolai Leoniceni Medici præſtantiſſimi reſponſum, qui annum agens 95. interrogatus, quo modo eam attigiſſet ætatem, tanto vigore firmitateque præditus, liberè reſpondit, *quod caſtam iuventutem virili ætati tradidiſſet*. Nec non etiam ſalutarem Michaëlis Montani Nobilis Galli, *exercitationibus Gallico idiomate conſcriptis*, obſervationem recolant; laſciviam venereamque libidinem, in quam huius temporis iuvenes effrænatè ſe præcipites agunt, brevioris noſtrorum hominum vitæ cauſam eſſe præcipuam: productiorem vero maiorum noſtrorum prægreſſis ſæculis vitam eorum continentiæ adſcribendam: cuius ratione maximam iuventutis partem à venerea intemperantia liberam immunemque tranſigebant, huic non niſi virilem ætatem firmiuſque robur adepti indulgentes, atque ut plurimum cum moderatione.

Plura de his dicere ſuperſedeo, Theologiſque relinquo. Vt huic capiti coronidem imponam, inculcabo duntaxat circa res venereas maximam prudentiam mediocrita-

temque eſſe adhibendam, rationemque habendam virium præſentium, tempeſtatis anni, temperamenti, aliarumque cautionum. Pauciſſimis verbis id ab Hippocrate ſedulò commendatum. *Labor, cibus, ſomnus, Venus, omnia mediocria.* Epicurus ipſe veneream voluptatem adeo parvi pendebat, ut, referente Galeno, eam noxiam valetudinique infenſam reputarit. Quod verum abſolutè non eſt, modò citra exceſſum debilitatiſque ſenſum uſurpetur, cum, ut iam inſinuatum, alacritate maiore liberioreque reſpiratione excipiatur.

Penes tempus velitationis venereæ committendæ, commodum illud eſt, quum corpus in omnium circunſtantiarum iuſta commoderatione exiſtit, hoc eſt non impenſius plenum, vel vacuum, vel incaleſcens, vel refrigeratum, humoribus onuſtum, vel extenuatum. Præterea, id à cibo potius fiat, quam ante: non ſtatim tamen à cibo, verum quinque ſexve horis poſt, ſomnuſque deſuper ineundus. Convenientiſſimum opportuniſſimumque tempus præ cæteris eſt poſt quatuor vel quinque horas ſomno impenſas coctioneque peracta, ſomno iterum poſtea aliquot horis conceſſis, ut nova fiat virium reſtauratio, corpuſque prægreſſa evacuatione fatigatum ſublevetur. Adde quod, ob alias cauſas poſtremus hic ſomnus feminæ utiliſſimus eſt.

Quod ad temperamentum ſpectat Veneri

magis idoneum, ſanguinei pancraticè ad hoc valent, hoc eſt naturaliter calidi humidi: illis enim vix venereum exercitium obeſt, niſi inſigniter excedant. Bilioſi minus ſunt idonei, utpote ſicciores, cum ſanguis hinc incaleſcat biliſque exacuatur. Pituitoſi ſunt iuſto humidiores, illiſque admodum nocet, niſi quam moderatiſſimè eo utantur. Melancholicis frigidis & ſiccis præ cęteris omnibus Venus infenſiſſima eſt, quia ultra modum eos refrigerat exſiccatque.

Victus calidus humidus ſemini procreando aptiſſimus eſt, præſertim ſi vino condiatur, quod ea de cauſa *lac Veneris & incentivum libidinis* appellatum eſt.

Inter anni tempeſtates tempus vernum opportuniſſimum eſt, propter temperiei æquabilitatem ſanguiniſque tum vigentis prædominium. Hinc hyems, tum quia calor innatus tunc vegetior eſt, tum quia copioſius ingeritur alimentum. Deinde Autumnus. Æſtas vero nullo modo idonea eſt, ob ſpirituum viriumque à calore externo diſſipationem.

Quoad ætatem, nulla eſt convenientior iuventute & ætate virili. Adoleſcentia quippe infirmior, humidiorque eſt, necdum perfectum incrementum adepta. Senectus aridior eſt, humoreque illo prolifico deſtituta, qui ad venereum commeatum neceſſarius eſt.

Turpe ſenex miles, turpe ſenilis amor.

Frequentes oppidò ſenum, qui iuvenes duxerant uxores, mortes ſatis declarant, quantum Venus illis, vitæque principijs ſit inimica. Ad id comprobandum Itali illius ſolo nitar epitaphio, *qui cum*, (referente Paulo Iovio in illuſtrium virorum Elogijs) *plane ſenex, & articulorum dolore diſtortus, ab ætate formaque florentis iuvenis toro dignam duxiſſet uxorem, aliquanto prolis, quam vitæ cupidior, lethalis intemperantiæ pœnas dedit.*

In fovea qui te moriturum dixit Aruſpex,
Non mentitus erat, coniugis illa fuit.

Vel aliud eiuſdem ab alio Poëta conſcriptum.

Hic nunc clare iaces, & quem Podalyrion eſſe
Vidimus, annoſum ſuſtulit ipſa Venus.

Si venerea voluptas cum omnibus requiſitis admittatur, corpore ſuperfluorũ humorum copia liberato, alacrioreque reddito, animæ etiam prodeſt, tædio cogitationibuſque melancholicis diſcuſſis, in ijs maximè, qui Erotomania ſeu amore inſano divexantur, ut inſinuavit Hippocrates *libro de virginalibus.*

De mulierum menſtrua purgatione.

CAPVT IX.

MVlieres omnes huic ſunt evacuationi obnoxiæ; ſingulis menſibus in ſanis

valentibuſque perficiendæ, in puberibus, quinquageſimum annum non ſupergreſſis, non gravidis, nec nutricibus. Iure meritiſſimo ab Hippocrate pronunciatum, morbos omnes muliebres ab uteri cacopragia enaſci, *aut in utero, aut ab utero*. Quamprimum enim mulier morbo corripitur, eiuſmodi evacuatio, ut cauſa ſuſpecta utplurimum arguitur, ſive profuſior ſit, ſive parcior, ſive non ſtato tempore fluat. Quare ſollicitæ admodum mulieres eſſe debent, ut iſthæc evacuatio menſe quolibet rite procedat. Si enim exuperet, præter ſanguinis largioris profuſionem ſyncope, animi deliquio, convulſione, hydrope, alijſque lethalibus ſymptomatis mulier obnoxia eſt. Si vero præter naturam ſupprimatur, nullum morbi genus eſt, quod ab huiuſmodi cauſa excitari non poſſit. Sanguis enim ille vitioſus in partes ſuperiores recurrens uteri præfocationes, icterum, hydropem, inappetentiam, pulmonis inflammationem, pravoſque alios affectus inducere poteſt. Eam ob cauſam eis author ſum, ut tempeſtiue prudentem peritumque aliquem Medicum conſulant, qui morbi cauſa probè explorata opportuna præſcribat remedia, nec mulierculaculárum agyrtarumve nimium credant pollicitationibus, quibus unicum præſidium ſuppetit, quo utplurimum inauſpicato in ægrorum abutuntur perniciem, uno calopodio (ut dicitur) contenti. Illas etiam monitas

velim, ne ita facilè liberéque (vt hodie fit) ſanguinis ex infernis venis detractionem procurent, cum ſæpiuſculè ad id nil confe-rat, niſi tempeſtiuè celebretur: ideóque, ni-ſi ex peritioris Medici conſilio, huiuſmodi ſectio non adminiſtranda.

De alvi excrementorum, urinæ & ſudoris evacuatione.

Capvt X.

EX tribus publicis coctionibus, ea quæ in ventriculo perficitur, quæque prima eſt, chyloſis vocata, ingentem excrementorum proventum, noſtræ valetudini gravem, cumulat, ſi certo naturæ ordine vel arte deorſum quotidie non elabantur foraſque eiiciantur. Quapropter ſingulis matutinis ſellam cacatoriam inire quiſque debet, ut naturam ad officium invitet, qua in re, ut in qualibet alia; moderatio adhibenda. Alvus enim ſi impenſius laxetur, corpus admodum debilitatur, ſimplexque alvi fluor in dyſenteriam degenerare poteſt, graviaque parere ſymptomata. Contra ſi aſtrictior ſit, exarefactis corruptiſque excrementis tetri malignique vapores in cerebrum efferuntur, unde hemicraniæ, aliique capitis dolores exoriuntur. Quibus præcavendis curandiſve ad ptiſanam laxativam ex ſena,

aut caſſia, ad prunorum iuſculum, ad iuſcula euchyma, lactis ſerum, ſuppoſitoria, clyſteres recurrendum.

Vrinæ excretio, quę ſecundæ coctionis in hepate celebratæ excrementum eſt, neceſſaria pariter eſt, propter periculoſa quæ ex urina ſuppreſſa ſuperveniunt accidentia, cuiuſmodi ſunt lethargus, apoplexia, paralyſis, hydrops, &c prętet acerbiſſimos dolores, quos huiuſmodi ſuppreſſio invehit. Non facile tamen eſt in univerſum remedia huic affectui conſentanea pręſcribere. cum ſingulis urinæ ſuppreſſæ cauſis peculiare debeatur pręſidiũ. Quam ob rem eos monitos velim, qui hoc affectu tentantur, ut quamprimùm Medicum conſulant, qui cauſa perſpecta iuſtum opportunumque auxilium ſuggeret.

Sudor, tertiæ coctionis excrementum, non tanti eſt momenti, tum quod ex pauciore materia generatur, quæ ferè per inſenſibilem tranſpirationem, citra ullum incommodum, reſolvitur: tum quia nonnulli, non ſine ratione, exiſtimant, *integrè ſanos nunquam ſudare*; reſoluto ſcilicet ac exhalante illo excrementi genere ſeroſo vi caloris innati.

Sanitatis etiam pars eſt ſingulis matutinis nares emungere, caputque pectere, ut ſuis ſordibus caput cerebrumque expurgentur. Sputi quoque expectoratio ad pulmones exonerandos procuranda.

Quod

Quod ſpectat ad hæmorrhoides, cum hodierno die affectus frequentiſſimus ſit atque acerbiſſimus, operæ pretium foret aliqua de iis earumque curatione perſtringere in plurimorum hoc permoleſto ſymptomate divexatorum gratiam. Verum quoniam hoc ad Medicinæ praxim pertinet, neque locus adeo prolixam patitur tractationem, qualem id argumenti genus poſtularet, aliquot monita duntaxat ſubijciam.

Imprimis vnumquemque in univerſum hortor, ne huic hæmorrhoidũ evacuationi, quoad fieri poterit, & quàm tardiſſimè aſſueſcat, neve quovis modo eas aperiri patiatur, hoc eſt ex ficus foliis, vel alia re aſperiore, nec adacto ſcalpello, nec admotis hirudinibus, quæ nonniſi optimum puriſſimumque eliciunt ſanguinem, vitioſumque in venis relinquunt, ex quo inibi concluſo putreſcenteque ingentes atrociſſimique dolores ſuboriuntur. Hæc quippe ſanguinis per anum evacuatio vi facta planè præter naturam eſt, cũm illac non niſi purus vel ſeroſus ſanguis extrahatur, impuro corruptoque in vaſis relicto, unde graviſſimi moleſtiſſimique ſuſcitantur dolores, qui nullis cedunt remediis, niſi ſanguine pluries detracto, purgationibuſque cauſa mali ſummota, quod non niſi generatim determinari hic poteſt, deciſione peculiari cæteroquin Medico ordinario relicta, omnia affectus ſymptomata circumſtantiaſque accuratiſſi-

me expenſuro. Obiter tamen amicéque ſuggeram, quod millies ſum expertus, idoneis fultus vtique rationibus, in hæmorrhoidum affectu ubi dolor urget, abſente licet febre, multo magis præſente, præcipue cum calore & plenitudine in vaſis, ab utroque potius brachio ſanguinem detrahendum, quam ex pedibus, pluriesſque & plurimum vitioſumque exilire, cum ex infernis venis non niſi purus paucuſque vt plurimum prodeat, quod Galeni auctoritate *Comment. in Aph.* 25. *ſect.* 4. confirmatur.

Secundò, hæmorrhoidibus vexatis, iiſque obnoxiis conſulo, ut cum purgandi ſunt, pilulis abſtineant aliove medicamento, quod aloen admittat, cum ex eo hæmorrhoides excitentur reſerenturque cum ingenti acerboque dolore.

Tertiò, ut quamplurimis topicis anodyniſque adminiculis, quæ vulgari ſunt in uſu, non confidant, cuiuſmodi ſunt unguentum roſatum, populeum, oleum amygdalarum dulcium, aliaque, quæ cum ſint pinguia & oleoſa, nedum dolorem temperant, imo adaugent, novo ſuperaddito calore atque inflammatione, unde increſcit dolor; quin potius utantur cataplaſmatis ex ſimplicibus emollientibus, cuiuſmodi ſunt malua, biſmalua, violaria, parietaria, mercurialis, aliaque id generis, abſque oleo butyrove; vel ſimplici fotu ex aqua tepida, ablegato opio & quovis alio narcotico, quo maxima Em-

piricorum pars perperam abutitur, cuius vi deleteria gangræna facillimè excitari poteſt, indeque mors, cum acerbo animi morſu & ſtupore, ob præſtitam temerariæ curationi fidem

Poſtremò, ſi me audiunt cauſarij huiuſmodi homines, hæmorrhoidumque doloribus vexari conſueti, laudabilem vitæ normam ſervabunt, vt ab huiuſmodi acerbitate vel liberentur, vel ſubleventur; quæ in hoc maximè conſiſtat, ut frugaliſſimè ſeu maxima cum temperantia degant, à ſalſis atque aromaticis, operibuſque dulciariis abſtineant, tantillo biſcocto ſi allubeſcat, interdum conceſſo: vinum fugiant, vel parciſſimè utantur; equitationem quam rariſſime ineant, ventris lubricitatem procurent, ter, quaterve, imò pluries in anno ſanguinem è brachijs, nunquam vero è pedibus detrahi ſatagant, ne in partem affectam fiat attractio: purgationem præcavendi gratia quinquies ſexieſve quotannis celebrent, ex ſenæ & caſſiæ infuſo, vel ex ſena per ſe in ptiſana infuſa: mœrorem, tædiumque melancholicum, quoad fieri poterit, eliminent: quin potius corpus animumque exhilarent, moderatumque aliquod exercitium ſubeant. Plura impræſentiarum cumulare non vacat, auctariumque Medico ordinario relinquo, qui ex iudicio quæ è re videbuntur ſcitè commonefaciet.

Sunt & aliæ evacuationes, ceu phlebo-

tomia, purgatio, vomitus, narium hæmorrhagia, &c. à quibus hic abſtinebo, cum propoſitum ſimplicemque vivendi rationem excedant, quarum ratione neceſſitateque urgente conſilium ſubſidiumque medicum implorandum.

De animi pathematis.

CAPVT XI.

IN poſtremo rerum non naturalium ordine animæ perturbationes recenſentur, quarum principes ſunt timor, triſtitia, ira, gaudium, pudor. Huiuſmodi affectus minimi ſunt uſus, excepto gaudio, cum ex illo cor lætificetur, calorque nativus exſuſcitetur. Triſtitia iis conducit, qui effuſiori gaudio exultant aut laſciuiunt: ira ingeniis lentis torpentibuſque commoda: timor temerariis, pudor perfrictis frontibus convenit.

Ab aliis affectus animi aliter diſpertiuntur, ex varia boni vel mali, præſentis vel futuri apprehenſione. Ex boni præſentis opinione gaudium, invidia, & malevolentia oriuntur. Ex boni futuri apprehenſione ſpes, amor, atque ira emergunt. Ex mali pręſentis opinione mœror, triſtitia ac miſericordia: ex futuri opinione timor, verecundia ac deſperatio exurgunt. Illi autem omnes affectus impetuoſi ſunt violentique motus animi, extra rationis limites egreſſi,

quibus nihilominus pro cauſarum varietate moderatio imperanda, eoque maiori ſtudio & cura, quo corpori anima præſtabilior eſt, huiuſque pathemata maximo intervallo momentoque omnibus corporis affectibus, quantumvis gravibus, præponderant. Eorum etiam tanta vis eſt, ut non ſolum corporis conſtitutionem indicent, verum etiam non leves in eo mutationes inducant, ob inſignes caloris innati tum foris, tum intus commotiones. Ex animi perturbationibus aliæ corpus vehementer percellunt, aliæ blandè & leniter: inter quas gaudium primas tenet, quod ubi moderatum eſt, ſanis omnibus conducit, vt & ægrotantibus: quia diffuſo foras calore, cum ſanguine & ſpiritibus, omnium facultatum vim ſuſcitat, corporis habitum nutrit atque humectat, vividum huic colorem accerſit, cor dilatat vt præſenti bono potiatur oblectaturque. Verum ſi gaudium ſit immoderatius, ſyncopen animique defectũ ſępiuſculè creat, aliquibus etiam mortem repentinã inferre poteſt, ſenibus præcipuè, mulieribus, aliiſque delicatioribus & molliuſculis, in quibus ex ſubſtantia ſpirituum diſſipata maxima facultatis vitalis diſſolutio conſequitur. Id hiſtoriæ atteſtantur quamplurimæ. Dominus à Langey Gallus Nobilis *lib.* 2. *memorandarum obſeruat.* ſcribit, Leonem decimum Pont. Max. ex Medicæa familia oriundum, gaudio expiraſſe, audito Gallos ab urbe Medio-

lanenſi expulſos anno 1521. Daubignæus (Autor Calvinianus) idem cuidam feminæ Delphinati contigiſſe aſſerit, cum reducem ex pugna Moncotorienſi ſoſpitemque coniugem cerneret, in qua periiſſe illum crediderat anno 1569. Liuius etiam autor eſt, Romanam quandam matronam gaudio ſublatam, conſpecto filio, quem in Cannenſi prælio occubuiſſe audiverat. Dionyſius Senior, Siciliæ Tyrannus, idem fatum expertus eſt. Propitia quippe ſemper fortuna, ſingulariq; modeſtia uſus, cum palmam ſe in Tragœdia tuliſſe accepiſſet, ex tempore præ gaudio exanimatus eſt. Diagoras Rhodius, Chilo Philoſophus, eodem extincti ſunt modo, liberos ſcilicet exoſculando, in Olympicis ludis palmæ gloriam adeptos, referente Plinio, *cap.32. li.7. hiſt. natur.* Idem de Sophocle poëta Cicero *in Tuſculanis* narrat. Philemon poëta, conſpecto Aſino ficus ad prandium apparatas comedente, tanto effuſus eſt riſu & cachinno, vt derepente expirarit. Plutarchus, *tractatu de mulieribus illuſtrib.* egregiam affert hiſtoriam de illuſtri matrona Polycrita nomine, quæ animam eodem modo egit, quæ cum ex vi eloquij formæque decore à Diogene Erythræorum Duce, qui Naxum urbem cinxerat, ut obſidionem ſolveret impetraſſet, ex caſtris in liberatam urbem ſe reciperet, ad portaſque appelleret, ab univerſis civibus obviam procedentibus excepta, coronis capiti impoſitis, illiuſque

laudibus decantatis, cum immodica adeo lætitia, ut corde eam perferre non valente, ſubito præ foribus interierit, ubi honorificus illi extructus tumulus eſt; adeo ut gaudium illi vitam eripuerit, quæ ſuorum ciuium ſoſpita fuerat. Hiſtoriæ denique tum priſcæ, tum recentes iſtiuſmodi ſcatent exemplis.

Gaudio è diametro triſtitia opponitur, quæ vix ulli prodeſſe poteſt, niſi forſan obeſulis, ſegnibus, ſomnolentis nimiaque lætitia diffluentibus; quia ex illa calor ſenſim intrò colligitur, eáque ratione corpus refrigeratur exſiccaturque, vultus palleſcit, pulſus imminuitur ex cordis conſtrictione caloriſque nativi oppreſſione, unde nova ſpirituum generatio inhibetur, interdum hic etiam febris excitatur à difflatione impedita, quæ putredinem invehit: nonnunquam etiam mors inducitur, calore nativo præfocato, vt Plinius *lib. 7. cap. 36.* de Marco Lepido narrat, qui animi ex angore ob repudiatam uxorem quam deperierat, extinctus eſt; & de Publio Rutilio, qui derepente ex ingenti dolore interiit, poſtquam audiit fratrem à Conſulatu repulſum fuiſſe. Hiſtoria ſacra eandem fidem de Heli ſummo Iudæorum Pontifice ac Iudice facit, qui triſti nuncio de proſpera adverſariorum Palæſtinorum fortuna audito, qui Arcam invaſerant, filios occiderant, Iudæorum aciem everterant, prægrandi repentinoque tædio ac mœrore è ſede regia cecidit, cervicem

perfregit, ex tempore mortem cum vita commutavit. Avicenna etiam *cap. 6. de viribus cordis*, ait ex triſtitia duo conſequi, imbecillitatem ſcilicet facultatis naturalis, ex caloris extinctione; humorum ac ſpirituum incraſſationem, ex refrigeratione, unde ſuccus procreatur melancholicus, qui mœſtos, moroſos, cogitabundos, anxios homines efficit.

Timor derepente calorem circa cor attrahit, unde fit ut partes externæ refrigerentur, palleſcant, tremant, dentes fremant, vox intercipiatur, vires deficere videantur, alvus laxetur, urina effluat, ex facultatis retentricis imbecillitate, muſculorumque reſolutione, ex Ariſtotele *in Problematis*: mens etiam debilitata à ſede dimovetur; nonnunquam etiam febres exoriuntur putridæ ex humorum commotione; vel morbi longi, ceu epilepſia; interdum etiam ſolvuntur, ut febris quartana, quæ non raro ex ſubito vehementique terrore deſiit; mors etiam ipſa ſubſequi viſa eſt, ex ſuffocato calore nativo, teſte Alexandro Aphrodiſæo *in Problematis*.

Ad timorem reducitur pudor, germanum bonæ indolis indicium, quo calor, ob frigus primum intro recurrit, dein vi rationis foras emicat: unde partes extremæ incaleſcunt atque rubeſcunt, ob ſanguinis affluxum, qua de cauſa pallentibus decoloribuſque conducit. Aliquando tamen quum ultra

modum præceps repentinuſque eſt, mortem infert, ut Plinius de *Diodoro Dialectico* refert, qui pudore interiit, quod ex tempore facetæ cuipiam quæſtioni à Stilpone factæ, ..ſpondere non potuiſſet: & Valerius Maximus de Homero, qui ex pudore & animi angore ſublatus eſt in inſula, in qua ænigma à piſcatoribus quibuſdam propoſitum, quid nempe egiſſent piſcationis horam præſtolando, explicare nequiviſſet.

Ira brevis eſt furor, & quidam caloris circa cor fervor; ſeu potius validus facultatis iraſcibilis motus, calidis naturis temperamentiſque valde adverſus, eo quod primò calorem intrò compellit, hinc ocyus foras trudit, pulſum celerat atque auget, ſanguinem ſpirituſque accendit, bilem acuit, febres inuehit ephemeras, atque etiam putridas, ubi corpus pravis ſcatet humoribus, ut docet Galenus *lib. 6. de ſanit. tuenda, &* 1. *de febr. differ.* Nonnunquam tamen ira temperamentis frigidis utilis eſſe poteſt, utpote quæ ad partes extimas calorem nativum expandat. Si modum excedat ira, rationem vincit & diſiicit, hominem extra ſe rapit, ſuique impotem efficit: quanquam ex ira, quantumvis præcipiti atque violenta, neminem unquam derepente exanimatum compertum ſit: aſt graves equidem periculoſoſque ſubortos ex ira morbos, præ ſpirituum impetu & validiſſima commotione, caloriſque innati diſſipatione immodica.

Ex omnibus illis pathematis præcipuiſque illorum effectibus, liquidiſſime arctiſſima corporis animæque ſympathia eluceſcit, utque alterum bene habere neutiquam valet, male habente altero. Vnde unuſquiſque erudiri debet, nullam animæ perturbationem violentam rationiſque limites excedentem negligendã eſſe: quin potius intra quandam legitimam mediocritatem, rationiſque gyrum coercendam, ſeu Philoſophiæ præceptis atque diſciplina, ſi ex ignorantia, pravaque educatione oriatur, animique imbecillitate; ſeu Medicinæ ſubſidio, ſi ex humorum vitio corporiſque impuritate oriatur.

Operis concluſio.

CAPUT XII.

PAucula hæc dicenda habui de valetudine tuenda ſex rerum non naturalium legitimo moderatoque uſu. Huic autem ſartæ tectæque ſervandæ, ceu pretioſiſſimo theſauro, ſtudeamus, ut manantia inde commoda deguſtemus, vitamque ab infortunio ærumniſque quæ ex afflicta valetudine ſuccreſcunt vindicemus. Vivamus ergo, amantiſſime Lector, *medicè & modicè*, hoc eſt, ex Medicinæ præceptis atque legibus, cumque honeſto moderamine, ut vitæ ſalubris fines promoueamus. Quicumque

enim, ex *Fernelij*, nunquam ſatis laudati axiomate, vitæ bonæque valetudinis fundamentum fecerit temperantiam & continentiam, nulla unquam calamitate vel ærumna premetur.

MONITVM INTERPRETIS ad Lectorem.

HVICCE *de* tuenda Valetudine *Opuſculo, elegantis & amænæ lectionis, feliciter & appoſitè ſuccedet Theſis Medica terſiſsima & elegantiſsima, in Scholis Medicorum Pariſienſium diſcuſſa anno Domini* 1647. *& ab eo tempore (adeoquam multis placuit) iam quater typis mandata, auctore viro eruditiſsimo & omnigenæ lectionis & literaturæ Magiſtro Guidone Patin Doctore Medico Pariſienſi: qui ante annos viginti prælibatum Tractatum primùm in lucem emiſit. Tota quidem illa eſt* de Sobrietate. *Sed ſub hoc titulo univerſam penè Hygieinem cõtineri facilè comperiet quiſquis eam attentè & æquo animo legerit. Lege igitur, Lector, vtere, & fruere nouo iſto Theſauro, quem tibi candidè offero.*

QVÆSTIO MEDICA,

Cardinalitiis diſputationibus mane diſcutienda in Scholis Medicorum, die Iouis XIV. Martij, M. Guidone Patin, Doctore Medico, & Chirurgiæ Profeſſore, Præſide.

Eſtne longæ ac iucundæ vitæ tuta certáque parens Sobrietas?

VIVERE omnes diu iucundéque volunt, ſed ad pervidendum quid eiuſmodi vitam efficiat, penè omnes cæcutiunt, adeo nullius rei difficilior, quàm rectè vivendi ſcientia. Vix ulli quàm bene vivant; quàm diu, cuncti curant, cùm vnicuique integrum ſit, vt bene, vt diu, paucis. Sanè huius vitæ iſthmus perbrevis eſt, ac velut umbræ tranſitus: ſed noſtrâ ſæpius, quàm Naturæ culpâ. Ab aliis quidem hæc pro iure ſuo citiùs, ab aliis tardiùs debitum exigit: vt Iudex eos primùm plecti iubet, qui minùs flagitij admiſere, ſic pleroſque innocentiſſimos, ſive hac in parte benignior, ſive rigidior, antè cogit mori quàm cœperunt

vivere, in ipſóque vitæ apparatu, nihil aliud ſinit, quàm lucem proſpicere. Aliorum in ipſo flore curſum interrumpit, alios adducit ad extremam uſque ætatem, quæ quantacumque ſit, paucorum annorum circuitus eſt. Nobis verò tametſi tantum patuit, quantum potuit, rapidè tamen videtur decurrere, quia vel inter errores conteritur: aut nihil, aut aliud, aut malè agentibus elabitur. Pecuniam ægrè quis alteri dividat; tempus, cuius unius honeſta avaritia eſt, & totam propè vitam cuivis ultro impendimus: atque ita diſſipatam dum terminum providemus, & quota ex parte noſtra fuerit, reputamus, brevem fuiſſe conquerimur. Satis longa foret, ſi tota bene collocaretur, ſi pluſquam reliquias ſanis conſiliis deſtinaremus. Quid quod plerumque noſtræ ipſi ſalutis proditores ſumus, & peſſimo victus genere ſanitati decoquimus. In vitia, pravi, dociles, alter alterum trudimus: & quæ communis eſt inſania, priores malè iter ingreſſos, pecudum more, non quà eundum eſt, ſed quà itur ſequendo, alienis perimus exemplis. Sic paucis contingit longa vita, ſed & paucioribus adhuc iucunda. Ab hac longè abſunt quibus aſſiduum eſt cum morbis negotium, qui miſeram trahunt animam tot in dies tormenta trahentem. Neſcimus quàm multorum ſit perſonata felicitas, quibus inter ærumnas Cor ipſum exedentes, neceſſe eſt agere felices. O ſi Tyrannorum mentes re-

cluderentur quanti poſſent laniatus & ictus aſpici! ut corpora verberibus, ita ſævitia, libidine, ultionis cupiditate, malis conſultis animus dilaceretur! Quàm multi ob id unum miſerrimi, quod ne aliquando miſeri ſint, ſemper timent. De grege illo ſunt qui totam ſpirantes Arabiam, auro argentóque ornati, & adinſtar parietum ſuorum extrinſecus culti, intus ſanæ mentis hilum non habent: & quos ſtrenua exercet inertia, ac velut in mari lento tranquillitas iners detinet, vel otium negotioſum, beatóſne dixerit, quiſquis ſapit? certè hilaris & optima vivendi ratio corporis animique pace continetur: nec tamen bonis corporis metienda, alioqui pecudis conditio melior quàm hominis Nuda & ratione defecta vita muſcarum ac vermium bonum eſt, hominis verò, rectè valere & ſapere: nec enim verè feliciterque vivimus niſi cùm omni corporis moleſtia vacui, bonæ menti laboramus: æger eſt qui corpore validus, minùs valet animo: tunc tantùm perfecta ſanitas eſt, cùm partis utriuſque veluti iunctorum ad bigas equorum quædam æquabilitas eſt; neutra incumbit alteri: tanti verò boni cùm tam rara ſit, quàm fugax poſſeſſio, an abs re vita brevis & ingrata iudicatur?

Fata fugiendo incurrimus, & ut alios ocyùs, alios ſeriùs comprehendant, neminem tamen prætereunt. His vel inviti colla ſubmittunt qui ſibi populos tanto tu-

multu ſubijciunt, nemo impunè refragatur. Omnes quidem ſimili ratione naſcimur: Verùm vt modo diſſimili, ſic ætate diſpari mortem oppetimus: plures immaturi decedunt, ex Naturæ neceſſitate pauci. Nullus ultra penſum vivit, nec fixum cuique terminum gratia aut induſtria ulteriùs unquam promovit. Huic ne momentum quidem adijciat ipſe Æſculapius; multò minùs auro ſuo potabili (putabili) Chymiſta fumivendulus. Sæpe tamen quem interitus diem victus error accelerat, prudens Medicus conſiliis ſuis retardat. Vt quis longiſſimum vitæ ſpatium ſanus compleat, is neceſſe eſt puro ſanguine, & copia nativi caloris, humido primigenio probè temperati circumfluat: neque tamen quiſquis utroque abundat, diutiſſimè vivit: quanquam & id in manu noſtra eſt, modò ne ſalutarem hunc humorem diripi affatim ſinamus, vel obrui. At quia nihil minùs curamus, ferè & ante diem obrepit mors, quæ vbique in inſidiis eſt, iuvenibus in propinquo, ſenibus in limine; ſcilicet agunt eius negotium multa quæ nos aſſiduè circumſtant incommoda, quibus ceu turbulentis externarum procellarum fluctibus iactati huc illuc traducimur: nec minùs favet quæ nos ad omnem ictum exponit, innata imbecillitas: nempe frigore, æſtu, labore offendimur, ipſo rurſus ſitu & otio corrumpimur; non omne cælum ferimus, fames & ſitis mortem minantur, niſi remedium adhi-

beas; cùm interim potus & alimenta, quorum modò inopiâ, modò copiâ rumpimur, ſapor, odor, vigilia, ſomnus, & cætera ſine quibus moriendum eſt, non rarò ſint mortifera, vt mirum ſit tot iniuriis patere hominem, vix unius patientem. Sed ut ex his tuti emergamus, quem blandæ voluptatis illecebræ non aliquando irretiunt? aut quem ſi moderatrix temperantia ſedulò conſervavit, caſus aliquis non obterit? quoſdam incautos momẽto interimit venenatum animal, perit ille alter Italo perfuſus aceto: Hos mare, alios fulmen, alios aſſumit terra, bello permulti cadunt, & hos bello ſuperſtites, opprimit domus. delet ignis, uſque adeo certæ mortis incertus eſt dies ac locus; nec ut hanc vitet, unquam homini ſatis cautum eſt in horas. Tot ac tam variis brevioris ævi cauſis accedunt & multò frequentiores morbi, noſtro utplurimum vitio nati: hos ſequitur languor, & minor annorum numerus, ſi fortè non ſequatur interitus: cuius ubi periculum propiùs admotum eſt, dum ſtolidè ad illos concurritur, apud quos ſua cuique vænalis vita promittitur, magno plerumque mors emitur: pyxidibus quæ titulo oſtentant remedia, intus venena, aut ut ferè fit, nihil planè præter muſcerdã recondentibus. Ab his ubi crumena, nõ ægritudo levior facta eſt, videas ægros Medicorum genua tangentes, ſuaque omnia, ſed ſeriùs paratos impendere, ut mortis laqueis expediti vivant,

&

& novis vſque ſuppetant doloribus: ita nos una catena hîc alligatos tenet, amor vitæ: ſi tamen aliter quàm nomine vita eſt, prorſus reipsâ labor, aut lenta mors, tanto plus aloës quàm mellis habet. An verò nihil habet homo quo has poſſit abſtergere moleſtias? magnam quidem earum partem facilè declinaremus, nec paucorum annorum, imò & dierum acceſſionem votis turpiter mendicaremus, ſi tantum in præcavendis morbis, quantum in iis dum nos exercent, profligandis, operæ poneremus. Sed tanta nos valetudinis negligentia tenet; ut quanti facienda haud aliter quàm perdendo cognoſcamus: amiſſam ægrè recuperaveris, etiamſi adhibeas preces argenteas: ut ſine impediis præſentem retineas, facilis eſt & compendiaria via, modò bonis auſpiciis ineatur: tota puncto res conſtat.

Vis te beatum facere? frugi ac ſobrius eſto: diſce quod maximæ artis eſt, inter epulas eſurire: fuge ἀλλοιωσίας, & varios miſſus qui excitant alliciúntque veluti præſtigiis, captam appetentiam. Ad cibum & potum, ut vitæ, ſic mortis viaticum, non tanquam ad vas implendum accedito, ſed ut ſumas parcâ quod ſatis eſt, manu, nec tam eorum uſu ſis, quàm temperantia lætus. Summum bonum eſt nullo alimento egere, ab hoc proximum, quàm minimum requirere. Saluberrima vitæ forma eſt ſecundum naturam vivere: exiguum hæc deſiderat, immenſum

opinio. Furor eſt cùm tam exiguum capias, cupere multum: cogita quàm paruum tibi ſit corpus: ſenſus licèt augeatur, non id tamen laxabitur: nos ſæpe maiorem habemus famem quàm ventrem: hunc cum ſale panis latrantem leniet, vel prima iratum facilè placaverit eſca: ſi benè inſtitutus eſt, non erit moleſtus interpellator: parvo dimittetur: ſi das illi quæ debes, non quæ potes, aut petit omnia: ne malè pareat, ipſi noverca ſis oportet; ferè enim in hunc ſolâ peccatur clementiâ. Hoc unum eſt & quidem ſummum Medicorum præceptum, per quod ſemper careas Medico, nempe os regi patiens, domino pro centum Medicis eſt. Hac una ratione quaſi divina quadam virgula differtur, ac demum floridior contingit votis vel malignis nulli non optata ſenectus, quam ſuis κεραπεσοχειρουργήμασι, Panaceâ, Mumiâ, & herbis Hermeticis, incombuſtis oleis, viuidis laticibus, arcere falsò prædicant æquè mendaces ac creduli; putidique ciniflones Chymiſtæ. Huius præſidij vim adverſus cuncta vitæ incommoda, nec Moly Homericum, nec Plinij Theombrotion, aut Dodecatheos unquam æquaverint: nihil in illum licebit morbis, qui ultra quod ſuadet Sobrietas, nihil ſibi licere putaverit. Non opus eſt tot glutire catapotia, tot lambere ſyrupos, tot pharmaca, ac penè tot exhaurire pharmacopolia, ut fœda humorum ſaburra ingluviei ſoboles, & morborum parens

exhauriatur coccis Cnidiis, helleboratis, ſcammoniatis, antimonio (diabolico inter remedia monſtro) & aliis infenſis, peregrinis, ac ſæpe adulteratis medicamentis, quæ purgari potiùs debeant, quàm ut tutò noſtra purgare queant corpora. Intemperantium iſta ſunt, qui ceu lintea dùm ſapone & nitro detergentur, citiùs pertunduntur, cathartica ſæpius ſorbendo, celeriùs deteruntur. Qui ſobriè degit, niſi fortè ſit ab ortu ἀλλοσαπρτὸς, & quaſdam habeat cauſarias partes, tam vacat omni morbo, quàm humorum cœno; ut proinde nullo egeat medicamento Si qua ex ictu vulnera, indéque ulcera facta ſint, & citò & ſponte coëunt. Peſtis ipſa morborum caput quantumcumque ſæviat, æquè illum habebit eximium, quàm olim Athenis temperantem penéque divinum Socratem: ſcilicet aëris, loci, frigoris, æſtus, externarúmque cauſarum vis omninò elangueſcit, ubi nihil adiuvant inquilini hoſtes, cibus & potus. Quinetiam ſub hoc tranquillo corporis ſtatu quæ ſenſuum iudicio iucunda ſunt, magis oblectant, videntúrque ſuaviora: quippe ut ſerenitas Alcyonibus, ſic ſanitas voluptatibus commodum præbet ortum: neque ſolùm à parciori victu perbellè habet corpus, ſed & optimè habet anima. Subtilis animus molem ventris refugit, & corpore meliuſculè habito ad cognatas illi actiones inclinatur: mens ſicco corpore fulget ut ſtella nitido cælo; quoque

ipſi minus eſt cum corpore commercij, minus ineſt & vitij: non diſrumpitur irâ, non movet iurgia, nō coquit ſeditiones placidus & ſui compos animus: non æſtuat habendi deſiderio, quem ſuſtinet cibus nec corpori gravis, nec patrimonio: non illum venus erubeſcendis adurit ignibus, qui vix libatis epulis, ſilentium indicit indignanti ſtomacho: amica caſtitati fames panem cogitat, non adulteria. Hanc morum innocentiam, innocenti victu tuebantur olim Chriſtiani Anachoretæ (ut in Palæſtina Eſſeni, gens æterna, in qua nemo naſcitur) ipſo adhuc anno centeſimo ſani: veniebat in cibum panis aut palma, quæ & veſtitum præbebat: nam cocti aut calidi aliquid comeſſe, inter cupedias erat, in potum hauſta è proximo fonte frigida: à vino tam procul aberant, quàm ab urbibus. Eiuſdem frugalitatis tenaciſſimi primi, & à Deo recentes homines nongentos annos vivebant, carnis perinde ac fraudis neſcij, ſed his quæ Natura ſponte tribuebat, contenti: nondum enim cogebatur ſuum ſitientibus fundere ſanguinem. Nos tam rigida ac pertinaci abſtinentia, quæ priſcos illos penè acernos & χαλκεντέρους efficiebat, prætendimus mundi ſenium, ſub quo noſtra hæc tractari molliùs ætas imbecilla velit. Adeo nempe noſtram amamus intemperantiam, eam ut excuſare quàm excutere malimus: ſicque plures interimat gula quàm gladius.

In victu qui modum tenere neſcit, & morbo tenetur, & vitio. Vt mollis educatio nervos omnes mentis & corporis frangit, ſic utriuſque alacritatem minuit attentior parſimonia, quâ nonnulli malignè famem extinguendo mugilis vitam agunt, gloriantúrque ſe non paſci toto aſſe. Squallorem appetere, faciles odiſſe munditias, veſci tetris & horridis cibis, eius eſt qui Gratiis litavit nunquam: res delicatas proſequi, luxuriæ eſt; uſu receptas, nec magno parabiles fugere, dementiæ: frugalitatem exigimus, non pœnam. Parca ſit, ſed nitida cœna, cuius præcipuum condimentum ſit amicus, cum quo riges diffundáſque amicitiam, minùs ventre quàm animo conviva. Cibus tibi ſit panis, ſi non alius, vulgi, & ſi licet, procerum. Obſonia ſi lubet, inferantur aliqua, non hominum opinione cara, non per artem voluptatémque corrupta, ſed ſtomacho magis quàm palato amica: ſua illis non deerit gratia, modò non deſint Spartana aromata, his quæ ab Indis advehuntur, longè ſalubriora: nihil contemnit eſuriens, nec eſt ambitioſa fames, ipſa tibi cõmendabit quodcumque comprehenderis. Vis mente & corpore acutiùs cernere, vis ſapere, omnemque ſtultitiæ mixturam effugere? bibas aquã, Sapientiæ fomitem: nutrit illa, coctionẽ iuvat, vividos facit ſenſus, acre iudicium, limpidũ & ſtudiis aptum ingenium, adeoque ut animantibus, imò & viventibus omnibus, ſic

cuiuſlibet ætatis, ſexus & temperamenti hominibus ἀριςδιει. Vinum convivij coagulum, lac veneris, hilaritatis ſeminarium, quo nihil eſt iucundius, quo nihil melius dedit Natura hominibus, voluptatis, non neceſſitatis potus eſt, ſed doloſus luctator, hepar captat primùm, mox caput atque pedes: ſplendet color eius, ſed ſtatim mordet ut coluber, & tãquam regulus venenum ſuum in totum corpus diffundit. Ab eo non ſolos Reges, ſed etiam, ſi quiſque ſibi rex eſſe debet, cæteros homines abſtinere ſatius foret: quamquam conferre creditur aliquibus eximio quidem ingenio, ſed dum ſicci ſunt, minùs audaci, & quaſi concreto, qui, cùm ad pocula ventum eſt, tanquam miniati Ioves, thuris in morem à calore correpti exhalant. Merum nulli non noxium, quò potentius, hoc nocentius: mel eſt ori, fel capiti, ſapit in ore, ardet in ventre, fumat in capite, ſuique amantiſſimis tandem iugulum petit. Mirum quod cùm vix ferendo ſint ſanorum robuſtiſſimi, nonnulli tamen qui pari inſcitia & impudentia Medicorum auctoritatem arripiunt, ægris quaſi per ſe non ſatis officiat, etiam venenato ſtibio infectũ propinant: ac ſi qui fati ope evaſerint, ceu bina hæc venena iuverint (ô mores! ô tempora!) inter remedia, ſi Diis placet, annumerantur. Quæ virgo nymphas deſerit amore Bacchi, dat tibi certum brevi periituræ virginitatis indicium: & quæ ætatis florem marito proſtituit, quò magis vino de-

dita, hoc minùs pudica: pueris & infantibus ne dilutum quidem dederis. Senes quò ætate provectiores, tantò dilutiùs bibant, tandémque metæ proximi, ſolam aquam. Adoleſcentibus & iuvenibus ſuave toxicum eſt, quo liberaliùs epoto, eorum medullæ velut admotis facibus inflammatæ, Æthnæo amoris igne æſtuant: tunc placet iucundum nefas, oculi inſtitores exactoreſque libidinis, ad omnem laſciviam vagi evolant, petulantiſſimæ manus omnem verecundiæ legem perfringunt, tunc rabie iecur incendente libido, quâ viſum eſt, ſeſe impingit, nec iam furtim, ſed palam illa fiunt, quibus abſcondendis nulla ſit ſatis alta nox: tam præceps eſt gradus à Libero patre ad lumbifragam Venerem, ſolâ vini fugâ, & gulæ caſtigatione domandam. An verò accuratam hanc victus rationem quam Principum Medicorum lex ſanxit, quiſquam nunc ad unguem obſervat? quotuſquiſque iam in vitæ ſuæ rationé inquirit? Rara nunc conſtans & firma ſanitas, quia rara Sobrietas, quantúſque noſtro ſeculo in hoc vnum ingenioſo ſuccrevit luxus, tanta & morborum incubuit cohors. In tam amabili ferculorum ſerie ſi quis iam eſt, qui non rapiatur extra metas neceſſitatis, is profectò magnus eſt. Totus orbis duo Numina colit, Eduliam & Potinam: lurcones iam paſſim graſſantur innumeri, quorum corpus eſt in ſagina, animus in macie. Aſello ſimiles cor habent in ventre, ad omnia fercula ma-

nibus involant: ſumma curarum eſt, quid edant, quid bibant, vel eorum inſomnia cibi ſunt: perinde vorant, ac ſi lupum in alvo gerant, cum cruditate diſſiliunt, ac penè ſaturitate crepant: quærunt irritamenta, quæ pigritiam nauſeantis ſtomachi erigant, & feſſum os, in novos morſus excitent. Tanto alij languore ſolvuntur, vt per ſe ſcire non poſſint, an eſuriant: adſpice quàm tangant malè ſingula dente ſuperbo, quàm difficilis creſcat inter molares cibus: his opus eſt quidquid habet artis, expromat coquus: ut obtuſus appetitus famis aliquid ſentiat, ut per deceptum guttur trajiciatur alimentum, hac qua intraverat, facilè rediturum, ſed non ſine bile reguſtandum. Tantum negotij exhibet peſſimum corporis vas, cuius causâ maxima pars mortalium vivit, & perit miſerè. Heu, prodigia gulæ! feris ad alimoniam ſolitudo ſua, multis elephantis una ſylva ſufficit: homo terrâ paſcitur & mari: imò ſibi bene eſſe non putat, niſi ad delicias totum mundum irretiat. Eſt ubi provinciarum tributum uni homini una cœna ſit, nec ſatis lauta videtur menſa, ſupra quã nõ recognoſcit omnium gẽtium animalia, è ſingulis certa tantùm electurus membra, adeo nulla his eſt niſi ex faſtidio pax. Non ſapit caro bubula, agnina, ovilla, hœdina, vitulina, niſi exotico iure perfuſa: lepus, dama, pygargus, aper, cervus, & quidquid animalium ſylvas & agros pererrat, in menſas extrahitur; advolant & om-

nis generis alrilia, Scythicæ volucres, attagen Ionicus, perdices, meleagrides, gallinæ Numidicæ, Africanæ ficedulæ, gallinagines, quibus & comes eſt, pinguibus ficis paſtum iecur anſeris albi. Aque ipſa ſuppeditare iubetur, quos celat piſces, lucium, barbatulũ, mullum, rhombum pluſquam Cæſareum, & paucorum hominum Acipenſerem, reliquos denique non tam ſapore, quàm parandi difficultate pretioſos, ſæpe in plenum carnibus ventrem dejiciendos. Etiam oſtrea maris tubera, naufragio exquiruntur; nec admodum placent niſi Lucrina: neque dubiis cœnis deſunt ancipites fungi, quibus vel pratenſibus malè creditur; cum id voluptuarij veneni ſævit in præcordiis, ne ferendo quidem ſint dura meſſorum ilia. Ne non omni ex parte Cupediæ parentetur, haſce opiparas menſas claudunt fructus innumeri, crudi, cocti, conditi, multo ſaccharo adulterati: unde moleſta bilis congeries, & novus excrementorum proventus, melimela, artolagana, ſcitamenta mellita, & aliæ nebulæ, ſtomacho graves, & coctioni impares. Quòd ſi tanta in cibo licẽtia, non minor eſt in potu. Servatur algor æſtibus, excogitaturque, ut alienis menſibus cæleſtis aquæ ſpuma nix algeat: eò proceſſit vitiorum ſolertia, ut compertum ſit, quẽadmodum aqua quoque inebriaret, quanquam maior pars hominũ vini dulcedine capti, non aliud vitæ præmium intelligunt: pauci nunc, & qui ferè rideantur, abſtemij, multi popino-

nes & κυλίκων ἐρέται, tanquam ad perdenda vina geniti, pecude deteriores, ſeipſos ad bibendum ſtultiſſimè cogunt: iſti hominéſne, an potiùs amphoræ, rapere ſe vitam prædicant, dum falſa inter gaudia, totos ſæpe dies ac noctes ſedent ad pocula, heſternæ temulentiæ novam adijcientes, ſed crapulam crapulâ, vt aiunt, diſcuſſuri: Iuvat hilarem inſaniam inſanire, ac per iocum furere. Ad hæc Bacchi pervigilia ſacramento dexterarum fidem ſuam obligant, ne quis exeat, & ſigna deſerat; ſtandum & pugnandum ad uſque guttam ultimam: in hoc Dionyſiaco agone certa bibendi lege contenditur: qui poſſunt vincere, laudem merentur ex crimine: palmam referunt qui inter plures ultimi fiunt ebrij, qui ſe præbent meri capaciſſimos, hoc ſolo triſtes quod ab ipſis vincantur doliis. Sed ô barbaram libidinem! ô monſtroſum penéque incredibilem ebrietatis amorem! & ipſi populi vitibus vinóque carentes inebriantur, Indi, Perſæ, Maſſagetæ, Tartari, Sinenſes, Americani, novis quibuſdam potuum generibus excogitatis, ebrietatem inducentibus, etſi vino careant: adeo ut nulla mundi parte videatur ceſſare ebrietas. Quid quod homo ſacra res, & θεοῖς ἐπίχυσις potitando ſeipſum iugulat, ac ſæpe anginâ vinariâ præfocatus conditur tumulo, antè toties decumanis meri fluctibus obrutus. Planè vino nihil ineſt boni præter veritatem, cui detegendæ lene tormentum eſt, ſcelerum alioqui

malorumque omnium metropolis, & parens quarumlibet ægritudinum, quibus plerumque ſola medeatur mors, niſi priùs medeatur abſtinentia.

Bono itaque loco ſunt res eorum qui ab ingluvie, qua nulla hominum generi capitalior peſtis, & à pernicioſo gulæ obſequio liberi, non plus indulgent corpori quàm tuendæ valetudini ſatis eſt; quippe ut intéperantiæ culpam pœna premit comes, catenata videlicet morborum ſeries, aut tam merita quàm immatura mors: ſic pro frugalitate meſſem opimam metunt, verúmque robur colligunt ſobrij, qui corpore animoque præſtantes, voluptatem quæ inter cibi potuſque delicias capitur, brevem, exitu fœdam doloríque cognatam penſant longa iucundaque ſanitate. Prælucet in eorum vultu totóque corporis habitu, color quidam eximius, nitórque virens, & ſenij neſcius, mens ipſa læta & alacris ſuum vigorem veluti transfundit in corpus, omnibus vitæ muniis optimè comparatum; nullus moleſtiæ, nullus dolori locus. Tam procul abſunt ab omni ægrotandi periculo, ut ſi qua olim morbi ſemina à parentibus vel natura invalidis, vel parum cautè viventibus traxerint, contranitente partium robore, & legitima victus lege vaneſcant. Hos ne ſenectus quidem quæ ſolvit omnia, frangit, in ipſo ætatis portu vegetiſſimi apparent, oculi puro lumine vigent, pedes certa imprimunt veſtigia, liquidus eſt & penetrabilis auditus, dentes candidi & im-

moti, vox ſonora, corpus ſolidum ſuccique plenum, cani cum rubore diſcrepant, vires cum ætate diſſentiunt non memoriæ tenacitatem antiquior ſenecta diſſolvit, non calidi acumen ingenij frigidus ſanguis obtundit, non tremula manus errantem incerto tramite ſtylum ducit; adoleſcentiam mentiuntur in ſenectute, à qua ſolàm habent prudētiam. Ad bonæ valetudinis conſervationem non tam multa requiruntur; Natura paucis contēta eſt: homini ſapere cupiēti panis & aqua ſufficiunt: quibus ſi quid exiguū addideris, poterit ille cū Iove de felicitate certare. Polyphagia & Polypoſia, crede mihi, conſuetudinis res eſt, non Naturæ. Qui pauco vino utitur, eoque dilutiſſimo, ille vitam ſuam amat, & infinitis ſeipſum beat commodis: ex eius abuſu, maximorum morborum ilias profluit, calidi innati ſubſtantiam minuendo, humidum primigenium diſſipando ac exſorbendo. Vinum dubius eſt amicus, & anceps Proteus, bonum præſens exiguum, malum emergens graviſſimum: vitam facit alacriorem ac vegetiorem, ſed breviorem: idemque præſtat corpori quod calx ad arboris radicē conſperſa, fructum quidem accelerat, arborem autem perimit, ita vinum ſuſcitato calore, ſpiritus facultateſque erigit, mortē verò maturat, dum infinitos affectus inuehit, nullâ ferè Herculis clavâ debellandos: apoplexiam nullo emeticorum uſu curabilem: epilepſiam (quæ propriè non eſt convulſio) nullâ pœoniâ, nullo amuleto ſuperabilem:

paralyſin , quæ nullis iuvatur ſudorificis: ephialtem, falsò dæmonas mentiẽtem: rheumatiſmum, qui fit per νευρώσεων τῶν φλεϐῶν, antiquis penè ignotum, cuius ut & ſynochorum Galeni, ſumma remedia ſunt venæ ſectio & frigidæ potus: Anginam, cui non meliùs ſuccurritur, quàm iugularium ſectione: peſtilentes, purpuratas malignáſque febres, quibus nihil auxiliantur bezoüar, idolum fatuorum: Theriaca, compoſitio luxuriæ; Mithridatium, herbarum deforme chaos, rudis indigeſtáque moles multorum ſimplicium, nimio fervore, acrimoniâ vel malignitate, nativo calori adverſantium: confectio Alkermes & de Hyacintho, Diamargaritum, & aliæ putidæ Arabum quiſquiliæ, quæ non magis proſunt ad eiuſmodi affectuum curationem, quàm calx aut cinis, inaniſque pulvis, cùm ſint meræ nugæ, ab ignaris nebulonibus confictæ, & in ſanctiſſimæ noſtræ Medicinæ ſacrarium malis artibus & infauſtis avibus deportatæ: peripneumonicos affectus, nullis cedentes Arabum ſyrupis, bechicis fruſtra nuncupatis; phthiſin nullo lacte, nequidẽ muliebri, ſanabilem: aſthma, in quod aquarij nihil poſſunt aſelli; imò pluſquam aſelli ſũt, qui præſcribunt: hydropem, ut plurimum à cauſa calidâ, nec ſemper ab hepate, qui nullo hydragogorum uſu tollitur, ut nec paracenteſi: calculum renum, quem dum caput ureteris tentat, doloreſque ciet atrociſſimos, nihil promovet diuretico-

rum vis ignea: aut veſicæ, qui nullis imminuitur aut frangitur lithontripticis: dyſenteriam, quam irritant rheum toſtum & myrobalani, tollit autem venæ ſectio: fluxum hæmorrhoidalem, quem aquæ potus imminuit, purgatio tollit: chiragram & podagram, τὰ ἔκγονα τῶν κακῶς ἐχόντων. Quod ſi tandem eò venerint, quò vel cunctantibus veniendum, tam placidè è vivis excedunt, ut obdormire, non emori videantur, per beatam & auream frugalitatem, famoſæ illius veterum Principum, à tam multis fruſtra concupitæ, εὐθανασίας participes facti. Quid multa? non ſolùm nobis, ſed & poſteris quoque noſtris temperanter vivendo conſulimus: nam & ſpem vegetæ prolis auget hominum bona nutrix Sobrietas, ut ſi creandis liberis incumbatur, dum validum fœcundumque ſemen, & tenacem reddit uterum pulchra ac numeroſa prole beatos faciat parentes, poſtquam ipſi ſani diutiſſimè vixerint, ſuis adhuc in liberis diu victuros. Denique, nulla calamitate vel ærumna premetur unquam, qui vitæ fundamentum iecerit Temperantiam.

Eſt igitur longæ ac iucundæ vitæ tuta certáque parens Sobrietas.

Proponebat Lutetiæ Pariſiorum IOANNES DE MONTIGNY, Abrincenſis, Anno R.S.H. M. DC. XLVII.

TRACTATVS
DE PESTE,
EIVSQVE PRÆCAVENDÆ modo.

Cui nonnullorum medicamentorum, ab Empiricis Agyrtiſque circumforaneis inuectorum, cenſura adjuncta eſt.

QVI de Peſte rumor, re ipſa maior, pervagatur, prægrandi ſtupore terroreque quamplurimos perculit. Cui malo omni cura ſollicitudineque vitando avertendoque incumbendum, tum maximè in peſtilentibus conſtitutionibus: quia ex vehementibus animi perturbationibus ſanguis commovetur, ſpiritúſque adeo diſſipantur, ut vis illa divina, quæ humores regit, violetur, adeo ut ab illius cuſtodia deſtituti alterentur pravamque qualitatem nanciſcantur.

Quoniam vero multitudini inconditæ citra cauſam pavorem terroreſque panicos (ut aiunt) incutere à ratione humanitateque alienum eſt, ita non adeo temerè fidendum, ne ex nimia confidentia in exitium præceps ruat. Tutiſſima hic præcautio eſt, blandaque de periculo admonitio præmittenda, conſilia politica præſidiaque ſalutaria ſuggerenda, quibus tam horridus funeſtuſque affectus devitetur.

Morbis infeſtantibus medicam auxiliatricẽque porrigere manum, egregium quid certè eſt. Sed longè præſtabilius certiuſque ſanitatem incolumem tueri à morbiſque vindicare. Sicut navarchus, qui à procellis, ſcopulis cæteriſque periculoſis offendiculis navem indemnem præſtat, maiori dignus eſt cõmẽdatione, quã ſi ex tabula à pelagi tempeſtate poſt naufragium ſoſpes emergat.

Sublimia egregiaque ingenia è Medica Pariſienſi Schola, velut ex equo Troiano, prodierunt, hodiernoque etiam tempore inclareſcunt, quæ magnis illis priſciſque Philoſophis Mediciſque conferri meritò poſſint, quorum providentia induſtriaque natale ſolum patriaque regio ab exitiali huiuſmodi calamitate liberata aliquando fuerunt. Nec dubitandum, ſi Hippocrates, Empedocles, Acron Agrigentinus, alijque id genus inter vivos degerent, non minimum nacturos negotij in huiuſmodi officio exequendo, ex quo ſua tempeſtate tantas laudes præ-

coniaque

coniaque reportarunt. Modis tamen artibuſque omnibus præcellentes illi viri, quibus Apollineus ille chorus refulget, incitandi, ut ſalutaribus eorum adiuti conſiliis labem perniciemque communem à civium noſtrorum capitibus, divino favente Numine, avertamus atque profligemus. Hunc breviculum Tractatum eò aggreſſi ſumus, ut aliquorum ſtylum ad idem penſum, ad commune bonum provocaremus.

Cauſas interim Peſtiſque ſigna perpendamus, ut ijs perſpectis illius quæ in hac Lutetiæ Pariſiorum vrbe graſſari occipit ortum eſſentiamque intelligere poſſimus, præſidiaque adhibere, quorum beneficio occurrere illi valeamus.

Peſtis cauſam Theologi hominum ſceleribus flagitijſque adſcribunt, quibus plectendis huiuſmodi inſtrumento ſupremum Numen uti aiunt, præſertim quum obſtinata refractariaque contumacia ſacroſanctis legibus præceptiſque obniti non deſinunt, cum nefario evangelici verbi, illiuſque præconum contemptu ac contumelia. Cuius rei non pauca licet in monumentis ſacris exempla conſpicere. Hoc ſuppoſito, ſummum præſidium in erratorum noſtrorum agnitione atque emendatione, in divinaque iuſtitiæ placatione conſiſteret. Cui expiationis modo Chriſtianos, vero illuſtratos lumine, eò ardentius inſiſtere decet, quo Ethnici, cymmerijs pluſquam tenebris im-

merſi, erga pſeudo-numina ad huiuſmodi remedia in paribus neceſſitatibus confugerunt; non neglectis interim ad mali præcautionem curationemque auxiliis, quo cælesti benignitate huic calamitati maleficioque refragari creduntur, ex eorum conſilio, quos huic miniſterio præfecit, adminiſtrandis.

Quoniam verò à ſupremo mundi Conditore hæc rerum univerſitas miro concinnoque ordine digeſta eſt, ut res omnes natura conſtantes inter ſeſe connectantur ac pendeant, cauſas aliquas evidentes perſcrutari fas eſt, ijs utique prætermiſſis quæ occultæ ac ſupra naturam ſunt, ſecundas duntaxat naturaleſque Peſtis cauſas ab artis Medicæ proceribus obſervatas perſequemur.

ANNOTATIO I.

De cauſis Peſtis.

INter omnes calamitates infortuniaque, quibus ſummus Naturæ author in rebellionis pœnam hominē ſubdere decrevit, nullum inſignius evidentiuſque conſpicitur, quam tot morborum quibus in dies conflictatur multiplex: in quibus nullum adeo præcipitem perniciosumque cernere liceat, quam Peſtem ipſam, tribus præſertim de cauſis. Primò, ob cacoëthiam ſive malignitatem. Secundò, ob ſæva horrendaque ſymptomata. Tertiò, ob ſummam curationis difficultatem eo gradu præcellentem, ut cuiuſlibet

alterius affectus medicationem exuperet. Eamque ob rem Peſtis cauſam maxima pars veterum in ſuprema corpora retulit, Theologique, ut antè dictum, cœleſtem penitus agnoſcunt, immediateque à Deo manare autumant, qui Peſtem, tanquam flagellum ad offenſionum flagitiorumque humanorum expiationem, adhibeat, ut ex illuſtribus Scripturæ ſacræ teſtimonijs elucescit, præ cæteris in Exodo, Levitico, Numeris, Deuteronomio, Ieremia, Ezechiële. Amos. *Cuius veritatis conſpicuus adeo ſplendor eſt, ut Gentiles, citra ullam fidei lucem, eam agnoverint. Inter alios Galenus* procemio in 1. lib. Epidem. Peſtes (*inquit*) appellant morbos pernicioſos, mittuntque ſæpius ad deos de eorum curatione conſulturi. *Plutarchus* in vita Romuli, *Titus Liuius* lib. 6. *Aſtrologi etiam Peſtis cauſam pravis conſtellationibus maligniſque planetarum influxibus, quibus aëris qualitas immutetur atque corrumpatur imputant: adeo vt inſpiratione attractus cor innatumque calorem vi deleteria, quæ Peſtem conſtituit, inficiat. Obſervatæ enim interdum ſunt adeo univerſales lateque patentes conſtitutiones peſtilentes, ut orbem fere omnem populatæ fuerint. Quarum cauſam aſtris potius aſcribendam aiunt, illorumque configurationibus, quam alicui primum infecto, à quo propagari non potis ſit in innumerabilem hominum immenſis intervallis inter ſe diſſitorum ſeriem eiuſmodi contages.* Bocacius, & Guido Cauliacenſis *illius quæ anno* 1348. *graſſata eſt*

exemplum adducunt. Neoterici vero eius quæ anno 1524. *ſævijt, ex Martis Saturnique coniugio exorta. Verum quoniam omnes iſtæ cauſæ generaliores remotioreſque ſunt, nec ulla Medicæ artis ope ac ſubſidio averti emendarique valent, noſter Author hic duntaxat ſingulares proximioreſque Peſtis cauſas attingere voluit.*

Peſtis cauſæ internæ ſunt, vel externæ. Internæ ſunt putredinalis calor, innato ex natura ſua planè infenſus, materiaque putrida & maligna, ex qua humorum omnium ingens confuſio, corruptioque inducitur, putredoque ſumma, quæ quamlibet præcellenter exuperet. Cauſæ externæ ſunt aëris corruptio & contages.

Expendendum modo ſupereſt, quænam ſit Peſtis, quæ Lutetiæ viget, cauſa, præſidiaque ad eius præcautionem invenienda.

Morbi eorumque cauſæ ſignis, ut vocant, diagnoſticis internoſcuntur, prognoſticiſque prævidentur. Peſtis quæ ab internis cauſis, ut & quæ ab externis proficiſcitur, ſignis quæ comitantia nuncupantur, evidenter innoteſcit, cuiuſmodi ſunt anthraces buboneſque pone aures, ſub axillis inguinibuſque prodeuntes. Illam vero quæ à cauſis exoritur internis prævideri poſſe non autumo: neque aſſeri poſſe hunc vel illum ad huiuſmodi affectum ratione contagij aliove modo eſſe diſpoſitum atque obnoxium: licet in genere pronunciare Medici poſſint, quædam hominum genera, quaſdam ætates, ſexus,

temperamenta magis minuſque eſſe ad ſuſcipiendum idonea.

Inſignis iſtiuſmodi putredo in corporibus concepta ac genita, meo quidem iudicio, facilè prævideri, prædici, dignoſcique nequit, niſi ex eventu.

Inter morbos peſtilentes, à cauſis externis dimanantes, qui à malignis proficiſcuntur conſtellationibus prævideri dignoſcive nequeunt, niſi ex eventu, ut eximius quidam huius ſæculi Medicus, Scholæ Pariſienſis ſplendidiſſimum lumen, fidem facit, qui genuino ſimpliciſque peſtis aliam cauſam non agnoſcit, quàm maleficæorum planetarum combinationem. Nihilo minus tamen concedit, arcanæ huius ſcientiæ notitiam ad prædictionem (Græcis prognoſin) præcautionem (ſeu prophylaxim) curationemque huius morbi maximè conducere.

Peſtis, quæ ab aliis externis cauſis ortum ducit, peſtilenſque à Medicis habita, coniecturis prævideri poteſt, antidotiſque cauſæ morbificæ conſentaneis præcaveri, ut prævisa olim, prænunciata alioque tranſlata fuerit celebrium ſagaciumque virorum tum Philoſophorum, tum Medicorum antè nominatorum prudentia atque ſolertia.

Peſtis cauſam, vndecumque procedat, ſuis ſignis proprijſque accidentibus innoteſcere. Quæ ab aëris proficiſcitur corruptela, vel à contagio, nonnullis præviis ſignis profert ſe

prodit: inter quæ Planetarum maleficorum conjunctiones numerantur, ſidera retroactis temporibus minimè obſervata, cometæ, ingentes eclipſes, terræmotus, annus biſſextilis, peſtis vicinas infeſtans regiones, & aliæ huiuſmodi. Quæ ſigna ſigillatim ſeorſimque ſumpta leviſſimas tantum præbent conjecturas. Simul vero conjunctimque, nullam neceſſitatem inducunt, ſi modò duo exceperis; maleficam ſcilicet conſtellationem, à qua magnam perniciem illatam fuiſſe obſervatum aliquoties: & peſtem, finitimis in locis ſævientem, ex qua dubio procul ingens ex contagio periculum emergere poteſt.

Omnia porro antecedentia illa ſigna expendamus, diligenterque diſcutiamus, utrum ex aëre corrupto Peſtis quæ noſtros impetit cives, proficiſci queat.

Nonnullæ equidem infenſæ ſiderum conjunctiones à Philoſophis obſervatæ ſunt, quas tum Peſtis cauſas, tum ſigna aſſeruerunt. Noſtri Aſtrologi nullam eiuſmodi in ſideribus pravam neque hoc, neque retro elapſis annis configurationem agnoſcunt, quæ hanc labem portendat. Et revera illæ Peſtes, quas ex malignis illis conjunctionibus conſecutas eſſe creditum eſt, tantam ſtragem ediderunt, ut pars hominum maxima è medio ſublata fuerit, ut hiſtoriæ memorant. Eiuſmodi fuerunt, quæ ſub Veſpaſiano & Commodo graſſatæ ſunt: quæ anno 1348. toto orbe tanta cum inclementia

debacchata eſt, ut dimidiam hominum partem internecioni dederit, cuius cauſam fuiſſe aiunt cuiuſdam conjunctionis trium ſuperiorum corporum Saturni, Iovis, & Martis diſpoſitionem; quæ item anno 1345. quæque avorum noſtrorum ætate anno 1450. ſævijt, quæ in Aſia exorta, hinc in Italiam per Illyricum, ſeu Sclavoniam & Dalmatiam propagara, in Galliam Hiſpaniamque per Germaniam adeo funeſta, ut tertia vix hominum pars illius immanitatem effugere potuerit. Ea vero, quam hac in urbe gliſcere aiunt, ne tantulam quidem cum ſuperioribus labem affinem habet, ſummo Dei opt. max. beneficio, cui obnixiſſimis votis precibuſque ſupplicandum, quatenus illam à nobis avertat.

Aſtrologiæ periti in noſtro hemiſphærio nullum hoc anno, minimè antea obſervatum ſidus agnoſcunt, ab illo quod anno 1572. apparuit, quod ampliſſimam ſcribendi ſegetem ſuggeſſit, luctuoſiſſimamque peſtem prægreſſum eſt, quæ primum Tridenti anno 1574. emicuit, anniſque ſequentibus Venetiis, Patavij, finitimiſque locis pervagata eſt. Exorto primum illo ſidere ab illius maleficio quoad peſtem Gallia exors fuit. Verum non minus exitioſo infortunio perculſam ſe ſenſit, furore ſcilicet populari, quem funeſtiſſimæ clades exceperunt.

Paucis ab annis obſervatus Cometes. Hunc tres conſecutæ eclipſes, duæ lunares,

ſolaris altera, quas tamen ſubſecutæ labis nec cauſam, nec ſignum fuiſſe credimus, quia in noſtro hemiſphærio maiori impetu ac vehementia irrumperet, ſuperius à nobis memoratarum more.

Terræ motus peſtis nonnunquam conſequitur, quia ex tetris exhalationibus è terra prodeuntibus gravis in aëre putredo exſuſcitatur, ut in urbe Pompei in Regno Neapolitano contigit, ubi ſexcentarum ovium à peſtiferis vaporibus à terræ motu eructatis grex coinquinatus interijt. Labeſque illa progreſſa ulterius fuiſſet, ſuamque vim in homines exercuiſſet, ſi dirus ille vapor validior fuiſſet, nec ab aëris regionis illius ſalubritate devictus emendatuſque. Nulli porro terræ motus præceſſerunt, quibus Gallia pervia neutiquam eſt, ſummo ſupremi Numinis beneficio, ut neque Ægyptus, propter prædominans in illa frigus, in hac calorem exuperantem.

Penes illud quod annus biſſextilis inter peſtis ſigna recenſetur, annus currens 1606. biſſextilis non eſt. Adduci vero non poſſum ut credam, diem menſi Februario quarto quoque anno ſuperadditum, ut annus hic iuſto ſolari circuitui adæquetur, peſtem vel inducere, vel ſignificare poſſit, quamvis quidam noſtræ ætatis Medicus non ignobilis inter ſigna peſtem præcurrentia annum biſſextilē annumerarit. Huius effati rationem aliquam luculentam deſidero. Nec facile

arbitror ſiniſtrum biſſextilis anni præſagium ex vulgari Gallico adagio incongruo corruptove, his voculis concepto captari, *qu'il y a du biſſexte*; quaſi diceret *aliquid eſſe biſſextile*, ubi malum aliquod omen infortuniumve ſignificare vult. Quod ab antiqua Romanorum ſuperſtitione profectum forſan fuerit, qui biſſextilem diem Romanæ Reipub. infauſtum exiſtimarent. Eaque de cauſa Valentinianus Imperator biſſextili die foras non prodibat, velut ominoſum, diem illum exoſus.

Peſtis qua finitimæ regiones infeſtantur in prodromorum ſeu præcurrentium ſignorum ſerie iure computatur, quoniam ex mutuo commercio facilè contrahi poteſt. Adde, ut neotericorum ſcriptis conſtat, quum primum aër corruptus vitiatuſque eſt, plures ex contage, quam aëris vitio occumbere.

Duo alia ſigna peſtis à vitiato aëre anteſignana ſuperaddi poſſunt: quorum alterum eſt, (ex priſci cuiuſdam teſtimonio) quum lupi magnam ſtragem hominibus inferunt. Inde argui etiam poſſet, multo potiori iure ex pernicie à cane domeſtico animali ad humanumque obſequium nato illata peſtem quidpiamve ſiniſtri portendi poſſe. Nunquam autem ex hominum memoria rabidos tot ſæuijſſe canes ferunt, quot annis his duobus tribuſve proximè elapſis, impetitis hac etiam in urbe illorum morſu noxaque quamplurimis hominibus, magnamque præterea

vicinarum aliquot regionum pecoribus cladem intuliſſe. Quibus reſpondeo, flagranti Caniculæ æſtu canem in rabiem maximè agi, eoſque canes, qui pro rabidis annis proximè exactis habiti ſunt, non tam peſtem, quam dominantis in aëre caloris ſiccitatiſque exuperantiam portendiſſe; quæ qualitas ultima cuilibet putredini validiſſimè obſiſtit. Adde quod deleteria illa labes à nativa illorum intemperie humorumque cacoëthia proficiſcitur: qui humores in canũ corporibus generantur, vel ex nimio rerum ſalſarum uſu, aut ex potus à labore intenſo abſtinentia, aut ex alio ſimili potius exceſſu, quam ab aëris inclementia.

Alterum ſignum ex temporum prava conſtitutione ducitur, nimirum quum genuinam minimè ſortiuntur temperiem. Quinetiam quum præter perverſum illum temporum ſtatũ, dies ſinguli inconſtantes inæqualeſque admodum ſunt, unde morborum inordinatorum, pravis ſymptomatis ſtipatorum recidivorum, quorum eventus ambigui & pernicioſi, periculũ portenditur. Verum temporum huiuſmodi inæqualitates non continuo cauſæ ſignave peſtilentis in aëre corruptionis certa ſunt ac neceſſaria, quia non ſemper habent τὸ θερμὸν πολέμιον, ϗ κτεῖνον σηπεδονῶδες, in quo eſt regnum peſtilentiæ, prout Gallicus inquiebat Hippocrates, ſui ſæculi decus, ſplendidiſſimumque Scholæ Pariſienſis ſidus. Plures ſæpiſſimè à peſte

immunes in Gallia cernimus annos, quorum tamen tempora temperieſque immoderata inordinataque valde ſunt, ut ex inconſtantibus inæqualibuſque illorum qualitatibus manifeſtiſſime experimur, fructuumque noxa, qui benigniori calidiorique temporis ſtatu provecti, ſi frigore pruinave poſtmodum corripiantur, perduntur, aduruntur vel præpoſtere matureſcunt. Quorum utique fructuum peſtem vocitare quis poſſet, ſed quæ rariſſimè ad homines dimanat.

Priſci Medicinæ proceres indicia quædam prodiderunt, quibus intelligatur, an ex aëre peſtifero labes exoriatur, cum ſcilicet pars plebis maxima eodẽ morbi genere propriis comitato ſymptomatis ante expoſitis conflictatur. Communiſſima etenim cauſa cum ſit, effectũ communiſſimum eſſe neceſſe eſt. Ab aëre corrupto exorta peſtis in omnes regiones, in quælibet hominum genera, in quaſvis ætates, ſexus, temperamenta indiſcriminatim propagatur: cuiuſmodi præ cæteris fuerunt, de quibus ſupra meminimus, quæ ſub Imperatore Commodo, quæque annis 1348. & 1450. ſævierunt. Apollonius Tyaneus Epheſijs peſtem, qua correpti poſtmodum fuerunt prænunciavit: prædictionemque non in tempeſtatum inordinata conſtitutione ſtabilivit, ſed in eo quod ipſe optimam alioqui ſortitus temperiem, exactiſſimaque vivendi ratione uſus, inſolita nihilominus quateretur invaletudine,

unde aëris inclementiæ mutationem illam adſcribendam fore collegit. Anni 1580. moderata utcumque, ſatiſque bene habita fuere tempora, æſtas ſicciſſima (qualitas ad putredinem arcendam aptiſſima:) ſævientis tum nihilominus peſtis cauſa ad aëris corruptelam iure meritiſſimo referri potuit: quia peſtis illa immanis fuit, plures longè lateque pervagata regiones, catarrhum epidemium in pectus prolabentem, à quo quam pauciſſimi immunes fuerunt, ſubſecuta. Cum ferina illa deſtillatione (vernaculè *coqueluche)* febricula, cephalalgia, cardialgia, inappetentia conjungebantur, omneſque naturæ beneficio ſudorem madoremve cientis convaleſcebant. Popularem illum affectum, alioquin ſalutarem, ex aëris quapiam conſtitutione atque alteratione peculiari potius, quam ex corruptione exortum peſtifera labes poſtmodum excepit, quæ ſignis antè declaratis protinus emicuit, internecioneque prægrandi, qua furente calamitate alij omnes morbi Lutetiæ ſilebant, & ſi forſan alius ſuboriretur, ut febris tertiana ſimplex, tertiana duplex, mox in peſtem degenerabat. Ex eoque ſigno aëris vitium à Medicis incuſabatur. Multiplices alios diſperſoſque (Græcis ſporadicos) morbos hic vigentes conſpicamur, omnimoda labe vacuos. Eriſypelata, tertianas febres, ephemeras cum bubonibus cernere licuit, quibus laborantes Medici interdum ut ſuſpectos deſeruerunt,

qui tamen poſt 40. vel circiter horas convaleſcebant.

Si peſtiferæ quæ hic ſerpit noxæ cauſa ex aëris vitio non pendet, alia utique perveſtiganda eſt.

Cauſa communiſſima (ut ſupra innuimus) morbos parit communiſſimos. Vero igitur conſentaneum eſt, minus communem effectum à cauſa minus communi proficiſci.

Venena humanis in corporibus generari poſſe aſſerimus, cuiuſmodi eſt malignus ille humor, unde epileptica hyſtericaque exurgunt ſymptomata. Eadem ratione inſignis illa putredo, unde morbi peſtilentes minus communes excitantur, quibuſdam in corporibus ex peculiari diſpoſitione potius, quam in aliis procreari poteſt, cuius alia externa cauſa, aëris improba diatheſi minus latè patens, afferri poteſt.

Prava vitioſaque diæta, tenuis anguſtæque ſortis hominibus familiaris peſtilentem morbum excitare poteſt, ijs præ cęteris communem, qui eandem vivendi rationem tenuerunt: qui affectus gliſcente poſtea contagio in alios diffunditur. Huius rei locupletes Medicos veteres teſtes habemus. Anno 1590. obſervatum fuit in hac urbe ab exercitu Henrici IV. undique cincta obſeſſaque, eos qui pane avenaceo, pulmentis neſcio quibus, alijſque infirmis praviſque victitarant edulijs, atrophia cum coxendicum, tibiarum totiuſque interdum corporis

inflatione elanguiſſe. Contagioſus neutiquam erat huiuſmodi affectus, ijs tantum communis, qui ad vitioſa illa fercula adacti fuerant. Hippocrates ipſe aliquot eiuſcemodi incommoda in Æno apud Thraciam ijs contigiſſe *in Epidemijs* ſcribit, qui in annonæ penuria leguminibus uſi fuerant.

Non modo Hiſtorici, ſed & Medici (ut Galenus & Avenzoar) fidem faciunt morbos peſtilentes ab annonæ anguſtia ſæpius originem duxiſſe, ex qua miſera plebecula vitioſis uſa cibarijs pravos ſuccos generantibus in morbos malignos ac peſtiferos incurrebat.

A contage etiam labes hæc ſuſcitari poteſt, quæ poſtea pullulat, diffunditur, inſignemque infert perniciem, niſi diligenter præcaveatur. Mercatoris cuiuſdam extranei hiſtoria in mentem ſubit, qui cum anno 1579. in hanc urbem ex loco infecto veniſſet, peſtiferam labẽ ſuo diverſorio intulit. Mali iſtius progreſſus Magiſtratus politici diligentia utcumque repreſſus tota hyeme delituit. Verum flante à regionibus inquinatis per totam æſtatem conſequentem auſtro, tanta inducta corruptela eſt, ut Magiſtratuum operam induſtriamque pene ſuperarit.

Maxima pars eorum, qui peſtifera labe divexati hactenus ſunt, ex ærumnoſa eſt plebecula, pauciſſimique ex honeſtioris commodioriſque ſortis hominibus eam perſen-

ſerunt. Anni duo ſunt, cum affectus iſtius, qui hac in urbe tum minus ſæviebat, cauſam inquirerem, præ cæteris reſcivi, labem in quadam urbis regione ab unius hominis invaletudine, ex ſubito terrore vel prava exhalatione ex recluſa terra prodeunte contracta, incepiſſe. Nullus tum de peſte rumor. Verum effectis brevi ſe prodidit. Extincto illo homine peſtifera lues in viciniam quamprimum irrepſit. Diffitendum itaque non eſt à vehementi terrore peſtem excitari poſſe, interdum à tetris telluris exhalationibus, ut de urbe Pompei ſuperius adnotatum: literiſque proditum eſt, volucres Averni lacum in Regno Neapolitano ſupervolitantes enectas fuiſſe: peſtemque vicinis in locis ſæpius ingruiſſe, ex putredine ab illo teterrimo ſinu erumpente. His rationum momentis adductus ſum ut crederem, à cauſa communiſſima, qualis eſt aër, noſtri infortunij cauſam non eſſe petendam, ſed à minus communi, cuiuſmodi eſſe poſſunt iamiam commemoratæ, prava ſcilicet vitioſaque diæta, rei familiaris penuria, commercij cum infectis communicatio atque frequentatio, aliæque huiuſmodi.

Ex quibus intelligere ſperareque occœpi malum (divino favente auxilio) ulterius non progreſſurum; euentuſque conceptam ſpem comprobavit. Ijſdem cauſis parem (Numine pariter propitio Magiſtratuſque politici ad id deputati ſollicitudine vigilan-

tiaque) fortunam auguramur.

His accuratè penſitatis, mea ſententia eſt, in aëre infenſum illum calorem internecinamque putrediné non conſiſtere, ad eamque peſtiferam calamitatem non eſſe referendam. Minimè tamen velim, ne hinc tanta fiducia captetur, ut præſidia ad præcautionem alioquin neceſſaria negligantur. Fieri etenim poterit, ut aër, qui exoriéte Canicula incaleſcere poterit, in corpora male ex ſe vel alia ratione, ceu contagio, affecta incurrens huius corruptelæ particeps efficeretur, eoque facilius ſi minimè perflaretur ventove aliquo ſalubri non expurgaretur, qualis eſt Cæcias, vulgo *Nord-eſt* vocatus, aut Eteſiis vento ſolenni. Metuendum quoque foret, ne infectarum regionum venti noſtro aëri ſuam labem imprimant. Vt ſi (exempli gratia) Africus (vulgo *Sud-oüeſt*) diutius forſan ſpiraret, ab Africa (ubi malum æſtuat) hinc ad nos labem ingeminare poſſet, ut anno 1580. contigit, velut id etiam factum imperante Commodo, atque etiam anno 1348. Hiſtorici prodiderunt. Quod mihi memoriam renovat famoſæ illius à Thucydide adeo graphicè deſcriptæ peſtilentiæ, quæ in Æthiopia enata Ægyptum, Libyam, Perſidem tranſuecta Athenas uſque appulit, ubi mirum, quantum debacchata fuerit.

Nam penitus veniens, Ægypti finibus ortus,
Aëra permenſus multum campoſque natantes,
Incubuit

Incubuit tandem populo Pandionis.

Quamobrem ad avertendam impendentis perniciei calamitatem, populo hic author ſum, ut ſe quovis ingenio, quavis arte indemnem præſtet, ut primum ad Deum (ſupremum malorum averruncatorem) confugiat, illiuſque opem pio ſinceroque animo imploret, Magiſtratus iuſſis fideliſſimè obtemperet, peritiorum conſiliis obſequatur: hoc eſt vitam moreſque ex legibus divinis, politicis, mediciſque (quoad fieri poteſt) moderetur, Divi Pauli præceptum exequendo; piè; ſobriè iuſtéque vitam tranſigat.

Bifariam porro Peſtis conſiderari poteſt. Primò, ut morbus communis eſt. Secundò, ut privatus, qui ſingulos adoriri poteſt:

Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Ad præſidia quod attinet, præcautionem præſertim ſpectantia, (quam curationi prævalere diximus) partim à Magiſtratus, qui ſaluti publicæ præfectus eſt providentia; partim à ſingularium quorumvis ſtudio, cum unicuique ſua ſalus curæ eſſe debeat, dependent.

Percuperem vero, ut omnes intelligant, quantum *debeamus augusto ſupremoque Senatui, Reipub. præſidi, propugnatori, ſalutis mentiſque publicæ principi,* præ cæteriſq; illuſtriſſimi illius cœtus ſapientiſſimo ſupremoque Preſidi, qui tanta cum dignitate integri-

tateque non modo ius dicit, ſed publicæ ſaluti tanta cum ſollicitudine incumbit, de ſignis, cauſis, præcautione, curatione peritos curioſe percontatur & conſulit, populoque neceſſariis inſtantiſſime invigilat.

A vobis porro (nobiliſſimi proceres) quibus ex Senatus decreto iſthæc provincia demandata eſt, ingenuis precibus efflagito, ut mihi per veſtram benignitatem liceat, ſumma aliquot capita, ad veſtram adminiſtrationem ſpectantia, huiuſque calamitoſæ labis præcautioni, curationi, ingruentis incendij extinctioni conducentia delibare: etſi non me fugiat id generis præceptiones regulaſq; non modo iam pridem propoſitas, verum etiam ſancitas, atque ex parte obſervatas, ex parte neglectas, ob multiplicia, quæ in urbe adeo populoſa & in morbis iſtiuſmodi occurrunt, diſſidia.

Binæ imprimis, in alio atque alio urbis ſuburbiis, ædes commodo (Medicis probato) ſitu ægrotantibus excipiendis adornantor. Periculoſum namque fuerit ſalutique communi valdè noxium, in publicum Noſocomium, iuxta primarium maximeque frequentatum fanū, in urbis meditullio ſitum, peſte infectos compellere, indeque in Trinitatis cœmeterium extinctos longo urbis tractu, tranſportare. Vrbs hæc noſtra, ſuapte natura ſalubris, tum quia admodum pervia & perflatilis, tum ex areſcente arenoſoque ſolo, amœniſſimique Sequanæ fluvij, eam

bifido productoque curſu præterlabentis, ſordes illuc devolutas eluentis & abripientis, commoditate: longè maiori ſalubritate fruetur, ſi pauperum multitudini peſteque correptis excipiendis, de habitaculo commodo provideatur.

Hæc officio adminiſtrationeque veſtra (viri ſapientiſſimi) cura digniſſima eſt. Ea utique gratia à Rege noſtro Chriſtianiſſimo, auguſtiſſimoque Senatu quam liberaliſſimè concedetur. Succeſſorum veſtroum diligentiam, gloriamque ab illis, eo maiorem ex publica urbis ſalubritate reportandam, quo amplitudine, opulentia, ſplendore totius orbis civitates ſine controverſia præcellit, occupate. Exploratum habeo neque per veſtros anteceſſores, neque per vos ſtetiſſe, quominus illa ſaluberrima inſtitutio executioni mandata fuerit: ſolumque inſtrumentum (magnis conatibus cœptiſque perficiundis neceſſarium) defuiſſe. Verum ab honeſtiorum virorum, ditiorumque (quorum numerus ampliſſimus eſt) munificentia expectandum, tam eximio ſalutarique operi facultates ſuppeditatum iri, aliquot huius Regni urbium dignitate, & opibus longè inferiorum, honeſta æmulatione. Mihique facilè perſuadeo quoddam æris ſubſidijque genus exiſtere, quod huic negotio, vel Noſocomij neceſſitatibus legitimè impēdi poſſet. Egregiis inceptis ad finem perducendis nunquā impedimenta deſunt. Difficultates

porro obſtaculaque hic occurrentia, ubi de ſalute publica agitur, animosè ſuperanda. *Salus populi, ſuprema lex eſto.* Sed manum de tabula, ne extra propoſitos iuſtoſque limites evagari videar.

Quandoquidem Noſocomij mentio incidit, ab illius Rectoribus enixè poſtulamus, ut conſilium noſtrum (quod rationi conſentaneum communique bono utile arbitramur) approbent. Vt in magno Noſocomio pharmaceutica officina, pharmacis compoſitionibuſque ægrotantium ſubſidio neceſſariis ornatiſſima inſtruatur, illique Pharmacopœus præficiatur, prout alias obſervatum audivimus. Singulis menſibus Dominis Adminiſtratoribus expenſi rationes Pharmacopœus reddere, præſcriptiones ſchedaſque à Medico ſubſignatas exhibere teneatur: qui Medicus, loco vacante, à dictis Adminiſtratoribus, citra ambitum & gratiam, huic provinciæ habiliſſimus eligatur. Id vero eò profero, quoniam ad id muneris, ſordida prenſatione, nonnullos irrepere velle ſubaudio. Pudendum certè, cum vix in animum inducam, in honeſtiſſimo Pariſienſium Medicorum, qualis hactenus extitit, cœtu, aliquem exiſtere poſſe, qui illiberali huiuſmodi ratione eam provinciam affectet. Medicum quippe non ultro ſe ingerere, ſed legitimè vocari decet. Qui alio ſe gerat modo, ſui ordinis honori, artiſque dignitati non levem infert iniuriam.

Vt vero nominatus Medicus officio rite perfungatur, ea authoritas à dictis Dominis illi impertienda, ut omnibus Valetudinarij miniſtris imperet, cum illius officij ſit, quæ ad Pharmaciam, Chirurgiam, Diætamque pertinent præſcribere. Ingens etiam inde commodum rebus domeſticis acceſſurum eſt, prout ab annis 35. contigiſſe memini, probo quodam prudentique Medico hoc munus obeunte. Quoties ægrotantes inviſit, janitorem vel alium domus miniſtrum ſibi adjungere debet, eique præcipere, ut mendicantes validos, eoſque qui eò tantum ſe intrudunt, ut languentium ægrotantiumque victũ defraudent abliguriantque, expellat. Rei etiam publicæ aliud inde emolumentũ emerget, ſi dicto Medico concedatur, ut Medicinæ Baccalaurei, quoties infirmos inviſit, comites adeſſe poſſint, ut Theoreticæ Medicinæ præcepta ad uſum artiſque opera deflectere perdiſcant: ea tamen conditione, ut ſoli Medico liceat remedia decernere ſchedaſque ſubſcribere, ceu Senatuſconſulto (quod Areſtum vocant) ſancitum eſt.

Hoſpitio, ut dictum, commodo, infirmi languenteſque excepti Chriſtiano zelo atque obſequio diligentiſſime tractentur, omnibuſque artis Medicæ officiis præſidijſque accuratiſſimè ſubleventur. Ad quod ritè perficiendum multa veniunt expendenda.

Primum, peritiſſimos Medicos, Chirur-

goſque, ob morbi magnitudinem, (quoad fieri poterit) eligendos, non autem in arte rudes, ut ferè fit, maximè in Chirurgiæ miniſteriis, tyrunculis ad id muneris ut plurimum adhibitis. Adducor vero ut credam, illos quibus iſthæc provincia demandata eſt, fidos, honeſtos, peritoſque eſſe; contra quàm alias factitatum fuit, illò admiſſis, peſtiferis, imo peſte ipſa deterioribus hominibus, quibus id tantum ſtudij erat propoſitum, ut magiſtralem, ut aiunt, licentiam, citra ullum aliud artis ſpecimen tyrociniumve editum indipiſcerentur, quamvis ſcientia boniſque utplurimum moribus vacui.

Laudem ſanè merentur egregiam Pariſienſes Chirurgi Barbitonſores, qui ante biennium, in pari neceſſitate, collata viritim pecunia ad elocandos ex ſuis aliquos huic operi adimplendo, ut ea ratione ignaris huiuſmodi imperitiſq; ad Magiſterium aditus præcludatur. Eam ab illis pragmatiam inſtitutam audio, ut quatuor recenti magiſterio donati ad peſte correptos curandos aſtringantur. Æquitati parum conſonum arbitror ad id aliquem adigere. Eligendi potius ex illorum ordine in artis operibus exercitioque inſigniores, unà cum binis Medicis apprime etiam exercitatis, ſplendido ad id honorario provocatis. Medicos olim Romæ peſte vexatos inviſiſſe, eorum pulſum exploraſſe, omniaque morbo neceſſaria, citra periculi formidinem ullam, præſcripſiſſe

creditur. Experientia certè conſtat periculum eſſe graviſſimum, contagiſque eam eſſe truculentiam atque immanitatem, ut Medicis non magis parcat quam aliis.

---in ipſos ſæva medentes

Erumpit clades, obſuntque autoribus artes.

Vix hodie reperias, qui Malmediorum (apud Turcas) æmulentur zelum, qui ultrò gratiſque huic periculoſæ ſeſe objiciant aleæ. Liberali igitur præmio Medici Chirurgique in arte verſati ad id incitandi, ut paſſim alibi fit.

Illi qui infirmos inviſunt vel quoquo modo frequentant, veſte cilicina (vulgo cameloto,) panno Atrebatenſi, ſerico tenuiori vel undulato, aliiſque huiuſmodi induantur. Quorum vero curta ſupellex fuerit, hircino corio, telave nigra craſſiore, qualis eſt Germanica, contegantur.

Quibus opes ſuppetunt, ut intra proprias ædes curari valeant, de Medicis Chirurgiſque peritis, de cuſtodibus, de cibariis aliiſque neceſſariis ita provideant, ut omnes qui eorum obſequio vacaverint, nullo cum vicinis commercio miſceantur.

Qui incolumes evaſerint, ad ſalubria quæpiam per tempus aliquod loca amandentur, antequam populum frequentent: veſtibuſque novis induti, rebus omnibus aëris noxij capacibus, quibuſque durante ipſo morbo uſi fuerint, abdicatis.

A nonnullis huius urbis Medicis ſcriptis

proditum eſt; quoniam ex fæcibus ad acetum conficiendum aduſtis tetri expirant vapores, longius ab urbis pomœriis eſſe ablegandam huiuſmodi confectionem, contra quam in hac urbe factitatur.

Obſervatum etiam eſt, gravem ex coriariorum officinis prodire fœtorem qui nihilominus in urbis meditullio habitant. Manſiones illis iuxta amnem aſſignari poſſent, ut qui eos in hoc munere anteceſſerunt, lanienam illic collocarunt, & ab aliquot annis macellum novum inſtituerunt. Certiſſimum enim eſt, cum peſtifera lues in materias huiuſmodi unctuoſas viſcoſaſque incidit, perniciosiſſimam maximeque contagioſam evadere. Succurrit mihi memoria, anno 1580. cuiuſdam candelarum ſebacearum propolæ peſtem ædes ſubiiſſe, in quibus quāplurimi erant inquilini, eoſque pene omnes extinctos.

Providendum etiam foret circa urbis cloacas, quia teterrima inde dimanat anathymiaſis, maximè è Templi & S. Martini regione, borea flante, quo pravi halitus in urbem retorquentur, qui borealis ventus nobis alioquin ſalutaris foret. Cum deprehendiſſet Empedocles, peſtem quæ in urbe Salemia apud Siciliam ſæviebat, à fluvij cuiuſdam ſpurciſſimi fœtore enaſci, promptiſſimo opitulatus eſt præſidio. Propriis enim expenſis ex aliis vicinis amnibus aquas limpidas variis fluentis in fœdum fluvij illius

alveum corrivavit, atque ita aquarum illarum commixtione, quæ prius torpida putidaque, nitida, pellucida, fluida evaſit, priſtino fœtore ſordibuſque ex aquarum affatim confluentium exuberantia expurgatis; huncque in modum peſtis deſijt.

Sanciendum pariter, ut lutis vicorum eluendis præfecti, illa undique diligentius frequentiuſque everri auferrique curent, aurigis arctè iniungendo, ne plauſtra adeo cumulent atque oppleant, ut diffluant qua tranſeunt. Athenas à peſte tutas Toxares Medicus præſtitit, ſordibus omnibus ab urbe eliminatis, ſinguliſque urbis ſemitis viculiſque vino conſperſis. Agamemnon, cum caſtra peſtis invaſiſſet, exercitum nihilo ſecius luſtrabat, omnia perpurgari ſordeſque in mare projici ſatagens.

Singuli cives ſummo mane præ foribus aquas effundi curent, ut quicquid ſordidum cœnoſumve fuerit in rivorum alveos deturbetur: qui ideò, ubi vicorum ſtrata reficientur, maxime declives efficiantur.

Qui equos in ſtabulis habent, ea ſæpius curioſiuſque mundari fimumque exportari curent, ne diutina mora putreſcat.

Si prohiberi poſſet, ne in urbem ab infectis regionibus aliquid adferretur, ad præcautionem maximi momenti foret. Verum fieri vix ac ne vix quidem id in hac urbe poteſt, quæ eſt velut communis parens, totiuſque Galliæ, ne dicam orbis appulſus atque emporium.

Inchoatum à D. Franciſco Myrone urbis Prætore & Præfecto aquæ-ductuum opus abſolvendum, quorum ope aquis fontanis in urbem deductis infima inopſque plebecula pravas devitet aquas, quarum uſus quantam exercitibus etiam noxam intulerit, ſatis eſt exploratum.

Balneæ (vulgo ſtufæ) tempore peſtilenti interdicendæ. Non ignobilis quidam Medicus Canonicuſque Pariſienſis, qui anno 1457. tertio Ianuarij die obijt, ſcriptum reliquit ſe balneatorum odium ex ſuggeſto huiuſmodi conſilio incurriſſe.

Mendicantes ablegandi, & aliquò compellendi, ſuppeditanduſque victus, ne hinc inde divagentur. Si malum ingraveſceret (quod avertat Deus) ad aëris corruptelam emendandam, ignis, ut ſingulare pręſidium, commendatur. Hippocratem ignis ope Atticam peſtem cohibuiſſe ferunt, atque etiam Empedoclem & Acronem Agrigentinum. Hiſtorici produnt, milites Tornaci à peſte immunes evaſiſſe, bombardis bellicis, noctu & ſub crepuſculum matutinum ſolo tormentario fartis pulvere, abſque globis, exploſis. Nullum fugit, ignem quovis tempore ſaluberrimum eſſe, lepidumque poëtam Martialem inter cæteras beatæ vitæ dotes *focum perennem* recenſuiſſe. Verum cum penes ignis uſum plurima diſtinguenda occurrant, præſidium iſtud Medicis inconſultis minimè uſurpandum. Generales regulæ

ſi indiſtinctè accipiantur, ſunt ut plurimum periculoſæ.

Peſte extinctorum corpora altè, lociſque à populi commercio remotis, defodienda. Peſtem olim Carthagine exacerbatam ferunt tum à cadaverum inhumatorum fœtore, cum ea præ contagij metu tangere omnes refugerent, tum à paludis urbis vicinæ putore. Venetiis peſtiferam etiam labem mirum in modum recruduiſſe memorant, quia peſte exanimatorum corpora per urbem & in ædibus inſepulta veſpillonum penuria iacebant, & quia in antiquo valetudinario cadavera cremabantur, ex quibus diffuſus in urbem fumus aërem conſpurcabat.

Ædium infectarum inſtrumentariæ ſupellectilis venditio prohibenda; cavendumque ne ſurripiatur, ut ante biennium in quadam domo contigit. Si vero mali ſævitia invaleſceret, inventaria, inſtrumentorumque ſubhaſtationes prorſus interdicenda forent, cum non levia labis fomenta in illis deliteſcant, ſupraque innuerimus plus contagium, quàm corruptum aërem obeſſe.

Ab huius urbis ſeniore mihique conſanguineo audivi, fabros quoſdam murarios, qui ædium prope ponticellum reſtaurationi operam navabant, omnes peſte occubuiſſe, ob extractas à rimis infectas ſtupas, quæ illuc à ſeptennio & ultrà coagitatæ fuerant, cum citeriori tempore peſtis Lutetiæ non incubuiſſet.

Sacrificulus ex veteri lege omnem veſtem laneam, lineam, pelliceam cremare tenebatur ſi lepram pungentem animadverteret. Eo exemplo ſupellex omnis, quæ peſte correptis uſui fuit concremanda, etiam lignea, præſertim perforata vel carioſa. Senatus Veneti decreto numeroſa ſupellex variaque inſtrumenta ad uſus domeſticos inſervientia à ſarcinariis compoſitoribus veſpillonibuſque ſæviente peſte collecta combuſta ſunt, ut novæ contagionis fomes tolleretur, unde omnimoda ſecuritas conſecuta eſt.

Quod ſpectat ad domorum infectarum parietes, frigidi licet ſolidique ſint, optimum tamen eſt eos exaſciare & de novo oblinere, maximè ſi vetuſti ſint, caduci vel rimis dehiſcentes. Eam ob cauſam ſacrificulo apud Iudæos præcipiebatur, ut domus lepra infectæ parietes de novo illinerentur.

Penes privatorum munia unuſquiſque munditiæ ſtudeat, laxiorique, quoad per facultates licebit, habitatione fruatur. Pericles, ab Athenienſibus peſtis qua infeſtabantur cauſam in illũ conjiciẽtibus, inſimulatus fuit, quod ingentem inconditorum ruſticorũ catervam in urbem accerſiviſſet eiſque manſiones conſtituiſſet. Creditum etiam eſt numeroſam populi multitudinem ſtrictius ac confertim Romæ habitantem peſtiferã luem L. Æbutio & P. Servilio Conſulibus commouiſſe. Ratum etenim eſt, urbes minus celebres minuſque frequẽtatas non ita peſti

eſſe obnoxias, quæ à contagio, vel oritur, vel fovetur.

Si qua labes in aëre exiſtit, ſuo contrario eſt emendanda. Si ab Auſtro manet, feneſtræ huic perviæ occludendæ: quæ Septentrioné ſpectant, recludendæ. Si tempeſtas ſit humidior, luculentus ignis excitandus. Dum peſtis illa immanis (quam ſupra attigimus) Romæ inardeſceret, Commodus Imperator, conſulentibus Medicis, Laurentum ſeceſſit (ubi lucus erat lauris conſitus) tum ob loci amœnitatem, tum ob laurorum fragrantiam, quas corruptioni avertendæ accommodas ſalutareſque eſſe aiunt.

Peſte correptorum eiſque quoquo modo aſſiſtentium ſocietas, rerumque infectarum contrectatio prorſus declinanda.

Ad peſtis antidotum commendant nonnulli graveolentiam ſeu viroſos pravoſque odores, quales ex hirco eiuſque urina exhalant. Contra quos diſputare eorumque opinionem refellere, propter antiquorum qui id ſcriptis mandarunt, & eruditorum aliquot neotericorum illis ſubſcribentium reverentiam, detrecto. Verum eos rogatos velim, ut æqui bonique conſulant, ſi hac in re ab illorum opinione diſcedam, exiſtimemque ſuaves odores ad aëris noxij ſuſceptionem impediendam magis eſſe opportunos, eo quod facultatem animalem vitalemque confortent, ob eamque cauſam cuilibet corruptioni facilius obſiſtant.

Poma quædam exigua odorata, imperante iam aliquoties memorato Commodo, adverſus peſtem (cuius ſæpius etiam memini) manu geſtabantur. Antiquitus ad veſtes conſervandas putredinemque ab illis arcendam cortices citri ciſtis includebãtur. Munditiei & nitori quoad poteſt, ſtudendum, veſteſque parandæ ex materia aëri noxio excipiendo minime habili, (ut antè ſcriptum) cuiuſque inſtituto & facultatibus conveniente.

Exercitationes ſint moderatæ. Immodica calefactio vitanda, ne copioſi aëris attrahendi adſit neceſſitas.

Omnes animi affectus violentæque perturbationes fugiendæ, atque imprimis ira, triſtitia, pavor, ut ſupra iam inſinuatum. Sicut enim vinum, vigente Canicula, ſoli expoſitum facile in vappam faceſſit, vel aceſcit, quia fæx ab ingenti calore attracta vino commiſcetur; eodem plane modo in mœrore, terrore, melancholica perturbatione ſanguinis fæx è ſua exiliens ſede, ſinceriſque permiſta ſuccis, eos perturbat, alterat, atque deleteriæ corruptioni excipiendæ idoneos efficit. Cura, ſollicitudo, anxietas in peſtilenti conſtitutione eliminanda. Obſervatum aliquoties, nonnullos Chirurgos, qui animo hilari & vacuo infirmos peſte correptos viſitabant curabantque, à periculo immunes evaſiſſe: eoſdem vero poſtea uxorum, liberorum, rerum domeſticarum ſolli-

citudine curaque confectos, inter primas ſæpiuſcule curationes morbò correptos interijſſe. Græcos milites cantilenis peſtem ex caſtris profligaſſe aiunt, Thaletamque Cretenſem muſicis cantibus Lacedæmonios ab illa ſervaſſe. Hinc intelligimus, placidè hilariterque vitam eſſe tranſigendam. Anima etenim corporeque exhilaratis obfirmatiſque mali inſultui alacrius validiuſque obſiſtetur.

De venereis voluptatibus id unum Lectorem monebo, ut memoriæ infigat, quod olim reſponſum eſt ſciſcitanti, quando veneri indulgendum eſſet, *quoties*, inquit, *debilior fieri voles*. Venerei enim actus finis is eſſe debet, virium incolumitas atque conſervatio.

Accuratam vivendi normam unuſquiſque ſervare debet, probis uti alimentis faciliſque coctionis, omnem exuperantiam tum in copia, tum in qualitate, maximeque fructus recentes devitare, ex quibus pravi generantur ſucci, eoſque qui brevi vitiantur & marceſcunt, quos horarios & fugaces appellant. Ceraſa excipio, quorum moderatus uſus ſaluberrimus eſt.

Vt pars ſanitatis eſt cultum elegantiamque in veſtibus ſupellectileque domeſtica conſectari, ſic etiam corporis qua foris, qua intus munditiei puritatique incumbendum. Quapropter ij, qui certis invaletudinibus vitioſiſque ſuccis cumulandis obnoxij ſunt,

ventris laxitatem procurent, lenibus interdum medicamentis purgantibus, ex Medici ordinarij conſilio, uſurpatis.

Verum enim vero, quoniam præſidia prophylactica, in pauperum gratiam (qui humaniter ac benignè ab huius urbis Medicis, quoties illos adituri ſunt, excipiendos ſe ſciant) à nobis hic poſtulari video: quædam medicamenta paratu facilia minimique ſumptus, quibus ad præcautionem uti poterunt, deſcribam.

Expedit igitur, ut quiſque corpus mundum, nitidum & perſpirabile ſibi præſtet. Edaces, comedones, multum ſanguinis generantes, hepate calidi, ſanguinis novem vel decem uncias ſibi detrahi curabunt. Bis terve ſingulis menſibus blandè purgabuntur, pluvioſo exempli gratia cælo (quale hactenus viguit) pilulis utentur ſequentibus.

℞. Pilularum Ruffi ʒ.ß. Malaxa cum ſyrupo conſervationis citri. Fac pilulas tres. Da mane paulo ante juſculum.

Calidiori vero ſicciorique conſtitutione, ſequens medicamentum robuſtioribus exhibeatur.

℞. Foliorum ſenæ mundat. ℥. ß. Infunde & coque in decocto pectorali. In colatura diſſolve Catholici duplicati & ſyrupi roſar. pallid. laxativi veteris, an. ℥. j. Fac doſim. Da tribus horis ante juſculum.

Prædictorum medicamentorum loco, maiorique

majorique facilitate & commodo, accipiatur uncia dimidia ſenæ, infundatur bulliatque tantiſper in carnium vel prunorum iuſculo; dein ex linteolo mundo traijciatur: Duabus tribuſve ante prandium horis propinetur. Ditiores pulpæ caſſiæ uncia una, vel mannæ uncijs duabus una ante cibum hora uti poterunt.

Cardiacorum præſidiorum uſum non equidem improbo. Verum in eorum uſu deluſa ſæpius ſpecioſa cardiacorum nomenclatura plebecula; præcautionis primaria negligit remedia, quæ in expellendo humore, à quo inſignis memorata putredo, peſtis cauſa continens, generari poteſt, conſiſtunt. Ab ijs igitur auſpicandum præſidiis; quæ vitioſos exhauriunt ſuccos; dein ad ea progrediendum, quæ pravam temperiem alterant atque immutant: parteſque nobiles adverſus eiuſmodi putredinem roborandæ.

ANNOTATIO II.

De præſidijs Cardiacis eorumque abuſu.

INſigni adeò probitate animique candore noſter Author præcelluit, ut ab huiuſmodi medicamentis laudandis abſtinuerit (de quorum falcultatibus in morbis epidemicis maligniſque plerique tantopere confidunt) priuſquam populum de immani eorum abuſu prudenter

benignéque commonefecerit. Verum enim profiteri ſi liceat, mera commenta ſunt, quæ de Cardiacorum iactantur facultatibus, ab Empiricis aliisque id genus excogitata, qui ſolo lucri ſtimulo perciti ſpecioſis his mercibus, res miras, quæque vim omnem naturalem ſuperant miſeris ægrotantibus, vel periclitantibus, vel morbum expaveſcentibus pollicentur, ut eorum loculis (velut piſces hamo trahuntur) æs callidè eliciant. Iſthæc remedia ab Hippocratis Galenique ſcriptis longè exulant, ab illis in morborum curatione nunquam adhibentur, atque etiam hodierno tempore eruditis probiſque Medicis ut fallaciſſima odio ſunt: à ſolis vero ſufflonibus Empiriciſque in reipubl. credulorumque infirmorum exitium in uſum vocantur. Vitioſis tam intra quam extra venas corpus ſcatens humoribus, imprimis ſanguinis miſſione, mox purgatione opus habet, utroque præſidio ſæpius interdum iterato, prout Medicus ordinarius expedire cenſuerit, ad imminentis contagionis periculum arcendum; non neglecta vitæ ratione conſentanea, temporis anni, ætatis, temperamenti, regionis aliarumque circumſtantiarum (quarum is unus arbiter eſt) ratione habita. Hæc tria ſcitè prudenterque adminiſtrata quibuſlibet prævalebunt præſidiis, nec locus erit damnoſis illis prophylacticis, ab impoſtoribus plebeculæ paſſim venditatis. Vivendi ratio legitimè inſtituta opiatas auro illitas, tabellas, cardiacoſque pulveres in officinis adeo ventilatos antecellit. Cui phle-

botomiam blandamque purgationem ex Authoris conſilio adiungant, qui à vaporibus contagij malignis reformidant.

Præſidia cardiaca vocata, ſunt vel interna, vel externa. Quod ad interna ſpectat, tenuis fortunæ homines vero Mithridatio uti poſſunt, tum ob antiquitatem valde commendato, Principiſque illius authoritatem, à quo & inventum, & ſæpius uſurpatum ferunt, tum ob facilem præparationis modum, paucitatem vilitatemque ſimplicium, maximamque efficaciam. Devicto Mithridate compoſitionis ſcheda ipſius manu exarata, in ſcriniolo inter res curioſiſſimas à Cneo Pompeio deprehenſa eſt. Miſturam iſtam à Pompeio minimi æſtimatam aliqui memorant, quod pauciſſimis paſſimque obvijs ſimplicibus conſtaret.

Antidotus verò multis Mithridatica fertur
Conſociata modis, ſed magnus ſcrinia Regis
Cum raperet victor, vilem deprendit in illis
Syntheſin, & vulgata ſatis medicamina riſit:
Bis denum rutæ folium, ſalis & breue granum,
Iuglandeſque duas, totidem cum corpore ficus:
Hæc oriente die parco conſperſa Lyæo
Sumebat metuens, dederat quæ pocula tutor.

Vt ſupraſcriptis verſibus liquet, duabus iuglandibus aridis, totidem ficubus, viginti rutę foliolis, cum ſalis grano probè contuſis compoſitio illa conflabatur, in lemmate vi illi adſcripta, ut qui ieiunus illa uteretur, à veneno totis 24. horis tutus eſſet. Ea con-

fectionis quantitas in tres quatuorve doſes matutinas exhiberi poteſt.

ANNOTATIO III.

De Mithridatio illiuſque compoſitione.

CVm Autori propoſitum foret complures abuſus qui in Medicinam irrepſerunt emendare, utilitatis publicæ ſtudio permotus, edocet hic, ut quiſque verum Mithridatium ex paucis obvijſque ingredientibus, aridis ſcilicet ficubus, rutæ folijs, ſaliſque pauxillo parare valeat. Quæ ſimplicia ſimul iuncta inſignem adverſus putredinem, primariam peſtis cauſam, vim obtinent. Apud omnes fere Autores extat eiuſdem nominis compoſitio, longe numeroſioribus calidioribuſque conſarcinata medicamentis, quorum aliquot incognita ſunt, plurima inventu difficilia, pleraque depravata adulterataque. Variorum adeo ſimplicium coagitata mixtio ſupervacanea inutilıſque videtur congeries, quæ utentium ſpem non ſolum fruſtratur, ſed ut plurimum viſceribus calorem imprimit, nulla fere alia prærogativa inſignis. Eam non ſolum intell:go, quam ex publicis theatris trivijſque Agyrtæ plebeculæ venditant, ſed illam etiam, quæ in Pharmaceutarum officinis proſtat, cui nulla alia vis energiaque ineſt, quam apprimè calefactoria. Speratæ autem cardiacæ vires certius promptiuſ-

que à ſexcentis pervuſque ſimplicibus obtineri poterunt. Imo vinum ipſum tempeſtivè exhibitum ipſi Damocratis Mithridatio longè præferendum, ſaporis, caloris tenuitatiſque partium ratione. Vnde liquet, oleum & operam perdere, qui merces eiuſmodi exoticas coëmunt, ſumptuoſas alioquin & caras, incertas, ementitas, neglectis vernaculis & indigenis, vilioris pretij & ſecurioribus. Quæ ſecuritas etenim à Mithridatio exſpectari poteſt, quod plurima venenata ſimplicia ſubeunt, quorum non iuſta doſis gravia ſymptomata, atque etiam interitum inducere poteſt? Papaveris nigri lacryma, quæ vulgo pro Opio habetur, huius fidem facit certiſſimam, quippe quod perperam exhibitum præſentaneam mortem inferat. Laudata vero ab Autore Antidotus indubias utentibus conciliat utilitates, cum nuces, ficus, ruta & ſal nedum ullam ex ſe pravam qualitatem, ſed exſiccantem tantummodo corroborantemque habeant facultatem. Adeo ut magnus ille Rex Ponti Mithridates, nullum aliud adverſus venena, quibus illius, dum iunior eſſet, vita tentata eſt, præſtantius alexipharmacum adinvenerit, cui nomen indidit, ob inſignem virtutem in eo compertam. Eius elogium Martialis etiam attigit:

Profecit poto Mithridates ſæpe veneno,
Toxica ne poſſent ſæva nocere ſibi.

Si cuipiam antidotus illa Mithridatica ſimplex non arrideat, quotidie mane antequam foras prodeat, ſequenti utatur Opiata.

℞. Conſervarum buglosſi, borraginis, nenu-pharis & roſarum, an. ℥ ij. conſervæ calendulæ ℨ. x. Malaxa cum ſyrupo de limonibus, & fac Opiatam. De qua utatur mane ad quantitatem nucis avellanæ, ſuperbibendo parum vini albi.

Huiuſmodi Opiata temperatiſſima eſt, nullum calorem noxamve, ſed certum fructum levamenque allatura, levi cæteroquin pretio comparanda.

Penes externa cardiaca, nonnullorum Medicorum (quorum nihilominus eruditionem veneror) opinioni favere non poſſum, qui ſupra cordis regionem ſacculum Arſenico plenum geſtandum præcipiunt, hac nixi ratione, quod Arſenicum humiditatem putrefacientem vi exſiccante abſorbeat: ad experientiamque provocantes, Alexandri VI. Pontificis maximi exemplum afferunt, qui ad Peſtis cautelam huiuſmodi præſidio utebatur. Ad quæ perfacilis reſponſio eſt, Arſenicum ſcilicet calore immodico funeſtoque deſiccare. Prudentem vero Medicum ex uno atque altero experimento ſubſecutam ſecuritatem nequaquam inferre debere, quæ aliunde etiam dimanare potuerit. A noſtris autem partibus militat totus Medicorum Pariſienſium Collegarum meorum chorus, à quibus ſuccedentibus identidem temporibus multiplices exitialis iſtius medicaminis effectus animadverſi ſunt, inductæ in quibuſdam aſſi-

duæ palpitationis, in alijs præcipitis interitus; in nonnullis cor vietum, aridum exſuccumque inventum. Præ cæteris Nobilem quendam referunt, qui ſupra cor venenatum illud antidotum appenderat peſtis præcavendæ gratia, pila palmaria ludentem è veſtigio exanimem corruiſſe, cujus aperto cadavere, ſiccum, nigricans ulceratumque cor comparuit. Minime enim dubium eſt ab excalefacto corde veneni noxam attractam fuiſſe, cum ex omnium Medicorum calculo Arſenicum ad ſummum caliditatis gradum pertingat, cauſticumque ſit, eaque de cauſa venenum putetur, cordi prorſus infenſum. Suſpicari non poſſum, undenam error iſte manare potuerit, niſi ab Arabum ſcriptis, in quibus, ex idiomatis Arabici ignorantia, pro *Arſeni* vocabulo Cinnamomum Arabicè ſignificante, vox Latina illi affinis, *Arſenicum* ſcilicet, accepta fuerit, indeque concinnari pulvis ex Arſenico potuerit, pro pulvere ex *Arſeni*, hoc eſt Cinnamomo, in ſacculo recondi, inſtarque periapti, pectori è cordis regione apprimi. In eum porro lapſum nonnulli Medici impegerunt, plauſibilemque iſthunc uſum aſtruxerunt, ut omnia fere nunc temporis Medicinæ dogmata velut problematica habentur! Sed bona illorum venia huic erroneæ periculoſæque opinioni adhærere non poſſum, quin potius ad tam pernicioſum abuſum convellendum Medicáque è praxi eliminandum multis de

cauſis totis viribus connitendum exiſtimo.

ANNOTATIO IV.

De Arſenico ex collo ſuſpenſo ad peſtis prophylaxim.

NOn poſſum quin Autorem debitis laudibus exornem, qui adeo ingenioſè detexit, unde Arſenici ex collo ſuſpendendi abuſus manarit in peſte præcavenda; immanis certè atque exitialis, quemque Medicos, quotquot ſunt, ex re natâ refellere ac oppugnare deceret, cum ab illo tot etiamnum homines circumveniri conſpiciamus. Abſurdiſsimum enim videtur, cor, primarium vitæ principium, fortiſſimamque caloris innati arcem, cum Arſenico quolibetve alio veneno familiaritatem gratiamve ullam inire poſſe. Duo enim corpora ex diametro oppoſita planeque inimica ſunt, Cor & Venenum. Res certe eſt exempli eventuſque perniciosiſſimi. Siculus quidam Medicus eruditione clarus, refert iuvenem pila palmaria ludentem derepente in ſphæriſterio extinctum, cui ex collo ſacculus Arſenico plenus dependebat. Patavinus Medicus, doctrina pariter ſpectabilis, ſcripto prodidit, Iuriſperitum qui huiuſmodi ſacculum geſtabat, cum incaluiſſet, in febrem malignam ardentem incidiſſe, qua ad extrema fere perductus eſt ex pravis ſymptomatis à venenato illo ſacculo in-

ductis. In quibuſdam obſervatum Aulicis, qui huiuſmodi venenum cordis regioni applicuerant, toto pectore erupiſſe puſtulas ex vi Arſenici cauſtica atque maligna. Viſi ſunt alij animi deliquijs paſſim corripi, ex geſtato inibi deleterio illo amuleto, qui eo ablato, protinus convaluere.

Ex omnibus rationibus, quæ ad intoxicati huiuſmodi ſacculi uſum defendendum afferuntur, ne una quidem mihi arridet. Alij dicunt, cor hac ratione venenis aſſuefieri. Verum alterius difficultatem, alteriuſque impoßibilitatem non attendunt. Accedit, ob id peſtis periculum non devitari. Alij cauſantur, Arſenicum venenum eſſe ſicciſſimum, quod ſua ſiccitate pravos humores peſtem facile inducturos abſorbeat. Quibus reſpondeo, ſi ob ſiccitatem id tantum contingat, pumicem mixtumve aliud ſicciſſimum non venenatum potius accipiendum, eiuſque uſum quam Arſenici longe fore tutiorem. Alij ad experientiam provocant, aiuntque Adrianum VI. Pont. Max. à peſte, quæ Romæ anno 1522. ſævijt, iſtiuſmodi ſacculi beneficio ſervatum. Argumentum hoc ineptiſſimum eſt. Arſenicum ex collo ſuſpenſum geſtavit, ergo à peſte immunis fuit. Vtrumque credo: ſed non ut alterum ex altero, ceu alterum cauſam alterius fuiſſe. Quamplurimi etiam alij ex illa peſtilentia evaſerunt, qui eiuſmodi periapto carebant. Alij denique ignarorum Agyrtarum Empiricorumve more, ad qualitatem occultam confugiunt, quanis alia ra-

tione valida deſtituti. Quibus ex Galeno ſatisfactum volo, hoc iis familiare eſſe, quibus, vt aiunt, hæret aqua, inſolitis inuſitatiſque uti vocabulis, vel qualitates huiuſmodi obtendere occultas: quæ meræ nugæ ſunt, ab ignaris excogitatæ, ut ſuam inſcitiam ſpecioſo tegant velo, plebeculamque his præſtigiis circumveniant.

Ex Hydrargyri uſu, ob qualitatem illius infenſam, noxam inferri etiam poſſe autumo, minorem tamen quam ex Arſenico, popularesque inter errores illius adminiſtrationem quoquo modo, ad peſtis preſervationem, accenſeo.

Superioribus dictum paginis, graves pravoſque odores ineptum à nobis adversùs peſtilentiam antidotum reputari. Spiritus enim ſuavibus cum reparentur odoribus, vero admodum ſimile eſt, illos ab olidis viroſiſque halitibus offendi. Præſidium huiuſmodi ab aromaticis petitum irritum minime fore arbitror, ſi modo anathymiaſis adeo blanda ſit, ut caput non gravet, impleat aut calefaciat, quin potius cerebrum roboret ac recreet, ſpirituſque animales & vitales amica ſuavitate foveat. Eóque ſertum ex hyacinthis concinnatum, malum aureum vel citrium manu continuo geſtari poterit.

Si quiſpiam erga huiuſmodi præſidij ſpeciem magnopere afficiatur, ſacculum vel ſcutum cordi regioni imponendum, pulvere ſequenti, modico pretio parabili, fartum,

fabricari curabit.

℞. Roſarum rubrarum ſiccarum, florum violarum, bugloſſ. meliſſ. an. ℥. ß. ſantali citrini ʒ. ij. myrrhæ, thuris, ligni aloës, & ligni Rhodij, an. ʒ. ß. corticis citri ʒ. ij. Omnia contundantur, pulveriſentur, & includantur inter duas ſindones interbaſtatas ad formam ſcuti pro regione cordis.

Inter laxantia & cardiaca auxilia Rhabarbari, ſyrupi de cichor. cum Rhabarb. moſchi, ambræ, perlarum, auri, coralij, cornu Monocerotis, lapidis Bezoardici, Mithridatij, Theriacæ, confect. alkermes, de hyacintho, aquarum theriacalium, imperialium, marcipanum, manuſchriſti perlatarum, paſtarum regiarum, conditorum cordialium, ſexcentorumque aliorum, tam ſimplicium quam compoſitorum mentionem non feci, cum ea ſolum ad divitum uſus & cupedias, ob pretij exceſſum impendi debeant. In uſum tamen inconſultis Medicis minimè vocanda, qui ex morbi idea, temporis conſtitutione, temperamento, ætate, ſexu, regione plurimiſque aliis circumſtantiis ea appoſitè præſcripturi ſunt.

ANNOTATIO V.

De Perlis, Auro, cornu Monocerotis, Bezoardico lapide, Mithridatio, Theriaca, confectione Alkermes, de Hyacintho, &c.

ÆQuitatis lege me devinctum ſentio Lectorem monendi, ut ſeriò ſuperioris paginæ lectioni incumbat, in qua cardiacorum medicamentorum ſumptuoſiorum ſplendidiorumque maxima pars enumeratur, quibus ad peſtem præcavendam plerique utuntur. Autoris equidem mens ea non erat de ijs prolixiorem ſermonem habere, cum argumentum id non promereatur, ideoque ab illorum refutatione, in quorum manus illius ſcriptio pervenire poterat, intelligeretur. Satis illi fuit nullam id genus remediorum formulam præſcribere, lectoremque ab illorum uſu deterrere, quippe quæ inutilia ſunt, potiuſque ad quæſtum, quam ad ſalubritatem inventa. Audacter id pronuncio, omnes illas mixturas ab Arabibus in Medicinam introductas, nullum verum legitimumque uſum habere, ſumptuoſum, luculentumque in illis luxum ſuperſtitionemque ineſſe, ad plebeculam decipiendam utentiumque loculos emungendos, ſub ſpecioſa ſubſidij oſtentatione, cum immodicum quo væneunt pretium, alium morbum, priore peiorem, illis qui temere iſtis

confidunt, accerſant. Eo uſque vero progreditur, qui penes eorum adminiſtrationem admittitur abuſus, ut quos aliorum fraudes prævenire avertereque æquum artiſque dignitati conſentaneum foret, ipſimet in illum turpiter impingant. Exploratiſſimum mihi eſt, eiuſmodi medicamenta ab Autore nunquam probata fuiſſe, & tot annorum, qui 40. ut minimum fuerunt; ſpatio quibus Medicinam in illuſtrioribus huius urbis familijs exercuit, ne ſemel quidem ex ijs ullum præſcripſiſſe. Porro quia illa interdicendi nullam rationem protulit, ut omnes intelligant, me omni affectu vacuum, ſoloque publici commodi ſtudio inſtinctum de ijs mentionem facere, primarias hic ediſſeram cauſas, quibus odio mihi ſunt Arabum illæ præſtigiæ, Agyrtarumque fraudulentæ merces. Neque Rhabarbarum, neque ſyrupum de cichorio compoſitum hic inſimulare animus eſt, cum egregij quique Medici utrumque in uſum quotidie advocent: ſed duntaxat Moſchum, Ambram, Perlas, Aurum, Cornu Monocerotis, Bezoardicum lapidem, Theriacam, Mithridatium, Confect. Alkermes & de Hyacintho, Aquas theriacales, imperiales, manus-Chriſti-perlatas, aliaſque id genus quiſquilias exagitare. de quarum ſingulis paucula, ut pro mea virili aliquid conferam ad abuſus, qui in dies in Medicinam irrumpunt, proſcribendos, perſtringemus.

De Moſcho.

Nullus unquam vim aliquam alexiteriam

ad peſtem præcavendam in Moſcho deprehendit. Nullus inter nominatos Autores facultatem illi putredini obſiſtendi aſcripſit, utpote calidiori atque ſicciori. Quamobrem cavillantur & ineptiunt, qui eò Moſchum adhibent. Sertum ex roſis concinnatum longè ad id præſtantius, tum maximè ſi generoſa, quæ morbi cauſam profligant, præſidia non negligantur.

De Ambra.

Idem cenſeo de Ambra, ob affinitatem qualitatum, cæteroquin inertium ad ingens Peſtis incendium extinguendum, inſignemque putredinem illius fomitem oppugnandam, cum & ipſa calore longe Moſchum ſuperet.

De Perlis.

Hæc una eſt ex antiquiſſimis abſurdiſſimiſque technis, quas Arabum fraudulenta cohors in Medicinam invexit, quum cardiacam virtutem perlis arrogavit. Non niſi ex duobus cor poteſt roborari, ſanguine ſcilicet vel ſpiritu. Perlæ neutrum præſtant, cum non alant, neque in alimentorum cenſu (quibus ſolis id conceſſum eſt) ullo modo reponantur. Inſaniunt igitur, qui impoſturis eiuſmodi Arabicis deludi ſe ſinunt, à vera Philoſophia penitus abhorrentibus. Unius lucri illicijs ſplendida hæc medicatio in ægrorum triclinia irrepſit. Succulentarum carnium juſculum, bene apparata gela-

tina, vel vini dilutiſſimi hauſtus longe validius ægrotantis corculum fulcire recreareve poſſunt, quam perlarum ſumptuoſiſſima 50. ſeu 60. aureorum doſis, eorum cum immani ludibrio, qui portentoſa huiuſmodi tolerant latrocinia.

De Auro in Medicos uſus non adhibendo.

Ratio articulo ſuperiore in Perlarum cenſura allata, nihil cordi roboris afflare poſſe, quod vim alimentariam non habeat, eadem contra aurum etiam militat, quod in Medicos uſus nequaquam venire, neque remedij, (ſi propriè loquendum ſit) nuncupatione donari fas eſt. Cum remedium omne pati debeat, ad actumque deduci à calore innato, aurum eiuſmodi eſſe nequit, calore in illud non agente, cum immutato colore, eodemque quo voratum eſt pondere, minime ob ſoliditatem denſitatemque diminuto, excernatur. Id ſæpiuſcule ex eorum exemplis patet, qui aureos numos ceu pilulas deglutiunt, quos poſtmodum citra ullum ponderis detrimentum deijciunt, nulla ne minima quidem portione in corporis alendi nutricatum abeunte. Iudæorum quorundam id quoque hiſtoria confirmatur, quorum recluſis inteſtinis devoratum aurum integrum repertum eſt. Adde, metallis omnibus ſulphureum quendam maximeque fœtidum halitum, vitæ noſtræ inimicum, ineſſe, Chymiſtarum etiam calculo, aſſe-

rentium, ſulphur & hydrargyrum metallo-rum gemina principia, venenata eſſe. Remedium omne vel corroborans eſt, vel alterans, vel purgans. Aurum non corroborat, quia non nutrit, ex Ariſtotelico in Meteoris effato; & Galeni Comment.in lib.1.Hippocr. de ratione vict. in acut. *Corroborans igitur præſidium reputari non poteſt. Nec alterans, tum quia nativus calor qui blandus eſt, in auri ſolidam compactamque ſubſtantiam agere non poteſt: tum quia nec calefacit, nec refrigerat, nec exſiccat, nec humectat. In alterantium igitur claſſe non numerandum. Purgatoriam vim auro ineſſe nullus hactenus pronunciavit, ne ſomniavit quidem. Nec valet, quod vis nutritia ab aliquibus auro attribuitur, quandoquidem id falſiſſimum eſt rationibus ante adductis, eaque quam ex Iul. Cæſ. Scaligero* exercit. 272. in Cardan. *mutuabor. Inter illud quod alit & corpus quod alitur ſimilitudo aliqua intercedat neceſſe eſt. Atqui inter aurum & corpus humanum nulla eſt, cum ab humana natura auri eſſentia maximè diſcrepet. Aurum igitur alere neutiquam valet, ac proinde vires deperditas recreare, atque reſtaurare prorſus inhabile eſt. Si quibuſpiam ægrotantibus aurum opitulari valeat, melancholicis certè, non ut Arabs ait Avicenna, ex pulvere ſeu potione exhibitum, ſed gravi mole porrectum, hoc eſt ſi afflictas eorum res opulenta aliqua fortuna ſublevet, vel ſi deploratis rebus ſuſpendio vicini, ut cuidam olim contigiſſe*

tigiſſe narratur, ad arboris radices, quam ad ſuſpendium elegerant, flavi illius metalli ingentem deprehendant molem, unde exhilarentur melancholicoque mœrore & tædio vindicentur. Longior hic non ero, iis quæ dicenda de auro ſuperſunt, ad caput ſingulare in meo Errorum popularium libro prope diem (cum Deo) edendo reſervatis.

De Monocerote.

Vt portentoſus extitit, qui ex commentitiò Monocerotis cornu manavit abuſus, ſic plurimorum Medicorum laudanda conſilia, qui identidem ſuo quiſque tempore, ſolidiſſimis rationum momentis illud expugnarunt, omnique experimentorum genere proſcribere aggreſſi ſunt: dubioque procul amandatum prorſus fuiſſet exoleviſſetque, ſi male cautum vulgus, cuius facile luditur ingenium, fraudem non adiuviſſet promoviſſetque, maiori fide Empiricis Agyrtiſque commodata, quam Medicis, qui eiuſmodi ludionum inventum profligare ſerio moliti ſunt. Verum (Dei benignitate) irritus non fuit illorum conatus. Nam ſi uſquequaque ſublatus abuſus non eſt, valde certè attritus peneque extinctus eſt, veteratorum opprobrio, quibus technas fraudeſque prorogare volupe eſt. Quamobrem hic de eo multis non agam, aliquot duntaxat adductis rationibus, quæ curioſis ſatisfacere poterunt, ut ultimam huic monſtro mactando manum adhibeam.

Primo maxima diſcrepantia diſſenſioque eſt inter ſcriptores penes Monocerotis eſſentiam. Secundo in eiuſmodi cornibus non ſapor, non odor, aliave qualitas exiſtit, quæ luculentum ullum ſalubritatis effectum prodere valeat. Tertio, cum cornuum materia ſicciſſima ſit, male affectum corpus minimè nutrire, niſi forſan exſiccando, valent; quod longè commodius ex boum arietumve cornibus paßim obviis efficeretur, quàm ex id genus ſuppoſititio, ex mari (ut aiunt) rubro tranſvecto, ut ſplendidius væneat, & auro contra pendatur. Quartò, neque Hippocrates, neque Galenus aliuſve Medicinæ alicuius nominis autor, ullam unquam virtutem cornu Monocerotis aſcripſit. Si quid vero ab aliquibus de eo ſcriptum, id ex auditis aliorumque relatu hæſitanter affirmatum. In re autem tanti momenti, Agyrtis, ex mendacio fraudibuſque lucrum captantibus, neque peregrè advenientibus temerè credendum eſt. Quapropter unumquemque candidè hortor, ne ab huiuſmodi captioſa merce ludificari ſe patiatur, cum longè efficacioribus, præ hoc mentito, cornu Cervinum, viribus anteſtet. Eruditiſsimorum Medicorum autoritate noſtra ſententia fulcitur, maximè DD. Capellani, Dureti, Petræi, Altini, Scholæ quondam Pariſienſis Doctorum; Mercurialis, Baccij, Sylvatici Italorum; Thomæ Eraſti, Germani; ſexcentorumque aliorum, quorum rationum momenta diffuſius aliàs ſumus enucleaturi. Quod ſi qui adhuc ſint, qui fucum ſibi fieri aveant, ma-

ſintque veſanis improbiſque nebulonibus, quæſtum inde aucupantibus; quam conſultiſsimis candidiſsimiſque hominibus, ex animi ſententia rerumque peritia de eo monentibus credere: eis ſaltem autor fuerim, ut periculum faciant: tumque ſuo comperient damno, quæcunque de eiuſmodi cornu mirabilibus memorantur, meras eſſe nugas: tumque reſpondere poterunt, quod Apollonius Damidi ſciſcitanti, num crederet mirandis virtutibus, quæ vaſculo ex cornu Monocerotis conflato tribuebantur, feſtiviter reſpondit: Credam, *inquit*, ubi reſcivero ditionis illius Regem eſſe immortalem. *Sed hæc ſatis de Monocerotis ſuppoſititio cornu. Qui plura velit, Paræum* lib. 21. Chirurgiæ *legat, ubi ſtrenuiſsimis rationibus experimentiſque anilia de illo ludicro amuleto deliramenta perdoctè refutantur.*

De Bezoardico lapide.

Si Gallicus Democritus iure merito laudandus veniat, quòd molam cæteris omnibus anteponat lapidibus, ob illius uſum generi humano adeo neceſſarium: vice verſa potiorique ratione Bezoardicum lapidem inſectari mihi liceat, cum eo velut inſtrumento Empirici ſordidique Pharmaceutæ tot hominum myriadas miſere circumvenerint, ex quo lapis iſte offenſionis adinventus eſt. Lapis, inquam, offenſionis, in quem iampridem legitima abdicata medendi methodo viaq; regia ab Hippocrate & Galeno cõmonſtrata, turpiter adeo impactum eſt. Falſis infandiſque

experimentis fide temerè habita. Infandus lapis, à quo tot fere offenſi ſunt, quot à ſtrenuiſſimis remediјs adiuti. Facile planumque mihi foret, ſolidis celeberrimorum Autorum autoritatibus, velut validiſſimis machinis, extructum dudum ex iſto fabuloſo chimericoque lapide ædificium diruere. Sed quia inveteratus iſte abuſus, lucrionum ſordibus & dolis introductus, exoleſcere incipit, egregio Medicorum, tam infami mangonio infenſorum, ſtudio & opera, tum quia proprium illi in Erroribus noſtris popularibus caput eſt aſſignatum, non ita hic multus ero, adde quod Medici officioſi & familiaris Autor nonnihil de huiuſmodi verſutia prælibavit. Hic porro duntaxat demonſtrabo, Bezoardicum lapidem merum eſſe figmentum, nihilque de eo ab Autoribus antiquis memoriæ proditum, ſolumque à 50. vel circiter annis in Medicinam introductum, eorum præſtigijs, qui continuo ſatagunt, ut apud vulgus plus æquo credulum nova medicamenta intrudant, ut immeritorum periculo quæſtum inde expiſcentur. Vafrities equidem ingenioſiſſima, egregium Agyrtarum inventum omni ratione deſtitutum, nullo experimento firmatum, muliercularum fabulis innixum, vel profligatæ audaciæ hominum, quos contra animi conſcientiam id aſſerere, quod nunquam animadverterunt, minime pudet! Fallaci duntaxat fraudulentóque veteratorum Alchymiſtarum teſtimonio ſuffultum, qui pro fictitij lapidis granis aliquot, purum putumve aurum ex ægro-

rum loculis eliciunt : quibus maiori longè eſt quæſtui, quam famoſus ille lapis Philoſophicus Alchymiſtis. O improbum hominum genus! Num tandem ad meliorem frugem redibitis? Num aliquando vanis fictiſque remedijs populo illudere, eiuſque loculos ſanationis ſpecie emungere deſinetis? Enixè ſinceroque animo Deum precor, ut ſaniora vobis ſuggerat conſilia, ad ingenuè palamque profitendum adigat, nullum vos unquam laudabilem ex chimerici illius lapidis uſu effectum conſpexiſſe, ſperatoque vos ſemper fraudatos fructu: veſtriſque ſolum ſordibus atque auri ſacra fame inter egregia Medicinæ præſidia intruſum fuiſſe. Cedite tempori, cedite rationi, qua edocemur, nulli omnino lapidi ne tantillam quidem vim cardiacam ineſſe, longè minus fictitio adulteratoque. Quin etiam, ſi nativus revera foret, prout Agyrtæ & Sycophantæ in India extare, contra rei veritatem, aſtruunt; non maioris eſſet virtutis, quam creta noſtra, vel gypſum Montis-Martyrum. Humano in corpore nec ſanguinem, nec ſpiritus generare valet. Nullius ergo ad alendum confortandumque momenti eſt. Quod ſi ab illo ſumpto ſudor forſan aliquis prodijt, ab ullo lapide non poſſe id præſtari pro re compertiſſima habendum, effectumque id eſſe vel febris, vel naturæ imbecillis, vel potus cuiuſpiam calidi ſudoremque movere potentis, cuiuſmodi eſt aqua cardui benedicti, vel ulmariæ, quo cum propinatus eſt, quamvis id perraro contingat. Si

obyciatur, ſumptis aliquot pulveris Bezoardici granis puerorum variolas morbilloſve erupiſſe: abſit ut effectum illum lapidi veſtro, ſed calori innato tribuatis, ex prægreſſo quopiam legitimo præſidio incitatum, quale fuerit, vel enema, vel phlebotomia tempeſtivè inſtituta. Veſter ille lapis, ô boni! materia craſſa terreſtrique conſtat, quæ ultra ventriculum progredi non poteſt, & quacumque permearit, non niſi noxam creare poteſt; tantum abeſt ut laudabilem aliquam noxij corruptique humoris intra venas contenti, prout revera eſt in fœdo huiuſmodi affectu, evacuationem moliri ac promovere valeat. Obſervate, Medicos, qui etiamnum hodie illum exhibent (qui pauciſsimi ſunt) in mentis conſcientia agnoſcere, ſupervacaneum iſthunc eſſe lapidem, eò tamen illum præſcribere, ut ægrotantium affinibus gratificentur, quibus de illius viribus mirabilia depradicaſtis. Vt ſuſpicionem calumniamve à ſe amoliantur, eorum interitus, qui illo uſi fuerint, licet ſumentibus noxam ſemper aliquam, nullum vero unquam commodum derivatum exploratiſſimum ſit. Rationis cedite potentiæ, tot eximiorum Europæ Medicorum à Domino Guiberto in prædicto Medici officioſi & domeſtici libello curioſè citatorum. Illis cedite, quos hic ſuccenturiabo, ut intelligatis, unam eſſe æquabilemque toto orbe de eo ſententiam. Nicolaus Boccangelinus Hiſpanus eruditiſſimus, Imperatorius Medicus, in tractatu febrium malignarum & peſtilent. *cap.17. eius uſum his*

verbis condemnat. Cardiacis nonnulli pulveribus ex lapide Bezoardico, unionibus, coraliis, terra ſigillata conflatis utuntur: aſt turpiter errant, quia omnia huiuſmodi medicamina obſtructiones, unde febris creatur, adaugent. Adde, pulveres iſtos, cum ex materia craſſa terrenaque conſtent, in fundo ventriculi inhæreſcere, venas obſtruere meſaraicas, ac prohibere, ne tetri peſtilenteſque febris vapores ab his partibus exhalent. *Hieronymus Rubeus Ravennas Clementis VIII. Medicus nominatiſsimus* comment. in caput 7. lib. 3. Celſi, *huius lapidis fallaciam his exprimit verbis.* Non diffiteor in febribus malignis, magnatibus viriſque illuſtribus quamplurimis lapidem Bezoardicum me ſæpiuſculè preſcripſiſſe ad 8. 10. 16. grana: verum nihil unquam laudabile exinde ſubſecutum, obſervatum eſt, neque ſudorem, neque vomitum, neque alvi fluorem, nullumve ſubſidium aut emolumentum: etſi ſplendidè lapides iſti coëmpti fuiſſent, pro veris nativiſque haberentur, ab opulentis & eminentibus viris comparati. Preterea operæ pretium facturum arbitror, ſi moneam lapides illos fictitios eſſe & adulteratos, quod nobis innotuit in Clementis VIII. Pont. Max. felicis memoriæ, morbo, in quo ex lapidibus iſtis ſupra quadraginta ad nos allatis, ne granum quidem legitimum optimæque notæ deprehendere licuit. *Martianus Medicus Romanus* Commentariis in Hippocrat.

qui, nihil præter nomen atque opinionem ex lapide Bezoardico nobis ſupereſſe, *ait*, citra ullum ſucceſſum; quod veriſſimũ ex notis ab autoribus illi aſſignatis experientiaque comprobatur. *Rodericus à Fonſeca, Profeſſor Patavinus celeberrimus*, tractatu de febribus malignis, *ingenuè fatetur* nullum unquam memorabilem ex lapide Bezoardico, ſæpe ſæpius in febribus malignis à ſe exhibito, effectum conſpexiſſe. Preterea, lapides omnes Bezoardicos hodierno die adulterari, ita ut nulli genuini reperiantur. *Ioannes Colla Bellunenſis, Italus eruditione clariſſimus, Ducisque Vrbinatis Medicus cubicularius, libro cui nomen* Coſmitor Medicæus, *longiuſculo de lapide Bezoardico tractatu, illos ſugillat, qui illius uſum citra rationem deprædicant, quique paſsim omnibus in morbis eo promiſcue utuntur, propter lucrum inde dimanans. Theodorus Angelutius* lib.3. de febr. malign. curat. *eum ſic improbat*. Omnibus Medicis conſulo, ne eiuſmodi credant lapidi, neve ullo modo in uſum vocent, cum certiſſimè conſtet, nullum extare qui adulteratus non ſit: multique viri egregij fideq; digniſſimi profitentur, atque etiã egomet audacter affirmo, ex illius uſu nulli unquam ægroto optatum fructum ſucceſſiſſe. *Hinc colligi evidentiſsimè poteſt, quam tutum ſit rem adeo incertam & ludicram ægro febre maligna periculosè divexato pro remedio certo probatoque præſcribere. Thomas Minadous, Medicus Italus*

etiam clariſſimus, his aſtipulatur libro de febrib. malignis cap. 15. Nec admitto (*ait*) nec in Bezoardico lapide vim ullam occultam deprehendo, qua febribus opitulari poſſit malignis: meaque ſententia eſt, commenta eſſe anileſque fabulas, quicquid ab Arabibus de eo ſcriptum, & à recentioribus etiamnum ventilatum eſt. Pluries enim variiſque in ægrotantibus illum præſcripſi, ſed fruſtraneo ſemper eventu. *Aloiſius Mondella* in medicam. ſimplicium examine; *Medicum quendam ait ſibi notum, qui lapidem ex hydrargyro & auro fabricaret, quem Bezoardicum nominabat, ex cuius uſu plurimi interibant. Item unius Hiſpani, ſeptemque Italorum Medicorum celeberrimorum de egregio illo lapide aſſertiones: ex quibus inferendum, nullam ei fidem adhibendam, quippe qui ſpurius ſuppoſititiuſque ſit ac uſus periculoſi, quique nihil eorum præſtet, quæ ambitioſè fallaciterque ab Empiricis illi aſſinguntur. In his ſolidiſſimis conquieſcere poſſem authoritatibus, niſi ut fraudes luculentius innoteſcant, quæ huius lapidis abuſu perpetrantur quam locupletiſſime demonſtrare vellem, Medicos non tantum exoticos, Italos, Hiſpanoſque, verum etiam Gallos eidem veritati ſuffragari; lapidem ſcilicet Bezoardicum, qualiſcumque ſit, puram putamque eſſe fallaciam, ſive ex Oriente, ſive ex Occidente allatum; optimumque nullius prorſus eſſe momenti. Paræum* lib. 21. cap. 44. *aſſertorem advoco, omneſque Bezoardicos Pa-*

ranymphos & Chymicos ad unum provoco, ut adductis inibi rationibus ſatisfaciant, Chirurgus licet duntaxat ille fuerit; hinc D. Ludovicum Guyonum Dolenſem variar. lection. tom. 1.cap.10.lib.1. *Riolanum patrem, Pariſienſem Medicum eruditiſſimum* Comment. in Fernel. cap.17.lib.2. *Andream Laurentium Henrici IV. Gallorum Regis Archiatrum* Conſil. cap. 1.& 14. *Quod ad me attinet, de lapide Bezoardico nequaquam bene ominari poſſum, ſi ab illo meliora, quam triginta retroactis annis, intueri non detur: ſeu, ſi mercatores in Indijs negotiantes nobis hic vivum ſpiranſque animal ex quo extrahitur, non ſiſtant. Gnarus quippe ſum, omnes huius lapidis propolas planos eſſe vafroſque impoſtores, ſpecioſaque illa acroamata, quæ de illius virtutibus palam iactantur, meras eſſe nugas, ad ſordes & quæſtum, vulgique, nimis utique creduli, diſpendium concinnatas.*

De Theriaca & Mithridatio.

Iuſtum de ijs quæ contra ambas haſce compoſitiones, ab Agyrtis ignariſque Empiricis tantopere celebratas, obijci poſſent, volumen compingere perfacile eſſet, tot tantaque abſurditates, diſcrepantiæ, contradictioneſque in Opiatis iſtis examinandis pullularunt, ut nuſpiam gentium extare appararique ſatius eſſet, propter frequentiſſimos abuſus atque infortunia, utentibus ſæpe ſæpius inde emergentia.

Integrum mihi eſſet utramque minutim, ſingulis ſimplicibus excuſſis, refellere, niſi utrique caput proprium in Erroribus meis popularibus brevi (ſi Deus volet) emittendis non deſtinarem. Vbi planos faciam multiplices prægrandeſque abuſus, qui in auguſtiſſimam artem (Medicinam intelligo) irrepſerunt, quibuſque populus ludificatus eſt, blanda ſanationis ſpe prolectatus. Illicque luculentiſſime demonſtrabo; hodiernam Theriacam unicum priſcæ illius famoſæque confectionis nomen retinuiſſe, eique penitus eſſe diſſimilem. Hic interim rationum molem ſummatim congeram, quas ſigillatim illic (Deo dante) enucleaturum me ſpondeo, quibus ad medicamen iſtud exagitandum adducor, quantolibet apud improbos atque ignaros nomine pretioque cluat: ſuccinctèque id (quoad potero) exequar, ad compenſandam ſuperioris articuli prolixitatem, in refutandis technis & fraudibus, quæ in dies in lapidis illius fictitij mercimonio admittuntur, impenſam.

Duo ſunt duntaxat, quæ eiuſmodi præſidiorum uſum ſuadere poſſint, authoritas ſcilicet & ratio. Sub authoritate experientia continetur, quæ nihil aliud eſt, quam probatio ſeu periculum à gravibus aliquot viris fide dignis ex illis factum. Princeps maioriſque ponderis autoritas, qua Theriacam legitimam eſſe probari poſsit, hæc eſt (quam nulli Empirici medicaminis iſtius præcones omittunt): à Galeno Theriacam adeo

commendatam eſſe, ut de ea geminos conſcripſerit libros, ad Piſonem, *&* ad Pamphilianum. *Reſpondeo, autoritatem hanc nihili eſſe, cum uterque ille liber Galenicus non ſit, licet illius nomine ſignatus. Quod apertiſſimè eluceſcit, tum ex ſtylo & ratiocinatione, quæ ab ordine methodoque Galenica penitus abludunt, tum propter inſolita inuſitataque vocabula, qualia in aliis Galeni operibus minimè reperiuntur. Præterea opiniones maximè erroneas, abſurdas, atque à germana Galeni doctrina abhorrentes inibi legere eſt. Exempli gratia, ubi de abſinthio, &c. verba facit; ut veriſimile omnino non ſit, Galeno unquam in mentem eos conſcribendi veniſſe.* In eo plurima verba à Galeno nuſquam uſurpata, fabuloſa aliqua, & ſtylus totus pene diverſus reperiuntur, *ait doctiſſimus Mercurialis.*

Etſi vero conſtaret librum illum Galenicum eſſe, enixè contenderim, hodiernam Theriacam fruſtraneam eſſe, non in Peſte modo, verum & in alio quovis morbo, cum ab illic deſcripta penitus diſcrepet. Nullamque aliam rationem velim ad Theriacam, quæ nunc temporis variis in locis conficitur, refellendam, quam conditiones ab eiuſmodi libri Autore ad legitimæ Theriacæ confectionem requiſitas. Nullum admittit ſuccedaneum. E contra nullibi in Gallia parari poteſt, quin duodecim ut minimum ſuccedanea ſubſtituantur. Præ cæteris imperat, ut optimum habeatur Cinnamomum, in quo (ait) quamplurimi aromatarii hallucinati ſunt:

hodie vero nuſpiam reperitur, cum Canella (ut vulgo vocatur quæ exquiſitum Cinnamomum non eſt) etiam optima non ſit inventu facilis, inſignis adeo veſanaque eſt extraneorum mercatorum avarities & improbitas! Idem Autor addit; in rectè conficienda Theriaca nullum erratum, ne quidem in ſimplicium minimo admitti debere: vitium enim unius medicamenti totam compoſitionem evertit. Peritiorum huius urbis Pharmacopœorum iudicium appello, num revera in ſimplicium electione ſupra viginti errata inſignia committantur, quoniam alia nobis prorſus incognita ſunt, alia deſunt, nec unquam huc adferuntur. Unde adducor ut credam, non leve in illius uſu ſubeſſe periculum. Nullus fere eſt, qui abuſum ignoret, qui in viperarum delectu ſubeſt, quingentiſque pluſquam retro annis in uſum minimè veniſſe, imo nec cognitas fuiſſe, quarum vice ſerpentes viroſiſſimi ſubſtituebantur. Porro ſi in re tam pervia adeo turpiter periculoséque peccatum eſt, quæ ſecuritas in vero balſamo & malabathro longè pretioſiſſimis, à remotiſſimiſque regionibus convehendis? Hodierno tempore nativo opobalſamo Ægyptij maiorem fidem quam ulli remedio adhibent, quod tamen nec occurrit, nec uſpiam adinveniri poteſt; de eiuſque præſtantia poſtquam probi Autores mira decantarunt, demum concludunt, ſed nuſquam reperitur. *Myrrha etiam noſtra, odore excepto, in nullo convenit cum myrrha à Dioſcoride deſcripta. Caremus opobalſamo, coſto vero, ſchœ-*

nantho, dictamno cretico genuino, amomo; chalcitide, terra lemnia, carpobalſamo, vino falerno. Hodiernum opium neque etiam purum eſt, legitimumque, atteſtante Matthiolo; penituſque diſcrepat ab opio à Dioſcoride deſcripto, licet abſolutè neceſſarium ſit, cum baſis ſit Theriacæ. Abſtineo à claſſicis Autoribus citandis, in quorum monumentis improbatur, res enim fieret infiniti laboris. Plinius ipſe Theriacam, ceu pravum medicamentum, inſectatur. Theriaca vocatur (*inquit*) excogitata compoſitio luxuriæ: fit ex rebus externis, cum tot remedia dederit natura, quæ ſingula ſufficerent. *Recentiores eam damnant, ut inconditam numeroſorum ſimplicium abſque ordine & methodo farraginem, quorum maxima pars incognita eſt, alia fruſtranea ſunt, peſtique ſanandæ penitus inertia: Unum duntaxat dicam; hodiernam Theriacam pernicioſum eſſe remedium, perperam apparatum, præcalidum, febrem in paratis corporibus facilè accenſurum, quodque deterius, inimica æſtuoſaque facultate exitiale incendium viſceribus promptè impreſſurum. Indignum prorſus, quod inter Antidota reponatur, nulla quippe virtute præditum, qua peſtilitatis præſervationi curationive opitulari valeat, à quo abhorreat (amabo) quiſquis ab illius noxa indemnem præſtare ſe voluerit.*

De Mithridatio.

Mithridatium, quod hodierno die in offi-

cinis proſtat, cum ad Theriacam maximè accedat, iiſdemque vitiis laboret, iiſdem etiam rationibus oppugnari debet: quamplurimis enim ſimilibus conſtat ſimplicibus, illiuſque perinde exitialis eſt uſus. Et ſi à Mithridatio, fervidum mordacemque calorem excipias, quo impenſiſſimè obeſſe poteſt, nulla alia ſupereſt qualitas, qua adverſus peſtem malignoſque alios affectus commendandum veniat. Quamobrem cuique amicè conſulo, ut ab eo caveat, fidemque omnem vanis Empiricorum encomiis Mithridatium impudenter iactantibus deroget.

De Confectionibus Alkermes, & de Hyacintho.

Confectio Alkermes compoſitio in primis eſt ab Arabibus perverſo admodum ordine deſcripta, fraudibus ſuperſtitionibuſque referta, quales ſexcentæ aliæ in artem Medicam ab iis invectæ ſunt, nonnihil à recentioribus, Arabicæ diſciplinæ ſequacibus, emendata & interpolata. Nihilque aliud eſt, quam confuſa inordinataque plurium medicamentorum externorum congeries, in qua nullam vim cardiacam (ut quotidiana conſtat experientia) diſpicias, quicquid venalitii præcones de ea garriāt. Nulla arguiratione poteſt, aliquod ex ſimplicibus quibus conflatur, ulla vi precellenti ornatum eſſe, qua putridarum febrium malignarumque cauſis

ac ſymptomatis adverſari valeat, ſi ſaporem odoremque, quem à pomorum fragrantium ſucco, ab aqua roſacea, moſcho, ambra, ac ſaccharo habet, illi ademeris. Cùm enim omnia hæc calida ſint, febricitantibus infenſiſſima ſunt. Imo florum ſuaveolentium faſciculus cor cerebrumque vi gratiore ſalubrioreque perfundit, quam confectionis alkermes libra integra, à qua ſi quinque proximè enumerata ſimplicia detraxeris, vix unum ſupererit, quod medicos in uſus venire mereatur. Nec me ab iſta opinione divelli unquam patiar, donec egregium aliquod ac conſpicuum ſpecimen exhibeant ſerici crudi abunde immiſti, lapidis lazuli venenoſi, corroſivi, vomitivi, purgantis, hodieque adeo rari, aromatariorum totius Europæ primipilis etiam aſſerentibus nuſpiam illum reperiri, cuius loco marcaſſiteum ſubſtituunt, marmore albo conſperſum, proinde nocentiſſimum. Quod ad lignum aloës, mercatorum fidem atteſtor, qui ſæpe ſæpius in rebus minoris momenti nobis imponunt. Perlæ atque aurum nulla vi pollent cardiaca, ut ſupra demonſtratum, ſolumque ad ſplendidiorem fucum lenociniumque adyciuntur.

Quibus permotus Rondeletius, Medicus Monſpelienſis eruditiſsimus, quanquam peregrinis ſimplicibus aliàs addictiſsimus, confectionis huius parum tutum uſum eſſe admonuit. Quod alterius Monſpelienſis Medici calculo comprobat: aitque quendam virum non ignobilem ſibi notum, ab illa in gravem fœdamque

que dyſenteriam incidiſſe. Quod minimè miror, expenſa acriuſculorum ſimplicium ex quibus conſtat virtute. Simplici plebeculæ, iiſque qui varietate delectantur, perſuadetur, eximium quid huiuſmodi confectionem eſſe ob admiſtum aurum. Verum ludibrium merum eſt. Aurum quippe ore ſumptum nullius eſt uſus & efficaciæ: ſubdolumque inventum eſt hominum, Arabum more viventium, ne dicam prædantium, ut miſerabilium ægrorum illis plus æquo confidentium è loculis numos callidius eliciant. Augerius Ferrerius, Toloſanus Medicus eruditus in Methodo, confectionem Alkermes ex compoſitione improbat, Medicoſque citra ingentem neceſſitatem, alioquè fine quam quo inſtituta eſt ea utentes, incuſat. Aromatarij etiam Auxitaniæ, ubi ut plurimum cuditur, indeque ad nos adfertur, illius liguritores naſo ſuſpendunt. Autor collationis utriuſque Pharmaciæ id ampliſſime patefacit, ſigillatim adamuſſimque excuſſis peccatis omnibus, quæ in hac compoſitione admittuntur, à quorum ventilatione ne tædio ſim, ſuperſedeo.

Confectio de Hyacintho in multis cum ſuperiori colludit, in eo præſertim, quod non minus vitioſa ſit, nullaque facultate cardiaca prædita. Empirici noſtri recentiores de illa pariter mira deblaterant, ob fragmentorum pretioſorum auriquè bracteolas aliquot quæ eam ingrediuntur, quorum ſimplicium vano inertique fulgore, non tam oculos quam mentem ægrotorum obſequentium ſub ſpecie medelæ per-

ſtringunt & ludificant; hic neceſſitas me adigit, ut exclamem, ô nugæ! ô fallaciæ! ô caligo! Tenuia quippe eiuſmodi fragmenta, omni colore fulgoreque vacant; ſpirituſque noſtri ea ratione quam idiotis ſuadere nituntur, minimè opus habent. In illis fragmentis ne tantilla quidem vis alexiteria reſidet, quin potius fervida noxiaque; ideo ex finibus uſibuſque Medicis eliminanda, cum nihil eorum penitus exequatur, quæ de illa iactantur. Ac ſtylum ea de cauſa abrumpam, multipliceſque illius compoſitionis abuſus intactos relinquam.

De Aquis Theriacalibus, Imperialibus, Marcipanibus, Manus-Chriſti-perlatis, Paſtis-regijs, &c.

De omnibus id generis medicamentis idem pronunciandum, quod de vitioſis libris exiſtimo,

Pergula pictorum, veri nihil, omnia falſa, *quandoquidem fruſtranea omnia ſunt, meraque figmenta ab Arabibus eorumque aſſeclis ad crumenam ægrotantium exhauriendam, viſcerumque intemperiē adaugendam inventa. Si ingredientia, ex quibus conflantur flocci nihilique ſint, ex ijs compoſita quo loco (quæſo) pretiove habenda in peſtiferæ labis eiuſque cauſarum expugnatione? Miſturæ iſtæ omnes calidiuſculæ ſunt, ſplendide væneunt, perperam ſuſque deque permiſtæ, nullo locuplete teſtimonio autoritateve ſuffultæ. Solis enim in Agyr-*

tarum buccis percrepant, citra ullum evidens experimentum, nulluſque inde in peſtis, tum præſervatione, tum curatione felix ſucceſſus unquam eſt animadverſus. Quapropter Autoris veſtigÿs inhærendo, unicuique conſilium ſuggero, ut fidem omnem iſtis quiſquilÿs deroget, quin potius ad Deum opt. max. confugiat, ſummum ægritudinum omnium Medicum, qui peſte nos corripi ad ſcelerum noſtrorum, expiationem patitur: dein ad Medicos phyſicos, qui ex artis regulis conſentanea indicabunt remedia, cuiuſmodi ſunt magna illa & generoſa phlebotomiæ & purgationis, cum legitima vivendi norma, ex quibus vera peſtis pendet præcautio, à qua Deus ſua benignitate & gratia tueri nos velit.

Quantum ad curationem ſpectat, eam attingere nolui, quia periculoſiſſimum eſt ex ſolis univerſalibus regulis curationem inſtituere, idemque calopodium ſingulis quibuſque adaptare. Iuriſperitorum effatum eſt, Theorias generales non informare animum practicum, qui conſiſtit in ſingularibus. Si hæc propoſitio in Iure vera exiſtit, potiorem locum in Medicina habere debet, in affectu præſertim adeo anomalo atque inſolenti, cuius, ut Protei, nunquam facies eadem eſt. Nulla enim peſtis alteri, niſi in uno, ſimilis eſt, quod ſcilicet ea correpti maximam partem intereant. Conſtans opinio eſt, tot fere ſpecies morborum peſtilentium eſſe, quot annorum, quibus in vulgus graſ-

ſantur. Varianda proinde curatio ex affectus, cauſarum, ſymptomatumque varietate: ratioque habenda temporis, regionis, ſexus, ætatis, temperamenti, peculiariſque cuiuſque naturæ (quam Græci idioſyncraſiam vocant) pluriumque aliarum conditionum à Medico expendendarum. Inſignis igitur abuſus foret in peſte curanda eadem uti methodo. Quamobrem iterum inculco, prudentes peritoſq; Medicos ac Chirurgos in eiuſmodi negotio eſſe adhibendos. Non deerũt illis libri ab antiquis & recentioribus in hanc rem conſcripti, in quibus ſi aliquid vel in præceptis canonibuſque generalibus, aut circa mali tum graſſantis medelam ſpecialem deficiat, abunde compenſari poterit extemporanea cuiuſpiam ex eruditis facultatis noſtræ Medici ſcriptione, qui quam libentiſſime laborem hunc bono ſalutique publicæ impertiturus eſt.

Plurium medicamentorum inconditorum congerie has onerare paginas non fuit animus. Verum ſimpliciſſima, pauciſſima viliſſimaque ſi pretium ſpectes, ſelegi; utiliſſima vero ſi virtutem, ad peſtem præcavendam, ad ſubſidium ſolatiumque pauperum, in quorum præcipuè gratiam hunc Tractatum conſcripſi, inſertis nonnullis univerſalibus Antidotis, quæ in cuiuſvis generis affectibus peſtilentibus continuò inſervire poſſint, quia univerſalem peſtis eſſentiam undelibet illa excitetur, oppugnant. Eæ ſunt regulæ,

tum à Politico Magiſtratu, tum à privatis ferè obſervandæ, quibus pro re nata aliæ conſentaneæ adijci quoque poterunt. Exempli gratia duæ ſequentes Antidoti, quarum uſus quavis in peſte ad præcautionem ſecuriſſimus eſt, earumque deſcriptio huic ſermoni velut corollarium ſuperaddetur.

Prima eſt potio vini, quod ſua tenuitate facilè permeat, ſubſtantia viget cardiaca, promptè ſpiritus reficit, cor aliaſque partes principes confortat. Hoc ab antiquiſſimis eruditiſſimiſque ſcholę noſtræ Medicis (quorum memoriam poſteroſque veneror) ſummi cardiacique præſidij loco habeo. *Cardiacum* quippe *Cardiacorum* ab ipſis per excellentiam nuncupabatur: illudque ipſemet expertus ſum, plus mihi (non ſine Dei munere) etiam in lotione profuiſſe, quam ulla alia, qualitatibus (ut vocant) occultis tantopere commendata. Moderatè tam intus, quam foris ad manuum vultuſque lotionem uſurpatum commodiſſimum eſt, eo præcipuè uti aſſuetis, aliiſque etiam, quibus peculiari aliqua de cauſa interdictum uon eſt.

Altera, electuarium eſt *de tribus adverbijs* indigitatum; *citò, longè, tardè*: hoc eſt, citò à loco affecto diſcedendum, longè recedendum, tardè redeundum, de quibus hoc diſtichum compoſitum eſt,

Hæc tria tabificam pellunt adverbia peſtem;
Mox, longè, tardè; cede, recede, redi.

Ex ſummi Medicinæ dictatoris primariique

artificis officina compoſitio iſthæc prodiit, quippe qui ab aëris pravi diatheſi creatis morbis ſaluberrimã eſſe aëris lociq; mutationem pronunciarit. Latinus Interpres aliquot ad peſtis præcautionẽ traditis præceptis, peregrinationem imperavit. Antiqui Æſculapij templum extra urbes exædificabant, ut indicarent campeſtrem aërem urbico ſemper eſſe ſalubriorem.

Anno 1580. Pariſienſis civitas à maxima parte perſonarũ illuſtrium & ditiorum quæ rus ſeceſſerant, ob ſævientem tum peſtiferam luem fere derelicta eſt. Peculiari Dei favore nullum ſignum eluceſcit, quod adeo ſiniſtrum eventum, qualis antè expoſitus eſt, portendere poſſit. Quod ſi contingeret (quod Deus avertat) ſummum ad cautelam præſidium foret, quamprimum, quibus id commodè liceret, in locum quempiam ſalubrem commigrare, indeque duntaxat reverti, ubi Aquilo, orbis abſterſor, aëris inquinamenta expurgarit. Vel quibus in civitate commorandi neceſſitas incubuerit, regulas ſuperius expoſitas, remediaque à Medicis ordinariis præſcribenda obſervare curent. Præ cæteris autem locos infectos fugiant, eoſque homines, qui quocunque modo infirmos peſte laborantes frequentant, cuiuſmodi ſunt qui Medicinæ miniſterium aliquod exequuntur, tum curando, tum aſſiſtendo. Hic fas non eſt ſtrenuitatem generoſitatemque præ ſe ferre, primiſque inſul-

tibus ſe exponere. Verum ſanum conſilium eſt in poſtrema acie & inter triarios & impedimenta ſtare, procul ab ictibus, & pro inſignibus illud Comici militis geſtare, *Hic ero poſt principia.*

Hac poſtrema carcerum meta Deum opt. max. enixiſſime oro atque obſecro, ut à noſtris omniumque civium noſtrorum capitibus tam funeſtam calamitatem avertere velit, ſalutemque publicam ſartam tectamque præſtare. Hoc breviculum monitum (Lector humaniſſime) æqui bonique conſulas rogo, & *Candidus imperti meliora, vel utere noſtris.*

GALENI DE RATIONE CVRANDI PER SANGVINIS MISSIONEM LIBER.

Ex Græco in Latinum verſus.

Cum præfatiuncula in modum Epiſtolæ nuncupatoriæ ad inclytos Pariſienſes Medicos, de cauſis, ob quas non adeo frequenter liberaliterque aliis in locis regionibuſve ſanguis detrahitur, atque Pariſiis: & quibus etiam rationibus nonnulli Medici in huiuſmodi ſanguinis mittendi uſum invecti ſint.

INCLYTIS VENERANDISQVE
FACVLTATIS MEDICÆ
PARISIENSIS DOCTORIBVS.

ERuditiſsimi Domini,

Paucis retroactis diebus cum cuipiam natalibus illuſtri viro aſsiderem, cui unus ex veſtro ordine Medicus phlebotomiam iteratò in iſchiadico dolore præſcripſerat, iſque ad eam non niſi ægrè acquieſceret, ob præconceptam de largiùs profuſiuſque à Medicis Pariſienſibus celebrata ſanguinis miſsione opinionem; ille vir illuſtris à me ſciſcitatus eſt, à me inquam, veſtræ Scholæ & dogmatum alumno, cur tam liberaliter Lutetiæ Pariſiorum ſanguis detraheretur, cum aliјs in locis longè rarior ſit phlebotomiæ uſus. Illi reſponſum à me eſt, mirandum potius eſſe, quamobrem aliј Medici in ſanguine mittendo ſint adeo parci & timidi, quandoquidem Medici Pariſienſes in eo exhauriendo ſunt liberaliores: cum Lutetia Pariſiorũ ſit Academiarum (quas vulgo

Vniverſitates vocant) matrix & anteſignana, celeberrimorum clariſſimorumque totius Europæ ingeniorum ſedes, in qua Medicinæ ſtudia accuratius maiorique tum profeſſorum, tum ſtudioſorum ſedulitate aſſiduitateque vigent, exquiſitiori methodo doctrina Medica inſtituitur, gradus maiori diuturniorique diſquiſitione, probatione, rigore conceduntur, experientia commodiori facilitate acquiritur, praxis frequentioribus caſibus & conſilijs confirmatur, totius Regni illuſtriſſima capita curantur, in qua denique innumerabilium morborum exempla ſubinde pronaſcuntur. Adeo ut potentiſſima ratio quæ afferri poſſet ad novum aliquem morem alicubi inducendum (ſi quid iudico) foret, ſi id Lutetiæ in uſu eſſe dicatur. Reſponſum iſtud (eruditiſſimi Domini) apud illuſtrem virum multum equidem ponderis habuit. Sed quia generalior erat hæc ratio, magiſque ſpecificas ac proprias efflagitabat, à phlebotomiæ cauſis deſumptas; ſubjeci, eſſe in Medicina remedia à primis Autoribus magnorum nomine donata, ob immenſum morborum, præſertim magnorum quibus opitulantur numerum: interque illa ſanguinis miſſioni eum eſſe locum, ut antiquiſſimi maximique Medici eam cæteris omnibus

præſidijs antepoſuerint. Verum enimvero magna iſthæc remedia, velut promptam certamque exhibent opem, cum à perito Medico adminiſtrantur: ita præſens ut plurimum exitium afferunt, ſi præpoſterè perperamque adhibeantur, morbo videlicet qui ea exigat non bene perſpecto. Nullus porro in temporum notitia adeo rudis eſt, quem lateat, cum Imperij Romani ruina bonarum artium ſtudia ita elanguiſſe, tantamque ſubſequentibus ſeculis ignaviam & barbariem regnaſſe, ut quarumlibet diſciplinarum authores cultoreſque vix ulli reperirentur, qui ſupra temporum illorum ruditatem ſeſe erigerent. Vnde factum eſt, ut Hippocrates & Galenus, in quorum monumentis totius Medicinæ ſplendor ſublimitaſque verſatur, in ſcholis legi deſierint, indeque acciderit, ut illarum ætatum Medici, quippe ſalutari eiuſmodi doctrina non imbuti magnorum remediorum uſum abdicarint, ob cautelarum in iis adhibendarum ignorationem, quæ non niſi ex divinorum illorum authorum lectione intelliguntur. Quod in cauſa fuit, ut à phlebotomia, inter inſignia primaque remedia præſtantiſſimo, abſtinuerint, vel adeo exigua quantitate ſanguinem detraxerint, ut morbo ple-

nitudinique minimè analoga eſſet, redacta evacuatione à Galeno ſæpiſsimè ad ſex libras celebrata, ad ſex unciarum modulum. Sed à centenis vel pluſculùm annis cum ſe ingenia excitaſſent, litteræque primum Lutetiæ Pariſiorum ſub Rege Franciſco I. diſciplinarum parente & reſtauratore, emerſiſſent, ob accerſitos maximam illam in urbem præſtantiſsimos totius Europæ, omnibuſque ſcientiis illuſtriſsimos viros, Hippocrate & Galeno hoc pacto in Scholam Pariſienſem admiſsis, illius ætatis Medici horum doctrina inſtructi, magnorum præſidiorum iacentem uſum ſenſim invexerunt, quem ſæculorum Gothicorum negligentia & caligo proſcripſerant. Phlebotomia verò maximè omnium frequentata eſt, cum in ſe cōditiones omnes in ſummo perfectoque remedio expetitas contineat, tutò ſcilicet, citò & iucundè curando. Nam ſola inter valida præſidia cum paucioribus opitulatur accidentibus, conceditque Medico eam ad libitum ſiſtendi vel ampliandi, prout expedire iudicaverit. Quod ad operationis illius benignitatem attinet, nullum medicamentum eſt, quod minori cum dolore agat. Effectuum qui phlebotomiam excipiunt celeritas eiuſmodi eſt, ut levamen quod Galenus per illam olim præ-

ſtabat, humana curatio non videretur, ſed potius incantatio: ipſeque non vt Medicus, ſed faſcinator & dæmon haberetur, adeo præſens erat ſubſidium in ægros inde dimanans. Ea (inquam) ratione (Vir illuſtriſsime) methodus Medicorum Pariſienſium liberalius ſanguinem mittentium mira videri non debet, quin protinus Galenica doctrina admirationem commoveat, quæ Lutetiæ religioſius audaciuſque obſervatur. Quæ aliàs ſi ad amuſsim in hac materia non teneatur, in hoc certè, quod non ea quantitate qua à Galeno, ſanguis auferatur. Adduci enim nequeo ut credam, ab ullo unquam Medicorum Pariſ. ad 22. ſanguinis pelviculas una vice inſtitutam eſſe phlebotomiam, ut de Galeno legitur; atque in eo, quod pueris ante 14. annum ſanguis detrahatur, quod Galenus ſuo adhuc tempore auſus non fuerat. Verum non apud ſolos Medicos Pariſienſes, ſed & apud omnes Europæ nominatos Medicos hæc methodus invaluit, ut tum ex aliorum monumentis, tum ex aliorum praxi in propatulo eſt. Calumniarum quæ in phlebotomiam procuduntur cauſa, à duobus hominum generibus. Medicorum etiam titulo ſeſe venditantibus, proficiſcitur. Quorum alij Em-

pirici nuncupantur, qui phlebotomiam damnant, quia uniuerſam Galeni doctrinam inſectantur. Alij ſunt Medici rationales, ſed qui extra Lutetiam quauis alia diſciplina potius quam Galenica imbuti ſunt, ita ut de barbara praxi plurimum retinentes, quæ non niſi in leuium futiliumque medicaminum farragine ſita eſt, mirum alienumque Græcorum magnum iſtud præſidium reputent: uel ubi Medicos Pariſienſes eruditiſsimos, exemplo Galeni in omnibus fere morborum generibus ſanguinem minuere uiderint, eoſque imitari ſtuduerint, non exploratis alioquin, Galenicæ methodi ductu, horum generum peculiaribus ſpeciebus quæ phlebotomiam exigunt, ſperata ope fruſtrati ſunt. Quod Medicis Romanis olim etiam contigit, qui cum Galenum Hydropicis, Epilepticis, Paralyticis, Apoplecticis, Arthriticis, Melancholicis, Rheumaticis ſanguinem affatim detrahere animaduertiſſent, ipſi quoque ſanguinem, ſed improſperè, in quibuſuis horum morborum ſpeciebus mittebant. Illuſtris ille uir, eruditiſsimi Domini, in ſtuporem raptus eſt, cum audijt praxim illam antiquam eſſe, atque à Galeni doctrina deſumptam. Antea enim crediderat, inuentum eſſe nuperum,

aliquot Medicorum magni nominis Pariſienſium commento inductum, qui huic præſidio famam conciliaſſent. Imo res noſtro colloquio eò deuenit, ut mihi ſuggeſſerit, operæ pretium me commiſſurum, reique publicæ conſulturum, ſi palam aliquo ſcripto facerem, eum ſanguinis detrahendi morem ab antiquis mutuatum, prorſuſque eius doctrinæ conformem, cuius authoritati omnes boni Medici, velut Dei, ſumma fide adhærent. Quod melius commodiuſque fieri non poſſe ratus ſum, quam ſi publici iuris facerem libellum, quem de hoc argumento ipſemet Galenus ſuis operibus inſeruit, quod ſub veſtri clariſsimi nominis tutela & auſpicijs aggredi audacia mihi inceſsit. Illud autem conſilium eo alacrius ſuſceptum à nobis eſt, cum in mentem ſubijt, iuuenem quempiam Galeni tempeſtate, cui ipſe eiuſque doctrina maxime cordi erant, tantum ad promouendam Romæ ſanguinis miſsionem profeciſſe, quamplurimis exemplaribus ſcilicet libri à Galeno contra Eraſiſtratios de ſanguinis miſsione conſcripti, illic ſparſis, vbi ſolenniter de eruditis rebus diſceptationes agitabantur, ut exinde Romani Medici, qui viuæ vocis Galenicæ oraculo ſuaderi nequiuerant, illius ſcriptio-

nis beneficio luculentiſſimè inſtructi fuerint. Pari ratione hodierni Medici, ſi qui in ſanguine mittendo hactenus ignaui & inertes fuerint, ob non delibatas aut non probè in ſcholis intellectas rationes, quæ hoc præſidium ſuggerunt, hac data occaſione, ſummi huius Medicinæ dictatoris paginas contemplando, ſententiam mutare poterunt. Secus, non leui illorum dedecori ceſſurum eſt, ſi ipſi, qui Galenicorum nomen ſibi arrogant, hac in re maiorem peruicaciam, quam olim Eraſiſtratij, qui diſciplinam contrariam tuebantur, oſtentarent. Fiducia etiam ducor, alios non paucos, tam Medicinæ candidatos, quam quoſuis alios huiuſmodi lectionis alioqui planæ beneficio, non pœnitendum fructum inde percepturos. Vobis vero, eruditiſſimi Domini, non minimum decus & ſplendorem acceſſurum, cui, quantum in me eſt, ſymbolam conferendam deuinctum me ſentio, vt

Humillimus, obſequentiſſimuſque
diſcipulus veſter & ſeruus,
L. SAVOT.

GALENI,

DE RATIONE CVRANDI PER ſanguinis miſſionem liber.

Quæ ad phlebotomiam rite adminiſtrandam attendenda.

CAPVT I.

HIs qui de ſanguinis miſſione contemplationem inſtituunt, una quidem & prima eſt ſpeculatio, ut qui affectus corporis vacuatione egeant conſiderent. Dein altera, quinam ea quæ per ſanguinis fit miſſionem. Quippe multi ſunt affectus, qui alia quapiam vacuatione, non ſanguinis miſſione indigent. Tertia poſt has conſideratio eſt, ut dijudicent qui hanc vacuationem citra noxam ferre queant. Nam nonnunquam quidem affectus reperitur, qui ſanguinis miſſionem re-

quirit, atqui ægrotans eam tolerare non poteſt: idque aut propter ætatem, aut anni tempus, aut regionis naturam, aut oris ventriculi vexationem, quod nomine abutentes ſæpe ſtomachum appellant: quemadmodum ſane nunc etiam per totum hunc librum, brevitatis gratia, hac appellatione utimur. Sed ſunt quoque qui ob univerſi corporis habitum ſanguinis miſſionem non ferunt, etſi, quod ad morbum attinet, ea maxime egent.

Quæ ubi quis definierit, ea quæ eſt de occaſione ſuccedit conſideratio, uti in alio quovis auxilio. Deinceps vero ea quæ eſt de venis quas incidere oportet. Quippe de iſtis abunde quæſitũ eſt, nihilne utique referat, quam quis incidere venam volet, quum omnes omnibus affectibus æquè proſint: an, quemadmodum Hippocrates, & probatiſſimi medicorum quique conſueverunt, plurimum interſit hanc præ illa incidere. Cæterum hac quoque conſideratione definita, ſuccedit de ſcopis ſermo, quibus videlicet animum intendens, vacuationis menſuram conjectura aſſequatur. Poſt hæc vero omnia, in quibus utique ſemel auferre præſtat, in quibus vero repetitam vocatam ablationem fieri convenit, & quos ad animi uſque defectionem vacuare, in quibus autem hanc, veluti maximum detrimentum, caute expedit. Hæc itaque conſiderare eum, qui recte hoc præſidio uti volet, neceſſe eſt.

Alios ſuorum operum locos indicat, ubi de ſanguinis miſſione iam egerat. Sophiſtarum circa phlebotomiam cavillationes. Qui præ cæteris phlebotomiam inſectati ſunt. Diſcipulorum Eraſiſtrati ſubtilitas, qui ſanguinis detractionem prohibere non valentes, ſuadere nitebantur ſuum præceptorem eam in morbis omnibus probaſſe, in quibus diætam præſcribit. Eam opinionem in opere practico eſſe periculoſam. Cur hunc librum conſcripſerit, cum de hoc argumento alias egerit.

Capvt II.

Et de omnibus iſtis in tractatione de Medendi ratione dictum eſt, quemadmodum & privatim adverſus Eraſiſtratum, quod ipſe perperam ab hoc præſidio abſtinuit. Deinde alium rurſus librum conſcripſimus adverſus eos Eraſiſtratæos, qui virum hunc uſum eſſe hoc auxilio affirmant. Proinde odio digna eſt ſceleſtorum ſophiſtarum tum vafritia, quod quum mentiri ſe ſciant, præ ſtudio tamen novarum rerum doloſè agunt: tum ſapientiæ vanæ tractatio, quod optimarum rerum ignari, contraria verbis comminiſcantur. Horum enim alterum Chryſippo Cnidio accidit, qui venæ ſectionem è numeró medicinalium præſidiorum prorſus ſuſtulit. Sequuti ſunt illum

diſcipuli Medius & Ariſtogenes, clari & ipſi apud Græcos. His vero magis Eraſiſtratus ad ſplendidiſſimam evectus gloriam Chryſippi ſententiam retinuit. Huius deinceps diſcipuli, omnes initio præceptoris dogmati inſiſtebant, progreſſu autem temporis quidam horum ab eo defecerunt, pudore confuſi impudentiſſimo. Nam quid aliud dicam in eos, qui aſſeverare audent Eraſiſtratum venæ ſectionis præſidium admittere, quum tamen nuſquam in ſuis commentariis ullo in malo hoc conſulere videatur? Verum conſentaneum erat, inquiunt, ut ei qui inediam tanquam vacuatorium auxilium recipit, multo magis venæ ſectione vacuet. Qui vero hæc dicunt, omnes venam incidendam eſſe in iis, quibus Eraſiſtratus inedia præcepit uti, cenſent. Quum igitur ipſe in libro de Febribus in morborum principiis inediam adhibendam eſſe tradat, ſequitur hunc omnibus ſanguinem mittere illo utique tempore, quemadmodum etiam ipſi loquuntur. Verum maximum id malum eſt, ſi ita faciendum artem diſcentibus iuvenibus perſuaſerint, multoque etiam peius, ſi non alia quoque quæ definire convenit, conſideraverint. Quapropter alio in libro ea exponere coactus ſum, ac iuvenibus demonſtrare, Eraſiſtratum nequaquam venæ ſectione uſum: præſtat enim hoc credere, quam omnibus quibus ille uti inedia præcepit ordine incidere venam, maximumque ægrotanti-

bus ex hoc præſidio commodum fieri, ſi quis eo rectè utatur. Non igitur, mea quidem ſententia, aliud quicquam me de venæ ſectione ſcribere oportuit, quod ſcilicet huius auxilij uſus in opere de Medendi ratione ſit expoſitus, quemadmodum etiam in libris de Tuenda ſanitate. In duobus vero libellis, quorum alter adverſus Eraſiſtratum inſcriptus eſt, alter contra Eraſiſtratæos Romæ agentes, ea quæ ille non rectè eſt opinatus à me ſunt demonſtrata. Verum cum crebrò à me multi amici Medici, quos piget, ut mihi videtur, Medendi libros perlegere, efflagitarent, coactus tandem ſum ad præſentem explicationem redire, ne ſcilicet invidere illis videar, ac ſubinde conveniente ordine omnia de hoc præſidio narrare. Atque iam quidem tempeſtivum eſt ordiri ſermonem.

Affectus vocabuli ſignificatio explicatur, quove ſenſu in hac tractatione uſurpatur. Primum affectus qui evacuationem in genere exigunt demonſtraturum ſe, deinde eos qui ſpeciatim phlebotomia indigent. Viæ mediaque, quæ omnes homines in ratiocinando obſervant. Secuturum ſe Mathematicorum methodum, pluribus ſuppoſitis iam declaratis ad ſequentem demonſtrationem. Illud vero quod ſupponetur, maximè neceſſarium ſcitu eſt ad ſequentem orationem capiendam.

CAPVT III.

AFfectus quidem vox, quemadmodum alibi quoque nobis dictum eſt, ab affici verbo deducta, ſimiliterque de multis effertur rebus. Verum nunc mutationes in habitum præter naturam, qualeſcunque fuerint, affectus per univerſum hunc librum nominamus. Quæremus autem primo quot, qualeſque ſint affectus vacuationem poſcentes; dein vero quinam illorum venæ ſectionem poſtulent. Quum autem omnia, quæ in quæſtionem veniunt, duo inventionis inſtrumenta obtineant, nempe rationem & experientiam, idque in omnibus artibus, nec minus per univerſam vitam, neceſſarium eſſe puto, & nunc aut ſola ratione, aut ſola experientia, aut utriſque, ea quæ propoſita ſunt invenire. Quoniam vero ratio ipſa partim ex communibus duntaxat notionibus incipiens invenit & demonſtrat: partim autem & ijs quæ ex illis inventa ſunt ad demonſtrationem utitur, utraque ratione omnes uti artes nobis demonſtratum eſt. Et nos quidem in præſentia utra earum utilis reperitur, illam deligemus. Priore quidem ratione omnes per univerſam vitam homines utuntur, altera vero non omnes; ad artifices enim tantum pertinet. Nam Geometra primum ſuæ artis theorema per ſolam priorem rationem demonſtrat. Deinde in ſecundo non ſola priore utitur, ſed ad de-

monſtrationem eius, quod ex primo probatum eſt, coaſſumit. Quanto autem plus à primo theoremate recedit, tanto etiam magis à prima ratione diſcedit, ac poſtremo quidem pauciſſimis utitur, per ea quæ demonſtrata ſunt alia demonſtrans, & per illa rurſus alia, & deinceps iterum per illa alia, ut tandem demonſtratio eorum ad ea quæ plebeijs incredibilia ſunt, progrediatur: Solis nimirum, Lunæ & Terræ non ſolum magnitudinis, ſed & diſtantiæ cognitionem. Ex quibus utique inventis horologia conſtituunt, & clepſydras, qui hac via incedentes, Solis Lunæque deliquia prædicunt. Pari ratione noſtra quoque arte procedens oratio multis quæ in aliis operibus demonſtrata ſunt utetur, ut quod aliquæ ſint facultates quæ animantia gubernant, quarum alias naturales, alias animales nominant. Cæterum principia generationis in omnibus rebus materiam habent quatuor elementa, quæ tota invicem miſceri, & mutuo inter ſe agere conſueverunt. Quapropter nullam Aſclepiadis mentionem in hoc libro faciemus, ut cuius elementa eſſe falſa in decimo tertio de Demonſtratione commentario, & in opere de Placitis Aſclepiadis, in quo quintus & ſextus liber elementorũ eius confutationem habet, oſtendimus. Demonſtratum vero & in commentario de Elementis Hippocratis, de effectricibus qualitatibus, quarum nomina caliditas, frigiditas, humiditas, ſiccitas,

& de humorum tum differentia, tum generatione. Dicta quoque ſunt de medicamentis ſingulos humores purgantibus, pauca quædam in libro de Elementis, & ſingulatim in alio commentario. Vtilis etiam ad præſentem ſermonem tractatio de Temperamentis, quæ eam quæ eſt de Elementis ſequitur. Omnium vero maximè liber de Plenitudine, in quo monſtratum eſt duplicem eſſe plenitudinem, unam quidem ad vires, alteram vero ad vaſorum, in quibus hæc continetur, amplitudinem. Vocatur autem hæc plenitudo à Medicis Græcis κατὰ τὸ ἔγχυμα, id eſt ex infuſione. Optimum eſt igitur, ut ij qui ſcienter ſcrutari ea quæ in hoc libro dicuntur volent, de plenitudine librum perlegerint. Quæ vero ille antea eſſe perlecta requirit, ipſe iudicabit. Nemo vero miretur, ſi tot opus ſit nobis ut rectè de venæ ſectione conſideremus. Non enim ad huius modo præſidij inventionem, ſed ad aliorum etiam omnium neceſſaria eſt iam comprehenſorum cognitio. Proinde ſi citra illorum notitiam rectè curare liceret, haud tam accuratè ea proſequeremur. Hæc itaque præfari neceſſe fuit.

Conſiderationem affectuum qui evacuatione indigent aggreditur. Quibus rationibus eorum omnium quibus evacuatio opus eſt, numerus invenitur. Munus Medici quæ

præcedere debeant. In quo conſiſtat ſanitas. De duobus plenitudinis generibus, quæ evacuationem poſtulant. De indiciis utramque demonſtrantibus. In una corporis parte nonnunquam perinde contingere, atque in toto corpore. In utroque repletionis genere ſanguinis miſſionem non eſſe abſolute neceſſariam.

CAPVT IV.

CÆterum iam tempus eſt ordiri ſermonem, conſiderando quot ſint affectus qui vacuatione indigent. Si igitur eos quiſpiam experientia collectos recenſeat, ſola ad enarrationem opus eſt memoria. Quod ſi vero rationali via, commune & univerſum inveniat genus neceſſe eſt. Ex illius deinde in ſpecies & differentias ſectione uſque ad extremas ſpecies, numerum affectuum, qui evacuationem indicant, inveſtigare oportet. Sic enim conſtare omnia quæ per viam ratione utenteminveniuntur, demonſtravimus. Quum itaque medicæ artis officium ſit, omnium partium corporis quæ ſecundum naturam ſunt actiones; ſi quidem pereunt, recuperare: tueri autem, ubi ſalvæ fuerint, hæque conſtitutionem naturalem ſequantur: hanc quidem præſentem tueri, intereuntem vero recuperare neceſſe eſt. Poſtquam igitur demonſtratum eſt, primarias actiones à ſimilaribus corporibus perfici, ab inſtrumentariis vero ſecundarias, con-

ſiderandum erit tibi, quam utilitatem aut noxam humores qui in corpore continentur partibus eius afferant. Quum itaque in libro de Plenitudine oſtenſum ſit bifariam fieri & dici multitudinem, uno quidem ſignificato ad vires, altero vero ad amplitudinem vaſorum humores continentium, quam nonnulli κατὰ τὸ ἔγχυμα, hoc eſt ex infuſione nominant: utrique vacuatione opus eſt, ſive in ægrotante homine, ſive ſano evenerint. Quemadmodum enim qui onus geſtat non protinus ubi gravatur ac fatigatur, iam concidit & victus ab eo eſt: ad eundem modum ubi virtus à plenitudine gravatur, fieri poteſt ut nondum ægrotet homo. Siquidem nonnulli qui conſueta etiamnum munia obeunt, ſentire ſe graves, pigros, ſegnes, & ægrè mobiles dicunt, ea ipſa eſt plenitudo ad vires: veluti etiam quum ab exercitiis tendi videntur, ut Eraſiſtratus dixit, implentur brachia & cubitus: haud exigua eſt alterius plenitudinis, quam κατὰ τὸ ἔγχυμα, hoc eſt ex infuſione vocari dixi, eo quod ex humoribus in vaſa infuſis conſiſtit & intelligitur, nota. Dictum vero eſt in libris de ſanitate tuenda, ubi in univerſo corpore fit ulceris ſenſus, potiſſimum vero per motiones ipſas, hunc affectum vitioſi humoris eſſe ſobolem. Attamen hoc ipſum non paucis etiam dum conſuetas obeuntibus actiones accidere apparet. Interdum etiam in partibus quibuſdam corporis, non in univerſa eius mole,

ſigna conſpiciuntur illis in partibus conſiſtentium affectuum, ſimilium ijs quales utique in toto corpore conſiſtere diximus. Quippe caput aliquando ſolum gravari, aut ulceris quendam ſenſum habere, vel temporum muſculos tendi, idque ſimpliciter, aut cum pluſimo calore. Sic etiam in iecore, liene, ventriculo, coſtis & tranſverſo ſepto gravitatem ſæpenumero ſentimus. Pari ratione in ore ventriculi aut gravitatem, aut morſum, aut nauſeam, aut ciborum faſtidium, aut abſurdam appetentiam percipimus. Ad hæc fixi in parte aliqua dolores, idque aut propter humorum confertim ingruentem multitudinem, aut flatuoſum ob ſpiritum, vacuationem indicant, perinde atque ij dolores, qui ob acrem humorem partem exedentem rodentemque excitantur. Sunt verò nonnulli qui ab intemperie naſcuntur, & horum ipſorum quidem alij à nuda citra humores intemperie, alij verò cum humoribus. In omnibus itaque iam dictis, infeſtantium humorum, aut vaporum vacuationes, hominem à malis liberant. Non tamen omnino venæ ſectione opus eſt, ſed ſufficit etiam purgatio, frictio, balneum, & inunctio diſcutientis alicuius medicamenti. Qui igitur ſint affectus quos ſanguinis miſſio iuvat, deinceps dicantur.

Cui uſui ſit ſanguis. Collatio ſanguinis cum ligno, caloriſque vitalis cum calore externo. Quomodo calor vel frigus præter naturam in corpore generentur. Quas alterationes in eo inducant. Succi quomodo calidi vel frigidi evadant. Pravæ concoctionis ſigna, & quæ inde prodeant incommoda. Cauſæ alimenti corruptelæ in diſtributione ſanguinem ubi putreſit calidiorem quam prius fieri. Quomodo febris ex huiuſmodi putredine excitetur. Alij affectus ex ſanguine profecti, quum, antequam putreſcat, affatim in aliquam partem decumbit. Quicquid præmiſſum eſt, hypotheſim eſſe ad deinceps dicenda. Quamprimum in utraque repletione, cuius meminit, ſanguinem mittendum eſſe. Signa ſe non expoſiturum ad utramque illam repletionem dignoſcendam, nec curandi modum. Hunc ſermonem non niſi ab amicis inductum conſcripſiſſe.

CAPUT V.

NOn ſolum partes animantis ex ſanguine aluntur, ſed & nativus calor manſionem ex ſanguine obtinet, perinde atque ignis qui in foro eſt ex lignis ad ardendum idoneis, à quo totas ædes calefactas conſpicimus. Quemadmodum igitur ignis ille offenditur, interim quidem ei iniectis lignis,

interim vero tametſi non multis, tamen admodum humidis, nonnunquam autem omnino non impoſitis, aut prorſus exiguis: ſic calor qui in corde exiſtit vel propter ſanguinis copiam, vel propter multam indigentiam, vel ob qualitatem frigidam ſeipſo minor efficitur. Interim vero maior, aut propter calidam ſanguinis qualitatem, aut ob exiguum defectum. Quicquid autem cor per caliditatem, vel frigiditatem patitur, huius etiam confeſtim aliæ partes corporis participes fiunt.

Fit autem & una aliqua in parte nonnunquam præter naturam tum caliditas, tum frigiditas, quemadmodum ſæpius à nobis in aliis commentariis eſt demonſtratum. Harum vero generatio bifariam accidit, interim propter humores calidos, aut frigidos, interim etiam ob ſolam intemperiem. Cæterum particulares caliditates & frigiditates, quæcunque parti malè affectæ vicina ſunt ſimul alterant, in totum verò corpus, priuſquam cor alterent, haud extenduntur. Eundem in modum & corpus cordis duplici ratione alterari oſtenſum eſt, vel per intemperiem, vel ob calidos, aut frigidos humores, vel propter alicuius horum indigentiam.

Porro humores calidos frigidoſque fieri demonſtratum eſt propter eorum quæ comeduntur & bibuntur quantitatem, & ob plurimam animi corporiſque tum motio-

nem, tum quietem. Quemadmodum autem in ventriculo pravæ concoctiones frequenter eveniunt, ijs quæ aſſumpta ſunt pituitoſis aut biliofis effectis, aliamve quandam præter naturam corruptionem perpeſſis, aut crudis, & alterationis expertibus multo tempore manentibus, & in flatum verſis: ita etiam ubi ſanguinis procreatione defraudamur, humorum in arteriis veniſque affectus proportione ijs quæ à fruſtrata in ventriculo concoctione fiunt, reſpondebunt. Quoniam verò calida & humida omnia faciliimè putreſcere apparent, potiſſimum quando in calidis continentur locis, neceſſe erit alimentum quod ex ventriculo diſtribuitur, ubi à natura non vincitur, inque ſanguinem bonum haud mutatur, aliàs aliam perpeti putredinem. Atqui quum quæ ex calida materia putreſcunt, calidiora fieri contingat, calidior proinde erit pars in qua putreſcit. Quoniam verò à ſenſibiliter calidis quæ vicina ſunt unà incaleſcunt, ſic utique affectis partibus quæ circumquaque ſunt omnia una incaleſcent, idque mordaci & acri calore. Eiuſmodi enim eſt qui à putredine proficiſcitur. Si igitur pars quæ ita incaluit effatu digna fuerit, caloremque ſuum ad cor uſque protendere valuerit, idque vel quod vicina ſit, vel quod princeps, vel quod calida, unà quoque ipſum accendet, utpote natura calidiſſimum. Quod ſi vero ſemel illud accenſum fuerit, prompte iam totũ ipſius corpus

ſimul incaleſcet; perinde atque à foco aliquo ingentem flammam habente quæ illum continet domus. Vocant autem id malum corporis febrem. Verum interdum priuſquam ſanguinis multitudo putreſcere incipiat, in partem aliquam confertim decumbens aut prorſus eam extinxit, ut actio aboleretur; aut non contemnendam noxam acciperet. Siquidem ad hunc modum apoplexiæ fiunt, multo nimirum ſanguine in principium animantis confertim irruente. Proinde ubi in aliam partem cum impetu ruit, tumorem in ea præter naturam efficit. Ex hoc genere eſt phlegmone. Vbi vero craſſior magiſque melancholicus fuerit ſanguis eò decumbens, durus fit tumor: ſicuti ubi pituitoſior fuerit fluxio, laxus. Bilioſa vero exiſtente fluxione, eryſipelas efficitur. Sed hæc omnia exquiſitè diſcriminata habes in ijs quæ modo diximus operibus.

Verum nunc, ut dixi, ea quæ demonſtrata ſunt hypotheſium loco in hoc libro aſſumens, congruenter illis ſermonem de ſanguinis miſſione demonſtro. Quum itaque plenitudo ſit duplex (optimum enim eſt ab ea auſpicari) & ea quæ vires prægravat, in putredinem promptè incidat, & nonnunquam etiam in partes quaſdam impetu aliquo decumbat, inibique tumores præter naturam efficiat: altera vero quæ ad vaſa nominatur ſæpe in partes ingruat, ac tumores excitet, imo & apoplexias, venarumque

ruptiones moliatur, eam protinus vacuare tentandum eſt, priuſquam magnum aliquod malum in homine creet. Atqui pleniſſime quo pacto utraque mala & dignoſcere, & ſanare oporteat, in tractatione de ſanitate tuenda dictum eſt. Sicuti ubi febris, vel ſanguinis reiectio propter plenitudinem, vel apoplecticorum morborum aliquis invaſerit, quomodo & illis mederi conveniat, in Medendi ratione oſtenſum eſt: ideoque hoc ſcriptum ſupervacaneum eſſe cenſeo. Nam ſi perinde atque in illis libris ſcripſi, & hic ſcribam, bis eadem de re diſſerere cogar, & propterea ſermonem admodum producere. Si vero in compendium librum hunc contraham, duorum alterum accidere periculum erit, ut vel obſcurius aliquid, ob brevitatem, dicam, vel diſtinctionem aliquam utilem prætercam. Sed cum non meo conſilio hunc librum aggreſſus ſim, ſi quod iam dictorum in eo delictum occurrat, illi culpam ferent, qui ut onus hoc ſuſciperem authores fuerunt: ſicuti ſi rectè eveniat, utiliſque appareat, laudem illis omnem concedo.

Qui ſint quibus ſanguis detrahendus. Quarum rerum ratio habenda ante phlebotomiam. Ratio quantitatem qualitatemve repletionis dignoſcendi. Quibus indicijs trium facultatum robur eluceſcat. Signa primariæ phlebotomiæ.

phlebotomiæ neceſſitatem vel ſecus indicantia. In repletione quæ eſt cum gravitate non ſemper eſſe ſanguinem demendum. Incommoda ex perperam celebrata venæ ſectione in huiuſmodi plenitudine. Quo pacto iſthæc repletio curanda. Remedia calidiora eſſe formidanda, & cur.

CAPVT VI.

HOc igitur deinceps orationis ſit exordium. Quibus utique dum conſueta adhuc obeunt munia, aut pars aliqua princeps, aut univerſum corpus gravatur, vel tenditur, ijs quidem neceſſaria eſt vacuatio. Si vero ætate nec pueri adhuc fuerint, nec ſenes, de ſanguinis miſſione conſilium inito, primos hoſce maximè ſcopos intuens, nempe plenitudinis tum quantitatem, tum qualitatem, & virium robur aut imbecillitatem, deinde naturalem univerſi corporis habitum, tempuſque & regionem victumque præcedentem, num ſcilicet qui ſic affectus eſt plurimis cibis & potionibus, & præſertim multum nutrientibus, uſus ſit. Ad hæc conſueta & inconſueta, quos motus exercuerit, quaſque excretiones habuerit, aut præter conſuetudinem retentæ ſint, ad omnia vero hæc num graciliot, aut craſſior evaſerit.

Cæterum utriuſque plenitudinis quantitas è propriorum ſignorum magnitudine

definietur. Quanto enim gravior ſibi homo videtur eſſe, tantum etiam plenitudinem ad vires auctam eſſe manifeſtum eſt. Ad eundem modum, quantum tenſionis ſenſus augetur, tantum etiam altera plenitudo, quam à nonnullis κατὰ τὸ ἔγχυμα vocari dixi, aucta erit. Verum utriuſque plenitudinis qualitatem partim è colore dignoſces, memor colorem humorum eſſe, ſi quidem univerſum corpus in calore & frigore externo mediocriter ſe habeat, partim ex ijs quæ humorum naturæ inſunt. Frigidiores namque frigidior totius corporis ſenſus ſequitur, calidiores autem calidior; & eos quidem qui in venis coacervantur humores, tumor & tenſio vaſorum: qui vero in carne ſunt, eos ſenſus aut gravitatis, aut tenſionis, ſicuti etiam caloris in illa comitatur. Porro gubernantium nos facultatum imbecillitatem & robur propriis indicari functionibus monſtratum eſt: voluntariis quidem, ea quæ in nervis, & horum principio cerebro eſt facultas: ijs vero quæ per pulſus fiunt, ea quæ in arteriis & corde. Verum per bonam & prorſus abolitam nutritionem, tum colorem bonum & vitioſum, tertia facultas, nutrix nimirum, quam ex iecore proficiſci demonſtravi, dignotionem ſortita eſt.

Vbi igitur præſentibus plenitudinis ſignis facultates robuſtæ fierint, ſanguinem mittes, videlicet in affectu tenſionis nulla adhibita diſtinctione, magiſque etiam in phleg-

monoſo. Si vero degravans plenitudo infeſtat, non ſemper ſanguis detrahendus eſt. Fieri enim poteſt ut crudus per corpus ſit coacervatus humor. In quo exquiſitè attendere oportet quantum valeat virtus, & quantum ipſius humoris ſit genitum. Quippe prius exoluta ab eiuſmodi affectibus virtus, per ſanguinis miſſionem in extremum malum recidere ſolet, ut nequaquam ipſa poſtea reparari queat. Quod ſi factũ fuerit, periculum haud leve ſequitur, præſertim ſi æſtiva conſtitutione ſtomacho malè habente febris acceſſerit, aut univerſo corpore natura molli, & temperamẽto humido exiſtente. Hi enim promptè diſcutiuntur, celerrimeq; animi deliquium incidunt, etiamſi magna febris haud accedit. Si vero horum nihil fuerit, cæterum hyems, vel regio natura frigida ſit, aut hominis natura frigidior, ijs per ſanguinis miſſionem & totum corpus refrigeratur, & accidunt nonnulla quæ ad vehementẽ refrigerationẽ ſequuntur ſymptomata. Qui ſic affecti ſunt, hos ſanguinis miſſione vacuare non convenit; ſed frictionibus, & medio criter calefacientibus unctionibus, potionibuſque craſſitudinem humorum incidentibus, ac mediocriter calefacientibus. Quæ enim valenter calefaciunt, confertim admodum vires noxam contraxerint. Quapropter tum ciborum, tum potionum humorum craſſitudinem incidentium calefaciendi facultas mediocris eſto.

Quibuſnam ſanguis detrahendus: quive purgandi præcautionis ergò vere ineunte. Succorum coacervatorum qualitatem attendendam. Moderata poſt curationem diæta utendum eſſe. Medicum non multum prodeſſe victu intemperato utentibus, eoſque ideo non curandos.

CAPVT VII.

SI qui ſanguinem excrearunt brevi admodum curati ſunt tempore, cæterum eam nunc in partibus thoracis & pulmonis ſortiuntur conſtitutionem, ut ſi paululo plus coacervent ſanguinis, rurſus vel vaſis alicuius oſculum reſeretur, aut rumpatur: ijs etſi nullum in corpore etiamnum ſymptoma eſt, initio veris ſanguinem mittere oportet. Similiter & ijs qui facilè in comitialem morbum incidunt, aut apoplexiam. Ad eundem modum ſi reliquorum morborum alicui obnoxium eſſe hominem perſpectum habuerimus, verbi gratia, aut peripneumoniæ, aut pleuritidi, aut anginæ: committendum non eſt ut expectemus dum evidens aliquod plenitudinis ſymptoma appareat, ſed antevertere ſanguinis miſſione præſtat. Pari ratione etiam quibus hæmorrhoïdes ſuppreſſæ ſunt, maximè ubi natura magis melancholici fuerint. Et qui ſingulis annis æſtate plenitudi-

nis morbis laborant, etiam hos ineunte vere vacuare oportet. Eodem modo & eos qui vere ipſo morbis eiuſmodi capiuntur. Sunt vero nonnulli oculis imbecillioribus, aut vertiginoſis obnoxij malis, qui & ipſi veris initio vacuari poſtulant.

Prius autem à nobis conſiderandum eſt quale ſit hoc quod coacervatur. Siquidem nonnulli amaræ bilis humorem plus cæteris acervant, alij melancholicũ aut pituitoſum, alij ex æquo omnes, in quibus ſanguis redundare dicitur. Hos igitur omnes vacuabis, quemadmodum etiam podagricos & articulorum dolore conflictatos, veris initio, dato nimirum aut medicamento purgante, aut miſſo ſanguine. Equidem complures qui tribus aut quatuor annis per intervalla pedum doloribus moleſtati ſunt, ego ſanavi, aut redundante humore veris initio purgato, aut ſanguine detracto. Manifeſtum autem eſt quod tales in univerſa ratione victus moderati ſunt. Proinde incontinentes, ebrioſque ac gulæ deditos neque purgatione, neque ſanguinis miſſione magnopere iuvabis. Nam per victus intemperantiam crudorum humorum multitudinem celeriter coacervant. Verum ut hos cures ne ſtudere quidem oportet. Vbi autem obediunt, ſummopere eos iuvabis, ſi veris initio primum quidem vacuans, deinceps ad exercitia, victuſque rationem ſalubrem perducas. Cæterum quæ de iſtis dixi, hæc tibi de omnibus

qui prædictis paulo antè malis, nempe comitiali morbo, apoplexia, vertigine, ſanguinis ſpuitione, aut melancholia capi apti ſunt, dictum eſſe putato.

Sanguinem eſſe detrahendum, tametſi non adſit plenitudo. Quo pacto fluxiones affectuſque rheumatici creentur. In quas potiſſimũ partes fluxiones decumbant. Quænã partes utplurimum ſint imbecilliores. Affectuum rheumaticorum curationem à ſanguinis detractione auſpicandam eſſe. In iis neutrius plenitudinis ſigna expectanda eſſe. Vulnerum & phlegmonarum curationi phlebotomiam vel purgationem eſſe præmittendam.

CAPVT VIII.

NOn ſolum autem ubi adeſt plenitudo, vel ad vires, vel ad vaſorum humores continentium capacitatem, dicta miſſio ſanguinis plurimum iuvat. Sed & citra plenitudinem incipiente phlegmone aut propter ictum, aut dolorem, aut partium imbecillitatem. Quippe dolor ipſe ſanguinem ad inflammationis locum trahit: & multoties partium imbecillitas inflammationem citra totius corporis plenitudinem excitat. Demonſtratum enim eſt in commentariis de Naturalibus facultatibus, imbecillam natura partem prompte gravari, ubi vel paulo

plus excrementi in ea coacervetur. Quinetiam quod quælibet pars facultatem ut familiarium attractricem, ita etiam alienorum excretricem obtineat. Tum quod duplex ſit alienum, alterum quantitate, alterum qualitate. Proinde etſi pars aliqua ab humoribus in ſe contentis non gravatur, tamen, quia excrementa quædam in qualitate præter naturam habet, ad eorundem excretionem per venas quæ in ea ſunt, tanquam per canales, excitari. Cæterum ſi quod propulſatur pravus fuerit ſanguis, aut alius humor, ut ad aliquam propinquā veniat partem neceſſe eſt. In ea alterum duorum eveniet, ut aut concoctus, aut per halitum digeſtus in aliam tertiam haud transfluet: aut ſi neutrum prædictorum aſſequatur, denuo ex ſecunda parte in aliam confluat, deinceps ex illa rurſus in aliam, & idipſum non deſinet fieri, quoad in talem quampiam decumbat, quæ amplius quod in ea redundat in aliam propellere nequeat. Accidit vero hoc ipſum illis partibus, quæ facultatem excretricem vicinis omnibus imbecilliorem habent. Siquidem non iam in illas quæ propter robur quod obtinent haud aſſumunt, id quod moleſtat propellere valent. Demonſtratum enim à nobis hoc quoque in illis eſt commentariis, quod quælibet pars non ſolum quod ſupervacuum eſt in vicinam protrudat: verum etiam quod ſuſcipiat, ſæpe vero contra remittat & propellat, in ſe haud aſſu-

mentis. Atque in hoc certamine validior vincit. Quapropter partes omnium imbecilliores excrementitiis morbis primæ capiuntur. Hac quapiam ratione è fluxione natos affectus fieri ſcito, univerſo videlicet corpore imbecillo exiſtente, quæ una aliqua eſt mali habitus ſpecies: principibus illius partibus, etiamſi paucus in ipſis eſt ſanguis, gravari ſolitis, eumque ad carnoſas iuxta cutem partes protrudentibus, magiſque ad glandulas excipiendo ſupervacuo idoneas, tum propter ſubſtantiæ laxitatem, tum quia inter alias partes infirmiſſimas habeant facultates naturales, quemadmodum etiam pinguedo. Nam quum quatuor eæ ſint, ut oſtenſum eſt, prima quidem attractrix, altera retentrix, tertia excretrix, & quarta alteratrix; alias quidem tres imbecillimas glandulæ carneſque obtinent: alteratricem vero ſolam haud ita multo cæteris partibus minorem. Poſt glandulas pulmo fluxioni recipiendæ promptiſſimus eſt. Nam & hic tres facultates imbecillas obtinet, & corpus laxum. Deinceps lien. Cerebrum autem perinde ut illæ, aut etiam plus excipiendo fluxui eſt habile. Cæterum hoc illis meliore eſt conditione; quod conſtructionem habet excrementis ijs quæ ſuſcipit promptam. Magnos enim ventriculos obtinet, qui pronis meatibus vacuantur. Quibus igitur pulmo, lien ac cerebrum carnoſo genere natura robuſtiora ſunt, in ijs ad glandulas & carnes fluxiones

perveniunt; ubi nimirum univerſus corporis habitus imbecillus fuerit, ſicut in affectibus è fluxione natis accidit. Meritò itaque curationis horum ſcopus eſt non quidem vacuatio, ſed totius corporis roboratio: quanquam curationis initium in iis à ſanguinis miſſione ſit. Si vero excrementa prava etiam qualitate ſunt prædita, purgationem quoque adhibemus. In quibus maximè corporibus neutrius plenitudinis proprium ſymptoma expectare oportet, gravitatem quidem eius quæ ad vires dicitur, tenſionem verò eius quæ ad vaſa. Pari ratione in iis quibus aliqua pars graviter icta eſt, ſive aliter quomodocunque incipientē obtinet phlegmonem, ubi magnam ipſam fore ſuſpicamur, curationem à vacuatione ordimur, aut purgantes, aut venam incidentes, prout alteram altera magis convenire vacuationem iudicamus.

Quando incidenda vena. Plenitudinem phlebotomiæ non eſſe primum ſcopum, ſed morbi magnitudinem. Primarios ſcopos eſſe morbi magnitudinem & vires. Sanguinem etiam detrahendum ante morbi adventum. Quo pacto intelligendum quod de ætate dictum eſt. Crudorum humorum copiam phlebotomiam non prohibere, niſi quatenus indicat virium debilitatem. Omnia alia ſigna, præter tres ſcopos de quibus egit, non alio ſpectare, quam

ad indicandum quantum ſanguinis ſit demendum, non autem vtrum detrahendus ſit ſanguis.

CAPVT IX.

RECte igitur in iis quæ de victu acutorum morborum propoſita & diſputata ſunt admonemur, ut ſanguinem mittamus, ubi magnus fuerit morbus, & æger florentis ætatis, illique robur aderit. Perperã quoque Menodotus in ſola ſyndrome plethorica vocata venæ ſectionem obſervari tradit. Contra enim in univerſum ſanguinis mittendi ſcopi plenitudinem in ſe primo haud complectuntur, ſed ſuſpicionem eius quod adhuc ſit mali. Nam ſi magnum fore appareat, ſanguinem mittemus, etiamſi nulla plenitudinis nota adeſt, ætatem, regionem & vires conſiderantes, quæ ſola etiam in iis quæ de victu acutorum diſputantur dicta eſſe conſpiciuntur. Vigentes enim ætate, propter pueros & ſenes, ad diſtinctã explicationem aſſumpſit. Primi autem & maxime proprij ſanguinis mittendi ſcopi ſunt, morbi magnitudo, & robur laborantis. Et hanc primam eſſe ſyndromen dicere oportet, haud plethoricam, in qua ſanguinis miſſio obſervata ſit: quippe in illa & hæc comprehenditur, ut quæ morbi magnitudinem adaugeat. Non ſolum enim ubi iam adſit morbus magnus, ſanguinis mittendi occaſio eſt, ſed & ubi fu-

turum eſſe ſuſpicio eſt. Doctrina enim quam Hippocrates tradidit antevertit, docens nos quæcunque præſentibus iam morbis rectè faceremus, melius eſſe vt hæc incipientibus ipſis, aut iam imminentibus antevertendo faciamus. Proinde & prædictos ſcopos ad ſanos transferre licet. Siquidem & iis ſanguinem mittes, ubi magno aliquo capi morbo ſuſpicio eſt: ætatis tamen & roboris habita ratione: Nam ſi quis ut magnum incurrat morbum habilis ſit, etiamſi nullum adhuc in corpore ſymptoma apparet, ſanguinem tamen mittendum cenſemus. Satis eſt enim ætatem una cum viribus conſideraſſe. Tria itaque ſunt, quæ dignotionem continent, morbi magnitudo, aut præſens, aut imminens, ætas vigens & virium robur.

Verum negligentius fortè in iis quæ in libro de Victus ratione acutorum propoſita ſunt, ſola particula ætatis expoſita eſſe videbitur Neque enim vigentium ætatem ſolum dixiſſe recte ſe habet, ſed & eam quæ hanc præcedit, & quæ illam ſequitur, vt ſcilicet duæ tantum diſtinctione ipſa, nempe puerorum & ſenum, exemptæ ſint. Sed ſenum ætas in verbo virium complecti poteſt: nulli enim qui in ea ætate eſt conſtitutus, robur ineſt. Quibuſdam vero Medicis, ne pueris quidem robur ineſſe viſum eſt, ſed malè rem intelligentibus, ut alibi à nobis eſt demonſtratum. Sanguinem itaque mittemus, ubi magnum fore morbum ſuſpicabimur, aut

præſentem iam intuebimur, aut incipientem, robur virium conſiderantes, pueris tantum ex oratione exemptis. Dicimus etiam minus perfectæ dignotionis quæ ab ætate fit ab eo qui propoſita libri de Victus ratione ſcripſit, mentionem factam fuiſſe. Sufficiunt enim ad mittendum ſanguinem hi ſoli ſcopi. Neque enim ubi copia crudorum humorum tanta eſt coacervata, ut ſanguinis miſſionem prohibeat: ſermo redarguitur, quippe virium robur iſtis non adeſt. Eſtque ipſa hæc nota quod illi ſanguinis miſſionem perferre haud queant, quando vnà cum colore totius corporis qui tum accidit, ſanguinem redundare ſignificante, pulſus fuerit in vehementia & magnitudine inæqualis, per eius inæqualitatem ſuperantibus debilibus & parvis.

Tribus itaque ſcopis mittendi ſanguinis definitis, magnitudine nimirum morbi, aut præſente, aut imminente, aut incipiente, vigente ætate, & robore virium, extra puerorum ætatem, ad alias prædictas mittendi ſanguinis notas, quas non pauci medicorum adiecerunt, accedamus, qui quantitatem quidem detractionis, non ipſam ſanguinis miſſionem ſimul indicarunt. Proinde è morbo, ætate & viribus quod mittendus ſit ſanguis cognoſcitur: quantitas autem vacuationis, non ſolum ex iſtis, ſed & aliis deprehenditur. Hæc vero ſunt plethorica vocata ſyndrome, ambientis nos aëris temperatura,

in tempus & regionem diviſa, & quæ in anteacta vita circa ciborum tum qualitaté, tum quantitatem acciderunt, excretiones item ac motiones aut factas, aut non factas.

Sanguinem præcautionis gratia mittendum eſſe, vt ipſemet Galenus præſtitit, & in quibus. In victu temperantes, bene habitos, nec morbis qui ſanguinis detractione opus habuerint laborantes, quavis alia evacuatione curari poſſe, modo eorum ſanguis non ſit craſſior. Humores crudos in febre non eſſe vacuandos. Signa ad humorum cruditatem dignoſcendam. Audacter iys ſanguinem eſſe mittendum, quibus hæmorrhoïdes ſuppreſſæ ſunt, tametſi magno aliquo morbo non teneantur, maxime ſi pravam pectoris conformationem ſortiti ſint. Phlebotomiam etiam vel ſcarificationem in mulieribus menſtruorum ſuppreſsione laborantibus celebrandam eſſe. Vacuationem eo fine ſemper è cruribus eſſe peragendam. Scarificationem albidis & obeſis, phlebotomiam vero nigricantibus & gracilibus magis eſſe conſentaneam.

CAPVT X.

DE differentia quidem illorum paulo poſt videbimus, de utriuſque autem plenitudinis notis in præſentiarum contemplabimur, num mittendus omnino ſanguis ſit quando hæc in homine ſolita adhuc obeũ-

te negotia apparuerint, aut neceſſarium non ſit ubi nulla magni morbi fuerit ſuſpicio. Porro quid hac de re ſentiam, vobis perſpectum eſt, ut qui ſæpe adfueritis mihi ſanguinis miſſionem ſuadenti aut podagricis, aut arthriticis, aut comitiali morbo obnoxiis, aut melancholicis, aut iis qui ſanguinem antea expuiſſent, aut iis qui crebro corripi ſolent angina, vel peripneumonia, vel pleuritide, vel hepatitide, vel vehementi ophthalmia, vel ut ſummatim dicam, magno quopiam morbo. Quippe in iis omnibus ſanguinis miſſionem neceſſarium eſſe præſidium arbitror, confeſtim adhibitum poſt habitam virium & ætatis rationem. Hæc ſi aliquando non dicantur, ſubaudire tamen oportet. Verum iis qui nihil tale antea perpeſſi ſunt, omniumque corporis partium inculpatam habent conſtitutionem, geminam me viam vacuationis proponere noſtis. Per ſanguinis quidem miſſionem, ſi in victus ratione fuerint intemperantes: citra hanc, ſi temperantes, licet enim & frictione multa, & balneis, & ambulationibus, aliiſque motibus, adhæc unctionibus diſcutientibus, celeriter plenitudinem vacuare, modo tibi haud videatur nonnunquam craſſi ſanguinis eſſe redundantia. Talis eſt maximè melancholicus utplurimum ſanguis: raro vero crudorum vocatorum humorum. Atqui in melancholica nominata redundantia ſanguinem mittere præſtat, aut omnino medicamento nigros

humores purgante uti. Crudis autem humoribus redundantibus, antequam ægrotare inceperint, cautè vacuabis. Vbi vero iam febricitant, ut antea dixi, nequaquam. Cæterum eorundem notam habebis tum plumbeum colorem, aut ex pallido album, omniaque magis quam rubrum, & pulſuum inæqualitatem. Si vero admodum creverit eiuſmodi plenitudo, etiam gravitas illis adeſt, & ad motus pigritia, mentiſque tarditas & ſenſuum hebetudo. Contra verò quibus ex retentis hæmorrhoidibus coacervatus ſanguis fuerit, iis audacter ſanguinem mittes, etiamſi antea magnum morbum experti non ſunt: fieri enim poteſt, ut apti ſint ad eiuſmodi aliquem, cæterum propter hæmorrhoidum vacuationem nondum perpeſſi. Quod ſi vero illorum partes pravam ſortitę ſunt ſtructuram, potiſſimum quæ in thorace ſunt, omnino eis celeriter ſanguinem mittes.

Idem me ſentire noſtis etiam de mulieribus quibus menſtrua eſt ſuppreſſa purgatio. Neque enim in iis prorogare vacuationem oportet, quanquam venam incidere non eſt neceſſe. Nam malleolorum ſcarificationes ad vacuandum ſupervacuum ſufficere poſſunt, quæ & aliud habent commodum, nempe quod menſium motum concitant, quemadmodum etiam in malleolis & poplitibus ſectæ venæ. Quippe plenitudines à retentis menſtruis natas, ex cruribus omnino vacua-

bis, ſive venam incidere, ſive ſcarificare oporteat. Sanguinis enim ex gibbero miſſio, purgationes muliebres revellere conſuevit. Cæterum quæ inter mulieres candidiores ſunt, hæ ſanguinem magis tenuem coacervare ſolent: quapropter malleolorum ſcarificationibus maximè iuvantur. At quæ nigriores ſunt, ſecta vena curato: craſſiorem enim & magis melancholicum ſanguinem congregant. Idque magis etiam ſi magnas habuerint venas. Hoc autem gracilioribus & nigrioribus accidit. Obeſis vero & candidis, exiguæ ſunt venæ. In iis quidem malleolos ſcarificare præſtat, quam venam incidere. Nam venas in cruribus hæ exiguas habent. Proinde ſi etiam probe incidantur, mediocris tamen non profluit ſanguis.

ANNOTATIO
in caput X.

INgenuè profiteor, Galenum in omnibus ingenij monimentis admiratione eſſe digniſſimum, tum ob inſignem perſpicuitatem quæ in illius propoſitionibus eluceſcit, potiſſimum in hoc capite, tum ob egregia præcepta, quæ brevi perſtringit oratione, quæque ad complurium morborum curationem & præcautionem uſui eſſe poßint, phlebotomiæ præſidio uſurpato, cuiuſmodi ſunt arthritis, epilepſia, hæmoptyſis ſeu ſanguinis ſputum, aliique qui nonniſi ab impura

pura humorum plenitudine proficiſcuntur, qui in aliquo corporis loco cumulantur, unde poſtea in partes decumbunt imbecilliores, ubi graves creant morbos. Quibus curandis præcavendiſque auxilium tutiſsimum phlebotomia eſt, maturè totieſque adminiſtrata, quoties ſanguinis redundantia poſtulat, & Medicus ordinarius è re eſſe indicaverit. Quotidiana enim deprehendimus experientia illum, qui æſtate arthritide corripi conſueverat, ſi ritè & ex arte ſub veris finem ſanguis detractus fuerit, vel omnino ab arthritide immunem fuiſſe, vel certè quam leuiſſime vexatum, maximè ſi cum iuvamento quod à ſanguinis miſsione percipitur, legitimam vivendi normam ſervet, qualem tenere debent, ij qui morbis periodicis, quique certo tempore recurrunt, ſunt obnoxij, ſive ex partium humores excipientium imbecillitate, ſive ex humoris morbifici multitudine.

Sanguinis miſſionem auxilium etiam eſſe revulſorium. Quantum vacuandum quando revulſionis gratia phlebotomia uſurpatur. Ex qua parte mittendus ſanguis in narium hæmorrhagia. Quodvis aliud revulſorium præſidium præ ſanguinis miſſione debiliſsimum eſſe. Plethoricam ſyndromen non ſemper eſſe phlebotomiæ ſcopum, quandoquidem ad revulſionem ſanguis detrahitur.

CAPVT XI.

CÆterum haud oportet nos contemnere ſanguinis miſſionem, ac ſi eſſet auxilium minimè revulſorium; quum me ſæpenumero cōſpexiſtis in ſanguinis è naribus eruptione vehementi, eo remedio uſum eſſe, & repente effluxum ſedaſſe. Convenit autem, uti vidiſtis, non expectare donec ad extremum imbecillitatis vires perveniant, ſed ubi quod moderatum eſt iam vacuatum eſſe videtur, prorumpentiſque ſanguinis impetus validus permanet, ſecare in gibbero venam convenit, dextra quidem nare ſanguinem profundente è dextra manu; altera autem, è ſiniſtra. Simul vero cum hæc agis, artubus inijcito vincula ex faſciis, aut lanis: & hypochondrio quod è directo ſupponitur cucurbitam affigito. Hæc enim & nos quum faceremus, ut noſtis, ſemper erumpentem è naribus ſanguinem compeſcuimus, quum antea experiremur medicamenta quæ ſcribunt naribus eſſe inſerenda, & fronti illinenda, omnia infirma eſſe. Proinde ad ea quæ ſupra de ſanguinis miſſione dicta ſunt, & hoc quoque rationem Menodoti convincit, putantis plethoricam nominatam ſyndromen remedij nos admonere. Nam affectus qui nunc expoſitus eſt, plethoricæ ſyndromæ planè contrarius eſt. Vſurpamus autem in eo venæ ſectionem, non ut vacuatorium, ſed ut revulſorium præſidium.

Nibil Medicinam adeo coniecturalem reddere, quam remedij incertam quantitatem. Medicamenti purgantis doſim poſtquam hauſtum eſt imminui non poſſe, verum ſanguinis detractionem ad Medici libitum cohiberi poſſe. Quando ſatius ſit ſanguinem per vices ſeu per epaphæreſim detrahere, & quæ ratio ineunda cum humores ſunt crudi. Quando confertim & ſemel mittendus ſanguis, & quandiu fluere ſinendus. Quo tempore inſtituenda hæc ſanguinis miſsio. Mittendum eſſe ſanguinem vſque ad animi deliquium. Hoc in caſu pulſus imminutionem eſſe attendendam. Vacuationem ſemel & affatim factam maxima cum cautela celebrandam eſſe. Vacuationem iteratis vicibus revulſionis ergò uſurpatam, eſſe valde commodam.

Capvt XII.

NIhil æque Medicam artem in ſuis actionibus coniectatricem efficit, atque cuiuſque remedij quantitas. Quippe quum frequenter exquiſitè ſciamus tempus inſtare exhibendi aut cibi, aut potus, eiuſque aut calidi, aut frigidi: tamen quantum dandum ſit, certe haud novimus. Idem in purgantibus etiam medicamentis uſu venit. Nam quòd ægrotanti prębendum ſit medicamen-

tum, quod aut bilem flavam aut atram, aut pituitam, aut ſeroſa excrementa vacuet, exquiſitè novimus, cæterum quantum dari oporteat, ignoramus.

Verum quod ita datum eſt correctionem ſubinde nullam admittit. Nam quod ſemel in ventrem ingeſtum eſt medicamentum, quo minus totum devoratum ſit fieri non poteſt: neque licet ubi plus iuſto iam purgatur homo, partem eius quod oblatum eſt auferre. At in ſanguinis miſſione maximum id bonum eſt, vacuationē ubi voles poſſe ſiſtere, ac rurſus quo utique placuerit tempore, iterum ut fluat permittere, quoad rectè tibi habere videatur. Quocirca præſtat, ſi nihil urgeat, prima detractione parcius facta, iterum auferre, imo ſi volueris etiam tertio. In quibus igitur multa vacuatione eſt opus, vires autem ſunt imbecilliores, in iis vacuationem recondere convenit, quemadmodum nimirum & me in iis qui crudorum humorum copia laborabant facere conſpexiſtis. Nam pauco ſanguine vacuato, protinus mulſam probè coctam, cum extenuantium medicamentorum quopiam, aut hyſſopo, aut origano, & nonnunquam calamintha, aut pulegio exhibeo: aut cum mulſa oxymeli, aut oxyglycy. Deinceps rurſum ſanguinem aufero, interdum quidem eodem die, interdum vero poſtero, in quo rurſum ſimiliter prædictorum medicamentorum quodpiam exhibens, iterum ſanguinem de-

traho, ac tertio die ſimiliter bis.

Porro ubi ferventis ſanguinis copia acutiſſimam accendens febrem inerit, confertim vacuare expedit, eumque uſque ad animi deliquium educere tentandum, virium inſpectó robore. Proinde novi quibuſdam ſex detractas eſſe cotylas confeſtim, nempe ſecundo vel tertio, vel quarto die: nonnunquam primo quoque die, quum febris noctis initio cœpiſſet, aut medio, ac quæ pridie comederant recte fuiſſent concocta. Quibuſdam autem pridie inæqualitatem, aut ſudorem, aut capitis dolorem, aut alterius cuiuſpiam partis ſe ſentire, querentibus, ac propterea parcè victitantibus, febricitare autem præcedente nocte incipientibus, primo die deſinente ſanguinem me detraxiſſe memini. In quibus enim tibi ferventis ſanguinis copia apparet, quam ocyſſimè vacuare conator, priuſquam in principem aliquam partem cum impetu decumbat. Quocirca per noctem nonnunquam incidere venam ne cuncteris. Quippe ridiculum eſt quod quidam faciunt, à ſecunda diei hora ad quartam aut ſextam ſolummodo ſanguinem mittentes, alio autem nullo tempore, quos niſi clyſteribus, cibi oblatione, aliiſque remediis quocunque tempore noctis uti conſpexiſſem, graviter utique in eos inveherer. Quum vero omnia agunt non præfinito horarum numero uno, & in omnibus morbis communi, ſed ut malum utique iubet, in ſola miſſione

ſanguinis prædictum modo tempus ſemper obſervant, maxime tolerabile eſt illorum erratum. Sic itaque affectis ægrotis, ut diximus, ad animi uſque defectionem ſanguinem detrahere convenit. Novi enim quoſdam illorum ex animi deliquio eſſe refrigeratos, ac toto corpore ſuccedentibus madoribus, alvo ſoluta, celeriter morbo liberatos.

Bonum itaque eſt pulſuum imminutioni attentum eſſe, tangentibus nobis eos ſanguine etiamnum fluente, quemadmodum in aliis quibus ſanguis mittitur, facere ſum ſolitus, ne aliquando nobis tale opinantibus pro animi deliquio mors ſuccedat, quod tribus ſane accidiſſe medicis novi. Vnus eorum mulieri febricitanti venam incidit. Aliorum uterque viro. Sed ad tantam duxere animi defectionem, ut refici amplius haud potuerint. Quocirca præſtat confertas has vacuationes vitare ac fugere, niſi magna quædam neceſſitas ut id faciamus iubeat. Quin etiam revulſio ipſa, non leve exiſtens auxilium, per ſanguinis quoque miſſionem ſæpius facta, quanto maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tanto efficacior fit. Hæc itaque præſciſſe melius eſt.

ANNOTATIO in caput XII.

Caput hoc ita perſpicuum eſt, ut nulla explicatione indigeat. Ob præceptorum tamen quæ in illo continentur utilitatem, nonnulla hic aſpergam. Medicina, ait, eſt coniecturalis, tum propter medicamenti purgantis quantitatem, tum propter diagnoſim, cum primo intuitu vera morbi eſſentia atque idea, primaque origo dignoſci difficulter valeant, Galenus phlebotomiæ præſtantiam præ aliis auxiliis colligit, quum ex inciſa vena non niſi quantum libet ſanguinis auferimus. Verum ex medicamento purgante devorato nihil imminuere illudque moderari non licet, nobiſque invitis vires ſuas omnes exerit.

Porro ſub huius capitis medium, Galenus liquido nebulonibus empiricis qui hodie regnant, aliiſque ignaris demonſtrat magnam phlebotomiæ in variis morbis efficaciam: docetque exemplo propoſito, quantum ſint improbandi, qui Pariſienſes Medicos de frequentiori ſanguinis miſſione incuſant, quippe qui eam inſtituant principum Medicinæ magiſtrorum Hippocratis & Galeni, exemplo. Quorum prior phlebotomiam adeo in deliciis habuit præ aliis præſidiis, ut non niſi per excellentiam de ea meminerit. Alter vero ſemel uſque ad ſeptemdecim pelviculas ſanguinem detraxit, ut

ipſemet hic refert: alia etiam vice quatuordecim, ut poſtea dicet; quod huius temporis audaciſſimi non audent, tametſi id iure legitimeque fieri poſſit, quum res exigit in corpore robuſto tantaque vacuationis capaci.

Quæ in phlebotomia rite peragenda attendenda. Plus ſanguinis demendum, quum plures ſcopi concurrunt; minus vero, quum pauciores. Sanguinem etiam eſſe mittendum in humorum cruditate, ſi morbus ſit magnus & vires validæ. Vacuationem augendam vel minuendam pro temperamento & peculiari hominum conſtitutione. Cur pueris ſanguis ante annum 14. non minuendus. Quando poſt hanc ætatem phlebotomia indigeant, & quo pacto celebranda. Pulſum ſignum eſſe non mendax ad virium dignotionem. Septuagenariis ſanguinem detrahi poſſe, & quibus de cauſis. Non numerum annorum, ſed totius corporis ſtatum ſpectandum eſſe. In ſenibus rarius parciuſque ſanguinem auferendum eſſe quam iuvenibus.

CAPVT XIII.

RVrſum vero ab initio ad propoſitam nobis ſpeculationem revertentes, exponamus, quæ ſummè eſſe neceſſaria iis qui ſemper ſanguinis miſſione citra noxam uti volent, compertum habemus. Primum quidem

omnium ſcire oportet, dum prædicti huius præſidij ſcopi augentur, maiorem indicari vacuationem. Imminutis vero, tantum de quantitate vacuationis detrahendum, quantum illi imminuti fuerint. Morbi igitur magnitudo una cum robore virtutis primi mittendi ſanguinis ſcopi fuerũt: ille quidẽ quod facere oportet indicans, hic vero tanquam illum haud impediens, quod ſimul indicare nonnulli recentiorum medicorum vocant. Interdum enim affectus ipſe ſanguinem mittendum eſſe iubet, virium vero imbecillitas prohibet. Ambobus autem iiſce ſcopis præſentibus, conſtat quidem, ut dictum eſt antea, nullam plenitudinem crudorum humorum tantam talemque eſſe, ut hoc remedium impedire queat. Deinceps autem conſiderandum erit, quale ſit hominis naturale temperamentum. Nam amplas habentes venas, mediocriterque graciles, & minimè candidos, neque tenera carne præditos, liberalius vacuabis: eos autem qui contra ſe habent, parcius. Quippe ſanguinem exiguum habent, carnemque facile tranſpirabilem. Hac igitur de cauſa neque pueris ſanguinem mittes uſque ad 14. ætatis annum. Poſt hunc vero, ſi ſanguis multus coacervatus appareat, tempuſque anni vernum fuerit, & regio natura temperata, puerique natura ſanguinea, ſanguinem eo magis auferes, ſi vel peripneumoniæ, vel anginæ, vel pleuritidis, aut alterius acuti ac vehementis morbi periculum

immineat. Primum autem, ut plurimum, cotylam auferes. Quod ſi poſtea tibi vires expendenti validæ permanere videantur, dimidium eius iterata detractione adijcies. Didiciſti vero vehementi pulſui cum æqualitate, tanquam certo & minime fallaci robuſtæ virtutis ſigno fidendum eſſe, ex abundanti aut etiam magno. Proinde & ſeptuagenariis, prædictis pulſibus præſentibus, quando iubet affectus ſanguinem mittes. Sunt enim nonnulli etiã in hac ętate multi ſanguinis unà cum validis viribus, ſicuti alij ſicci & pauci ſanguinis, facileque quacunque corporis parte percuſſi nigreſcentes. Itaque non numero ſolum, quod quidam faciunt, animum advertes, ſed & corporis habitui. Nam ſunt qui ſexageſimo ætatis ſuæ anno ſanguinis miſſionem non ferunt, quum ſeptuagenarij ferant. Atqui minus iis utique auferes, etiamſi eundem affectum quem florens corpus habere videantur. Optimum quidem erit priuſquam incidatur vena, hæc omnia expendere, maximè de retentis hæmorrhoïdibus & purgatione muliebri.

ANNOTATIO in caput XIII.

Operæ pretium eſt notare hoc in capite, Galenum prohibere ne ante 14. annum pueris mittatur ſanguis, ne nimium debilitentur ex hoc

præſidio: tametſi pluribus alÿs in locis Lectorem monuerit, non adeo ſpectandam eſſe ætatem, modo æger ferre poſſit. Et revera hodierna praxis contrarium luculenter oſtendit, cum duorum triumve menſium infantibus ſanguis ſæpenumero detrahatur, qui facile ferunt indeque ſanantur. Primo, ſecundo, tertio anno venam incidere res perquam tritiſſima eſt. Infantem quinque duntaxat menſium videre nobis licuit, magnis frequentibuſque convulſionibus correptum, cui duæ exiguæ venæ ſectiones, ſemel ex quoque brachio, uniuſque unciæ utraque vice vitam tutatæ ſunt. Alterum etiam vidimus, cui licet ſolum trimeſtri ter totidem continuis diebus, ſanguis detractus fuit, ob eryſipelas malam occupans, quod uſque ad fauces vergebat. Infinita in hac populoſa urbe eiuſmodi ſpectare licet exempla. Veteres etiam hanc praxim tenuerunt. Magnus Fernelius methodi lib.2. cap.11. *ait Arabem Avenzoar utiliter filiõ ſuo trimo ſanguinem detraxiſſe. Quapropter recte intelligendus eſt Galenus, benigneque explicandus, dicendo, ex illo magnam ſanguinis copiam ſemel unaque vice non eſſe demendam, ut veteribus in ægrotis provectioribus ſolenne erat.*

Quid attendendum fluente ſanguine. In magnis inflammationibus detrahendum eſſe ſanguinem uſque ad coloris mutationem. An ſemper eiuſmodi ſignum expectandum.

Illud autem conſiderandum, ſi vires ſint validæ, aërque temperatus. Iuſtam vacuationis copiam cognitu eſſe difficilem. Quibus minus ſanguinis detrahendus. Vix ac ne vix quidem iuſtam vacuandi humoris copiam decerni poſſe. Semel unaque vice ſanguinem uſque ad 22. pelviculas detraxiſſe, citra ullam virium iacturam. Exilium venarum ſectionem modicæ eſſe utilitatis.

CAPVT XIV.

QVando igitur inciſa vena ſanguis effluit, mutationi eius, præſertim iam ubi phlegmone adeſt, & labaſcenti effluxionis robori, potiſſimum vero mutationi pulſuum, tanquam indicio nequaquam mendaci, animum attendere oportet; confeſtimque quieſcere pulſu vel in magnitudine, vel in quavis inæqualitate mutato. Nam de mutatione in imbecillitatem quid attinet dicere? Quippe didiciſtis in huiuſmodi qualitate certum validarum & infirmarum virium fieri diſcrimen. In quibus autem prope ſectam venam ingens quædam phlegmone eſt, optimum fuerit ſanguinis & in colore, & in conſiſtentia mutationem expectare, quemadmodum etiam Hippocrates in libro de Victu acutorum, de pleuritide verba faciens, ſignificavit. Alius enim qui iuxta phlegmonem hæret ſanguis eſt ab eo qui ſecundum naturam ſe habet, utpote plus cale-

factus. Si enim antea crudus erat, rubicundior & flavior fit. Sin eiuſmodi prius erat, aduſtus in nigrum convertitur. Quocirca Hippocrates de pleuriticis ita ſcriptum reliquit. Incidenda vero in gibbero interna vena, nec cunčteris copioſe auferre, donec rubicundior flaviorque multo effluat, vel pro puro & rubicundo lividus, utrumque enim accidit. Nam ſignum aliquid ſanguinis eius qui eſt prope phegmonen in ſectam venam aſſumptum eſſe, in hoc quod mutatio in eo appareat. Non tamen omni ex parte hanc expectare oportet, verum accidit interdum ut antequam hæc fiat ceſſandum ſit, duabus de cauſis, quod videlicet imbecilla ſit virtus, aut phlegmone maligna. Nonnunquam enim nihil concedit, ſed vehementer impactus eſt ſanguis. Si itaque virtus vacuatione nondum exolvi videatur, pulſum iam ipſorum attingens, ubi is cui ſanguis mittitur ætate viget, mutationem expectare convenit, Idque magis ſi ambiens temperatus fuerit.

Duo enim hæc ſunt propter quæ maximè conjecturalis in hoc præſidio vacuationis quantitas efficitur, nempe quod qualis ſit laborantis natura nobis exquiſitè cognoſcere non liceat, & ambientis temperamentum quale ſit à miſſione ſanguinis futurum. Quando enim febrilis calor multum ſanguinis diſcutit, æger vero tenui utitur victu, neceſſario illum alimentum ex ſanguine bre-

vi deficit, interimque virtus exoluitur. Abſumitur autem ob ægrotantis temperamentum, ſi quidem calidum & humidum exiſtat, quale etiam eſt puerorum. Propter vero ambientem, ſi regio calida, & hora æſtiva fuerit. Quocirca minus detrahimus quam plenitudo imperat, per ætates quidem, in pueris: per corporis habitus, in ijs quibus mollis teneraque eſt caro, & candidis, quales ſunt Galli. Per tempus autem, ſub Cane. Similiter vero per regiones & temporum conſtitutiones. Alia autem ratione, ut antea eſt comprehenſum, in contrariis, hoc eſt, in frigidis temporibus & regionibus, largam ſanguinis vacuationem vitamus, propter ſequentem nimirum refrigerationem. Quapropter unum in unoquoque dictorum ſcripto definire vacuationis modum haud licet: Novi enim quibuſdam ſex libras ſanguinis detractas abunde fuiſſe, ut febris confeſtim extingueretur, nec ulla virium ſequeretur afflictio. Nonnullis vero ſeſquilibram, haud citra leve ſaltem aliquod virium detrimentum. Quibus ſi quis duas vacuaſſet, ſummè utique læſiſſet. Proinde novi etiam quibus unam utiliter detraxi libram; & hac nonnunquam etiam minus, idque à venis gibberi, poplitis, & tali. Nã ex venis quæ ad magnos ſunt oculorũ angulos, aut ſub lingua, nihil effatu dignum effluere ſolet: ſicuti nec ſi quis in pedibus, aut ſumma manu incidat venam, quemadmodum qui lienem curari

arbitrantur à venæ quæ ad ſecundum parvorum digitorum eſt ſectione, de qua fuſius deinceps dicetur.

Non poſſe ſcripto mandare omnia quæ de ſanguinis miſſione Medici dixerunt. Quæ dicuntur in hoc capite experientia quotidiana confirmari, ut & in alijs opinionibus. Sanguinem mittendum eſſe è directo ad imitationem naturæ.

CAPVT XV.

SI igitur quæcumque à Medicis de hoc conſilio dicta ſunt ſcribere vellem, libro mihi eſſet opus magno, & per ſe perfecto. Quemadmodum vero in aliis quæ hucuſque definita ſunt meam vobis ſententiam expoſui, qui eam in artis operibus probari conſpexiſtis: ita nunc quoque faciam, initio ſermonis ab ijs quæ quotidie in laborantibus manifeſtè videntur ſumpto, quæ primus Hippocrates diligenter obſervans ſcripſit. Eſt vero eorum unum & primum caput. Quæcunque ſanguinis eruptiones κατ' ἴξιν fiunt, maximam ægrotantibus commoditatem afferre. Quod vero κατ' ἴξιν vocat ſecundum rectum, omnibus confeſſum eſt, quod ipſe manifeſtè hac voce κατ' ἴξιν ſæpenumero in hoc utatur ſignificatu. Quæ vero contra ſanguinem excernunt, nihil iuva-

re, aut etiam nocere, quod ſcilicet interdum citra mali levamen vires exolvant. Neque enim liene magno exiſtente è dextra nare ſanguis erumpens, neque in iecore è ſiniſtra ullam adferre utilitatem: ſed revulſio quidem quæ in rectum fit manifeſtam utilitatem celeriter oſtendit: in quibus autem contra accidit, nequaquam. Dextra igitur nare ſanguinem effundente, ad dextrum hypochondrium affixa cucurbitula ſanguinis eruptionem clarè celeriterque ſiſtit: perinde atque ad ſiniſtrũ, ſanguinẽ excernente ſiniſtra. Porro ſi in eruptionibus ſanguinis quæ in rectum fiunt, revulſionis gratia ſanguinem mittas, mox conſpicuam videbis utilitatem. At ſi contra venam ſeces, nullum ſequetur commodum.

Venam è directo ſectam lienis affectibus conferre. Hoc in caſu per vices vacuationem eſſe moliendam. Pleuriticis atque ophthalmicis ex eiuſdem lateris humeraria ſanguinem auferendum. Sanguinis miſſionem per epaphareſim ſeu per vices celebratam ea commodiorem eſſe quæ univerſim inſtituitur. Quæ venæ in gibbero eligendæ, maximè varietatis affectuum habita ratione. Sanguinem è directo vacuatum magno iuvamento eſſe.

CAPVT XVI.

SIc itaque liene laborante, inciſio eius venæ, quæ eſt ad anularem digitum ſiniſtræ

manus

manus iuvat æquè, ac ſi internam quæ in gibbero eſt ſecueris. Siquidem multum iuvat lienem male affectum ſanguinis ex ſiniſtra manu vacuatio. Pręſtat autem non ſemel quod convenit vacuare, ſed in duos partiri dies. Scire nequeo qua de cauſa Medici lienoſis ſanguinem mittere neglexerint. Ego enim ſemper magnam ſequi utilitatem cognovi, ſi etiam libram unam vacuaſſem. Verum vacuationis quantitatem ac menſuram ex prædictis ſcopis conjicere oportet. Quinetiam pleuriticis, quæ è directo laborantis lateris facta eſt venæ ſectio, evidentiſſimam ſæpe utilitatem oſtendit: quæ vero ex manu contraria, aut omnino obſcuram, aut longo poſt tempore. Ad hæc oculorum vehementiſſimos dolores perſæpe intra horæ unius ſpatium humerariæ vocatæ venæ ſectio compeſcuit.

Conari vero in omnibus malis præſtat, ut poſt mediocrem ſanguinis miſſionem factam iteratò ſanguis auferatur: interim quidem eodem die, quando ſic facere expedit; interim poſtridie, niſi ubi, ut antea dictum eſt, ad animi uſque defectionem vacuare conemur. In oculorum itaque doloribus tum humeraria vocata vena, tum quæ ex ea derivata eſt in gibbero inciſa, manifeſtum celeriter commodum adferunt. Laborante autem latere, aut pulmone, aut ſepto tranſverſo, aut liene, aut iecore, aut ventriculo, ea quæ per alas ad gibberi iuncturam

pertingit:ſecanda vero tum maximè interior erit. Quod ſi non, ea quæ ab ipſa deducta in iuncturæ flexura apparet. Cognoviſti ſane paulo ante ab humeraria vena deduci prædictam, connectentem ipſam. Tres enim hi ſunt mittendi ex gibbero ſanguinis loci, interior, exterior, medius. Interior igitur, in quibus partes quæ infra collum ſunt, laborant, utilis eſt. Exterior verò quibus partes quæ ſupra collum ſunt, ut facies, aut caput malè afficiuntur. Medius locus interdum utraſque habet deductas venas, in anteriorem manus partem protenſas : ac deinde hic coeuntes : interim vero ſtatim in ipſo iuncturæ flexu in unum mutuo congredientes, nonnunquam manifeſtam earum alteram, obſcuram vero alteram. Proinde ubi vena laboranti parti propria obſcurior exiſtit, & ad mediarum aliquam accedis, conare eam quæ à propria derivatur potius incidere. Accidit autem ubi & quæ inferiores ſunt gibberi iunctura, eas nimirum quæ in cubito ſunt, ſecare nihil impediat, non apparentibus ijs quæ in gibbero ſunt : atque harum quidem eas quæ in rectum ſunt laborantium partium. Porro tam perſpicuam ſæpe celeriter utilitatem quæ in rectum fiunt laborantium partium venæ ſectiones afferunt, ut & qui laborant, & familiares ipſorum ſæpenumero obſtupeſcant.

Curatio inſignis ſectæ venæ beneficio in quodam, qui graviſſimo periculoſiſsimoque oculorum affectu laborabat. Scopi in hac hiſtoria occurrentes.

CAPVT XVII.

EGo itaque rogatus ſum aliquandò à divite quopiam viro in ſuburbio Romanæ urbis habitante, ut ſuarum rerum œconomum inviſerem, cuì cæcitatis imminebat periculum (hoc enim ipſe dicebat) vehementer dolentem, idquè propemodum diebus viginti. Erat autem familiæ divitis illius præfectus Medicus Eraſiſtratius, ſtudioſè ſemper venæ ſectione abſtinens. Vbi igitur laborantem inſpexiſſem, iuvenemque eſſe multi ſanguinis, oculoſque nondum exulceratos habere deprehendiſſem, cæterùm phlegmonen, fluxionemque maximam, & in ambabus palpebris denſitatem, in altera etiam aſperitates iam quaſdam, à quibus obtenebratione òrta magis dolebat, & phlegmone defluxioque ipſa exacerbabantur: ijs inquam conſpectis, cognitaque omni curationis qua medicus ille uſus erat ratione, me quidem non poſſe aſſiduè in ſuburbium venire dicebam, ex uſu vero eſſe ut homo triduum, ut minimum, brevibus intervallis à me inſpiciatur. Permitte igitur

illum, inquam, mihi per hoſce tres dies. Imo vero, ait, hoc abs te contendo, gratiamque habebo: quin iam hominem ad ædes tuas abduc. Venit autem horam circiter quintam, ac prima ſtatim detractione ſanguinis libras tres exhauſi, dein hora nona aliam extraxi; à quibus plurimum levatur. Poſtridie levium quopiam collyriorum, cui admixtum erat id quod ex vino conficitur, inunctus eſt, veluti in eiuſmodi facere conſuevimus, inunctione ſub palpebris per ſummum cuſpidis ſpecilli facta. Id autem primum mane factum eſt, dein hora tertia, poſtea nona, à quibus inunctionibus, ſub occaſum ſolis lotus eſt. Poſtero deinceps die palpebris extra verſis bis inunctus eſt, maiore copia collyrij illius quod vinum recipit molli collyrio admixta, poſtea ad veſperam lotus eſt. Sequenti die mane diviti illi obviam factus eo loci ubi è vehiculis deſcendere ſolent, ſalutavit illum oculis apertis, phlegmoneque ac fluxione liberis, qui ante biduum palpebras præ fluxione ac dolore aperire non potuit. Quapropter res incantationi cuidam ſimilis viſa eſt, ita ut & ille ipſe curationis celeritatem admiratus exclamaret, omneſque qui cum eo erant ſimiliter in clamorem prorumperent, quum nos haud magnum quippiam feciſſemus, niſi comparatione medici eius familiaris, qui propter metum venæ ſectionis maximum malum attulerat. Porro opus erat laboranti,

ut ex palpebris extergerentur, tum denſitates, tum aſperitates: id quod citra mordax medicamentum fieri haud poterat. Tale autem nihil fere potuit, niſi prius vacuatus foret. Dictum enim iam, & ſæpe nobis demonſtratum eſt, omnia acria medicamenta partibus quibuſdam admota, niſi univerſum corpus vacuum fuerit, & exquiſitè excrementorum expers, fluxionem attrahere, phlegmonemque efficere. Percontatus igitur eſt tum dives, quænam incantatio curationis fuiſſet, & cum omnia quæ facta ſunt audiviſſet, ab eo tempore Eraſiſtratium illum Medicum ſanguifugum nominavit. Hæc itaque narratio utriuſque indicationem continet, tum quod in eiuſmodi affectibus ſanguinem mittere oportet, quod in præſenti ſermone nobis propoſitum non erat: tum quod in rectum laborantium partium ſecare venam conveniat, & quod humerarias venas, ubi partes ſuperiores laborant incidere oporteat.

Quæ corporis partes venarum inferiorum inciſione ſubleventur. Qua vena ſecandæ in renum affectu. Venas inferiores in uteri inflammatione eſſe aperiendas. Quæ ſuccedant incommoda ex inciſione venarum brachij in uteri affectibus. Quæ vena inciden da ad menſtrua cienda, atque obiter quibus medicamentis provecentur. Ex tibia ſe-

ctionem iſchiadicis opitulari. Scarificationem in iſchiade non uſurpandam.

CAPVT XVIII.

QVemadmodum omnes prædictæ partes venæ ſectione in gibbero facta, ut dictum eſt, iuvantur: ita quæcunque ijs inferiores ſunt, eorum quæ in poplite & malleolis inciduntur. Sunt autem prædictis inferiores, quæ iuxta coxam, veſicam, & uterum ſunt. Renes autem ancipites ſunt, ſiquidem inferiores ſunt ijs quas prius recenſuimus: ſuperiores autem ijs quas ſecundo commemoravimus. Quapropter venæ ſectionibus in gibbero factis interdum auſcultant, quando nimirum phlegmone recens fuerit, & ſanguinis redundantia affuerit. Qui verò affectu illo laborant, quem proprie Nephritin nominant, eam quæ in poplite eſt tum incidere oportet, aut omnino eas, quæ ſunt in malleolis venas.

Porro uteri phlegmonæ magis quam renum, à venis in cruribus inciſis iuvantur. Vacuationibus enim quæ in gibbero fiunt, aliud etiam quoddam accedit malum, quippe menſtruas purgationes ſupprimunt, eo quod ſanguinem ad ſuperiora corporis revellunt. Quæ vero ex cruribus fiunt, non ſolum revellunt, ſed & menſes evocare ſolent. Ac quando hoc facere volueris, prope tempus conſueti mulieri circuitus, tribus

aut quatuor diebus antevertas, aut venam incidens, aut malleolos alterius cruris ſcarificans, partim vacuato, ut tamen unà iſtis diebus in quibus ita vacuas, & ante hos aliis quatuor aut quinque de extenuante victu proſpicias. Scriptus eſt à nobis ſeorſum unus liber de Extenuante victu. Verum mulieribus etiam citra huiuſcemodi victus rationem menſes abunde provocant & calaminthe & pulegium. Dare vero ea oportet in mulſa cocta: & arida tuſa, cribroque ſubtili tranſmiſſa, ac rurſus in mortario trita ut pollinem referant, mulſa inſperge. Tempus vero potionis optimum eſt à balneo, involutis adhuc linteo. Hæc itaque mitia ſunt medicamenta. Vehementiora autem ſabina & dictamnum: cæterum uſus prædictis ſimilis. Datur vero hoc etiam tempore medicamentum quod propriè amarum nominatur, centum habens drachmas mixtas, aliorum cuiuſque medicamentorum drachmas ſex. Optimum autem eſt quando Cinamomum acceperit. Hæc quidem obiter dicta ſint, quanquam à re ipſa non aliena, eo quod delationi ſanguinis ex utero auxiliantur, cum vacuatione quæ ex cruribus fit, ſine malleolis ſcarificatis, aut inciſa quæ ad talum eſt, aut in poplite vena.

Scio & iſchiadas uno die vacuatione ex cruribus ſanatas eſſe, quæ ſcilicet non ex frigore, ſed à vaſis quæ in coxa ſunt ſanguine impletis factæ erant. Quocirca ſic affecti

ſanguinis miſſio à vena poplitis, quam in malleolis commodior eſt. Scarificatio autem illos manifeſtè haud iuvat.

Qua ratione ſanguinis miſſio uſurpanda phlegmones initio & in ſitu. Quæ vena incidenda in antiquis faucium & oculorum inflammationibus, ut & in capitis gravitatibus & doloribus. Cucurbitulam cum vel ſine ſcarificatione etiam capitis gravitatibus & doloribus auxiliari. Venam frontis apertam partis poſterioris dolores lenire; ſive in principio, ſive in ſtatu morbi. Quandonam quaſvis ad libitum venas incidere liberum. Quæ vena in podagricis, epilepticis, vertiginoſis, hæmorrhoïde laborantibus, & mulieribus ad menſes ciendos, incidenda. Quando fluxus muliebris ſiſtendus. Qua ratione ineunte vere ſanguis mittendus.

CAPVT XIX.

CÆterum ut ſummatim dicam incipientes phlegmonas revulſoriè vacuare oportet: quæ vero diuturnæ ſunt ex ipſis, ſi fieri poteſt, laborantibus partibus. Sin minus, ex ea quæ in maximè vicina eſt. Incipientibus enim, id quod influit avertere convenit. In diuturnis autem ipſum tantum quod laboranti parti impactum eſt vacuare oportet. Vacuabitur vero id optime per

venas coeuntes cum ijs quæ in partibus ipſis ſunt ſitæ. Huic rationi experientia quoque ipſa teſtimonio eſt. Quocirca ijs qui in faucibus & arteria vehementi laborant phlegmone, in principio quidem quæ in gibbero eſt, poſt hanc quæ in ipſa lingua magnificè auxiliatur, ambabus nimirum quæ in ea ſunt venis inciſis. Sic etiam in oculis induratas phlegmonarum reliquias vena quæ eſt ad magnum angulum ſecta iuvat: quemadmodum capitis gravitates & diuturnos in ea à plenitudine dolores, vena in fronte inciſa manifeſte levare ſolet. Incipientes autem & vigentes revulſio per cucurbitam in occipite, interim quidem ipſam ſolam, interim etiam cum ſcarificationibus appoſitam. Verum univerſum corpus antea vacuatum eſſe oportet. Eadem ratione dolores in poſteriore capitis parte incipientes & vigentes, vena in fronte ſecta iuvat. Quippe revulſiones cum vacuatione magis fluxionibus incipientibus fieri oportet. Quæ vero ab ipſis laborantibus partibus, aut illis vicinis vacuant, in phlegmonis iam veluti induratis.

In quibus autem corporibus nulla dum particula laborat, cæterum vere ineunte vacuationem antevertimus, in ijs, ſi quidem homo ille quotannis æſtivo tempore febrilibus morbis capi conſuevit, dum redundantiam eorum, quæque morborum generationi opitulantur, vacuare ſtudemus, quævis

pars ad ſanguinis detractionem eiuſdem conditionis & ſortis eſt, quemadmodum utique ſi arthriticus fuerit omnibus articulis laborans. Quibus vero pars quæpiam, niſi prius vacuati fuerint, præcipue infeſtatur, haud æque ex quavis particula vacuationem moliri oportet, ſed perinde atque in ijs quæ jam laborare incipiunt. Quocirca podagricos ex gibbero vacuabis: comitiali morbo & vertigini obnoxios potius ex cruribus. Si vero propter retentas hæmorrhoïdas ſanguinem miſeris, ſi quidem cohibere has voles, eas quæ in manibus ſunt. Sin elicere, eas quæ in cruribus ſunt ſecare oportet. Verum in ijs quibus ſuppreſſa ſunt menſtrua, ſemper quæ in cruribus ſunt. Non enim ut in hæmorrhoïdibus quidam liberari eiuſmodi vacuatione volunt, quidam vero habere cupiunt: ita quoque in menſtrua purgatione res ſe habet. Quippe vacuatio per hæmorrhoïdas ſuſpecta eſt ne in tantam evadat immoderationem, ut aut hominem prorſus interimat, aut omnino hydropicum, aut malo corporis habitu præditum reddat. At per uterum purgationibus, ut quæ naturales ſunt, tale nihil accidit. Evenit tamen aliquando ut etiam ex utero propter eroſionem ſanguis erumpat, in quibus non idem eſt curationis ſcopus. Non enim effluere ſanguinem, uti in menſtruis, ſed plane ſiſtere conſilium eſt. Communis igitur in ijs omnibus, qui vere ineunte ad ſanguinis miſſio-

nem veniunt hæc ratio eſt, ſi quidem præcipuè infirmam aliquam partem habeant, in quam quæ coacervatur plenitudo decũbat, revulſione ut vacuemus. Si vero tale nihil ſit, unde cuique magis placebit, excepta tamen hæmorrhoidis, aut menſium ſuppreſſione; ut paulò antè definitum eſt.

Numerum dierum in ſanguinis detractione non eſſe conſiderandum. Quid Medici hoc in negotio attendebant. Quovis tempore ſanguinem mittendum, ubi adſunt indicationes. Quo pacto phlebotomiæ occaſio tempore elabitur.

CAPVT XX.

DE hoc quidem in ſuperioribus poteſtate dictum eſt. Verumtamen præſtat & nunc omnia percurrere, omnibus quæ antè dicta ſunt in unum hunc ſermonem coacervatis, & unà definitis quæ minus ſunt diſtincta. Igitur in ſumma hoc ſciendum primum, quod in ſanguinis miſſione dierum numero non ſit attendendum, quemadmodum nonnulli ſcripſerunt, & quidam utique admodum ridicule poſt tertij diei acceſſionem, quando videlicet, ut aiunt, iam dignotionem aliquam habemus qualis ſit forma & moribus, totaque ſua natura morbus. Alij vero extremum terminum mittendi ſangui-

nis quartum definiunt diem, infra quem utique ut ſanguis mittatur in acceſſionum intervallis, quando libuerit, decernunt. Alij vero auferre feſtinant, quibus ſanguinis detractionem ex uſu eſſe definiunt, eo etiamnum transfluente, & nondum in aliqua parte ſupervacua recipiente firmiter retento, unum ſolummodo conſiderantes, num cibi in ventriculo concoquendi corruptio aliqua facta ſit, aut tarda concoctio, aut etiam cibi ab eo amplectantur. Quod igitur maturandum ſit in quibus vacuatio ex uſu eſt, niſi ubi prius cibos, & in primis venis ſemicoctos humores concoqui oporteat, rectiſſime dicunt, eiſque credendum eſt. Verum quoniam ſæpe poſtquam aliquis dies iam quinque aut ſex ægrotavit, ad curationem acceſſimur, expediet utique ſanguinem mittere, etiamſi huius remedij prima occaſio ſit prætermiſſa. Quocunque enim die mittendi ſanguinis ſcopos in ægrotante inveneris, in eo præſidium hoc adhibeto, etiamſi vigeſimus ab initio morbi dies fuerit. Quinam vero fuerunt hi ſcopi? Magnus morbus, virium robur, excepta ætate puerili, & ambiente nos aëre admodum calido. Quoniam vero temporis progreſſu in plurimis morbis virtus exoluitur, ideo mittendi ſanguinis occaſio dierum numero amittitur, non quod idipſum primario efficiat, ſed interveniente aliquo, priuſquam ſcilicet virtus diſſolvatur. Proinde ubi altero à principio die ali-

quando virtus exoluta videtur, à miſſione ſanguinis abſtinebimus.

Quo tempore & qua hora mittendus ſanguis. Et qua ratione ſanguis per vices detrahendus.

CAPVT XXI.

QVod vero in ipſo rurſum die in quo ſanguinem mittimus, obſervare oporteat febris inclinationem, notum eſſe arbitror. Quanquam quibuſdam non eſt cognitum, qui manè tantum venam ſecandam eſſe præcipiunt, aut quod longiſſimum eſt uſque ad quintam aut ſextam horas. Verum ſi quis memoria tenet, quæ antea toto hoc libro dicta ſunt, nihil in iis errabit, quavis utique diei noctiſque hora, modo reſpiciat in febrientibus particularium acceſſionum declinationem, ſanguinem mittens. In quibus vero, vel propter lippitudinem, vel aliud eiuſmodi citra febrem hoc auxilio opus eſt, non declinationem omnino non exiſtentis febris, ſed magnitudinem doloris, aut phlegmones, aut totius affectus, in quæ ſanguinis miſſione opus eſt, inſpicere convenit.

Quum vero nihil eiuſmodi urgeat, aut prohibeat, præſtat mane venam ſecare, non confeſtim à ſomno excitis, verum horam circiter unam iam antea vigilantibus. Dictum

eſt autem quod & uti balneo quibuſdam expedit. Quod ſi verum eſt, & præeunte quoque deambulatione uti nonnullis utile eſt. Cæterum quibus ineunte vere venam incidere conamur propter febris metum, aut alterius cuiuſpiã affectus, quibuſdam etiam poſtquam ſolitorum operum quippiam obiiſſent, ſive in ludo literario, ſive in officinis, ſive in foro, ſive in ædibus miſiſſe me ſanguinem novi. Iteratæ tamen detractionis, in quibus utique ſimpliciter vacuare ſtudemus, tempus eodem die eſto. At in quibus revellere conamur, ſi vel duobus deinceps diebus fiat, melius fuerit. In omnibus vero his laborantis vires te attendere oportet, manu illius arterias contingentem Sunt enim quidam, quorum vires tam facile laborant, ut confertam vacuationem ferre non queant. In quibus refecto primo die ægrotante, ſecundo detractionem iterare convenit.

Agit de arteriarum ſectione. A veteribus arterias venarum nomine nuncupatas fuiſſe. Cur hic de ſectione arteriarum meminit. Quæ arteriæ ſecandæ pro morborum varietate. Cur Medici arterias incidere reformidant.

CAPUT XXII.

QVod autem veteres arterias appellant venas, & à nobis alibi demonſtratũ eſt,

& ante nos aliis cõfeſſum fuit. Ob hoc igitur ipſum, & prçterea doctrinç affinitate melius eſſe mihi viſum eſt haud ſcribere aliũ de arteriarũ ſectione librum, ſed orationi de venæ ſectione adnectere, & hoc ipſum in ea parte in qua conſideramus, quas venas in quibus laborantibus partibus incidere oporteat. Vt enim alias venas in aliis partibus ſecandas eſſe monſtravimus: ſic utique & quæ in temporibus ſunt arterias, & quæ poſt aures Medici incidere conſueverunt. Eas quidem quæ in temporibus ſunt, in defluxionibus ad oculos tum calidis, tum ſpirituoſis. Poſt aures vero in iis qui vertigine laborant potiſſimum, & iis qui diuturnis capitis calidis & ſpirituoſis doloribus infeſtantur. Iam vero & propter alia mala in capite conſiſtentia diuturna, nonnulli arteriarum poſt aures ſectione uſi ſunt, non tamen in alia aliqua parte laborante hoc uſi ſunt remedio, tametſi multi ſunt, quibus eo magis quod venæ ſectione opus eſt. Vbi enim calidus ſanguis & ſpirituoſus in arteriis coacervatus infeſtat, hic communibus laboranti parti ſectis arteriis opus eſt. Verum quum arteriæ difficulter compeſcantur, ideo Medici eas incidere non audent. Quum etiam ſi qui ſecantes vulnerarint arteriam, ægrè confeſtim ſanguinis eruptionem ſiſtant, ac ubi res optime cadat ad cicatricem perducta diviſione, tamen aneuryſma fiat.

Symptomata à Galeno ex arteriarum ſectione obſervata. Cur Medici ab arteriarum ſectione abſtinent. Nullum eſſe in exilibus arterijs periculum, ut nec in mediocribus. Sanguis ex arteria fluens quomodo ſiſtendus. Quomodo Galenus in arterijs ſecandis audacior factus fuerit. Quibus de cauſis arterias inciderit.

Capvt XXIII.

QVin & interiiſſe quoſdam novimus à ſectione arteriæ interiori in gibbero venæ ſubiectæ. Nonnullos autem confeſtim ob vinculum iniectum, Medicis errantibus, ut ſanguinis eruptio in gangrænam tranſiret: alios poſtea in chirurgia aneuryſmatis trucidatos. Neceſſe enim eſt hic funiculo vaſculũ complecti. Effatu igitur dignas ac maiores arterias propterea Medici refugiunt, parvas autem tanquam haud plurimum conferre potentes. Quanquam & ipſæ ſæpius haud exiguum nobis attuliſſe commodum viſæ ſunt, cum eo quod ſine aneuryſmate cicatricem contraxerunt. Quin etſi maior eſt arteria, & ipſa quoque citra aneuryſma cicatrice clauditur, tota ſcilicet diſſecta: idque ipſum multoties quod ex ſanguinis eruptione imminet periculum ſuſtulit. Manifeſte enim apparet, quum tota per ſe totam tranſverſim

verſim præciditur, revulſis retractiſve utrinque ambabus partibus, unam quidem ſurſum, alteram deorſum concedere. Atque id etiam venis accidit, ſed arteriis ſemper magis, quam venis.

Ego vero qua ratione impulſus ſum ut arteriam ſecuerim, iam tibi narrabo. Monitus per quædam ſomnia, quorum duo mihi evidenter viſa ſunt, veni ad dextræ manus inter indicem & pollicem ſitam arteriam, permiſique ut flueret, donec ſua ſponte ſiſteretur ſanguis, ſic quidem iubente ſomnio. Effluxit autem non tota libra. Confeſtim vero diuturnus, qui in illa maximè parte, qua iecur ſepto tranſverſo committitur, fixus erat dolor, deſiit. Hoc quidem mihi ætate adhuc iuveni accidit. Miniſter autem Dei Pergami diuturno lateris dolore liberatus eſt per arteriæ in ſumma manu ſectionem, ex inſomnij quoque monitu illud aggreſſus. Porro alteri, cui ex malleoli vulnere diſſecta arteria fuerat, ſanguinis effluxus haud ceſſauit, donec ego vocatus totam præcidi, ac medicamento ex aloë, & manna, ovorum albo pilis leporinis excepto uſus ſum: vulnuſque citra aneuryſma curatum eſt, oſculo arteriæ carne obducto. Homo autem ille, annis iam quatuor ex intervallis parvis coxæ dolore vexatus, deinceps perfectè ſanus erat. Hæc itaque mihi perſuaſerunt, ut multoties in ſummis artubus, imo etiam in capite, arterias in omnibus doloribus à calida & ſpirituoſa

ſubſtantia natis, inciderem, & maxime in membranis, quarum dolor punctorius eſt, ſenſimque expanditur, punctorio quidem ſenſu in una parte, tanquam in centro laborantis loci facto, tenſionis vero ſenſu circumcirca centrum univerſo percipiente muſculo.

ARTIFICIOSA

METHODVS

Comparandorum Hortenſium fructuum, olerum, radicum, uvarum; vinorum, carnium & iuſculorum, quæ corpus clementer purgent, & variis morbis, abſque noxa & nauſea, blandè ſuccurrant.

LECTORI CANDIDO & amico.

F*Requenter*, amice Lector, *cogito, quî fiat ut hodie, ſi alias unquam, Medica remedia, præſertim quæ compoſita vocant, in tantum venerint deſpectum, & tam præſentem nauſeam, ut vel*

ſolo audito nomine medicamenti cuiuſvis necdum viſi, aut guſtati, ita ex tempore fremant, vomituriant & impalleſcant plerique, ut gelidæ videantur mortis imago. An quod in tam multiplicem & multiformem varietatem venerit Medicina, (quæ, Plinio autore, una & ſola imperantibus imperat) ut, vel levi morbo profligando, herbarum, radicum, ſeminum, florum & aliorum, horrendi plerumque guſtus & odoris diverſique generis medicaminũ, tota, ut ſic dicam, plauſtra cumulatim, & (ſi ita licet loqui) farciminatim ac variegatim præſcribat, & variè à pharmacopœis miſcenda, tribulanda, & ad nauſeam uſque ſumenda exhibeat? cum olim illa ipſa, vel ampliſsimo Senecæ teſtimonio, paucarum herbarum fuerit ſcientia, quæ in tam variam & tantam alicubi medicamentorum farraginem hodie eſt progreſſa, ut vel ad eorum conſpectum ſicuti diximus, vel mentionem, aut odorem vomituriant fere omnes, imo vero derepente vomant plerique, & nonnunquam per inferiora alvum largiter exonerent, ac ſi deiectorium pharmacum hauſiſſent, prout ventriculi eorum vis expultrix ſurſum, vel deorſum irritata fuit. Hinc nimirum ſcri-

bit Antonius Guainerius Papienſis Medicus exercitatiſſimus, ſe vidiſſe Ducis Sabaudiæ Medicum catapotia è pharmacopolio domum ferentem, ab illis, ſolo odore tam ſtrenuè purgatum, quam ſi illa met catapotia deglutiviſſet. Verum enim vero non minus memorabile quam admirabile habendum puto, quod Antonius Muſa inter Medicos Italiæ celebris, eam in rem de ſe, necnon de matre, & ſorore ad hunc ſcribit modum. Mihi uſu venit, ut dum Colocynthidem tractarem, & præſentibus matre ac ſorore illam manibus aperirem, ego ſolo illius attactu, illæ verò odore, adeo ſoluti fuimus, ut nullus noſtrum fuerit, cui venter decies magna perturbatione commotus non fuerit. Ex quo mirandum non eſt, ſi odore pharmacorum, quæ huiuſcemodi ſimplicia medicamina violenta, turbulenta & pene dixerim venenata admittunt, tactu, nedum odore & guſtatu, imo vero cogitatione & apprehenſione nonnullos offendant, & in illis deiectorij medicamenti locum obtineant. In quam rem dicam quod mihi aliquando contigit. Imperaveram cuidam ſacrifico catapotia, à quibus ſummè abhorrebat, nihilominus morbi quotum prehendebatur ſtatus illa

ſerio exigebat. Cum autem ille medicam noſtram ſchedulam tota die manu meditabundus geſtaſſet, nihil magis cogitans, quam illa catapotiorum ſarcina ſe poſſe eximere & liberare, ſub veſperam dum pharmacopœum, urgente morbo, adire ſatageret, ecce ventris tanta ſaburra eſt levatus, ut poſtridie lætabundus medicam illam ſcriptiunculam ad me retulerit, dictitans geſtationem illius, ſeptenæ purgationis & deiectionis loco ei fuiſſe præcedente nocte, & ob id belle valere, & immenſas gratias mihi agere. Audis, Lector candide, *audis, quid cogitatio & apprehenſio pharmacorum, nedum ſapor & odor, in multorum corpora exerceat. Narrabo aliud quod hiſce oculis vidi, nimirum hominem eruditum, qui quoties iter faciebat proxime pharmacopolium, in quo purgans aliquod pharmacum miſcebatur, percepto eius odore vix domum reverſus uſque adeo ſoluta erat alvo, ut idipſum pharmacum ſumpſiſſe videretur. Notus eſt mihi itidem alter non obſcuro loco natus, qui in pharmacopolio quopiam vel tantillum moratus, adeo alvum ſibi ſentiebat moveri, ut foras illam depoſiturus è veſtigio exire cogeretur, excitata facultate expultrice à*

viroſo & tetro pharmaci cuiuſpiam odore, vel illius ſaltem apprehenſione, à quo tota abhorrebat natura, id cum pleriſque commune habens. Sed in his verſatum ſatis. E quibus facilè colligis, Lector optime, *pharmacorum uſum permultis adeo exoſum & præter illorum naturam eſſe, ut mori centies malint, quam ab eis ſemel, ut loquuntur, excarnificari ob cauſas prius enarratas. Quod cum animadverterem, priſcorum veſtigia inſequendo, & delicatioribus palatis exactioriſque ſenſus ſtomachis inſerviendo, & viſui, olfactui ac guſtatui omnium obtemperando, præſens hocce opuſculum, ex probatorum Autorum placitis concinnatum, auctum & caſtigatum, multiſque locis locupletatum, in commune bonum foras prodire non recuſavi. Quod fælix fauſtumque ſit precor & opto.*

PRÆFATIO.

CELEBRIS ille & eximius Medicus Arnaldus à Villa-nova tradit in eo Opuſculo quod de regulis generalibus curationis morborum edidit, prudentem & pium Medicum ſatagere debere imprimis, ut medicinalibus cibis, potius quam puris medicamentis morbos expellat. Circumſpecti itaque, ac ſapientis Medici ingenium ac ſtudium eo maximè convertetur, ut purgantium medicamentorum, quæ vel ſanis vel ægris imperat & præſcribit; ſapor, odor, &, quoad eius fieri poteſt, color grati ac blandi reddantur: ut ſumentium oculi abſque ullo horrore quod offertur aſpiciant, nares ſine deſpectu olfaciant, lingua abſque nauſea deguſtet, ac ventriculus cum univerſi corporis aſſenſu iucunde & perlibenter amplectatur. Nec temerè. Nam ut fœtida, ingrata & minus placentia ſtomachum ſubvertere ac contriſtare ſolent, ſic odorata, iucunda ac grata eundem exhilarare & roborare conſueverunt. Odore enim iucundo fit, ut non modo iucundius ſit medicamentum, ſed etiam eo odore ſpiritus animalis una cum vitali iucundiſſimè refi-

ciatur. Hinc nimirum graveolentia tam ſani, quam ægri omnes libenter fugimus. Debent itaque medicamenta purgantia iucunda eſſe, quatenus licet & fieri poteſt, ut à ventriculo placidè comprehenſa & amplexata in actum facile deducantur: & ne ex inſuavitate nauſeam, flatus & fluctuationes pariant. Res ea, ardua ſane, ſi aliàs in votis fuit unquam, hoc maxime tempore eſſe debet. In quo non tam faſtidientes ſunt ſtomachi, quam delicatula hominum palata, ac moroſi, intractabiles & indignabundi ægrotantes. Nam vel audito ſolius pharmaci, ceu carnificis cuiuſpiam, nomine, nec dum viſo eo aut guſtato, uſque adeo fremunt, nauſeant, commoventur, deſudant & expalleſcunt, ut nihil mors in illis commutatura videatur. Quod dum ſollicitè animadverterem, pretium operæ facturum me putavi, ſi pro ingenij mei tenuitate, facilem & expeditam methodum proponerem, qua duce quivis deinceps in ſuo hortulo, ne longius eundum ſit, olera, radices, fructus, uvas, & ut paucis dicam, ſolita alimenta, in pharmaca & medicamenta purgantia, ſalubriter ac iucundè poſſit convertere. Qua non minus grata, quam ſalutari impoſtura, beneficium nec præviſum, nec expectatum (ſaltem neſcientibus) ſummum adferent. Nam ſive manducabuntur, ſive ex decocto vel aliter haurientur, corpus adeo blandè & abſque ullo tædio, à ſuperfluis & gravantibus excremen-

tis vacuabunt, ut qui ſumpſit, dicat, nihil ſibi oblatum fuiſſe, niſi quod aſſuetum, familiare & quotidianum erat, applaudente viſu, olfactu, guſtatu & ventriculi, corporiſque univerſi aſſenſu, ut diximus, & cõplexu ſane quam grato. Conſtat tanti artificij lapſis hinc annorum duabus chiliadibus, plus minus, autores ac inventores omnium primos fuiſſe Pœnorum & Græcorum ſolertes Geoponicos ac Medicos. A quibus, ceu per manus, tam nobile & ſalutare inventum accepit, & diligenter excoluit M. Cato, Dioſcorides approbavit, Columella non ignoravit, Plinius propoſuit, Ioannes Meſue intellexit, Palladius non omiſit, Arnaldus Villa-novanus multum locupletavit, & neotericorum Medicorum, qui rerum experimenta profitentur, diligens obſervatio apprimè confirmavit, ac mirandum in modum adauxit. Beati Medici, inquit ſummus ille Philoſophus & Medicus à Villa-nova, quibus Deus ſcientiam arcanorum naturæ impertivit, & ſecretorum ſuorum conſcios fecit. Honora tales, ait, quoniam illos elegit Altiſſimus, & naturæ quaſi ſocios eſſe voluit. Sed proh dolor (inquit) multi ſunt ad Medicinam vocati, pauci electi. His poſitis ſupereſt, ut rem, quod dicunt, acu tangamus, & unicuique facili methodo oſtendamus, quonam pacto deinceps in ſuo hortulo copiam ſalutarium ac ſuaviter purgantium medicamentorum, ſibi & amicis comparare facile

poterit. Sic itaque à verbis ad rem tranſco.

De eligendis & apparandis medicis materijs instituto idoneis.

CAPVT I.

Omnium primum, ſi fieri poteſt, ineunda eſt tibi amicitia fidi ac periti alicuius Medici: & eo præſente, apud quempiam Pharmacopolam vel Herbarium, rerũ medicarũ divitem, ſeligenda (ſi aliter non liceat) ſequentium medicamentorum ſimplicium, purgando corpori accommodatorum, ſylvula: ut hortenſes materias variè purgantes experiaris. Sed medicamenta ea recentia, & quoad eius fieri poterit, ſuccoſa, ac è multis ſelecta eſſe debent: non exſucca, marcida, carioſa, olida, & ob id viribus exhauſta, ſcopoque tuo prorſus inutilia. Si talia comparari non poterunt, ſaltem his proxima eligentur, & ubi operandum erit expurgabuntur, eluentur, &, ſi opus erit, negligenter contundentur, ac die uno, vel horis aliquot, ſicuti oſtendemus, in aqua, vel alio idoneo liquore macerabuntur: ut ad ingenium redeant, & collabentes vires recolligant, ne fruſtretur opus, qua dicemus methodo, aggrediundum. Verumenimvero, prius quam illi manum admoveamus, iucundum erit ac

ſane quam utile, noſſe facultates medicamentorum, quibus hortenſes materiæ imbui debent, ut hinc medicatæ ac purgantes evadant pro tibi propoſito ſcopo. Auſpicabimur itaque catalogum à medicamentis, quibus M. Catonem, & ante illum Pœnorum Græcorumque geoponicos ac medicos ea in re uſos eſſe legimus. Hinc gradum facturi ad recentiorum obſervationes, & eorum maximè, quos arcanorum naturæ locupletes eſſe novimus. Veratrum ſeu Elleborus, præſertim niger, quo maximè uſi fuerunt priſci, utramque bilem ac pituitam purgat. Colocynthis pituitam & bilem cum humore mucoſo à nervis. Scammonea (ſuccus Scammonij plantæ) necnon Diacrydium ſeu Scammonea præparata bilem atram, necnon flavam ex ſanguine & partibus longinquis, perinde atque planta ipſa. Tithymali omnes, quorum genus agnoſcit Eſula, pituitam & mucos à nervoſis partibus. Turbith, pituitam. Lathyris, aquas & pituitam: quomodo etiam Ricinus ſeu Palma Chriſti. Thymelæa, quæ Perſis Mezereon dicitur, bilem, pituitam & aquas. Hæc à priſcis inter arborum & vitium medicamentoſas & purgantes materias, connumerata lego. Quæ ſi quis objiciat recenſeri inter violenta pharmaca, & ob id parum tuta eſſe: huic reſponſum volumus, illorum vim ac furias frænari & alterari ſuccis contrariarum qualitatum, quibuſcum miſcentur, & ut ita loquar, con-

corporantur ac tranſſubſtantiantur. Addo quod illorum impetus frangitur, & ſi quæ inſit virulentia, coërcetur via, modo, ac tempore tranſmutationis quam ſubeunt, ut cauſas alias omittam. Recentiores qui rerum ſecreta vigili ſtudio rimantur & perquirunt, de obſervatione ſæpius repetita promittunt arbores, vites, radices & plantas, etiam medicamentoſas evadere, à ſimplicibus pharmacis purgantibus, quæ hodie nobis in familiari ſunt uſu, & ſumma carent violentia. Cuiuſmodi ſunt Polypodium, Epithymus, Carthamus, Sena, Hermodactyli, Agaricus, Rhabarbarum, Thamar Indi, Myrobalani & alia, ut paulo poſt dicemus. His iactis fundamentis, ſtructuram medicationum aggredior.

Quomodo ſelectarum arbuſcularum fructus ita medicamentoſi evadant, ut corpus clementer & abſque moleſtia purgare poſſint.

CAPVT II.

CVm volueris comparare fructus purgante facultate, aut alia dote, ut ſcribemus, præditos, eliges de multis arbuſculam, cuius tibi viſum fuerit generis, ſed ferentem fructus generoſos ac ſuaves, humilem & parum ſupra terram extantem, iuve-

nem, quæ bimatum, aut trimatum non exceſſerit: in aëre libero & perflato educatam; læto ſolo natam, & ab hominum pecorumque iniuria prorſus excluſam. Hanc per veris initia, dum omnis parturit arbos, vel paulo antè, ut feret anni tempeſtas & natura, nonnihil ſupra radicem, ima parte findes, cortice clementer tractato, & nulla iniuria affecto. Deinde impactis fiſſuræ cuneolis oſſeis, vel ligneis, per longitudinem ad ſeſqui-palmum, plus minus, pro arboris corpore & modulo, illam aperies: ſtatimque quod adapertum erit, emedullabis, ſi medullam quidem habuerit caudex. Quod ſi fiſſuram non poſſit admittere, nonnihil ultra matricem, ex alto terebrabis, & apto inſtrumento, medullæ portiunculam, vel eius loco matricis, aut cordis, ut vocant, quidpiam auferes, vel derades. Ioanni Meſuæ hic ſatis eſt arborem locis duobus vel tribus, unius palmæ intervallo, tenuiter perforari, abſque ulla medullæ ſpoliatione, ut mox dicetur. Quod ſi nec terebrationem etiam ſuſtinere poſſit, ineunda erit via alia, ſicuti poſtea docebitur. Vbi fiſſuram, aut foramen diligenter expurgaveris, pharmaco ex ſuperioribus aliquo, ut ellebero nigro tuſo, vel ſcammonea, aut colocynthidis ſucco vel elaterio aut alio, iuxta ſcopum tuum electo, nonnihil tuſo, & ſi opus fuerit macerato, utrumque ita ineſcabis, farcies ac ſaturabis, ut proverbij memineris, *Ne quid nimis:*

Nam ibi quidquam nec preſſum, nec plus æquo addenſatum eſſe oportet, ut nutritioni arboris, & tranſpirationi ſuus detur locus, poſſitque per medullarem ſiphunculum, aut matricis ductum, vis medicamenti una cum alimento ſurſum liberè ferri, & formando fovendoque fœtui ſenſim ſubminiſtrari. Poſteaquam id rite peregeris, tum demum latera plagæ & fiſſuræ, ablatis cuneis, ita committes, & utrinque adduces, ut nihil interhiet, aut difflatum, vel rimulam admittat: circumpoſito etiamnum vulneribus Catoniano emplaſtro, quod argilla conſtat, vel creta, & arena, cui bubulum fimum recens admiſtum ſit, & ad lentorem uſque ſubactū. Sunt quibus abundè ſatis ſit, cū Columella, paleato luto bene ſubacto, plagas obducere, & ſuperiori parti vulneris muſcū, cæſpitem, ceram aut picem tenero cortice veſtitam apponere, ne pluvia illabatur, vel à frigoribus, pruinis, nivibus, grandine, aut aliter, arbuſcula deſuper offendatur. Poſtremò, omnia vimine aut vinculo alio diligenter obſtringuntur, ne diffluant, aut beſtiarum occurſu diſſiliant. Eadem planè ſervabitur diligentia in muniendo & reſarciendo foramine: niſi quod ad eius oſtiolum, paris magnitudinis & formæ teres lignum ſic intrudetur, ut exactè foramen claudat. His ad unguem & opportune actis, arbuſcula ſuæ relinquetur naturæ, ut fructus, favente cœlo, probè coquat, & ſuo tempore decerpendos foveat.

Quos experieris eadem facultate præditos, qua intruſa medicamenta. Ex quo verè dici poterit, *Patrem ſequitur ſua proles*. Ioannes Meſue Arabicæ Medicinæ Doctor præſtantiſſimus, docens quomodo fiant pruna quæ alvum ſubducant, & corpus vacuent, ad hunc ſcribit modum. Truncum arboris pruni, duobus locis vel tribus, unius palmæ intervallo, tenuiter perforant, immiſſoque ſcammonio lutant: pruna ob id purgantiora evadunt. Dantur ſucco, vel decocto, cum ſaccharo, ad unciam unam: quo loco male ſcribi puto, libram unam. Cæterum, ſedulo proſpiciendum erit, ne ab erucis, aut aliis germinum prædonibus infeſtetur medicata arbuſcula. Quod rarum eſſe hactenus obſervatum fuit, ob vim medicamentorum, quæ etiam in folia diffunditur. Vnde illa ad multa prodeſſe novimus, raroque vidimus ita medicatarum arborum fructus verminare.

Modi ſex medicandorum arborum, ut fructus ferant, qui clementer purgent.

CAPVT LII.

QVando arbuſcula, quo diximus modo ſelecta, germinum lacteſcentes oculos aperire, & carbunculos, florum ſuorum rudimenta pandere ſatagit, ſtatim ac ſedulo, vitium more, undique eſt ablaqueanda, aut,

ſi familiarius & craſſius me loqui iubes, diſcalceanda uſque ad radicum fibras & venulas. Quæ ubi apparebunt, & ritè expurgatæ erunt, illis ſurſum ac deorſum faſciculos, vel, ut Medice, imo vero Catonianè & ruſticè loquar, manipulos aliquot, ex ſupra memoratis pharmacis, iuxta præſcriptam methodum apparabis, ſternes, conſepelies & infodies, ſuperaggeſta terra, optimo fimo debitè temperata. Si ſiticuloſa erit anni tempeſtas, matutinæ & veſpertinæ rigationis imbre quandoque recreabitur arbuſcula, & ita ſuæ naturæ in tempus, colligendis eius fructibus opportunum, relinquetur. Hæc priſca eſt medicandi formula.

Qui ſubtiliore ſunt Minerva, & rerum arcana penitius ſcrutantur, hanc viam, fœlici ſucceſſu, inijſſe, mihi nuntiarunt. Sub finem Martij, inſignem ramum radicis generoſæ arboris medium ſecant: & qua truncum vel caudicem ſpectat, in vas terreum humidis rebus, ijſque medicamentoſis, & purgantibus plenum ita inſerunt & hinc inde claudunt ac obſtruunt, ut nihil effluere vel difflari poſſit. Tum demũ regeſta terra, cœlo & aëri arborem in autumnum, vel tempus aliud decerpendis eius fructibus idoneum committunt, quo revoluto, opus, ſi quidem neceſſe erit, nitiante vere, iterant. Non diſſimili artificio, quo Architectos & ſolertes aliquot lignarios artifices uti novimus: dum ſibi arbores comparare ſatagunt, quorum

ligna variè figurata & picturata conſpiciantur. Si quis loco medicamentorum, vel medicamentoſarum plantarum, odores vel odoratas aquas, aut quid aliud in vas, quo diximus modo, conſepeliendum immiſerit, non ſolum fructus arboris illius, ſed folia & cortices, idipſum miraculo quodam præ ſe ferre obſervabit.

Rei huius fidem de experientia ſibi factam conſtanter nobis faciebat anno 1563. amicus noſter Petrus Bellonius librorũ multorum præſtantiũ editione & totius Europæ & Aphricæ peregrinatione celebris, paulò antè quam impius enſis ſcelerati cuiuſdam graſſatoris, vel ipſiuſmet Bellonij (ut fertur) famuli ſub veſperam, non procul à ſuburbiis Lutetianis, illum nobis ſuſtuliſſet: dum Regios hoſtes, quibus erat præfectus, ex mandato reginæ matris, inviſere ſatagebat.

Rem eandem paulò facilius aſſequeris, ſi antequàm ſalivet medicanda arbuſcula, circumfoſſis eius radicibus, ſed nullo ictu iniurioſo offenſis, aquam macerationis & infuſionis electorum ſcopo tuo pharmacorum vel plantarum purgantium, velut ex ubere ſenſim inſtillaveris, & dies aliquot idipſum opportune repetiveris, vel ſaltem unaquaque hebdomade ſolicitaveris donec defloruerit, & fœtus ſui plenum rudimentum tibi exhibuerit: ſi Aquilo ſpirabit, & gelu regnabit, defendes, quod dicunt, à frigore myrtos. Quod fiet iniectis ad radices

arbuſculæ tuæ paleis multis fimo pingui ſuperonuſtis: ſed ita ne fimum arborem propius contingat, & putrente ſuo calore illam funditus perdat. Id laboris & periculi evades, ſi frigoribus exactis, rem totam aggrediaris. Vbi retorrida erit æſtas, ſub crepuſculum utrunque ſimili potione, ſed paulo dilutiore, arbuſculam ſubinde refocillabis. Modus hic eſt admodum expeditus, & paratu facilis. Nam cuivis promptum eſt plantas, ut vocant, laxativas ubique invenire, & ex catalogo primi capitis, pro arbitrio ſeligere, ac nonnihil contuſas, diem unum aqua multa macerare, & tum demum illa, quo dictum eſt modo, uti. Hanc viam omnium præſtantiſſimam eſſe ſcribit Arnaldus à Villa-nova, in operibus medicandarum arborum, plantarum ac vitium, ut proprio dicemus loco. Nam malitia rerum valde alteratur per receſſum facultatis earum in aliam ſubſtantiam. Ex quo (inquit) ſine ulla noxa & periculo facilis ſequi ſolet purgatio ex illis.

Si quis arbuſculas huic negotio accommodas non habebit in ſuo horto, fundo, vel prædio, arbore quantumvis magna, ad hunc modum uti poterit. Eligat ex ea ramum quempiam generoſum & belle educatum, quem Gallica terebra, aut aliter, ad medullam, vel matricem uſque, & nonnihil ultra, perforet, facto ſatis amplo foramine pro rami modulo. Deinde foramen illud medicamentis, ut dictum eſt, inferciat, obturet, ve-

ſtiat, liget, ac ita naturæ regendum permittat, donec maturos reddiderit fructus, & ſummè medicamentoſos, reliquis ex ea arbore nihil tale agnoſcentibus. Modus hic tam eſt certus ac probatus, ut viderim quandoque pomiferam arborem, à perito artifice colono, quem uno aut altero colloquio inſtituerã, ita medicatam & comparatam, ut quatuor ramis ex eodem trunco natis poma diverſarum qualitatum & medicinarum proferret, ac aliis quatuor diverſorum ſaporum & odorum. Quod nec infitione factum erat, nec alio adulterandi artificio, quam eo quod hic deſcribimus. Erat & id ſumme in ea arbore admirandum, quod neque folia, neque fructus ramorum ita medicatorum ab erucis aliquo modo infeſtabantur, aliis eiuſdem undique populatis & eroſis. Venio ad reliquos Dendriatriæ noſtræ modos, ut ex pluribus habeas unde ſeligas.

Sunt qui medicandas arbuſculas opportuno tempore tranſplantent, ſed ita, ut ſcrobi illis factæ & deſtinatæ, ſelectas herbas medicamentoſas, ſtercoris loco, larga manu prius ſubſternant, & radicibus defodiendarum circumponant, ac demum adobruant, remiſto pingui lætamine terræ. Si fervida ſequatur ætas, & inſolens graſſetur incendium, quale per Caniculę ardores ſęvire ſolet, aqua macerationis plantarum ſubſtratis ſimilium, arbuſculam idoneis horis reficiunt.

Modi alij admodum faciles, expediti, & probati.

CAPVT IV.

QVidam ex Dioſcoridis conſilio, in vino phthorio, plantas multas, quibus ineſt purgandi facultas, ad imum truncum medicandæ arbuſculæ diſſeminant, vel undequaque implantant, & adeo profundè illarum radices infodiunt, ut radicibus arbuſculæ, ſi fieri poteſt, adhæreant. Quæ ne reſiccentur, aut tabeſcant, crebra rigatione hincinde tempeſtiuè occurrunt, ſataguntque ut plantarum facultates purgatrices, ea perfuſione, quaſi vehiculo, alimentis arbuſculæ radicatim permiſceantur, & ſurſum, vi ramorum attractrice, emultrice & vegetatrice, ad fructuum formationem & alimoniam, ſenſim attollantur. Sed ita ſunt coaptandæ & diſponendæ huiuſmodi plantæ, ut arboris truncum amplectantur & coronent. Nam ex illarum effluvio aliquid in amplexatam, inſenſibili tranſpiratione abibit & conformabitur. Quod ſane abſurdum eſſe non debet: cum videamus arboreos fructus pleroſque, certarum plantarum ſapores ac odores præ ſe ferre, quas vel ſubſtratas habent, vel haud ita procul diſſitas. Sic quædam mala, braſſicam olent, quod illam

vicinam videant, eiuſque diurna & nocturna defluvia exhauriant, ac modo imperceptibili, duce aëre, imbibant. Sic præterea, vina quædam plus aliis diuretica eſſe experimur, licet in eodem tractu & fundo omnia nata & educata ſciamus. Quod vicinis ac ſociis herbis ac radicibus, quibus facultas ineſt ciendi urinas, aſcribendum duco.

Non defuerunt, qui fiſſuras aut terebrationes medicandæ arbuſculæ, iuxta primam methodum artificioſè factas, compoſitis medicamentis purgantibus oppleverint, & reliqua præſcripto ordine perfecerint. Quod quam fœliciter, nondum ex illis audire licuit.

Novi quoſdam, qui ramum ex ſelecta arbore ita raptum & vulſum, ut aliquid de ea ſecum auferret, ac generoſis fructibus ſcateret, figulino vaſe, aut ligneo cado, ſtercorata terra ſaturo, altiſſime infodiebant, & plantulas purgante facultate præditas, hinc inde comites illi dabant, æſtuque vigente, aqua macerationis plantarum conſimilium, diluculo & veſpere larga manu irrigabant. Id tandiu, poſitis intervallis, repetentes, donec fructus adultos, & ad unguem maturos iudicarent. Modum hunc veriſſimum eſſe, mihi certo aſſeruit quidam ex eorum ordine, quos Celeſtinos vocant. Nec aliis plantis ſe uſum aſſerebat, quam iis quę in publicis cœnobij hortis occurrebant, nimirum Lathyride, Ricino, Tithymalis, Viola martia,

Malva & ſimilibus. Quarum auſpiciis, quo dictum eſt modo, ceraſia, pruna & perſica præcocia ſibi comparavit, quæ clementer & abſque tædio, alvum ſubducebant, ad tres, quatuor, quinque, plures vel pauciores deiectiones, pro aſſumptorum quantitate & numero. Addebat, ſe magnam hinc gratiam & favorem injiſſe apud multos præpotentes ac divites, quos participes fecerat fructuum ſuorum medicamentoſorum. Quod hic ſcriptum volui & adnotatum.

Poſtremum erit, quod una & altera obſervatione mihi hactenus fœliciter & ex animi ſententia ſucceſſiſſe deprehendi. Sunt quædam præcocia & fugacia pomorum genera, quæ figlinis aut ligneis vaſis capacibus aluntur, creſcunt, foventur & matureſcunt: dum poma dico, fructus eos cum Grammaticis intelligo, qui molli pelle, vel tunica teguntur. Vbi illorum parentes arbuſculas defloruiſſe, & fœtum adhuc informem, ſua forma velle informare obſervo, tunc liquoribus ex maceratione ſimplicium medicamentorum purgantium & ſcopo meo idoneorum, expreſſis, naſcentes & adhuc lacteſcentes arbuſcularum partus, velut ex ubere, blando inſtillatu & irrigatu foveo, idque electis horis & temporibus, dies aliquot facere perſevero, paucis contentus fructibus & arbuſculis: ſed ijs generoſis tamen, & ob id accuratè & ſolicitè educatis. Si retorrida & ſicca invaleſcit tempeſtas, ut hinc

ſitire videantur, ſimili liquore opportunis horis etiam refocillo, & ob rapidum æſtum ſiticuloſam terram, ad inebriationem uſque, diluo & irrigo. Hæc de medicandis arborum fructibus ut alvum ſubducant, ſatis erunt. Nunc demum nobis explicandæ veniunt aliarum medicationum formulæ, ſanè quam iucundæ & utiles.

Arborum medicationes aliæ, ad particulares effectus, pulchra & animadverſione digna.

CAPVT V.

SI ab arbuſculis tui horti, alia exigis medicata auxilia, quam præcedentia (quæ alvo duntaxat lubricandæ fuerunt accommodata, & talibus humoribus vacuandis deſtinata, quales medicamenta ipſa movere apta ſunt) potes, pro concepto ſcopo tuo, quidquid viſum fuerit, arbuſculis ipſis, iuxta præſcriptos modos, committere, & quodammodo implantare. Itaque ſi fructus habere voles contra peſtem ac venena auxiliares, loco purgantium medicamentorum, commode ac ſalubriter uſurpare poteris theriacam optimam, vel mithridatium, aut radices alexipharmacas, & alia peſti ac venenis adverſantia (de quibus multa in noſtris contra peſtem ſecretis) iiſque arbuſculas tuas, qua dictum eſt methodo, imbuere ac

ſaturare. Si fructus ſomnum conciliantes habere ſatagis, plantas, radices, ſemina ſoporifera & alia, arbuſculis tuis non diſſimili accommodabis methodo. Verum enim vero, priuſquam manum de hac, quod dicunt, tabula removeam, paucis admonebo quid Ioannes Langius adverſus fures fructuum hortenſium & arboreorum ſcripſerit. Cantharidum uſum, inquit, nuſquam commodiorem reperi, quam ſi crudum earum pulviſculum pomis, prunis, ficubus, perſicis quoque & aliis venuſtioribus fructibus ab ima arbore pendulis inſerueris, fiſſuramque reducta cute, vel putamine celaveris & occultaveris. Hæc ſi pomorum fures de decerpta guſtaverint, intolerabilis urinæ dolor & ſtillicidium furtum illorum redarguet, ac ſupplicij gravitate penſabit. Sed de his ſatius fuerit tacere, quam plura ſcribere. Alia, penè innumera, pulchra & utilia ex hiſce progymnaſmatis & præludiis noſtris, facile excogitare ac invenire poterit Lector ingenioſus & induſtrius. Nam intelligenti, ut loquuntur, pauca ſufficiunt.

Fructibus arborum odores & ſapores quoſvis, necnon etiam colores, facilè comparari poſſe.

CAPUT VI.

QVæ hactenus de medicationibus arborum tradidimus, eadem etiam ad

odores, ſapores, & alia quamplurima, methodo ſimili, fructibus comparanda & conciliãda, transferri aptarique poſſunt applicatione rerum idonearum, pro voto & arbitrio tuo ſelectarum ad id quod quæris & optas. Hinc ſcilicet, abſque ullo inſitionis artificio & mangonio comparantur fructus, etiam per ſummam maturitatem acerbi, alij acidi, nonnulli auſteri: quidam dulces, melliti, ſaccharati; plerique moſchati, cinnamati ſeu canellati, aut alterius ſaporis, vel odoris, tam grati, quam ingrati: &, ut paucis dicam, quales perito artifici formare viſum fuerit. Quod veriſſimum eſſe, non tam de auditu, quam ex guſtu & odoratu non ſemel exploravi & obſervavi. Imo vero (quod fidem ſuperare multis videbitur) mora lutea, pyra rubra, ac mala cærulea, tam intus, quam in cute, & ex ſua quæque arbore pendentia, non ſine admiratione aliquando conſpeximus, contrectavimus, aperuimus & guſtavimus, ſed nulla ſaporis gratia, quæ coloribus illis adulterata fuerat, & hinc tota in pabulum oculorum potius quam linguæ delicias migraverat. Miretur hoc qui neſcit, nec intelligit multa in vaſto mundi huius theatro, miraculi loco eſſe, quæ ingenioſa hominum diligentia, artificioſo medicamentorum adulterio, & ſolerti inſitione, comite ubique induſtria & labore, in lucem protulit. Vnde rectè admodum ſcripſiſſe mihi videtur Poëta,

Ipſa novas artes varia experientia rerum,
Et labor oſtendit miſeris uſuſque magiſter.

Cauſa cum pleroſque lateat, illis tantum miraculi & ſtuporis ingerit, ut præter naturam talia fieri credant. Res ea, cum in his quæ hactenus docuimus, & deinceps oſtenſuri ſumus, tum maximè in variis arborum inſitionibus & florum varietate locum habet: Quarum ope & ingenioſo artificio, medicamentorumque & colorum mangonio ſolerti, fieri plerunque videmus, ut una arbor prodigioſo ſpectaculo, diverſi generis, varij guſtus, inſueti odoris, necnon coloris & facultatis poma, nuces, uvas, flores, & alia ab uno eodemque trunco emergentia proferat. Quod exemplis duobus, penè prodigioſis, demonſtrare ac illuſtrare pergam, licet id extra inſtitutum eſſe videatur.

Arbores duæ ſummæ & prodigioſæ admirationis.

CAPVT VII.

INcomparabilis ille rerum naturæ interpres Plinius, de inſigni quadam arbore hunc in modum ſcribit. Vidimus inſitam arborem iuxta Tiburtes Tullias, omni genere pomorum onuſtam: alio ramo nucibus, alio baccis, aliunde vite, ficis, pyris, punicis, malorumque generibus: ſed huic brevis vita fuit. Hactenus ille. Multo mihi prodigio-

ſior videtur arbor ea, quam Ioannes Baptiſta Porta Neapolitanus deſcribit in Opuſculo ſuæ Magiæ naturalis. Vnam, inquit, novimus arborem, delicias horti nuncupatam, craſſitudinis & proceritatis non ingratæ. Hęc trifurcata erat, & in uno ramo uvas duas vinaceis vacuas, diſcolores & medicatas gerebat: quarum altera ſoporem, altera alui deiectionem moliebatur. Secundus ramus perſicum proferebat, ex perſico, & nuci perſico, intervallis pluribus, æquè diſtinctum, & abſque ullo oſſe. Quod ſi cui inerat, nucleum dulcem uti amygdala dabat: & nunc hominum, nunc animalium faciem mentiebatur, diverſaque lineamenta demonſtrabat. Tertius, ceraſia exoſſa, acida ac dulcia emittebat: ad hæc mala aurea. Cortex floribus roſiſque conſitus erat. Porro fructus ipſi debitam magnitudinem ſuperabant, ac aliis dulciores & odoratiores erant. Verno tempore effloreſcebat arbor, & ultra legitimum tempus ſuos fœtus educabat: nam diu in arbore morabantur, & continuæ fœcunditatis orbem toto anno miniſtrabant. Per quoſdam enim gradus poma ſibi ſuccedebant, & fœtura interpolabatur. Denique ſi cœlum & ſolum ardori favebant, ut pulchriorem in tota vita non conſpexerim. Hactenus ille: ex quo tam raræ arboris hiſtoriam huc proferre voluimus, ut intelligeres

Quantum ars ipſa valet, quantumque induſtria pollet,

Et quantum insitio fœcundos adiuvat hortos:
Necnon ingenium medicandi hortenſia ſolers:
Queis favet impatiẽs otij labor, optimus artis
Cuiuſcunque dator.

Sed dimiſſa inſitione, de qua nuper Opuſculum edidimus, inſtitutum repeto, & ex diverticulo in viam cœptam redeo: à qua (occaſione data) ideo nonnihil deflectere voluimus, ut oſtenderemus artem medicandarum arborum cum inſitione copulatam, plane admiranda moliri, ſi in peritum & induſtrium cadat artificem.

De collectione, repoſitione, cuſtodia & uſu fructuum medicamentoſorum: & aliis in hac arte obſervandis.

CAPVT VIII.

ANtequam propoſitam narratiunculam aggrediar, admonebo artis huius ſtudioſos, quod medicationes hactenus præſcriptæ, minorem materiam, rigationem & ſedulitatem exigent in arbuſculis fructum parvulum ac molliculũ ferentibus, quam iis quæ illum maiuſculum ac duriuſculum producunt. Primi generis ſunt ceraſus, morus, prunus, perſica arbor, anteperſica, præcocia, olea & vitis. Secundi, malus, pyrus, cotonea, amygdalus, iuglans & ſimiles arbores: quarum, uti etiam ſuperiorum, fructus non exacte ſuas vires medicamentoſas exe-

rent ante maturitatem. Per quam die ſereno, circa novilunium, alto ſole, blanda manu, abſque ulla iniuria, læſione & vitio, fructus decerpentur, ac loco idoneo, ut in noſtris hortorum ſecretis docuimus, in uſum accuratè reponentur. Si cuſtodiæ non erit locus, vel quod anni tempeſtas auſtralis & pluvioſa illam negaverit, adeo ut hinc à labe & corruptione periclitari videantur: vel quod per imbres & nebulas collecti fuerint, & ob id excrementitio humore, putredinum parente, abundaverint, ſublata omni mora, calente clibano (ſi per ſolem minus licet) aut craticulis ad focum ſuſpenſis integri, ſi parvi & tenelli erunt: vel bipartito, vel quadripartito divisi, & ab interaneis repurgati, necnon depellati, ſi magni ac duriuſculi aderunt, paulatim reſiccabuntur, ac blande torrebuntur. His ita comparatis, illico mundis vaſculis, vel calathis, papyro internè veſtitis, reponentur, & accuratè ſervabuntur. Si recepto more condire voles, præclarè ac ſalubriter ages. Vſus omnium erit, vel ex propria cuiuſque carne & pulpa, vel ex eiuſdem iuſculo & decocto, ſicuti de prunis fieri ſolet per Ichthiophagiam & eſuriales ferias. Tempus utendi eſto matutinum, vel paulo ante paſtum, & nonnunquam ſub ſomnum. Quantitas limitabitur pro cuiuſque corporis modulo, ætate, ſexu, temperamento, movendi facilitate vel difficultate, & medicamentorum quibus imbu-

ti erunt fructus, natura forti, cita aut debili. In quam rem, tibi prudenter & opportune conſulendi erunt docti atque cordati Medici. Quod ut facias te etiam atque etiam amicè moneo, & valdè cohortor. Pene omittebam quod fructuum medicatorum tam oſſa, quam ſemina, diligenter colligi debent, ac diligentius cuſtodiri, ob vim medicamentoſam quæ ſumma illis ineſt, non dicam adverſus lumbricos & interanea ventris animalia, liberandaſque obſtructiones, ſed & alia quamplurima, quæ hic reticere malo, quam paucis explicare. Habent de multis id ſolenne, quod ſi implantentur, aut ſerantur, quæ hinc emergent arbores, medicamentoſum neſcio quid præ ſe ferent. Quæ res in ſurculis aut ramulis, ex ſimili arbore detractis, & alibi inſerendis, vel pangendis, locum vix habet, nec etiam in medicata arbuſcula ſi transplantetur ac transferatur. Nam materni lactis & ſoli genitalis negata facultate, ſublatoque nutricis aſſueto ubere, ſuccos oblita priores, merito à proprio temperamento, eoque medicato, in aliud degenerare poteſt. Quare ſi voles ut ingeniũ redeat, & vires medicamentoſas, pene exhauſtas, reſumat, medicata alimonia, quibus dictum eſt modis, refocillanda ac inſtauranda tibi erit. Nec id ſolum in transplantatis & tranſlatis locum habet, ſed etiam in ijs quæ nec cælum, nec ſolum mutant. Vnde par erit quotannis, aut ſaltem quoque biennio, re-

cens medicamentum, ſive ſimplex, ſive compoſitum, aut antidotum, vel quidvis aliud, denuo illis accommodare. Quemadmodum ex Græcis Florentini Georgicis, tranſcripſit Neapolitanus Palladius, & plerique illo antiquiores.

Quomodo non medicati fructus, tam æſtivi, quam autumnales, decerpti & domi aſſervati medicamentoſi evadant, ut corpus repurgare poßint.

CAPVT IX.

HIc nequaquam ſilentio diſſimulabo, quod à multis ſummè deſideratum, & cupide expetitum ſcio. Quid illud? inquies. Quomodo citò, facilè, & quovis tempore, quilibet repoſitos fructus, ſive verni fuerint illi, ſive æſtivi, ſeu autumnales, ita poſſit componere, ut clementer & abſque nauſea alvum moveant, & ſubducant, corpuſque à ſuperfluis excrementis liberè ac blande vacuent. Si patientem aurem mihi præbueris, paucis docebo. Omnium primum à fido quopiam Pharmacopola tibi comparabis purgantia aliquot medicamenta ſimplicia, ex eorum claſſe quæ violenta non ſunt. Qualia ſunt rhabarbarum, agaricus, ſena, polypodium, epithymus, ſemen cartami, myrobalani, thamar Indi, & ſimilia. Vbi unum,

unum, aut duo ex his, ſcopo tuo idoneis, probè ſelegeris, ex Medici conſilio legitimas ac ſanas portiunculas, negligenter, ſi opus erit, fractas & contuſas, horis aliquot, cum tantillo cinnamomi & ſeminum aniſi, infundes ac macerabis, in ſero lactis, oxymelite, ptiſſana, vino, aqua, aut blando quopiam liquore, ut viſum tibi erit, pro corporis tui & partis anni, nec non aëris temperamento, & ſtatu. Deinde quidquid id erit, percolabis & clementer exprimes, & calidis cineribus, apto vaſculo, ſuperpones: ibique horis aliquot inſuccabis, ut loquitur Columella, compuncta multis locis pruna, perſica, pyra, ficus, cotonea, vel ceraſia: ex his quæ tibi ad manum erunt nihil refert, modo ſolem paſſa fuerint, vel clibano, ut diximus, reſiccata, aut aliter aſſervata. Vbi liquore illo medicato, & iuſculo, affatim imbuta erunt, & pro rugoſis obeſula apparebunt, valdeque turgebunt, tum demum medicamentoſa habebis alimenta, quæ abſque ulla moleſtia, corpus, ſoluta alvo, blandè repurgabunt. Rem eandem fœliciter etiam experieris in uvis, quas Damaſcenas nuncupant: magno ventriculi ac hepatis commodo, ſed detractis prius, & ex illorum pulpa ſecluſis vinaceis. Si inſuavem quempiam guſtum, ut amarorem, acerbitatem, vel quid ſimile præ ſe tulerint medicata iſthæc alimenta, ſaccharo optimo, aut pulvere glycyrrhizæ, vel cinnamomi, facile tegi ac diſſimulari po-

terit: ad hæc aniſo condito, vel coriandro præparato, aut huiuſcemodi artificio quopiã aromatico & dulci, pro cuiuſque guſtu ac palato. Quidpiam igitur ex iis guſtabitur, aut una manducabitur, vel ſumpto illo medicamentoſo cibo, ſtatim deglutietur, ut contraria contrariis emendentur.

Eſt modus quidam expeditus & ſalutaris, ita coquendorum, & aliorũ quorumcumque fructuũ maiorũ, ut corpus à gravantibus excremẽtis abſque ullo tędio, torminibus ac faſtidio clemẽter purgent: imo vero purgãdo, viſcera roborent. Hunc qui noſſe volet, velle autem debent omnes, percurrat aream tertiam, campi ſeptimi, noſtri Horti Medici, ſeu Alexikepi, qui nuper rerum multarum acceſſione locupletior & emendatior in lucem prodijt: illic inveniet quod placuiſſe queat. Sed de his fuſius agemus paulo poſt in vino Cydonite, & Hydromelo.

Ioannes Langius, illuſtriſſimorum Comitum Palatinorum Medicus doctiſſimus, in quadam epiſtola ad Cyclerum, de medicatis fructibus ad hunc ſcribit modum. Accipe aquam aut vinum, in qua vel ſcammonea, vel tithymali cortices, aut turbith, vel id genus fortium medicamentorum maceratum ſit: in quo pruna ſicca ex Damaſco, caricæ, uvæ paſſæ, donec turgeſcant, maduerint. Hæc abſque ullis torminibus alvum leniter expurgant. Nam hæc ſola virtute medicamentorum, exuta eorum ſubſtantia,

imbuuntur. Hactenus ille.

Cognovi qui antea commemoratos nobis ſuccos, tam ſiccos quam recentes, nullo modo macerabant, ſed cum purgantibus medicamentis ſimplicibus, eis à Medico præſcriptis, & modicè fractis, ſi opus erat, raroque linteolo deligatis, prunorum modo in vino aqua temperato, coquebant: & addito ſaccharo multo albiſſimo delicatis palatis edendos proponebãt, vel ſolum, unum iuſculum propinabant, & decoctorum carnem per ſetaceum excernebant, ac mundo vaſculo repoſitam, in uſum idoneum & tempus opportunum accuratè cuſtodiebant: de eodem bove, ut dici ſolet, lora trahentes, unaque & eadem fidelia duos parietes dealbantes.

Novi alios, qui fructus iam dictos, poſt longam macerationem, quo nuper dictum eſt modo, blande ſiccabant in clibano, & iterum ac tertio macerabant, & demum reſiccatos, pyxide includebant, & quoties opus erat, excludebant, ac in uſum opportune convertebant, reſperſo multo ſaccharo optimo. Si vigebat æſtus, in aqua roſacea macerabant. Si hyems erat, ſuffocatis in vino pauco aliquot eorum buccellis, & copioſa ſacchari aſpergine dealbatis, libere utebantur, & quidquid erat vini ſuperbibebant. Sed ut quod ſentio verè dicam, non ſunt hæc temerè tentanda abſque docti Medici conſilio, perinde atque alia pleraque hacte-

nus ſcripta. Nam ille ſelecta medicamenta, ægrotantium affectibus, aut ſanorum præcautionibus idonea ſeliget, & ad legitimum pondus, ac doſim, ut loquuntur, omnia deducet, iudicioque & arte ſingula temperabit. Imo vero ſuopte Marte, iuxta hanc methodum, nova comminiſcetur artificia, quando non omnia poſſumus omnes.

Quomodo lactuca, borrago, portulaca, & olera alia, ad hæc cucumeres, cucurbitæ, pepones, raphanus, cinara, fraga, groſſulæ, frambœſiæ, & ſimiles fructus ac plantæ deiectorias facultates induent, & ſapores ac odores varios admittent.

CAPVT X.

SI ad medicationes olerum, radicum & plantarum multarum, prudenter referas, quæ de medicandis arboribus nuper ſcripſimus, novo hic ſermone opus non erit. Verumenimvero, quia plantæ radicibus tam ſolidis non innituntur, quàm arbores, nec tam robuſto donantur corpore, naſcunturque plurimum ſeminibus, vel implantationibus, ac brevioris ſunt vitæ, idcirco de illis peculiarem hic inſtituemus narrationem. Si itaque ſemina plantarum titulo capitis huius præpoſitarum, aut aliarum, madnerint triduo, vel quatriduo (antequam ſerantur)

in iuſculo macerationis purgantium medicamentorum ſimplicium, initio huius Opuſculi deſcriptorum, & ſiccata, vicibus iteratis remaduerint, ac ita optimæ terræ, pingui fimo ſaturatæ, & diligenter ſubactæ, commiſſa fuerint, quidquid inde naſcetur, medicatorum ſeminum facultates ac ingenium referet.

Idem etiam continget, ſi medicamentoſa illa macerationis aqua, vel iuſculo (ſeu cremore quopiam) pullulantes plantulas, & adhuc lacteſcentes, aliquot diebus, velut ex nutricis ubere, ſtillando & non mergendo, aut inebriando, opportunis horis foveris ac rigaveris; hinc enim alvi ſolutionem facilem & corporis purgationem ab illis conciliabis. Si gravis æſtus inferiora torrebit, eodem liquoris hauſtu illas ſitientes, affatim & identidem, ſed tempeſtiuè (ut in arboribus dictum eſt) refocillare ac recreare poteris.

Sunt qui per adoleſcentiam plantarum, radices earum blandè circumfodiunt ad capillares uſque fibras, ſed abſque ulla iniurioſa tractatione & eradicatione. Tum demum purgantia medicamenta ſimplicia, propoſito ſcopo ſelecta, & nonnihil contuſa, ſi opus erit, earum nudatis radicibus, ſparſim injiciunt, ac diſſeminant (ut in arboribus diximus) regeſtaque terra adobruunt, conſepeliunt, ac ita educari, creſcere & medicamentari permittunt. Quod à multis fa-

ctum, & ſalubriter expertum vere ſcio.

Nonnullis abundè ſatis eſt dum plantulas transferunt, in ſcrobiculum illic defoſſum mittere ac ſubſternere ſelecta medicamenta: deinde ſtercorata terra, & ſi opus erit, irrigata, omnia condere, ac ita cœlo & ſolo committere. Modos alios requires ex medicationibus arbuſcularum. Et quæ de liquoribus, & ſuccis medicatis ad plantarum radices infundendis, tradita ſunt, eadem etiam ad ſapores & odores (de coloribus dubito) prudenter ac ſolerter coaptare poteris, exemplo Ariſtoxeni Cirenei: qui, ut ſcribit Plinius, à patria deſciſcens philoſophia, & helluonum voluptati ac collegio ſubſcribens, natas in hortis lactucas, veſperi vino mulſo rigabat, eoque potu, donec ſatis ebibiſſent, ſatiabat: ut poſtridie, cum illuxiſſet, placentas virides à terra miſſas, ſe habere venditaret: dignum helluone inventum, nedum Philoſopho. Sed in medicamentoſo plantarum mangonio & artificio verſatum ſatis. Manum itaque ex hac tabula movebo, ubi admonuero, quod plantæ, quibus à natura ineſt purgatrix quædam lubricitas, ut violis martiis & maluis: aut lactea ſubſtantia & dulcedo, nonnihil etiam deiectoria, ut lactucis: vel nitroſus ſuccus, & ob id medicamentoſus ac deiectorius, ut braſſicæ & betæ: aut lenta & excrementitia humiditas, ut portulacæ: hæ, inquam, & ſimiles plantæ, cura admodum ſolicita, medicamentiſque

multis non indigent, ut medicatę ac purgantes evadant, cum id natura fere comparatum habeant: & ob id modica alteratione indigent, ut medicamentoſæ fiant. De peponibus, cucumeribus, & huius plumæ aliis, non diſſimilis erit ratio, ob ſuccum excrementitium, aquoſum & nonnihil lubricum, quo largè ſcatent.

Vites variis modis medicatas reddere, ut earum uvæ & vina ex illis expreſſa, alvum clementer moveant, & corpus abſque moleſtia purgent.

CAPVT XI.

SEcundum vindemiam, ubi vites ablaqueantur, quantum putabis ei rei ſatis eſſe vini, tot vites ablaqueato & ſignato: earum radices circum ſarrito & purgato. Poſtea veratri radices in pila contundito & circum vitem ponito; his ſtercus vetus, & veterem cinerem, ac duas partes terræ circum addito. Radicibus vitis terram inſuper injicito. Hoc vinum ſeorſum legito. Si voles ſervare in vetuſtatem ad alvum movendam, ſervato: nec commiſceas cum cætero vino. De eo cyathum ſumito, & miſceto aqua, ac bibito ante cœnam: ſine periculo alvum movebit.

Aliter, cum vites ablaqueantur, ſignato

quampiam, ne admiſceas cætero cum vino. Tres faſciculos veratri atri circumponito circum radices, & terram inſuper injicito. Per vindemiam de his vitibus, quod delegeris, ſeorſum ſervato, cyathum in cæteram potionem indito; alvum movebit, & poſtridie perpurgabit, ſine periculo. Hæc ad verbum M. Cato in ſuis de re ruſtica Commentariis.

Africanorum & Græcorum geoponici ac Medici, Catone multo antiquiores, hac incedunt via. Sarmentum quod pangendum eſt, ima parte finditur, trium vel quatuor digitorum menſura, ſublataque medulla, ſimplex medicamentum purgans & deiectorium, ex his quæ primo capite recenſuimus, contuſum, medullæ loco intruditur. Vel compoſiti alicuius pulpa (quod præſtantius eſt) immittitur. Poſtea vulnus aut fiſſura, ne quid effluat, idoneo emplaſtro tegitur, deligatur, & ita ſarmentum terræ mandatur. Hæc Florentinus, ex Græcorum geoponicis & medicis unus, & poſt eum Palladius.

Recentiores ſatagunt ut vitis ablaqueatæ radices emundentur, deinde purgantis alicuius medicamenti compoſiti ſuccum, vel ex ſimplicis alicuius maceratione liquorem, affuſione & rigatione, per dies aliquot repetita, affatim combibant & exhauriant, maximè, dum nova de gravido palmite gemma tumet. Hoc peracto, terram radicibus regerunt, & ante omnia diligenter

cavent, ne tum gelidus & nivoſus ſpiret Aquilo, radices percellens, ac vires medicamentorum obtundens. Qui ex vite hunc in modum medicata naſcentur racemi, deiectorij erunt ac purgantes, perinde atque vinum ex illis expreſſum, ſicuti ſcripſit & adnotavit idem Florentinus, libro 1. & 2. ſuorum Georgicôn. Modus hic ſane quam facilis eſt, ac valde expeditus, ut teſtatur Arnaldus à Villa-nova, ob cauſas in arboribus expoſitas. Hinc nimirum viſa, repertaque eſt uva, ut ille idem ſcribit, cuius acinus quilibet alvum clementer movebat, habebaturque res ea pro ſummo miraculo. Qui uvis & vinis albis oblectantur, vitem ac vina huiuſcemodi medicata ſibi comparabunt: qui rubris, contra: quando velle ſuum cuique eſt, nec guſtu vivitur uno.

Eſt alius modus comparandorum huiuſcemodi racemorum facultate deiectoria præditorum cum ſuis vinis, quem nec tacebo, nec tibi diſſimulabo. Sarmenta ex generoſis vitibus, opportuno tempore ſeliguntur, & in vas aliquod ſemiplenum purgantibus potionibus, vel medicamentoſis liquoribus, maceratione longa paratis, deponuntur: deinde illis terra optima remiſcetur, ac tantiſper reſolvitur, irrigatur & curatur, donec ſarmentorum & flagellorum oculi nitantur exire. Id ubi fit, more vitium cæterarum, idoneo loco circumſpecte panguntur, ſummaque habetur cura, ne iniurioſa tracta-

tione vel tantillũ offendantur, & hinc ex ſuo membro excutiantur. Qui inde naſcentur racemi, pro facultate ſucci ac liquoris, quo imbutus fuerit palmes, medicati evadent, perinde atque vinum quod ex illis exprimetur.

Alia vitium, uvarum & vinorum medicationes pulchræ & ingenioſæ, ad ſomnum, contra venena, & alia.

CAPUT XII.

ETſi quæ hic ſcripturi ſumus, facilè & explicatè colligi poſſint ex præcedentibus, dicam nihilominus de illis aliter, paucis ac breviter, quantum feret materia. Si loco purgantium medicamentorum compoſitorum, aut diluti eorum, vel decocti ſimplicium, quidpiam ex ijs antidotis, quæ ſomnum conciliant, in liquorem ſolutum, ad vitis radices ablaqueatas, tempeſtiva rigatione effuderis, vel hypnoticas & ſomniferas plantas ijſdem radicibus conſepeliveris, aut circum plantaveris (ut vult Dioſcorides, in vino phthorio) tam uvæ quam calcata & preſſa ex ijs vina, ſomnum facilè conciliabunt. Idem fiet, ſi truncum vitis ſelectum, ut de arboribus diximus, Gallica terebra, aut alia perforaveris, & eadem antidota foramini intruſeris, ac vulnus, quo oſtenſum eſt

modo, tractaveris, obduxeris, ligaveris, ac Deo & naturæ permiſeris. Si theriacem, mithridatium, aut alexipharmacum aliud eo intruſeris (ſublata ſi opus erit medulla) vel diluto eorundem, aut liquore macerationis plantarum venenis pugnantium, radices imbueris, & frequenti rigatione, eaque tempeſtiva perfuderis, vitem habebis antidotariam, alexipharmacam, peſtifugam, & venenorum ac venenatorum omnium hoſtem capitalem: adeo ut nullum animal veneno imbutum, ſub ea ſtabulari audeat, ac ſtationem aliquam capere. Quin etiam aiunt, acetum ex vino vitis huius antidotariæ & theriacalis factum, necnon uvas paſſas, miram habere facultatem contra toxica, peſtilentem aërem & morbum, venenatorum morſus ac alia pleraque. Quibus deficientibus, proderunt etiam, vitis eiuſdem folia trita, & venenatorum ictibus appoſita. Quod ſi rurſus horum omnium penuria fuerit, cinis ſarmentorum hominem à periculo vindicabit. Nam & citra theriacem vitis cuiuſque ſarmentum, adverſus morſum mire auxiliatur, modo non fuerit rabidus. Autores ſunt (ne quis putet meum eſſe commentum) Pœnorum & Græcorum geoponici ac medici, & inter hos Florentinus, qui hæc poſteritatem latere noluit. Cæterum hic nec omiſſum velim, nec intactum, quod ſi de huiuſmodi vitibus medicatis ſarmentum transferendum, aut inſerendum accipiatur, vires

ſui medicamenti, ut de arboribus diximus, vix reſipiet, nec materni medicaminis guſtum retinebit. Quare oportebit nova infuſione, eaque aſſidua, vim ſeneſcentis ſucci iterare & ſuſcitare, ut ſcribit Neapolitanus Palladius, rerũ agri doctor non aſpernandus.

Quomodo carnes gallinarum, caponum, perdicum, columborum, phaſianorum, pullorum, anſerculorum, turturum, alaudarum, turdorum & ſimilium alitum: Ad hæc hœdorũ, agnorum, lepuſculorum, cuniculorum, porcellorum, & ſimilium quadrupedum medicamentoſæ fiant, ut corpus ab excrementis blande purgare queant.

CAPVT XIII.

EX præcedentium explicatione & doctrina facile fuit colligere, non poſſe rationi, aut ſenſui, aut experientiæ, aut doctorum virorum ſententiæ conſentaneam illorum eſſe opinionem, qui negant vires ſeu poteſtates certo generi à forma ſubſtantiali contributas (quæ in temperamenti aut materiæ proprietate conſiſtunt) aliis nonnunquam rebus natura & ſpecie diſtinctis communicari: id quod viis multis & exemplis compoſitionum, tranſmutationumque variis, in fructibus, oleribus, radicibus, vitibus & vinis, hactenus pro tenui noſtra Mi-

nerva utcunque oſtendere ſategimus. Hinc nimirum, nec fruſtra, nec temere Galenus multis in locis teſtatur lac capræ, quæ ſcammoneam & tithymalos vel marinam braſſicam depaſta fuerit, purgatorium evadere. Id quod etiam Hippocrates non de capra modo, verumetiam de mulieribus affirmat: putatque hinc non parum referre, quo ſive mulier, ſive animal cibo uſum ſit, cuius lacte ſalubriter uti velis; ſive ſanus, ſive maraſmode ægrotans febre, aut ad infantulorum probam alimoniam. Cum itaque ſic res habeat, ut quo cibo veſcuntur animalia, illius odorem & vires reſipiant ac redoleant quodammodo eorum carnes: cum lactigeræ pecudes, & boves, quem delinxere ſalem (ut eſt apud poëtam) referant in lacte ſaporem: imo vero in butyro & caſeo, cum iuniperum oleant turdi qui illius baccis perlibenter veſcuntur, quidni etiam alitum quarundam & quadrupedum iuniorum medicatis rebus & pabulis, ut mox dicemus, educatorum medicatas eorundem vires & facultates in propria carne & pulpa referant, & hinc medicamentoſa ea caro & purgatrix evadat? Sed quonam, inquies, modo id aſſequetur? Vt priſcos medicos & philoſophos, qui ea de re ſcripſerunt, in præſentia omittam, ex recentioribus pro multis, Thomam Eraſtum proferam, quem paucis audire grave non erit. Docuit me (ait) aliquando præceptorum meorum unus, purgatorias reddere gal-

linarum carnes, & bene ſucceſſit in hunc modum. Decoquenda ſunt purgantia pharmaca, ut helleborus, ſcammonium, agaricus, tithymali & ſimilia, cum tritico, aut hordeo. Hoc ſolo exſiccato ſi veſcantur longo tempore gallinæ (vel huiuſmodi volucres aliæ) purgabit earum caro comeſta; nec erit admodum inſuavis & guſtui ingrata. Hæc ille. Quod artificium non ad ſolas gallinas, capones, perdices, phaſianos, & huius plumæ alites alias, ſed etiam ad quadrupedia animalcula quædam, ut hœdos, agnos, lepuſculos, porcellos, & huius pili ſimilia, prudenter accommodabis, medicato, ut diximus, domeſtico eorum pabulo. Nam de agreſtibus hic non loquimur, ſed domi vel educatis, vel educandis. Verum enim vero pretium operę iſtius fuerit eundem Eraſtum rurſus audire, eam in rem alibi paulo plenius & planius ad hunc philoſophantem modum. Hellebori radix, inquit, in aqua cocta medicatam eam reddit & purgatoriam: in qua ſi maceratus panis aut triticum à gallina dies aliquot comedatur, & in chylum, ſanguinem & carnes in eis permutetur, tum demum occidatur, coquatur, & à quopiam homine edatur, proculdubio purgandi vim & facultatem, ab helleboro contractam per tot ſubſtantiales mutationes conſervaſſe deprehendetur. Hoc ſi eſt, quis, obſecro, adeo inſaniet, ut in tali carne formam hellebori, aut huius eſſentialem poteſtatem quærat? Erunt

itaque hæc, cum in præcedentibus, tum iis quæ deinceps dicentur accipienda de viribus, quæ in temperamenti aut materiæ proprietate conſiſtunt. Non ſum neſcius pleroſque etiã magnates ſuperiores alites vel animalcula exenterata ac plumis & corio exũta, infarcire purgantibus medicamentis ſimplicibus, ut rhabarbaro, agariço, foliis ſenæ, ſemine cartami, radicibus polypodij, epithymo & ſimilibus, uno, duobus, vel pluribus ſimul, addito cinnamomo, ſemine aniſi, vel fœniculi, necnon herbis parti ægrotanti idoneis, & congruis: tum demum hæc omnia ventri alitis, vel animalis inſerta, conſutoque oſtiolo, per quod immiſſa erunt, igni lento torrenda committere: ut vaporoſa medicamentorũ horum ſubſtantia imbuta caro, & ut ſic dicam, inſuccata medicamentoſa & purgatrix evadat. Alij farctam in hunc modũ alitem, & his medicis miſcellaneis intus ſaturatam, pingui iuſculo incoquendam deponunt, eoque decocto purgante una cum carnibus ſalubriter utuntur: & hinc corpus à gravantibus excrementis blandè repurgant. Sed de his hactenus ſcriptum ſit, ut aliis ſuum demus locum & ordinem.

Hæc itaque de medicandis arboribus, fructibus, oleribus, radicibus, vitibus, uvis, vinis & carnibus ſatis erunt. Quæ ſi placuiſſe, & grata fuiſſe intellexero, quæ apud nos latent & pulchriora & præſtantiora, ex umbra in lucem communi iuvandi ſtudio proferemus.

Artificia elegantia & expedita componendorum vinorum, quæ diverſis morbis blandè ac iucundè ſuccurrant: cum priſco ac recenti quorundam catalogo.

CErtum eſt priſcos Medicos ſummo ſtudio ac diligentia perquiſiviſſe, quonam modo diverſis affectibus corporis & animi, cum curandis, tum excitandis, vina artificiosè concinnarent, & medicata factitarent. Qualia ſunt Theophraſti apud Heracleam Arcadiæ, quæ viros dementabant: Athenæi apud Thaſios, quæ ſomnum accerſebant & fugabant: Plinij Arcadica, quæ fœcunditatem fœminis importabant, & viris rabiem. Ad hæc Trœzenia, quæ qui biberant, negabantur generare: & Lycia, quæ qui guſtaverant, his ſoluta alvus firmabatur. Hinc ſcilicet variæ illæ, apud M. Catonem vinorum concinnationes ad varios affectus: necnon apud Dioſcoridem: & ante iam dictos omnes apud Pœnorum & Græcorum geoponicos ac Medicos, ſicuti ſuo loco deinceps oſtendemus. Horum artificia omnibus penè morbis, citò, tutò, ac iucundè, necnon (ut aliquid de meo addam) quam minimo, auxiliantia, cum legiſſent poſteriores Medici (hinc fortaſſe) conſulto moti fuerunt, ut medicamenta quædam purgantia, vino macerarent & horis aliquot infunderent, ad conci-

conciliandam ei medicamentoſam facultatem. Quod (Dij boni) quanto applauſu & totius corporis conſenſu ſic hauritur! Quas, obſecro, vires in corpore clementer ac blandè ita non exerit? Quam ſuavitatem medicamentis & rebus, quibuſcum miſcetur, non adfert? Quas facultates cerebri, ventriculi, iecinoris, cordis & inteſtinorum non roborat, ſubſtantiæ ac naturæ ſuæ familiaritate, quæ nobis amica eſt, aſſueta, & pene dixerim, congenita? Hinc nimirum Galenus noſter, Falernum Mithridatio & Theriacæ miſcendum præcepit, ut multorum amarorum, quibus conſtant antidota illa, iniucunditatē tegat, & ventriculo qui amara averſatur, ſuavitatem conciliet, contentricemque eius vim roboret. Recte itaque ac prudenter ſolertes Medici factitia vina excogitarunt, quæ facultates impreſſorum illis medicamentorum, celeriter ac iucundè toti corpori, eſſentiæ tenuitate ac familiaritate diſtribuerent, & à variis affectibus illud opportune liberarent, abſque noxa, tædio, ac nauſea. Horum compoſitiones multiplices, & artificia diverſa, tibi candidè, ut omnia, proponere ac paucis exponere, nec detrectabo, nec gravabor: ut habeas è multis quæ pro arbitrio ſeligere & ſequi poſſis.

Vinorum medicamentoſorum artificioſæ aliquot concinnationes, tam per vindemiam, quam alio quovis tempore aggrediendæ.

CAPVT I.

VIndemiæ tempore, muſtum ex albis racemis, iiſque optimis, ac minimè vitiatis expreſſum (ſi albo vino delectaris) vel ex aliis comparatum ſeliges ac ſepones, & antequam efferveat, in doliolum, cadum, lagenam, vel aliud vaſculum, ex munda & proba materia concinnatum opportunè infundes. Sed ita, ut prius ſelectæ materiæ tuæ medicæ, lotæ ac purgatæ, in dictum vaſculum deſcenderint: ſive herbæ fuerint illæ, ſeu radices, flores, ſemina, ſpecies, aromata, fructus, grana, aut res aliæ quævis medicamentoſæ, quarum facultates muſtum imbibere, ac præ ſe ferre ſatagis. Quod equidem duodecuplam proportionem habere debet ad dictas materias plus, minùs, pro intenſiore & remiſſiore illarum ſapore, odore & qualitate. Id ubi factum erit, ſcutella uno latere aperta, vel illo aliquantulum ſublata vinarij tui vaſis oſculum & ſupremum ſpiraculum operies, ut fæ-

ces ſenſim ab imo ad ſummum tendentes liberum habeant emiſſarium, & quod medicato halitu ac fervore ſurſum volitat, deſpumatum ad inferiora retrudatur. Vbi fervor reſederit, & deſpumatio ceſſaverit, vas omnino replebitur (quod pro aliis deinceps dictum velim) & ne quid effluat, diligenter ſtipabitur, ac loco idoneo in uſum reponetur: qui poſt duos menſes opportunus erit. Vides quanto artificio hîc elaboratur, & quaſi à natura conficitur, & ut ita loquar, incorporatur, quod iniectum & comprehenſum eſt. Nam per naturalem muſti calorem, validamque ebullitionem, interna rerum infuſarum, necnon confuſarum fit agitatio, velitatio & impreſſio. Qua vinum, multo ſuperius, viribus propriis eas ſpoliare, ſibique proprias facere, imbibere, & ut theologicè loquar, tranſſubſtantiare, vijs modiſque omnibus molitur, ac tandem aſſequitur. Ex quo medicamentoſum evadit, & hinc vi admodum penetrabili, artifice induſtria, inſitas conceptaſque rerum immiſſarum ſibique creditarum facultates, ad omnia corporis membra, in nictu oculi, iucundè perfert ac diſtribuit, abſque ullo naturæ gravamine, tædio, nauſea aut faſtidio: ſicuti probatum, expertum, ac ſummè obſervatum habemus, ſcimus ac vidimus. Hoc primum eſt concinnandorum vinorum artificium, paratu admodum facile, ſed mihi utcunque ſuſpectum. Nam periculum eſt ne muſto immer-

ſæ, aut natantes materiæ, ex mora, loci natura, difflatione præpedita, & aliis vitium trahant, ac vinum ita labefactent, ut ætatem ferre non poſſit, ſed in vappam illico abeat, aut ante tempus aceſcat. Quare præſtaret, fervore vini ſedato, & deſpumatione facta, illud elutriare & in alterum vas transfundere: incluſaſque materias excludere & procul amandare. Niſi malles aliud muſtum illis ſuperfundere, & hinc comparatum vinum, quod priore multo erit imbecillius, pauperibus ægrotantibus elargiendum cuſtodire.

Eſt alter modus quamplurimis uſitatus ac familiaris, cuius talem habeto formulam. Medicæ materiæ, pro concepto cuique ſcopo electæ, in optimi muſti iuſta quantitate (comparato ad id vaſe idoneo) tantiſper coquuntur, & temperato igni ex ſemiuſtis carbonibus accenſo, tandiu leniter bulliunt, ſpuma ad unguem excluſa, donec pars tertia, plus, minus, abſumpta fuerit: aut muſtum ipſum, rerum immiſſarum ſaporem ac odorem exactè imbiberit: id ubi factum eſt, noctem integram adopertum vas, cum ſuo vino & materiis quieſcit: ſequente luce, per vimineum colatorium omnia tranſmittuntur, ac vinum ita percolatum alteri muſto (ſed minoris quantitatis) vaſe ad id accommodo, diligenter remiſcetur, & tranſvaſatur: aptato ad ſummum eius ſpiraculum & emiſſarium operculo, qua nuper ſcriptum

eſt formula: ubi perfectè deferbuit, & defæcatum eſt, rite impletum, operculatum & clauſum, loco idoneo, in uſum cuſtoditur ac ſeponitur. Sed rurſum modus iſte (quanquam non ignobilis) ſua non vacat ſuſpicione, ob rerum immiſſarum ebullitionem, plus æquo (fortaſſe) maiorem vel minorem, intenſiorem aut remiſſiorem, nulla graduum baſi in his præſcripta & obſervata. Nam ſunt multa quæ longam coctionem ſuſtinent, alia vero brevem; cuius ſi non habeatur perſpecta ratio, vires decoctorum reſolvuntur, & in fumos illico abeunt. Quare ſatius eſſet, ac multo conſultius, medicas materias tandiu in muſto macerare, donec illarum naturam ac facultates, tam guſtatu, quam odoratu, induiſſe ac ebibiſſe deprehendatur. Quod ubi conſtabit, lenta ebullitione eaque leni, negotium, quo dictum eſt modo, facile abſolvetur.

Aliæ eorundem vinorum artificioſæ compoſitiones, magis tritæ ac vulgares.

CAPVT II.

SVnt aliæ medicandorum vinorum methodi, quas paucis tibi expediam. Medicæ materiæ recentes, aut ſi id minus licet, ſemiſiccæ & negligenter contuſæ, lineo, aut cannabino ſacculo admodum raro impo-

nuntur, & ad præſcriptas formulas in optimo muſto præmadent atque innatant, additis lapillis, ſi leviores erunt, ut in vino hyſſopite docet Dioſcorides. Vbi ſatis emaduerint, & maceratæ fuerint (quod ex ſapore & odore muſti illis imbuti percipitur) tum demum blande, & quantum licet expeditè coquuntur, deſpumantur, & excluſo ſacculo, factaque illius forti expreſſione, vinum ita medicatum, alteri, (ſed minoris quantitatis) miſcetur, & nonnihil movendo, agitatur. Id ubi exactè in ſuo doliolo deferbuit, diligenter repletum & operculatum, diligentius cuſtoditur.

Alij in generoſum vinum (nihil refert novum fuerit, necne, adhæc album an rubrum) ſelectas, pro arbitrio, medicas materias, lotas ac repurgatas immittunt: & horis aliquot, ut dictum eſt, ibidem macerant, coquunt, deſpumant, percolant: & abſque ulla expreſſione vinum, in vas mundum deponunt, replent, optimè claudunt, & uſui reſervant. Hæc via trita eſt ac vulgaris, quam etiam novit media de plebe popillus. Probarem ſane materias ſacculo aut linteo, ubique includi, ut commodè, & abſque vini iactura, excludi ac retrahi poſſint. Quod Dioſcorides ubique facit.

Qui ſolertiores ſunt & ingenio perſpicaciore ſecreta rerum explorant, medicas eaſdem materias, quo dictum eſt modo apparatas, cum duodecupla quantitate racemo-

rum alborum, aut nigrorum miſcent, confundunt, & vindemiæ more, calcant, unaque tandiu in doliolo ad id congruo, aliorum vinorum more, effervеſcere permittunt, donec clarum & defæcatum vinum, ex his miſcellaneis ſecerni poſſit. Id ubi animadvertunt, tranſvaſant: & ubi iterum deferbuit, replent & cuſtodiunt. Sed ea de re in compoſitione vini Guaiaci fuſius ſcripturi ſumus. Quod ad reliquias materiarum attinet, vinum illis deſuper adjiciunt, referveſcere ſinunt, exhauriunt, ut vina alia curant, & in uſum ægrotantis familiæ ſeponunt. Nam tantum diſtat inter hoc poſtremum, & præcedens, quantum diſtant (quod dicunt) æra lupinis. Hic modus mirum in modum mihi arridet, ob legitimam rerum fermentationem, permiſtionem, ſequeſtrationem, inſinuationem, & alia, quæ ſciens omitto, & volens prætereo, ne longa narratio tædio pariat.

Non deſunt qui vina iſta invaleſcente æſtu (dum inſana Canicula meſſes concoquit, & ardentes contriſtat Sirius agros) vitreis phialis, ad ſolis vivificum ignem, conficiant: artificio non damnando, & conatu nequaquam inutili, ob cauſas alibi à nobis expreſſas.

Quædam obſervanda, cum in præcedentibus, tum ſequentibus.

CAPVT III.

HIc ſuperſunt quædam, ex Dioſcoride & aliis, nunc demum aperienda, quæ in octo capita paucis digeram. Primum, vinorum factitiorum vaſa debere impleri: quia non plenis facile in acorem tranſeunt vina, & promptiſſimè corrumpuntur: quod populare eſt. Secundum, medicata vina, perinde atque medicamenta, recte valentibus inſalubria eſſe, niſi ad morbi alicuius præcautionem ſumantur, ex conſilio docti & prudentis Medici. Tertium, febricitantibus ſummo delectu & iudicio exhibenda eſſe; imo vero, ſi Dioſcoridi credimus, abdicanda; præſertim quæ cum frigorificis rebus nihil habent commune. Nam vinum ad febrem, eſt ut ignis ad ignem. Quartum, factitia vina miſturarum vires ſibi aſciſcere. Quare non difficile fuerit iis qui rerum naturas norunt, medicatorum vinorum vires coniectura quadam aſſequi: ut in vino è Betonica tradit Dioſcorides, quod nos paulo poſt deſcribemus. Quintum, vina iſta dum in uſum traducuntur, & è ſuis doliolis identidem hauriuntur, periclitari vapeſcere, aceſcere, aut aliter vitiari, niſi maturè illis proſpiciatur. Quod fiet ſi optimum oleum

ſalis expers ſuperfundatur. Nam veluti tectorio quodam ab huiuſmodi labe illa defendet. Sextum, medicamentoſis vinis, ut etiam aliis, ſumme commodare, vel incommodare vaſa in quibus reponuntur, & ligna ex quibus compinguntur. Sic factum & expertum videmus, ut vinum in cadis vel doliolis Tamaricinis conditum & ſervatum, lieni ac ſplenicis magnopere conferat, & in Fraxineis peſti ac venenis conſtanter repugnet, & ita de multis, ne ſim narrando moleſtus. Septimum, vina medicata quæ cum muſto fiunt, non eſſe uſui ante 40. dies, vel menſes duos ab eorum defervefactione, ſecus autem de aliis. Octavum, abſque arduo labore & ſumptu, vinum medicatum fieri ſine igne & ebullitione, ſi quæ viſum erit in faſciculũ deligaveris, & vino immerſeris, adiecto lapide pendulo, ut materiæ, hoc veluti ponduſculo degravatæ, in vinum deſcendant. Idem fiet, ſi linteolo raro, vel ſacculo mundo materias incluſeris, & ut dictum eſt, in vinum demiſeris. Quod diebus nonnullis hinc exactis guſtandum erit, & paulo poſt reguſtandum: & tandiu repetendum, donec vinum, rerum infuſarum ſaporem ac odorem in ſe tranſtuliſſe & exactè ebibiſſe videbitur. Quod ubi deprehendes, tum demum materias excludes, & vinum habebis pro illarum facultatibus medicamentoſum, tibi ſedulo cuſtodiendum, & ne difflatum admittat, accuratè obturan-

dum. Superioribus addere parergum non erit, quod quæ inſignem habent qualitatem, & vino remiſceri debent, parva mole, maximam illius quantitatem exigent, ob ſaporis vel odoris excellentem vim, citam penetrationem, & extemporaneam inſinuationem, quæ & guſtui & olfactui ſe ſe ſtatim imprimit. Hæc ſi nimia erit, & ob id ingrata, dulcibus, odoratis ac ſuavibus emendari, vel ſaltem tegi & diſſimulari poterit, ſicuti in medicatis fructibus docuimus. Sed de artificiis vinorum medicatorum hæc ſatis erunt. Nunc demum reſtat, ut particulares aliquot eorundem formulas tibi proponamus, cum propriis ſingulorum auxiliis, uſu & remediis: gradatim ab antiquorum placitis & formulis, ad recentiorum ſcripta, modos & experimenta eundo. Quod ut dictum, ita etiam factum agnoſcas, ſic verba ad rem confero & deduco.

Vinorum medicatorum & medicantium particulares aliquot formulæ, & præſidia, ex Græcis Florentini Georgicis.

Vinum factitium ex Roſis, Anetho, & Aniſo.

IN vinum, muſtum, vel aliud, conjicito roſarum exunguium & montanarum, necnon aniſi & mellis partem, cum modico croco: ſimul ligato omnia. Id commodum erit

ſtomachicis & pleuriticis. Colligato preterea Anethi ſemen in linteo, & in vinum demittito: ſomniferum erit, urinam movebit, ac cibos concoquet. Rurſus Aniſi ſemen, vino ut dictum eſt, indes, & urinam emendabit, ac viſceribus ſummè proderit.

Vinum ex Aſaro, Pulegio, & Fœniculo.

PRimum urinam elicit, hydropicos & ictericos iuvat, hepaticos corroborat, iſchiadicos & tertianarios recreat; ac febrium rigores ſoluit. Secundum, adverſus ſerpentiũ & reptilium venena utile eſt. Tertium, lapſam appetentiam erigit, ſtomachum firmat, & urinas movet.

Vinum ex baccis Lauri, Petroſelino, & Conyza.

VInum ex baccis Lauri, tuſſi, pectori, torminibus & difficultatibus urinæ auxiliatur, ſenibus prodeſt, aurium doloribus ſuccurrit, ſerpentibus ac reptilibus adverſatur, & mulieres, quibus uterus ſtrangulationem minatur, apprimè iuvat. Ex petroſelino, ventriculum roborat, eius flatus diſcutit nauſeabundos, appetentiam excitat, urinam ducit, & ſomnum conciliat. Ex Conyza, ſtomacho eſt valdè accommodum: paralyticis, ſtupentibus, tremulis, torminoſis & nephriticis opitulatur, peſtilentibuſque morbis ſummè conducit.

Vinum ex Ruta, Fœnograco, Hyſſopo & Apio.

PRimum adverſus venena, venenata medicamenta, flatus & reptilia auxiliare eſt. Secundum hepati plurimum prodeſt, præſertim ſi Fœnum-græcum fuerit contuſum. Tertium, pectus purgat, coctionem iuvat, & alvo eſt utile. Quartum confert lotio reddendo, appetentiæ ac nervorum præcordiorumque doloribus. Sed Apij ſemen debet mitti contuſum in vinum.

Vinum ex Abſinthio & Thymo.

ABſinthij, maximè Pontici, drachmas octo contunde, & raro linteolo illiga; demum in amphoram cum caſſia injice, & muſtum optimum ſuperfunde, relicto ſpiraculo, ut ferveſcat: deinde reple, & ſerva. Vſus erit ad præcordiorum ac hepatis dolores, necnon ventriculi cruditates, & affectus alios eiuſdem. Ejicit etiam animalia quæ in inteſtinis connutriuntur. Vinum ex Thymo ſic concinnatur. Thymum dum floret collectum & ſiccatum, terito: deinde in dolium chœnices quatuor indito, & vini albi metreta affuſa dolium ad dies 40. oblinito. Potens eſt mulieri lac attrahere, & ægritudines fœmineas emendare.

Medicatorum & medicantium vinorum particulares aliquot formulæ, & præſidia, ex Dioſcoride.

Vinum Rhodites, ſeu è Roſis.

ROſarum contuſarum minam linteolo deligatam, in muſti ſextarios octo demergito, & poſt tres menſes defæcatum vinum transfundens recondito. Vtile eſt his qui febre carent, & ad ventriculi coctiones, eiuſque dolores à cibo potum. Valet etiam contra humidas alvos & dyſenterias.

Vinum Abſinthites.

VAriæ ſunt apud Dioſcoridem vini huius concinnandi formulæ, ex quibus hanc paratu faciliorem tibi ſelegimus. Abſinthij Pontici mina tuſa, & raro linteo deligata, in cado muſti maceratur binis menſibus. Vtile eſt vinum id ſtomacho, urinam movet, coctionem tardam accelerat. Hepaticis, regio morbo, & renum vitiis auxiliatur: faſtidia diſcutit, & iis prodeſt, quibus ventriculus negotium exhibet. Valet contra longam præcordiorum diſtenſionem, & inflationes, tereteſque ventris tineas & remoratos menſes.

Vinum Hyſſopites.

LIbra foliorum hyſſopi tuſorum, & linteolo raro cum quibuſdam lapillis involutorum (ut degravatis punduſculo faſciculus ſidat) in muſti amphoram conjicitur. Vinum poſt 40. dies defæcatum elutriatur. Prodeſt contra pectoris, laterum & pulmonis vitia, veterem tuſſim & ſuſpiria. Vrinam cit, torminibus & horroribus febrium circuitu repetentibus auxiliatur, ac menſes movet.

Vinum è Betonica.

HErbam ſemine prægnantem cum ſuis ramulis, libræ unius pondere, congiis duobus vini macerant, & poſt ſeptimum menſem transfundunt. Ad multa interaneorum vitia, ut frutex ipſe, pollet. Et, ut in univerſum dicatur, factitia vina, miſturarum vires ſibi aſciſcunt. Quare non difficile fuerit iis qui illarum naturas norunt, vinorum vires coniectura quadam aſſequi. Verumtamen vinorum uſus febricitantibus abdicandus eſt. Fit etiam è Betonica acetum ad eadem vitia utile.

Vinum Thymites ſeu è Thymo.

VAlet contra ægras coctiones, faſtidia, dyſenteriam, nervorum & præcordio-

rum dolores, hybernos algores, & venenata animalia, quorum morſum frigus inſequitur, aut putreſcit locus. Ad eadem pollet vinum Origanites.

Vinum Salviatum & Marrubiatum.

QVod prius eſt, valet contra renum, veſicæ, & laterum dolores, ſanguinis reiectiones, tuſſim, rupta, vulſa, & ſuppreſſos menſes. Poſterius convenit vitiis pectoris, & omnibus morbis, quibus marrubium confert.

Vinum ex Apio, Anetho, Fœniculo & Petroſelino.

OMnium eadem eſt conficiendi ratio, & vires eædem. Sumuntur ſeminis apij recentis maturi & cribrati unciæ novem, linteo raro colligantur, & in muſti amphoram demittuntur. Appetentiam excitat, ſtomachicis auxiliatur & difficili urinæ, ac faciles ſpiritus facit.

Vinum Granatorum.

EX variis artificiis quibus vinum iſtud concinnatur, hic aliquot Dioſcoridi ac recentioribus probata conſcribemus. Succus exprimitur ab acinis Punicorum, quibus lignoſus abeſt nucleus (apyrena vocant) &

ad tertias decoquitur, ac ita reponitur. Efficax eſt contra fluxiones internas, & febrim cum alvi profluvio exortam. Vrinam movet, alvum aſtringit, & ſtomacho admodum eſt utile. Alij repurgatos Punicorum acinos, ſtatim prælo ſubjiciunt, & expreſſum ſuccum vitreis amphoris recondunt, ibique per ſe tandiu effervеſcere ſinunt, quouſque deferbuerit & ſubſidat fæx. Deinde in alias transfundunt amphoras, quod à fæcibus repurgatum eximunt; & oleum ſuperaffundunt, ne mora longa vapeſcat, vel corrumpatur & aceſcat. Sunt qui repurgatos acinos cum pari menſura uvæ nigræ, ſaporis auſteriuſculi, remiſceant, calcent, & per ſe effervеſcere ſinant, quoad vinum clarum evadat. Deinde percolatum, in doliolis adſervant: ſic enim guſtui plurimum arridet.

Vinum mirabile pro melancholicis.

QVi laborant melancholia ex bile aduſta in vaſis hepatis ac venarum, aut natura ſunt binoſi, componant ſibi vinũ ſecundũ aliquã ex præcedentibus formulis, quod capiat bugloſſi, meliſſæ, ſcolopendriæ, epithymi, behen albi & nigri, polypodij querni, foliorum ſenæ, roſarum rubrarum exunguium, florum borraginis & bugloſſi, ſingulorum mundatorum, quam voluerint partem, iuxta proportionem vini concinnandi. Huius uſus ſalubris erit, per veris & hyemis tempora,

tempora, & maxime autumni, in quo præcipuè viget melancholia. Si diu ſervari debet, tuendæ tantum ſanitatis gratia, & non profligando præſenti morbo, excludetur ſena, & loco eius ſubſtituetur behen albi & rubri, ana (ut loquuntur) hoc eſt ſingulorum uncia una. Vinum id melancholicis triſtitiam aufert, ærumnoſas cogitationes abigit, lætitiam inducit, rationem componit, cor exhilarat, & humorum incinerationes emendat. Valet etiam adverſus quartanas ex aduſtione factas, & ſanguinem à limo ac fæcibus repurgat, corporiſque habitum reparat. Poteſt id vinum alteri miſceri, & ſolito more ſumi, ſi paulo potentius ac medicamentoſius eſſet.

Vinum Cardiacum ſeu cordiale.

FIt ex borragine, meliſſa, bugloſſo & cinnamomo. Prodeſt adverſus cordis palpitationem, & cardiacum affectum. Sanguinem corruptum emaculat, ſcabiem abolet, lepram curat; ſpiritus recreat, & animum exhilarat. Melancholicos humores & aduſtos per urinas educit, ac cerebrum à craſſis, turbulentis & ærumnoſis melancholicis fumis expedit. Quibus addo (ait Villanovanus) quod dementes & furioſos, vinculis retinendos, plurimum recreat, & ad rationis diſcretioniſque uſum perbelle reducit. Teſtis eſt mihi conſcientia, inquit, niſi viderim

matronam quandam hinc liberatam: quæ frequenter ex quavis iracundia, velut demens & imposanimi efficiebatur, dicenda tacenda loquebatur, &, adeo furioſa & intractabilis fiebat, ut ligari cogeretur, donec deferbuiſſet furor, & illa ad ſe rediſſet. Fuit ei præſtantiſſimo auxilio, & præſentiſſimo remedio vini iſtius uſus, indicatus à peregrino homine quodam, eleemoſynam pro foribus dictæ matronæ implorante, ut ille idem Villa-novanus ſcribit. Qui etiam teſtatur ſuccum borraginis, aut bugloſſi defæcatum, ſeu (ut loquuntur) clarificatum, ad ſuperiores affectus valde prodeſſe, ſi vino miſceatur, & quotidie hauriatur: nec indiget ulla dulcoratione, quod ex ſe multum ſit dulcis ac ſuavis ſuccus ille.

Vinum Paſſulatum, vel uvarũ Damaſcenarum.

PAſſulæ & Damaſcenæ uvæ, ſuccoſæ & à ſuis vinaceis, vel nucleolis repurgatæ, ac parum contuſæ, mittuntur in vas idoneũ, cui ſuperfunditur muſtũ, & quibus dictũ eſt modis perficitur. Vtile eſt ſenibus, valetudinariis, pituitoſis, melãcholicis, & mulieribus delicatulis. Pectus lenit, iecur & ventriculũ roborat, ſanguinem emendat, putrefactioni reſiſtit, nauſeas tollit, corpus impinguat, ac belle nutrit. Aſthmati & tuſſi auxiliatur, coctricem facultatem cum aliis naturalibus ſumme iuvat, & lienteriam alvique flu-

xiones compeſcit. Syncopen tollit, humiditates conſumit, ac hydropi aquoſæ ſuccurrit. Paucis, qui hoc vino utitur, à pituitoſis infirmitatibus defenditur.

Vinum Cydonites ſeu Cotoneorum.

VInum melites, ſeu cydonites ſic fit. Mala cotonea, ſeminibus ſuis caſtrata, fruſtulatim ſcinduntur, rapi modo, ut ſcribit Dioſcorides; & duodecim librarum pondo, in muſti metretam diebus 30. macerantur: poſtea defæcatum vinum reponitur. Id aſtringit, roborat & recreat. Vnde cardiacis, ſtomachicis, hepaticis, dyſentericis, nephriticis, & urinæ difficultatibus ſumme prodeſt. Qui poſt macerationem exempta cotonea coquere volet, ac per ſaccum excernere, & ſaccharo condire, habebit cydoniatum ſatis laudabile, & familiæ ægrotanti ſalutare. Eſt & Hydromelum multis celebratum, ac falſo Hydromel à pleriſque nuncupatum, cùm nihil mellis admittat, & nomen habeat ab aqua, & cydoniis, quæ Græci μῆλα nuncupant. Huius compoſitio hunc habet modum. Novis imbribus, nimirum vernis, cæleſtis aqua mundo vaſe excipitur, diu in umbra quieſcit, percolatur defæcata, & in ea tandiu macerantur cydonia, ſuis interaneis purgata, & fruſtulatim diviſa, donec ſuccus tranſiſſe videatur in colorem vini gilvi, aut pallidi. Demum aqua illa per dies caniculares longo tempore inſolatur, vel

lento igni, ex carbonibus abſque fumo excitato, coquitur ac deſpumatur: poſtea in vas refunditur, quod diligenter opertum, loco idoneo ſervabitur. Poſt ſeptimum menſem pro vino uti licebit, ad omnia corporis vitia, quæ robore virium & aſtrictione indigent: cuiuſmodi ſunt reſoluta, diſſoluta, imbecilla, ſudoribus diffluentia; & ſimilia. Viſcera omnia laxa recolligit, nauſeam & vomitum compeſcit, lapſam appetentiam erigit, ventriculum firmat, lubricas alvos retinet, hepar calidum emendat, hæmoptoïcis ſeu ſanguinem ſpuentibus ſuccurrit, coctionem adiuvat, ac reptantes in cerebrum vapores deprimit. Ante cibum retentricem facultatem ſtabilit, inteſtinis robur addit, & depravatum illorum motum componit. Vſus eius omni ætati, ſexui ac regioni, ut ſcribit Avicenna, valde congruit, lætitiam inducit, ſitim reſtinguit, colorem faciei reparat, debiles renes confirmat, ebrietati ac crapulæ occurrit, & convaleſcentibus omnibus valde prodeſt. Sed de multis id illi eſt admirabile, quod contra auram peſtilentem, venena ac venenata divinitus opponitur, & prębibitur, quemadmodum ſæpius exploratum vidimus. Cæterum ſi quis volet ex tempore vinum cydonites ſibi comparare, ſed ſuperiore multo infirmius, aſſata cotonea, depellata & adhuc calentia in vinum generoſum mittat, & horis aliquot inibi maceret, deinde vinũ illud percolet. Vel purgata cydonia &

exenterata, in vino albo perſtrenuo ac ſubtili, diem unũ vel alterum inſuccari, & inebriari ſinat, poſtea igni lento, & vaſe mundo, ad id accommodo, excoquenda componat, vinumque illud tranſcolet, ac in uſum cuſtodiat. Si reliquias cotoneorum, ut paulo ante oſtendimus, condire volet, habebit cydoniatum non ignobile. Cui poſt ſecretionem & ſacchari miſturam, ſi una etiam Rhabarbari optimi, & ſubtiliter pulverati idoneam portionem adiecerit, aut clementer purgans ſimplex medicamentum aliud addiderit, & miſcellanea illa confuderit, tribulauerit, & recoxerit, habebit præſtantiſſimum cydoniatum, & valde accommodum alvo movendæ, & corpori vacuando, idque multo certius & ſalubrius, quam ex eo quod ſcammoniatum & diagridiatum Lugduno affertur: in quod ſcammonium ſeu diacrydium ingreditur, medicamentum periculoſum, ex quo gravia pernicioſaque ſymptomata contigiſſe ſæpius deprehendi.

Vinum obſtructiones aperiens, & melancholiam emendans.

Fit ex foliis & radicibus cichorij, ſcolopendriæ, endiviæ, & aliquot ſummitatibus abſinthij. Quæ poſt longam macerationem in vino, & ſufficientem decoctionem percolantur, & vinum aliud ſuperfunditur, recoquitur, ac poſtremo per colatorium ex-

ceptum, priori miſcetur, & in vaſe idoneo reſervatur. Si inſignem amarorem aut guſtum aliquem ingratum præ ſe tulerit, emendabitur, quo dictum eſt modo in fructibus medicatis. Valet tale vinum ad tollendas obſtructiones hepatis, lienis & viſcerum; amoliendoſque affectus hinc natos: quales ſunt icterus, nubilium pallidi colores & ſimiles. Si uncia una, vel drachmæ decem epithymi & polypodij quercini modicè contuſorum, macerentur in ſelibra generoſi vini albi, & leniter ferveant, deinde percolentur & hauriantur, melancholicis opem miram adferent, ſi potio per aliquot dierum intervalla repetatur.

Vinum Euphragiatum ad oculos.

Mittitur Euphragia in muſtum, & quibus dictum fuit modis conficitur vinum, cuius uſu oculi ſenum iuveniles fiunt. Nam impedimenta quibus viſio depravatur, aut imbecillior evadit, ab omni homine, cuiuſcumque fuerit ætatis, habitus & temperamenti aufert. Novi quendam, inquit Arnaldus, multo tempore nihil videntem, & hinc vitam miſere trahentem, qui intra annum, præſidio huius vini, viſionem ſibi reparavit. Nam eo privilegio dotata eſt planta unde conficitur, ut vitiatis oculis præſentiſſimo ſit remedio; adeo quod ſi pulvis eius cum vitello ovi exhauriatur, rem miram

in reſtauranda viſione præſtabit. Idem fiet, ſi cum vino albo propinetur, cui præmacerata vel prębullita ſint aliquot fœniculi grana. Cuius rei teſtes ſunt multi adhuc ſuperſtites (inquit Arnaldus) & fide digni, qui facto experimento, literas etiam minuſculas & ſubtiles legerunt, cum antea, abſque perſpicillis & ocularibus, ne maiuſculas quidem videre poſſent. Si id vini aqua fœniculi temperaveris, eius vires ſumme augebis.

Vinum enulatum.

VInum in quo per triduum macerata fuerit enula campana, ſeu Helenium, mirabili effectu viſum illuſtrabit, & peſti pugnabit, menſes ac urinas movebit, inflationibus, torminibus, ſerpentium morſibus, & tuſſi ac pectoris vitiis etiamnum auxiliabitur.

Vinum ſalviatum.

QVocumque fiat modo vinum è ſalvia, ſive per decoctionem plantæ in vino, ſive per ſuſpenſioné eiuſdem in ſacculo, mirabilis eſt uſus & facultatis adverſus gingivarũ vitia & relaxationes, dentium vacillantium dolores, nervorum & nervoſarum partium affectus, paralyſim, contractionem, convulſionem, tremorem, & ſimiles. Nam nervos valde roborat, recreat ac ſuſtinet, tam potu, quam calente fotu, poſt longam &

blandam frictionem. Nec quidquam eſt, ut tradit Arnaldus, eo præſidio certius ac melius. Prodeſt etiam adverſus epilepſiam, quæ vitio ſtomachi, vel uteri, per partium ſympathiam & conſenſum excitatur.

Vinum Hyſſopites.

HOc vinum cum glycyrrhiza dulcoratum, vel ſaccharo, proprie & peculiariter vinum ſenum dici ſolet. Nam vim habet digerendi, incidendi, tenuandi, tergendi, aperiendi, attrahendi, & urinas movendi. Magno eſt auxilio in humida tuſſi, & epilepſia, maximè puerili. Humiditates ventriculi & uteri deſiccat, potu & fotu. Pulmonis bronchia ab infarctu & obſtructione liberat; vias omnes vocales à pituita expedit, hydropicos iuvat, & humiditate laxatas partes, fomentis calidis deſiccat, reficit ac roborat.

Vinum Fœniculatum.

COnficitur hoc vinum ex ſemine Fœniculi, valetque plurimum adverſus oculorum caliginem, ventris flatus & tormina, hydropem & cachexiã, ſeu malum corporis habitum, in pueris maxime, quod ſe expertum tradit Arnaldus. Præterea venenis ac cibis malarum qualitatum occurrit, & contra tuſſes, pulmoniſque vitia ſummè opi-

culatur. Lac & genitale ſemen multiplicat, nauſeam tollit, laterum dolores ſedat, colicos cruciatus demulcet, ventos internos diſſipat, coctionem iuvat, obſtructa aperit, ſplenis, hepatis ac ventriculi labores finit. Si ex radicibus componatur id vinum, nephriticis & renum calculo vexatis medebitur, urinas proliciet, veſicæ commodabit, ac menſtrua ſolvet.

Vinum Eryngiatum.

FIt, ut cætera vina, tam ex radice quam tota planta. Stranguriam & urinæ ſtillicidium ſtatim ſolvit addito ſaccharo, & ad generationem mulieres ceſſantes excitat, imo etiam viros, ſemen augendo. Menſes ac urinas pellit, & tormina inflationeſque diſcutit. Prodeſt etiam contra iecinoris vitia, venena, peſtem, & alia à multis experta.

Vinum Aniſatum.

OBſtructiones internas liberat, flatus diſcutit, ructus acidos componit, coctionem reparat & coli excarnificationes emendat. Sed omnium maximè mulieribus prodeſt, quibus lac multiplicat, ſi comite optimo ſaccharo affatim diebus aliquot hauriatur: nam ſic efficaciſſimum eſſe cenſetur. Renum dolores & vitia ex flatibus amolitur, ac arenulas ab ijſdem clementer ex-

cludit: maximè ſi quis præſumpſerit dianiſum & diatragacanthon. Nam ſtatim cruciatibus ſedatis, à congeſtis arenulis emundantur renes, & una cum urinis eluuntur.

Vinum Rhodites, ſeu è Roſis.

ÆStivum dici poteſt vinum hoc, quod per æſtatem & calores corporibus ſummè conveniat. Fit ex roſis rubris exunguatis, deſiccatis, & muſto, ut dictum eſt, impoſitis ac tractatis. Idem multo citius, ſed imbecillius, concinnabitur, ſi in vini amphoram tantum roſaceæ aquæ immittatur, quantum cuiuſque guſtus & odoratus ferre poterit. Internos æſtus refrigerat, cor & viſcera roborat, facultates corporis vaneſcētes ſuſtinet, membrorum laxitatem firmat, diſſoluta reſarcit, diſſipata recolligit, diffluentes ſudores continet, putredini reſiſtit, & peſtilenti auræ ac febri, præſtantiſſimum eſt remedium. Bilioſis & calidis naturis admodum eſt ſalubre, efficaciterque prodeſt contra lienteriam, dyſenteriam, retentricem imbecillam, vomitum, nauſeam & ſyncopen, maximè ſi aqua pluviali & chalybeata temperetur. Si eo frequenter os colluatur, prẹterquam quod dentes imbelles firmabit, & fluidas gingivas roborabit, etiam halitus ſummam gratiam præſtabit. Si facies eo lavetur cum ſucco limoniorum, indicibile

decus; & admirandam venuſtatem illi comparabit. Si guttula una oculis inſtilletur, illorum aciem emendabit. Nam ratione vini detergebit ac mundabit: & roſarum cauſa, oculorum ſubſtantiam roborabit, recolliget ac firmabit.

Vinum Halicacabi ſeu Alkekengi.

HOc vinum fit ex Halicacabi acinis ſeu ceraſiis, quando ſub vindemiam in ſuis veſiculis flaveſcunt, & hinc maturitatem præ ſe ferunt. Compoſitio cadit in aliquem modorum initio deſcriptorũ. Si ad extemporaneam concinnationẽ urgeret neceſſitas, hac incedes via. Aliquot ex dictis ceraſiis in generoſiſſimo vino albo conterentur, macerabuntur, una ebullitione fervebunt, percolabũtur, & addito ſaccharo, vel tantillo cinnamomi, ſi opus erit, vinũ haurietur. Valet contra dyſuriam, urinæ invitam retentionem, ac difficilem eius expulſionem. Nam ſtatim illam elicit, & quantumcunque ſuppreſſa fuerit, abunde fluere cogit: unà è renibus arenulas adeo copioſas & attritos calculos ſecum educens, ut mane excipi & facile diſcerni poſſint. Hinc fit, ut aſſuetus, & domeſticus illius uſus nephriticos & calculoſos multos à ſæviſſimis cruciatibus, ceu à quopiam immani tortore, quaſi divinitus, me monitore & conſultore, eripuerit. Sed uſum illius imperabam circa novilunia & paulo

poſt, repurgato prius corpore cum recenti caſſia rhabarbarata. Si inveteratus erit affectus, ut in ſenibus, longiore mora & uſu opus erit. Sed eam in rem ſuccurrit hiſtoria, ab Arnaldo Villa-novano ad hunc deſcripta modum. Fuit tempore meo Cardinalis quiſpiam, cui per totum quatriduum adeo urina ſupprimebatur, ut iam totus venter inferior, utris modo, miſerè turgeret: ex quo nihil promoventibus remediis, pro deplorato & conclamato habebatur, niſi quidã Medicus Empiricus, velut ad machinas deus, opportunè illi adfuiſſet, & magno ac fœlici ſucceſſu, vinum halicacabi propinaſſet; nam hinc uſque adeo ſolutus fuit ei veſicæ ſphincter & oſtiolum, ut concham unam, inquit Arnaldus, iugiter effuſo & reddito lotio, impleverit. Quo ſolo experimento medicus ille, alioquin ignobilis & parum eruditus, magnus ac dives evaſit.

Vinum Caryophyllatum.

CAryophylli ſacculo aut linteo raro incluſi merguntur intra muſtũ: vel, quod ſatius eſt, ſuſpenduntur. Vnum valebit contra aſthma antiquum, & putrem ſenum tuſſim, ſyncopen & epilepſiam. Coctionem iuvabit, frigidum ſtomachum recreabit, & halitus ſuavitatem conciliabit. Verumenimvero quia corpus ſũmmè calfacit, conſultiſſimum fuerit, ei vel ſaccharum vel glycyrrhizam addere, aut aquam roſaceam.

Vinum Gramineum.

COmponitur ex radicibus graminis ſeu centinodiæ, vel polygoni probe mundatis & elotis. Lumbricos occidit, renes ab arenulis vindicat, veſicam lotio gravidam & impeditam exonerat, obſtructiones hepatis aperit, necnon meſaraicarum, quæ ex cruditatibus fiunt. Dolores arthriticos placat, vacuata eorum materia pituitoſa per urinas. Nam radix graminea etiam inter diuretica recenſetur. Si vinum id concinnare voles ex polygono mare, ſeu centinodia, quam officinæ corrigiolam vocant, & linguam paſſeris, habebis præſtantiſſimum auxilium, mihi ſæpenumero in quamplurimis fœliciſſimè expertum ad vitia omnia renum & veſicæ, maximè contra arenulas, calculum, nephritim, dyſuriam, & colicos ex his cruciatus.

Vinum Ebulatum, ſeu ex Ebulo vel Chamaacte.

VInum hoc ſolutivum eſt alui, & fit ex acinis ebuli maturis. Qui vindemiæ tempore parum calcati in muſto fervent, deſpumantur, per colatorium vimineum tranſmittuntur, & vinum defæcatum uſui cuſtoditur. Aliter, cum muſto, lento igni fervent, donec pars tertia abſumpta fuerit: deinde

ſpuma excluſa, nocte una ſub dio quieſcunt: poſtridie, ut prius, percolantur. Sunt qui pro acinis radices uſurpent, & quo dictum eſt modo, componant. Pituitam & bilem trahit, hydropi medetur, vulvarum clauſtra aperit, ulceribus tam internis quam externis prodeſt, ac omnium maximè iſchiadicis, podagricis, & lue Venerea infectis. Nam vi ſua deiectoria, dolores eorum mirificè demulcet, vacuata & revulſa materia, quæ ad fluxum parata erat, & iam iam fortaſſis viam ſibi fecerat. Sed ſtomacho nonnihil incommodat, ob id odoratis in vinum miſſis recreandus ac roborandus erit.

Vinum Guaiaci & eius legitima compoſitio ac vera exhibitio: cum exacta methodo curandæ luis Venereæ, ſeu ſcabiei Hiſpanicæ, aut morbi Neapolitani, ex Petro Andrea Matthiolo Senenſi.

CAvendum eſt à quibuſdam impoſtoribus, qui cum ſint earum ignari rerum, quæ ad Medicæ facultatis contemplationem ſpectant, dum lignum Guaiaci, vel eius cortices ex vino decoquunt, cyclaminum, bryoniam, pityuſam, colocynthidem, & turpetum admiſcent, atque alios mille cacodæmones, qui eos de medio tollant. Quippe nulla habita temperamenti, ægritudinis, temporum anni, ſexus, nec ætatis ratione, ſingulis diebus huiuſce decocti tepidi cya-

thum omnibus indifferenter potandum exhibent. Quo fit, ut ſi ſorte quadam unum quandoque perſanent, decem poſtea iugulent, tanquam improbi carnifices. Verum ut quiſque horum manus evitare, atque effugere poſſit, operæpretium viſum eſt vini Guaiaci conficiendi rationem ſubiungere, ac ſubinde hauriendi modum addere. Sumito igitur ligni Guaiaci præſtantiſſimi, lima in ſcobem tenuiſſimam attriti, aut tornatili inſtrumento minutim conciſi, libras quatuor, corticum eiuſdem libras duas: cardui benedicti libram unam & ſemis: adianti, aſplenij, florum utriuſque bugloſſi, cuiuſque libram: caſſiæ odoratæ drachmas ſex: ſeminis aniſi ſeſquiunciam, ſacchari libras quinque. Deinde conijciantur omnia in cadum vinarium mundum aptæ capacitatis, deſuper affuſis vini albi quamoptimi & ferventis, libris centum & quinquaginta. Mox diligenter vas operculetur, omniaque ſic macerari triduo dimittantur. Poſt triduum vero linteo percolentur, aſſerveturque huiuſcemodi macerationis vinum in alio vaſe ad ægrotantium potum. Siquidem bibitur hoc tam in prandio quam in cœna, ſecundi Guaiaci decocti loco: non mane, neque veſperi ſerapij vice, quemadmodum temere multi facere conſueverunt. Hoc idem vinum longe etiam melius, & maiore quantitate vindemiarum tempore confici poteſt, admixtis ligno, cortice, cæteriſque aliis, recentibus uvis albis

in muſtum compreſſis, ibique tandiu dimiſſis, quouſque muſtum effervеſcere deſinat, & pellucidum clarumque reddatur: verumtamen multiplicanda ſunt omnia, quæ conueniunt medicamenta pro uvarum ratione.

Præter huius vini potum cibis aſſociandum, bis in die, mane ſcilicet & veſperi, tribus aut quatuor horis antea quam ſumatur cibus, ægrotantibus exhibeo decocti ligni ex aqua, ſecundum communem medicorum uſum, ſenas uncias, admixtis unciis duabus liquoris hoc modo parandi. Sumito, primum adianti, lupi ſalictarij, fumariæ, aſplenij, ſenæ, ſingulorum manipulos tres, radicum centaurij magni, glycyrrhizæ, filiculæ, utriuſque bugloſſi, ſingulorum uncias quatuor: ſeminis aniſi, melanthij, florum ſativi & erratici bugloſſi, omnium ſantalorum, caſſiæ, quam cinnamomum vocant, ſingulorum drachmas quinque. Hæc ex aquæ libris viginti quatuor, decoquantur ad tertias, demum colentur. Sumito deinde præſtantiſſimæ ſenæ libras duas: conijcito in vas fictile oris anguſti, demum percolatum decoctum fervens ſuperimponito, ac inde obturato fictilis ore pulvinari anſerinis plumis farcto, ignique prius calefacto, fictile involuito, & loco calido collocato, ac ita per diem & noctem reponito. Poſtridie vero manibus ſena premitur, mox dilutum percolatur: cui adijciuntur diluti roſarum efficaciter alvum ſubducentis libræ ſex, ſacchari libræ octo:
effer-

efferveſcunt deinde ſimul, ſubiecto igne quouſque tertia pars vaneſcat. Quo facto additur electiſſimi Rhabarbari minutim conciſi uncia, ac ita iterum fervent omnia, donec zulapij modo conſiſtat liquor. Poſtremo percolatur linteolo, & vaſe vitreo reconditur. At ſi ægrotantes multa pituita redundent, decocto præſcripto, optimi turpeti uncia utiliter addi poteſt.

Supereſt victus ratio, quæ ægro talis præſcribenda eſt, ſcilicet ut tam in prandio, quam in cœna edat panis ternas tantum uncias, ſitque is ſimilaceus, ac probè in clibano coctus: ad hæc tantundem carnis pullorum gallinaceorum, perdicum, attagenarum, turdorum ac avicularum, in ſylvis, vineis ac montibus victitantium, aſſatæ potius quam elixæ: quin & uvæ paſſæ modicum. Bibat autem oportet præſcripti vini æquam cum cibo menſuram. Quod ſi quis purum id bibere non poſſet, diluatur aqua, quæ in phialis vitreis, addita Guaiaci unciola, brevi temporis ſpatio efferbuerit.

Tempus huic curationi aptiſſimum eſt Ver, Martio, Aprili, & Maio menſibus. Quod ſi hoc tempore fieri non poſſit, fiat menſe Septembri in Autumno. Nam ſicut æſtivis ardoribus, & exurente iam Sirio, non modo diuturna pharmaca, ſed ne brevia quidem tolerant homines: ita nec brumali tempore, dum ingenti frigore ſævit hyems. Interea ægris ſine metu noxæ indulgere licet, modo

Xx

cæli ſerenitas adſit, ut quandoque in proximis hortis ac viridiariis, ſolatij cauſa, lento gradu deambulent. Quippe, quoniam huiuſmodi hortorum amœnitate animus plurimum levari ſolet.

In hac etiam curandi ratione, quoſdam magis, alios minus perſeverare oportet, pro morbi neceſſitate, & ſalutis menſura. Hac ergo ratione vinum Guaiaci exhibitum, non modo medetur cuique acerrimo luis & Neapolitani morbi incommodo, ſed etiam diuturnis articulorum, capitis, nervorum, ventriculi, iecinoris, lieniſque morbis à pituita genitis mirificè ſuccurrit. Nec minus etiam podagra laborantibus opem fert, modo diuturna admodum non fuerit ægritudo. Porro etiam illud in hoc obſervandum eſt, quod ego Guaiaci vinum iis tantum potandum exhibeo, quibus tantum pituita redundet, vel ſaltem non exuperet bilis: ſiquidem bilioſis ſecundum ac tertium ligni ex aqua decoctum, vini loco ſemper cum cibis præbendum cenſui, ut communiter ab aliis fieri ſolet. Hactenus Andreas Matthiolus Senenſis, medicus doctiſſ. & diligentiſſ. ſuis in Dioſcoridem Commentariis.

Compoſitio præſtantiſſimi vini & diluti è ſena, ſecundum Ioan. Meſuem, & Andream Matthiolum.

VIno muſteo albo, inquit Meſues, miſcebat quidam vina magnam ſenæ, poſt

tres menſes potandum dabat, ſicque purgabat cerebrum, & ſenſoria inſtrumenta, gaudiumque augebat. Sunt qui decocto ſenæ cum prunis & ſpica fœliciter purgent: ſed modicam coctionem ſuſtinet. Infunditur ab aureis tribus ad unciam unam. Clementer deturbat melancholiam & bilem uſtam à cerebro, ſenſuum organis, pulmone, corde, hepate & liene. Proindeque morbis dictarũ partiũ, ab humore huiuſmodi proficiſcentibus ſuccurrit, ut melancholicis febribus & antiquis: gaudiũ gignit, ablato humore ſine cauſa externa triſtante. Floridũ corpus efficit, & viſcerum obſtructiones aperit. Venio ad eximiam illam & exactam præparationem diluti ſenetici, aut, ſi mavis, è ſena, quam Andreas Matthiolus medicus celeberrimus hunc in modum præſcribit. Suinuntur foliorum electiſſimæ ſenæ drachmæ ſex: zinziberis, aut cinnamomi contriti drachma una: florum bugloſſi drachmæ duæ: miſcenturque omnia, & fictili vitrato aut ſtanneo vaſe anguſti orificij excipiuntur, affuſiſque ferventis aquæ, vel ſeri caprini unciis decem vaſis oſculum adeo occluditur, ut nullus omnino ſpirandi pateat exitus. His peractis, pulvinari plumis anſerinis farto, ignique calefacto vas involvitur, reponiturque in arca, ubi pernoctare ſinitur. Sic enim conſervato calore, dilutum omnem facultatem in ſe recipit. Educet non ſolum bilem utramque, ut ex Meſue diximus, ſed etiam

pituitam, ut tradit Actuarius, & experientia probat, ad hæc aquas & ſeroſa excrementa. Mundat cerebrum, cor, iecur, lienem, pulmonem, & omnes corporis ſenſus, confertque omnibus eorum incommodis: auget iuventutem, ſenium tardat, & animi hilaritatem inducit. Cor roborat, maximè ſi commiſceatur medicamentis, quæ illi ſunt amica, ut violis, roſis, floribus utriuſque bugloſſi & ſimilibus. Præterea delirio, ut tradit Serapio, mirificè prodeſt, necnon amentiæ, reſolutioni nervorum, phthiriaſi, cephalalgiæ, ſcabiei, puſtulis, pruritui & epilepſiæ. In univerſum medicina eſt optima, morbis omnibus diuturnis & melancholicis. Decoctum foliorum eius & chamæmeli, cerebrum & nervos lotione roborat, aciemque oculorum & auditoriam facultatem plurimum emendat. Sed prætereundum non eſt, quod in morbo Hiſpanico, ex Manardi ſententia, maximopere pollet, putres materias ac pituitam, contra Averrhois opinionem, vacuando & expurgando. Verum in facultatibus ſenæ hic verſatum ſatis: quas qui fuſiſſime noſſe volet, legat opuſculum de ſena ſupra inſertum, planta hominibus inter alias omnes beneficentiſſima & ſaluberrima. Illic inveniet quæ didiciſſe iuvet.

Obſervationes & Annotationes quædam in præcedentes vinorum medicatorum & medicantium compoſitiones.

VIna quæ in uſum medicum ſeligere & concinnare voles, alba vel pallida, aut ijs media è generoſa vite, & bene maturis uvis, non vitiatis, nec putribus eſſe convenit; in quibus certis ex arte proportionibus, ut medica ars exigit, materiæ ſuis viribus exſpoliandæ immergentur, mundo vaſe & ex legitimo ligno conformato: niſi mavis priſcorũ more, in vitratis teſtaceis & probe coctis figlinis, id exequi. Quo loco naturali vini ebullitione à natura perficietur, quod arte eſt quæſitum, atque ita natura & ars mutuo ſe iuvabunt, mutuaſque operas invicem præbebunt. Res enim in muſto poſitæ, dum per naturalem eius ebullitionem in vaſe invicem colluctantur, à vincente & fortiore muſti virtute ſuis exuuntur facultatibus, ipſique muſto, ceu hoſpiti, libenter committunt, & una corpus unum efficiunt, eoque modo, ut ita dicam, concorporantur & tranſſubſtantiantur, ut cum Theologis loquar, vini calore id moliente. Quod quidem vinum, quo generoſius & ſuavius fuerit, eo penetrabilius erit, & per ſingula corporis membra ſubtiliori actione ac velociori ſuas vires diffundet. Ex quo refocil-

lata corporis natura, fortius & alacrius reſiſtet his affectibus qui illam premunt, gravant & lædunt. Adde, quod dum medicæ materiæ in muſto fervent & ebulliunt, id habent commodi, quod earum virtus nequaquam in auras reſolvitur & vaneſcit, nec aduritur, debilitaturve, aut fumum olet, ut fieri ſolet cum à materiali igne res ea à popularibus pharmacopœis perficitur. Suſcipit itaque & imbibit vinum qualitates rerum quibuſcum miſcetur, eſtque illarũ gratus ac iucundus cituſque delator ad minimas & occultas corporis partes, à quibus ob naturæ familiaritatem & delectationem, ſane quam libenter excipitur, & obuiis, quod dicunt, manibus plauſibiliter amplectitur, abſque ullo metu & horrore, ut fieri videmus in purgantibus medicamentis, ob tetrum illorum odorem, ingratum colorem, & abominandum ſaporem, qui longè abſunt à medicatis hiſce vinis, aut ſi adſunt, odor præſertim & ſapor, facile & derepente occultari & emendari poſſunt, ſaccharo, melle & glycyrrhiza, uvis paſſis, pulveribus odoratis, vel ſimilibus ſtomacho non ingratis nec inſuavibus. Sed in omnibus omittendum non eſt, quod vinorum iſtorum penetratione, celerique diſtributione per occultos corporis meatus vna eademque via corpus expurgatur, & viſcera ab infarctu & obſtructionibus, vino viam vi faciente, illico liberantur, expe diuntur & roborantur: ma-

gno corporum commodo, & incomparabili iuvandi compendio. Nam reſeratis obſtructionibus libera datur excurrendi via ſpiritibus, nativo calore comitatis, in quo omnium vita iacet. Quandoquidem nativus calor preſſus & conculcatus, adeo debilis evadit, ut ſolita obire munia vix poſſit, & concoquendo, purum ab impuro ſecernere; unde cruditates, putredines, & ex iis morbi. Sed hæc quia huius non ſunt inſtituti & ſcopi noſtri, idcirco verbum non amplius addam.

CORPORA MORTVA CONDIENDI MODVS.

AD LECTOREM.

MVLTOTIES miratus ſum (amice Lector) quod hac tempeſtate vita functorum corpora tam negligenter & imperitè condiuntur, ut perbrevi ſpatio ita corrumpantur, ut quocumque loco ponantur, eorum fœtor ferri non poſsit, ideoque protinus altè humi defodienda ſint, unde affinium ſequuntur querimoniæ adverſus Chirurgos, minime licet culpandos. Quamobrem quorundam honoratorum illuſtriumque virorum precibus adductus Corpora mortua condiendi methodum paucis paginis complexus ſum,

ſimulque balſama aliaque ad hoc inſtitutum ſpectantia apparandi. Primum modum trium ventrium evacuandorum inciſioneſque in partibus muſculoſis faciendi: tum aceti compoſiti, balſamorum & linimenti ad univerſum corpus inungendum rationem trado, poſtquam ſcilicet corpus conditum eſt. Verum Chirurgum qui balſamum condiendumque corpus ſuſcipiet, monitum volo, ne plus æquo in medicamentorum ſuæque operæ ſolutione exactum ſe præſtet. Medicina enim, cuius Chirurgia pars eſt, ars eſt liberalis, quæ liberaliter exerceri debet. Ideoque ei conſulerem, ut Medicum advocaret, tam ut prædicti aceti compoſiti & balſami confectioni interſit, quam ipſi conditura, ad iuſti præmij ſolutionem decernendam, artis gloriam, affinium amicorumque vita functi deſiderium.

CORPORA MORTVA CONDIENDI MODVS.

IMPRIMIS longam inciſionem Chirurgus efficiet, quæ à collo, parte interna, ſub mento parte editiſſima incipiet, ut ſub gulæ nodo, protrahenda ſecundũ ſterni longitudinem, idque in medio, ſupra ventrem ſecundum lineæ albæ ductum, uſque ad os pubis. Quæ in thorace & ſterno fit, ad os uſque adigetur: quæ vero in abdomine ſeu ventre inferiori, capacitatem ſubibit. Sectio iſthæc hac ratione adminiſtrata cutem & muſculos in pectore ſitos ſimul divellet, idque iuxta coſtas, ex utroque latere, uſque ad axillarum regionem.

Hoc peracto ſterni cartilagines utrinque incidentur, hinc ſternum ſecto mediaſtino (quod pulmones in partem dextram & ſiniſtram dirimit) extrahetur. Qui præſentes aderunt, ſi pulmones, cor, parteſque alias in thorace contentas videndi deſiderio teneantur, ſingulas ſeorſim oſtendet.

Deinde in principio & ſummitate inciſionis in gula celebratæ, per tranſverſum aſperæ arteriæ partem editiorem cum œſophago

ſecabit, & ſtatim thymum, pulmones, cor cum pericardio ad diaphragma deprimet.

Si cor ſervandi ſeorſimque condiendi conſilium ſit, in pericardio, in quo includitur, inciſio fiet, extrahetur ex illo, ſeponeturque; ſin minus, cum pulmonibus relinquetur.

Paulo poſt diſpicientur (ſi opus ſit) patefientque partes in inferiori ventre comprehenſæ, quæ ſunt epiploon, ventriculus, inſpecto utroque illius orificio ſuperiori & inferiori; hinc inteſtina, iecur, lien, renes, veſica, uterus in mulieribus, unaquaque parte diligenter obſervata, ſi ita poſtuletur.

Omnibus illis partibus, tam pectoris, quam ventris inferioris animadverſis, univerſus diaphragmatis ambitus incidendus, quamproximeque à dicto ambitu, cui ſecundum rotunditatem colligatum eſt diaphragma, ſecernetur: & illico deorſum detrahetur, quicquid in thorace & ventre inferiori continetur, elegantiori quoad poterit ratione, omniaque iſthæc interanea in ingentem pelvim imponenda.

Vtroque illo ventre vacuato & mundato, hoc eſt, exſucto cum craſſioribus ſpongiis ſanguine ex venis & arteriis amplioribus effluxo, ad caput progrediendum erit.

Calvaria ſeu cranium in circuitu ſerra accuratè ſecandum, prout in diſſectione Anatomica celebratur, inciſa primum cute, exquiſiteque raſo circa inciſionem pericranio:

apertoque cranio cerebrum cum omnibus partibus, ſi ita flagitetur, conſiderabitur.

Deinde penitus extrahetur, in pelvimque immittetur cum extis, quæ poſtmodum in doliolo benè compacto ſervabuntur, cum ſanguine ex tribus dictis ventribus, capite ſcil. pectore, & ventre inferiori expreſſo, prout dictum eſt, adipibuſque ſecretis: & quamprimum doliolum à vietore undiquaque humi defodiendum compingetur.

Sin autem aſſervanda exportandaque fuerint exta atque cerebrum, huncin modum condientur.

Vacuato hauſtoque ſanguine, ichoribus excrementiſque intra cum illo contentis, primum abluenda erunt oxycrato tepido, ex quatuor aquæ partibus atque una aceti generoſi compoſito, deinde ex aceto compoſito etiam tepido, poſthac deſcribendo; vel aceto ſolo, ſi ingredientia ad acetũ compoſitum neceſſaria deſint, ea undique altero ex balſamis inibi deſcriptis conſpergendo. Poſtea in doliolum optime foris & intus picatum conjicientur, rite obturandum, rurſuſque partibus adiectis picandum; in faſcem demum ſeu ſarcinam contexendum ex tela cera illita & undique funibus colliganda: in maiuſque dolium immittetur, rite pariter occludendum ad itineris & vecturæ agitationem ſubeundam.

Capite, pectore, & ventre inferiori ſic vacuatis mundatiſque, eorum conditura

ſuſcipietur, à capite incipiendo, cuius partibus internis rite lotis perfuſiſque dicto aceto compoſito vel ſimplici, illo deficiente, alterutro balſamo illitis, præſto erunt ſtupæ electæ vel goſſipium, unde ſtrata concinnabuntur: quæ dicto aceto compoſito imbuta, balſamoque inebriata, ſuperimponuntur, uſque ad integram cranij farturam opplętionemve. Quo facto, reſidua cranij pars obtegens, aceto eodem irrigata balſamoque perfuſa, per totum ambitum elegantiſſime ſutura pellionis conſuetur.

Eadem ratio in thorace intus & foris ſervabitur, perforatis (antequam iſtæ partes aceto foveantur) intime undiquaque craſſiuſculo mucrone aut veruculo transfigendis lardo carnibus, muſculis carnibuſque ad cutem uſque, citra tamen huius fodicationem, tum ad venarum occurrentium ſanguinis effluxum, tum ad aceti penetrationem. Idem in ventre inferiori adminiſtrabitur.

Aurium foramina, ut & nares & os, ſtupis vel goſſipio implebuntur, dicto aceto balſamoque imbutis.

Pecten & ſcrotum hoc pacto condies. Inciſione facta ab extremitate glandis inferne, recta per ſcroti lineam ducta, ourethra ſecta, dictoque ſcroto profunde bipartito uſque ad perinæum: illæ omnes partes aceto abluentur, balſamo implebuntur, atque concinnè ſuentur.

Partibus dictis probè conditis, longæ altæque inciſiones in brachiis, dorſo, coxis, cruribuſque, maxime circa ingentes venas & arterias, celebrabuntur, ad exprimendum exorbendumque cruorem ſpongiarum ope, hincque ad eas aceto perfundendas, balſamumque imponendum, ſic procedendo.

Primum, in brachiis fiet inciſio, à ſummo ſub axilla ad metacarpium ducta adactaque oſſium tenus, eademque opera venæ arteriæque axillares, aliæque incidentur: hinc dicto mucrone ſeu veruculo, muſculi carneſque undique transfigentur (intacta ut dictum eſt cute.) Poſtea dicto aceto abluentur, inciſioneſque ſtupis vel goſſipio balſamo inſuccatis infarcientur, ſuturaque pellionis apte compingentur.

In coxarum parte interna eadem ratio quæ in brachiis celebrabitur, ab inguinibus ſecando ad genua uſque, venis cruralibus popliteiſque &c. inciſis, muſculis carnibuſque omnibus penitiſſimè confoſſis, aceto, balſamo, ſuturaque ut ſupra adhibitis.

His omnibus exactè celebratis, cadaver in ventrem reclinabitur, inciſioque in dorſo ex utroque latere inſtituetur, ab emunctorio pone aurem, ad omoplatam continuabitur, iugulares externas internaſque in tranſitu ſecando, arteriaſque caroticas in collo exiſtentes, curando ut ſanguis probe effluat; dictam inciſionem ſecundum dorſi longitudinem per nates, coxas, ſuras ad

talum ducendo, & ad oſſa uſque adigendo. Sanguine ut decet evacuato, carnes transfigentur, fotus, perfuſiones, fartura, ſuturaque modis expoſitis peragentur.

Ita ſectio in manuum volis per medium fiet, à metacarpio, parte interiori, uſque ad medij medicique digiti interſtitium, ut etiam in pedum plantis, à talo uſque ad medios digitos utriuſque pedis, muſculis circumcirca penitus confoſſis, illæſa cute, ablutis, balſamo delibutis affabreque conſutis.

Quod ad manuum pedumque digitos attinet, cuique digito longa inciſio parte interiori, adigetur, dicto aceto fovebitur, balſamo ſtipabitur, aliquot punctis acu ſuetur.

Condiendæ autem nequaquam partes erunt, quin prius fotæ ablutæque fuerint aceto, vel ſimplici, vel compoſito infra deſcribendo.

Hac conditum ratione corpus, extra undique terebinthina communi vel Veneta, in oleo communi, roſaceo vel ſpicato diſſoluta illinetur, deinde linteo vel tela cera inducta operietur, ſarcophagoque plumbeo includetur: cuius partes vacuæ herbis aromaticis exſiccatis implebuntur, cuiuſmodi ſunt ruta, abſinthium, thymus, ſcordium, maiorana, aliæque in balſamorum deſcriptione proponendæ, deinde occludetur conſolidabiturque.

Modus condiendi cor.

COr dicto aceto lotú, in illo infundetur intra vas fictile vitratum, ſtanneum vel argenteum, probe operculatum, atque paſta, vel glútine obductum (ne aër intro ſubeat) per quinque ſexve diés: quibus exactis, dictum cor extrahetur, perque venas & arterias ambo ventriculi balſamo implebuntur; ſtupis vel goſſipio aceto madidis involvetur, ſacculo ex tela cera illita imponetur: qui ſacculus probè conſuetur, hinc in thecam plumbeam, vel argenteam, vel ſtanneam in formam cordis vel aliam immittetur, probeque conſolidabitur ad ſecuram tranſlationem.

Dominus Guillemeau Chirurgus Regius ordinarius, *tractatu de modo corpora mortua condiendi* rationem conditurǽ deſcribit citra inciſioné eviſcerationemque, ut integra ſerventur, quam obſervaſſe ſe tradit in Belgio in cuiuſdam illuſtris viri corpore, cuius affines expetebant ut integrum in Hiſpaniam veheretur.

Modus id præſtandi inibi patet, quo Lectorem ablego.

Advertendum, ſimplicia quæ balſama deſcribenda ingrediuntur, cuiuſmodi ſunt radices, herbæ, ſemina &c. ſi humidiora fuerint, priuſquam triturentur pulverenturque, debere in umbra exſiccari, vel ſupra,

vel

velintra clibanum, extracto pane, caven-do ne torreantur.

Deſcriptio aceti compoſiti ad tepidum partium fotum, ante unius ex balſamis applicationem.

ACcipe abſinthij ſicci ſi non adſit viride, quinque ſexve manipulos; incidantur fruſtillatim, forcipibus vel cultro; poma colocynthidis in quadras diviſa, non eiecto ſemine, numero triginta; aluminis Romani vel rotundi, & ſalis communis, cuiuſque libram unam. Bulliant omnia in aceti generoſi libris circiter 28. ſeu pintis Pariſienſibus 14. ad conſumptionem quartæ partis. Colentur & exprimantur ad uſum dictum.

Si in aceto hoc pacto compoſito, colato expreſſoque duæ pintæ ſeu libræ quatuor aquæ vitæ addantur, efficacius præſtantiuſque erit.

Vel, ſi dicta ingredientia non ſuppetant ad incoquendum cum dicto aceto, ſumantur aceti optimi partes tres, aquæ vitæ pars una, miſceanturque citra calefactionem, eodem fine.

Balſamum ſeptuplex ad inſpergendum partes, in eaſque illud immergendum.

Balſami primi deſcriptio.

ACcipe ſalis communis ſicci, & aluminis Romani vel glacialis, cuiuſque libram unam. Contuſo in pila alumine; addetur ſal, utrumque ſimul in pulverem redigetur, qui ſeorſim ſervabitur.

Deinde accipe herbæ balſamicæ, ſeu menthæ hortenſis, abſinthij, menthæ aquaticæ, ſalviæ, roriſmarini, origani, calamenti, ſaturciæ, putegij, thymi, coſti hortenſis, centaurij maioris & minoris, ſcordij, cuiuſque manipulos ſex. Dicta ſimplicia prius ſiccari debent, ut ſupra notatum eſt. Deinde in maiori mortario æneo vel ferreo triturabuntur, traijcieturque pulvis cribro ſetaceo communi, quale eſt illud quo cernitur farina ad panem cibarium conficiendum. Quod traijci non potuerit, dicto mortario reddetur, iterum pulverabitur, tranſmitteturque, quoad totum in pulverem redigatur, cum quo leniter in dicta pila cum piſtillo pulvis præcedens miſcebitur, eritque balſamum uſurpandum.

Deſcriptio ſecundi balſami.

ACcipe hyſſopi, thymi, ſalviæ, lavendulæ, roriſmarini, abſinthij, maioranæ, rutæ, matricariæ, ſcordij, cuiuſque manipulos octo; iridis Florentiæ, zingiberis, piperis communis, pyrethri, roſarum rubrarum exſiccatarum, cuiuſque libram ſemiſſem; ſalis communis tantundem. Fiat pulvis in hunc modum.

Sal pulverabitur ſeorſimque ſervabitur.

Iris, piper, zingiber, pyrethrum, in primis probe conquaſſabuntur ſimul in mortario. Deinde alia ſimplicia, cum roſis rubris adijcientur. Omnia in pulverem redacta, tamiſio, ut dictum eſt, cernentur. Pulvere concinnato, cum illo in pila ſal pulveratum permiſcebitur, eritque ſecundum balſamum.

Deſcriptio tertij balſami.

ACcipe cyperi, ireos Florentiæ, gentianæ, corticum citriorum & aurantiorum, zingiberis, baccarum iuniperi, nucum cupreſſi, benjoini, thuris, aloës, myrrhæ, cinamomi, caryophyllorum, cuiuſque libram ſemiſſem; roriſmarini, ſalviæ, lavendulæ, anethi, origani, cupreſſis, abſinthij, meliſſæ, thymi, ſcordij, cuiuſque manipulos octo. Sic balſamum accuretur.

Primo in mortario ſimul rite conquaſſa-

buntur cyperus, iris Florentiæ, gentiana, baccæ iuniperi, cortices citriorum & aurantiorum, nuces cupreſſi, cinamomum, caryophylli, zingiber, additis deinceps reliquis ſimplicibus. Poſtea omnia per ſetaceum commune traijcientur modo expoſito, pulviſque ſeparatim condetur.

His peractis pulverabuntur in dicto mortario unumquodque ſeorſim (mortarij fundo piſtillique extremo oleo communi, roſaceo, vel liliaceo inunctis) benjoïnum, aloë, myrrha, thus: hinc ſimul permiſcebuntur in mortario, adiecto alio pulvere, confectumque erit balſamum. Advertendum, ſi ad dicta balſama præparanda quæpiam ex prædictis ſimplicibus non ſuppetant, ex arbitrio Medici, aut illo abſente, Chirurgi unum vel plura iuſta quantitate ſubſtituenda erunt.

Deſcriptio quarti balſami.

ACcipe aloës ſocotrinæ & myrrhæ, cuiuſque libras ſex; thuris communis, camphoræ, benjoini, caryophyllorum, cuiuſque libram unam. Fiat balſamum.

Dicta medicamenta in pulverem, unumquodque ſeorſim, in maiore mortario redigentur (ut in tractatu præparandorum medicamentorum in libro *Pharmacopœi domeſtici* nomine inſcripto docui.) Deinde ſimul miſcebuntur.

Notandum, thus per cribrum ad aloëm

ſocotrinam dicatum tranſmitti non debere, ceu in unguentorum confectione obſervatur, verum in mortario duntaxat triturari debere, traijcique per ſetaceum craſſius.

Deſcriptio quinti balſami.

ACcipe aloës hepaticæ libras octo; piperis communis, zingiberis, thuris, ſeminis aniſi, cuiuſque libras duas; camphoræ libram unam. Fiat balſamum.

Aloë, thus, & camphora, unumquodque ſeparatim, pulverabuntur. Piper, zingiber, aniſum ſimul triturabuntur. Deinde reliqui commiſcebuntur pulveres in eodem mortario.

Deſcriptio ſexti balſami, urgente neceſſitate conficiendi.

INterdum dicta ſimplicia præſto non ſunt, ut in caſtris, urbibus & arcibus obſeſſis, ubi aliqua illuſtris perſona fatis concedit, cuius conſanguinei, vel amici aliquandiu cadaver tueri exoptant, ut maiorum ſepulchro reddatur, tum induſtria in hoc defectu eluceſcet. Tres enim ventres modo deſcripto vacuati, atque etiam inciſiones aceto abluentur communi, ſi non ſuppetat commoditas compoſitum parandi. Si vero acetum deſit, aqua marina ex ſale communi in aqua fuſo compoſita, ſubſtituetur, & aliquo

ex ſequentibus balſamis, prout oſtenſum eſt, implebuntur.

Accipe cinerum ſarmentorum, aut ligni quercini, cribro communi traiectorum, gypſi eodem modo creti, cuiuſque quantitatem ſufficientem. Miſceantur ſimul, balſamumque illud erit quod inſumetur.

Vbi vero gypſum non occurret, calx extincta & exſiccata adhibebitur, ſimul pulveranda dictiſque cineribus commiſcenda.

Vel ſumatur dictæ calcis extinctæ, vel gypſi traiecti cribro, vel cineris etiam traiecti partes tres; zingiberis vel ſeminis aniſi viridis, vel cumini, vel piperis communis pulverati, partem unam ſive medietatem, hoc eſt partem unam cum dimidia. Miſceantur omnia.

Pulvis quernus coriarius apprimè ad condiendum idoneum eſt, eadem ratione, quo reliqui pulveres deſcripti, impoſitus.

Corpus ſic conditum, foriſque undiquaque dicto aceto ablutum, vel infra deſcripto linimento perfuſum, balſamoque conſperſum, loco frigido collocabitur, non autem calido vel humido: perque tempus notabile conſervabitur.

Deſcriptio linimentorum ad corpus univerſum poſt conditurам illinendum.

ACcipe olei communis vel roſacei, vel ſpicati, vel alterius idonei, partem

unam, terebinthinæ Venetæ, vel communis, partes duas; fiat linimentum arte ſequenti.

Calfiat modicè oleum igne leni, dein addatur terebinthina, quæ ſimul cum oleo diſſoluetur, utrumque ſimul blande cum ſpatha verſando. Sicque confectum erit linimentum, quo corpus univerſum perungetur.

FINIS.

Summa Privilegij.

REgia autoritate cautum eſt, ne quis *Medici officioſi* librum è Gallica in Latinam linguam verſum imprimat, citra conſenſum G. SAVVAGEON Doctoris Medici, intra decem annos à die abſolutæ primæ editionis computandos, ſub mulcta quingentarum librarum Turonenſium, aliiſque pœnis diplomate Regio ſancitis; Dato Lutetiæ 18. Maij 1648. Signato per Regem,

DV MOLEY.

Dictus SAVVAGEON *ius ſuperioris Privilegij conceſſit* STEPHANO MAVCROY.

Prima editio abſoluta fuit die 14. *Auguſti* 1649.

INDEX
RERVM MEDICI FAMILIARIS
ET DOMESTICI.

MODVS parandi clyſteres, pag. 1
Modus parandi glandes, 8
Remediũ certum in aſtricta alvo, pro iis qui clyſteribus vel glandibus uti detrectant, 10
Modus parandi iniectiones, 12
Modus parandi peſſaria, 13
Modus parandi ptiſanam ſimplicem ad potum ordinarium, 14
Modus parandi aquam hordei, 15
Aqua refrigerans pergrataque in febribus continuis uſurpanda, 15
Modus ſumendi pulverem bezoardicum, expreſſo pretio cuiuſque grani, 15
Modus parandi Hydromel ſimplex & compoſitum, 16.17
Modus parandi ptiſanas laxatiuas, 17. & ſeq.
Modus parandi aquam Caſſiæ, 21
Modus parandi aquam Rhabarbari, 23
Potus ſingularis gratiſſimuſque ad refrigerandum ſedandamque ſitim in febribus ardentibus, 23

Ius ſenæ purgans, 24
Modi Medicamenta purgantia multifariam parandi, 25. & ſeqq.
Modus præparandi bolos ex caſſia, 30.31
Modus parandi vomitoria, 33
Modus parandi maſticatoria, 34
Modus parandi gargariſmata, 35. 36
Modus parandi emulſiones, 37. & ſeqq.
Modus parandi lac amygdalinum, 40
Modus parandi hordeum mundatum, 42
Modus parandi ſaccharum roſatum tabellatum, 43
Modus parandi frontalia, 43. & ſeqq.
Modus parandi oxycratum, 45
Modus parandi oxyrhodinum, 46
Modus parandi hydrelæum, 46
Modus parandi epithemata, 46. & ſeqq.
Modus parandi ſternutatoria, 49
Modus parandi ſuffumigia, 49
Modus fomenta & ſacculos parandi, 50 & ſeqq.
Modus parandi cataplaſmata, 52. & ſeqq.
Modus parandi linimenta, 54
Vnguentum ad ambuſta cuiuſdam nobilis matronæ ex ſancti Germani ſuburbiis, 55
Modus parandi ceratum refrigerans odoratum, ibidem.
Modus parandi collyria, 56
Modus parandi veſicatoria, 57
De pedum & tibiarum lotionibus, 58
De balneis, 58
Antidotum ſingulare contra peſtem, 59

Catalogus vtenſilium ſeu inſtrumentorum ditioribus neceſſariorum, 60
Catalogus medicamentorum opulentis neceſſariorum, 61. & ſeqq.
Catalogus vtenſilium & medicamentorum, à mediocris fortunæ hominibus comparandorum, 67.68
Admonitio gratioſa ad populum, 68
Admonitio ad Medicos, 69

Index Tractatus de pretio Medicamentorum. 73. & ſeqq.

Simplicium medicamentorum pretium, 80. & ſeqq.
Syrupi violati, 81
Syrupi de tuſſilagine, 82
Syrupi de floribus perſicorum, 83
Syrupi roſarum pallidarum, 83
Syrupi de æluropo, 83
Syrupi de papavere ſimpl. 83
Syrupi papaveris rhœados, 84
Syrupi de nymphæa ſeu nenuphare, 84
Syrupi capilli veneris communis, 85
Syrupi de quinque radicibus, 85
Syrupi de althæa, 85
Syrupi de cichorio compoſiti cum Rhabarbaro, 86
Syrupi de cichorio ſimplicis, ibidem.
Syrupi de endivia ſimplicis, 87
Syrupi de fumaria, ibidem.
Syrupi de ſucco bugloſſi, ibidem.

Syrupi de ſucco oxalidis, 87
Syrupi byzantini ſimplicis, 88
Syrupi byzantini compoſiti, ibidem.
Syrupi acetoſi, 88
Syrupi oxyacanthæ ſeu berberorum, limonum, granatorum acidorum, ribeſiorum ſeu groſſulorum rubeorum, 89
Syrupi de agreſta, 89
Syrupi de moris. ibidem.
Syrupi cydoniorum ſimplicis, 90
Syrupi de pomis ſimplicis & compoſiti, ibid.
Syrupi de mentha ſimplicis, 91
Syrupi roſarum ſiccarum, ibidem.
Iulepi roſati, ibidem.
Syrupi de abſinthio & ſtœchade, 91. 92
Syrupi de liquiritia & iuiubini, 92. 93
Syrupi de hyſſopo & praſſio, 93. 94
Syrupi de raphano, ib.
Syrupi de artemiſia, ib.

De Syrupis mellitis.

Oxymelitis ſimplicis, 95
Oxymelitis ſcillitici & compoſiti, 95. 96
Aceti ſcillitici, 96
Hydromelitis ſimplicis, 96. 97
Mellis deſpumati, 97
Mellis roſati, ibidem.
Sapæ ſeu defruti, 98

De Conſervis.

Conſervæ violarum, 99
Conſervæ roſarum ; ibidem.
Conſervæ florum nenupharis, ibid.
Conſervæ florum bugloſſi, borraginis, anthos, & florum betonicæ, ibid.

De Electuarijs purgantibus.

Electuarij Diacaſſia, 100
Electuarij lenitivi & Catholici, 100
Electuarij diaprunis ſimplicis & laxatiui, 101
Electuarij de dactylis ſeu Diaphœnicum, 101
Benedictæ laxatiuæ, 102
Confectionis Hamech, ibid.

De Hieris.

Hieræ picræ Galeni, 102
Pulveris hieræ ſimplicis ſine aloë, & cum aloe, 103
Hieræ picræ cum agarico, ib.
Hieræ diacolocynthidos Pachij, ibid.

De Electuarijs ſolidis.

Electuarij diacarthami, 104
Electuarij de ſucco roſarum, 104
Electuarij de citro ſolutivi, 105

De Trochiſcis purgantibus.

Trochiſcorum de Rhabarbaro, 105
Trochiſcorum de Agarico Baudero-ni, ibidem.
Trochiſcorum alhandal, 106
Pilularum ſtomachicarum, ibidem.
Pilularum Rufi, 106. 107
Pilularum maſtichinarum, 107
Pilularum de tribus ſolutiuis, ibid.
Pilularum imperialium, ibid.
Pilularum *ſine quibus*, 108
Pilularum aurearum, de agarico, & coccia-rum, 108
Pilularum de hermodactylis maiorum, 109
Pilularum aggregativarum, ibidem.
Pilularum *de lapide lazuli*, ibid.
Pilularum alœphanginarum, 110
Pilularum de cynogloſſo, ibidem.
Pilularum bechicarum, albarum & nigra-rum, ibidem.

De Pulveribus & Tabellis.

Pulveris diamargariti frigidi, 111
Tabellarum diamargariti frigidi, ibid.
Diamargariti ſimplicis, aut *Manus Chriſti* cum perlis, 112
Pulveris Electuarij dianthos, ibid.
Pulveris Electuarij pleres archonticon, ibid.
Pulveris diatragacanthi frigidi, 113

Pulveris diaireos ſimplicis & compoſiti, 113
Pulveris Electuarij diacalaminthes, & diambra, ibidem.
Pulveris Electuarij de gemmis, vel de perlis, 114
Pulveris Electuarij aromatici roſati, ibi.
Pulveris Electuarij diarrhodonis Abbatis, ibidem.
Pulveris Electuarij trium ſantalorum, 115
Pulveris Electuarij exhilarantis, ibid.
Pulveris Electuarij lithontryptici, ibid.
Pulveris Electuarii diamoſchi, ibid.

De Antidotis humidis.

PHilonii magni, 116
Requiei Nicolai, ibidem.
Roſatæ nouellæ, ibidem.

De Trochiſcis.

TRochiſcorum de vipera, 117
Trochiſcorum hedycroi, ibidem.
Trochiſcorum ſcilliticorum, 118
Trochiſcorum cyphios, ibid.
Trochiſcorum de cappasibus, ibidem.
Trochiſcorum de eupatorio, 119
Trochiſcorum diarrhodonis Abbatis, ibid.
Trochiſcorum alkekengi, 120
Trochiſcorum de myrrha, ibidem.
Trochiſcorum *de terra Lemnia*, ibid.
Trochiſcorum de caphura, ibid.

Trochiſcorum de carabe, 120
Trochiſcorum *de Gallia moſchata*, 121
Trochiſcorum de alipta moſchata, ib.
Trochiſcorum alborum Rhaſis, 122
De aquis deſtillatis, ibid.
De oleis, ibid.
De unguentis & emplaſtris, 123

Index Pharmacopæi familiaris & domeſtici.

CAtalogus ſupellectilis pharmaceuticæ ſeu utenſilium inſtrumentorumve ad officinam medicamentariam inſtruendam, 130. & ſeqq.
De clarificatione, 133
Modus clarificandi decocta & infuſiones ſeorſim abſque ſaccharo, 136
Modus clarificandi apozemata, ſyrupos & ſerum lactis, 137. 138. 139
Modus extrahendi ſuccos, 139
Modus extrahendi ſuccum cydoniorum, 140
Modus extrahendi ſuccos roſarum rubrarum & pallidarum, 141
Modus extrahendi ſuccos groſſulorum rubeorum ſeu ribeſiorum, ibidem.
Modus extrahendi ſuccum è moris, 142
Modus extrahendi ſuccum è ceraſis, 142
Modus extrahendi ſuccum è pomis, illumque defæcandi, 143
Modus coquendi ſaccharum in conſiſten-

tiam idoneam, ad tabellas ſacchari roſati conficiendas, 145
Modus coquendi ſaccharum vilius ad tabellas cum pulveribus concinnandas, 146
Modus coquendi ſaccharum ac mel ad legitimam conſiſtentiam ad electuaria mollia conflanda, 147
De infuſionibus ad ſyrupos parandos, 149
Notæ ſeu ſigna coctionis ſyruporum, ibid.
Modus extrahendi pulpam è dactylis ad Electuarium Diaphœnicum, 152
Modus extrahendi pulpas caſſiæ, prunorum, tamarindorum, eaſque ad electuaria mollia apparandi, 153
De medicamentis qui in pulverem rediguntur, ac primum de ſena, 155
Modus exſiccandi nonnulla medicamenta ad faciliorem triturationem, 156
Modus pulverandi aloën, myrrham, rhabarbarum, crocum & aſſam fœtidam, 157
Modus pulverandi benjoinum, 158
Modus pulverandi ſcammonium, ibid.
Modus pulverandi maſtichem, ibid.
Modus pulverãdi trochiſcos de agarico, 158
Modus pulverandi camphoram, 159
Modus pulverandi cinnamomum, 160
De oleorum infuſione, ibidem.
Modus dignoſcendi oleorum coctionem, ib.
De oleorum in balneo Mariæ ſeu diplomate coctione, 161
Modus dignoſcẽdi emplaſtrorũ coctioné, 162
Modus lauandi adipem ſuillum ad unguen-

tum roſatum, 162
Modus ceruſſam abluendi, 163
Modus parandi lithargyrum, 164
Modus plumbum urendi ad triturationem, abluendiq; ad unguentũ põpholygos, 165
Modus facilior plumbum pulverandi, 166
Modus tuthiam parandi, ibid.
Modus vitriolum Romanum calcinandi, 167
Modus cremorem & ſalem tartari parandi. 168. 169

Tractatus ſecundus de Syrupis.

Modus parandi ſyrupum violatum ex ſucco, 170
Modus conficiendi ſyrupum violatum ex mantili, 171
Modus ſyrupum violaceum ex tribus infuſionibus parandi, 172. 173
Alter modus parandi ſyrupi violati, 175
De violatũ roſatumq; pallidarũ mucato, 176
Modus parandi ſyrupum de cuſſilagine, 176
Modus parandi ſyrupum de floribus perſicorum ex novem infuſionibus, 178
Modus parandi ſyrupum roſarum pallidarũ laxativum ex novem infuſionibus, 179
Modus parandi ſyrupum roſarum pallidarum cum agarico, 180
Modus parandi ſyrupum de pede cati, ibid.
Modus parãdi ſyrupũ papaveris rhœados, ib.
Modus iulepum roſatum parandi, 181
Modus parandi ſyrupum de nenuphare, ib.
Modus parandi ſyrupum capilli veneris, ib.

Modus parandi ſyrupum oxymeliti ſimplici æquivalentem, 182
Modus parandi ſyrupum iuiubinum ſimplicem & compoſitum, 182.183.
Modus parandi ſyrupum de althæa, 184.185
Modus parandi ſyrupum de cichorio triplicato rhabarbaro, 185
Modus parandi ſyrupum cum rhabarbaro laxativum, 188
Modus parandi ſyrupum de papavere ſimplicem, 189
Modus parandi ſyrupum de ribes, 190
Modus parandi ſyrupum ex ſucco granatorum acidorum, limonum, cydoniorum, de fumaria, 190. 191
Modus parandi ſyrupum Saboris, ſeu de pomis compoſitum, 193
Modus parandi ſyrupum ex moris, 194
Modus conficiendi ſyrupum ceraſorum, 194
Modus parandi ſyrupũ roſarum ſiccarũ, 195
Modus parandi ſyrupum de abſinthio, 195
Modus parandi ſyrupum de artemiſia, 196

De Syrupis mellitis.

Modus parandi mel deſpumatum, 197
Modus conficiendi mel roſatum, ib.
Modus parandi mel violatum, 199
Modus parandi mel mercuriale, 199.200

De Conſervis.

Modus parandi conſervã violarum, 200
Modus parandi conſervã roſarum, 201

Modus parandi conſervam nenupharis, 201
Modus parandi conſervam tuſſilaginis, 201
Modus parandi conſervas borraginis, bugloſſi, roriſmarini, & betonicæ, 202

De Electuarijs.

Modus parandi Electuarij lenitivi pro divitibus, 202. 203
Modus parandi Electuarium lenitivum pro egenis, 203
Modus parandi Catholicum, 205
Modus parandi diaprunum ſimplex & compoſitum, 206
Electuarium vice confectionis Hamech, iucundius molliuſque purgans, 207
Modus parandi Electuarium de Dactylis, vulgo Diaphœnicum, 208
Modus parandi Benedictam laxativam, 209
Modus parandi hieram ſimplicem, 211
Modus parãdi hierã picram cum agarico, 212
Tabellæ ex Mechoacan, quæ tabellis Diacarthami æquivalent, 212

De Trochiſcis.

Modus parãdi trochiſcos de agarico, 214
Modus parãdi trochiſcos alhandal, 215
Modus parandi trochiſcos de myrrha, 216

De Pilulis.

Modus parandi pilulas ſtomachicas, *ante cibum* dictas, 217
Modus parandi pilulas *ſine quibus*, 217

Modus parandi pilulas de agarico, 218
Modus parandi pilulas ex tribus purgantibus, 219
Modus parandi pilulas de rhabarbaro, 219
Pilulæ ſomniferæ, 219
Pilulæ de terebinthina ſola, vel cum rhabarbaro, 221
Modus terebinthinam potabilem efficiendi, 221

De pulveribus & tabellis cordialibus dictis & corroborantibus. 222

PVlvis trium ſantalorum, qui inſervire poteſt pro pulvere Diarrhodonis Abbatis, Diamargariti frigidi, & Triaſantali, 223
Tabellæ Triaſantali cum rhabarbaro, 224
Pulvis Diambræ, qui vicem pulverũ Diambræ, Aromatici roſati, & trochiſcorum de gallia moſchata ſubire poteſt, 225
Pulvis Diatragacanthi, 226
Pulvis glycyrrhizæ, 228
Modus parandi tabellas ex prædictis pulveribus cordialibus, 229
De confectionibus de Hyacintho, Alkermes & Theriaca, 230
Modi varij parandi oleum roſatum, 230
Oleum violatum, 232
Oleum nenupharinum, ibid.
Oleum chamæmelinum, ibid.
Oleum liliaceum, ibid.

Oleum hypericinum, ibid.
Oleum anethinum, rutaceum, ſampſucinũ, de abſinthio pontico, 234
Oleum maſtichinum, ibid.
Oleum cydoniorum, ibid.
Oleum myrtinum, 235
Oleum myrtillorum, ibid.
Oleum de capparibus, ibid.
Oleum de caſtoreo, 236
Oleum lumbricorum, 237
Oleum amydalinum dulce & amarum, ibid.

De Vnguentis.

Modus parandi unguentũ Baſilicon, 238
Vnguentum Aureum, 239
Vnguentum Ægyptiacum, 240
Vnguentum mundificativum ex apio, 241
Vnguentum album Rhaſis, ibid.
Vnguentum deſiccativum rubrum, 242
Vnguentum Pompholygos, 243
Vnguentum populeum, 244
Vnguentum roſatum Meſuei, 245
Vnguentum, ſtpticum ſeu aſtringens, quod unguento Comitiſſæ ſubſtitui poteſt, 246

De Emplaſtris.

Modus parandi emplaſtrum Diachylon album, 247
Emplaſtrum Diachalciteos, 249
Emplaſtrum divinum, ibid.
Emplaſtrum de ianua, 250
Modus parandi telam Gualteri, 251

De Aquarum diſtillatione. 252

DE aqua theriacali, 255
Modus parandi aquã cinnamomi, 255
Modus parandi vinum Hippocraticum eximium, 256
Modus alter dictum nectar parandi, 256
Modus parandi Hippocraticũ aqueum, 257

De electione & facultatibus medicamentorum. 258

DE Prunis, 259
De Tamarindis, ibibem.
De Myrobalanis, 260
De Dactylis, 261
De Injubis, 262
De Roſis, 263
De violis, ibid.
De Caſſia, 264
De Rhabarbaro, ib.
De Agarico, 265
De Scammonio, ibid.
De Alie, 266
De Polypodio, 267
De Sena, ibid.
De Turbith, 268
De Hermodactylis 269
De Mechiacan, 270
De Ialappa, ibid.
De Colocynthide, 271
De Saccharo, ibid.
De Saccharo rubro, vulgo Caſſonada, 272
De Manna, ibid.
De Melle, 273
De Myrrha, 274
De Camphora, ibid.
De Maſtiche, 275
De Opio & Meconio, 276
De Caſtoreo, 277
De Terebinthina, ib.
De Liquiritia, 278
De Succo Liquiritiæ, eiuſque extrahendi modo, ibid.

Index tractatus de Sena. 279

QVibus nominibus vocetur ſena apud varias gentes, 280

Senæ deſcriptio, pictura & delineatio, ib.
Senam non eſſe eandem cum Colutea, & de utriuſque diſcrimine & pictura, 281
Quibus partibus ſuæ plantæ ſit præſtantior, efficacior & purgantior ſena, 284
Senæ bonitas, electio & præſtantia, 286
Quo pondere & modo exhibeatur ſena, Arabibus, Græcis ac Latinis Medicis, 287
Facultates & probata ſenæ præſidia, ex Græcis Medicis, ibid.
Facultates & auxilia ſenæ, ex Arabibus Medicis, 288
Quibus morbis ſuccurrat ſena, & quæ præſtet auxilia hominibus, ex Latinis Medicis, 289
Compoſitio præſtantiſſimi diluti è ſena, ex Andrea Matthiolo, 292
Vinũ è ſena medicatũ, ex Ioanne Meſue, 292

Index methodi gelatinas carnium & piſcium conficiendi, &c.

Gelatina pro opulentis, 293. & ſeqq.
Gelatina pro tenuioris ſortis hominibus, 296
Album, ut vocant, eduliũ pro ditiorib. 297
Gelatina ex piſcibus in gratiam opulentorum, 299. & ſeqq.
Gelatina pro pauperibus, 301
Gelatina cardiaca ex cornu cervi raſura, 302
Alia gelatina ex cornu cervi cardiaca, dyſenteriis aliiſque fluxibus accommodatiſſima, 303

De Conditis.

DE conditis ſalſis, primumq; de olivis, 305
De Capparibus, 307

De Conditis cum aceto.

DE Capparibus, 308
Portulaca condita, 309

De Conditis cum ſapa ſive muſto. 310

COnditum cydoniorum cum muſto, 311
Conditum pyrorum, perſicorum, duracinorum, prunorum in muſto, 312

De Conditis in ſapa. 313

MOdus ſapam parandi, 313
Modus defrutum parandi, 315

De Conditis liquidis cum ſaccharo. 316

CEraſa condiendi modus, 318
Modus condiendi ceraſa frambeſiata, ib.
Syrupus ceraſorum abſque ſaccharo, 319
Frambeſia condita, 319
Ceraſa acidiuſcula ſeu agriota condiendi modus, 320
Modus condiendi agreſtam, 321
Modus cōdiendi groſſula rubra, vulgo *ribes*, 322
Modus condiendi mora, 323
Modus condiendi mala Armeniaca, 323
Perſica condiendi modus, 324
Perſica *pavia* Gallis vocata cōdiendi modus, 325

Pruna condiendi modus, ibid.
Pyra condiendi modus, 326
Pyra autũnalia hybernaq; cõdiendi modus, 326
Iuglandes virides condiendi modus, 327
Alius modus iuglandes virides intra biduum condiendi, 328
Modus cõdiendi iuglandes virides, ita ut albæ continuò perſtent, idque intra unũ diem, 329
Modus condiendi cydonia per quadras, ibid.
Modus parandi cydoniatum, 330. & ſeqq.
Cydoniatum præſtantiſſimũ ad alvi fluorẽ, 333
Cydoniatum laxativum, 334
Cydoniatum Lugdunenſe, 334
Gelatina ex Cydoniis, 335. 336
Gelatina ex ceraſis acidiuſculis, agriotis, groſſulis rubeis & agreſta, 337
De Conſervis & primũ de Cõſerva Roſarũ, 338
Conſerva Roſarum pallidarum laxativa, 339
Conſervæ Violarum, Bugloſſi, Nenupharis, 339

Index libri de Valetudine tuenda. 341

DE Aëre, 343. & ſeq. De Cibo, 349. & ſeq. De Potu, 400. & ſeqq.
De Somno & Vigilia, 418. & ſeq.
De Motu & Exercitio, 421. De Quiete, 422
De Excrement. vacuati, 423. De Venere, 424
De mulierum menſtrua purgatione, 431
De alui excrementorum, urinæ & ſudorum evacuatione, 433. & ſeqq.
De Animi pathematis, 438. & ſeq.
Operis concluſio, 444

Quæſtio Medica de ſobrietate. 446. & ſeq.
Tractatus de Peſte, eiuſque præcavenda modo. 465. & ſeq.

ANnotatio prima de cauſis Peſtis, 468
Annotatio ſecunda, de præſidiis cardiacis, eorumque abuſu, 499
Annotatio tertia, de Mithridatio illiuſque compoſitione, 502
Annotatio quarta, de Arſenico ex collo ſuſpenſo ad peſtis prophylaxim, 506
Annotatio quinta, de perlis, auro, cornu Monocerotis, Bezoardico, Lapide, Mithridatio, Theriaca, confectione Alkermes, &c. 510
De Moſcho, 511. De Ambra, 512. De Perlis, ib.
De Auro in Medicos uſus non adhibendo, 513
De Monocerote, 515. De Bezoardico lapide, 517
De Theriacæ & Mithridatio, 524. & ſeqq.
De confectionibus Alkermes & de Hyacintho, 529. & ſeqq.
De Aquis Theriacalibus, Imperialibus, Marcipanibus, Manus-Chriſti-Perlatis, &c.

Index libri Galeni de ratione curandi per ſanguinis miſsionem. 583

QVæ ad phlebotomiam rite adminiſtrandam attendenda, 547
De Sophiſtarum circa ſanguinis miſſionem malignitate. Qui inter illos eam maxime improbarunt, 549

De ſignificatione vocabuli phlebotomię, &c. 551
Qui ſint affectus qui evacuatione indigent, &c. 554. 555
Quid proſit ſanguis in corpore, eiuſque cum ligno in foco comparatio, &c. 558
Quibus demendus ſanguis. Quæ attendenda ante phlebotomiam, &c. 562. 563
Quibus pręcautionis gratia ſanguis auferẽdus, vel catharticũ ineunte vere inſtituendũ, 566
Quando aperienda vena, &c. 568
Ad præcautionem ſanguinem eſſe detrahendum, &c. 575. Annotatio in caput 10. 580
Sanguinis miſſionem auxilium eſſe revulſorium, &c. 581. 582
Nihil Medicinã adeo cõiecturalẽ efficere, quã incertitudinem quantitatis remedij, &c. 583
Annotatio in caput 12. 587
Quæ perpendenda ad ſanguinis miſſionem rectè peragendam, &c. 588
Annotatio in caput 13. 590
Quid conſiderandum quum ſanguis fluit, &c. 591. 592
Quæcunque à Medicis de phlebotomia dicta ſunt, ea ſcriptis mandari non poſſe, &c. 595
Lienis affectibus phlebotomiam è directo factam opitulari, &c. 596
Curatio inſignis, beneficio ſanguinis miſſi in quopiam cui cœcitas impendebat, &c. 599
Quæ corporis partes venarum cruralium apertione levantur, &c. 601. 602
Quomodo ſit adhibenda ſanguinis miſſio, in principio & in ſtatu phlegmonarũ, &c. 604

Numerum dierum non eſſe expendendum ad phlebotomiam, &c. 607
Quo tempore quave hora ſanguis detrahendus. Et quomodo ſanguinis miſſio per vices ſeu epaphæreſim adminiſtranda, 607
De arteriarum inciſione, 610
De incommodis ex arteriarum inciſione, 610
De incommodis ex arteriarum apertione ſubſequutis, 612

Artificioſa methodus comparandorum in hortis fructuum, olerum leniter purgantium. 615. & ſeqq.

De eligendis & apparandis medicis materiis inſtituto idoneis, 623
Quomodo ſelectarum arbuſcularum fructus ita medicamentoſi evadant, ut corpus clemēter & abſq; moleſtia purgare poſſint, 625
Modi ſex medicandarum arborum, ut fructus ferant, qui clementer purgent, 628
Modi alij admodum faciles, expediti & probati, 633
Arborum medicationes aliæ, ad particulares affectus pulchræ & animadverſione dignæ, 66
Fructibus arborum odores & ſapores quoſvis, necnon etiam colores, facilè comparari poſſe, 637
Arbores duæ ſummæ & prodigioſæ admirationis, 639
De collectione, repoſitione, cuſtodia & uſu

fructuum medicamentoſorum: & aliis in hac arte obſervandis, 641
Quomodo non medicati fructus, tam æſtivi quam autumnales, decerpti & aſſervati medicamentoſi evadant, ut corpus repurgare poſſint, 644
Quomodo lactuca, borrago, portulaca & aliæ plantæ deiectorias facultates induant, 648
Vites variis modis medicatas reddere, ut earum uvæ & vina ex illis expreſſa, alvum moueant, 651
Aliæ vinorum medicationes ad ſomnum, contra venena & alia, 654
Quomodo carnes gallinarum, caponum, perdicum & aliæ medicamentoſæ fiant, ut corpus ab excremẽtis blãdè purgare queãt, 660
Artificia componendorum vinorum diverſis morbis ſuccurrentium, 660
Vinorum medicamentoſorum artificioſæ aliquot concinnationes tam per vindemiam, quam alio quovis tẽpore aggrediendæ, 662
Aliæ eorundem vinorum artificioſæ compoſitiones magis tritæ ac vulgares, 665
Quædam obſervanda, cum in præcedentibus, tum ſequentibus, 668
Vinum factitiũ ex Roſis, Anetho, & Aniſo, 670
Vinum ex Aſaro, Pulegio & Fœniculo, 671
Vinum ex baccis Lauri, Petroſelino & Conyza, 671
Vinum ex Ruta, Fœnogræco, Hyſſopo & Apio, 672
Vinum ex Abſinthio & Thymo, 672

Vinum Rhodetis, ſeu è Roſis, 673
Vinum Abſinthites, 673
Vinum Hyſſopites, 674
Vinum è Betonica, 674
Vinum Thymites ſeu è Thymo, ibid.
Vinum Salviatum & Marrubiatum, 675
Vinum ex Apio, Anetho, Fœniculo & Petroſelino, 675
Vinum Granatorum, 675
Vinum mirabile pro melancholicis, 676
Vinum cardiacum ſeu cordiale, 677
Vinum paſſulatum vel uvarum Damaſcenarum, 678
Vinum Cydonites ſeu cotoneorum, 679
Vinum obſtructiones aperieris, & melancholiam emendans, 681
Vinum euphragiatum ad oculos, 682
Vinum enulatum, 683
Vinum Salviatum, 684
Vinum Hyſſopites, 685
Vinum Fœniculatum, 685
Vinum Eryngiatum, 685
Vinum Aniſatum, 685
Vinum Rhodites, ſeu è Roſis, 686
Vinum Halicacabi ſeu Alkekengi, 687
Vinum Caryophyllatum, 688
Vinum Gramineum, 689
Vinum Ebulatum ſeu ex Ebulo vel Chamæacte, 689
Vinum Guaiaci & eius vera exhibitio, cum exacta methodo curandi morbi Neapolitani, ex Andrea Matthiolo Senenſi, 690

Compoſitio præſtantiſſimi vini & diluti è ſena, ſecundum Meſuem & Matthiolum, 694
Obſervationes in præcedentes Vinorum compoſitiones, 697

Corpora mortua condiendi modus, 702

MOdus condiendi cor, 708
Deſcriptio aceti compoſiti ad tepidum partium fotum, ante unius ex balſamis applicationem, 709

Balſamum ſeptuplex ad inſpergendum parte, in eaſque illud immergendum. 710

BAlſami primi deſcriptio, 711
Deſcriptio ſecundi balſami, ibid.
Deſcriptio tertij, quarti, quinti, ſexti balſami, urgente neceſſitate conficiendi, 711. & ſeqq.
Deſcriptio linimentorum ad corpus univerſum poſt conditaram illinendum, 714

FINIS.

Criticis minor ut ſuppetat carpendi ſeges, Errata pra cateris hac emendantor.

PAg. 297. lin. 28. *lege* album edulium. 343. lin. 24. *lege* attinent. 374. lin. 16. *lege* extenuatis. 453. lin. 21. *lege* ἀλισπαρτὸν. 546. lin. 20. *lege* ad ſymbolam. 626. lin. 21. *lege* medicandarum.

